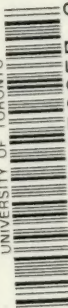

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00058657 8

БЪЛГАРСКИ СТАРИНИ

КНИГА VII

СВИЩОВСКИ ДАМАСКИНЪ

НОВОБЪЛГАРСКИ ПАМЕТНИКЪ ОТЪ XVIII ВѢКЪ

ОТЪ

ДРЪ Л. МИЛЕТИЧЪ

ИЗДАВА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЪ

СОФИЯ
ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА

1923

PG

703

B83

Kn. 7

967034

Съдържание.

У в о д ъ.

Свищовският дамаскинъ отъ 1753 г., важенъ паметникъ на българския езикъ, писанъ на свищовско нарѣчие. — Идентичността на свищовското нарѣчие съ голѣмото крайдунавско о-нарѣчие. Сълържанието на ржкописа.

Стр.

1—4

Езикови особености.

I Звукове. Графиката на ржкописа (5). — Ударение (6). — Редукция на неударенитѣ гласни (7). — Прѣгласъ на палатално *a* и палатално *ъ* (10). — Прѣгласъ на палатално *у* въ *и* (12). — Прѣгласъ на палатално *ъ* въ *и* (13). — Гласната *ъ* (14). — *у* вмѣсто *въ* (14). — Епентетично *л* (14). — *ен* вм. староб. *а* (14). — *з*. (дз). Асимилации, елизии, зѣвъ (15).

II. Форми. Членъ *-от*, *-о* за мжжки родъ ед. ч. (16). — Членъ *-от*, *-о*, *-ут*, *-у*; *'от*, *'о*, *'ут*, *'у* (18). Членъ *-ѣт* (21). — Членъ *-ат* (*'ат*, *'ет*) (21). — Остатъци отъ флексията на членнитѣ форми (23). — Склоняванъ членъ отъ женски родъ единствено число (27). — Прѣдпоставенъ членъ (28). — Падежни остатъци отъ именната флексия (29). — Падежни остатъци въ адвербиялна служба (36). — Падежни остатъци отъ старото сложно склонение на прилагателнитѣ (37). — Мѣстоименни падежни форми (38). — Глаголната форма *ѣти* (41). — Глаголи отъ сегашно врѣме (43). — *се* вмѣсто *сж* (44). — Аористни и имперфектни форми (44). — Многократни глаголни форми (45). — Причастия (45). — Инфинитивъ (45)

III. Синтактични особености. *Да*-изречения съ значение на бждеще врѣме (47). — *Зам'да*-изречения (49). — Притежателни прилагателни (49). — Страдателенъ залогъ (50). — Граматически родъ (50). — Съюзи въ приставни изречения (52). — Сегашно врѣме или аористъ вмѣсто бждеще врѣме (54). — Глаголъ *бждж* въ свръзка съ причастие на *-лъ*, съ *да*-изречения и др. (55). — Неопрѣдѣлено и опрѣдѣлено дѣйствие (56). — Синтаксисъ на падежитѣ (56). — Втори винителенъ и втори именителенъ п. (58). — По-древни синтактични особености (58).

IV. Словарь. — По-рѣдки български думи (59). — Чужди думи. 1. Турски думи (69). — 2. Гръцки думи (71). — 3. Чузди думи отъ другъ произходъ (73).

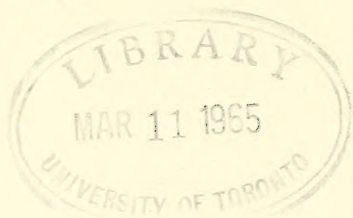
5—74

Т е к с т ъ.

1. Слово на Рождество Христово.	75
2. Слово на Богоявление.	90
3. Слово на Срѣтение Господне	109
4. Слово за великомъченика Теодоръ Тиронъ.	126
5. Слово на Съшествие на св. Духъ	135
6. Слово за чудесата на св. Богородица	148
7. Слово на Благовѣщение	168
8. Акатистъ за чудотворението на св. Богородица въ Цариградъ.	181
9. Слово на Успение на св. Богородица	191

10. Сказание за чудесата на великитѣ чиномачалници Михаилъ и Гаврилъ. . .	197
11. Житие на прѣподобния отецъ Сава Освещени	221
12. Слово за четиридесеттѣ великомжченици.	226
13. Поучение за св. Николая чудотворецъ.	240
14. Житие на прѣподобна Мария Египтянка	259
15. Слово на Јоана Златоуста на велики четвъртъкъ.	268
16. Слово на св. Пасха.	270
17. Слово за св. великомжченикъ Георгий.	271
18. Слово на въздвижение на честния кръстъ	287
19. Словопоучение къмъ царетѣ, войводитѣ и пр, да не се опиватъ съ вино .	292
20. Житие и чудеса на св. пророкъ Илия.	294—308

Приложение: единадесетъ страници на ръкописа, възпроизведени въ оригинална голѣмина.

Свищовски дамаскинъ отъ 1753 г.

Така нарекохъ още прѣди години единъ много важенъ български ржкописъ, съдържащъ поучителни слова отъ XVIII вѣкъ, датованъ въ края на едно отъ тѣхъ, именно на листъ 158 б, гдѣто е казано „Геѡргіе ѡцъ Петръ, марта ꙗкъ съврѣши се писаніе 1753“. Поради запазенитѣ въ него езикови архаизми, а именно още склонявани членни форми обнародвахъ отъ него на 1901 год. единъ откъслекъ въ съчинението си върху развитието на членни форми въ българския и руския езикъ, като посочихъ и съдържанието му¹⁾. Езикътъ на ржкописа е свищовско нарѣчие, както се е говорило прѣди двѣстѣ години. Между другитѣ доказателства за туй въ ржкописа служи и твърдѣ характерната въ свищовския говоръ глаголна форма ети, която означава 3. лице ед. число отъ глагола съмъ и която покрай обикновената форма „е“ и сега още знаятъ по-старитѣ, коренни свищовски граждани.

На 1901 година ржкописътъ на свищовския дамаскинъ още принадлежеше на библиотеката на свищовското читалище „Св. Кирилъ и Методий“, гдѣто го бѣхъ изучвалъ. Сжщиятъ ржкописъ сега е притежание на „Ученолюбиво и просвѣтително дружество Елена и Кирилъ Д. Аврамови“. Ржкописътъ е на форматъ срѣдна 8-на, както се вижда отъ приложенитѣ въ края на това издание фотограф. репродукции въ оригинална голѣмина, и съдържа 326 листа, между които сж и три бѣли (169, 272, 275), вмѣстени при подвързването на ржкописа вмѣсто изгубени листове на оригинала, за да се прѣпише, види се, загубеното по нѣкой другъ ржкописъ. И отъ началото ржкописътъ е дефектенъ, — липсва началото на словото за рождество Христово, както е видѣтъ и на приложеното факсимиле на първата страница на първия листъ, а така сжщо има и други изгубени листове.

Слѣдъ изучванията, които правихъ прѣзъ послѣднитѣ двадесетѣ години върху историята на българския езикъ възъ основа на живитѣ

¹⁾ Вж. съч. ми „Членътъ въ българския и въ руския езикъ“ Мин. Сбор. XVIII. стр. 60—65.

български нарѣчия, все по-вече се убѣждавамъ, че свищовскиятъ дамаскинъ има голѣмо значение за историческото освѣтление на сѣверо-източното българско нарѣчие, което въ своята диялектология на източнитѣ говори нарекохъ о-нарѣчие, и че е необходимо изцѣло да се издаде печатно. Прѣзъ мѣсець септември 1921 год. ходихъ въ Свишовъ и настояхъ прѣдъ споменатото дружество, което твърдѣ любезно ми прѣдаде рѣкописа за врѣменно използване съ речената цѣль. Успѣхъ да прѣпиша цѣлия рѣкописъ, като спазихъ напълно правописа на оригинала съ едно малко изключение, че обикновенитѣ, често повтарящи се съкращения на нѣкои типични изрази прѣдавамъ развързани изцѣло и че прѣчестата и безсмислена употреба на буква *и* съ значение на просто *и* спазвамъ само въ началото на рѣкописа, а сетнѣ *я* замѣстямъ съ буква *и*. Освѣнъ туй отдѣлихъ думитѣ една отъ друга и снабдихъ текста съ обиходната интерпункция, така че той сега по-лесно се чете и разбира. Напълно запазихъ ударението на думитѣ, както е въ оригинала; то е народно и прѣдставява важна за българската диялектология цѣнност на рѣкописа.

Рѣкописътъ има слѣдното съдържание¹⁾: 1. Слово за рождество Христово (без начало л. 1—25); 2. Слово на богоявление (л. 26—57); 3. Слово на срѣтеніе господне (безъ начало, л. 58—81); 4. Мучение светаго великомученика Θεодора Тирона (л. 82—95); 5. Слово за чудесата на света Богородица (л. 95—100); 6. Слово за чудотворението на св. Богородица въ Костандинъ градъ (л. 101—131); 7. Слово на св. благовѣщение (л. 132—147). 7; Акатистъ за чудотворението на св. Богородица въ Костандинъ градъ (л. 147—159); 8. Слово на успение на св. Богородица (л. 160—167); 9. Сказание за великитѣ чиномачници Михаилъ и Гаврилъ (л. 168—201а); 10. Житие на прѣподобния отецъ Сава освещени (л. 201б—208); 11. Слово за мѣчението на светитѣ четиридесетъ великомѣченици (л. 209—227); 12. Поучение за Николая Чудотворецъ (л. 228—251); 13. Житие на прѣподобна Мария Египтянка (л. 252—266); 14. Слово на велики четвъртъкъ (л. 267—267); 15. Слово на св. пасха (л. 268—270а); 16. Слово за св. великомѣченикъ Георгия (л. 270б—294); 17. Слово на въздвижение на честния кръстъ (л. 295—300); 18. Словопоучение къмъ царетѣ (л. 301—302); 19. Житие и чудеса на св. пророкъ Илия (303—326).

Въ сравнение съ копривщенския дамаскинъ, който издадохъ на 1908 година (вж. „Копривщенски дамаскинъ, новобългарски паметникъ отъ

¹⁾ Указаната пагинация на съдържанието въ ц. съч. въ Мин. Сбор. XVIII. поради грѣшки, допуснати въ ко̀рпектурата въ мое отсъствие, не е точна.

XVII. вѣкъ“, печ. въ „Български Старини“ кн. II), въ свищовския дамаскинъ се указватъ повторени само шестъ слова, именно № 1, 8, 9, 12, 17, 18. Сличаването на двата текста указва общъ първообразъ. Различията се дължатъ на свободното въ много случаи отъ страна на прѣписвачитѣ прѣдаване съ свои изрази извѣстни изречения, като се вмѣквали и особености на родното имъ нарѣчие. Тѣкмо въ това се състои и голѣмата стойностъ за историята на българския езикъ на нашата дамаскинска писменостъ, въ която видно мѣсто заема нашиятъ свищовски дамаскинъ. Когато ще бждатъ печатно издадени по-важнитѣ, извѣстни вече рѣкописи отъ тоя родъ, ще може едно критическо историко-литературно изучаване на текстоветѣ да установи възъ основа и на чуждитѣ първообрази междуособното имъ сродство както и оригиналното, внесено отъ наши писатели въ съдържанието имъ.

Рѣководенъ главно отъ интереситѣ на нашата езикова наука, за сега оставямъ на страна всѣка прѣцѣнка на съдържанието на влѣзлитѣ въ състава на нашия рѣкописъ поучителни слова, а ще се спра по-долу върху езиковитѣ особености на паметника. Слѣдъ като обяснявамъ фонетичното значение на доста пѣстрата графика на рѣкописа, прѣминавамъ къмъ фонетичнитѣ, морфологичнитѣ и синтактични и лексикални особености на езика. Най-сетнѣ изброявамъ по-рѣдкитѣ български думи, които се срѣщатъ въ рѣкописа, а тѣй сжщо и чуждитѣ думи, за да се види ясно състоянието на едно наше нарѣчие и откъмъ тая страна прѣди двѣстѣ години. Рѣкописътъ е датуванъ, както вече се спомена, отъ 1753 година, ала езикътъ, който писателитѣ-прѣписвачи сж говорили, е езикъ отъ началото на XVIII вѣкъ, който тѣ въ младини сж възприели отъ своята най-близка срѣда. Потрудохъ се да отбѣлжа въ студията си всичкитѣ примѣри, съдържащи интересна езикова особеностъ, и то въ пълни изречения, за да дамъ ясна прѣдстава и за досежната синтактична форма.

Нарѣчието, на което е писанъ свищовскиятъ дамаскинъ, е сжщото о-нарѣчие, което е било въ по-старо врѣме владѣеще нарѣчие въ сѣвероизточна крайдунавска България и което и сега още сжществува въ говора на староврѣмското крайдунавско население, на тѣй нареченитѣ хърцои, уцѣлѣли въ сравнително малочислени групи, изпрѣмѣсени съ множество нови прѣселеници, които въ по-ново врѣме откъмъ Стара планина постепенно се спускатъ въ крайдунавската равнина. Най-добрѣ се е спазило това о-нарѣчие въ по-чистъ, старински видъ въ областта около Шуменъ, Провадия, Попово, Разградъ. Сега нашиятъ свищовски дамаскинъ ни открива сжщото нарѣчие въ още по-типиченъ

видъ, спазило характерни архаистични свойщини въ по-голѣмъ размѣръ отколкото шуменското, далечъ на западъ до самия Дунавъ и недалечъ отъ западно-българската езикова граница, която сега почва между Никополъ и Сомовитъ и върви на югъ между Плѣвенъ и Гривица, отъ гдѣто силно възвива къмъ западъ до подъ Телишъ, и отъ тамъ на югъ и т. н., както по собствени изслѣдвания на самото мѣсто съмъ я начерталъ на диялектолошката си карта, приложена къмъ съчинението ми „Das Ostbulgarische“. Установената хронология и топография на езика на свищовския домаскинъ и несъмнѣната му принадлежност къмъ голѣмото крайдунавско източно о-нарѣчие съставляватъ не само за историческата българска диялектология една сигурна опора отъ голѣма важностъ, но и за историята на българския езикъ изобщо. Тя ще се изгради само върху историята на българскитѣ диялекти, и то толкова по-лесно, колкото по-вече успѣемъ да подкрѣпимъ даннитѣ на сегашнитѣ живи български говори съ по-стари данни изъ писменни паметници, имащи несъмнѣнъ диялектологиченъ характеръ, какъвто е случаятъ съ нашия свищовски дамаскинъ. Идентичността на нарѣчието на тоя нашъ паметникъ съ днешното о-нарѣчие и особено съ шуменското, като неговъ най-типиченъ прѣдставителъ, отива до най-малки подробности. Така напр. въ езика на нашия ржкописъ срѣщаме да се употребя характерното за шуменското нарѣчие нѣнѣ (сега), сжщо тѣй характерното зѣрѣ (утрѣ); употрѣбата на глагола ища, ищемъ; употрѣбата на мѣстоименната форма тѣго досущъ както въ Шуменско и изведената отъ него прилагателна форма тѣговъ, а, о нпр.: който бѣга почи́та, и богъ тѣго ще да почетѣ 39; ами́ тѣй, дѣто ми каже, тѣго ти казу́вамъ и азъ 36; на тѣго гнѣбо́тъ си да има́шь 3 и пр.; да се всели въ менѣ тѣговата благодать; дру́гата тѣгова напра́ва и пр. (вж. повече примѣри по-долу). Въ ржкописа се срѣща и вин. пад. и (= го) па дори осебения прѣгласъ на палатално ъ подъ ударение въ и, както въ шуменския говоръ: благодарѣ́ те боже (= благодарѣ́. 1. л.); 596 щѣ да умрѣ́си 511; да си извърши́тъ волата (3 л. мн. ч.) 236 — и пр.

Прѣминавамъ къмъ подробна характеристика на езиковитѣ особености на ржкописа. Въ печатания по долу текстъ спазвамъ и пагинацията на оригинала, означена по страници съ черни цифри отъ страни. Цифритѣ, слѣдъ примѣритѣ, които цитувамъ по-долу, означаватъ страницитѣ на оригинала.

I. Звукове.

Графиката въ нашия паметникъ е много пѣстра, неустановена. Постоянно колѣбание сѣществува въ прѣдаването на обикновения тъменъ еровъ вокалъ ту чрѣзъ *ѡ* ту чрѣзъ *ѡ*. Преписвачите сѣ нѣколцина и споредъ прѣписвача, често и въ зависимостъ отъ оригинала му, въ нѣкои слова почти изключително се предпочита *ѡ*, ала повечето прѣоблава *ѡ*. Слаботѣмниятъ еровъ вокалъ се прѣдава понѣкога и чрѣзъ *а*, срав. напр.: да се разнесѣтъ душманите твоѣ и да изчѣзнатъ като димъ. Ала и това правило не е издържано. Въ два случая се явява като стара реминисценция и знакътъ *ж* съ значение на *ѡ*, а вмѣсто *ж* по неразбиране разликата между *ж* и *а* петъ пѣти се срѣща *а*.

1. *ж=ѡ* : стана предъ мѣскѣта; зѣ да бѣе мѣскѣта 31; изъ нивѣ *ж* та 32.

2. *а=ѡ* : и оправи са маскѣта 32; да рекѣ (=рекѣ) 19; ами да го рекѣ азъ 41; стѣннѣ (=станѣ) съмрътенъ 22; престѣна (3 ед. ч. аор.) 24.

3. *ѡ, ѡ=ѡ* : тѣе да се приближѣтъ и при зговѣрътъ 58; а тоѣ да пѣе от тоѣзи сѣтъ (=сѣдѣ) 555; мирно да умръ 138; нищѣ та остѣви 261; и другите си годѣны преминѣ със дѣвство 149; минѣха прѣзъ една рекѣ 125; щѣтъ да изядѣтъ; не мѣга да потѣпчѣ 35; лѣвъ 36; който е нечѣстивъ 57; лѣвъ, лѣва 26, 27 и пр. и пр.

4. *ѡ, ѡ, а* вм. слаботѣмно *ѡ* : престѣнѣха 24; нищѣ та остѣви, амѣ ща та занѣ да са поклунѣшь 261; тугѣзы сѣ благодарѣ богъ, тоѣзи са слави тайство 112; да изчезнатъ 299; премина Анна трудните годѣны 149; малѣ 193, малѣ 193; държѣ в рацѣте си; не мѣга 34.

5. Въ нѣкои случаи се срѣща съвсѣмъ неправилно *а* подъ ударение съ значение на тъменъ еръ, срав. напр. покрай: да пѣе от тоѣзи сѣтъ, 555 и; държѣ в рѣцѣте си два сѣдѣ (вм. сѣда ib.); в кашѣта Иосифова 280.

6. Когато еровъ вокалъ слѣдва слѣдъ палаталъ, поради прѣгласа на ера, който се е произнасялъ като по-тъмно или слаботѣмно *е*, графиката е много колѣблива: употребяватъ се букви *а, ѡ, е*, напр.: да се раступѣтъ като воскъ 299; да остѣвѣ; амѣ коѣ да раздрѣшѣ 41 и пр и пр. (вж. повече примѣри под рубриката за прѣгласа на 'ѣ).

е вм. *ѡ* : темнѣ ѡ.

а вм. *е* : бѣша изографѣсан Христѣс 299; да послушамѣ (1. л. pl.) 125.

Ударение.

Отбѣлѣзваното въ ръкописа ударение на думитѣ правилно се сходя съ източно-българското ударение, каквото е общоприето и въ книжовния ни езикъ. Заслужава да се посочатъ само нѣкои отклонения, именно чести случаи от старинско ударение, запазено на послѣдната сричка въ различие отъ обикновеното, отнетнато за една сричка назадъ. Най-много примѣри съ такъво неотметнато ударение има у прилагателни имена отъ женски и срѣденъ родъ ед. ч. *а-* и *о-* основи, по-рѣдко у съществителни имена и глаголи.

1. Прилагателни имена жен. родъ ед. ч.: старѣ бѣше на снѣгѣ ала младѣ със душѣ, вѣтха на динѣ, новѣ на законѣ Христовѣ младѣ бѣше вов благодатѣ 148; зѣщо е юще младѣ, 393; оставѣти ма у пустинѣ тѣй живѣ 241; (ала : ту та бихми жиѣва оставили 241); ако бѣда живѣ 392; и подирѣ малко бѣ живѣ оназы дѣвица 396; като горѣ гастѣ 270; нитѣ от дѣсну нитѣ отъ лѣвѣ странѣ 344; слѣнцето от дѣсна страна а мѣсецот от лѣвѣ, 194; имаше дѣщерѣ нѣмѣ 374; онази водѣ бѣши на главѣта си сладкѣ и добрѣ 387; (ала : дадоха му нея и пѣ и бѣши сладка тврдѣ 389); заради твоата б'рзѣ помощ' 579.

2. Съществителни имена ж. р. ед. ч.: зимѣ, зимѣта, 26.

3. Прилагателни ср. родъ ед. ч.: на касѣ и малко приказхмѣ 18; (ала : тѣй да ги разврѣза на к'со 19); по-дрѣбно и по-тѣмно да го приказимѣ 116; ако щѣте да сторите добрѣго си цѣло 123; седмѣ число 198; грозно мѣсто 278; мѣстото бѣше тесно 311; имаше отрѣче глухо и немѣ 369; заведѣхмѣ на едно мѣсто темно и страшно 391; (ала : и бѣши унуѣ мѣсто тѣмно 392); тѣлото му стоѣ цѣло; намѣрих гу цѣло 415; и рѣчи имѣ кротко 500.

4. Съществителни ср. и м. родъ ед. ч.: са случи такѣози врѣмѣ; на сѣтню врѣмѣ; врѣмето умалих; (ала : коѣ врѣме на годѣната бѣше? 19); защѣ спадна такѣози врѣмѣ 23; горчивото врѣмѣ 27; 283; слѣнцѣто 194, 283; чу гласѣ отъ невидѣмо; невидѣми днесѣ, видѣмѣ явяетсе 11; сичкѣ святѣ го знае 152.

Множ. ч. 1.: три години цѣли; дванадесѣтъ години цѣли 285; сас наго двѣма младѣ момци, 378; на мали и на голѣми 521.

2. рѣчи ма насѣлюватѣ 41; дано му даѣе малко динѣ 224.

Глаголи: да ни са смѣѣ, 120; не смееши да минѣ 165; кугѣ са случѣ 194; да ма научѣ 504.

Нарѣчия: наставаше полунощѣ; винѣги 204; очииѣвѣстно, 29, 40; утрѣ.

Често се срѣща отнетото ударение, като напр. по́топъ 264, ли́цето 63; ча́сове 194; зная́ азъ, туко млѣ́чете вые 74; тѣ́й ме прелѣ́сти; прелѣ́стила, да са въплѣ́ти и пр.

Особено внимание заслужва т. н. фразеологично ударение, което по нѣкога се срѣща отбѣлѣзано въ нашия ржкописъ съгласно съ чисто народния говоръ, напр. защо́ отъ никого не сѣ́ е родилъ 20; казватъ, че не гѹ́ са намѣ́рили 40 и пр.

Редукция на неударенитѣ гласни.

Въ нарѣчието на нашия паметникъ, като чисто източно, неударенитѣ гласни се редуциратъ: *а* въ *ѡ*, което обикновено е слаботѣмно, особено въ срички ар-ра, ла. Обикновено редукцията на *а* въ ржкописа остана неотбѣлѣзана, като се пише просто *а*. Гласната *е* правилно минава въ *и*, гласна *о* — въ *у*. Най-малко губятъ характерния си гласежъ най-високитѣ гласни отъ двата противоположни реда — гл. *и* и *у*. Ала има примѣри отъ редукция на *и* въ слаботѣмно *е*, което въ паметника се прѣдава чрѣзъ *ь*; слѣдъ *ш*, което е отвърдѣло, вм. неударено *и* се чува *ѡ*. Сжщо така и то въ по-чести примѣри срѣщаме ирационалната слаботѣмна *е*-гласна, прѣдавана чрѣзъ *ь* вмѣсто неударено *е*. Въ възвратното мѣстоимение *се*, слѣдъ отвърдяването на *с* се развило и *ѡ*. Ще приведа по-долу примѣри за всички тия видове вокална редукция.

1. *ѡ*, *ь* вм. редук. *а*. Редукцията засѣга глас. *а* въ всѣко положение спрѣмо ударената сричка. Безспорно е, че по-силна е редукцията прѣдъ ударението и че еровиятъ вокалъ се произнася по-тѣмно сир. по-гърлено: а) супротѣви са на бѣщѣ́ си; убѣ́и бѣщѣ́ си, 306; рѣ́чи на бѣщѣ́ си 243; бѣщѣ́ си ускрьбѣ́и 199; бра́тѣа и бѣщѣ́и 204; бѣ́ха хубави на о́бразъ и на си́гъга 458; си́чките ста́ви на си́гъгѣ́та му 479; тѣ́ квѡ́зи безакѡ́нѣе 254; кѣ́ ту чѣ́о та́зи дѹ́ма 548; и съ́мси́ Хага́нь 304; бѣ́ши съ́мъ си́ стрика́ му 457; ѣ́маше дѣ́вола насѣ́дѣнь на ду́шата си 418; кѣ́ квѡ́а ѣ́ работа 4; а кѣ́кь бы́ 201; кѣ́кь дѣ́ въздѣ́хна 575; потѣ́ганѣе на чѣ́дѣ́рите 201; възвѣ́ди гы на плѣ́нинѣ́га мѣ́слична 202; пак' флѣ́зи Леѡ́нь у пѹ́стина 221; съ́с глѣ́ва́га на до́лу 466; каквото мрѣ́ турѣ́сува (= мартур-) 133 и пр.; много мрѣ́вѣ́е (= мравѣе); мрѣ́вѣ́ете 192; ни рѣ́ ста́тъ 191; рѣ́ста́тъ 195; рѣ́спѣ́ди гы 368; има́ми за хрѣ́на 430; прѣ́трѣ́пи и ѡ́гнютъ като мрѣ́зо 444; не мо́же дѣ́ рѣ́зумѣе 498; дѣ́ ру́ва му богъ ла́ръ 599; рѣ́срѣ́ли са 345; съ́раки́ни 372; туй като чу́ха са́раки́ните 373; да не прорѣ́сте́ ни́що от не́я 399; грѣ́ждѣ́ните (= гражданиите) 372; като чу́ баша́ му дѣ́ дѹ́ма син му́ 244; дѣ́ раздаде́мъ

251; и стуиш тѣ се чюдишь 274; защо стори тѣй тѣ зѣ хрюшфеть 497; сегѣ ни приглѣдай нѣ тѣзи неправда 496; коѣ ли злѣ сторихми тѣ щѣтъ нас да погубѣтъ 495; дѣ сѣ фѣтори настолник 548; и свѣза змѣагоу зѣ гърлото 567; ѿ) показъимъ пѣтъ 71; прикъските; нѣ на прика ска амѣ на истина 238; намѣриха са и трѣмъ от Гирѣгъ 217; тѣй дѣмъ бѣгъ 358; подѣрь нѣколко часъ 438; вѣде а, дѣто бѣши за преставилъ; какъ бѣши му рѣклъ светаа 523; да ни са присмѣват и да ни испѣждѣтъ 112.

2. ѿ, ѿ, а вмѣсто редуц. е: у баенъто си 153; мѣсецѣтъ и свѣздыте 192; що стори, що му повѣлей тѣа? 240; със ѿгнѣни языцы 208; нищѣ (=ще) устави 241; и тамъ съдѣха (=седѣха); ала: сѣднаха 368; присѣдѣти (=прѣседѣте) тѣка у тѣзи нѣщѣ 343; и съдѣ тамъ шѣстъ динѣ 364; и съдѣха запрѣни 492; и ф тѣхъ съдѣха бѣсови 474; и присѣдѣ малко динѣ 410; дѣто съ е родѣлъ 11; цар ѿудѣйскы дѣто съ е родѣлъ 16; и часъ съ минѣ 166; не съ минѣха трѣ дни 300; защо съ ѿ дѣволотъ вселѣлъ 324; катѣ и до сегѣ такѣсъ съ поклонѣхъ 514; чѣ (=че) ги същѣсува 546; до вѣчара 30; ѿнѣи вѣчарѣ 125.

3. ѿ вмѣсто редуц. и: приѣльно 195; забѣ си гѣздиѣ на сѣрдѣту; срав. прѣѣ студѣнъ и неисцѣленъ гѣздиѣ на сѣрдѣту си 253. Слѣдѣ ш се чува слабѣтъмнѣ а, което на два пѣти е прѣдадено чрѣзъ ѿ поради лабиялизуещото влияние на отвѣрдѣлото ш: по-шѣроки рѣчи 23; мѣсто шѣроко 406.

Редукцията и вм. е постоянно се срѣща и е правилно прокарана, ако и въ рѣкописа поради етимологичния усѣтъ на писателя и поради непрерывната графична асоциация да владѣе напрѣкжнато колѣбание между е и и Тази редукция силно е повлияла и върху неударено и та се разбѣркало въ много случаи етимологичното различаване на и ѿтъ е, поради което често се е произнасяло е вмѣсто неударено и па така е и прѣдадено въ нашия рѣкописъ.

Сѣщото явление установяваме и относително неударенитѣ гласни ѿ и у. Правилно ѿ се замѣстя чрѣзъ у, а по подобни на казанитѣ погорѣ причини често се произнася ѿ вм. неударено у.

1. и вм. е. Примѣритѣ сѣ много на всѣка страница на рѣкописа: ѿт безелѣвѣсное зло тѣглини 10; да ни стани (3 sg.) 8; бѣши (3 sg.) 9; ищѣши (3 sg.) 10; да го посрѣшни 77; затѣборини; никѣй да ни лѣгни със жината си 72; проводѣти ны 123; бѣдѣти 96; чѣхти ли? 97; да кѣжимъ 97; кажимъ 119; да му пѣшимъ 120; му са поклонѣхми 121; ще да стѣни 124; зѣ Христѣ, дѣти малко; сѣко дѣти; ала и: сѣко дѣте 127; когы урѣчишь да плѣчишь 144; катѣ мѣтѣхъ чер-

ковата 224; жилѣши и твърда да види 226; придади душата си 226; от систра си 238; дѣти малко стана 290; дѣтито ви́но и ра́кѣа да ни пи́е 351; са яви́ морь на тѣзи читѣни чловеци 353; да ги читѣшь 352; да ѝде да ги читѣ; отѝде Јовь и причѣти еврѣите 352; чловѣци ни-четѣни 352; четиридесѣтъ динѣ 355; зѣха ону́й бѣлѣе; и рѣчи, какъ му е рѣкаль за бѣлито 379; и намѣриха ту́й бѣли ипоѣста 378; затворини сѣдимь динѣ 426; от Христа да са отрикѣтъ 473; мѣсецотъ истѣчи 278 и пр.

2. *е* вмѣсто *и*: онáз е свѣздá; ала *и*: онáзи свѣздá 18; ѝщѣше да развали *и* да смѣсе 27; ѝстѣнска пролѣтъ 28; отѝдоха *и* намѣрѣха Христа 28; пренѣсоха му смѣрна 39; ами помните ле? 40; се опáле онáз е свѣздá 42; ала: опáли 47; му дáде да пáзе 43; нѣкой, да го не изпѣде 43; пѣяне (pl.) 48; до тѣзе зема 43; да са ви́де кой е добрь 44; *и* славѣ са богъ 47; койго нѣсме кръстине (= кръстени) 59; грѣховѣте нáше 57; да са не отлѣче 57; да грабе (3. ед.), 58; на планенáта 57; пре онáзи планенá 58; да се бóре (3 ед.) 59; въ рѣцѣте нáше 73; ѝмето *е* (= ѝ) Раáва 71; стóриха тамъ трѣдне 72; *и* извáде го *и* удáре съсь него 75; намѣрѣ (3. ед.) 98; да ви́де (3. ед.) 95; което вмѣсто който (твърдѣ често), напр.: което сме са кръстѣле 110; да смири́мъ сѣбѣ заради́ него, дѣто са смѣри́лъ 112; да са загри́жеми 112; да применѣмъ живóтъ ми́ренъ 113; азъ да оставѣ мои чловѣцѣ 123; сътвори́те (инфинитивъ) 137; приведѣнѣ (провидение) 159; шо са чюдете? 203; не сме пѣяне; дýмаха пѣйни са 203; седемдесетъ старце; да дáмъ на седемдесетѣхъ стáрце да ти бѣдaтъ помощни́це 215; по-чѣде се въ сѣбе си 270; покаже (= покажи́) 272; заобеко́ли 300; по-тѣнаха въ морѣто като кáмекъ 312; гдѣто поменѣши, а той плѣнеш *и* градове *и* селá 342; зáвестници чловѣци 491; тѣче, Георгіе, тѣче, да стѣгнешъ 552; като го ви́де цáрь чи хóде 553.

3. *у* вмѣсто *о*. Въпрѣки правилото въ нашия ржкописъ замѣната на неударено *о* чрѣзъ *у* далечъ не е послѣдователно прокарана; напротивъ въ по голѣмата частъ на текста *у* вм. *о* се явява само тукъ тамъ, докато само въ нѣкои слова подъ изключително влияние на мѣстния диялектъ по-често е прокарана въпросната замѣна. Така отъ една страна да сравнимъ текста напр. на стр. 96: намѣри мртѣснийот, добѣгѣкъ *и* от звѣрове . . да покажи нѣкой бѣлѣгъ какъ е станалъ потóпотъ; а Но́е пáкъ провóди *и* дрúгиго гáрвана *и* пр., *и* отъ друга страна напр. текста на стр. 158: „да му струши́ силата . . . бóгъ да ти даде́ пáк мѣстото дѣту гу ѝмаше . . . *и* възседна на кóнютъ, сы *и* ути́ди пакъ в’урману́тъ *и* чѣ бóй, дѣту стру́ваше онзи

звѣръ. и със упашката сы заобикулы на конють и пр.“ Така въ различно количество се срѣщатъ примѣри отъ редукцията *о* — *у*, като напр. *другу*, *нищу*, *дарувитѣ*, *тѣлоту*, *рабутата*, *сичкоту* ми *тѣлу* *угудѣха* *гу*, *убогати*, *чѹду*, и пр. и пр.

4. *о* вмѣсто *у*. Логична послѣдица на замѣната *у* вм. *о* се явява и обратната замѣна *о* вмѣсто *у* поради сжщитѣ психологични причини, както и обратната замѣна *е* вмѣсто *и*, за която се обясни по-горѣ. Примѣритѣ съ *о* вм. *у* въ нашия ржкописъ сравнително не сж рѣдки. Отбѣлявахъ най-типичнитѣ: *стодено* 5; да *мо* (= *му*) са *поклонѣ* 17; да *погоби* 27; *случи* *мо* са 31; *поклонѣ* *мо* са 33; *по-доло* 38, 42; и *бѣго* се не *покланяха* 44; *поклонѣ* *мо* се 54; *когѣго* *омѣраше*; *отѣдоха* *о* (= *у*) *една* . . . 71; да ги *обиѣ*тъ 71; *блѣзо* 72; *мѣла* ти са *постѣ* *ма* 76; *ѣмаше* *вѣтах* *кѣжохъ* 75; *повелѣ* *едномѹ* *бѣсо* 103; и *което* *мо* се *кланят*, *прилѣче* съсъ *чистѣ* *умѣ* да *мо* се *кланятѣ*, и да му *служатѣ* 104; *яви* *мо* са 137; *рѣчи* (= *рече*) *мо* *Парееніе* 266; *сѣбодѣти* са 228; да не *укосишь* *сѣмръть* 136; да *мо* *помогнишь* 152; не *враща*ми *мо*, ни *еднѣ* *добрѣ* му не *сѣруваме*, 161; от *дѣло* 194; въ *пѣзо* *ха* ги *прѣматѣ* 300; на *обиѣ*стоту 241; *хора* *одѣ*веша 230; *речи* *мо* *архѣнгель* 351; *плѣ* *ча* *стѣ* ми не *озѣ* *мо*ятѣ *стѣлпѣ* 570.

Прѣгласъ на палатално *а* и палатално *ѣ* (вм. *ж*).

Палатално *а* се прѣглася въ посока *къмъ* *е* и то така, че или се достига да чисто *е* отъ сръдня височина или прѣгласътъ се е извършилъ на половината се е спрѣлъ при. *ѣ* Този вокалъ въ нашия ржкописъ обикновено се прѣдава *чрѣзъ љ*, а по нѣкога и *чрѣзъ ъ* и *а*; послѣдното въ други случаи обаче, гдѣто нѣма прѣгласъ, си има стойность на палатално *а* сир. *я*. Когато съгласната прѣдъ *ѣ* се указва изгубила палаталността си, тогава вмѣсто *ѣ* се произнася *а* или пѣкъ *слаботѣмно а*, каквото може да бжде вслѣдствие на неудареностъ, или остая *слаботѣмно ѣ*. Трѣбва да се изтъкнатъ особено честитѣ случаи въ глаголнитѣ форми отъ сегашно врѣме, въ които неударено стб. *ж* въ личнитѣ окончания е минало въ *слаботѣмно а*, а това подирното слѣдъ палаталъ се е прѣгласило въ *слаботѣмно е*, прѣдавано въ нашия ржкописъ най-често *чрѣзъ љ*, а па и съ просто *е*; срав.: не *мѣга* да *потѣпчѣ* *вѣлѣта* *богу* *моѣму* 35; *повелѣ*вашъ да се *отфрѣлѣ* отъ него 180; да *остѣ*ве 105; да *каже* (1 л. sg.) 80. Когато, напротивъ, *ж* е било подъ ударение та е гласѣло *ѣ*, слѣдъ палаталъ тѣй сжщо се е прѣгласило въ *слаботѣмно е*, което пакъ се прѣдава *чрѣзъ љ*, нпр. да го *рекѣ* *ѣ* *замѣ* да са не *явѣ* *лѣ*нивѣ 108.

Отъ долуизложенитѣ примѣри по-добрѣ ще се уясни казаното фонетично значение на графиката на нашия ръкописъ.

1. *е* вмѣсто стб. *а*, *ж*, *а*: бѣгу нѣкой се не кланеше; на идолите са кланяха 9; гдѣ кажетъ книгите 17; различни питаніе 18; тѣзи десет-тѣхъ питаніе 19; отецъ ражда и изведе, духъ свети исходе 20; людіе, седещіа въ тмѣ не вѣденіе 28; като віде, че се не оставетъ чловеците 44; яко капле каплюще на зѣмя 46; със свирне (= свирнѣ) 48; да каже и за туй 80; погубатъ, упазетъ (3 pl. pгаes.) 96; туй принесохме на ваше любовъ 99; и на грѣдите мажег' ны 101, из' пѣтетъ 106; да се подканеме (= подканяме) 110; кажетъ нѣкои 117; дано ти гы провѣдетъ 119; каже (1. sg.) ви да са радувате 119; да стѣришь една рабута, дѣто щѣмъ да тѣ е речѣмъ 117; ала: сѣчката цѣна да ви *а* провѣде 120 (Тукъ *е а* = *ж* слѣдъ зѣвъ); не щѣха да провѣдѣтъ 121; пиша до васъ, каже вамъ 121; кажег' му 122; да гы препишѣтъ 122; да гы препишетъ 123; до гдѣ препишатъ книгите 123; христїените 145; каквѣто го прорѣчѣ и Давидъ 136; гдето бае 153. (1. sg.); вашите ястїе ни щѣ гы 177; позна, чи ѣ воле бѣжїе 168; азъ отъ Христѣ ни са отдѣлевам' 178; седемъ съгрѣшенїе са Каиновы 199; чѣрковата, дѣто *е* направи 199; до гдѣ провѣде вамъ 202; знаменїе много стѣваха 264; са похвалѣваше 288; койго живѣтъ в Цариград', ами и които живѣтъ по всички вселенни 294; гражденїте 302, 303; гражденѣте 303; ала: на боязливите граждани 305; и малко се намѣретъ; дѣто да го струватъ 315; ищѣхъ тѣбѣ да та убїе 345; заклѣ ери (= яре) 349; моле ти са, гѣсподи 350; покажї ми да го віде 350; донесї ми да віде 352; немѣга вѣки да трѣпѣ 355; прїими туй естїе 365; нѣмаха волѣ да пїетъ 387; шѣ да са обѣсе 394; темничеръ 494; провѣдини отъ царетокъ 419; да му исплѣнетъ волега 428; слѣзи отъ конеток си 490; да провѣдетъ воиска на царѣ Констандіна 491; ястїе; естїе 447; на почестъ и слава да те сподобѣ и да те утѣкмѣ 548; тѣй азъ работите незнаѣ 531; пре-бываха на земѣта 643.

2. *ъ*, *а* (= *ä*) вмѣсто '*а*', '*ж*': месецътъ дохѣдѣ исподъ слѣнцето 5; оставѣмъ' та 7; да їда и азъ да са поклонѣ' 17; не оставѣ ма богъ 31; щѣхъ да та заклѣ 33; да ти стѣрѣ (1. sg.) да ни хѣдѣ (1. sg.) 33; туй да сторѣ 34; азъ да са отделѣ' да відѣ 34; не мѣга да потѣпчѣ волата богу моему 35; забравѣте (= забравяте) го 40; сегѣ са прѣстъ в' земѣта 48; и азъ да їда, дѣто ты отхѣдѣшь 74; ала: и азъ да їда, гдето ты отхѣждашь 74; провѣдилъ та царъ да та исцѣлѣ' 77; да дѣде домѣнѣ да го исцѣлѣ азъ 77; поставил' еси его царя и гѣсподѣръ 52; да покаже и намъ дїръ и пѣтъ 56; трѣтата

стихѣа та е земь' 67; чѣльдь 94; амѣ коѣ да разрѣшѣ или що да оставь 105; със гласѣг' си изявѣва 105; свѣтъ на дѣръта моа 106; да го рекѣ замѣ да са не явѣ лѣнѣвъ 108; в' земѣта; от земѣта 131; чѣя е дѣщерѣ 147; приносѣмь 153; рыбѣрь не фрѣль въдецата си гѣла 153; вѣль божѣа; вола божѣа 164; повелѣвашь да са отфрѣль от него и да са поклонѣ на дрѣвѣа нечѣстивы 180; остаѣи нѣа въ пещерѣта 247; ища да смѣсь и шѣстото, защѣ рабѣтата тѣй понѣсь 275; нѣкого не тѣглѣ (1. л. sg.) на добрѣ 279; не мѣжаха да зарѣвѣтъ 303; живѣтъ (3. pl); живѣать 294.

3. е по регресивна асимилация вмѣсто а: да украсѣтъ хѣбевѣ 278.

4. ѣ по аналогия вм. а: когѣ хвѣнѣтъ да сѣлѣтъ христѣенѣте 145.

Прѣгласѣ на палатално у въ и.

Прѣгласѣтъ на гласната у слѣдѣ палаталѣ въ и, толкова рѣдѣкъ въ бѣлгарскѣтъ източни говори и ограниченѣ само въ малка група думи: кли ч, откли ч (Панагюрище), либѣа, либѣ, се указва въ свищовския говорѣ спорѣдѣ нашия рѣкописѣ по-разпространѣнѣ: срѣща се и въ думата блюдо: избоди си и двѣте очѣ и угѣди ги в' едно блюдо" 256, а освѣнѣ това, което е и характерното въ случая, и въ редѣ многократни глаголни форми, въ чието основно окончание -ува-, слѣдѣ палатална съгласна у се е прѣгласило въ и та основата на такива глаголи окончава на -ива. Въ цѣлия рѣкописѣ намѣрихѣ само слѣдните примѣри: покрай формата „очистюва“ въ фразата: „дѣто е със водѣ омѣване, то очѣстюва тѣлото“ 107, се срѣща и „очистива“: „а пакѣ душѣта а духѣ очѣстива“ 107. Сжщата форма се повтарѣ и на стр. 200: „на ѣ дѣнь и струплѣвите са очѣстиваха“ и още на стр. 446: „пѣсть очѣстива тѣло (то)“. Сжщиятъ прѣгласѣ се явява въ глагола плюя: „не щѣха да плѣать на честнаго крѣста“ 308, и въ многократната му форма: „а царското повелѣнѣе и ѣдолите уплѣивашѣ“ 420, и още въ слѣдните три случая: сѣкаквы вѣдѣ мучѣнѣе измисливаша 418; не си остаѣнала нѣкогѣ да ни помѣсливашь за нашат род' 315; при-тѣгливаша голѣми мѣки 473.

Не се съмнявамѣ, че въ живата употрѣба на досежното нарѣчие тоя прѣгласѣ не се е ограничавалѣ само въ тия нѣколко многократни глаголи, а че се е срѣщалѣ и още въ други думи.

Прѣгласъ на палатално ѿ въ и.

Старото сѣвероизточно о-нарѣчие, сега още най-добрѣ спазено въ Шуменско и Провадийско, особено въ тѣй нареченитѣ Съртски села, между друго се отличава съ двѣ фонетични особености досежно р-флекситѣ на еровия вокалѣ, билъ той първиченъ или секундаренъ; именно подъ ударение тамъ се е запазилъ единъ силнотъменъ еровъ вокалѣ, който поради своята смѣсена гърленопалатална артикуляция твърдѣ напомня вокала *bt*. Въ своята източнобългарска диялектология („Das Ostbulgarische“) описвамъ тоя силнотъменъ еръ и го отбѣлѣзвамъ съ особенъ знакъ, именно чрезъ буквата ѿ, прѣчертана въ горнята и частъ (вж. ц. съч. 34, 67—70). Като изтъквамъ все тамъ подобieto между тоя ѿ и *bt*, както и фактически по-нѣкога се чува, нпр. горѣи (=стб. горж), горѣтъ (=стб. горжтж); ядѣтъ = ядѣтъ (стб. ядѣтъ) и пр. давамъ примѣри, отъ които се установява, че силнотъмениятъ еръ слѣдъ палатали се прѣглася въ *и* нпр. душѣи (=душж) крещѣи, утѣрѣи, косѣи и пр. (1. л. ед. ч. =крещ'ѣ, утѣрв'ѣ кос'ѣ) и крещѣит, утѣрѣит косѣит (3. л. мн. ч.) и пр. Срав. нпр.: учѣи ма булѣит; тугѣи ше, ядѣт, ше пиѣт и пр. (вж. примѣри ц. с. 69—70).

Слѣдвайки о-нарѣчие къмъ западъ отъ Шуменско, губятъ се слѣдитѣ на занимаващия ни прѣгласъ. Обаче нашиятъ ржкописъ ни дава доказателство, че въ по-старо врѣме той е билъ свойственъ на цѣлото о-нарѣчие, защото и въ свищовския говоръ споредъ ржкописа се е произнасяло *и* вм. ѣ, както се вижда отъ малкото примѣри, които съдържа ржкописътъ. Твърдѣ ограниченото количество на примѣритѣ не трѣбва да ни учудва, защото за една такава фонетична тънкость, за да бжде винаги или по-често отбѣлѣзана, се иска внимателно ухо, да схване разликата, която звуковата асоциация на сроднитѣ по функция флексивни окончания твърдѣ сближава. Затова и въпросната особеность бѣ избѣгнала отъ вниманието на толкова познавачи на шуменския говоръ, докато азъ лично на самото мѣсто не я забѣлѣжихъ. Ето малкото примѣри за *и* вмѣсто ѿ въ нашия ржкописъ: замъ да сѣи извъръшѣтъ (3. рв.) вѣлата тѣхна 236 (писано е „извъръшытъ“, понеже въ ржкописа се употрѣбя много често *ы* вм. *и*); оти щѣ да умрѣси сас речѣте си и вѣздухъ и земѣта 511; и ако са сподобѣи и го вѣдѣ, тѣбѣ та угаждам кефѣлъ 513; благодарѣи те, бѣже! 596.

Гласната ъ.

Звуковото значение на ъ въ нашия ржкописъ е трояко: този знакъ означава е, ѧ, по-рѣдко 'а. Въ множество случаи на извършилъ се прѣгласъ на палатално а, както се вижда отъ примѣритѣ, изложени по-горѣ, очевидно ъ означава широко ѧ, прѣдъ което съгласната е омекчена. Гдѣто ъ въ ржкописа заема етимологичното си мѣсто, то се произнася по законитѣ на сѣвероизточното о-нарѣчие, а именно подъ ударение прѣдъ меки срички вече стѣснено, наравно съ етимологичното е, а прѣдъ твърди срички и въ края като 'ѧ. Когато е неударено, то е слаботъменъ палаталенъ еровъ вокалъ. Указаната различна фонетична стойность на ъ въ нашия ржкописъ се долавя отъ рѣдкитѣ случаи, гдѣто вм. ъ е писано е, а (я) или ѧ, нпр. със тѣхъ живеѣ и оживѣва (чети: оживѣва) 3; наговѣръ са (чети: наговѣръ) 3; грехѣтъ 9; грехѣте 10; (= грѣхѣтъ) 316; попи́тахъ го и нѣщѣ да ми ка́же 350. Въ глагола нѣмамъ ъ има стойность на е, както се вижда отъ примѣритѣ: да нѣма бѣсъ 59; дръзновѣніе нѣмамъ 137; нѣмаше 138. Свищовскиятъ говоръ слѣдователно е единъ отъ източнитѣ български говори, въ които въ сжщия глаголъ началната сричка съдържа е (вж. Das Ostbulgarische, 80).

у вмѣсто ѡ.

Често се срѣща у вм. ѡ: не ще да влѣзе у царство небесное 70; „не ще влѣзе въ царство небесное“ сирѣчь не ще да влѣзе у царство небесное 109; ни бѣ у чѣркова нити ѡ градѣ, ами бѣ у пустина 222; замъ да са не умножаватъ ѣмета у светѣ троїца 23; зѣ го ѡ пустина 60; ястїето му бѣше у пустыня дѣвѣ медъ 60.

Срѣща се и удвоенъ прѣдлогътъ въ и то въ форма вов: бѣха са случїле вов водѣта 69; а голубъ не щѣ да кондиса вов' тїната, ами се врънѣ вов' ковчѣгътъ 95, ами вов' щѣ се кръстїхте? 99.

Епентетично ѡ.

Отъ епентетичното ѡ има само една слѣда въ цѣлия ржкописъ: зѣмѣните работы да намразиме 113. Тази сжщата дума съ еп. ѡ се повтаря нѣколко пжти.

ен вм. стб. ѡ.

Отъ стб. носовка ѡ е запазена слѣда само въ три случая и то все въ числителното девендесетъ: девендесѣтъ и три 165; ѡти са чиновѣ девендесетъ и деветъ; достѣви девендесѣтъхъ и дѣветъ 336.

S (дз).

Африкатния сибилантъ *s* (дз) се срѣща нѣколко пѣти: свѣзди 11; вѣдѣхме свѣздата 16; свѣздата 17; свѣрове 39; върна са насѣтъ 63; чю като свѣкнаха желѣците 462.

Асимилации, елизии, зѣвъ.

ст вмѣсто *ств*. Съгласната група *ств* е изгубила *в*. Въпрѣки влиянието на писмения езикъ често се подкрадва на писателя сѣщинското народно произношение: убісто 541; христѣнство 546; болѣрство 548: сѣкий день беше убісто; азъ да ти дарувамъ болѣрство и пр.

т вмѣсто *тв*: в тѣйте рѣцѣ (често се срѣща) 413; ни са съгрѣшили . . . пред той (=твое) цѣрство 497; заради тѣй любовъ 500; и тѣ съсъ тѣа (=твоя) хѣтрост преборѣ го 555.

т вм. *тв*=*тх*: кой пѣтъ утѣжда на Јорданъ 515.

с вм. *ст* въ края на думитѣ: със многу радусъ, 250.

из вм. *низ* (по асоцияция съ прѣдлога *изъ*): и тѣй са врѣнаха нѣз, другѣи пѣтъ 17; оправеше еврѣите из' пѣтеть из' червѣното морѣ 106

дн вм. *тн*: свѣздіте с(в)ѣднаха 278.

нк вм. *мк*: избѣвил ме еси като пти'ца от при'нка 560.

нт вм. *мт*: кѣнто (=към-то) бога 522; главѣта ѣ бѣши кѣнто за'падъ 523; ако имате вѣра и любовъ к'нто мене 542.

здр вм. *зр*: раздрѣшеніето 23; разрѣшіхме 23; да раздрѣшіме 23; кугѣ са ты упѣвашъ и раздрѣшѣвашъ постъ 452.

сл вм. *стл*: слѣбата 47.

Зъвъ: преслѣшах' тѣѣта вола 66.

в вм. интервокално *х*: ненавѣди ва добро 427.

ий вм. *ой*=*ое* (регресивна асимилация): нѣтѣи рождѣнъ, нѣтѣи нерождѣнъ 21.

ин. вм. *вл*: ни рѣчѣши ни единъ да са наѣмни 394 (=стѣ. на-емлѣтъ).

о вм. *во*: а тѣа извѣди пѣчѣтю на ѣсакъ 246.

ар вм. *рѣ*: ѣбарчъ 192, ала и: ѣбрьчѣтъ 192.

Окончание *-цки*, *-цка*, *-цко*, (=ьски, а, о): защо бѣ дѣръ ѣстенцки 223; архѣпѣскопъ ѣраполцки 231; кѣпище ѣдолцку 281; херувѣмцки пѣнѣ; на гурѣта Синѣицка 238; ѣмати ѣтрочи жѣнцко 239; мечѣнѣ бѣсѣвцку; гласъ жѣнцки 247; ни нѣ трѣбува лѣцко имѣнѣ 243; от нѣкои корвѣрцки соѣ 244; вѣра хри-

стѣнцка 251; образъ ангелцки 8253; діаволцко 258; ѣстѣнцко 260.

Трѣбва да се отбѣлѣжи, че приведенитѣ примѣри съ цк вм. ск се срѣщатъ само отъ 223 до 260 страница на нашия ржкописъ. Очевидно е, че тукъ неволно по-прѣмо се е отразилъ говорътъ на прѣписвача.

II. Форми.

Членъ *-om*, *-o* за мжж. р. ед. ч.

Нарѣчието на нашия ржкописъ споредъ членната форма ед. ч. мжжки родъ принадлежи къмъ старото крайдунавско *o*-нарѣчие, както го нарекохъ възъ основа на този морфологиченъ бѣлѣгъ въ своя опитъ за класификация на източнитѣ бѣлгарски говори въ съчинението си „Das Ostbulgarische“ стр. 9 (вж. и съч. „Източнитѣ бѣлгарски говори“ въ Сбор. за нар. умотв. XXI и „Старото бѣлгарско население въ сѣвероизточна Бѣлгария“ 1902). Най-добрѣ личи членътъ *om*, когато е подъ ударение, защото безъ ударение той гласи *-um*, което и въ ржкописа както и въ живия говоръ не винаги точно е прѣдадено, понеже писателятъ по навикъ често пѣти пише *om*, ако и да се произнася *um*. Членътъ *om* ту задържа карйното *-m*, ту го губи; опрѣдѣлено правило за това нѣма, както ще се види от самитѣ примѣри, които давамъ по долу. Сжщото е и когато въ слѣдствие на безакцентность членътъ гласи *-um*, той окончава и само на *-u*. При меките основи се явяватъ *'om* — *'o* или *'um* — *'u*.

Покрай правилния членъ *-o(m)*, който непрѣкъснато срѣщаме въ цѣлия текстъ на ржкописа отъ край до край, рѣдко, по изключение се срѣща и друго окончание на членната форма за мжж. родъ ед. ч. именно *om* resp. *'om* (прѣдадено ѣт, ет, ѣт). Това окончание принадлежи безъ съмнение на друго нарѣчие, на тѣй нареченото отъ мене *om* нарѣчие (вж. ц. съч.) и може да се счита, че се е вмѣкло при прѣписването на нашия ржкописъ отъ оригинали, въ които е прѣобладавало това членно окончание. Колкото се отнася до членни форми съ окончание *am*, *-a* (я), което формално напълно съвпада съ падежното окончание за родителенъ падежъ ед. ч. мр., за това ще стане дума по долу.

1. Сега ще изредя примѣритѣ съ членъ *om* — *om*, по редъ отъ началото къмъ края на ржкописа и то въ цѣли изречения, за да се види и синтаксисътъ: на тогѣ гнѣвѣтъ си да ѣмаме 3; от речтъ му

чуе или от гласот 4; та го повни и има го на умот' си 5; сичките от умот' са повдигат, умот та е като царь 6; по тѣхъ ходи умотъ 7; не щѣ веки да намрази грехотъ 9; на того си имайте умотъ 19; и на духа светѣго нарича рѣчь, защо е на духотъ рѣчѣ 21; тѣзи чѣтерите стихии, дето са на свѣтотъ 26; ииѣше да стори миръ на свѣтотъ 27; а когѣго плѣни и градотъ 29; да тържествуваме със умот' си 58; ако си пригѣгвим' умотъ за послушанье 59; ала и свѣтотъ сички от тѣх' са влечѣ 67; над' рѣкѣта Юрдѣнска на брѣготъ 75; да са яви на свѣтотъ 81; със духотъ на устѣта му 103; тозы утвърждава громотъ 103; щѣ да вдигна войска та градотъ вы да изгорѣ 122; да станешъ царица на свѣтотъ 144; бѣши христѣнинь от родот си 163; сегѣ от томѣзи звѣру от страхотъ щѣ да ги оставѣ 166; ами си угодѣ на умѣ 164; ѣти угодѣ на умот' си 168; ни угажда на умот' си 175; да не стане нѣщо ново от свѣтотъ 180; сѣкакво зло извади от умот' си 185; зарѣчай да сѣ ни продаватъ другѣе ястѣе в' градотъ 186; що са виѣди и виѣга на свѣтотъ 189; та туй нѣ е растѣние или умалѣние на слѣнцету, ами на динѣотъ, защо когѣго е денѣ голѣмъ . . . а кугѣ е денѣ мал'къ 193; в' прѣви денѣ направы небѣго и земѣта и свѣто 198; в денѣо педесѣтны 203; ето ѣ часове сторил' дѣниѣотъ 203; да покажел, вышинѣта на умотъ 209; а че бѣше трѣты час' на денѣо 216; когѣ минѣ динѣ 234; незнаете ли ѣти прѣблѣгы богъ съѣѣт' му правѣ ѣти? 241; и щѣ ни бѣ голѣмъ срамъ в' родотъ наши 244; тогѣзи са виѣрна със дружиѣната си на градѣ 249; да накладѣтъ еѣниѣ ѣгнь голѣмъ на сретѣ градѣ 250; стопанѣ на градѣ 253; подѣрь гласѣ са намѣри Ана със ѣчи и проглѣда 259; да са убрѣниѣтъ от грѣхѣт си 264; той и на небѣто той и на свѣтотъ 269; царѣ на свѣтотъ 270; грѣхѣотъ Адѣмовъ 276; утиѣди сас сѣ срѣдце да испѣлни длѣгот си 281; богъ, дѣто направи свѣтотъ 282; от родот му 287; когѣто грѣхѣотъ жителствуваше 288; проповѣдѣвами на свѣтотъ 291; и смислѣ сѣ за родот си 293; имате на умѣт си 296; угаждаха си на умотъ 303; да пѣзи градотъ 198; заѣбеколѣи градотъ 300; за пѣмощъ на градотъ 298; обѣкалѣши градотъ; обѣхѣждаше градотъ на ѣколо 299; ѣтворѣха пѣртѣте на градѣ 304; самѣи стѣнаха на трудотъ си и на рѣбутѣта си губѣѣтеле 305; да имѣаме умѣт си да мѣлимъ; да ни провѣдѣ умѣт' 327; родот' му 319; си ѣгоди на умотъ 319; и пак си полагаше на умотъ 320; колкото смислы умѣт' ми брѣзам' да прикѣзвам скѣпѣсьтъ на денѣот' 334; и виѣдѣ ѣвѣнѣ, привѣзанѣ за рѣгѣ ѣ едно дрѣво 341; самси царѣ са чѣѣдѣши на умѣт' му 361; собрѣ

сички чловѣци от градѣ; да влѣзат в' градѣ 370; когѣ дѣдоха до градѣ и не пущаха нищо да влѣзова у градѣвъ¹⁾ 371; да имъ издалѣ градѣтъ; да призематъ градѣтъ 373; нитѣ на умѣтъ си го ни полагами 399; да пѣмъ колкото да си не загубимъ умѣтъ 401; каквѣто името му, тѣй бѣши, и умѣтъ му дѣвъ 418; замъ да затрѣмъ грѣхѣтъ 435; страшенъ е ледѣтъ 435; растопѣ ледѣтъ 438; колко веселбѣ бѣ у градѣтъ 468; влѣзоха у градѣ 485; приобѣрна му са умѣтъ 491; фѣти царъ да му казувѣ сънѣтъ са 498; погубѣ нас и родѣтъ ни сички 500; речѣ ми, какъ е свѣтѣ 508; угоди си на умѣ 509; достѣга до стѣвите и до мозгѣ 533; да научи свѣтѣ 641; и стѣна от вѣнъ вратѣта на градѣ 618; една шѣпа бѣшно имамъ в' садѣтъ си; садѣтъ не ще да са изпразни от бѣшно 618; нетѣ бѣшногѣ са изпразни от садѣтъ 619; и дѣде на брегѣ рѣчни 639; по-напретъ дошѣтъ денѣтъ 642; не угѣждайте си ни умѣтъ 646.

Много по чести са членни форми безъ ударение, поради което и *о* се явява редуцирано въ *у*, ала не последователно отбѣлѣзано, както вече се каза по-горѣ. Трѣбва да се изтъкне като причина за тая не последователность и близостьта между *о* и *у*, поради която писателѣтъ въ много случаи и подъ влиянието на двойна асоцияция — звукова и графична — между *от* и *ом* въ даденъ моментъ е смѣталъ че произнася *о(т)*, а не *у(т)*.

Неударениятъ членъ *от-у(т)* или пъкъ *'о(т) 'у(т)* се срѣща у сжществителни и прилагателни имена.

Членъ *от-о, ут-у; 'от-'о, 'ут-'у*.

1. *Сжществителни имена*: да развалѣтъ Јерусалима и храмѣтъ 46; у за́коно положи Христос дру́ги за́конъ 46; ѳнзи го́лубъ показа, че престѣна по́топотъ 95; от по́топотъ 96; проводи Но́е га́рвана, а га́рвануть ѳиде и намери мрѣши 95; ѳѣще от корѣмотъ ма́йчинъ си обречѣнъ 115; когѣго стѣна потѣпотъ 126; като умрѣ стопѣнуть ѳѣ, векѣ са не ожѣни 148; в' еднѣ дѣви́ца в' корѣмотъ вмѣстѣ са радѣ га́шете грѣхѣвъ 156; в' корѣмотъ на рѣбата 142; скончѣша са всѣ по за́куно господню 157; писмѣто на ле́геѣно 165; са отдѣли от урма́нуть 167; не ли са убоѣ от гнѣвѣтъ Рѣинъ? 173; му рѣчи господѣрю 178; а господѣрютъ кату ви́дѣ, повелѣ да го свѣматъ 179; тугѣзи гу ѳстаѣи господѣрю 180; и когѣ замина чѣсотъ; и кату ви́дѣ господѣрютъ 180; а свѣтѣй распѣса си по́ясуть; тѣй

¹⁾ Този единственъ примѣръ въ цѣлия ржкописъ съ членъ -ѣ въ трѣбва да е грѣшка.

ми ще да сила да претръпѣ и ѳгниють 181; скѳочи вѣтрѣ в' ѳгниють 183; ѳгговѳри патріѳрхоть; кѳажи ми патріѳрхоть; стана патріѳрхоть 187; мѣсецоть 194; на годѣната и вѣко 198; и кѳамико Зарѳвѳвеловѣ ѳ очѣ имаше 200; да станать под' чадѣруть на вѣрата 215; ѳбрѳзут му свѣгѣши 221; тѣѣ ѳти писано в' пентикѳстѳрю на едѣнь петѣкъ 221; пѳдна слѣпѣцу 221; пѳдна цѳрю у бѳлѣсть тѣшка 223; ни бѣхъ достѳиень да са поклунѣ на хрѳму прѣсвѣтѣѳ богорѳдици 226; заклѣ му са навланѣѣю 226; да ѳвѳбратъ сѣндѣку 227; тогѣзи ѳвѳбрѣха сѣндѣко 227; и зѣ пѳпѳ прѣст 227; пѳдѣрѣ живѳтоть сѣ 228; щѳ са стѳнали при живѳтуть нѣговѣ 228; тогѣзи зѣ цѳрю та стѳри едѳна мѳйсторѣѳ 232; ала кнѣзу не повѣрова Јѳѳна 234; кнѣзу повелѣ; кнѣзу, като видѣ, попѣга гу; тогѣзи кнѣзо му рѣчи 236; едѣнь братъ ѳт мѳнастѣрю; бѳѣши са да ни са прогнѣва стѳрицу, али и стѳрицу като видѣ 237; когѣ са сабѣди стѳрицу ѳт санѳт' сѣ 238; едѣнь мѳмакъ излѣзи на ловѣ; тогѣзи рѣчи мѳмку на слугѣге сѣ; и ѳтѣди тогѣсѣ кнѣзу сѣс неѳ; той възлюбѣ мѳмку 243; ѳтѣди на пѣтѣют сѣ 246; а тѣѳ извѳди пѣчѣтѣю на ѳсѳкъ 246; кату ѳ видѣ пѳстѣникуть 247; тогѣзи са вѣрна кнѣзу сѣс дружѣната сѣ на градѳ 249; и фѣрлѣха ѳ вѣ ѳгѣню 251; когѣ ги видѣ кнѣзо, разрѳдова са 251; сѣчки, щѳгу бѣха в' сѳрѳю негов 250; тѳм' на мѳнастѣрю 253; и вѣдѣ вѣтрѣ в' улѳѳрю 259 пре (=при) живѳтуть мѳѣ 262; и тѣгѳксѣ сѣ вознѣсе ѳнгѣлотъ 274; коѣго сѣ сѣ сѣбрѳли за прѳзѣдѣникоть 275; неѣ блѳговѣсѣѣ ѳнгѣлотъ 288; какъ ѳстѳчи камѣкотъ водѳ 272; като вѣдѣ зарѳрють Хѳгѳѳновѣ, чѣ са уплѳши 306; коѣто ѳти на сѣѣнѳротъ мѣжду Рѳдѳсть и мѣждѳ ѳстрѳвоть Кѣпрѣски 308; нарѳдоть 310; хрѳмоть 310; цѳрють 309; прикѳзваха зарѳрют' сѣ 313; сѣс край прѣстѣут' сѣ гу укусѣваше 315; да са умѣлѳстѣвѣшъ за нарѳдоть сѣ 316; тогѣзи сѣс плѳмено наедѣѳ възнѣсѣ са архѳнгѣль 351; и прѣстѳ мѳротъ 353; и прѣстѳ мѳруть 354; имаше цѳрю женѳ 354; да извѳди Дѳнѣѣла ѳт трѳпуть; чѳѳ ѳт трѳпоть 363; срѣшна го на пѣтѣю 365; тѣхъ ги фѣрлѣ цѳрь у трѳпѳ 366; флѣзи у корѳбѳть 368; влѣгнаха кѳамико 373; пустиха го над' пѳкрѣву 374; удѳри сѳс копѣето сѣ кѳамико, щѳго бѣши темѣлю на черковѳтѳ 376; излѣзе ѳт ѳлѳѳрю черковѣѣ 378; дѳдѳха до мѳнастѣрють; вѣдѣха какъ сѣ плѣнѣнь мѳнастѣрю 381; рѳботѣ на мѳнастѣрю 383; врѣху стѣлпу бѣши нѳпѣсѳно; на стѣлпу врѣхуть сѣѣѣкѳтѳ му гдѣто ѳпѣрѳше 383; тѣча на мѳнастѣрю и убѳди на егѣмену Нѳѳѳѣгѳ; игѣменоть; имѳне мнѳго нѳмѣрилъ на метѳхѳ нѳши; да го дунѣсемъ у мѣнастѣрю 384; стѳна

кандилáрину 385; тогíзи имъ заповѣда егúмену да донесѣтъ онúй имáнiе на манасти́рю 387; събра́ха са у манасти́рють 388; рѣчи му духо́внику 393; стáна чловѣ́ку; рѣчи и чловѣ́ку 394; ошѣде на манасти́рю и скóро научи́ псалти́рю 402; очисти си умó и по́гледо 404; хóдеши тáмъ из' пото́котъ и читѣши псалти́рю; от за́падни странѣ на пото́ку 405; възлѣ́зова на стлѣ́по; в' олта́рю 406; пог' олта́рю 407; сѣ́чкото имъ да́ди ца́рють; и да́ди ца́рю на света́го Савве писаніе 411; тѣ́сто не́гово стои́ цѣ́ло у грóботъ; отво́рихъ грóботъ му 415; пла́неши пред' олта́рють 415; да ги па́зѣтъ тáмъ, догдѣ до́ди бѣю́тъ 425; бѣю 428; ка́микутъ 430; áла й най-сладакъ ра́ю 435; тумру(к)чѣ́ють Агла́та ни спѣши 438; са хвалѣши дѣ́аволотъ 439; тúй имъ кра́іють 445; от какъ сме начѣ́ли по́стотъ 446; а гáрвану и урѣ́лу се радватъ за мѣсо и за мрѣ́ши 487; и тѣ́а и дубѣ́такутъ имъ 451; ко́лкото прибли́жаватъ бѣлѣ́гот' 453 прибли́жи́ха при про́зороцу на кѣ́щата 459; със о́блакотъ заедно́ 465; и то́зи час' стáна вѣ́тру 465; ала́ сна́к' не бѣ́ши са добрѣ́ утай́лъ вѣ́тро 465; зашó дúхаши вѣ́тро 466; вѣ́седна на ко́нют' си 489; пла́чахъ и врѣ́вѣхъ в' пѣ́тю 515; на манасти́рють 515; отговóри ста́рцу и рече; рѣчи и ста́рицо 516; ами́ ста́рицотъ са чюдеше 519; на манасти́рю: 521; от псалти́рю 523; и па́къ си сто́ри крѣ́сто 522; ами́ ста́рцо са врѣ́на 522; и ту́акси лѣ́вотъ ископа́ 524; я ви́ште на гадѣ́нитѣ́, дѣ́ту фрѣ́катъ на вѣ́сдúхуть; на ми́рутъ сѣ́чкѣй 528; възкрѣ́сна Христо́с и живóтотъ живѣ́й 537; влѣ́зе въ áдотъ 537; баше грóбо е́ленинъ нѣ́коего; извѣ́ди ка́мику 596; от тогíзи утврѣ́ди́ се прáзднику 600; изгáра гы в' о́гню 607; и пѣ́ше во́да из пото́ку 616; испѣ́хна пото́ку 617; не са загри́жа за доби́таку 617; ма́лко масло в' барда́кю 618; не ще да са изпра́зни барда́кю от ма́сло 618; от барда́кю 619; в́зведѣ го на о́дру, дѣ́то почи́ваше той и угуди го на о́дару си 620; о́ко́ль жарт'внику 625; послу́шал за о́гню 625, 626, 627; поди́р' о́гню ще да ба́де гла́сь 629; сло́жи Иліа ко́жúху си 631; е́лінь чело́вѣкъ срѣ́щна нас на па́тю; и й́маше поа́съ на крѣ́сту си 635; про́рокъ Иліа съблѣ́чи си ко́жúху 638; зѣ ко́жúху про́року Илію 639; на па́тю 643; у́дари сас то́ггата си ка́мику 649.

2. *Прилагателни имена и мѣстоимения:* й́маме клѣ́тва на дру́гю род' да ги́ не да́вами 121; тѣ́й и в днѣ́шнню прáздникъ 197; сѣ́дмю́ день почи́гаха 198; в недѣ́лята сѣ́дмю́ день 201; а дру́гю наро́д' слу́шаше 203; шѣ́ да излѣ́я от мо́ють духъ 203; на сѣ́ю свѣ́тъ 219; ту́акси стáна мѣ́ртвю́ 227; ви́дѣ́ о́ти мѣ́ртвю́ стáна 260; от трѣ́тнютъ чѣ́ятъ 324; който е́ти от блага́ють и от вто́ріють чинъ

324; пакъ ми са яви́ ѓнзи вчѣрашнѣю мо́макъ 351; и въцарѣ са трѣ-
тѣють неговѣ сѣнь 359; укуси от хубавѣю плодъ 413; до днѣшнѣю
день 419; туй като чѣю по́ганскѣють бѣй 430; туй като имѣ рѣчи
темничѣрнѣю стража́рь 494; ни́куй не ма за́пре, като прѣвѣю пѣть
514; до днѣшнѣю дѣнь 517; прѣвѣю пѣть 521, 522; и то́й и сѣчкѣю
наро́дъ 615; и скри́ са ва сухѣю пото́к 616; и да зѣмат онѣзи е́динъ
и азъ дру́гию 624; азъ да раздробѣ дру́гию во́лъ; излѣйте и трѣ-
тию па́ть 626; отѣде и вто́рию па́ть 629; и мо́ю живо́тъ да зѣмаѣ
629; и утиде по суху на дру́гию край 639.

Членъ ѓт.

Сравнително рѣдко се срѣщатъ членни форми съ окончание *ѓт* (*'ѓт*) подъ и безъ ударение за ед. ч. м. р., за чийто произходъ вече се каза, че не може да бжде другъ освѣнъ да се приеме, че тѣ сж вмѣкнати направо при прѣписването отъ оригинали, въ които тази членна форма е била правилна: от жѣзъл'тъ 12; на свѣтѣтъ 16; свѣтѣтъ е тлѣненъ 20 (на сжщата страница и: свѣтотъ); примѣжди са до брегѣтъ и притисна Валаа́му крако́т 32; да не бѣдешъ ти про-
ро́кътъ 61 (ни сжщата страница и: прорóкотъ); умрѣ на крѣ-
стѣтъ 65; на свѣтѣтъ 23; от свѣтѣтъ 24; съ ковчѣгѣтъ 72; съ кивотѣтъ 73 (ала и кивототъ 72 и кивогатъ *ib.*); прѣстинѣтъ (ала и прѣстинят) 125; под чадѣрътъ 168; мѣсецѣтъ 194; стлѣ-
пѣтъ 414 и др.

Членъ ат (*'ат*, *'ет*).

Рѣдка е въ нашия ржкописъ и членната форма, окончаваща на *-ат* или *-'ат*. Слѣдъ палатална съгласна често се явява гласната *а* прѣгласена въ *ѣ*, което се прѣдава чрѣзъ *е* и *ю*. Въ слѣдствие на безакцентность това *ѣ* се явява и потъмнѣло та въ сжщность има стойность на слаботѣменъ палаталенъ еръ.

Нѣма съмнѣние, че въ о-нарѣчие, каквото е нарѣчието на нашия ржкописъ, членътъ *-ат* не може да бжде органиченъ рефлексъ на староб. окончание *-ѓт*, което споредъ фонетиката на сжщото нарѣчие, какго се видѣ отъ многобройнитѣ примѣри погорѣ, правилно се измѣнило въ *-от* (*о*) resp. *-ут* (*у*). Остатъ по тоя въпросъ двѣ възможности: или въпросното окончание *ат* е внесено отъ друго нарѣчие при прѣписване отъ стари оригинали и въ такъвъ случай може да се сметне, че въ сжщность прѣдставлява пакъ неударено слаботѣмно *ѓ(т)* съ слабо изяснение на *ѓ* къмъ *а*, или пъкъ, че окон-

чанието -ат не е заемка отъ друго нарѣчие, и въ такъвъ случаи не може да бжде друго освѣнъ окончанието на родителенъ падежъ ед. ч. -а('а), къмъ което се е наслонило и членното показ. мѣстоимение *м* отъ род. п. того. Като приемамъ въ случая втората възможность, обяснявамъ контаминационния процесъ, на който въпросното явление е резултатъ, въ свръзка съ флексията на членуванитѣ форми, а именно съ формата за родителенъ падежъ съ оконч. -а+того, отъ която като генерална пад. форма е уцѣлѣло само окончание -*ат*.

Докато флексията на членната форма е била още жива, не е можело да се смѣсва именителенъ съ родителенъ падежъ ед. ч. м. р. Сетиѣ, когато именително-винителната форма става генераленъ членуванъ падежъ, получава съ помощта на прѣдлози и значението, което е ималъ родителенъ падежъ та послѣдниятъ по пжтя на казаната контаминация се съкратява съ щѣрбо окончание -ат. Двѣтѣ форми още добрѣ се различаватъ, употребени въ едно и сжщо изречение: „вѣдѣха на тази довица синѣтокъ чѣ е умрѣлъ от мразотъ“ 493. Срав. още: „и туригы в' устѣга на звѣратокъ“ 364. Отъ „на звѣратокъ“ по-сетиѣ се образувала формата „на звѣратъ“. И въ други наши ржкописи намираме подобни доказателства за даденото от мене обяснение на формитѣ съ окончание -ат. Така напр. въ издадената отъ мене „Повѣсть за падането на Цариградъ“ (М. Сборн. XII) се срѣща примѣрътъ „утешавѣха царѣтогѣ (стр. 435), а на друго мѣсто: и още други аскеръ провѣди Мохамѣтъ да ищѣтъ царѣтогѣ из градѣтъ“ (445 с.).

Формата градѣтъ може да бжде съкращение отъ градѣтогѣ, а по нѣкога и новообразувана отъ родителенъ пад. градѣ, получила -т по аналогия на им. вин. п. градѣтъ, сравн. напр.: стана царѣ и утиди 366; и даде царѣтъ сичката си кѣща 31.

Въ ржкописа има още доста живи остатѣци отъ членна форма род. п. съ окончание -а-того.

Привеждамъ примѣри съ *ат* ('*ат*', '*ет*'): да ми даде царѣтъ сичката си кѣща 31; остави пѣтѣтъ 31; на пѣтѣтъ си 32; защѣ не арѣсува пѣтѣтъ ти 33; ще да прѣемне богъ и празникѣтъ нашъ 48; великъ е богъ на нашѣтъ родъ 77; да си кирѣсашъ живѣтѣтъ 166; попита патрирхѣтъ 187; елинь пѣтъ прѣз нѣщъ и денѣтъ 192 (ала на сжщата страница и: ведѣщъ в' денѣтъ и в нѣщѣ); спасенѣ на нашѣтъ родъ, въздвиженѣ на нашѣтъ скѣпос 267; удари кѣмикѣтъ 273; да го избѣви от корѣмѣтъ ѣдовъ (ала и: в корѣмотѣ) 290; господѣрѣтъ (ала на сжщата страница и царѣтъ) 297; ако ли бѣди от трѣтѣтъ чинъ 325; случѣ му се на пѣтѣтъ; а тѣе остави пѣтетѣ

344; а на утрѣ стѣна царѣ и утѣди 366; от прѣзидникѣ нѣши 325; да имѣ прибиѣтъ кракѣтъ 441; да са лишѣшѣ от живѣтѣтъ сѣ 498; царѣ попиѣга нѣговѣтъ сѣ кехѣи Мигнѣнтѣ 546; испросѣ от царѣ да отвѣжѣтъ свѣтѣго от сенѣирѣтъ 558; от метѣжѣтъ унумѣзи звѣру 165 (ала и : от страхѣтъ ономѣзи звѣру 165); отвѣржі въжѣго от кѣнат; азѣ да посека змѣѣтъ 567 (ала на сжѣтата страница и : свѣза змѣѣтогу; водѣи змѣѣтогу); дѣржѣше сѣс ибѣрикѣтъ' (ала и : засѣдно дѣржі ибѣрикѣтъ) 578; потѣгли от даждѣтъ (ала и : бѣгашѣ от дѣждѣ; прѣстѣна дѣждѣ) 628.

Остѣтъци отѣ флексѣята на членнитѣ форми.

Измежду запазенитѣ морфологични архаизми, сѣ които се отличѣва езикѣтъ на нашѣя рѣкописѣ, най-виднѣ мѣсто заемѣтъ остѣтъцитѣ отѣ флексѣята на членнитѣ форми, най-многѣчислени отѣ които сѣ формитѣ на родитѣленѣ падежѣ ед. ч. мжж. родѣ. Сравнитѣлно рѣдки сѣ сжѣщо такивѣто форми на датѣленѣ пад. ед. ч. м. р.

Склонѣваниятъ членѣ за родитѣленѣ падежѣ ед. ч. мжж. родѣ се срѣща въ нѣколко вида, въ зависѣмѣсть отѣ фонетичнитѣ промѣни на мѣстоимѣниѣто того, въ което или се запазва пѣрвѣначѣлната форма того, или се явѣва сѣкратѣна вслѣдѣствие на пѣлна редукѣия на крайната гласна въ видѣ тог или туг, обикнѣвѣно, произнасяно и писано тук, като се замѣнило неударѣно *о* сѣ *у*. И въ тѣя форма нѣма установѣностѣ относитѣлно замѣнатѣ на *о* сѣ *у*: ту се пишѣ того, ту тогу, тог, туг, тук, както и въ всички други случаи на тѣя източнѣ бѣлгарска редукѣия на неударѣно *о*. Ще изрѣдя всички примѣри слѣдѣйки рѣкописа отѣ началѣ до край, като групирамѣ по отдѣлно различнитѣ фонетични видѣве на членната форма. Отѣ посочѣнитѣ числа на пагинаѣията ясно се вижда, въ кои отдѣли на рѣкописа прѣобладаватѣ по-старѣнскитѣ или по новитѣ форми на члена *о*-того. Отѣ прѣгледа на всичкитѣ случаи на склонѣвания членѣ за родитѣленѣ падежѣ излиза, чѣ пѣрвѣначѣлнѣто оконѣчанѣе того несѣкратѣно се срѣща у сжѣществитѣлни именѣ 14 пѣти, а оконѣчанѣиѣто ток или тук 38 пѣти; у прилѣгатѣлни именѣ, мѣстоимѣния и числитѣлни оконѣчанѣиѣто ток (тук) се срѣща 11 пѣти.

1. *Сжѣществитѣлни именѣ. а) Оконѣчанѣе а-того ('а-того).* Слѣдѣ пѣлатѣлъ *а* се явѣва и прѣгласѣно въ *ѣ*, което се прѣдава чрѣзѣ *ѣ* и *е* слѣдѣватѣлно цѣлото сложнѣо оконѣчанѣе се прѣдадѣно чрѣзѣ *ѣ-того* или *е-того*: я нариѣашѣ Ваѣлъ, иѣмето на бѣгатѣго сѣ 34; а философѣте послушаха цѣратѣго 17; глѣдаше госнодѣрѣтъго сѣ 76; да

убіяты и царѣтого 368; и заради прѣзникатого са собрѣхмѣ днѣска 539; повиѣка тѣмничаратого 547; того благодарѣше и царатого плѣбеше 559; повелѣ да идатъ на ѣзерото камто змѣетого 563; му се молѣхѣ да имъ упѣзи синатого 573; молахѣ светѣго да имъ избѣви синатого от робство 575; и Іуда, като видѣ мрѣтѣвцатого, радѣ бы; повелѣ да станѣтъ сас мрѣтѣвцатого; да опита крѣстовите на мрѣтѣвцатого 597; и дѣмата, щѣто бѣше речена отъ прорѣкатого 623.

б) *Окончания а-тог (а-ток, а тук), 'а-тог ('а-ток, 'а-тук), ѣ-ток, е-ток.* Вмѣсто 'а (я) поради прѣгласа се срѣща ѣ, а е: трѣсѣши да намѣри звѣратокъ; и като хѣдѣше сѣс кѣнѣток 166; и затѣчи са врѣхѣ змѣятукъ 167; зе светѣго и зѣведи го на господѣрѣтокъ мѣстниго; прѣд' господѣрѣтокъ Вринга 172; провѣди на господѣрѣтокъ 172; и рѣкоха на господѣрѣток' Пѣплѣа 176; подирѣ тѣй зе господѣрѣтокъ Вринга господѣр Пѣплѣе и попѣтахѣ са двата, щѣ да стѣратъ 178; и повѣка начѣлникаток' градскы, сирѣч' сѣбашуток' 185; на една вдовица синаток от робство изѣади 188; кѣйто си загубѣваше рѣбаток 188; каже Христѣс да прощѣамѣ на сѣсѣдинаток сѣгрѣшенѣето 199; рѣкуха да нагѣви, щѣто трѣбува ради царатукъ 222; отиди при царатукъ 224; да напои слѣпцаток; слѣпцатукъ 222; сѣс голѣма радустъ видѣ царатукъ 224; занеси на царатукъ; напои царатукъ 225; рѣчи на навланѣѣатукъ 226; повелѣ да видѣтъ мѣртѣвцатукъ 227; като видѣхѣ мѣртѣфцатогъ 227; алѣ старцатукъ ни можѣ да познѣе 228; посѣчи писмѣго Іѣануво на дѣскалатукъ 233; написа друго рукописѣнѣе цѣрево ду кнѣзатукъ на Дамаскъ 233; провѣди и двѣте книги на кнѣзатукъ 234; като видѣ, познѣ ѣги от царатукъ би тѣй прѣльщѣвани; такѣизи рѣчи да пиша на царатукъ 234; отидѣха та рѣкоха на кнѣзатокъ 236; и рѣчи на старцатукъ 238; от пѣрвата женѣ цѣрева дѣто ѣти чѣдѣто, ни ѣ от царатокъ ами ѣги от похотѣнѣе; за царатукъ 240; отиди и до кнѣзатокъ; да иди и свѣкарѣ и до царатукъ 244; поклика рѣбаток му; и дрѣги мнѣго рѣчи рѣчи на рѣбутук' (sic) 245; разумѣ от дѣмѣте на рѣбатукъ 245; запѣчѣи книгата и дѣди а на рѣбатукъ 246; угѣдна би тѣзи рѣч на кнѣзатукъ 247; тогѣизи зѣ мѣшь ѣ рѣбатукъ и утиди у пустина 248; тугѣизи провѣдѣхѣ кнѣга до царатукъ 250; как си безстѣдно поглѣдала на кнѣзатукъ 254; игѣменицата рѣчи на рѣбатукъ кнѣзува 255; кугѣ дѣди нѣкой члѣвѣкъ от кнѣзатукъ 255; и поклика члѣвѣкатукъ и рѣчи му 256; да са мѣчимъ сѣс начѣлникатокъ вѣши Нѣсторѣе 261; като чѣ ѣнгѣлаток'...

каже на ангелатокъ 270; да убѣди вѣлата на господѣратокъ 281; да прѣдвѣри свѣтѣтъ и воцанинъ царѣтокъ; утиди врѣху душмѣнатокъ си; а рѣботокъ си избѣви 286; тврѣде са утешѣваха от патрїѣрхатокъ 297; глѣдѣше патрїархатъ вѣрваратокъ 299; и сториха със царѣтокъ единъ згѣворъ 343; пѣдна пред ангелатокъ и рѣчи му 351; щемънїе дазагїнимъ със царѣтокъ за днѣ 358; като видѣха, чи уби Давїиль бѣгатокъ имъ, расрѣдиха се тврѣде да састѣни 364; болѣринатокъ 377; и рѣчи на попатокъ; на утрѣ утиди попо и намѣри врачатокъ че сѣ ѣ разболѣлъ 379; привѣзеха го на шїята на мѣмкатокъ 384; и тугизи кой час фрѣлиха мѣмкатокъ 384; убѣди на егѣменоатокъ, и рѣче му егѣмено 385; а комшїите отїдоха на патрїѣрхатокъ Александрїйски и рѣкоха му 395; като влѣзи със архїерѣятокъ отворї богъ очите на царѣтокъ 409; дѣдѣха и болѣри стѣсъ патрїѣрхатокъ на еднѣ 414; бедствувахме заради царатокъ 421; позова темницѣратокъ 426; дѣди бѣють през динїѣтъ, сѣдна със господѣратокъ Агриколѣе 427; като прїѣ власть от бѣлатокъ и като стѣйха пред господѣрѣтокъ; дѣмаше на господѣрѣтокъ на ухѣту 432; са засрѣми от мѣжествоту на тумрукчїятокъ 439; богъ просвѣти срдцето на тумрукчїятокъ, исплїни със тумрукчїятокъ 440; Илїа вѣскрѣси на вдовицата синѣтокъ; Елесѣй вѣскрѣси синѣтокъ Саманїтѣнина 449; заради чловѣкатокъ са пѣкъ загрижиха 466; фѣна сѣбїята на челѣтинатокъ 388; провѣди темничѣрѣтокъ 494; и стѣри са на стѣрцатокъ, като че е мечтѣнїе дїаволско 506; ти ма управї, кѣкъ да арѣсамъ на синѣтокъ твоѣго 514; да рѣчѣтъ на Іоѣна, на нгѣменатокъ на манастїрїють ѣы 519; тогизи кѣже на стѣрцатокъ 421; стѣри метѣнїе на стѣрцатокъ 524; глѣда еднѣго лѣва, дѣто лежѣши, и отговѣри камтѣ лѣватокъ 524; кѣгї са уленї чловѣкъ, загобѣва са душѣта на чловѣкатокъ 526; защѣ такѣвзи мисль ѣти на дїаволатокъ 527; да изгорї вѣлатокъ 624; земѣти читїри котлї водѣ и излѣйти врѣху вѣлатокъ 626; и дѣмаше срѣща царѣтокъ 629; пѣдна ѣгнь от небѣто и потрѣби вѣлатокъ и прахѣ покѣли ѣгнїють 627; обезчестїлъ боговѣте и царѣтогъ; и царѣтокъ 633; защѣ завїдахте на комшїятѣтокъ си 634; тогизи зѣ прорѣкъ Илїа учѣнїкатокъ си 637; исплѣнюва рѣчите на дѣскалатокъ си 646.

2. *Прилагателни, мѣстоименїя и числителни имена:* когї подслѣжишь помѣлкигѣтого на голѣмїятѣтокъ, тогизы стрѣвашь и правда 132; като умрѣ стопѣнуть ѣ, вѣкѣ са не ѣжѣни, нешѣ да земи дрѣгїго врѣху прѣвїятѣго си стопѣна 148; а можимъ ли да видимъ на твоѣтокъ бѣга синѣтокъ дѣту кѣзувашъ 170; провѣди ве-

ликомученика Θεодора на тугишніят ок' патріярха; отиде светый на патріярхатокъ 186; да куртулиса възлюбленаготок' си роба Адама 286; помисли Исаи, как го направи много ястие роба на по-малкѣяток' му брата 448; одного паша зовѣха Непотіанъ, а другогото зовѣха Ушаръ, а третиятогъ Ерпильонъ 485; тебѣ та угаждам' кефилъ на твоиготокъ сина 513; видѣ царатокъ че остави истинскиатокъ бога 617; земѣте пр'венъ вне одноготок' вола и заколѣте го 624; знаеш ли, че ще да земе днес богъ твоиготокъ даскала 637.

Членна форма за дателенъ падеж, м. р. ед. ч. се срѣща въ нашия ръкописъ доста рѣдко, що показва, че изчезването на флексията на члена е вървѣло вече бърже, което и фактически се потвърждава отъ липсата въ днешния свищовски говоръ на членната форма дори и на родителенъ падежъ, още толкова жива въ съвременния на ръкописа говоримъ езикъ. Отъ родителенъ падежъ на членната форма сега има слаби остатъци, уцѣлѣли като рѣдки архаизми, само въ шуменския говоръ и въ говора на близкитѣ до него околии у старовръмското население на хърцоитѣ. Отъ слѣднитѣ примѣри съ склоняванъ членъ въ дателенъ падежъ, които се намиратъ въ нашия ръкописъ, добръ се вижда, въ сравнение съ по-горѣ даденитѣ примѣри за родителенъ падежъ, численното отношение между двѣтѣ членни форми — родителната и дателната въ онарѣчие прѣди двѣстѣ години. Забѣлжително е, че членувани дателни форми се вѣствяватъ въ текста на ръкописа тепърва отъ 353 страница нататкъ, очевидно поради по-малката зависимостъ на писача отъ езика на оригиналитѣ, които е прѣписвалъ. При все това малкото число примѣри съ членуванъ дателенъ падежъ, които намираме въ слѣдващитѣ до края на ръкописа около 270 страници, тѣй сѣщо потвърждава горѣказаното по отношение на живия езикъ. Съществителното не винаги спазва дателното си окончание у; членътъ тому се срѣща и съкратенъ: том (тум).

Членъ въ дател. пад. ед. ч. мжж. родъ: и видѣ ангела, и бѣше височината ангелотому отъ земѣта до небіето 353; и рѣчи наръютуму 363; занесете гу врачутому, шо гу е направиль 379; зѣха онуй бѣлѣ и занѣсуха го врачетому (sic) 379; да са обрѣни на воѣта господарютому 441; светій Николай яви се гемиѣитому на стѣнѣ 482; и изтрѣгна сабіята отъ рѣкѣта целатому (sic) 502; бѣже, да слѣзе змѣй подъ краката конютому и паде лютѣ змѣй подъ краката конютому 567; да даде вѣки по едно лѣте змѣютому корбанъ; да а дамъ змѣютому корбанъ 562; отхаждашъ на смъртъ, змѣютом' на обѣдъ 563; да даватъ по едно

чѣдо своё змѣютому корбанъ 565; и пойте светѣи на срѣща змѣютому 567.

Отъ приведенитѣ примѣри се вижда, че членуванитѣ дателенъ падежъ по вече се е задържалъ въ типични изречения въ адноминална функция като дателенъ притежателенъ.

Склоняванъ членъ отъ женски родъ единствено число.

Отъ склонението на члена при имената отъ женски родъ един. ч. *а*-основи има слаби слѣди въ езика на нашия ръкописъ. Най-много прѣживѣлици отъ склонявания членъ очакваме въ окончанието на винителенъ падежъ ед. ч., който почти редомъ е замѣстилъ и именителенъ падежъ та е станалъ генерална именително-винителна падежна форма, която, придружена отъ прѣдлози, е поела функцията изобщо на всички ктѣ косвени падежи. Съгласно съ фонетиката на *о*-нарѣчие, като източно-българско, въпросната форма трѣбваше да окончава на *ѡ* вмѣсто на старобългарското окончание за вин. пад. *ж*. Ала не трѣбва да се изпуска прѣдъ видъ двоякия гласежъ на *ѡ* въ зависимостъ отъ ударението и отъ прѣдходния консонантъ и изобщо отъ положението му въ края на думитѣ. Само удареното непалатално *ѣ* (= *ж*) запазва напълно своя гърленъ, по-затворенъ ирационаленъ гласежъ; когато *ѡ* е безакцентно, изглаша по-отворено, като слаботъмно *а*; ако е засловно (въ края), то още по-отворено се чува, поради което обикновено слабо се различава отъ *а*, та въ нашата по-стара и нова писменостъ така се и прѣдава чрѣзъ *а*. Затова и въ нашия ръкописъ както у нечленуванитѣ така и у членуванитѣ думи отъ женски родъ ед. ч. генералната винителна пад. форма се отличава отъ именителната само при ударение на крайнитѣ срички, срав. нпр. нечленувани винит. падежи ед. ч.: попита бащѣ си 247; дето бѣщѣ си стѡри да са грижи 127; без бащѣ на земята 269; бѣши научѣнъ от бѣщѣ си Адама 321; многу бѣдѣ имаше онѣй мѣсто 165; фѣги да върви на странѣ (sic) 32; зѣ Нос по двѣ мѣжка странѣ и женскы от нечѣстите 94; достѣгна и стѣна на една планинѣ 95; да го преведѣ на друга странѣ 192; дѡдоха на востѡчна странѣ 368; заради малкото си войскѣ 296; да са избѣви от темнинѣ 258; плѣнеше Агѣра и ѣщѣше водѣ 340; тогизи голѣма бѣдѣ на христѣните имаше 472.

Ала у сжщитѣ сжществителни членната форма, понеже окончанието *мж* винаги е безъ ударение, въ ръкописа е писано *та*, въ което *а* е слабо редуцирно, ерово: плѣваше по водѣта 95; отиде на странѣта 296; със войскѣта си 297; и тамъ и са доврѣши водѣта

340; на душѣта 7; от душѣта си 8; зѣ да бѣе мѣскѣта си (sic) стѣна пред мѣскѣта 31; не оставаше да минѣ мѣскѣта 32; като видѣха свѣздѣта 37; показоваше са прилика на свѣздѣта 411; да отфрилимъ теготѣта 59; ами душѣта да имаме госпѣжда и стопаниѣца на тѣлото 59; той има в' рѣкѣта си лопѣта 61; едни паднаха долу в' мѣкѣта, а другѣи у водѣта 69; да положи рѣкѣта си на струпѣето ми 78; отидоха покрай рѣкѣта 79; познѣ Нѣе че липса водѣта 95; свѣтъ зовѣ са и свѣздѣта; когито са роди у пещерѣта 106; просвѣщава душѣта 107; да покаже вышинѣта на умѣтъ и големинѣта на дарувитѣ 209; и отсѣчена би рѣкѣта Јоѣнува 234; му са моли да му дадѣ рѣкѣта; и кнезу повелѣ и дадуха му рѣкѣта 234; от сеги ще да исцѣлѣй рѣкѣта твоѣ 235; сабуди царѣцата момѣта; и да ни са поминѣ теготѣта нѣша 240; тугизи зѣ слугѣта Марѣа 247; вазлѣзоха на врѣхъ планинѣта 341; и зѣха да пѣстѣтъ водѣта; и дойде водѣта мнѣго 375; а вѣе го турѣти при глѣвѣта му 378; предавамъ душѣта си 413.

Напротивъ, понеже членната винителна форма ед. ч. на съществителнитѣ *и*-основи винаги има ударение върху члена, тя правилно окончава на -тѣ и въ нашия ръкописъ, както и день днешень въ източнитѣ български говори, срав. нпр. от реч'тѣ му чѣе 4; а духъ светѣ на речтѣ са зовѣ духъ 21 и пр.

Съгласно съ казанія фонетиченъ законъ и мѣстоимението та-зи гласи въ винит. пад., станалъ и общъ косвенъ падежъ, тѣ-зи нпр. на тѣзи рѣчъ опират са 12.

Въ рѣдки случаи срѣщаме запазена на писмо разлика между именителенъ и винителенъ ед. ч., срав. нпр. защѣ е на духѣгъ рѣчтѣ? а духъ светѣ на речтѣ 21; а мѣскѣта от страхъ колѣнѣчи 32; кѣже му мѣскѣта; ала: защѣ си бѣешъ толкози мѣскѣта? 33.

Графиката не е послѣдователна, затова има и случаи, гдѣто *а* се явява вм. ѣ (=ж) въ косвенъ падежъ слѣдъ прѣдлогъ: трѣгнаха слѣдъ свѣздѣта 37; а пакъ душѣта духъ очистива 107.

Сжщо се срѣща и безъ членъ: възлѣзе горѣ на еднѣ планинѣ 34.

Прѣдпоставенъ членъ.

Колкото отиваме по-назадъ въ историята на българския езикъ, толкова по-вече намирамъ доказателства, че членътъ изобщо дълго врѣме е спазвалъ чисто показателната си функция, поради което психичната изолация между него и показателнитѣ мѣстоимения, употребявани атрибутивно, не е била прокарана. По тая причина употребата на

подирнитѣ съ функция, която правилно се изпълнявала отъ задпоставения членъ, е толкова честа, че съ право може да се говори и за начало на прѣдпоставенъ членъ, което, мисля, достатъчно обосновахъ, подкрѣпено съ много примѣри изъ „Копривщенския дамаскинъ“ въ своето издание на тоя паметникъ (вж. стр. XLIV—XLVI).

Въ нашия ржкописъ примѣритѣ съ прѣдпоставено показително мѣстоимение онзи, имайки значение на членъ, се указватъ малко, ала все пакъ въ достатъчно количество, за да можемъ да заключимъ и по тѣхъ, че въ съврѣмения живъ говоръ, отъ който въ това отношение не всички прѣписвачи на нашия ржкописъ еднакво сж се влияли, употребата имъ е била много по-честа. Примѣритѣ сж типични, каквито ги знаемъ от другитѣ дамаскини: като спѣши онзи пѣсни слуга; занеси онуй ржкописаніе лъстиво (ала и: „дади ржкописанието да го прочете“) 276; архангелъ Михаилъ стана предъ мѣската му... а Валаамъ зѣ да бѣе онази мѣска 344; яви са на жената Манойва, и онази жена тича скоро и убави на мъжа си 350; туря ги въ устата на свѣратокъ и този часъ расипа се онзи свѣръ 364; кату чуй онзи врачъ 379; като видѣ онзи кандиларинъ, уплаши са, а онзи момакъ от страхъ бѣши заспалъ. И тогизи тича онзи кандиларинъ и убави 385; извади момата и даде му; преминѣха се вари колко време и засиromаша онази мома; подиръ малко разболѣ са онази мома 394; рѣкоха на поповите; и онѣзи попови фанаха... 395; повика тъмничаратого та му каже... отиде онзи тъмнични стражаръ и повика му слугата 547 и др.

Падежни остатъци отъ именната флексия.

1. *Родителенъ падежъ мжжки родъ единствено число.* Още е твърдѣ жива формата на родителенъ падежъ единствено число мжжки родъ на *о*-основи. Тя, поела функцията и на винителенъ и придружена отъ прѣдлози, служи изобщо за косвенъ падежъ. Въ *о*-нарѣчие, въпрѣки функционалното сродство на тая форма съ съотвѣтната генерална членувана форма, формалната разлика между тѣхъ е очевидна, затова и не може да има съмнѣние относително произхода имъ. Често пжти падежната форма е придружена отъ мѣстоимение или прилагателно въ служба на атрибутъ, които я правятъ още по-ясна. Срав. отидоха и намѣриха Христѣ родилъ са 28; и познаха защо лѣва на царя уприличават 39; отиде дори до царя 33; имаше едного голѣма болярина у царството си 76; провѣди Нѣе гървана; Нѣе пакъ провѣди и другиго гървана 95; имаше нѣкогы и мъжа 146; защо имашъ бѣса

150; има ли твоаѣ богъ синѧ? 170; поклика едногѧ рѧба вѣрна нѣинь 240; зѣ и благослови синѧ си 245; виѣдѣ своѣго мѧжа 249; проводи пакѣ фѣѧриго рѧба 254; намѣри едногѧ мѣртѡва 260; дѣсѣть татарѧ бѣха на едногѧ грѣка 300; угаждатѣ кликача, и клика ѣти царь почиѧ днесъ едногѧ чловѣка 327; повика царь скоропѣхца своѣго 352; дай ми воѣѣ, да уморѣ тогѧзи звѣра 364; имаше брѧтова си сина, името му Іасѧнъ 368; и видѣ едногѧ чловѣка 393; и майка му разбрѧ за синѧ си Савѡа 407; да ни сѣкати, чи ѣти мѧлко тѧзи мѧка, да угодѣтъ гѧла чловѣка вѣтре в' ледѧ 434; зѣ и тѧ синѧ си на рѧму 443; глѣда едногѧ лѣѡа, дете лежѧши 524; и тѣѣ повикаха оногѧва хитр'ца Атанѧсѣе 555; когѧ бѧга вѣрѡа твоѣ бащѧ? 566; пот'пчи под моѣте нѧзѣ лѧѡтаго змѧа 560.

2. *Дѡа винителни падежа*: зѧкон остаѡи, зам да познаѣе, че има над сѣбѣ господарѧ бѧга 8; затуй принѣсоха дѧрь Христѧ златѧ 38; и видѣ Христѧ, дѣте мѧлко 116; имаха нѣкого за учителя и за царѧ 117; приказуѡа, как'го са зѣле за рѧба 137; азѣ гѧспѧда моѣго Ісуса Христѧ, тогѧу имамъ за царѣ 169; да та хиротонисамъ архѣерѣѧ на богѧвите 177; и имаха гу вѣрача телѣсни 183; когѧ имашъ помѧщника? 236; щемъ мнѧго злѧ от нѣѧ да притеглимъ, а-ту та бихме жѣѡа остаѡили 241; дѣтѧма мѣнѣ спѧдѧби и достѧйна ма стѧри 250; ма водѣтъ свѣзана със желѣзень синѣирь 258; никого не смѣ чѧле такѡѡази страннѧлѧбца чловѣка 321; да ни стѧнишь, догдѣ та не повдигнатѣ мѣртѡѡа 356; и намѣри Маркѣѧна здѣѡа 379; и оногѧзи мѧмка стѧри го калѧѣра на ѧнзи манастирь 387; тугись (тя) сѣкаше, че ще да го има живѧ, коги го види умрѣла за любовь Христѧѡа 443; като та тѣе иматѣ водѣтелѧ, като овѣѣ пѧстирьток' си 452; хиротониса го и направи го пѧпа 456; помилуй ма сирѧмѧха 546; иди си, брѧте, на нѣѡата, а то щеш да си намѣришь вѧлотѧго жѣѡа; ѧнѣде и намѣри си вѧлотѧго живѧ 546; а ти ма фани за побѧщима 548.

3. Сжщѧта падежна форма въ несмѧлко случаи е запазила и старѧто си генитивно значение, подкрѣпено и ѧтъ прѣдѧѡи, а именнѧ а) означаѡайки *притежѧние* съ помѧщѧта на прѣдѧѧгъ *на*: единь мѧмакъ, синь на едногѧ кнѣза, излѣзи на ловь 243; избѡѡи ни ѧтъ рѣѣте на мѣслѣнаго вѣѣка, дѣѡѡѧ 292; не ѧтсѣкоха Іѧѧѡѡата рѣѣѧ, амѣ на едногѧ рѧба нѣѧѡѡа рѣѣѧта 236; би тамъ калугирь, на едногѧ стѧрца послушникъ бѣѧ, на сурѧѡа стѧрца 237; б) означаѡайки *потекло*: бѧѣлѧта моѧ ѧтъ зѧ чловѣка дѣщирѧ ѣти 246; познаѣимъ ѧтъ кѣѡѡѧ рѧѡа ѣти 244; макаръ да ѣти и ѧтъ лѧѡѡѡа

чловѣка дѣщирѣ, ала азъ неа йща 244; в) *при отрицание*: и не-
маши ни едного врача 242; как' щѣ да родѣ сина, като мъжѣ не-
знаай 272; немате ѹма да са поклонѣте на великите богови 429; и
тойзи кауѣгеръ, когѣ са разболѣши, врача не трѣсеши 378 и другѣго
сѣна ни са имали 455.

4. Сжщата родителна форма се употрѣбѣва *въ разни значения съ
прѣдлози*: днес щѣти да се избѣвите от тогѣзи звѣра 167; даде имъ
вѣла, да направѣтъ от вѣла главѣ 648; много бѣдѣ имаше от оно-
гѣзи звѣра 196; тѣй повелѣ царъ Сенахерѣмъ на царѣ вѣшего Езе-
кѣю 356 (значение дателно); недѣйти са излѣгува на тогѣс бѣга, дето
го вѣрвати 201; оти токо на царѣ прилѣча богѣство много и златѣ
38; рѣкоха на кнѣза-токъ а другѣ слѣжаха на многѣйдца бога,
на Крона Праклѣта 451; утѣдоха сѣчки на Кѣра царѣ и рѣкоха му
364; а тѣе утѣдоха на оногѣзи врача 378; и постаѣви го на мрѣт-
ваго и не бѣ нищо; и постаѣви го над мрѣтвагу 597; провѣдиль
Юанѣ до царѣ 233; блѣзо при тогѣс метѣха сѣяше едѣнь стѣлпъ
382; не знааха еврѣите, че богородица без' мъжѣ е родѣта 127; йщѣше
да са бѣре със другѣго чловѣка 59; със нѣкого христѣанина
97; да умрѣ заедно със тѣѣйго сѣна 145; сѣдеь годѣны поживѣ със
мъжѣ си 148; със едного рѣба провѣди 234; слѣзе със сѣна си
342; не щѣ да зѣме другѣго врѣху прѣвѣятого сѣ стопѣна 148;
не даѣаха дѣщерѣтъ сѣ за мъжѣ 251; да а дамъ за мъжѣ 252; дожилѣ
му ради оногѣзи мрѣтва 260. Въ фразата: „ала азъ помногу ве-
сѣлѣе дѣнь имамъ гу“ 334, ясно е, че веселѣе (= веселѣя) е старѣ
прѣтежателенъ родителенъ падежъ. Сжщо и въ „бѣше грѣбо ѣле-
нинъ нѣкоѣго“ 558 формата ѣленинъ (ѣ = редуцир. а) е прѣтежате-
ленъ родителенъ.

Осѣѣнъ въ горѣприведенѣтъ разни синтактични случаи, родителната
падежна форма на о-основи единствено число мѣжки родъ се е запа-
зила въ съединение съ мѣстоименната форма того, която се е прѣобър-
нала въ опрѣдѣленъ членъ, както се вижда отъ по-горѣ приведенѣтъ
прѣмѣри съ склоняѣванъ членъ.

Дателен падежъ при о-основи един. число мѣжки родъ пра-
вилно се изразѣва по новобѣлгарски, чрѣзъ общата именително-ви-
нителна падежна форма съ прѣдлогъ, обикновено съ прѣдлогъ *на*.
Общата падежна форма въ много случаи не е нищо друго освѣнъ
старобѣлгарска родително-винителна форма съ окончание на *а*, която
може да е и членувана нпр.: „даде на рѣба си“ или „даде на рѣба-
того си“ (срав. дади а на рѣбатукъ да я занесѣ 246). Общата пад.

форма, която прѣдставлява старобългарския именително-винителенъ падежъ, когато е членувана и окончава само на -о безъ ударение, измѣнило се в -у, формално не може да се отличи отъ сжщинския старобългарски дателенъ падежъ, окончаващъ тъй сжщо на у. Ала отъ контекста обикновено се вижда произходътъ на окончанието -у, срав. напр. тича на манасти́рю и убѣди на егѹмену Неофита, иманѣ много намѣрихъ, на метѹхо 384; да са поклунѣ на хра́му пресвѣ́тъа богородици 226; любѹвъ на прѣзнику 411; да са поклунѣш на грѹбу си́ну моѹму 261; стигнахъ на хра́му светѹму Іоѹнну 515. По-ясна е общата форма, когато членътъ запазва окончанието си -т нпр.: със упѣшката си заобикули на кѹнѹтъ заднитѣ крака́ 167. Още по-ясна е формата, ако и о въ члена въпрѣки липсата на ударение е запазено нпр.: ра́ботата на ра́зумотъ 322.

Сравнително рѣдки сж примѣритѣ съ спазенъ дателенъ падежъ въ старобългарската му форма, освѣнъ въ сравнително многобройнитѣ типични фрази, съдържащи адноминаленъ дателенъ съ притежателно значение (*dativus possessivus*).

1. *Дателенъ падежъ като прѣмъ обектъ* се е задържалъ повече при собствени и родствени (челядни) имена: за́конъ оста́ви богъ Ада́му 8; да́де прѣвенствѹто си Іа́кову, бра́ту своѹму 128; повелѣ дру́гиму да́скалу 233; да са боимъ бо́гу 397; чловѣкъ нѣкой, Расла́нъ, богу се бо́йше 71; а жена́та ка́за мѣжѹ си Неема́ну 76; донѣси а́нгелу да яде́ 349; госпо́дь рече́ Га́ду 363.

2. *Дателенъ притежателенъ*: тъквѣзи де́нь празну́ваме ми́рному царю́ и на всички свѣ́тъ небесному́ и нетлѣ́нному́ и великому́ бо́гу 1; да ни изба́ви от ржцѣ́те нечи́стому́ ди́аволу 2; туй дѣ́йстви́ва и на сѣ́нь чловѣ́ку 5; не щѣ́ чловѣ́къ да сто́ри во́лята творцѹ́ и бо́гу 9; тѣ́зи трите свети́ и поклонѣ́нїю лица́ 22; да сто́ри насъ синове́ царствїю́ небесному́ 23; бѣ́ха чловѣ́ците зазимѣ́ли със испитнї́га душма́нину́ ди́аволу 27; не щѣ́ излѣ́ отъ во́лата бо́гу моѹму́ 31; създа́тель и творѣ́цъ въ́сѣгу́ миру́ 51 (контаминация съ родител.!), и то е очи́щенїе чловѣ́ку на душа́та 56; да са крѣ́сти отъ ржцѣ́те ра́бу своѹму́ 67; да́де повелѣ́нїето царю́ асї́рійскому́ въ ржцѣ́те ца́рю самарї́йскому́ 77; ра́ди повелѣ́нїето асирї́йскому́ царю́ 77; по дѹ́мата чловѣ́ку бо́жїю́ 78; во врѣ́мето Елисѣ́ю проро́ку 78; ако́ марту́рїсуването́ отцѹ́ не вѣ́руватъ 81; ами́ тукѹ́ бѣ́тегѣ́тъ Іо́ну проро́ку 142; до васъ́, учени́цї проро́ку Моисѣ́ю 119; зна́й добрѣ́, ѹти́ душа́та чловѣ́ку зо́ве са обра́зъ и подо́бїе невиди́мому́ богу́ 131; ка́жаха, чи́ е Христѹ́ бѣ́ща 138; от метѣ́жатъ уну́мѹ́зи свѣ́ру

сичките дръвѣа бѣха истрѣснати 165; многу чловѣци, от страхоть оно-мѹзи звѣру оставиха си лозѣта 165; злѣять и мрѣсненѣя згѣворѣ нечестѣвому царю 186; и сѣдна сѣки по едномѹ апѣстолу на глѣвѣта 203; защо е в' главѣта чловѣку стопѣнството, да речѣмъ умѣтъ 208; сѣи ти отвори бѣгу устѣта 238; по-прилича нѣмъ да зѣмимъ едномѹ чловѣку дѣщирѣта 244; да са поклунѣшь на грѣбу сѣну моѣму 261; бѣши примѣсена сас грѣхѣтъ праотцѹ 277; избранъ вошѣ-нинъ царю небѣсному 278; Сиронъ, синъ царю Хосрѣю 306; страшно ѣти да паднѣшь в' рѣцѣте бѣгу живѣому 325; щѣмъ скѣза и за чюдесѣта Михайлу и Гаврѣйлу 336; душѣта е чловѣку невидѣма 335; и спѣна Авраѣмъ сѣну своѣму кракѣта и рѣцѣте 341; при-тѣснѣ Валаѣму кракѣтъ 344; бѣше слуга Давѣду царю 353; архан-гѣль Михайль порази Сенахѣрѣмѹ царю войскѣтъ 359; бѣше на мана-стѣрю светѣму архангѣлу Михайлу 378; пѣйство е мѣйка и кѣрѣнь на сѣчките грѣховѣ и злѣму и добрѣму чловѣку 400; тогѣзи са пошѣва на душѣта чловѣку добринѣ 446; отиди на кѣшѣта унѹмѹзи чловѣку 459; стѣгнахъ на хрѣму светѣму Іоѣнну Пред-тѣчу 515; рабу истинѣму бѣгу 521; бѣгай, да не бѣдѣшь и ти лѣбѣтому змѣю корбѣнъ 565; отсѣчѣ главѣта лѣбѣтому змѣю 567; донѣсе го начѣлному гѣмицѣю 569; и нѣдвѣчеръ празнику 576; зе кожѹху прорѣку Илѣю 639.

3. *Дателенъ прѣтежателенъ съ прѣдл. на: в'денѣте на тумѹзи царю 637.*

4. *Членуванъ дателенъ (вж. примѣри по-горѣ стр. 26).*

Отъ творителенъ надежъ мжж. и срѣд. родъ ед. ч. сж въ употреба остатѣци все въ адвербиялно значение, съ двѣ три исклю-чения и то по-вече отъ книжовенъ характеръ: украси а със злѣтом и бисѣръ 563; ако пѣкон са не породи съ водѣ и духѣмъ 109; кой са не роди със водѣ и духѣмъ, не щѣ влѣ в царство небесное 310.

Звателенъ надежъ ед. ч. м. р. правилно е спасенъ. Заслуж-ватъ да се отбѣлѣжатъ слѣднитѣ примѣри: тѣбѣ дѹмамъ, дѹше нѣме и глѹхи, излѣзь от тогѣзи чловѣка 103; нечестѣве човѣче 179; послушай ма, начѣлничѣ 185; благодарѣ га, светче бѣжѣи 227; гѣспѣди, помѣщничѣ 301; ако ли бѣдѣщъ живъ, любѣзне 575.

Извѣстно е, че най-много е пострадала въ бѣлгарския езикъ *флексията на женски родъ*, главно на а-основи. Причинитѣ за това, които сѣмъ изтѣкватъ по другъ поводъ, главно се свеждатъ къмъ фо-нетични изравнения, прѣнасяни сѣтиѣ и по аналогия¹⁾. Въ езика на

¹⁾ вж. у мене въ сч. Нови влахо-бѣлг. грамоти отъ Брашовъ, МСб. XIII. 107 и др.

нашият ръкописъ намираме именната флексия на женски родъ вече съвсѣмъ въ днешното ѝ състояние. Колкото падежни остатъци има, тѣ сж рѣдки изключения. Така въ цѣлия ръкописъ отбѣлѣзахъ за дателенъ пад. ед. ч. само формата бащи: тази рѣч арѣса бащи му 245; а дъщерѣта царева предаде ѿ бащѣ ѣ 567. Най-много слѣди е оставилъ винителенъ падежъ, чието окончание -ж е минало въ ѣ, особено ясно произнасяно подъ ударение, докато сжщото окончание у я-основи поради прѣгласъ се е произнасяло като слаботѣмно широко е, достигаще по нѣкога и до по-тѣсно е, поради което въ ръкописа различно се прѣдава, ту съ я или ѿ, ту съ ѣ, та дори и съ е. Тая винителна форма е станала и генераленъ косвенъ падежъ съ помощта на прѣдлози та старобългарскитѣ форми на родителенъ, дателенъ, творителенъ и мѣстенъ падежъ, освѣнъ въ случаи на чисто адвербиална служба, съвсѣмъ сж изчезнали. Казаната винителна форма поради обикновнената редукция на неудареното а въ източнитѣ говори се е смѣсила и съ именителенъ падежъ, и правилно го е замѣстила; тя добрѣ се запазила и въ съединение съ члена, така че напълно е поела функцията на генераленъ падежъ. Срав. напр.: попита бащѣ си 247; научѣнъ отъ бѣщѣ си Алѣма 321; без бащѣ 269; от темнинѣ 258; ищѣше водѣ 340; заради мѣткото си войскѣ 296; на друга странѣ 296; (имаше) голѣма бѣдѣ 472 По-долу давамъ по-вече примѣри и съ членъ.

Обикновено въ източнитѣ наши говори окончаниетѣ -о въ звателенъ пад. ед. ч. остава нередуцирано въ у въпрѣки безакценителностъ. Въ нашият ръкописъ отбѣлежихъ два случая съ -у: и рѣчи и: Марѣю, ѹгрѣ иди мъжъ твой 248; прѣими, Марѣю, рѣцѣтъ твой 248; рабу истиному богу 521.

Само единъ пѣтъ се срѣща звателенъ падежъ въ именителна форма, ала съ отметъ на ударението: виде тамо момѣ, и момѣта плачеше; рече си: *мома*, чо плачишь? 564.

Отъ и-основи женски родъ ед. число намираме нѣколко примѣра съ спазенъ родителенъ падежъ съ прѣдлогъ: а той от бѣлести засѣври 167; да я погуби от ѿвисти 239; ядѣше и пиѣши доволно до сѣтости 620; а женѣта от голѣмѣ жалости плачеше 569; кѣкъ ли шат празник да стѣрат и слѣжба от голѣми жалости 577; а родителе нѣгови от голѣми радости паднаха на земѣта 578.

Изравнението на падежитѣ въ множествено число е било прокарано по-последователно, така че падежнитѣ остатъци от множествено число и за тритѣ рода сж съвсѣмъ рѣдки. Тѣ се употрѣбаватъ безъ да се

схващатъ като множествени форми или пъкъ не се разбира особеността на окончанието имъ: от ма избáви от сички мой бѣдѣ и скрі.бѣ (родителень падежъ множествено число) 250; мно́гу бѣдѣ́ имаше уну́й мѣсто 165; и тамъ бѣха мно́го наро́дъ чловѣци 392; Гео́ргіе бѣше то́гѣва ꙗ́ годинѣ стѣри́л' 572; ето тѣзи пет-тѣх сѣли на́ричат са 5; от дванадесе-тѣх болѣри по-гулѣмъ 240; заради туй са думать хубавы думы светымъ на черковата на́ша 42; о велики чудѣсь твои! 248.

Употрѣбата и на общата падежна форма за множествено число въ нарѣчието на ржкописа е доста ограничена, понеже вмѣсто нея очевидно се прѣдпочита форма въ единствено число женски и срѣденъ родъ съ първоначално събирателно (колективно) значение, което вече не се различава отъ множествено значение, така че дори и сжщинската множествена форма динѣ (= дене) напрімѣръ: в' шѣсть динѣ 198; въ послѣдния динѣ 204; със динѣте 283—се асоциува съ групата на колективнитѣ имена. Примѣри: донеси ми се́демы телце́ и се́демы овни 34; и закла́ там' други́ телце́ 36; мно́гото на́ше грѣхове́ да ги пото́пимъ в' дль́бинѣто на забравѣнето 55; да гѣ́ имашъ у твоѣто па́латіе 119; ако не провѣодите книжі́ята си 122; бѣ́га по горі́е и по пу́сто мѣсто 129; бѣ́гаха по планині́ету и по пи́щери́ету 164: имаше горі́е мно́го и в унѣ́зи горі́е бѣши скрі́та една зѣміа́ 165; лозі́ята и ниві́ята 165; ф́ати да врѣ́ви изъ ниві́ята; и в' дль́бени́ето 189; ко́гѣто бѣ́ха еврѣ́ите в' пу́стини́ето 214; разда́де на сиромáси и робі́ето си 237; на́мери едно́го мѣ́ртва на кра́й му́рьету пудъ брѣ́го 260; за́щото са ца́ріе 263; мо́ріето́ като пла́ниніе́ вдига́ше валове́ 303; като че бѣ́ха на тѣ́хните каші́а и чифлі́ци 309; до́ри до ца́рското па́латіе 311; ви́дѣ не́біето́, напра́вино и от не́го повѣ́рува бо́га 319; дръ́вія и ка́мани, не́біето́ и зве́зді́ге; дръ́віа́ и ка́маніа́ 320; по сѣ́чкѣте я́зы́це 342; и побѣ́гна у пу́стини́ето 340; пу́стиньето́ 354; натовáриха си ка́мілы́те сас ѳа́міа́нь и със свѣ́щѣ 373; и по́ліето́ да вы да́де хлѣ́бъ ва́шь 398; да се́ди́ тамъ ѳо́лу по пу́стынья́то 402; по́сти по пу́стини́ета 403; влѣ́зе у ца́рските па́лати; за́ве́доха го вѣ́трѣ́ у па́латіе́то 409; бѣ́гаха по горі́ето́ и по пе́щери́ето 473; про́води ꙗ́ па́шіе́, сѣ́ки па́ша по хи́ліиди чловѣ́ци със тѣ́хъ 484; се́демна́десетъ го́дини́и стѣри́хъ въ пу́щени́ето 516; да по́гребѣ́мъ на свѣ́таа мо́щити́у 524.

Като по-особени множествени форми ще отбѣлѣжимъ новообразувани по образецъ на т-основи: то́й има двѣ́ ймета́ 21; сѣ́ко има по двѣ́ ймета́ 22 (ала и: двѣ́ именá; три именá); а́ми коѣ́ са йметата́ нѣ́йни 327; те́зи ймета́ 333.

Множествени форми съ окончание-е: колко философе 37 (ала и: философите 37). Причастията на -лъ правилно запазватъ окончанието - ле: езѣците, дѣто бѣха помрачѣле отъ грѣхъ 29; приказуваха сѣчко, що са видѣле и чюле 18; не бѣха приминѣле сѣчкоту 44; не сме чюле или видѣли 194.

Двойствено число: от двѣ годѣнѣ 42.

Падежни остатъци въ адвербиялна служба.

1. Винителенъ падежъ един. число мъжки родъ: въ истина понапоконъ са родѣ 61; напоконъ онзи робъ да ны благодари 160; за напокон, дѣто щѣ да бѣди 423; и когѣ бѣ по́двечерь 390; и на́двечерь прѣздику 576; не прѣста́ваха и днѣс и но́щѣс да сла́ветъ бо́га 426.

2. Винителенъ падежъ един. число срѣденъ родъ: не убѣйзай ти ма на́прасну 241; тугѣзи на́прасно ма грабнаха 390, 391; провѣдѣха чловѣка по́фтору 254: със винопѣ́гѣе и зѣлуду дѣманѣе 290; що са трѣдишь зѣлоду 388; и чѣрки големи загра́даваха дру́гучъ на име то́гово 571; и майсторѣите нѣмъ к на́опаку се обръщаха 301.

Често се употрѣбѣва нарѣчието е́накъ, е́накъ (= е́нако): имаше е́накъ мно́го чудеса́ да ка́зваме 396; и когѣ занѣси ле́щата ва́рена, е́накъ бѣши то́пло 365; утѣди на онзи манасти́ръ и остана е́накъ ѣ години 375; пи́шатъ за не́го, когѣ бѣше е́накъ мла́дъ 413; и свѣтый Никола́й е́накъ тѣмъ дѣмаше 465; ами ти е́накъ не трѣбуваше да излѣ́зишь от дру́жѣната си 402; не подобѣва тебѣ на манасти́рю да се́дишь, за́що си е́накъ мла́дъ 403; имаше три дѣще́, е́накъ не бѣха у́женины 458; и тѣе е́накъ тамъ бѣха 487; и тогѣзи е́накъ евре́и дрѣ́жаха Іерусали́мъ 590; и то́ва тѣе е́накъ думатъ, дофѣ́саха то́а часъ слѣ́гы от ца́рица 593.

3. Родителенъ падежъ един. число: ду до́вѣчера 234; свѣ́чера 240; стру́вать от свѣ́чера а́колоѣа 294; да́ваха си дру́ги кне́зови дѣщѣре́тъ си от ма́лка тамъ 252; чу́ от не́заа́пу да просвѣ́ти свѣ́тъ в' чѣркова 259.

4. Творителенъ падежъ единствено число: излѣ́зоха укѣ́йтомъ на ў́гра 71; да са по́трѣдимъ де́нѣмъ и но́щѣмъ 162; скѣ́йтомъ бѣха христе́ни 164; бѣши христе́нин на глѣ́дъ, а скѣ́йтомъ бѣши е́ленинь 185; когѣ го успѣ́ха сѣчки по́ре́домъ 227; по́си́па тѣ́лото, какъ е́ обѣ́чай о́крѣсто(м) 227; по́ди́ръ прѣста́влѣнѣ́ту на игѣ́меницата о́бщѣмъ избра́ха не́а 259; ре́домъ гу при́казва 280; а то́й язде́ш-кимъ и о́бходѣ́ши стра́нѣта 302; зе́ да имъ ка́зва сѣ́чко по́ре́домъ

386; да свѣрзатъ рацѣте на светците съ важѣа и влечешкомъ да ги бѣятъ 425; утѣдоха до край съ мѣромъ 466; и сѣчки рѣкоха порѣдомъ по една дѣла 470; и утѣдоха си тическомъ 488; и за много часъ стоѣха ничишкомъ и двѣта 507; а старецъ падна ничишкомъ 508; и стѣдъ много имахъ пощѣахъ 517; денѣамъ имахъ много горещина 518; а тѣя са мѣлкомъ мѣлше 559; азъ щѣ постоя, тѣко (= только) тѣя иди 349.

Б. Мѣстенъ надежъ: угодѣве на призорѣ 224; на ѹгра (= утрѣ) 71; когѣ съмна озорѣ (= у зорѣ) 31; от озурѣ ду до вѣчера 234; от вѣчеро до ѹзорѣ 249; хѣдеха от ѹзуре дор' ду пладне; видѣ на сѣнѣ дѣвола 464; глѣда Христа на сѣне 547; в' тѣзи нощъ яви се на с'нѣ 569; видѣха до насѣтиѣ 298; страшенъ тврѣде; за-свири по-тврѣдѣ 167; деніе иношіе 149; и видѣ и той хубеве 385; ами нѣнѣ, в сегашното наше врѣмѣ 204; тѣй и до нѣнѣ онѹй дѣрѣо не ги исѣхнува 230; и азъ рабъ твой, нѣнѣ мола ти са 235; нѣнѣ добрѣ разумѣ 241; от сегѣ ни печали, нѣнѣ са приближи исцѣлѣніето твой; печаль твоя нѣнѣ ще да са обѣрни на радѹсть 248; до сегѣ се крихъ, ала нѣнѣ а азъ ща да изѣавѣ 249; нѣнѣ ми ги харѣза 251; чѹде са, какъ си нѣнѣ пригрѣшила 254; азъ се мѣчихъ и до днес, нѣнѣ ми са яви преслѣзана богородица 362; заради тѹй станіи нѣнѣ 316; нѣнѣ, дѣту имаме врѣмѣ, нѣнѣ да са покѣимъ 527.

Падежни остатъци отъ старото сложно склонение на прилагателнитѣ.

Отъ сложното склонение на прилагателнитѣ най-малко прѣми остатъци отбѣлѣзваме за именителенъ надежъ на тритѣ рода един. число, понеже съотвѣтната нова членна форма напълно е взела върхъ. По-добрѣ сѣ запазени косвени падежни форми отъ мжж р. ед. ч., именно родителенъ и дателенъ падежъ.

Именителенъ пад. ед. ч. мжж. родъ: като спѣши ѡнзи пиѣни слуга 246; а свѣтътъ е тлѣненъ и врѣменни 20; ей, че иде лютіи змей 567; и имаха гѹ врага телѣсни 183; със начѣлникатохъ ваши Нестѣрѣе 261.

Именит. Винат. мн. ч.: и тогѣва мръснѣ онѣи язици нападнаха 573; и тогѣва го испровѣдиха със дрѹгѣте спѣхѣи на войскѣ 573; ала срав.: отиде технѣа' синъ със дрѹгѣте спѣхѣи 573; едни паднаха, а дрѹгѣи стѣнѣха 69.

Именителенъ пад. жен. и срѣд. р. ед. ч.: на земѣта обетованнаа 28; като видѣха тѹй страшное, цѣрево писѣнѣ 122; ду-

ша̀та моѧ грѣшнаа 226; тугѣзи разумѣ вселукаваа царѣца 245; молим' бѣстраа твоѧ по̀мощь 316; та ма уста̀виха а̀нгелите самѧе 391; ча̀до моѧ сла̀дкое! 441; бо̀жѣ око милостѣвое 458; о, ча̀до моѧ сла̀дкое! тѐжко мѐне, ча̀до сла̀дкое 563; сла̀дкое мое ча̀до! 575; рѣчи да упрѣгне колесни́цата ко̀нскаа 628.

Родителенъ ед. число мжж. родъ. Покрай старото окончание *аго* се развило и ново око *иго*: зе светѧго и заведи го на господѧратокъ мѣстниго 172; про̀води пакъ фтѣриго роба 254; избѧви ни отъ рѣцѣте на мѣслѣнаго влѣка 292; потѣпчи лѣтаго змѧ 566; да не вѧрватъ то̀гози лѣстѣваго антихриста 641.

Родителенъ ед. ч. ж. родъ: отъ голѣмие жалости пла̀чеше 569.

Склоняванитѣ членни форми на съществителнитѣ имена сж влияели върху старитѣ сложни прилагателни форми та поради функционното сродство по асоциация почнали да се прѣнасятъ падежнитѣ форми на члена *тъ, та, то* и къмъ сложнитѣ прилагателни. Очевидно е, че тоя изравнителенъ процесъ само частично е засегналъ сложното склонение и то безъ съмнѣние поради бързото разпадане на флексията. По-горѣ вече посочихме изъ нашия ржкописъ новообразования отъ тоя родъ, напริมѣръ: възлюбленагток' 286 (= възлюбленаго + того); по-мѧлкиготого, голѣмѣятокъ 132; по-мѧлкѣяток' 448; тугѣш-нияток' 186; трѣтѣятогъ 485; ѣстинскиятокъ 617 и др.

Дателенъ пад. ед. ч. м. родъ. И въ дателенъ падежъ виждаме покрай старото окончание и по-ново, облегнало се на именит. пад. ед. ч., оконч. *-иму*: да ни избѧви отъ рѣцѣте нечѣстому диѧволу 2; тѣкѣзи день праздну̀ваме мѣрному царю и небѣсному и нетѣлѣнному и велѣкому богу 1; да стѣри нас синове ца̀рствѣю небѣсному 23; ѣбразъ и подѣбие невидимому богу 131; злѣять и мрѣсниятъ згѣворъ нечестѣвому царю; не оста̀ви своѣто създѧнѣ да са умрѣсѣи отъ едному мрѣсному згѣзорѣтъ 186; сгѣрашно ѣги ди па̀днишъ в'рѣцѣте бо̀гу жѣвому 325; пѣянство е ма̀йка и ко̀рень на сѣчките грѣховѣ и злѣму и до̀брѣму чловѣку 400; да не бѣдешъ лѣтому змѣю корба̀нъ 565; отсѣче гла̀вата лѣтому змѣю 467; донѣсе го начелному гемицѣю 569.

Мѣстоименни падежни форми.

Най-много сж уцѣлѣли пакъ двѣтѣ косвени падежни форми — родителенъ и дателенъ ед. ч. м. р. Между тѣхъ особено характерна е употрѣбата на род. пад. то̀го и образуваното отъ него притежательно прилагателно то̀гов, а, о, характеристични и день днешенъ у най-типичния прѣдставитель на цѣлото о-нарѣчие — шуменския

говоръ. Като особености отъ езика на нашия ръкописъ трѣбва да изтъкнемъ мѣстоименнитѣ членувани форми, образували се по аналогия на съществителнитѣ съ склоняванъ членъ того. Има и отдѣлни мѣстоименни форми, които сж характерни за нарѣчието изобщо и които по-долу ще спомнемъ.

1. Родителенъ *п. ед. ч. м. р.*: того на то́го гнѣво́тъ си да има́ме 3; на то́го си има́йте умо́тъ 19; ами́ туй, де́то ми ка́же, то́го ти ка́зувамъ и азъ 36; който бо́га почи́га, и бо́гъ то́го ще да поче́те 39; и ко́го ще́, то́го изба́ва 236; дано́ и съ́с то́го да бъ́дим жи́ви 426; ела́те то́го да пра́зднуваме́ днес и то́го да сла́вим' и то́го да хва́лим' 539; то́лкос зна́ем, какво́то то́го бо́гъ прихв́ани сас вранозе́те 647.

2. Того като членъ (вижъ и по-горѣ), напр.: бо́гатого ца́р-ятого, свѣ́рато́къ, синато́къ, срав. още: на тво́йгото́къ сина 513; на тво́аток бо́га 170; зе́мѣте едногото́къ во́ла 624; да зе́ме тво́йгото́къ да́скала 937.

3. Тогов, *а, о*: да стори нас на то́говата во́ля робъе 25; та бы́ль и той като и дру́гата то́гова напра́ва 196; то́гувата си́ла исцѣ́льваше бо́лнѣвите 211; не́ка да се вселѣ́ въ ме́нѣ то́говата благода́тъ 274; ни мо́жим' да сти́гнем на то́гувата мѣ́ра 325.

4. Тогози: дай му во́лѣ, да уморѣ́ тогѡ́зи свѣ́ра 364; от тогѡ́зи свѣ́ра 167; излѣ́зь от тогѡ́зи чловѣ́ка 113; на тогѡ́с' бога 301; оногѡ́зи свѣ́ра 167; и оногѡ́зи момка стори го калу́ера 388; ради оногѡ́зи мрѣ́тва 260; а тѣе отѣ́доха на оногѡ́зи вра́на 378; повѣ́каха оногѡ́ва хѣ́гр'ца 555; на едногѡ́ роба 236; гле́да едногѡ́ лѣ́ва 524; поклѣ́ка едногѡ́ роба 240; да се бо́ри с дру́гого чловѣ́ка 59; провѣ́ди дру́гиго га́рвана 95; не щѣ́ да зе́ме дру́гиго 148; дру́гиго сина ни са има́ли 455; да умре́ заедно съ́с тво́йго сина 145; ви́дѣ своѣ́го мъ́жа 249; повелѣ́ на ца́ре ва́шего 356; съ́с нѣ́кого хри́стиани́на 97; бѣ́ше грѣ́бо е́лени́нъ нѣ́коѣ́го 558; нѣ́кого не сме́ чу́ле 321.

Дателенъ пад. единств. число мжжки родъ: си́ну своѣ́му 341; да имъ́ отсече́ глави́те е́дному́ по е́дному́ 488; е́дному́ апо́столу 203; е́дному́ чловѣ́ку 244; си́ну моѣ́му 261; бо́гу моѣ́му 31; бра́ту своѣ́му 128; ра́бу своѣ́му 67; туму́зи ца́рю 637; уну́музи чловѣ́ку 459; уну́музи свѣ́ру 165; повелѣ́ дру́гиму да́скалу 233.

Дателенъ пад. тому като членъ: врачу-тому, царю-тому, коню тому и пр. (вижъ по-горѣ).

Частичата *зи* се употрѣбѣва и въ именително-винителната форма мжжки и женски родъ, като напр. то́зи, онѣ́зи, такъ́взи, още и въ срѣдснѣ

родъ: „да познае, какво е онѣзи (=онова) 5; свѣтъ зовѣ са и онѣзи, що се видѣше 109.

Частицата *ка*, присъединена при частицата *зи*: благодарѣха бѣга, дѣто имъ ѣ проводилъ такъ звика пастѣръ и даскала 471.

Именителенъ падежъ множествено число от *той*, *този* се срѣща въ форма *тиѣ* и *тиѣ*: а *тиѣ* му рѣкоха 117; как са излѣзле *тиѣ* евреите от Египетъ 118; *тиѣ* ѣмаха 117 и пр.

Именителенъ падежъ единствено число женски родъ гласи *тиѣ*.

Отъ косвенитѣ падежи множествено число живи форми сж още *тѣх*, *тѣм*.

Остатъкъ отъ винителенъ падежъ множествено число *стб*. своѣа като че се е спазилъ въ фразата: да угодѣтъ и своѣ чловѣци, да пазѣтъ градот 309; от премнѣното своѣ грѣховѣ 96. Сжщо и нашъа: да очисти душиѣте наше. Последниятъ примѣръ обаче не е сигуренъ, както и други подобни, понеже наеударено и често въ нашия ръкописъ се мѣси съ *е* (вижъ по-горѣ).

Отъ формитѣ на личнитѣ местоимения ще отбѣлѣжа, че покрай *аз* се срѣща и *ѣзе* и *ѣзи*: *ѣзе* се смѣсихъ сас *тѣх* 392; макаръ и *ѣзи* ща ти помѣгна 233.

Дателнитѣ форми *менѣ*, *тебѣ* се употрѣбаватъ и безъ прѣдлогъ: *тебѣ* думамъ 113.

За именителенъ падежъ множествено число служатъ форми: *ниѣ* и *ниѣа*, *виѣ* и *виѣа*, напримѣръ: останѣте *виѣ*, а *ниѣа* да утѣдѣмъ 341.

Особено трѣбва да се отбѣлѣжи употрѣбата на характерната за нарѣчието мѣстоимена форма *сето*, *сета*, *сети*, *сетѣ* и пр. (*всье+то*, *всьи+ти* и пр.): *сето* мѣже катѣ сѣщи богъ 206; шо ѣмаше отѣць, *сето* е синовѣ 207; шо е живѣтно, *сето* ѣдинъ живѣтъ имать 214; в шѣсти динѣ направи *сета* направа своя 198; и сѣс дѣхотъ на устага *сета* сѣла *тѣхна* 212; в' сѣдми (день) си почи́на от *сетѣ* работи свои 198; проповѣдайте *сетѣ* дѣми мои 202; и сѣте плѣменѣ видѣха и *сетѣ* вѣначѣха да думать 203; по-добри от сѣте книжници 214; мола́ та, *сетѣ* ми изкажи́ 516; *сетѣ* го пророци прорѣкоха 209.

Интересна е членуваната форма *ед. ч. м. р.* отъ *стб*. *всь*, образуванъ по аналогия на членувани прилагателни и мѣстоимения като *добрийо*, *моѣю* и пр.: „идѣте в' сѣю свѣтъ проповѣдайте *сетѣ* дѣми мои 202“.

Употрѣбѣва се и мѣстоим. *всье*: *сѣ*, шо има синъ, та е дѣху́ 207.

Винителен пад. единств. число срѣденъ родъ и *вм. стб*. *те*. Най-сетѣ ще отбѣлѣжа една важна старина, остатъкъ отъ винителенъ

падежъ единствено число срѣденъ родъ на личното мѣстоимение за 3-то лице стб. *ѣ* (=го), което безъ ударение гласи редуцирано като *и*, слѣдъ гласна дори и като *ѣ*. Въ нашия ръкописъ се срѣща веднѣжъ: зарѣча ми и рече: да *ѣ* знаишъ чедо, и да повнишъ.

Извѣстно е, че това мѣстоимение и сега още живѣе в Шуменското наречие, произнасяно като *и* за мъжки и срѣденъ родъ винителенъ падежъ, а също и въ павликянското нарѣчие (вижъ *Das Ostbulgarische*, 119-120).

Глаголната форма *ѣти*

Свищовскиятъ говоръ, като имаме прѣдъ видъ само старовръмското население, тъй нареченитѣ хърцои, запазва всичкитѣ характерни особености на крайдунавското о-нарѣчие. Това имаше възможностъ прѣди години да провѣря по селата на свищовската околия (вж. за това у мене *Das Ostbulgarische* 32; Старото българско население въ сѣверо-източна България 185—192). А свищовскиятъ говоръ си има и една своя особеностъ, че се казва покрай глагола „*е*“ за 3-то лице един. число и „*ѣти*“ съ сжщото значение. Сега само по-старитѣ свищовчани още знаятъ тая особена форма, и безъ съмнѣние тя съ старото, още живо поколѣние съвсѣмъ ще изчезне. Ясно е, че *ѣти* е въ генетична връзка съ старобълг. форма *іестъ*, ала не е още ясно отъ фонетично гледище, какъ и подъ кое влияние се е образувала тая, още загатна форма, въ която, ако тя направо би произлизала отъ *іестъ*, останахъ необясними изчезването на *с* отъ низкъ търпимата въ цѣлия български езикъ съгласна група *ст* и окончанието *и*. Въ съчинението си „Членътъ въ българския и руския езикъ“ (стр. 60) казахъ, че произходътъ на това *ѣти* е неясенъ. Сега мога по-смѣло да отхвърля прѣмо развитие на *ѣти* отъ *естъ*. Трѣбва да се излиза отъ *е* и отъ една форма *ести*, която може би паралелно съ първата е сществувала, като по-арханчна и по-рѣдка, употребявана въ емпатиченъ говоръ, при логично ударение върху глагола, срав. напр. въ нашия ръкописъ „ни *ѣ* наше, ами *ѣти* на преблагаго бѣга“ (251; богъ *ѣти* и, що щѣ, може 272. Окончанието *и* може да е вмѣсто редуцирано неударено *е*, а това послѣдното да е било показателна частица, каквато се явява и въ сѣрбохърватската подобна форма у сжщия глаголъ, *јѣсте*, покрай която обикновено се употребятъ *јест* и *је*. Чрѣзъ контаминация отъ *е* и прѣдполаганото *ести* може да се е развила формата *ѣти*. Може би ще се намѣри и друго, по-обосновано тълкуване на тая всѣкакъ твърдѣ характеристична за свищовския говоръ форма.

Затова тя, понеже често се срѣща въ цѣлия нашъ ржкописъ, може да се счита за силно доказателство, че ржкописътъ е писанъ въ Свищовъ, съ което се съгласяватъ и другитѣ черти на езика на ржкописа, главно членната форма м. р. ед. ч. съ окончание на *о* което, ако и днесъ да е почти редомъ измѣстено отъ форма съ окончание *ъ*, е била въ по-старо врѣме общо разпространена въ околията и въ града Свищовъ. Така въ село Пиперково още и сега казватъ напр. „ох чи ма боли крак^о“, а въ съседното село Чаушево по признанието на селянитѣ „до скоро е имало крак^о“, ала сега вече го „изоставили“. Именно у тѣхното село имало „по-развитички“ хора, че го „измѣнили“ на „крак^ѣ“ (вж. затова у мене „Старото българско население и пр. 186). Гражданитѣ казватъ на селянитѣ по староврѣмскитѣ села съ коренни жители „хърцѡи“, име, което днесъ означава прости хора.

За да се види употрѣбата на глагола ети, ще цитувамъ по-долу всичкитѣ примѣри изъ ржкописа, съ изключение на нѣкои чести, еднакви повторения. Отъ указаната при всѣки примѣръ пагинация ще се види, че не въ всички части ни ржкописа еднакво често или изобщо се употрѣбjava тая форма: ами тук^о на очивѣстни раб^оти и щото са проказоватъ по тѣхъ ходи ум^отъ, сирѣчь кѣкъ ети богъ добръ, кѣкъ ети слънцето свѣтливо и кѣкъ е чловѣкъ съмр^ѣтенъ. 7; сугубо бѣше и ети 8; помыслѣте, какв^о имаме лѣтото пѣганѣ, и т^о ети, защо... 37; и туй ети ^оти да видѣмъ защо празнуваме днесъ 184; божествѣны зговоръ ети т^ози 186; растѣнѣ пакъ ети, защо от малко бѣва голѣмо; а умалѣнѣ ети... а премѣненѣ ети...; а по мѣст^а прѣхожанѣ та е, когѣ от мѣсто на мѣсто прѣходи 190; защо небѣто толкози ети сѣкогы... 192; та туй пременуванѣ ети, щото има слънцето 194; духъ свѣтѣй бѣши от край и ети и ще бѣде до на сѣтнѣ 204; тойзы духъ свѣтѣй бѣши от край и ети и ще бѣде до на сѣтнѣ 204; тойзы духъ свѣтѣй са зовѣ и ети свѣтъ 212; ето водата тѣка близу ети 222; оти изъ нѣм неизречѣнни богъ ети родѣнь 225; сѣкашь чи ети слънце 228 ^оти на м^оя рѣка ети сѣчка държав^а 233; а тѣа, като видѣ, чи ети похубава... ни щѣти да чуй друга да ети по-хубава от нѣм 239; наче да а испѣгува от гдѣ ети и от какѣзь родъ ети и чѣа дѣшир^а ети 243; оти пѣтъ дѣлькъ ети 245; сѣкаши оти ети нѣкое мечтанѣ бѣс^овцу 247; излѣзи да видѣ кой ети 249; ни е наши, ами ети на преблагаго бога 251; богъ ети и що ще, може 272; и синъ божѣи ще да са наречѣ, като си ети 272; явлѣно ети, ^оти заради чловѣческо спасѣнѣ въспрѣ тѣзи сѣчкитѣ 276; тѣа ети вин^а 288; щ^ого ети въплотѣла бога; моли са, замъ да ети гот^ова пом^ощница на сѣчки нас 294; прѣлично

ѣти прѣвень да прикажемъ, какъ ѣти стáнaло 295; да я благодарѣмъ колкото ни ѣти сѣлата 295; Цáриградъ ѣти пѣсть 297; каквóто ѣти писано 298; дете съ ѣ ѣти от неѣ родѣль 318; еднóто *е* съставлѣнѣе, а втóрото ѣти . . . 321; вѣдѣха, какъ ѣти крѣстина 395; на вáша вóла ѣти, да стáна азъ . . . 424; днес дéго стáна рáботата, та ѣти учѣвесно магѣа 430; тѣло ѣти да го ни мѣловами 436; от две рáботи ѣти . . . члoвѣкъ располóжена жѣвина — от душá и от тѣло 446; бoгъ нашъ oгнь ѣти 532.

Глаголи отъ сегашно врѣме.

Въпрѣки неустановения правописъ у различнитѣ прѣписвачи на ржкописа, установената фонетика на нарѣчието съ малки колѣбания, присжщи на живия говоръ, ясно личи и по отношение на глаголнитѣ форми. И тукъ писателятъ не е знаялъ добрѣ да прѣдаде главно слаботъмния гласежъ на ера, когато е безъ ударение, та често пише просто *а*, а сжщо тѣй е колѣбливъ при отбѣлѣзването на прѣгласения подиръ палатална съгласна *ѣ*, произнасянъ като слаботъмно *а* или слаботъмно *е*, го прѣдава чрѣзъ *ь*, *ѣ*, *а*, *е*.

1. *1. л. ед. ч.*: мрѣ, рекѣ, занесѣ, приближѣ, разрѣшѣ, щѣ;
3. л. мн. ч.: рекѣт, занесѣт, приближѣт, разрѣшѣт, щѣт, нпр. що ти рекѣ, туй да стóришъ 33; азъ да рекѣ 247; дáй ми да *а* занесѣ 247; какъ щѣ да се приближѣ 63; да разрѣшѣтъ 84; да ни може ни единъ от ерѣтиците да се прѣ (= прѣпира) 229.

2. Мóга, похвáна, смѣѣа, ўча ѣща, нпр.: какъ щѣ да похвáна; азъ не мóга да смѣѣа 63; дрѣгите мóгѣтъ 64; тѣй ни ўчѣтъ 64; азъ да ѣда 74; ѣща да смѣсѣ 275; грѣхъ ѣще покаанѣа 276.

3. Оставѣте ма да са посвѣстѣ 386; врѣвьтъ 192; щѣха да свѣтѣтъ 29; азъ да са отделѣ 33; исцѣлѣ 77; да го исцѣлѣ азъ 77; погубѣтъ 96; азъ да благодарѣ 291; да ми се поклоѣтъ 186; да се поклонѣтъ 29; да се умрѣсѣтъ 186, да изгурѣтъ 300; да украсѣтъ 263; щѣ да ви *а* кáже 494, туй щѣ да стóра 34; да *а* устáва 247; да ни хóдѣ 33; да вѣдѣ 34; вѣдѣтъ 28; да ти стóрѣ 33; да са явѣ 108; ѣща да смѣсѣ 275; гдѣ кáжетъ кнѣгите 17; (азъ) да кáже и за туй 80; упáзетъ 96; мáжетъ 101; провóдѣтъ 121; да ги препѣшетъ 123; припѣшатъ 123; препѣшѣтъ 122; живѣетъ; живѣатъ 294; молатъ 30; да са обѣлетъ грѣховѣте нáши 57; да я не усѣтетъ; да се пáзетъ 186; да ги улувѣтъ 177; да пáзѣтъ 177; ней са áнгели чѣдѣтъ 288.

4. *1. ед. ч. ѣ 3. л. мн. ч.* — *ѣт* вмѣсто *ѣ* — *ѣт* (прѣгласъ, вж по-

горѣ): щѣ да умрѣси 511; ако са сподобѣ и го вѣдѣ 513; благодарѣ те, боже 596; да си извършиѣ волатѣ тѣхна 236.

Въ рѣдки случаи се явява въ 1. л. ед. ч. оконч. -м и то при глаголитѣ съ основа ѣи, -аи, у които има и контракция, та се прѣнесло м по аналогия отъ глаголитѣ като дам, ям, имам, срав. нпр.: азъ прѣвѣнъ да благодарѣ и да вѣспѣмъ 291; трепѣрамъ отъ дѣмата, дѣто щѣ да вѣи каже 494; що са гнѣвашъ на мѣнѣ? 35; азъ трѣбувамъ отъ тѣбѣ да са крѣщамъ, а ти идешъ да та крѣщамъ азъ 63.

сѣ вмѣсто сж

Спомагателниятъ глаголѣ съмъ, правилно гласи въ 3. л. множ. ч. сег. вр. сѣ, срав.: не можѣте да ги разумѣте какъ сѣ 23; колко крѣщенѣа сѣ? 64. Ала покрай тая форма се употрѣбя и форма *се* (староб. сѣгъ?) и то само въ една частъ на ръкописа, именно отъ 264 стр. нататкъ се срѣща въ слѣднитѣ случаи: и други злини, щото *сѣ* на свѣтѣ, умножавахъ се 264; какви *се* думите ти, чѣдѣ се и дѣвѣ 272; отъ свѣтѣте, щото *се* въ црѣквата наша 277; оти колко тайнства *се* у ветхо писанѣ, дѣту *се* станѣло 282; колкото *се* прорекли, сѣ ѣ станѣло 288; колкото *се* рѣкли пророците, ней прилича 288; таквиъзи чловѣци *се* блажение 324; сѣчките прѣздници свѣтѣмъ почестни *се* и свѣтѣй 325; дѣто е постъ, таму *се* и ангели 447; а чѣстите пѣтци *се* голубу и грѣлица 447.

Аористни и имперфектни форми.

Между аористнитѣ глаголни форми се указватъ спазени по-стари, сега вече рѣдки и по нарѣчѣята форми като начех, начѣ, распѣх, распѣ, (сега: начѣнѣхъ, распѣнѣхъ) на-примѣръ: начѣха да испѣтуватъ дрѣги 171; начѣ на проповѣда 202; та са распѣ 130, (сравни и: божеството му остана не распѣто 130).

Въ жива употрѣба е аористъ бихъ (быхъ): прѣвото чудо бѣи 70; и приличенъ намъ бѣи 22 и др.

Вмѣсто аориста могахъ, може, и по новата му форма можѣхъ, можѣ, се срѣща още по-новъ видъ: можѣхъ, можѣи, сравни: нѣкой не можѣи да спасѣи 10; толкози тѣко можѣи 75.

Неустановеностѣта на графиката особено поличава въ прѣдаванетоъ на имперфектнитѣ глаголни форми, гдѣто подиръ *и* въ суфикса се явява прѣгласъ на *а*, което различно се пише, съ *а* или *е*. Тоя прѣгласъ се усложнява и съ регресивния прѣгласъ по източно-българското правило на гласната *и*, която подъ ударение прѣдъ мека сричка минава въ *е*, а безъ ударение се чува редуцирана като слабѣтно *е*.

Писачитѣ на рѣкописа не сѣ могли да се справятъ съ тия фонетични колѣбания, правилата на които не сѣ долавяли, та пишатъ различно: неутѣшено плачаши; тамъ дету плачеши 247; плачеше 394; не мѡжаше 395; азъ кажехъ 121; пишаха 199; пишаха 122, кажаха 138; подирѣ туй ни са уплашаха 420; дивѣха са и чюдеха са 202; речи прилични и хубави, дѣто тичѣха отъ устата му; печѣхагы в' пещь и ядѣхагы 312; доходѣха 227; убѣдѣха 120; пѣяха 16 и пр.; ищеше да спаси Адама 276.

Отъ повелителнитѣ форми отбѣлѣзвамъ: замниѣи вм. възмиѣи: замниѣи туй и бѣгаи 310; и формата бѣжѣ вмѣсто бѣжи: ами бѣши скоро 566; ами бѣшѣ, юначе, по-скоро 565.

Многократни глаголни форми.

Заслужаватъ внимание нѣколко многократни (итеративни) глаголни форми, между които единъ случай съ удвоень суфиксъ *ва*: оти чювавам' за Евва, какъ е послушала змѣята и испаднала 271; легами Христѡс се крѣщава, да са крѣщаме и ные със него 55; азъ трѣбувам отъ тебѣ да са крѣщамъ, а ты идешъ да та крѣщам' азъ 63; погрѣба прѣдотѣческіѣтъ грѣхъ 101; посѣчаше си своѣта сила на персите 302; да ни сѣ посѣчамѣ като безсмртни 527; ету със таквиѣи пакости пащахъ в онѣзи годѣни 517; отхѡдѣше 12; (вмѣсто: отхаждаше).

Причастия.

Въ цѣлия рѣкописъ отбѣлѣжихъ само една слѣда отъ старобългарското сегашно дѣйствително причастие и то въ сложна форма: „как' щѣ да родѣ сѣна, като мѣжѣ незнаѣи“ 272. Вмѣкнатото въ първоначалното изречение „като“ служи за доказателство, че фразата не е само книжна. Че тя не се разбира добрѣ, се вижда отъ слѣдната фраза изказана подирѣ цитуваната: „една девица да роди, ала как' ще да бѣде туй, незнаѣи, ами ма научѣи“ 272.

Отъ причастието на *лѣ, ла, ло*, множествено число окончава на *е*, за което на друго мѣсто се дадохъ примѣри.

Инфинитивъ.

Въ езика на нашия паметникъ съкратениятъ инфинитивъ (безъ окончанието *ти*) е още жива форма, съвсѣмъ обиковна въ описателното бждѣще врѣме покрай глагола (хѣиѣжѣ, обиковено слѣдвайки подирѣ него, по-рѣдко заемайки мѣсто прѣдъ него. Срѣща се инфинитивъ и слѣдъ глагола не дѣи и глагола мѡжѣ. Има нѣколко случая,

гдѣто въ сложната форма, означаваща бждеше врѣме, едно слѣдъ друго се явява инфинитивъ и въ двѣтъ си положения — прѣдъ и слѣдъ глагола (хъ)щж и тамъ щъ отіи и оміи са щѣ 78; и азе щѣ повелѣи и раскѡпа щем това мѣсто 594.

Указва се още доста употребителна и съкратената инфинитивна форма *би* (= *быти*), както ще се види отъ примѣритѣ по-долу. Само единъ пжтъ се срѣща цѣлата старобългарска инфинитивна форма *бѣти*, именно въ фразата: *ніе мѡщно кому бѣти богаты шото чува мнѡго*, какъ намѣриха други сѣкровище 646. Въ тая фраза имаме ясенъ остатѣкъ отъ дателенъ съ инфинитивъ. Въпросъ е, доколко въ тоя примѣръ още се отразява съврѣмения живъ говоръ.

1. *Инфинитивъ слѣдъ глагола щж*: ако бы ималъ (богъ) доврѣшаніе та не щѣше бѣ приличенъ нікому 196; защо да бѣ липсалъ от край та щѣши бѣ на сетнѣ 209; пресветая богородица щити бѣ помощница 226; и щити ни бѣ голѣмъ срамъ 244; да са не подвоими, ѡти ни ще бѣ залудо 535; макар да ми даде царатъ сѣчката си каща, пак не ща излѣ от вѡлата бѡгу моему 31; амѣ пакъ са щемъ отплатѣ 120; тугѣзы щешъ позна 170; кой са не роди със вода и духомъ, не щѣ влѣ в царство небесное 210; а той ще да са умили и ще прѣе душуспасѣніе 249; безъ ни единъ бой щешъ гу зѣ 233; голѣма дѣрба ще зѣ от менѣ 233; азъ ща напиша, дето самси іоанъ не ще го позна 233; и азъ ща та почѣ и ща ти дѣ иманіе много и ща та направи от дванадесетѣхъ болѣри по-гулѣмъ 240; и азъ какъ мѡжа ща са храни сама 241; занесѣти а у дома, а ту тамъ ща а испѣта азе 243; нѣа ако не зѣма, друга ни ща зѣ 244; пучинѣ си ти, а то ази ща отіи на мѣсто твой 245: да ни ричѣшь нѣкоа зла речъ, чи щити дѡ та щити развали мнѣстирю нашъ 255; и ако ѣ наши сѣрдце чѣсто, щити ни чѣ богъ молитвата 257; ни щѣ та ѡстави да са удавишь, амѣ ща та занѣ да са поклунѣшь 261; скѡрогы щѣ разнѣ 298; да утѣдимъ гѡрѣ и пакъ щемъ слѣ 341; азъ щѣ постоѣ, тукѡ ти иди 349; и на сѣтне щемъ каза и за двѣта 380; кой ще дѡ, да се смѣси съ дѣщерѣти ми 458; и попита: кой ще гемѣя отіи на мойту мѣсто? и рече му единъ гемѣиѣя: нѣе щемъ ути; азъ щѣ дѣ вамъ кирѣя 467; тогѣзи щемъ позна, когѡ ни щити богъ избѣа за владѣка 470; тогѣзи щемъ го сѣди 480; по добрѣ щемъ тамъ продѣа 483; и щѣтъ дѡ та ги щѣтъ извади 492; кажи, дали са ще намѣри нѣкой дето да ма научѣ 504; рѣкохъ на оногѡсъ, дали щѣтъ зѣ и мѣне 511; дайте и за мѣне навлонъ, а ту азъ гу щѣ отплатѣ 512; и щемъ видѣ 521; не знаѣмъ, що ще стѣна до утрѣ, когѣ не знаѣмъ, що ще ни дѡ до утрѣ 527.

2. *Инфинитивъ прѣдъ глагола щж*: който го пазѣ чисто, сподобѣ са ще на царство небесное 109; та чи и да имъ са нише, проводи ги щѣть 121; брѣте Клеѡниче, чака ща та, тукѡ илѡ 182; и я щете мѣсо нѣ' едѣнь день или двѡ 215; кой ще добрѡто, намѣри го щѣ 279; ако ма пѣсти богъ, утѣ ща 343; ако ми речѣ да ѣда, а азъ ви щѣ каза 344; тъкмо ѣмайте надежда на бога и избѡви са щѣте 465.

3. *Инфинитивъ слѣдъ глагола мож*: нѣ двѡма ни можемъ бѣ царь 562; кой може изрѣ радость, дѣго я прѣла Марѣа 249;

4. *Инфинитивъ слѣдъ глагола недѣй*: не дѣй плака нетѣ слѣзѣ 167.

Прѣходна форма отъ инфинитивъ къмъ опрѣдѣленъ глаголъ (verbum finitum) въ да-изречение, който постепенно го е замѣстѣлъ, прѣдставятъ такива изрази, гдѣто слѣдъ глагола слѣдва опрѣдѣленъ глаголъ безъ да, нпр.: и които дѡдатъ, щѣтъ немѣратъ душуспасѣнѣ 222; чловѣци мѡжатъ със пѡмощъ ѣ (dat. sg.) стрѣвѡватъ чудесѡ, а матеръ его ни мѡжи 231.

Колѣбанне между инфинитивъ и да-изречение се срѣща въ примѣра: а той ще да са умили и ще прѣѣ душуспасѣнѣ 129.

Първъ потѣкъ за интензивна асоциация между съкратената инфинитивна форма и сегашно врѣме са дали безъ съмнѣние глаголитѣ, въ които съкращениятъ инфинитивъ формално се е изравнилъ съ нѣкоя глаголна форма от сегашно врѣме, сравни нпр.: ѡзи ща ти помѡгна 233; чи щѣ дѡ та щѣ развалѣ мѡнастѣрю нашѣ 255.

Въ фразата „рече имъ: идѣте седѣте въ Іерусалимъ“ 202, изглежда, че повел. форма седѣте е злѣ разбранъ инфинитивъ „седѣти“ отъ по-старо врѣме.

III. Синтактични особености.

Да-изречения съ значение на бждеще врѣме.

Отъ посоченитѣ примѣри съ инфинитивъ въ съединение съ стб. гл. хъщж въ положение прѣдъ или слѣдъ него се вижда, още колко жива е била инфинитивната форма прѣди двѣстѣ години, ако и въ съкратенъ видъ. Сегашната ѣ употрѣба въ бѣлгарския народенъ и книжовенъ езѣкъ е сравнително твѣрдѣ ограничена, ѣ запазвайки се въ рѣдкитѣ случаи, гдѣто щѣрбата инфинитивна форма стои прѣдъ глагола щж нпр. дѡ-щж, вѣдѣщж и др. Инакъ мѣстото на инфинитивъ е засто отъ съотвѣтно да-изречение. По нашия рѣкописъ може

да се слѣди процесътъ ни тая замѣна, която постепенно се е извършвала. По-новото да изречение се шири покрай формитѣ отъ по-стария типъ като нпр.: щѣ ни бѣ голѣмъ срамъ; не щѣ излѣ; пакъ са щѣмъ отплатѣ; тугѣзи щѣмъ познѣ и пр. (вж. примѣри по-горѣ).

Въ едно и също изречение редомъ се срѣщатъ и двѣтъ форми, нпр.: а той ще да са умили, и ще прѣе душеспасѣніе 229; ще да са родѣ чловѣкъ отъ този родъ, дѣго ще царствува 36. Въ втория примѣръ инфинитивната форма „царствува“ формално съвпада съ *verbum finitum* сег. време 3. л. ед. ч. въ: „ще да царствува“, и поради това е послѣдвало по асоциация частично смѣшване на съкратения инфинитивъ съ 3. л. ед. ч. отъ сегашно врѣме, та се почнало въ трето лице изпускане на да *respective* да въ трето лице не е успѣло напълно да проникне. На тоя процесъ безъ смѣшване се дължи понататъшното развитие на формата на бъдеще врѣме въ новобългарския езикъ, което е довело и третото лице ед. ч. на глагола щж до обща употреба за тритѣ лица и двѣтъ числа, като се образували съединения отъ ще и личнитѣ форми на глагола въ сегашно врѣме: ще плетж, ще плетешъ, ще плете, ще плетемъ и пр. Глаголътъ напално се е прѣобърналъ въ формаленъ елементъ на съединението (формансъ). Въ нарѣчията, гдѣто по-опорито се е задържало да слѣдъ спомогателния глаголъ, достигнало се е до пълно фонетично сливане на „ще“ съ „да“ и то въ различни форми: ще + да, ше + да, ш'да = жда, ж'а, ж', нпр. ще да їда, ше да їда, жда їда, жа їда, ж' їда и пр. Върху тоя процесъ повече съмъ се срѣлѣ прѣди години въ критичната си студия върху сборника народни пѣсни на Ат. Илиевъ, печатана въ Мин. сбори, кн. II, критич. отдѣл. стр. 220 нат.

Изъ нашия ржкописъ тукъ ще дамъ само нѣколко примѣра съ да-изречения слѣдъ спомогателния глаголъ щж: оти ще да истечѣ слѣнце; кому ще да трѣбува? 28; тука за малко врѣме щѣтъ да ни надвѣятъ 30; да видѣ, що ще да ми каже 34; щото ми рече богъ мой, туй щѣ да думамъ: щѣтъ да изядѣтъ 35; ще да истечѣ звѣзда и да са родѣ чловѣкъ, дѣто ще да развалѣ царѣто и пр. 36; който хвали, и той похваленъ щѣ да бѣде; и богъ того ще да почетѣ 39; и знай що щѣ да стане 45; земѣ и прѣстъ щѣмъ да станемъ 47; тогизъ ще да ны отлетне; и васъ тѣй щѣ да ви направѣ 59; ако ма видишь, когѣго щѣ да са възнесѣ 75; малко ще да їма да го помнѣтъ, ами изъ да вы смѣслѣ 97; ако не провѣдите книжіята си, щѣ да вдѣгна войскѣ голѣма; прѣзъ сабіа щѣ да прѣминѣ 122; много щѣтъ да се съблазнѣтъ и пр. 139; каквѣго щете да чѣете 298; безъ ни еднѣ речъ щѣ да пленѣ градотъ вы и щѣ да опустѣ 301 и пр. и пр.

Зам'-да-изречения.

Въ нашия ръкописъ доста често се срѣща съединение отъ глаголъ и зам'да, означаваще финалностъ на дѣйствието. Явно е, че това значение се е развило поради асоциация съ финалнитѣ второстепенни изречения съ съюзъ за-да. Понеже „зам“ винаги е безъ ударение, ясно е, че а въ „зам“ е секундарно, и то произнасяно слаботѣмно, та е ясно, че то е рефлексъ на секундаренъ ъ, развилъ се отъ ъ между з и и въ глагола възъмж, възъме(гъ). Съкращението, било отъ формата за първо или отъ формата за трето лице ед. ч., е правилно. Първоначално въ това съединение на мѣстото на да-изречение е влизалъ инфинитивъ както и слѣдъ глаголитѣ хъщж, начънж, имж и др. Развитието на значението отъ конкретно до чисто формално е аналогично на развитието на щж, ще, ше, ш' respective ще-да, жда, жа, ж'.

Отъ зам-да въ нѣкои български говори се образували чрѣзъ фонетично сливане зда и понататѣкъ за и дори ста, са, като сж почнали въ съединения съ глаголъ да означаватъ бждеще врѣме на дѣйствието (Вж. за това повече въ горѣцитув. съч. Мин. Сборникъ II. кр. отд. 221).

Отъ слѣднитѣ нѣколко примѣра изъ нашия ръкописъ ще се види синтактичното значение на зам съ да-изречение: закон остава богъ Адаму зам да познае, че . . . 8; той доде замъ да убогатѣ нас 10; богъ стана чловѣкъ замъ да ни избáви 2; стана смъртенъ замъ без-смъртни да стори 22; замъ да стори насъ синове 23; подклони се Христосъ, зам да избáви нас, подписа се, зам да отпише нас 25; Христосъ роди са от жени, замъ да почите брак 116; замъ покажимъ (безъ „да“), 116 и пр. и пр.

Притежателни прилагателни.

Старта черта на славянския синтаксисъ — обичѣта къмъ притежателни прилагателни, която отива до тамъ, че дори и въ апозиция прилагателното замѣня съществително име, добръ е спасена въ езика на нашия ръкописъ, съставлявайки една отъ чистонароднитѣ му свойщини, както ще се види отъ слѣднитѣ примѣри: замъ да са исплѣни рѣчта Валаáмува 41; очивѣс'нъ е бѣлѣгъ убийството дѣтѣнско, дето гы избѣи Иродъ 42 (сир. убиването на дѣцата); съсь по́мощь Христова, щото съ е родилъ, раздрѣшихме 45; днесъ го прие и него ради спасѣние чловѣческо 54; отиде при вратата на кжщата Елисеева 77; ще да ви избáви от то́говата бѣда 167; да надвѣе и другите то́гови душмáни 168; пáдна на колѣнете старчуви 237; да ни престѣпи за́по-

вѣду старчувъ 237; Иоанъ падна при колѣното му кнѣзову 236; от първата женѣ цѣрева 240; защо претърпѣ кръстна смръть 276; (=смърть на кърста); стори в кѣщата бѣщина си три годѣни 285; баща Прѣдтечовъ 285; архангелъ Михайлъ поразѣ Сенахерѣмуву цару войскѣта 359 (вмѣсто: Сенахерѣму царю —); Петръ, щотѣ беши скритъ от страхъ Агриколѣювъ 445; гѣспѣди, бѣже отцѣ нашѣго Николѣювъ 446.

Страдателенъ залогъ (пасивъ).

И въ нашия рѣкописъ чистонародниятъ стилъ на езика се характеризова съ безусловното прѣдпочтѣние, което иматъ активнитѣ глаголни форми. При все това тукъ тамъ се срѣща и пасивъ и то, както се вижда, въ повечето случаи въ зависимостъ отъ първия прѣводъ по чужди, грѣцки оригинали, сравни: блудство се хвалеше, боюве и карѣзи са умножаваха, блудъ се ублажаваше 9; Адамъ престѣпи заповѣдь бѣжѣа и испѣди са изъ рай, нѣкой гу не испѣди, сам си от своѣте грѣхове испѣди са 43; да са ненадвѣемъ тѣлесно, амѣ тѣлото да надвѣваме 59; да не мѣже едѣнъ другѣи лесно да са надвѣятъ 59; заради тѣй като прѣслѣжнѣкъ бѣжѣи осѣди се сѣлата тѣхна от сѣжде-нѣ бѣга слѣва 69; подобѣваше и сѣлата тѣхна да са настѣпи 69; бѣсовѣте щѣтъ да са погубѣтъ от потѣпотѣ, да речемъ от дѣумѣте гѣспѣдови 96; сам си Христосъ покарѣа, когѣто се распѣ ради грѣхъ чловѣчески 100; и от сѣчки царѣе по-мнѣго щѣши да са поч'тешъ 117; заушѣнъ и присмѣтъ и опсѣванъ и заплѣванъ бѣи 191; когѣ са распѣ синъ твой, когѣ са заплѣе, когѣ са заушѣи 144; зарадъ тѣй щемъ да са осѣдимъ у вѣчнаа мѣка 161; ради бѣжественѣи икѣни деснѣщата моѣ са отсѣчи 235; заради тѣй се Адамъ сѣздади 278; зарадѣи тѣй се избрѣа от сѣчкѣте ѣнгѣли тѣи 181; за тѣй се Гаврѣилъ провѣди 231; а татарѣте са сѣкогы навѣваха 300; алѣ войскѣта, дѣто утѣде на Балгарѣята, надвѣи са от бѣлгарѣте 311; тугѣсъ стѣва тѣлото като мѣслѣно, когѣ са утенчѣи от одалѣнѣе на ястѣето 447; да възлѣбѣимъ въздрѣжанѣе замъ да се възлѣбѣимъ и нѣа от светѣе ѣнгѣли 447; тѣи едѣи и испѣди са от рай 448.

Грамматически родъ.

Почти пѣлното формално сходство между двѣтѣ групи сѣществѣитѣлни имена съ и-основа, рѣзко раздѣлѣни само по родовото си значение, е повело въ бѣлгарскѣи езикъ, именно по народнитѣ говори, особѣно слѣдъ изчѣзванѣето на старата флѣксия, къмъ изравнѣние и въ ро-

дово отношение, и то въ полза на мъжкия родъ. Това е ставало сигурно и подъ влиянието на съществителнитѣ съ *о*-и *јо*-основи, съ които *и*-основи мъжки родъ отдавна се смѣсватъ. Въ езика на нашия ръкописъ замѣната на рода, за която е думата, е станала въ голѣмъ размѣръ, недостигнатъ, сѣкашъ, въ други български говори. Ето примѣритѣ, отбѣлжени изъ ръкописа, които групирамъ споредъ съществителното име. Най-често се срѣща въ мъжки родъ думата мисль, сетнѣ: любовь, скръбъ, печаль, радость, мъдрость хитрость, заповѣдь, почестъ. Интересно е, че тоя родъ примѣри, както се вижда от досежитѣ цифри на пагинацията, не сж еднакво прѣснати по цѣлия ръкописъ: великите богови ми полѳжиха едѣнъ мѣсль 185; дѣто ти ѣ далъ такѣвзи дубѣрь мисль и чѣдѣнь 252; алѣ тамъ ни си изѣви мѣсало 254 (членъ!); азъ със смиреніе поглѣдах и със дубѣрь мисль на нѣго 255; сѣкоги мѣсльъ зль ѣмаши 239; тѣ даѣ на душмѣните мой добръ мѣсль 240; рѳбу не знѣеше ѳти зль мѣсль ѣмаше царѣцата 246; на помишлѣніето и на мѣсльтъ 325; не потѣи му се мѣсльтъ 459; ѳстави на срѣдцѣто си тѳзи мѣсль 459; и измѣсли едѣн' мѣсль 542; и съ загубѣваши мѣсльтъ ми зль 517; да съ размѣхни мѣсльотъ ми 517; тогѣзи ще да се покаже сѣкиму любѳвътъ камтѳ сѣна твоѣго 145; ѣмамъ със тѣбѣ любѳвъ неизречѣнѣй 233; азъ нищѣ да развала любѳву и дружеството, дѣто ѣмамъ сасъ тѣбѣ 233; устави са тугѣсъ Игѣмонъ от плѣтски любѳвъ и убѣрна са на духѳвнѣй мѣсль 257; — любѳвътъ на прѣздникътъ 105; не дѣйте струѳа любѳвуть, дѣту гу ѣмамъ на вас, да гу обрѣните на врѣжба 424; за коѳто любѳват' са сте потрѣдили 282 (=за чѣято любовь сте се потрудили); любовь чловѣшки камтѳ бога 267; заколѣ сѣна си за любовь моѣ 340; за нѣговъ любѳвъ 342; — голѣмъ скръбъ и грѣжа имаха 388; в гулѣмъ скърбъ ша да приминѣ живѳтут си; бѣ на голѣмъ скѣрбъ 244; ѳти ни мѣ си ѳстави на скърбъ нетѣ на печѣль, и пакъ печѣлю мой да гу обѣрнишь на радость 248; о какѣвъ скръбъ исплѣни имъ срѣдцѣто 494; нѣшето сиромѣшество и скръбъ нашъ 317; — със голѣмъ радѣсть 250; и стѳри се радѳсъ голѣмъ 568; замъ да погѳчи богъ свѳѣтъ мудрѳсть 266; прилѣча като на хѣтрѳсъ масѣйски 554; да ни прѣстѣпи зѣповѣду стѣрчуѣъ 237; потѣпка зѣповѣдътъ 53; и зѣповѣд' нѣговъ дръжал' 587; — превѣсхѳдѣха на якѳстѣ и на възрѣстѳтъ телѣсни 419; прѣзнуѳаха му прѣзник на нѣгов пѳчест 571; да ми стѳришь едѣнъ благодѣтъ 243.

Правилно е спазѣнъ граматическия родъ при *а*-основи: и свѣтый Никѳлаѣ ѳтѣде на кѣхайта царѳѳа на Евлавѣ и 497.

Съюзи въ приставни изречения.

Дето-щото-които.

Простонародниятъ езикъ въ нашитѣ дамаскини между друго личи и по преобладаещата употрѣба на нарѣчието дѣто (гдѣто) въ служба на съюзъ на относителнитѣ приставни изречения, нпр.: богъ, дето нѣма зачѣло, дарува му дванадесетъ тѣхъ сили душевны, дѣто ги има сѣки чловѣкъ 2; ето тѣзи сѣли даде ги богъ Адаму, дѣто ги казахме 7; отъ многото почестъ божіа, дето му бѣши даль 9; видѣ, какъ додѣ рѣка, дѣто го удари една плесница 124; не дейте струва любѣвуть, дету гу имамъ на васъ 424.

Въ нашия ржкописъ отначало се употрѣбвява само дѣто вмѣсто, който, ято, ёто, а по-нататкъ постепенно почва да се явява и относителното мѣстоимение, така че отъ 111-та страница нататкъ вече почва често да се употрѣбвява и който вм. дето. Трѣбва обаче да се забѣлѣжи, че писачитѣ не винаги добрѣ спазватъ съгласуването на мѣстоимението по родъ и число съ съществителното, къмъ което се отнасятъ. Липсва имъ правиленъ усѣтъ за това съгласуване, като сж привикнали на общата форма „дѣто“ и на сжщо тѣй общата форма що, щото, която въ сжщата функция се употрѣбвява, ако и сравнително много по-рѣдко, като нпр.: тѣзи оти'доха на мѣстото, що са нарича Евхайта 165; а тѣмъ му убаци сѣчко, що са чудеса станали 249; Затова често се смѣсватъ, даже и когато „дѣто“ има локално значение, съюзитѣ дѣто и щото: направи една чѣркова на мѣстото, щото намѣри водата чудотворна 222 (= дето намѣри —). Вмѣсто дето се срѣща и само де (=гдѣ): коги видѣши Маріа дѣ ѿ хубава отъ нѣа 239.

По нѣкога липсва дори и глаголътъ въ относителното изречение слѣдъ дѣто, понеже по асоциация се образува, по контаминационенъ пжтъ, новъ типъ изречение, сравни нпр.: та че и тѣе да са умрѣсѣтъ съсъ кръвта дету от жѣртвитѣ 186. На слѣдната страница сжщата мисль граматически по-правилно се прѣдава: затуй са размѣсини съсъ кръвта от жѣртвитѣ 187. „Дѣто“ може да има значение на „който“ и на „докато“, нпр.: туй дѣто думаха, ёто доди на господѣнѣ му една книга“ 245. Разбира се, че при такъвъ, вече усвоенъ въ народнитѣ говори навикъ, да не се съгласува относителниятъ съюзъ по родъ и число, правилната употрѣба на относителното мѣстоимение създава мжнотии, за избѣгването на които се иска по-голѣма начетеностъ. По този именно бѣлѣгъ, какъ се употрѣбвява мѣстоимението „който“, може да се сжди

и за грамотността на прѣписвачитѣ на ржкописа, гдѣто личи ясно не само почеркъ отъ друга ржка, но донѣкждѣ и другъ езикъ, срав. нпр.: нѣе, които повѣрувахме въ Христа 132; причѣстници Христѣви та са, които струват воляга нѣгова 136 и пр., ала и неправилни: много бѣда бѣше врѣху христѣните, кого вѣрвахъ в' Христа 163; а коту пакъ ни щѣха, бѣгахъ 164; коѣто разбрѣха своатъ язѣкъ, дѣвѣха са и чѣдеха са, а коѣто не разбраха, думаха 203; мѣжѣ израилѣтѣне и коѣто сте са намѣриле днесъ 203.

Като съюзъ въ второстепенни изречения, „дѣто“ има разнообразни други служби съгласно съ простонародния синтаксисъ, въ който локалното значение на дѣто е спомогнало да се разпростре употребата му за смѣтка на други съюзи, нпр.: а слухъ та е дѣто когѣ не може да види 4; а осезанѣе тѣ е дѣто когѣ пофѣгимъ нѣщо, 5; мѣтанѣе зовѣ са, дѣто каквѣ да е когѣ види чловѣкъ. . . 5; дѣвѣца, дѣто бога прорече Исаѣа пророкъ, днесъ родѣ Емануѣла 11; да ѣмаме прощенѣе на дѣто намъ съгрѣшатъ 314, ала и: амѣ се надѣваше на който го е провѣдилъ 270.

Толкози-колкото, толкози-дѣто.

Писателитѣ отъ епохата на дамаскинитѣ поради още литературно съвсѣмъ необработения езикъ, съ който си служили, често срѣщатъ затруднения, какъ да изразятъ обикновенитѣ въ днешния литературенъ езикъ консекитивни съюзи щѣто, че. Змѣсто толкова-щѣто, толкова-че, се употребѣва толкова-колкото, а по-сетѣ въ ржкописа се вѣстѣва и толкова-дѣто, срав. нпр.: и толкози стрѣгахъ слугѣте светѣго, колкото му се явѣха ребрѣта 179; пейха със нѣго тѣлкос, колкото и стрѣжите сѣкахъ, чи ѣма и другѣи христѣани въ темницата 176; и пакъ чѣха гласове тѣлкози, колкото наднѣкнаха отъ едѣнъ прѣзорецъ 177; тѣлкози са обраща скѣро, колкото чловеческо око не мѣже съзрѣ 192; ала мрѣените турци тѣлкози угладнѣха, колкото чловѣчески месѣ ядѣха 312; и тѣлкози тѣглихъ граждѣнѣе злѣ, колкото зѣха да умѣратъ отъ гладъ 371; вражба ѣмахъ („толкози“ е изпуснато), колкото не мѣжахъ да глѣдамъ прѣдъ сѣбѣ си 392; тѣлкози бѣши люта онѣзи бурѣа, колкото са струшѣ крѣмѣта на гемията 468; пѣдна у болестъ тѣшка тѣлкосъ, дѣто събрѣха отъ рѣдомъ врачувѣ 223; и тѣлкосъ го натѣсна болестъ, колкото сѣчки врачувѣ рѣкуха 223; исцѣлѣ тѣлкосъ, дѣто този часъ стана отъ одарѣтъ си дѣто лежѣши 225; тѣлкосъ бѣ хѣбава, дѣто не се намѣрѣше на дѣржѣвата нѣгова другѣ женѣ по-хѣбава 239.

Като-де вмѣсто като че: да ни съгрѣшавами, като де ни щем' да умремь нѣкоги 527.

Та — да.

Покрай та, както и въ други нѣкои ржкописи отъ сжщия родъ, се употрѣбя съ сжщото консекутивно значение и съюзътъ да, нпр.: подирь три дни станаха и тѣ та утидоха 250; излѣзи царю да ги посрешна 250; и ма спудоби да видѣхъ сегѣ дьщирѣ моѣ 250; да ни дрѣзнити нѣкакъ тѣ да стѣнати от земѣта 257; и повелѣ да извѣдиха Данила от трапот 363; много слѣпи створи та прогледаха 466 и пр.

Сега е ясно, че употрѣбата на сюза да съ това значение се дължи на синтактична контаминация между приставни консекутивни изречения съ съюзъ та и приставни да-изречения съ финално значение, сир. по асоциация съ изречения като нпр. „излѣзе та ги посрешна“ се е образувалъ новиятъ типъ изречение „излѣзе да ги посрешна“ 250, което по-горѣ приведохъ. Тоя типъ не е намѣрилъ достѣпъ въ книжовния езикъ и си остана чистонародно новообразование, дължимо на недочуване и слабо различаване значенията на съюзитѣ та и да.

Когѣ — когѣ.

Срѣща се съпоставка на коги-когѣ съ раздѣлително (дисюнктивно) значение, облегиато върху основното врѣменно значение на нарѣчието: ами са глѣда кугѣ бѣло, кугѣ чѣрно, а кугѣ сѣню 193; та са връти и показува слѣнцеко когѣ камто нас, когѣ камто другѣ 192.

Съюзъ а-то.

Съ адверзативно-консекутивно значение твърдѣ е обикновенъ въ нашия ржкописъ съюзътъ а-то: (акѣ не стѣримъ по вѣлѣта нѣйна, щемь много зло от нѣѣ да притѣглимь), а-тѣ та бѣхми жѣза оставили 241; зимѣти и занесѣти у домѣ а-тѣ тамъ щѣ ѣ испѣга ѣзе 243; пучинѣ си тѣ, а-то ѣзи щѣ отѣ на мѣсто твой 245; дайте и за мѣне навлонѣ, а-тѣ азѣ гу щѣ отплатѣ 512.

Каквѣто вмѣсто като: стѣна чловѣкъ и плѣтъ облѣче каквѣто насъ 159;

да вмѣсто че: чѣ гласъ да плѣче 243.

Сегашно врѣме или аористъ вмѣсто бждеще врѣме.

Сегашно врѣме на свършено-многократни глаголи (перфектно-итеративни) вмѣсто бждеще врѣме на съотвѣтнитѣ свършени глаголи се употрѣбя въ условни изречения, за да се прѣдстави по-нагледно едно

бждеше дѣйствие, като че ли се извършва въ сегашно врѣме. Тая синтактична фигура съставя едно богатство за художествения ни стилъ и заслужва да се отбѣлѣжатъ такива примѣри изъ нашия ржкописъ: „скоро побѣгнѣ, . . . ако ли нѣ, да знайшъ, чи ѹгртѣ и тѣхъ умѣрашъ 371; ако ни утѣдишъ, нѣ сиромѣти погѣнувами и тѣхъ ги посѣкуватъ 487; не дѣй остава тука, че та изяда този звѣрь 167 и пр.

Още по-силна е фигурата, когато едно бждеше действие при дадени условия се прѣдставя като че ли е вече извършено та се употребява аористъ вм. сегашно врѣме, нпр. и рѣчи Непотийнъ: нѣ, братіе моѣ, погѣнахме 495.

Глаг. бждж въ свръзка съ причастие на -лъ, съ да-изречения и др.

Между особеноститѣ на фигуралния народенъ стилъ ще отбѣлѣжимъ изъ нашия ржкописъ и изречения, въ които глагольтъ бждж въ съединение съ причастието -лъ неувѣрено изразява очакване да се укаже сбжднало се вече едно дѣйствие, нпр., попита го богъ: да не бѣдешъ ѡлъ отъ дръвото? 66; 276; блаженни са, ако бѣдять стѣрили дѣбро за душѣта си 48; ѡмаши упѣвѣніе на пресветая богородица, дано я бѣди прихранила 248; ако и до сегѣ не бѣдити си познали доброто коѣ ѡ 432; дано бѣдити си познали фѣйдѣта 432.

Съ сжщото значение се употребява бждж като се изпуска причастието билъ: тамъ попѣѣха Прѣдѣча: да не бѣдешъ ты пророкътъ? 61; ако бѣдешъ синъ божи, слѣзъ отъ крѣстатъ 139.

Ако бжде въ съединение съ второ, безлично да-изречение образува особенъ типъ второстепенно условно изречение, напримѣръ: каже, ако бѣди да стѣни тѣѡ ѡстина, пакъ да си намѣря азъ прѣстинятъ си 125; ако бѣди да стѣне, а тѣѡ стѣна ще и безъ твѣето баѣніе, ако ли бѣди да умрѣ, нищо не можешъ да му помѣгнешъ тѣѡ 152.

Ще да бжде. Изречението ще да бжде се срѣща съ значение презентно (сегашно): ѡма баѣѡ, дѣто баѣтъ; амѣ я рѣчѣте ми, що щѣ да бѣде тѣѡ баѣніе? 150; чюдѣши са и думаше, що щѣ да бѣде тѣѡ 369.

Бжди кой: начѣха да думать въ бѣди-кой родъ и племе 203.

Бѣше билъ. Тази форма на давно-минало врѣме се срѣща безусловно въ изречението: напраѡ църква на Кранѣѡѡ мѣсто, гдето бѣше билъ распѣтъ Христѣсъ 598. Повече се употребява като условно изречение съ съюзъ да: да не бѣше билѣ пророѣица, такѡѡѡ дѣѡми не бѣ рѣкла 147; я рѣчѣте ми, да бѣши билъ нѣкой царъ и да е потѣглицъ злѣ 160; отъ гдѣ знаѣше тѣѡ, че ѡѡѡѡ дѣте е богъ, да не бѣше ѡмѣла дѣѡа свѣтѣѡѡ 147.

Неопредѣлено и опредѣлено дѣйствие.

Между тънкоститѣ на българския синтаксисъ първо мѣсто заема разликата, която се прави чрѣзъ самия глаголенъ видъ, за да се означа неопредѣлено или опредѣлено дѣйствие. Къмъ тоя родъ изрази принадлежи и изречението: акү роді, дукіть нѣ съмъ душѣль азъ, а ти хубавѣ я реді, дукть до(й)да и азъ 245.

Дано бѣ, да бѣ, ако бѣ: молящѣ се богу, дано му бѣ от нѣ-где помогналь 382; и ищѣха нѣкоа мѣхані дано быха му намѣрили 361; елате да се помолимъ богу, дано ны бѣ послушаль богъ молѣніето 495; по-напрѣтъ да бѣ се усѣтила, не би дошла съ нас 241; ако са не бѣ обрѣщало, та не бѣ было ни день ни ношъ 192.

Синтаксисъ на падежитѣ.

По-горѣ, изброявайки спазенитѣ още старобългарски падежни форми, дадохме доста примѣри, характеристични и за синтаксиса на падежитѣ отъ именното, мѣстоименното и сложното склонение та не ще ги повтаряме. Тукъ само ще се спремъ върху нѣкои подробности.

Докато у имената отъ мъжки родъ единствено число се спазили, както се показва, още доста старовѣмски косвени падежни форми, изразяващи прѣмъ обектъ или пѣкъ, въ адноминална позиция, и притежание, напротивъ при имената отъ жен. р. *а*-основи за всички служби на обекта се употребява само генералната падежна форма безъ или съ прѣдлогъ. Притежателниятъ родителенъ respective дателенъ падежъ се изразяватъ обикновено съ помощта на прѣдлога *на*: а богъ отвори на мѣскѣта устата 32; видѣха на темницата вратата заключини 176 и пр. (вижъ по-горѣ стр. 30).

Сжщо така се постѣпва и при имената отъ мъжки родъ, гдѣто не е спазена старобългарската косвена падежна форма, което е и въ повечето случаи, та за косвенъ падежъ служи именително-винит. падежна форма, нечленувана или членувана, съ помощта на сжщитѣ прѣдлози, най-често пакъ на прѣдлога *на*, напимѣръ съ значение притежателно: работата на разумотъ 322; любовъ на прѣзнику 41 и други подобни. Въ множествено число генералната падежна форма още по-рано е взела върхъ.

Има въ ржкописа примѣри, въ които още прозира паралелизмътъ между по-старитѣ, вече на изчезване косвени падежни форми и по-новитѣ, аналитични, придружени съ прѣдлогъ, както и между синонимнитѣ стари падежни служби, напимѣръ между родителенъ и дателенъ

притежателенъ, между притежателно прилагателно и дателенъ притежателенъ и други, срав. напр.: отъ грѣхотъ Адáмовъ; беши при-мѣсена сас грѣхотъ праотцу 277; знаменіе Іона пророка; амитуко бѣлгьтъ Іону пророку 142; и то е очищеніе чловѣку на душáта и вѣтхаго Адáма отчужденіе 56; създáтель и творецъ всѣгу мíру (sic) 51; и сѣдна сѣки по едному апóстолу на главáта 203; запечѣти кнѣгата и дáди а на рóбатукъ да я занесѣ бащí му 236; азъ íмето Христово и прѣсветіе богородицы и светíмь безсребрьникомъ и на другii светцii именáта приносѣмъ у баенъто си 152; на стѣлпу врѣхуть сѣнката му гдѣто опíраше 383; (= гдѣто опираше сѣнката на връха на стѣлба; тукъ „стѣлпу“ може да се разбира и като членна форма); в денѣте на томузи цáрю 637; Неофíтъ обáди на егúмена 384.

Частичниятъ генитивъ се изразява обикновено чрѣзъ генералната нечленувана форма: пихме много вода; по нѣкога се употрѣбя и прѣдлогъ отъ: защо рáботата ѣ от богослóвие 23; и комáтите от градóтъ като пáдаше в' моріето 312 и др.

Съ притежателно значеніе, като се спазва и локалното, се употребя и надъ вмѣсто на: ще да бѣде царъ над' еврѣйте 350.

Интересенъ е единъ примѣръ, гдѣто е употрѣбенъ прѣдлогъ на съ мѣстенъ падежъ заедно съ дат. п. му вмѣсто общия косвенъ падежъ: ёто дóди на господíнѣ му еднá кнѣга от отцá нѣгова 245.

Заслужва да се отбѣлѣжи староврѣмскиятъ винителенъ падежъ въ прѣма зависимостъ отъ глагола чути: да ми проводите нѣкои кнѣги дѣто ги чухъ, че íмате 120.

Има единъ примѣръ съ обектъ въ винителенъ падежъ на глагола израстити, схванатъ като прѣходенъ: земѣта изрáсти билíа и дрвíа 198.

Винителенъ падежъ въ зависимостъ отъ отглаголно съществително съ транзитивно дѣйствиe се срѣща въ слѣднитѣ примѣри: отъ зло тѣгленъе 131; пороби се, замъ да стори насъ царѣ надъ зло тѣглинето 25.

Дателенъ пад. безъ прѣдлогъ слѣдъ глаголъ, означаващи движение, се е запазилъ въ примѣра: а тii гу пруводí мѣнѣ 255.

Родителенъ, схващанъ като именителенъ пад. ед. ч.: проводи го царъ Пѣлеѣа, стрикá му 368.

Членътъ се избѣгва редовно въ фразата мжжъ í: докътъ са върна мѣшъ í у тѣхъ 247; тiча скоро на женíта мѣш' í 351.

Втори винителенъ и втори именителенъ.

Глаголитѣ ꙗмамъ, вземамъ, хващамъ се срѣщатъ съ два обекта въ винителенъ падежъ, отъ които вториятъ е придруженъ отъ прѣдлогъ за: господъ туко прѣсвѣтаѣя богородица ꙗмаше за майка 138; испитуваш, да ни уплашишь съсъ мъки, че нѣ ги ꙗмами за игри 430; ꙗмаха нѣкого за учителя и за цара 117; приказува, какъ го са зѣле за рѣба 137; а ти ма фани за побѣщима 548.

Прѣдъ втори винителенъ се срѣща и нарѣчието като: видѣ Христа дѣте малко 115, но и: Анка видѣ го като дѣте 116.

Срѣща се и старъ втори винителенъ безъ прѣдлогъ: помисли Исавъ, как го направи много ястѣ рѣба на помалкѣток' му брата 448.

Втори именителенъ: не чюдѣ са Марѣамъ, че щѣшь дѣвица да родишь 273 пр., ала се срѣща и нарѣчието като съ втори именителенъ: — като дѣвица.

По-дребни синтактични особености.

Прѣдлогъ ради вм. за: намѣрихъ момѣта у пѣстина, ꙗща да ми а зѣмишь ради женѣ 243; тамъ, дѣто хѣдѣха ради ловъ 243; ради туй ти са моля 240; и намъ ни домилѣ ради тѣбѣ 241; тѣрсѣши нѣкои времѣ ради да а погуби 239.

Причастието на -лъ срѣщаме употребено безлично въ изречението: да ни избѣви отъ тѣзи напастъ, що е нападнало на насъ 446.

Криво схващане на старъ адноминаленъ родителенъ като винителенъ имаме въ примѣритѣ: да покаже слѣцкое разтворѣние свѣата си вѣля 27; когѣ паднахми на дѣно водѣта 261.

Глаголътъ имамъ съ да-изречение: да покаже намъ да ꙗмаме да са поклѣняме на господарѣето си 24.

Интересни сж фразитѣ: да ми ꙗмашъ любовъ на жената, каквоту ꙗмашъ и на мѣна 245; и да ти ꙗмамъ вѣрата 240; да го хули и да го псува и доброто да му не ꙗма 161.

Сравнителна степенъ на сжществителни и глаголи: ами ꙗще по-злини зѣ да струва 43; ами туй бѣше най-зло 43; одѣ двѣте коѣ по любишь? 252.

По-рѣдки български думи.

Баснослѡвци: и баснослѡвци прельщаваха много 229.

бащнина: занеси гу на бащинината си 183.

безбѣдень: да приминемъ живѡтъ невредимъ е безбѣдень от душмани
ните душѣвни и телѣсни 293.

безмѣлно: дано бяхъ намѣрилъ нѣкое мѣсто безмѣлно 464.

бесѣ се: моріето като дивъ звѣрь са бесѣше 304.

бичовѣ: бѣаха го със бичувѣ говѣжди 553.

блѣсъкъ: и като блѣсакъ да го изгорѣ 295; яви са напрасно като
блѣсакъ 371.

богоразуміе: да истечѣ пролѣтъ богоразуміа 17.

божествѣно: божествѣное евангеліе 23, 24 и др.

болѣри: на образъ прѣстѡри са като едни болѣри 395.

болѣрка: бѣши нѣкоя женѣ болѣрка 390; бѣши една мома, бѣши
тврѣдѣ болѣрка 393.

ботуш: да донесѣтъ ботуш желѣзни 552.

бран,-а,-о: а легеѡнь бѣши войска най-брана 165.

братолѡбіе; да имате братолѡбіе.

бълвѡч: като когѣ пѣсъ са избѣлва и пакъ са обрѣне на свой бал-
вѡчъ 400.

Варен,-на,-но: та го фърлихме в' онзи трапъ вѣрни; отидоха на
ѡнзи трапъ вѣрни 551.

вгоздѣли (= вгвоздили): оти очѣте твои вгоздѣли сърдцето нѣ-
гову 254.

велегласен: почеха велегласно да думать 440; кой язѣкъ вели-
гласень може да похвали достѡйно 313.

великосѣлен: великосѣлни богъ 183.

великосвѣтник: великосѣлни богъ и великосвѣтникъ 186.

ветрилѣ: направиха гемѣтата и вдѣгнаха ветрилѣта 467.

вѣтъх: вѣтхите чловѣци да смѣслиме 48; да мисли за вѣтхѡто оте-
чество 7.

винѣ (причина): тѣя е винѣ и творецъ и създатель 20.

вла́стост: заради туй (богъ) направи Ада́ма самовла́стна, да си има во́-
лата, да си има вла́стост 279.

влудѣ́вам: която ги флудѣ́ваше да ни дудѣ́вать 309.

влѣ́хва: блу́дникъ или влѣ́фа или пѣ́ници или ху́льникъ... 532.

воща́нин (войникъ): и ка́жеше о́ти съм воща́нинъ Ісусу Назара́нину и
отвра́щам' са от воива́нїету . . . туги́зи ка́жи, нечести́вы войни́че,
туй ли ти по́честа . . . 173; оті́доха и воща́ни 62; и воща́ните
зе́ха света́го 181; онѣ́зи воща́ни отха́ждаха 168; да́де дрѣзно-
ве́нїе на нѣ́колко воща́ни 300; нѣ́ туко болѣ́ри и́ли воща́ни 417.

воща́нска: і́май си почеста́ воща́нска 169.

вра́жба: що си има́ла вра́жба съ диве́рѣ си; вра́жба имахъ 392.

вра́лец (врѣ́ние): и сто́ри го та възве́рѣ и от вра́лѣцать на морѣ́то
расту́пи са смола́та на гемї́те 312.

врач: врачъ 224; вра́чуви 223; вра́чувите 224.

вра́чевство: і́щещи голѣ́мо исцелѣ́нїе, і́щещи голѣ́мо вра́чевство 10.

въбе́л (кладенецъ): ца́рица повелѣ́ да го ту́реть у въбе́ль сухъ 594.

възра́сті: богъ му възра́сті родо́тъ 321.

въплѣ́та се: въплѣ́ти се от света́ дѣ́вица 10.

Горѣ́к: да имъ ка́жи она́зи го́рка ду́ма 494.

го́рница а се́дна на го́рницата о́ти да пока́же выши́нѣта на
умо́тъ 209.

господа́рица: и ца́рици се слугу́ва, робъ́ служи, и господа́рица се
слугу́ва 279.

гѣ́рдост (гордость): не́ти ги богъ прі́е да ги поми́лова от тѣ́хната грѣ́-
достъ 277.

гѣ́ртанъ (уста): ма е изва́дилъ от гартанъ вра́жїа 461.

Дароно́сно: благода́римъ та, поѣ́мъ та дароно́сно 315.

дароно́шенїе: има́тъ и по-много дароно́шенїе 326.

движи́телен: и а́нгели, де́то са удушевлѣ́нїе, туко два ско́поса движи́-
телни има́тъ 190.

дво́енїе (съмнѣ́ние): да не́маме ни едно́ двоенї́и на ско́посат 275.

двоели́к: който е двоели́къ като́ лѣ́сица 58.

де́то е тѣ́й (именно, както слѣ́два): в него́ много богосло́вї і́ма, прика́-
зуване, де́то е тѣ́й 19.

дечи́й: ни суче́ши кату дру́гите дечи́й 455.

долни́к: защо́ долни́къ ве́яши вѣ́тръ и за́прѣ блатото 433; ду́ха вѣ́тръ
долни́къ 434.

донѣ́сох (= доведе́ох): за туй го дунѣ́сох пред твоѣ́ власть 172.

досадници: сѣки чловѣкъ спротї своата рáбота наричае и бóгъ: пѣ-
ниците Дїонїса, . . . досадниците Ира . . . , да речѣмъ и сѣки
чловѣкъ имаше и бóга 265.

достоїнство (чинъ, санъ): подїрь мálко времѣ дóди Лѣонъ на досто-
їнство цáрство 222.

достохвáлен: рáбота чúдна и достохвáлна 119.

досъдени (несчастни): и ще да стáни архїерѣа и мнóго досъдини ще
да утишї и мнóго душї ще да завидѣ у царство небесное 456.

драголюбен: сине мой, драголюбнїи 575.

дръзновѣнно: дръзновѣнно пїсах до вас 121.

духодвїжен: богомúдри и духудвїжни прáотци 289.

дѣвствúвам: послушайте женїи и дѣвствúйте 149.

дѣйстува (дѣйствува): туй мъчтанїе дѣйстува и на сънь 5.

Ехти: сѣдемъ клѣтвы прїе от бóга да ехтїи, да трепѣре и да работи
земáта 199.

Жеднинá: не мóжеше веки да вървїи от много жеднинá 221.

жѣлиме (желаемъ): четвѣрта сила та ѣ похот', сїрѣчь да жѣлиме за
добрó.

женолюбец: който е женолюбецъ като пáстух конъ 58.

живопрїемен: повелá царъ да са нарича водáта живопрїемнїи ис-
точникъ 222.

Завїдник: и онѣзи завїдници 362; завїдници 366; завїстници 365.

занепрáздня (забрѣменя): оти щѣшь да занепрáзднишь и да ро-
дїш' сїна 272.

зауша (удрямъ плесница): когїи са распнѣ синь твой, когїи са заплѣе,
когїи са заушїи 144.

звѣздохетцїи: каквóто казовать звѣздохетцїите 41.

звѣролїчен: звѣролїчни царїе 295.

згóвор (умисълъ, планъ): а той имаше по преди згóворъ да гу плѣни
297; имаше на умóт'си тькївзи згóворъ 296; и всїчки згóвори
варварски скóро гы ще разнѣ 297; тóлкози бѣши войскáта супус-
тáтска със згóворъ убрѣжина, . . . 300.

здравствуй, здравствúйте (срѣща се въ края на писмо) 120, 121, 122.
зѣмлън, а, -о (земен, -а -о): сѣно зѣмлъно съм' 63; да смѣси небѣс-
ните заедно съсъ зѣмл'ните 27; зѣмлъни ангель 452.

зичѣ (вмѣсто зичá, мїож. ч. отъ засече): и зѣ Ное от сѣкакъвъ родъ
живóтнїи . . . от нечїстїте зѣ седмъ зичѣ 95.

злоумень злоумень: чловѣкъ 323.

злопроизволїтелен: злоумень и злопроизволїтеленъ чловѣкъ 323.

зовѣ: ко́ливу, на наши мѣсто тѣй зовѣтъ варѣнута жи́ту 187.

зѣмѣ: който е лукавъ като зѣмѣа 58; зѣмѣа́та 129.

Из (низъ): като ви́дѣха туй чѹдо, пренѣсуха го из' градó 236.

излишѣ: оти учѣте ꙗ́ твѣрдѣ лю́бя, и тѣи ма излишѣ́ха, когѣто ма поглѣдна 254.

изпрѣвѣнъ: изпрѣвѣнъ та е́ за́коноположе́но да се сла́гаме на цар-ството си 44.

изтѣкува: слѣ́нцето тамáнь истѣ́куваше 383.

изтѣче: мѣ́сецотъ истѣ́чи 278.

изтъщѣн: амѣ́ не бѣ́ истъщѣ́на та́зи дума 217.

Ка́пище: угоди́ о́гнь в' едно ка́пище 171; за ка́пищито 172.

клѣ́кав: на бо́лни исцелѣ́нѣ и на клѣ́кави исправлѣ́нѣ 557.

клик: със глас' и кликъ се затѣ́коха врѣхѹ́ душмáните си 304.

клѣ́кам, клѣ́кна: туй като видѣ́ кнѣзу, клѣ́ка Жоáна 234; клѣ́ка дас-кала 232; клѣ́ка да ꙗ́да ду не́го 233; клѣ́каха и дѹ́маха 310; поклѣ́ка по́пове, да го успѣ́а́тъ 226; поклѣ́ка е́дногó рóба 247; съ́когѣ ми клѣ́каши на по́мощь 248; и клѣ́кна със голѣ́мъ глас 439.

кликáч: кликáчъ ꙗ́ще не бѣ́ше ви́каль 45.

клѣ́тъ мн. ч. клѣ́ти: зам' да влѣ́зимъ въ клѣ́те на срѣ́дцата нáше 55.

кне́з (кметъ): да са са́бирѣтъ сѣ́чки кнѣ́зове 244; и там' щоту са бѣ́ха сабра́ли кнѣ́зувите 245.

кнѣ́га (письмо): сегѣ́ пишѣ́ти на отца моѣ́го кнѣ́га 250.

ко́ливо: тѹ́й ко́ливу, за́що на нáши мѣ́сто тѣ́й зовѣ́тъ варѣ́нута жи́ту 187.

ко́нци (множ. ч. отъ конник, — конници): земѣ́та наплѣ́ни сѣ́с пѣ́щи и ко́нци чло́вѣци 297.

крѣ́мчество (?): шесто, за́ступлѣ́нѣ крѣ́мчествѣ́е 200.

Лѣ́жове (лѣ́жци): сѣ́ки чло́вѣкъ спроти́ своа́та ра́бота нари́чаши бога...

пѣ́ниците Діо́ни́са, лѣ́жове́те Ермі́а 265; а уне́зи лука́ви чло-вѣ́ци страх ги бе́ши, да са не изявѣ́тъ чи сѣ́ лѣ́жови 492.

лъ́стец: а вѣ́е го сте наре́кли лъ́стецъ 590.

лъ́фост (? лекость?): доста вѣ́е лъ́фоста́ ваша да са хрáните 62.

лѣ́ни́вство: лѣ́ни́вство ни́когѣ до́бро не сто́ри 526.

лю́би (обича): до́бро ꙗ́ще и лю́би 3; и сме́тѣнѣ де́то на то́зи свѣ́тъ ве́е не лю́би 129.

Ми́слие (съ събирателно значение): а душáга ꙗ́ще по-много прѣ́ема ми́слие 447.

мла́дина (младость): т(в)о́яга мла́дина не де́й остава ту́ка 167.

мно́голѣ́тен: ала ни́е, мно́голѣ́тны царю, има́ме клетва 121.

мо́крѣ́ха (заливаха): и със слѣ́зѣ мно́го се мо́крѣ́ха 301.

молѣбник: ако тѣ, о по́пе, щото сѣ зѣмльни а́нгель и молѣбникъ
бсгу за чловѣците... 452.

молѣбница: да стоишь молѣбница пред твоѣго рождѣннаго сѣча 316.
мощно: чу́де са, мо́же ли дѣви́ца да роди́ и какъ ѣ мо́щно да са роди́
богъ 124; ра́бота дѹмаш', щото́ нѣ е мо́щно да бѣде 271; ни
една́ рѣчь чловѣческа́ не́ма нитѣ́ и́сканѣ, дете́ да нѣ е мо́щно у
бо́га 274; ко́лкото му бѣши мо́щно да действѹва 298.

Назла́ние (сѣздание?): крѣщенѣ́ето... та е вто́ро назда́нѣе чловѣку
... каквѹ́ту бѣши от бога́ сѣздаде́нь 109.

на́каз: мѣ́ка и на́казъ много́ ще да истѣ́гли 163; за́що не зове́ богъ
ни́кого на мѣ́ка или на на́казъ 278.

на́покон (най сетѣ́): и заради́ туй на́поконъ до́де Христос 42; на по́-
ко́нъ отдава́йте ца́рева царемъ 24.

на́покощен: въ на́покощни то́йзи ча́сть 560.

напра́ва (творба): свѣ́тътъ е сѣзда́нѣе и робъ́ и и́йна напра́ва 20;
божѣ́а напра́ва, божѣ́ата напра́ва 189.

на́прасно: яви́ са на́прасно като блѣ́сакъ 371.

нара́в (начинъ): и брѣ́заше сас сѣ́каквъ нара́в как' да пленѣ́ Цари-
град' 296.

на́рочѣ́г (бѣ́лѣжитъ): свѣ́телъ и вели́къ и на́рочѣ́тъ бѣ́ше праздни-
къ́тъ 54.

наста́не: ни́кой не ра́чи да ми наста́не да ма крѣ́сти 395.

на́ѹка (навикъ): ако ли рече́шь на́ѹка ѣ́ти туй, да ти рекѣ́ и а́зь 450.

начѣ́ла: то́го сла́ветъ начѣ́ла, вла́сти, сѣ́лы 156.

начѣ́лни: и пу́сти да събирѣ́ що́ сѣ́ начѣ́лни господа́рѣс, сѹ́дѣс и кне-
зове́ 359.

начѣ́лник: вождь, иже́ будетъ́ начѣ́лникъ 12; бѣ́ начѣ́лникъ Са-
раки́нски 232.

начѣ́гам (счита́мъ): ти са́ начѣ́ташь господа́иъ на то́зи град' 254.

неблѣ́знен: живо́тъ миренъ́, неблѣ́зненъ́ 113; сподо́би ны ту́ка да
прѣ́менемъ́ живо́тъ мирно́, безгрѣ́шно, неблѣ́зно 220.

невредѣ́м: да приминемъ́ живо́тъ невредѣ́м от душма́ните душѣ́вни и
телѣ́сни 293.

незавѣ́стно: да има́ме братолю́бѣе́ незавѣ́стно 314.

незабо́рен (почтенъ́, неопозоренъ́): живо́тъ миренъ́, незабо́ренъ́ 113;
да минемъ́ живо́тъ без' грижа́ и неповре́дини и незабо́рни
49; да прѣ́минемъ́ живо́тъ мирно́ незабо́рно и непотѣ́пкано
от вра́зи 220.

неисчѣтен: светá троица та ѣ неісчѣтна 19; на мно́жество неизчѣтна 300; неисчѣтна войска́ 305; той знай, каква́ е неисчѣтна уна́зи болѣст 434.

немилостѣвно: бѣа́ха го немилостѣвно 553.

непоно́сен: а болестта́ на сръдцѣто имъ бѣши непоно́сна 436.

нощѣс (нощемъ): и хѣдѣ́ха нощѣсѣ́ 106.

Обая́ние: та ка́жете ѡ́ги е ма́гіе, оба́ніе та́зи ра́бута 551.

обѣдник: не ли та ѣ срамъ, обѣдниче 179.

обичли́в: ѡ́ти е то́зи обичли́въ господа́р 536.

обличам (изобличавамъ): ублі́чаши де́то ненави́дѣха бо́га 234.

облѣ́стѣ: да облѣ́стѣ ді́авола 265.

образ (начинъ): със таквѣ́зи о́бразъ госпо́жда богороди́ца предпо́бѣдѣ́ 304.

осквѣ́рня: и тѣ́лото мой оскуверни́хъ 258.

осѣ́нявам: то гы́ осѣ́ня́ваше де́нье със о́блакъ и не опалѣ́ха се 155.

отвѣ́тен: амі́ ѣ речі́ ми е́днѣ́ речь і́стѣ́нска и отвѣ́тна 180.

очи́вѣ́стно: то́гѣ́зи поглѣ́да Валаа́м очі́вѣ́стно и видѣ́ а́нгела де́ стои́ 33, 345 и др.

о́шки (овошки): са расхо́дешѣ́ из' о́шките́ да бирѣ́ смі́шь от дръвѣ́ята 393.

Па́зуха (заливъ): Хага́нь наплѣ́ни със ге́міи Кера́тѣ́йската па́зуха, ту́й де́то е́ти тѣ́снинѣ́та камто́ Га́лата 303.

па́стух: който́ е же́нолю́бецъ катѡ́о па́стух' ко́нъ 58.

пенѣ́зи (пари): да ти даде́м по ѣ́ пенѣ́зи 582.

пес: катѡ́ ко́гѣ́ песъ се избѣ́лва 400.

пилце́ (събирателна форма вмѣ́сто пилци): тѣ́я зе́ двѣ́ пилце́ 130.

пия́нец: ни́кой пия́ниці́ нѣ́ е ста́валь филосо́фъ 448.

пле́мена (множ. число отъ пле́ме): плѣ́менѣ́та и язы́ците 217.

плѣ́мета (множ. число отъ пле́ме): то́лкози язи́ци и плѣ́мета 217, 216.

плоска́т: на́мѣ́ри ка́микъ-голѣ́мъ, плоска́тъ 596.

плѣ́толю́бец: ни́кой плѣ́толю́бецъ нѣ́ е ста́наль досто́инъ за ца́рство небесно́е 448.

повелѣ́: ако́ повелѣ́иш да ни хѣ́дѣ́ 33.

повелѣ́вам: каквѡ́то повелѣ́ва божестѣ́вное и свещенно́е сва́нгеліе́ 28.

повелѣ́цем (?): повелѣ́цем да гу́ изгори́те съ́всѣ́м' 181.

повра́жи (врачува): про́води чло́вѣ́ци до нѣ́коя же́на, да му по́вражи́, да ви́де, да ли́ ще ста́на 355.

подзаконі́е: да подзаконі́е и́скупѣ́тъ 45.

подно́сли́в: не зна́ах, чи́ сте биле́ завистли́въ и злѣ́ родъ́ и подно́сли́въ 122.

подрѹга: богъ дето му даде подрѹгата Ева 66, 277.

познѧница: бѣше нѣкои инокъ, името му Евтѣимѣ, познѧница светому Аѳанасію 381.

покрѡвъ (покровителство): който се надѣва на покрѡвъ мой 248.

помѧмица: рыбарь не фрѣле въдецата гѡла, без помѧмиць 153.

пѡ-напрѣд видѧ (прѣдвиждамъ): туй пѡ-напрѣд' видѣ пророкъ Ава-
кѹм 46.

пѡ-напрѣд казвам (прѣдсказвамъ): туй пѡ-напрѣд казуваше слѡ-
бата 47.

пѡслух (подслушване): ѡнзи чловѣкъ сѣкоги бѣши на пѡслухъ 462.

пѡхоть: тѣзи не сѣ са родѣле от пѡхоть мѣжска, ами от бѡга са ро-
дѣни 115.

похотѣние: бѣ помрачѣнь от похотѣнѣето телѣсну 254; царѣца тѡл-
косъ гу възлюбѣ дето ищѣши и на похотѣнѣе да го притѣгли
на своѧта си вола 245.

правилѧ (законы): стурѣ със нѣго кату повелѣвать царските правилѧ 172.

прѣлка: да рѧботѣ и да живѣя когѣ сасъ прѣлка, когѣ сасъ дрѹга
рѧбота 510.

пригвѡздя: царѣца помѣсли за гѡздѣту, що бѣха Христа пригвѡздили
на кръсто 599; щѣха да пригвѡздѣтъ светѧго на земѣта, замѣ
да сѣ не клѧти 181.

пригвѡздѣн: оставѣти ма непригвѡздѣна 181; дѣту е било сасъ тѣх
пригвѡздѣну светое тѣло твоѣ 599.

прѣлично (подобно): прѣлично тѧйństwo имаме, дѣто го праздуваме
58; прѣлично и седемъ клѣтвы прѣе от бѡга 199; и другѣи тѣй
прѣлично го хѹлѣха 130; прѣлично пакъ са чѹдѣши 523.

примѣждѣ се (доближа се): мѣската... примѣждѣ са до брегѣтъ 32.

прѣникна: хѡдѣше по сарѧйте си и прѣникна на долу 355.

приплѡдѧ: не можѧ да приплѡдѣ нищо 323.

приплѡдва: мѣжду тѣквизи чловѣци приплѡдва учѣнѣту 324.

присѣкувам: час' минѣ много та заради туй присѣкувамъ рѣчѧта си 153.

прифѧщам (схващамъ): думите бѡжіе да слуша и добрѣ да ги при-
фѧща 7.

прѣчѧта (напримѣръ): като прѣчѧта в' животных' лѡвъ 196.

прѣятѣлище (прибѣжище, гостопрѣемница): онази пещерѣ бѣше прѣѧ-
тѣлище, сирѣч' мѣсто, дето кондѣсуваха трѣгѡвци 40; и дух очи-
щѧва прѣѧтѣлището 268; и тѣ си намѣри чисто и достѡйно
прѣѧтѣлище прѣсветѧго духа 270; Христосъ трѣсеши чисто прѣѧ-
тѣлище и достѡйно за въплѣщѣнѣе 287.

пробѣлѣжвам: провѣди пророци та пробелѣжваха и прорѣчаха 263.
 проказвам: провѣди пророци та проказваха, пробелѣжваха и про-
 рѣчаха 263.

провѣдец: духъ и провѣдецъ 21, 22.

прознаменувам: той прознаменуваше капи́ната 46.

просѣдна се (хлѣтна): просѣдна се планината и премѣна Елисаветѣ
 на онази странѣ 60.

прѣвратен: вѣтръ силенъ и превратенъ 303.

прѣвѣчен. бѣше тамо от превѣчно врѣме черкова 571.

прѣгласен: сега и гласѣтъ ни ѣ прѣгласенъ 496.

прѣдгледам (прѣдвиждамъ): туй предгледаше пророкъ Данииль 46.

прѣлѣст: прѣлѣстъ дѣволска 27; до гдѣ не отфрѣлишь твоата прѣ-
 лѣстъ 170.

прѣснѣц: зѣ единъ прѣснѣцъ хлѣбъ 349, 355.

прѣоби́да: нѣ по прѣоби́да, а от много жалость та издѣмахме рѣчи
 неприлични 579.

преобѣрна (прѣвеждамъ): стѣриха нѣкое врѣме, до гдѣ ги преобрѣ-
 наха (книгите) 123.

пря се (прѣпирамъ се): и за много часъ са прѣха със кнѣзатукъ 237.

псовѣсам: и там џуфѣса (змеять) 168; унези нечестивѣи царѣ џуфѣ-
 саха 474.

пучѣна: Боазъ Исарь, дѣто се зовѣ Кѣзіа пучѣна (на морето) 312.

пѣшци (пѣхотинци) 215, 297.

пѣтювам (пѣтувамъ); пѣтюва 192, 193.

пѣтюванье: пѣтюваніе 195; пѣтюваніето 193.

Рѣбота (причина): от гдѣ и за коя рѣбота царь вѣчни поѣска да са
 родѣ 65

разврѣдил: видѣлъ ти хубостѣ твоѣи и му са разврѣдило сѣрдцето нѣ-
 гово 255.

разговѣра: какъ да въсплѣча за тебе, разгово́ро на моѣте очѣи 575;
 тешко мене, разгово́ро на старость моѣ 574.

разсмотрѣ (придумвамъ): ала богъ расмотрѣ такѣзи рѣбота (и) онзи
 огонь стѣна кату кимѣрь 183; ала владичица богородица щѣ рас-
 мотри? 300.

разра́дувам се: туй като чѣ светѣяи и разра́дува са 224.

растази (мн. ч. отъ растагъ): баше до ѣ растази далѣчь 558.

рѣбѣ: да плени и да рѣби 295.

Самовла́стен: самовла́стенъ ѣ, ѣги никой нѣма да му сѣди 206.

самовѣлен: направи Адама самовѣлна 279.

самодви́жен: самодви́жен е, о́ти сам си фрѣка сѣкоги 206.

самозгóворен: напра́ви Адама самозгóворна 279.

самопроизво́лителен: напра́ви Ада́ма самопроизво́лителна 279.

самоси́лен: самуси́лен е, о́ти си́ла има и въсеси́ленъ е 206.

самоу́мен: напра́ви Адама самоу́мна 279.

свѣзан: свѣзанъ и угоде́нь в' тумру́ку 177.

свѣтлосно: ами защо́ е огни́нна при́лика? Защо́ е свѣтлосно 209.

седѣ́лице: мѣста́ гóтви за седѣ́лице за себѣ́ 206.

си́лом (уси́лно, веднага): като́ ви́дѣха туй стра́шноє царе́во писа́нїе и си́ломъ ги про́водиха (книгите) 122; тогизи и съ́с сила евре́йте про́водиха седемдесетъ да́скали 123.

си́рота: то́лкози бѣ́хъ си́рота, щото́ токо́ на ра́цете си́ са надѣ́хъ да ра́ботѣ и да живѣ́я 510.

сиро́йстна: до́ди сиро́йстната неде́ла 223.

сковѣ́рна (сквѣ́рна, рус. скверна): и ща́ да ми уми́ишь сковѣ́рната моя́ душá 258.

скри́пна: скри́пна съ́с зѣ́би 175.

сладкопѣ́сенен: съ́с сладкопѣ́сенень о́рганъ муси́кѣйски 313.

слѣ́кав: дохо́деха бо́лни, слѣ́пи и слѣ́кави и исцелѣ́ваха се 377.

слѣ́жа: бо́га слѣ́га 199.

смотри́телен; поста́ви три чловѣ́ци съмотри́телни да ги съпи́ка-сுவать 361.

сърди́на: тугизи ка́жи Пупли́е съ́с мно́гу срьди́на 173; расръ́ди се и съ́с голѣ́ма срьди́на ка́же; от срьди́нѣта си зѣ́ ка́микъ да уда́ри светците 430.

сърдовѣ́дец: нари́ча проро́ка, о́ти е срдовѣ́децъ 45.

стапу́нка: пристѣ́пи по-напрѣ́т' три стапу́нки 222.

ство́ря (навѣ́рша): ство́ри ѿ годи́ни съ́с ма́йка си 202; евре́йте ѿ годи́ни ство́риха в' ро́бство 200.

стои́ се (стру́ва, трѣ́бва): съ́с духъ на исти́ната стои́ са да са кля́ня 104.

сто́л (сто́лица): разбра́ о́ти царю́ть липсаль от сто́лотъ си 297.

сто́яние (съ́стоянне): да по́стим и нѣ́а и да до́дим на прѣ́вото си сто́яни́е 448.

стра́стен (страда́ленъ): а стра́стна она́зи утро́ковица оста́на 242.

су́губ (двоень): богъ су́губо ро́ждѣ́нїе прѣ́ на зема́та 53.

събо́рно (общо, сумарно): и събо́рно да рече́мъ 265.

съвѣ́ршавам се: и попъ́ в' се́дмый де́нь са съвѣ́ршáваше по за́конъ Моисе́ов 200.

сѣ́гледник: позна́ха ги по дре́хите, че са чеши́те и сагледни́ци 71.

съдѣйстви́телница : богородица, съдѣйстви́телница божествѣнному смо-
трѣнію 306; тѣхната молба, съдѣйстви́телница на исправлѣніе
добродѣтеле 446.

сѣдник: проро́ци и сѣдници 210.

съста́на се (срещна се): и саста́на се със блаже́ннаго сина сво́его
Савва 407.

сѣкогі́шен: присносу́шна, сѣкогі́шна 19; щѣшь да има́шь вѣчно́е и
сѣкогі́шно і́ме 119.

сѣнь (чадъръ, палатка): и не влѣзо́ха под' сѣнь; и поста́ви ги в'
сѣнь 215.

сѣчиво́: тамъ дето сеча́ха дръва́та испадна от едно топорі́ще сѣчи-
во́то желѣ́зно 79.

Тво́рец (поетъ): Оми́рь вели́й тво́рецъ 134.

тврѣди́на (суша, континентъ): на втори́ день напра́ви тврѣди́на 198.

тегота́ (неволя): боѣши са да ни падни в' нѣ́коя тегота́ 172; оти го-
лѣ́ма ми и те́гута 256.

тла́пя (блуждая): съ праздноду́манье и да тла́пишь 111.

тла́панье: нѣ́ със піанство и тла́пане 47.

трѣби́ла (трѣби): със трѣби́ла па́днаха стени́те Іерихонскы́е 200.

Убожі́я: богъ оста́на да убожі́ нас 22.

у́брус: свѣтый у́брусъ 299.

угоді́ (турямъ, гуждамъ): не фрѣлѣ́ вѣди́цата го́ла ами угоді́ стрѣ́фъ
на не́я 153; пріѣлѣ́ би богъ Ада́ма да го угоді́ пакъ въ
рай 276.

ужи́дам: ча́каха, ужи́даха да ви́дѣтъ милость бо́жіа 298.

у́кор: защо́ претръпѣ́ псу́ваніе и у́коръ 65.

умра́зія: а ты, чловѣ́че, умра́зіи ме́соту 448.

уприлича́вам (уподобявамъ): що́ уприлича́ваха да́рбите имъ 18; не
прили́ча и ни́що 19; ами какъ да са уприличі́ ней? 20; тія по
истинна уприлича са и на пустинѣ́ишаа грѣ́лица и дѣ́вственаа
148; послу́шайте и уприличѣ́ти са цѣ́ломудръный Анни 149.

уста́в (правило): зми́ята има уста́въ, ко́гійа біа́тъ, тукó гла́вта си крі́е 129.

Ху́льникъ: или блу́дникъ, или влѣ́фа или ху́льникъ 532.

Час (врѣ́ме): по-те́нко да прика́жимъ ала́ трѣ́бува и мно́го час 154.

чест (часть): наме́ри нѣ́колко от мо́щите, врѣ́ху ко́нто свѣте́ши свѣ́тъ
вели́къ като свѣ́зди на сѣ́ка че́сть 445.

че́те се (смѣ́та се): на едно́ са чи́те 205.

чувстві́вен (вещественъ) чувѣ́ствѣни́ сили 5; а́нгела чу́вст'вно не мо́-
же́ха филосо́фите да ви́дѣтъ 41; нѣ́ със ма́сло чувѣ́ствѣно 59,

Яра (въздухъ): бѣсовете бѣгаха по яра и плачаха 475; и сега стои прѣстола на яра, не държи го нищо 568.
 ядѹвам се: а́ми са много ядѹваши ка́къ не научи името на свѣта́а 522.
 яльво (олово?): и сѣчки потѣнаха в' моріѣто като яльво 303.

Чужди думи.

Турски думи.

Байра́к: угудѣ́ха го на байра́катъ 164.
 баш (главене́): ами ѿ (70) бѣ́ха на́й-ба́шъ 202.
 ба́рем: а то ба́рем работите му да вѣ́руватъ 81.
 башка́: сѣ́ки чловѣ́къ башка́ во́ля има 20; отхо́ждаха в' пусти́нѣ, се́ки по башка́ на единѣ́ 505; събра́ бѣ́шка войска́ 306.
 бахча́: една́ бахча́ затво́рена 123; мака́ръ въ бахча́ 263.
 бей: да ги па́зѣтъ тамъ, до гдѣ до́ди бе́ють 425.
 бюлю́р: от криста́ль, сирѣ́чь от бюлю́ръ 117.
 велия́г (вилае́тъ, обла́стъ): на Певлагѡ́н' велия́т 571.
 геми́ѣ: донесе го нача́льному геми́ѣю 569.
 гурба́ (?): единѣ́ ка́микъ като гурьба́ голѣ́мъ 231.
 гира́нъ: що загра́ждашь такѣ́взи чѹ́днии гира́нъ 238.
 дева́ (нема́): дева́ нѣ́с'мъ азъ богъ! 77.
 дива́н: с'бра́ха сѣ́ички и сториха дива́нъ гола́мъ 542.
 дувара́: испра́виха слѣ́би по дувара́рите 371.
 душма́н (грѣ́цка дума чрѣ́зъ турско посрѣ́дство): оти са умножи́ха душма́ни мо́и 552.
 еми́р: проводи́ха еми́р до цара 541; распусти́ еми́ре по сѣ́чка страна́ Анато́лска 542.
 еми́ш: бирѣ́ еми́шъ от дръвѣ́ята 393.
 зара́р: голѣ́мъ зара́ръ шешъ да па́тишъ 169; и мѣ́насті́рю на гулѣ́мъ зара́ръ ще да бѣ́ди 254; и ни би зара́ръ ни́що 375; прика́зваха зара́рютъ' си 313; и ни́що му не би зара́ръ 413; да не му сто́ри зара́ръ 524.
 кади́я: щото бѣ́ха паші́е и кади́и 541; да се с'беру́тъ сички кади́е и паші́е 542; да ви́ди царь, ѡ́ти ти не си кади́а 490.
 кади́р: по-те́нко що сме́ кѣди́ръ да ви прика́жим' 197.
 кай́л: ста́на и баша́ му кай́ль 244.
 калка́н: та си оста́ви не́говат калка́нъ над престо́латъ 568.
 кара́з, карѣ́з: зли́на да не дръ́жимъ или кара́зъ със' нѣ́кого 98; да ни

дръжѣме карáзъ или душмáнство 129; дето държѣ нам карéз' сѣкоги 585.

кѣвзи: зѣмѣта има зáконъ та кѣвзи, когѣ я бѣятъ 96.

кърчáг: нóси единъ карчáкъ водá 224; преснѣць хлѣбъ топлъ и карчáкъ водá 355.

кефѣл: си стáчала кефѣлъ 514.

кехай: отидоха на Евлáвѣа, на кехайта цáрева 491.

кимѣрь: óнзи огнь стáна кату кимѣрь 183.

ковладѣсва: който прегрѣшил' сас грѣх и когóту ковлáдѣсва, знáенъ е тамъ 532.

ковлáцѣя: или кувлáцѣя или блúдникъ 532.

комсулúк: със комсулúк и висóко умство 588.

кондѣ ам: дѣто бѣха кундѣсали 309.

куртулѣсам: бѣгай да си куртулѣсаш живóтотъ 37; куртулѣсува а от грѣхъ 107; сегѣ ма куртулѣсай 138; куртулѣса 139; 286; се бѣха куртулѣсали от онáзи бѣдѣ 466; куртулѣсуваш ни от агарѣнски рьцѣ 315; 488.

комшѣе: думаше на кумшѣе ти си 394.

мангѣр: извáди три мангáри и ми дáди 515.

маханá: да не намѣреми мѣханá 449.

мусайп: а мусайпъ царевъ Магнентѣе отговóри 554.

нишáн: прѣсветáа бѣ му остáвила мálку нишáнъ 236.

ормáн: отиди тамъ в' óнзи орьмáнъ 166; от урмáнута 166; чи гу събудѣла в' урмáнута 183;

ортáк: и нѣкои ортáци помежду се откраднали 188.

пашá: пашѣе и кадѣи 541, 542.

рейзбашá: донесе го начѣльному гемицѣю, рейзбашу 569.

сарáй: побѣгнала от сарáите 244; да ѣдишь на дрúгите сарáи 240.

синцѣр: ѣмаха синцѣрь 311.

сицѣл: написа на светáго и на царицата таквóзи осуждѣнѣе, сицѣлъ 559.

спáхѣя: бѣ онзи мѣжъ Раслáнъ, блше войникъ, сѣи реч' спáхѣа и с' сѣичко срдце др'жеше спáхийски úредъ 572.

сáщѣсуване: ѣмаха голúма мълва и с'щѣсуванѣе мнóго 541.

сѣклѣт: градъ голѣмъ стáна, та чѣ граждениѣе голѣмъ сѣклѣтъ ѣмаха 312.

темѣль: удáри кáмико, щото бѣши темѣлю на черквата 376.

тестѣк: дáй тестѣк 542.

тефтѣша: а цáрь ни го пѣга нѣщо, не го тефтѣши, ами повелѣ та му отсѣкоха главата 546.

тумрúк (желѣза): угудѣха го в' тумрúку 175; свѣзанъ и угодѣнъ в'

тумру́ку 177; ги затво́риха в' темница и в' томру́куть 422; и де́то има́ше тьмни́ци и томру́це, си́чко ба́ше пѣ́лно със хри́стиа́не 541.

тумрукчи́: светци́те от вьнь спѣ́ха, току́ тумрукчи́ють Агла́ѣа ни спѣ́ши 438.

уйдурди́сам: кой мо́жи да уйдурди́са на Ио́ановуто сло́во 283; и дру́ги мно́го лъжо́вни дѹми уйдурди́са льсти́виѣ цар 233.

ула́к: до́доха ола́ците ца́реви 473.

файда́: за душевната си файдá 7; каква́ файдá има́ть 123; кой ти е файдá? 393.

хабе́р: дано чу́й от нѣ́кого нѣ́кой хабе́рь 244; проводи му хаба́ръ 77.

хак: азъ да зе́мамъ ха́къ от не́го 458.

хан: да напра́ви еди́нь ха́нь от криста́ль 117.

хара́ч: са обрече́ да имъ да́вать хара́чь 309.

харч: да има́ за ха́рч 225; струваше то́лкос ха́рчь 388.

хрюшфѣ́т: ами́ ѣ зель хрюшфѣ́ть от наши зломи́слѣниѣ 487; не ли́ си зель хрюшфѣ́ть? 489.

хатѣ́р: за хатѣ́рь 424.

чарда́к: нѣ́кои от пола́тите си́иречь от чарда́ците 546.

чалъсщи́свам: за душа́та ни да чалсти́сами 529.

чарши́ѣ: мете́жъ голѣ́мъ из' чарши́ѣта 485.

чеши́г: позна́ха ги по дре́хите че са чеши́те 71.

юзбашá: що са нари́чаше тирони, като нари́чашъ юзьбашá 164.

Гръцки думи.

Агѣ́зма: вьнь на агѣ́змата, дете се зове Зла́ть кла́денецъ 300.

араву́на (капаро?): и то́лкози нави́ха войски́та хага́нова, ко́лкоту имъ като араву́на да́доха за се́тнюту развалені́е 300; и замни́ от мене ꙗ́ желти́ци араву́на 482.

аре́сувам: не аре́сува 33; тази реч аре́са и бащи́ му 245.

арни́свам, арни́ша: ако нѣ́кой от христі́ените се арни́ши от Христа 163; азъ са не арни́сувамъ от Христа́ 175; скѣ́ро сто́ри слѹ́жба бо́гу, дано са арни́ше да престáне не́гов гнѣ́въ 354.

да́скали: да́скали да ти прово́детъ 122; еди́нь от онѣ́зи да́скале 124.

дофта́сам: е́то го дофта́са и Христѹ́с 62.

ѣ́ніа (грижа): той ще има́ ѣ́ніа и за треті́ата ми 462; да си врьни́ми е́ннѣ́та на доби́вани на душа́га на́ша 528; не́ти да има́ти ѣ́ннѣ́ѣ, са щѹ́ да си облече́те снага́та 528.

еннясувам: да не са енънасовами едно, ка' щемъ да са убогатимъ

528; како са енънасовати; кой дѣту са енънова 528.

историсан: на мѣстото, дѣто бѣши историсанъ богородица 514.

калѣсамъ: когѣ люде да калѣсамъ на трапѣза царска 563.

кандиларин: стана кандиларину, дѣто запале кандилата 385.

катарги (гемии): и фрѣтиха желѣзо на катаргите си 307; армада
много от катаргите 308, 309.

кердосам: да го кердоса дѣволъ 108; аку щемъ да си кирдосашъ

живототъ 166; друго нѣмаше освѣнь смрътъ да кердоса 161;

ако не добѣешъ страх божїи, мѣдрость ни щемъ кердоса 134; и

престоль отца своѣго ще да кердоса 272.

комад: да го раздѣлишь на хилѣди кумѣти 178.

ламбада: вѣорѣжи със водѣ и сас ламбады 298.

лѣгоми: оти лѣгоми, като бѣхме поробени 25; чи лѣгомѣ не бѣше
пророкъ 61 и пр. и пр.

липсам: не ще да липса 133; да липса, да речемъ да загѣни 194.

липсанъ (непѣленъ, усѣченъ): февруарїе мѣсець, щото минѣ та бѣши
липсанъ 282.

магїа: ги блѣзни със магїи 546.

мартурїа: прїе мартурїа 81; и мартурїе намъ божїе око 499; да
бѣдѣть мартурїе за чюдото 217.

мартурїсувам: пророкъ мартурїсва го и туй 38, 39; мартурїсува,
мартурїсуваше и пр. и пр. (твѣрдѣ често) 81 и пр.

миризма: исплѣни са онѣй мѣсто със меризма хѣбава, благоуханїе 415.

навлонъ: аку ѣиашъ навлунъ да дадешъ 511; дайте и за мене нав-
лонъ 512.

орїсувам: по-добрѣ ли е, който е по-голѣмъ да орїсува или който
е най-малакъ? 131.

пѣтема: бѣхме поробени у безпѣчестна пѣтема 25.

педѣпсувам: да мѣчи и да педѣпсува христїѣни 417; не послуша го
архангѣль Михайль да му дадѣ здравїи, амѣ го остаѣи да са пе-
дѣпса 378.

сїнор: коѣто ѣти на сїноротъ Памфилїйски 308.

сосувам, сосам: защо сосувать 80; не соса му туй 43; колко ще
мѣсо да ѣмъ соса тѣмъ? 215.

сѣкам: чи сѣкаха еврейте, защо Прѣдтѣча е онзи пророкъ 61; защо
когѣ чѣешъ Анна, да не сѣкашъ, чи дѣма за другѣ Анна 147.

скѣпос (начинъ, способъ; употрѣбѣва се често и съ други сродни зна-
чения): алѣ скѣпосѣтъ на този светѣ прѣзидникъ... 18; затова

се зове троїца, защо са три лица и иматъ единъ скѣпосъ 20; вседръжителъ богъ, щото е със скѣпосътъ си добръ 53; родѣ са, замъ да обнови и исправи скѣпосътъ чловѣчески 54; да ма простиѣ, ѳти рѣчи ма насѣлиха и излѣзохъ вѣнъ отъ скѣпосътъ си 67; Христѣ имаше два скѣпоса, богъ бѣше и чловѣкъ 130; и ѳнгели, дето са одушевѣнїе, тукѣ два скѣпоса движителни иматъ 190; небѣто тѣкмо ѣ скѣпосе има 191; а другите скѣпосе движенїе нѣматъ 192; да нѣмаме ни едно двоенїй на скѣпосатъ 275; ала легоми времѣто и скѣпосътъ приближава камтѣ край 292; и други скѣпоси ѣмами заради тѣзи празникъ нашъ 327; имаше нѣкой царъ Ликинїе, щото бѣши чловѣкъ по скѣпосъ чловѣчески, ала бѣши отъ дивите звѣрове по-дивъ 417.

тафрѣ се (труфя се): да са не тафримъ със дрѣхи 47.

тронїйсамъ: да додѣтъ да тронїйсатъ ѳнзи ѳбразъ 359.

ургїсувамъ: ни дей ни распїжда, ни дей ни ургїсува 293.

фтѣсвамъ: нѣ е кривъ той, ами богъ, даѣто му дади пѣдругата Ева, той фтѣсва 277; който фтѣсва със грѣхъ и не сѣ покай 534.

харъ: туй са зовѣ безъ харъ въздайнїе 6.

харїзвамъ, харїжа: тѣмъ имъ харїза 288; и томѣзи харїзува 536.

хиротонїсамъ: отъ какъ го хиротонїса 476.

хѣра (за пѣрвъ пѣтъ се срѣща, употрѣбена вѣмъ чловѣци, на стр. 46 и др.)

ѳпостѣсъ: да са вѣплѣти, отчаа ѳпостѣсъ; ни духѣвна ѳпостѣсъ прилично бѣше да са вѣплѣти 22.

Чузди думи отъ другъ произходъ.

Агаряни: додоха агарѣни 307.

армѣда (романски произход): додоха със армѣда голѣма по морѣето врѣху Цариградъ. 307

вѣмеш (румѣнска дума — митничар): дѣто бѣ вѣмеш напѣдъ, а на сѣтнѣ стѣна апѣстолъ 210; тойзи духъ свѣтїй вѣмеш и тѣ и трѣговци на душите чловѣчески ги стрѣваше 210

варѣ колко (варѣ отъ румѣнъ. oage, нѣколко): мѣсто, дето кондисуваха и струваха тамъ по варѣколко дни 40.

дукѣти (срѣдъ европейски пр.): и нѣкои орѣтѣци помеждѣ си откраднаха дукѣти 188.

мѣгулѣ (румѣнъ. д.): ни хортѣваше такѣизи дѣми за мѣгулѣ и за шигѣ 456.

мїля (романски пр.): четїрдесети мїлюви 165.

полѣтье (гърц.-романски пр.): макѣръ в' полѣтїе 263.

портѣр (роман. пр.): тїча до вратѣта градски и попїта там портѣрите 488.

съпикасувам (роман. пр.): постаѣви три чловѣци съмотрїтелни, да ги съпикасувать 361; ти не съпикасувашь 557.

унгия (?): зарьча да му даватъ на день по една унгїа хлѣбъ 177.

ури́свам (маджарски произх.; срав. *úr*, господинъ ури́свам — господарувамъ, владѣя, заповѣдвамъ): богъ ури́сува чловѣческїята животъ 152; кой става царъ, до гдѣ нѣма мѣсто и градовѣ и чловѣци да ури́сва 278; да си ури́сва на во́лата 279; тази земѣ щѣтъ да я ури́сать други 346; единъ отъ тѣхъ, щото ури́суваше у Анадо́ль 418; като сме мъжїе сїни, щото ури́сваме жени́те 452.

фъртуна (роман. пр.): защо́ фурту́на голѣма ста́на съсъ вѣтръ сїлень 303; фрѣту́ни голѣми ста́ваха 302.

сулнар: да напра́вите сулна́ри голѣми и да иско́паятъ земѣта дълбо́ко и да угудѣтъ сулна́рите да дохо́де изъ тѣхъ водѣта до манасти́рю 388.

(Текстъ).

О рождествѣ Христовѣ.

.....
нику възвеселит се людѣе.

1

Ала на владѣчните прѣздници трѣбува по-много да се радвать благословѣниты христѣни, о́ти е царску трѣжество и по́честъ царева бѣва, за́що на роб'ието по́честа по-малка похва́ла има и превъзнесѣ́нїе и трѣжество, та́ царската по́честъ сич'ките по́честы и славы превъзходѣ. Зарад туй секи чловѣкъ е длѣженъ тогѣзи да трѣжествува, да се радува и да са веселѣ, и сичкѣ да стру́ва що царъ арѣсува. Такъвзи прѣздни́къ имѣми и тѣкъвзи де́нь прѣздни́ваме мирному царю, и на сич'ки свѣтъ небесному и нетлѣ́нному и вели́кому богу и спасу на́шему Исусу Христу́. Амѣ ко́и и как'(се) нарича: богоявлѣ́нїе, сѣрѣчь кту да речѣ́мъ божѣмъ явлѣ́нїе, о́ти щото са видѣ́ши, а то́ днеска се видѣ́ и богъ бе чловѣкъ; богъ де́то нѣма зачѣло, днеска се (ви)жда на го́дѣни, коѣ́ е дру́го на́й-много || и коѣ́ е дру́го на́й-чу́дно и що́ е дру́го на́й-пресла́вно? Кой де́то да чуе та да са́ непочу́ди? Кой да помѣ́слы та́ да са не уди́ви? Де́то е богъ та́ да ста́не чловѣкъ! От гдѣ́ и за́що? Заради́ наше спасѣ́нїе и ради́ на́ше добро́, за́мъ да ни избѣ́ви от рѣ́чьте нечи́стому ди́аволу.

За́що испрѣ́вѣн сич'ките добѣ́ринѣ напра́ви богъ Ада́му, сичька чистотѣ́ и сич'ка свѣ́тѣния даде гу нѣму. И да́рува му и двана́десеть тѣ́х сѣ́ли душе́вны де́то ги има сѣ́ки чловѣкъ. Та́ чи трѣ́те силы нарича́тъ са естѣ́вны, о́ти съ́с тѣ́хъ ста́ва и хра́ни са и расте́ сѣ́ки чловѣкъ. И прѣ́вата сѣ́ла та́ е рождѣ́ствна, сѣ́рѣчь де́то са ра́жда сѣ́ки чловѣкъ и от небѣ́то, а то́й го сто́ри та́ бы. А вѣ́тората сила та́ е хра́нинѣ сѣ́рѣчь де́то са хра́ни чловѣкъ, а третата́ сила та́ е вѣ́зрастна, сѣ́ рѣ́чь де́то расте́ чловѣкъ и има́ естѣ́ство да расте́ от ма́лко на голѣ́мо, от ма́лакъ || да ста́ва голѣ́мъ. Тѣ́зи сѣ́ли та́ ги́ има́тъ и до́битакъ и дръвѣ́ята, о́ти тѣ́(й) става́тъ и ти́е и раста́тъ и храня́тъ са. А онѣ́зи четѣ́рїте сѣ́ли нари́чатъ са живо́тны о́ти съ́с' тѣ́хвѣи и оживѣ́важ и́ь се чловѣкъ. И

прѣвата е згѡворѣ сѣрѣчь згѡворѣ е чловѣкъ. И наговарѣ са, ище за добро. Тѣ чи когѣ избере добро то от зло то и зло то от добро то, тогѣзи оназе сила зове са произволѣнѣ, дѣто ѣ втората сила живѡтна. Заради туй и Христѣ зовеми згѡворѣ, защо имѣше ѡти нищѣши тоѣ никоу да му е злѣ, амѣ сѣкоги добро ище и лѣби. А третата сила живо(т)на та е гнѣвъ сѣрѣчь като каже богослѡвъ Григорѣе да сѣ гнѣваме на дѣвола и на того гнѣвѡт' си да имѣме и того да ѡуваме и тому зло да струваме, ѡти тоѣ стори (непос)лѡш'ници насѣ и тоѣ ни извѣди изѣ рай... ни стори та достигнахме до тѣзи зе.... клѣта. Заради туй

4 ны даде богъ гнѣвъ, а... || за чловѣка дѣто е създѣнѣ бѡжие или за христѣянина гдѣто си едѣна вѣра със него. Никому безѣ крѣвѣда да са не срѣдѣме : макѣр' и крѣвѣда да имѣ, че заради това ни даде богъ гнѣвъ. А четвѣртата сила та е похот', сѣрѣчь да жѣлиме за добро да ни се порѣвѣне ѡтѣчество царство небесное казувамѣ. Ето са тѣзи чѣтирѣте живѡт'ниѣ сили, а онѣзи петъ тѣхъ сили зовѣт' се мудрѣни, и със тѣхъ позѣнава чловѣкъ що е и що щѣ та чѣ прѣвѣта е чувствѣе, втората мечѣтанѣе, третата е слѣва, четвѣртата е мѣсль, петата е умѣ. А чувствѣнѣте тѣзи са петтѣхъ : видѣнѣе, слѡхъ, убѡненѣе, вѣкушенѣе, усезѣнѣе и видѣнѣе та е когѣ глѣда чловѣкъ кѣкѣво е и позѣнае го, а слѡхъ та е дѣто когѣ не мѡже да вѣди онази кѣкѣва ѣ рѣбота та чи или ѡт другѣгу чловѣка, ѡт рѣчѣт' му чѡе или ѡт гласѡт' на онази рѣбуту, и тоѣзи часѣ

5 позѣнае що е. А убѡненѣе та е когѣ мерѣши чловѣкъ нѣщо || и позѣнае го какѡ е онѡзи, или смрѣди или хѡбаву мерѣши. А вѣкушенѣе та е дѣто глѣда чловѣкъ нѣщо и не мѡже да гу позѣнае гор'чивѡ ли е или сладко, амѣ кугѣ укѡси и съсѣ устѣ тогѣзи позѣнае що е. А осезѣнѣе е тѣ дѣто когѣ пофѣтишѣ нѣщо тогѣзи го позѣнаешѣ стѡдѣно лѣе или тѡбло, тежкѡ ли е или лѣгко. Ето тѣзи петтѣхъ сили наричат са чувствѣвѣни.

А мѣчѣтанѣе зове са дѣто какѡ да е когѣ вѣди чловѣкъ за едѣн или двѣ или за мѣно дѣни та го повѣни и имѣ го на умѡт си. Туй мѣчѣтанѣе дѣйствуѣа и на сънѣ чловѣку със чловѣческата рѣчѣ, щѡто сѣ нарича помѣшлѣнѣе. Ѳти чловѣкъ двѣ рѣботѣ имѣ, едѣно дѣто дѡмаме и чѡваме са едѣнѣ със другѣи, а вторѡто помѣшлѣнѣе, дѣто когѣ е самѣ сѣ чловѣкъ, тоѣ разумѣва щѡто самѣ сѣ дума със (та)кѣвѣзи рѣбота, глѣда

6 мѣчѣтанѣе и дѡма(за) сънѣт си чловѣкъ щѡто вѣди. А слѣвата е || сѣрѣчь или със вѣздаѣванѣе, или без вѣздаѣванѣе сѣрѣчь чѡл нѣкой чи е лиѡало слѣнцѣто че като не знѣе ѡт щѡ е стѣнало туй лиѡуване, туй са зове безслѡвѣсна слѣва сѣрѣчь без' хар' вѣздаѣнѣе. А със вѣздаѣванѣе та са слѣва зове, когѣ знѣе чловѣкъ защо е лиѡало слѣнцѣто. Ѳти мѣсѣцѣтѣ дохѡдѣ испѡдѣ слѣнцѣто та го затули да не свѣти, защо то

слънцето иде от дясну а месецътъ отъ лѣву та са посрѣш'нать двѣте и месецъ е по-доло от слънцето, и заради туй става темно та не свѣте слънцето. Ето туй е слава, ала помыслъ та е когѣ чѹе нѣкой чловѣкъ, чѣ едекѣй царь съсъ тоѣкози войска надви са от дрѹгѣго царѣ, дѣто имаше по-мал'ко сила, тогѣзи стои чловѣкъ и мѣсли, кѣкъ'вѣ ще да е туй да ли ѣ истина или лѣжѣ. Туѣ помышлѣнѣе зовѣ са мѣслъ. И кол'кото стрѹвать и дѣйствѹвать тѣзи (пет) тѣхъ сѣлы, сѣч'кыте от умоѣ'са пов'дѣгат', . . . умоѣ'тъ та е като царь, дѣто сѣди та сѣ почѣва. Ами тукѣ на очѣвѣс'ните рѣботѣ и щото са прокѣзывать, по тѣхъ хѣди 7 умоѣ'тъ, сѣрѣчъ кѣкъ ѣти богъ дѣбръ, кѣкъ ети слънцето свѣт'ливо и кѣкъ е чловѣкъ съм'ртенъ. Ето тѣзи кѣ тѣхъ сѣлы дѣде ги богъ Адѣму, дѣго ги кѣзахъме, да си жѣле на дѣбрѣ, да лѣби благо, прав'да да ѣще, да мѣсли за душѣв'ната си фѣйдѣ, да става от щѣто ни бѣше, а тоѣ да с'тѣне та да бѣде, да са хрѣни тѣлѣсно и душѣвно: тѣлѣсно съ ѣстѣе, а душѣвно със дѹмы бѣжѣе; тѣлоту да му растѣ, а на душкѣта да си умножѣва дѣбрѣните; а вѣля бѣжѣа да ѣще; да разсуж'дѣва дѣбрѣто от злѣто, на дѣявола да сѣ гнѣва и де жѣлаѣ царство небѣсное, дѣбрѣто да глѣда и дѹмите бѣжѣе да слѹша и дѣбрѣ да ги прифѣща, да мѣсли за витхѣто отѣчество; преблѣгаго бѣга да слѣви, (да) промѣслѹва душѣвно и да мѣсли туй, щѣто ѣ . . . (н)ѣгова фѣйдѣ. Зарѣди туй дѣде богъ Адѣму . . . кѣ тѣхъ сѣлы и пак' му рѣче ѣти сѣч'кото. . . под твоѣ вѣля, остѣвѣм' та сѣч'кото да . . . тувашъ от крѣй как' е станѣло. Тукѣ 8 рѣди бѣга да ни поѣщешъ да испѣташъ кѣкъ' е станѣлъ или как'вѣ е а то ѣ прѣс'тѣпи зѣповѣтъ бѣжѣа, и там' дѣто не стѣгаше да разумѣе как'вѣ е богъ, а тоѣ поѣска да разумѣе, и тутак'си станѣ прѣстѹпник' и испѣди са из рѣй.

Ето туй е прѣстѹплѣнѣе Адѣмовѣ. Ако ли го чувѣсткѣвно исчѣташъ, нѣщо не щѣшъ съгрѣшѣи, ѣти рѣи и онѣзи дрѣво, дѣто разумѣва злѣ и дѣбрѣ, сѹгубу бѣши и ѣти. Как'вѣто чловѣкъ, дѣто е чувѣст'вен' и мѣслѣнъ, от тѣлото си е чѹвѣсткѣвенъ, сѣрѣчъ вѣдим, а от душкѣта си е мѣслѣнъ, сѣрѣчъ невѣдимъ. Тѣй е и онѣва дрѣво, и чувѣст'вно и мѣслѣно, Туй изъѣвѣва го свѣты' Григорѣе Богословъ и каже: вѣдѣнѣе бо бѣ дрѣво ѣкоже неѣмощѣ вѣдѣнѣе, ала богъ не бѣше го насадѣл за злѣ, кѣкъ'вѣто кажеше бѣго-аргѣисани Порфѣрѣе. Нѣти от зѣвѣстъ опрѣ богъ Адѣма да ѣдѣ, да ни стѣни рѣвенъ със бѣга. Амѣ закон' остѣви богъ Адѣму, зам' да познѣе, че ѣма над сѣбѣ господарѣ бѣга. Богъ Адѣму сѣчкѣто || харѣза, сѣчкѣто му прѣстѣи. Тукѹ онѣзи малка зѣповѣд' щѣ мѹ 9 повѣлѣ богъ да пѣзи и тоѣ, кѣто рѣбъ и слѹжитѣл' бѣжѣи, а тоѣ не по-слѹша повѣленѣе бѣжѣе, амѣ на прѣлѣсть змѣина, дѣявола кѣзѹвам, дѣто

- му завидѣ за доброто. Чи за туй са испъкди и за туй са изгна из' рай от онѣзи голѣми и чудни добърини, от радостъ вѣчнаа, от думанѣ със бѣга и от многото почестъ бѣжѣа дето му бѣши даль. Ала си сам' си стѣри зло и затриване. Ала богъ със скѣпост', като сѣ е добръ, много пѣкти го наказа със рани страшны и със други нахожденѣ колко щѣ. Ала не щѣ вѣки да намрази грехотъ, вѣки не щѣ чловѣкъ да стѣри волята творѣцу и богу, амѣ сѣкоги на тѣлото си и на душманина дѣвола струваше волята. Блудство се хвѣтеше, боувѣ и карѣзе са умножаваха, блудъ се ублажаваше идолопоклонѣнѣе умножаваше са. Богу никой са не кланеше, амѣ на идолите са кланяха. И сѣки на своѣ вола струв(аше).
- 10 И до край тѣзи сѣчките врачеванѣе трѣсѣха и || (из)целѣнѣе ищаха, ала никой са не намѣри достѣинъ врачъ, никой не можѣ да спасѣ чловѣчески родъ от мѣка. И нѣ тѣку чловѣците, амѣ баремни сѣбѣ ни можаха нѣкуй да са искупѣ от мѣка. Най на сѣтнѣ толко и голѣмо зло дѣто бѣше, ищеши и голѣмо исцелѣнѣе, ищеши и голѣмо врачѣство. Ала и намѣри го. Сам сѣ единородны синъ божѣи и богъ и слово отчѣе, дѣто създѣа и направи скѣпос чловѣчески, тѣи доде и вѣплѣти се от света дѣвица, тѣи дѣто е царъ та прѣе сиромашѣство, замѣ да убогатѣ нас, щото смѣ усиромашѣли за добри рабѣи и отделѣни от бѣжа воля. Усиромашѣ да умалѣ насъ от греховѣте нашеи. В пещерѣ сиромашѣска родѣ са, да очѣсти душигѣ нашѣ. Дѣто бѣха пещерѣ на злѣте разбѣйници на дѣволите. Земѣта осветѣи и в(ѣ)здухъ просвѣти. Земѣта, отѣ бѣше усмрадѣна от чловѣчески жерѣтвы, а въздухъ, защѣто бѣше потемнѣлъ от димъ жерѣтвны. Вѣ ясли се положѣи да избѣаи нас от безсловесное зло тѣглине. Чѣду во истѣ(на) прѣславѣно. Съврѣшенны богъ да са яви дѣте нѣсѣвр(шен)но и безкраѣни зачѣло
- 11 да приѣмѣни. Невидѣми днесъ || видѣмъ явлѣется. Зарадѣ тѣи и сѣчката бѣжѣа направа дарби приносѣтъ тѣмува, дѣто сѣ е родилъ : небесѣ звѣзду, ангѣлы, пѣснь, земѣта, врѣт'п', пустыни, ислы, пастѣрѣе, чѣдо, чловѣци, с богородица Марѣа. Легѣми щѣше богъ да прѣсвѣтѣи сѣчѣки свѣтъ на сѣчѣкѣте езици да дадѣ богопознанѣе. Зарадѣ тѣи и философѣте на сѣчѣкѣте езици дарби му пренесоха зарадѣ тѣи са явиха. Зарадѣ тѣи ангѣлы със чловѣците заедно трѣжествѣваха и пѣаха, другѣ по много нѣмаха. Амѣ философѣте от Персѣи да дарѣи прѣнесоха, отѣ днѣска се исплѣня прорѣческото проказуване и рѣчите имъ днесъ край прѣемѣтъ. Дѣвица дѣто я прорѣче Исѣа пророкъ, днесъ родѣ Емануѣла. От дѣха светѣа го зачѣи и родѣи го, какѣто е самѣи тѣи щѣлъ. Пророкъ Иерѣмѣа днѣшны дѣнь прорѣче ка каже : сѣи богъ нашъ не вѣмѣнѣтъ се и нѣтъ къ нѣму, избрѣте всѣакъ пѣтъ художни и дасть егѣ Иѣкову отрѣку своѣму
- 12 и израилѣ възлюблѣнному своѣму. По сѣи же яви се | и съ чловѣки по-

живе. Този денъ пакъ Ісѣѣа пророкъ прорече, каже: изидеть жезлъ от корене Іесѣова и цвѣтъ от него прозѣб'нетъ и почѣеть на немъ духъ премудрости и разума. Жезлъ от Іесѣа та е прѣсвета Богородица дете бѣше от родъ Іесѣевъ, а цвѣтъ от жезлъ'тъ та е господь нашъ Ісус Христос, дете проц'втѣ и благоуха родъ чловѣческій. Туй пакъ провидѣ пакъ този пророкъ и каже: отроча роди се намъ, синъ, и даде се намъ. Емуже начала бысть на рамѣ егѡ и нарицает се имѣ егѡ велика съвѣтъ ангель чюдень свѣтнѣкъ, богъ, крѣпокъ властитель, отецъ бѹдущаго вѣка. Заради днешны денъ и пророкъ Михей прорече, каже: и ти Виелѣсе, доме Ефраѡвъ, на чимъ же мѣн'ши еси въ владѣкахъ іудовѣхъ? Ис тебе бѡ изидеть вѡждъ, иже будетъ начѣл'никъ въ Израилѣ, и исходъ егѡ от начала от днѣи вѣчныхъ. Ала на тѣзи рѣчь опіратъ са завистліи ¹⁾ 15 каквѡто му повѣла ангель: В онѣзи дни излѣзе повелѣніе от Аугуста кѣсара, да са пише сѣки чловѣкъ на бащинната си и сѣчки свѣтъ да са прѣпише на царскіятъ кѡн'дикъ. Туй подпісаніе излѣзе прѣвѣнъ от крайъ когѣто Киринаеа обладаваше Сірія. И сѣки чловѣкъ отхѡдѣше и пишеше са на свѡятъ градъ. Отиде и Іосифъ от Галелейско мѣсто от Назаретъ да са пише и той на Виелѣемъ със годеницата си Маріа, защото бѣше от родъ Давидовъ. Таче когѣто са пишеха довтаса врѣме да роди дѣвица отрочето, амѣ като нѣмаха мѣсто, где да кондісать, влѣзе в' една пещерѣ, в коѣто пещерѣ имаше мѣсто много, и когѣ отхѡдѣше пѣтнѣкъ а той тамъ кондісаше. Тамъ роди господжа богородица господа нашего Іуса Христа И положи го в' едни ясли щото бѣха направини, за добѣгакъ. А пастирите бѣха там близо та не спѣха през онѣзи нѡщъ амѣ 16 пазѣха овцѣтъ сѣ. И тѹтакси ангель господень отиде тамъ и свѣтъ много просвѣти предъ тѣхъ, а тѣе са уплѣшеха със много страх. И рече имъ ангель, не бойте са, ѡти вы казувамъ голѣма радѡсть стана днес на свѣтѣтъ, ѡти са роди Христос в този градъ Давидовъ. И туй да го имате бѣлегъ добръ. Идѣте в' пещерѣта да намѣрите майка му и него повѣто като дѣте. И този часъ със ангелскіятъ глас множество много ангели чѹха са дѣто пѣяха: слава въ вѣшнихъ богу и на землі миръ, въ чловѣцѣхъ благоволѣніе. А пастирите, като чуха този глас, рѣкоха междѹ си: елате да идемъ на Виелѣемъ да видиме тази рѣчь. И като отидоха, намѣриха каквото имъ рече ангель.

В дните Ирода, царя іудейскаго, додоха три философѣ от ѣстокъ на Јеросалимъ и попитаха, где е царъ іудейскы, дѣто съ е родилъ, ѡти му видѣхмѣ свѣзд'та на ѣстокъ, и додохмѣ да му са поклонимъ. И като 17

1) Тукъ пишуватъ единъ листъ, та слѣдва бѣлъ листъ, който при подвързването на ръкописа е билъ вмѣнатъ, види се, за да се прѣпише сетнѣ.

чую туй Иродъ, убоа са твърдѣ и зова архіерѣите и книжници и попита ги, гдѣ кажесть книгите чи ще да сѣ роди Христос. А тѣе му рѣкоха, оти пророкъ Михей каже на Виѣлѣемъ ще да сѣ роди. Тогізи Иродъ скритомъ зова философите и рече имъ: идѣте и поклонѣте му сѣ и испитайте добръ, и когѣ го намѣрите, елате та ми кажѣте да ѣда и азъ да мо сѣ поклонѣ. А туй думаше поганни нѣ чи щѣше да ѣде да му сѣ поклонѣ, ами да проводи да го убѣятъ, да царствува той. А философите послушаха царатого и излѣзоха от Јерусалимъ и отидоха до гдѣ стѣна звѣздѣта на Виѣлѣемъ, надъ пещерѣта. Тогізи отвориша скровищата своѣ и дадоха пресветѣе богородицы злато и ливанъ и змирна. Та чи презъ тѣзи нощъ яви им сѣ ангелъ господень и рече имъ, при Ирода да не ѣдатъ. И тѣй са врънаха низъ другѣи пѣтъ и отидоха на

18 сеѣята бѣщнина, и || приказуваха сѣчко що сѣ видѣле и чуле.

Ала скопосѣтъ на тѣзи светѣи праздникъ като на касо и малко приказаме, оти различни питанѣе ѣмаме за тѣзи праздник да речѣмъ. И прѣвото ѣ най-избрѣнното: защо са не роди отецъ или духъ светѣи амѣ синъ. Второ, защо са слѣчи таквѣзи врѣмѣ да сѣ подпѣсува сѣчкы свѣтъ. Трѣто, кое врѣмѣ на годинѣта и на мѣсецѣтъ бѣше, Четвѣрто, философите от гдѣ разумѣха и додоха да са поклонѣтъ Христу. Пѣто, що уприличѣваха дѣрбите имъ. Шесто, какъ разумѣха и донѣсоха таквѣзи дѣрове. Седмо, гдѣ намѣриха Христѣа философите, в пещерѣта или на друго мѣсто. Осмо, онаѣзе звѣзда, дѣто са яви, естѣствна ли бѣше като другѣте, или тукѣ тогѣзи са яви! Девето, онаѣзи звѣзда колко годинѣ по напрѣдъ яви са от рождѣство Христово, чи да бѣше са явила на едно

19 със рождѣството, че какъ бѣхѣ || можѣле да додѣтъ тѣлкози брѣже философите да намѣрятъ Христѣа в пещерѣта. И защо са не выплѣти Христос по-напрѣдъ, амѣ на сѣтню врѣмѣ и оставѣ тѣлкози души чловѣческѣ да сѣ мѣчатъ. Туй е пакъ десѣто питанѣе.

Тѣзи десѣттѣхъ питанѣе ѣмами ги за днешни денъ. Макар да ѣма и другѣи по-много, амѣ нѣе тукѣ който трѣбоватъ тѣхъ да кажемъ. Ала до гдѣ не сѣмъ започѣлъ да разврѣзовамъ питанѣта, туй са моля на вѣша любовъ, да са не лѣнѣте и да дрѣмѣте. Защо подобѣваше по-напрѣдъ да ги рекѣ, чѣ за туй умнѣжих речѣте, а времѣто умалих. Ала тѣй да ги разврѣза нѣкъсо, да начѣна прѣвото. Ала на тѣго си ѣмайте умѣтъ, оти в нѣго много богослѣвѣе ѣма приказуване, дѣто е тѣй.

Светѣа троѣца та ѣ неѣсчѣтна, безкраѣйна, нетлѣнна, присносѣщна,

20 сѣкогѣшна. И щѣто ѣма по свѣтѣтъ не приличѣ ѣ нищо. || Амѣ какъ да са уприличѣи ней, като тѣя ѣ винѣ и твѣрецъ и сѣздѣтелъ на сѣчкото, дѣто видишъ по свѣтѣтъ? А свѣтѣтъ е тлѣненъ и врѣменни, сѣздѣнѣ

и рѡбѣ и нѣйна направа, та заради това се зове трѡица, защѡ са трѣ лица и иматъ единъ скопѡсъ. А единица зове са, защѡ тѣзи трѣ лица иматъ единъ скопѡсъ, като да речѣшь три чловѣци дѣто иматъ трѣ лица, а единъ скопѡсъ, на туй прилича, ала на другу нишу. Оти чловѣкъ та ѣ самовѡленъ сѣрѣч' тѣзи трѣ чловѣци сѣки чловѣкъ башка вѡля има и дрѹго хотѣнїе сѣки има. А светѣ трѡица та ѣ едиѡчѣстна, сѣрѣчѣ една пѡчѣсть иматъ равно и трѣте лица, на чѣло на годїны или край нѣматъ, един' от' дрѹги не различава нищо. Амї тукѡ отецъ ражда и извѡде, а синъ ражда сѣе, а духъ светїи исхѡде. Та чѣ отецъ ѣ нерождѣнъ, защѡ от нїкого не сѣ е родилъ, каквѡто чловѣчески умъ щѡто 21 са от нїгде не ражда. А синъ и слѡво та ѣ рождѣнно. Защѡто родї са от отцѣ, каквѡто рѣчѣ чловѣческа щѡто сѣ ражда от ѹмъ, а духъ светїи нетїи рождѣнъ, нетїи нерождѣнъ. Оти да бѣше рождѣнъ, щѣше да ѣ синъ, а да бѣше нерождѣнъ, щѣше да ѣ отецъ. Амї щѡ ѣ исхѡденъ? Защѡ исхѡде от отцѣ нерождѣннаго и почїва на рождѣннаго сина. Каквѡто духъ чловѣчески естеств'ны сѣрѣч' удїшанъ е, нъ легомы като са нарича отецъ и има двѣ їмена, зове са отецъ и производїтель, сѣрѣч исхѡдець. А синъ нарича се та пакъ е слѡво и синъ. И духъ светїи и той има двѣ їмета, духъ и провїдець. А отецъ на сина сѣ нарича отецъ, защѡ го ражда. Отъ прѡмисль зове са производїтель, защѡ го произвѡди сї рѣчѣ исхѡди. А синъ на отцѣ зове са синъ, защѡ е ѡтчїи синъ. И на духа светѣго нарича рѣч', защѡ ѣ на духѡтъ рѣч'та. А духъ светїи на речтѣ са зове духъ, а на про извѡдїтеля зове 22 са провїдѣнїе. Тѣзи трѣте светїи и поклонению лица сѣко има по двѣ їмета. Заради туй не бїи подѡбно да са вѣплѣти отчаа вѡпѡстѣсъ, да са не нарича на трѣ имена: отецъ и синъ и производїтель. Амї пак ни духѡвна вѡпѡстѣс прилично бѣше да са вѣплѣти, да се не нарича и тѡ трѣ їмета: духъ, синъ и провїдець. Заради туй отецъ благоволїи и духъ светїи дѣйствова, и вѣплѣти се синъ божїи и ѡтчїи, замъ да има пакъ двѣ їмета, каквѡто и напрѣд догдѣ не бѣше са вѣплѣтилъ синъ и слѡво. Тѡзи, дѣто без мѣйка се родї от отцѣ, да се родї от светаа дѣвица Марїа, и приличен нам бїи, каквѡто и нїе, да спасї нас. Чловѣкъ стѣна да спасї чловѣците. Богъ ѡстѣна, да убожїи нас. Стѣнна сѣмрѣтенъ сѣсъ плѣтъ, замъ нас душѣвно безсмертїи да стѡри. Синъ божїи бѣше 23 синъ чловѣчески нарече са, замъ да стѡри нас синове и наслѣдници царствїю небесному. Заради туй са вѣплѣти синъ и слѡво, замъ да сѣ не умножаватъ їмета у светѣ трѡица. Ала прѣвѡто пїтане їщеши помного рѣчи, амї защѡ работата ѣ от богословїе, заради туй на касѡ и мѣлко го разрѣшїхме. Ала нѣ чї нѣма по шѡрѡки рѣчи раздрѣшенїето,

амі защо не можете да ги разумѣте как' съ. Да дѳдиме и на вѳторото
 питане, да раздрѳшиме и неѳго, защо е, защо са падна таквѳзи времѳ
 да се прѳпише свѳтѳт, коѳито са родѳ Христѳс. Да речѳмъ и за неѳго.
 Оти врѳмѳ бѳше госпѳду нашѳму Јесу Христу да са родѳ, замъ да спасѳ
 създанѳето дѳто го създаде със своѳ рѳкѳ, сѳрѳчъ Адѳма и сѳчкы род'
 неѳовъ. Зарад туй се намѳре и таквѳзи врѳмѳ. Като са въцари Августъ
 кѳсаръ на земѳта, тоѳизи мнѳго царства чловѳчески на свѳтѳтъ пре-
 24 станѳха тѳй, и коѳито са родѳ Христѳс, престана мнѳго божѳе от свѳ-
 тѳтъ, и тутакѳи явѳ са свѳтѳ да са поклѳнат чловѳците едѳнному истин-
 ному богу. Сѳчки градовѳ поклѳнѳха са под еднѳ царство. И езиѳците,
 дѳто повѳроваха Христѳа, на еднѳ царство и едному цару Христу под-
 клѳнѳха се. Напиѳаха сѳ сѳчки чловѳци на едѳнъ зѳпис' царю Августу,
 напиѳаха се христѳѳанѳе в кнѳгата небесна. И чловѳците в' онѳзи врѳмѳ
 нариѳкоха са августѳни. И нѳе, които повѳровахѳе Христа, нариѳкохѳе са
 христѳѳанѳе. Напиѳа се Христѳс в повелѳнѳето Августово за двѳ работѳ:
 една, да покаже намъ да ѳмаме да се поклѳняме на господарѳето си;
 туй повелѳва Христѳс, и божѳствѳное и свѳщенѳное еванѳелѳе кѳже:
 въздадите кесарева кѳсару и бѳжѳа богови. И пакъ апѳстѳлъ Павелъ
 кѳже: напѳкѳнъ отдаѳйте царева цѳремъ. И концѳмъ конецъ, ѳти ис-
 25 прѳвѳнъ та ѳ законѳположено || да се слагаме на царството си. А вѳтора
 та ѳ ѳти лѳгомы като бѳхѳе порѳбени у дѳѳволскы рѳцѳ, подклѳни се
 Христѳс', замъ да избѳви нас, подпиѳа се замъ да ѳтпиѳе нас ѳт дѳѳвол-
 скѳто подклѳнѳнѳе и да напиѳе именѳта наѳше в кнѳгата, дѳто кѳже
 прѳрокъ Давѳдъ: и в кнѳзѳ тѳбѳей в'си напиѳут'се, порѳби се, замъ да
 стѳри нас цѳрѳе над зло тѳглинѳето. Заедно със робѳѳето се прѳчѳти, замъ
 да стѳри нас на тѳговѳта вѳла рѳбѳе, дѳто бѳхѳе порѳбени у безпѳ-
 честна пѳтема. Какъвѳто кѳже и Павелъ: и пакъ на друго мѳсто еѳдѳ
 прѳйдѳ исплѳнѳнѳе сѳ рѳч' край на годѳнѳте, прѳвѳди богъ сѳна своѳего,
 щѳто е билъ ѳт женѳ и кѳйто е былъ подъ зѳконъ, да искупи тѳзѳи, кѳйто
 са подъ зѳконъ, та ги нѳе сино-поженѳнѳе да намѳриме. Заради туй так-
 вѳзи прѳлично врѳмѳ намѳре са на рождѳствѳто христѳово.

26 Рѳкохѳе вѳторото питане, и сеѳи да речѳми третѳто . И тѳй е тѳй,
 ѳти кѳсѳ врѳмѳ бѳше на годѳната или кѳй мѳсець бѳше, коѳито се
 Христѳс родѳ, да речѳмъ и за туй. 'Чи годѳната ѳма чѳѳири врѳмена,
 еднѳ прѳлѳтъ, вѳторѳ жѳтва, трѳто ѳсенъ, четвѳртѳ зимѳ. И прѳлѳтъ' са
 зове ѳт ѳѳ февруѳрѳа до ѳѳ мѳѳа, а ѳтъ ѳѳ мѳѳа до ѳѳ ѳвгуста нариѳа се
 жѳтва, а ѳтъ ѳѳ ѳвгуста до ѳѳ нѳемвѳрѳе нариѳа се ѳсенъ, а ѳтъ ѳѳ нѳем-
 вѳрѳа до ѳѳ февруѳрѳа нариѳа се зимѳ. И прѳлѳтъ'та ѳма зѳдѳѳ ѳвѳнъ, юнѳецъ
 и близѳнѳецъ; а в жѳтва ѳма рѳкъ, лѳѳва, дѳѳва; а в ѳсенѳта ѳма кѳзѳирѳкъ

и скръпѣа и стрѣлѣць; а зимата има кóзирокъ, водолѣй и рыба. Пакъ и въздухъ има зодѣй овенъ, близнецъ, дѣва, водолей, рыба и стрѣлѣць. а долу зодѣите та са лѣвъ, скръпѣа, кóзирокъ, а поберѣдѣ та е юнецъ, ракъ, супругъ. Тѣзи чѣтерите стихии, дѣто са на свѣтотъ, иматъ раздѣленіи и зодѣите та че има лѣвъ, скръпѣа и кóзирокъ. А въздухъ има 27 овенъ, дѣва и супругъ. А водата има ракъ, водолѣй и рыба. И земата има зодѣа юнецъ, стрѣлѣць и близнецъ. Тачи гóсподь нашъ Исусъ Христосъ роди са въ мѣсеца декемвриѣ, дѣто има зодѣе водолѣи, а въ зимно врѣме, защо ищѣше Христосъ да престане грѣховната зимна злина и да истечѣ пролѣтъ богоразуміа; да погоби горчивото врѣме, щото е прѣлѣсть, и да покаже сладкое разтворѣніе своата си воля. Ищѣше да развали голѣмата борба чловѣческа и да стори миръ на свѣтотъ; да развали преградата враждебна и да смѣсе небесните заедно съсъ зѣмлѣните, ангелите казвамъ съсъ чловѣците. Истинско зло зимно бѣше и по зло не можеше веке да бѣде, Дѣто бѣха чловѣците зазимѣли съсъ испитнята душманину дѣволу, дѣто свѣтъ и зара и слънце 28 не видѣха божіи свѣтъ истинны, дѣто никакъ не можеха чловѣците да видѣтъ богопознанны свѣтъ. И радѣ да покаже Христосъ дѣто ще да доде истѣнска пролѣтъ, заради туй бѣше зимно врѣме Христовото въплѣщеніе. А нощъ бѣше, каквóго повелѣва божествено и свещѣнное евангеліе. Оти когѣто пастирыте пазеха стража нощна, и тогѣзи отидоха и намѣрѣха Христа родил'са, нощъ бѣше, защóго щѣше да прѣмѣне лукавата в тѣмна грѣховни и да доде спасѣгелни день. Оти ще да истечѣ слѣнце праведное, Гóсподь нашъ Исусъ Христосъ. Да просвѣти, казвамъ, и да очисти тѣмните очі на грѣшните чловѣци, оти по-темните чловѣци щѣха да видѣтъ свѣтлостъ. Пророкъ Ісаѣа туй каже: людѣе, седѣщи въ тмѣ невѣденіе, видѣхъ свѣтъ велѣи. Амѣ кой ходи денѣе съсъ свещъ? Или кому ще да трѣбува день да глѣда, свѣтъ днѣвны, амѣ тукó нощѣсъ трѣбува свѣтъ. Туй и езыците дѣто бѣха 29 помрачѣле от грѣхъ. Че да бѣха имъ добріи работѣте, щѣха да свѣтѣтъ като слънце, не щѣха да видѣтъ свѣтъ богопознаниѣ. Нъ легомѣ помрачѣнныте имъ работѣ по-темны бѣха от нощъ. Заради туй трѣбóваше имъ да видѣтъ и свѣтъ божіи и свѣтлост', туй уприличаваше рождествóто Христово дѣто стана нощѣ и в зимно врѣме. Ала божію помощію раздрѣшихме и трѣтото питане, да дóдѣме и на четвртото питане.

И то е óти философите от гдѣ познаха и додоха да се поклонѣтъ Христу. Да речѣмъ и за туй. Пророкъ Моисей, когѣто щѣше да иде на земата обетованнаа, сѣрѣч' на Іерусалимъ, кадѣто минѣше сѣ плѣнѣше онози мѣсто. А когѣто плѣни Сіона, царѣ аморѣйскаго и градотъ, дѣто

са нарича Есевѡнъ, отѣде и кáмто запад' блѣзо при Іерихѡнъ. А тáмо
30 íмаше || царъ, íмето му Валсáкъ, синъ Сепфѡровъ, и като гí видѣ, тѡзи
часть се убоа и повѣка стáрци на полáтието сѣ, и кáже имъ: видѣте ли
туй миѡжество еврѣйско, тѹка за мáлко врѣмѣ щѣтъ да ны надвѣят. Амí
елáте да стѡрите нѣкак' да сá избáвиме от тѣхнѣге р'цѣ Угодíха сичкѣ
заеднѡ със царатогѡ едíн згѡворъ. Оти íмаше едíнъ магѣйосникъ на
име Валаáмъ, синъ Веѡровъ, бѣше на онѡзи време. И когѡто проклѣ-
наше, той бѣше проклѣтъ, и когѡто благословѣше, той бѣше благосло-
венъ. Наговѡрѣха са, нѣго да зовáт, зам' да проклѣнѣ еврѣите. И тѹ-
такси провѡдиха болѣры да íдaтъ на Валаáма със много дáрби, да мѹ
се мѡлатъ, да иде при цáрѣ Валаáка. А магѣосникътъ имъ рече; седѣте
31 през' тѣзи нѡщъ та че да попíгам áзъ бѡга моѣго довѣчара. Ако ма оcтáви
бoгъ мѡй, áзъ щѣ дѡ със вáзе заеднѡ. И бог || рече му да не хѡди. И когá
сѣмна озорѣ, рече Валаáмъ на болѣрѣге, че не оcтáвѣ ма богъ да íда със
вас. Тогíзи отидоха болѣрѣге при царѣ и кáзаха какъ е рáбот'та. Тогíзи
царъ пѡвторо пѡ-много члѡвѣци провѡди и имáние и дáрбы много, и
рече имъ пáкъ Валаáмъ, че макáр да ми дадѣ царaтъ сичката си кáща,
плѣна със златѡ, и пакъ не щá íзлѣ от вѡлата бoгу моѣму. Амí пре-
седѣте през тѣзи нощъ тѹка пакъ, и как-мí повелѣй богъ мѡй, áзе
вѣ щѣ каза. И през' онáзе нощъ рече му богъ: идí, алá щѡ тí река
áзъ, туй да стѡришь. Тогíзи стáна Валаáмъ и тр'гна със болѣрѣге цá-
ревы дойде. И на пѣгaтъ случí мо са та са отдѣлí от болѣрѣге. И дѡде
áнгель господенъ и стáна пред' мжскѣта му и не оcтáваше го да íде
пѡ нaтáтакъ. А Валаáм', кaтѡ не вѣдѣше áнгела, зѣ да бѣе мжскѣта сѣ, а
32 тѣа оcтaви пѣгaтъ и фáти да врѣвí || на странж изъ нивíжта. Пак зe да
бѣе, и опрáви са маскàта на пѣгaтъ си. И áнгель пáкъ отѣде и стáна
мeждѹ двá брегá дѣто бѣха лoзíа там', и не оcтáвѣше мжскàта да минѣ
пѡ-напрѣдъ. Примeждí са до брегѣтъ и притíсна Валаáму кpакѡт и убí
го. А той зѣ пак' да бѣе мжскѣта си. Ангeль пáкъ отѣде на дрѹго мѣсто
пѡ-напрѣд и стáна тáмъ, дѣто не мѡжеше вѣке да минѣ нитí от дѣсна
нитí от лeва нѣкой и нí тáмъ не оcтáваше да минѣ мжскѣта. А мжс-
кàта от страх' колeнíчи, нещѣ вѣке да íде пѡ нaтáтакъ. А Валаáм' pa-
срѣдí са и зѣ еднá тояга и фáти да я бѣе пѡ-тврѣцѣ. А богъ, за голѣмо
чѹдо, отвѡри на мжскѣта уcтáта. И продѹма и кáжѣ Валаáму: щѡ щeшь
от мѣнѣ та ма бѣeшь? Кáже Валаáмъ: щѡ щѣ? Тѡлкози пѣти íмашъ,
дeто нещeшь да врѣвíшь ис пѣгaтъ'си, амí ходишь тѹ нaсáм' тѹ нaтá-
33 такъ. || Сегí да íмах нoжъ, щѣх да та зaкѡлѣ. Кáже му мжскàта: нeлí
мa íмашъ от млáди гoдины. чí видѣ ли нѣкогы да ти стѡрѣ тѣй? Алá
сeгá стѡй áнгель господенъ прѣд мѣне и не дáвa ми да минá. Тогíзи

мѣха го, като рече, чѣ който хвали от него и той похваленъ ще да бѣде, сѣрѣч който бѣга почѣга, и богъ того ще да почетѣ. И освѣнъ богу туй другому не прилича, и зарадъ туй му занесоха ѳаміанъ като истинному богу. А смъртънъ го разумѣха, когото рече, чѣ ще да легне да заспѣ, и от туй разумѣха и пренесоха му смѣрна. Рѣкохме и шестото пѣгане.

Да дѣдиме и на седмото. И то е чѣ философите гдѣ намѣриха Христа, в пещерѣта или на друго мѣсто. Туй пѣгане има и много речѣ, 40 защо са намѣратъ нѣкой, дѣто казват, чѣ не тѣ са намѣрили в пещерѣта, ами на Егѣпетъ, гдѣто бѣше побѣгналъ съсъ майка си. Светѣй Іоѣ дорѣ, дѣто са нарича Пилусіотис, дѣма туй. Ами, аку ще нѣкой да разумѣи истинна и каквѣто повелѣва светѣй Іоаннѣ Златоустѣ, защо в пещерѣта го намѣриха. И дѣма за туй, чѣ онѣже пещерѣ бѣше прѣтелище, сѣрѣчъ мѣсто, дѣто кондѣлуваха трѣговцы, и като голѣмо дѣто бѣше, струваха тамъ по варе колко дни. Оги нѣмаха от гдѣ да мѣнѣт от много свѣтъ. Ами и ѳнгель дѣто рече Іосифу да бѣга у пустѣина, а пустѣина Егѣпетъ казувамъ нѣ от чловѣцѣтъ, от благодѣтъ божѣа. Тамѣ в пещерѣта намѣриха Іосифа със пресветѣ богородица. Очѣвѣсно е, оти в пещерѣта намѣриха Христа философите. Да дѣдеме на ѳсмото пѣгане.

Ами помните ле, кое бѣше? От многото продлѣжаванѣ на речѣте забравѣте го, сѣкамъ малко да го помните, ами да го речѣ азѣ. Ии- 41 тахме ѳги звѣзда, дѣго се яви на философите, естѣствѣна звѣзда бѣше, като и другите, или туко тогѣзи се яви. Да речѣмъ и за туй. Онѣзи звѣзда не бѣше отирѣвѣнъ каквѣто другите, чѣ да бѣше от онѣзи звѣзди щѣше да са яви и по-напрѣдъ или на друго врѣмѣ. Ами не бѣше естѣствѣна звѣзда, ами ѳнгель господѣнъ; показоваше са прилика на звѣздиѣта и управѣше тѣ по сѣчкіѣтъ пѣтъ. И нѣти бѣше пакъ каквѣто казватъ звѣздохотѣнѣте зодіѣ естѣствѣно небесное, ами туко тогѣзи са яви със божѣа воля, замѣ да са испълни рѣчѣта Валаамѣва. И лѣгомы ѳнгела чувствѣно не мѣжеха философите да виѣдѣтъ. Ами коѣ да раздрѣша, коѣ да оставѣ? От много грижа наѣмъ в удѣвлѣніѣ; речѣ ми и любѣвъ на прѣзѣнику струѣва ма да дѣмамъ много, ами да ѳтсѣка рѣчѣте си || по-скоро и да раздрѣша и деветѣго пѣгане.

42

Коѣто и то ѣ, оти онѣже звѣзда колко годѣины предъ рождѣствѣ Христоѣво са яви. Чѣ да бѣше са явила със рождѣствѣто пѣсно, какъ щѣха толкози скоро да дѣдѣтъ философите да намѣратъ Христа в пещерѣта. И зарѣи туй са дѣмѣтъ хѣбавѣ дѣмы светѣмъ на чѣрковѣта наши, оти очѣвѣснѣ е бѣлѣгъ убѣйствѣто дѣнѣско, дѣто тѣ избѣи Прѣдѣ. Защо той от двѣ годѣнѣ и по-доло повелѣ да избѣгѣтъ дѣнѣа. А Христѣс тогѣзи

бѣше іоше в' пещерѣта. Очѣвѣстно е, оти пред рождеството двѣ годѣни
 яви са звѣздага по-напрѣд и управѣше философите от Персѣда до Ви-
 тлеѣм'. И да щѣха да дѣдѣтъ по-напрѣд' от двѣте годѣны, ами съмо-
 трѣніе божіе бѣ да гѣ забавѣ, зам' да промѣнѣтъ много мѣсто да при-
 казоватъ и да дѣматъ, ѡти великъ царъ съ е родѣлъ и отхѣдѣме да му
 43 са поклонѣме || и да му покланѣ създаніе божіе.

Тука за многу врѣмѣ да бѣде и когѣ умирѣ и душѣта му да ѣ жѣва
 въ вѣки, тѣлото му да умрѣ и душѣта да му ѣ жѣва, тѣлото да изгниѣ,
 а душѣта здрава да стуй, замъ да пѣе бога. Направи богъ Адѣма и сѣч-
 кото му остави на неговата воля, тукѣ една заповѣдъ що даде да пѣзе
 и тѣ тукѣ да знаѣ Адѣмъ, че има бѣга над сѣбѣ си. Имаше богъ врѣмѣ
 да остави Адѣма да ядѣ от онѣзи дрѣво, алѣ нещѣ да почѣка Адѣмъ,
 амѣ престѣпи заповѣдъ божіа и испѣди са из' рай. Нѣкой му не бѣ кривъ,
 нѣкой гу не испѣде, сам сѣ от своите грѣхѣ испѣди са и испѣдна от
 слава божіе и достѣгна до тѣзе зема проклѣта. Не сѣса му тукѣ туй
 ами іѣщи пѣ-злинѣ зѣ да струва чловѣкъ, курвѣвство, идолослужѣніе.
 прелюботворѣніе, убѣйство, завѣсть, пѣгуби и колко дрѣги злинѣ, сѣ
 дѣаволски измислины и безакѣнни рѣботы, сѣчкыте страстнѣ чловѣкъ
 44 струваше гѣ Амѣ туй бѣше най-зло || защо и бѣго се не покланѣха
 чловѣците, амѣ на іѣдоли глухѣ и слѣпѣ, на дрѣвѣа и кѣмане и на дрѣ-
 гѣи, коѣто са не прилѣчны рѣботы, тѣм' са покланѣха. И богъ лѣгомы
 іѣщѣше да гѣ обрѣни чловѣцыте от прѣлѣсть, покѣза знамѣніе сѣкогѣ:
 потѣпъ бѣ по сѣчкы свѣтъ, градовѣ изгорѣ, знамѣнѣа много стѣри и
 нещѣ вѣкы да се обрѣнѣтъ чловѣците от своите грѣхѣвѣ тѣжки. Почѣка
 богъ да са покѣятъ, и не щѣха да се покѣятъ от тѣлкозы злинѣ до край.
 Като вѣде, че се не оставѣтъ чловѣците от своите злѣ рѣботы, слѣзе
 сам сѣ и выплѣти се от светѣ девѣца и богородица Марѣа. По-напрѣд'
 не слѣзе, оти пророците не бѣха примѣнѣле сѣчкоту. Свѣтѣтъ іѣше не
 бѣше са обрѣналь да са вѣде коѣ е дѣбрь и коѣ е з'ль; іѣше не бѣха
 се искусѣле чловѣците до крѣй, іѣше пророкъ Іѣаннѣ и предтеча не
 бѣше родѣнъ. Воцнанѣнъ іѣше не бѣше дошѣлъ. Уготовѣгѣль не беши
 45 са пригѣтивѣль; проповѣдникъ не бѣше || проповѣдалъ. Кликѣчъ іѣше
 не бѣше вѣкаль, че іѣде Христос. Прѣвомъ ходѣ кликѣчъ та вѣка ѣ
 чѣ іѣде царъ, тогѣзи стѣга и царъ. Тѣй бѣше и чѣстны прѣдтеча като
 проповѣдникъ, а Христос та ѣ като царъ. И зарѣди тѣй нѣпоконъ дѣде
 Христос и выплѣти се. Туй мартурѣсува светѣй Павелъ и кѣже: егѣла же
 прѣидѣ исплѣнѣніе лѣтомъ, послѣ богъ сина своѣго, бѣвшаго от жѣны,
 бѣвающаго под закономъ, яко да подзаконѣ искупѣтъ, да и мѣ сино-
 положѣніе вѣспрѣемѣмъ. Ёто съсъ пѣмѣщъ Христовѣ, што съ е родѣлъ,

раздрѣшихме десетѣхъ питаніе, принеси, да речѣми, и щото е остало. Днѣшны день пророкъ Моусей проріцаше и каже: пророка вѣставить господь богъ вамъ отъ брѣгѣхъ вашихъ, якоже мѣнѣ. Того послушайте въ все, будеть бо вѣсѣка душа иже аще послушаеть пророка того измѣтсе отъ земли. Наріча пророка, оти е срѣдовѣдецъ и знай като богъ дѣто е и що щѣ да стѣне и защо прорече Христосъ, какъ щѣ да стѣне 46 да развалѣтъ Іерусалима и храмотъ якоже мене, сирѣчъ като мѣнѣ, оти и Христосъ чловѣкъ бѣши като Моусѣа туко грѣхъ нѣмаше. Или защо у законо положи Христосъ другі законъ, каквото и Моусей. Туй по-напрѣдъ видѣше царь Давидъ и кже: снѣидѣ яко дѣждь на рѣно и яко капле каплюще на зѣмля. Туй прѣгледаше пророкъ Данїиль и казуваше царю Нав'ходоносору, че в' днѣге на тѣхното царство ще да влѣгне богъ небесны царство, което въ вѣки не щѣ да си развали и неговото царство на другіи хѣране ще да са предадѣ. Ще да утенчі и да разнесѣ сѣчкыте царства, а той ще да пребѣде до вѣка. Туй по-напрѣдъ видѣ пророкъ Авакумъ и кажеше: богъ отъ юга прїидеть и светїи изгѣры присѣніе чѣсты. Горѣ присѣнна богородица наричатъ светѣго духа. Туй прознаменувахе капіната, дѣто я видѣ Моусей, оти пресветѣа прѣ огнь сѣвсѣмъ божествѣ и остѣна неопѣлена. Туй прознаменувахе тоѣгата Ааронова, щотѣ безъ ни едно напоѣніе прорѣсте. Чи и богородица 47 безъ мѣжко сѣме днесъ роди господѣ нашѣго Исуса Христа. Туй по-напрѣдъ казуваше слѣбата Іѣкова, ѣги сѣсъ рождѣствоѣ пресветїе чловѣцкыте възлѣзѣтъ на царство небесное. Туй напрѣдъ знаменувахе и пѣща на трѣте отрѣци, ѣги ни богородица се опѣле отъ многото божѣствѣный огнь. Туй пророците сѣчкыте прорѣкоха, макаръ азъ да ги преминѣхъ.

Заради туй и нѣе, благословѣны христїани, да трѣжествуваме и да празднуваме днесъ, да почетѣмъ владичнѣмъ дѣнь, да прославимъ Христѣа, дѣто се днесъ роди, нѣ сѣсъ жѣртвы ѣлинскы или сѣсъ игри, нѣ сѣсъ пѣанство и тѣлѣпане, нѣ сѣсъ игри и пѣсны и сѣсъ който са радовать бѣсовѣте, куйто ги струваме. Нѣ сѣсъ злѣ разнѣсѣны и сѣсъ много ястїе амї сѣсъ благодарѣніе и славослѣвіе, сѣсъ чѣсто срѣдцѣ, сѣсъ което са радова и славѣ са богъ. Да са не промѣнѣваме, мѣжїе и женїи, зѣмля и прїстѣ щѣмъ да стѣнемъ. Да са не тафрїмъ сѣсъ дрѣхи и сѣсъ премѣни и облеклѣ ||, оти сѣмрѣтъ ны чѣка. Да ни кѣрвимъ и да са умрѣсѣваме, 48 ѣги огнь вѣчны иматъ, ката огнѣнна гѣтви са за такѣмы. Да са не опѣваме и много да не ядѣмъ, защо ѣтрѣ пакъ щѣмъ да огладнѣмъ, като че нѣсте ѣле. Що добиваме отъ пѣянството? Коѣ добро придѣбѣваме за душѣта си, ако ядѣмъ много и да разнѣсѣмъ злѣ? Кѣлко приминѣха в' тѣкѣвы дни като днѣшнѣмъ сѣсъ игри и сѣсъ свирнѣ, пѣне разнѣсѣны?

Ала сегà са прѣсть в земѣта и блаженны са, ако бѣдаты стóрили добрò, за душѣта си. Сиромàси да нахраниме, гóли да облѣчѣми, гладни да нахранимъ, жедни да напоимъ, бóлни да наглéдаме, запрѣны да ги упрáвимъ, чужденци да приѣмните, вѣтхите чловѣци да смислиме та че тугиь да речѣмъ, чи тръжествуваме и прàзднуваме. Тогíзе ще да приѣмни богъ и прàздникать нашъ. Тогíзи щѣтъ да са зарадовать áнгелите! Тогíзи 49 щѣтъ да са загрíжаты бѣсове. И ако прàзднуваме тѣй, достíгна щемъ и другii по-голѣмы прàздници, да тръжествуваме, да се веселимъ и да са рáдваме. И тука да минемъ живòтъ безъ грíжа и неповрѣдини и незазòрни и похвалны и почетѣни от бога и от чловѣците. А тáмо да са сподобимъ вѣчните добрини и радость áнгелска и слáва божia, царство небесное, дѣто ще да бiде сичкы нiе да полóчимъ благодѣтию и чловѣколюбиемъ господа нашого Исуса Христа, дѣто стѣ е родилъ днес, тому слáва и дрѣжава въ вѣки и дори до край вѣкъ. Амин.

51 **Дамаскина монаха ꙗподiакона и Студита слóво на свѣтѣе Богоявлѣнiе Господа нашего Исуса Христа.**
Отче благослови.

Въсedrѣжителъ богъ и многомилостивы сздáгелъ и творецъ въсѣгу мiру, на три сдáвы напáвы сичкото си сздáние: на мисльнò и на чувствѣнò и на сдáвно, сi рѣчъ и мисльнò и чувствѣнò. Та чѣ мисльнò сздáние зовѣтъ са щото око чловѣческо не може да го вiде нито със рѣцѣ да го хвáни нити дрúго чувствiе чловѣческу не може да го разумѣе, ами туко умъ чловѣчески испитува ги, — туй са зовѣтъ мисльны, като áнгелы, като бѣсове, като душá. А чувствѣнò сздáние та са зовѣ, койго може чловѣкъ да ги разумѣе със чувството си, сi рѣчъ със очii да видii, със укусване да укуси и със умерисани да умерише и със слух да чýе и със рѣцѣ да хвáны, туй са наричатъ мисльны. А чувствѣны зовѣтъ са като небѣто, като земiта, като огнь 52 и като дрúго нiщо дѣто са вiди. А сдáвно сздáние напáвы богъ дѣто са и мисльны и чувствѣны. Чувствѣнъ е оти iма тѣло от земiта щото са глѣда и похваща са. А мисльненъ é, оти iма душá, дѣто е вѣдхновѣние божiе невещественъ, невидима и мисльна нiщо. И легомi сдáвна богъ напáви чловѣка заради туй и по-много сздáния почѣте го, и по-много му влáсть дáде, каквòго каже и прорòкъ Давидъ: слáвою и чѣстию вѣнчáлъ еси éго, сирѣчъ чловѣка и поставилъ еси éго надъ дѣлѣ руку твою, сирѣчъ царя и господарѣ, напáви го богъ надъ сичкото си сздáние; в'сá покорилъ еси подъ нòгѣ его си рѣчъ сичкитѣ

си направи подклонѣны полóжи на чловѣка и като работници и робѣе си ги направил' чловѣколю́пче бóже. На чловѣка мálко нѣщо тукó дѣто е чловѣкъ по-долу от ангелыте, каквото кáзова и туй пророкъ Давидъ: умалѣл еси́ егó маломъ чймъ от ангелъ си рѣч' туко защо умира чловѣкъ, заради туй е по-мáлкъ от ангелыте. И не направы богъ 53 чловѣка тѣй да е по-мáлакъ от ангелыте, алá самси́ стáна чловѣкъ такѣвзи.

Защó испрѣвѣнъ богъ не направы Адáма да умрѣ и да изгниѣ ами го направи да ѣ безсмъртенъ и нетлѣнѣнъ. И имаше богъ на умъ да го почтѣ по-мнóго, от колкото бѣше почтѣнъ. А той не послуша заповѣдь божѣа нити дрѣжá повелѣніето нѣгово, ами потѣпка заповѣдѣтъ, амѣ ѣде от онóзи дрѣвó рáзумно. Заради́ туй като преслѣшникъ божѣи охѣди са да умира II туй за нѣгово добрó, зам да не остане безсмъртно злó, каквóто кáже и богословъ Григоріе: от злó тѣглены, от труд', от болестъ, от грѣжа, от сѣкаквы злині, щото іма на тáзи земѣ проклѣта. И легомѣ каквóто рѣкох' по-напрѣдъ, двóю състáвенъ е чловѣкъ: от душá и от тѣлó. Заради́ туй и вседрѣжѣгел' богъ, щото ѣ със скопосѣтъ си добръ, многóмилостивъ и благоутрóбенъ, сугубо рождѣніе пріе на земáта, едно от светá богородица и приснодѣва Маріа, ко- 54 гѣго плѣтскѣи и на годѣны роди са от нея, замъ да обновѣи и исправи скопосѣтъ' чловѣчески, дѣто сѣбѣ си затрѣи от преслѣшаньето Адáмово. А дрѣгото рождѣніе, или по-добрѣ да речѣшь породѣніе днѣс' го пріе и нѣго рáди спасѣніе чловѣческо, зам' да измѣи и да очисти сѣгрѣшѣніето нáше. Свѣтелъ и великъ и нарочит' бѣше, благословѣны Христѣане, дѣто са замѣна праздникѣтъ, Христово рождѣство. Казувамъ, алá най-свѣтливъ и най-почтѣнъ е днѣшніатъ празникъ. Оти тамъ свѣздá показá Христá, че съ е родѣлъ, а тѣка отецъ мартурѣсува, дѣто са крѣщава; тамъ философите със дáрове поклонѣха мо се като бóгу и царю и тридневному мрѣт'вцу, а тѣка ангелы от небѣто като истиннóму бóгу слѣжат'; тамъ катó дѣте мálко бѣше повѣг в пеленѣи, а тѣка катó съврѣшѣнъ богъ и съврѣшѣн чловѣкъ крѣщава са, замъ да измѣе род' чловѣческѣи от гнѣс' и от смрáдъ, от прѣдѣд'ны грѣх', там' великы архангелъ Гавріилъ слугѣваше, а тука ангелъ мъченикъ ипо- 55 стасикъ Предтеча Іоáннь, служѣгелъ мартурѣсва покрѣте рáботы, та чѣ колкото са на днѣшніатъ ден' рáботыте по-свѣтлѣ ѣ, толкози са и по-голѣмы от онзи празникъ, дѣто са замѣна. Заради́ туй и нѣе легомѣ Христос се крѣщава, да са крѣщами и нѣе със нѣго, многото нáше грѣховѣ да гѣи потопѣм' в' длѣбынѣто на забрáвенъето; да престáнем' и нѣе от лукáвыте си рáботы. със коѣто са рáдува діáволъ, и да сѣ облѣчѣме в' нóваго Адáма, господа нáшего Іисуса Христа, каквóто повелѣва

Павелъ апостолъ, замъ да влѣзімъ въ клѣте на срѣдцата нѣше, каквото зарѣчува и богъ като от устѣта пророку Ісаію: измыйте сѣ и чѣсти будѣте, отимѣте лукавствіа от срѣдцѣ вѣших'. Че ако бѣдемъ и несвѣршени, и вѣтѣхаго Адама, чѣ макаръ свѣршени да не смѣ, ако не бѣдеме

56 отфрѣлиле от да са кръщаме | замъ да са извршаме. Заради туй са кръсты и Христос замъ да са покаже и намъ дѣръ и пѣтъ за извршаване. Ако ли бѣдемъ са кръстѣле със водѣ и свѣтаго духа, алѣ пак са усмрадиѣме със грѣх. И Христос пак са кръщава ради нѣшете грѣховѣ да ги очисти. Сѣмрѣтъ прѣтѣрпѣ зарад нас, замъ да покаже намъ, как да намѣриме прѣвото си кръщеніе, и то е очищеніе чловѣку на душѣта и вѣтѣхаго Адама отчужденіе. Христос са просвѣщава, алѣ по-много той просвѣщава, замъ да са просвѣтѣме и нѣе, койго сме прѣеле нѣговото проповѣдане. Христос са кръщава, алѣ по-много той кръщава, да прѣтечемъ които нѣсмѣ кръстыне, койго сѣ имаме усмрадено кръщеніето прѣема ны Христос пак като чловѣколюбецъ. Кръщава се Христос да осветѣ водѣте. Кръщава се Христос да покаже тайнство. Рѣка прорѣческа слугѣва, да са кръсти рѣката отеческа, ѳти рѣка отеческа синѣ

57 слово зове са. Чловѣкъ слугѣва и чловѣкъ са кръщава. Прѣтеча | самсѣ слугѣва като рѣбъ, ѳ Христос като чловѣкъ кръщава са. Зарадъ туй и нѣе като рѣбъѣ ближны и премѣдри да послѣжиме на тѣзи покрѣти рѣботы.

Срѣдцѣ чѣсто да спѣчѣлимѣ, каквото кѣже божѣствны Давидъ: ѳко да чѣстѣ послѣжимъ тайнству. Умъ благочѣстѣвъ и правослѣвенъ да имаме ѳти и правослѣвно да смѣслимъ за покрѣтитѣ рѣботы. Който е благочѣстѣвъ и правослѣвенъ, да прѣтечѣ да послѣша, щѣ кѣже божѣствны Давидъ. Приступите, рече, к'нѣму и просвѣтѣте са та пак, ка(к)то кѣже пророкъ Ісаіа, да ѳбѣлетъ грѣховѣте нѣше, като снѣгъ. Който е дѣбрь, смѣренъ и богобоязливъ, да прослѣвы и да вѣспѣѣ потѣйната рѣбота. ѳти такѣвы славослѣвіе прѣема богъ, като ѳаміянъ добромѣризливъ. А който ѣ пак нечѣстѣвъ и да испѣтова тайнството нѣше, да са мѣхне от чѣрква, да са ѳтлѣче, ѳти искѣси със гнѣвъ бѣжѣ такѣвзи. ѳти и пророкъ Морсѣй, когѣто щѣше да възлѣзе на планѣта да прѣемны плѣчы написанны благописаннаго зѣкона, || тѣй зарѣча, ѳти ни едѣнъ звѣръ ни добѣтак ни дрѣго нѣщо да са прѣближи прѣ ѳнази планѣна. Ако ли са прѣближѣ нѣкой, а то съсъ кѣмане да го убѣйтъ мнѣжество еврейско. Туй и сегѣ е, прѣлично тайнство имаме, дѣто го празнуваме и трѣжествуваме. Зарадъ туй и на высѣко щѣмъ да (и)злѣземъ да трѣжествуваме, нѣ на мѣсто, ѳми съсъ умѣтъ си, на высѣкы, и голѣмы мѣслы. А който е лукавъ като зѣмѣа и да помны злѣ като

камила, и да грабе като вл'къ, и гнѣвливъ като лъвъ и двойлікъ като лѣсица и женолюбецъ като пастухъ конь¹⁾ и сребролюбецъ които чер'ви, как' да са наречѣ такъвзы чловѣкъ? Зарад туй като звѣрь злѣ издаlechъ да стой, да не виѣде и гнѣвъ божїи какъвъ ѣ. Ами който са православны тѣе да са приближѣтъ и призоворѣтъ. Оти царска трапѣза ѣше и царскїи слугѣ, дѣто да знѣятъ и службѣте царскы. Ако ли е иѣкой неукъ, далечъ да стой от царската трапѣза. Оти царъ, щото царствѣва над' сїчки, господъ нашъ Исусъ Христосъ, казувамъ, добрий скопосны и светїи прїема, каквото повелѣва от устага пророческы: бѣдете святїи 59
їко азъ святъ ѣсмъ. Оти ако си приготвымъ умотъ за послушанье, сїчка мїсль, каквото повелѣва Пѣвель апостоль, камтѣ бѣга да са плѣнїмъ, да ны мїслимъ за зѣмльното, да са не надвїемъ тѣлѣсно, амї тѣлото да надвїваме, да са не подслѣжиме душѣвното добрѣ на телѣсната воля. Ами душѣта да їмаме госпожда и стопѣница на тѣлото, тогїзъ щѣ да ны отлѣгне. Тогїзъ да отфрѣлимъ теготѣта от нас, от злопомисленето, да стѣниме готѣвы на сїчки мїсленье съвсѣмъ Законъ їмаха ѣллините на вѣхото врѣме, чїи който їщѣше да са боре със другого чловѣка на праздниците дѣто струваха, їмаха чловѣцы на туй, и помажеха ги със древенѣ масло гѣлы по сичкото имъ тѣло, замъ да не мѣже едїнъ другїи лесно да са надвїят. И вас тѣй щѣ да ви направѣ нѣ със масло чувствѣно да вїи помажа, амї със светїи и чѣдни и свѣтло приказуване да вїи утѣши душиѣте вѣшы, да нѣма бѣсъ мѣсто камтѣ вѣшата голотѣ. Да начѣна приказоването и скѣпосѣтъ на праздникѣтъ 60
намъ ѣти много врѣмѣ затрїхмѣ сегїи, амї да дѣдимѣ да прикажемѣ какъ и когї са кръсты господъ нашъ Исусъ Христос. Оти и праздникѣтъ нашъ зарадъ туй днесъ.

Слѣд рождествѣто гѣспѣда нашѣго Исуса Христа, каквото чѣхте на рождѣство Христовѣ, като остѣна Иродъ на прїсмѣхѣ от филосѣфите, проводи та исклѣ дїи хїлїядѣ мѣлкы дѣцѣ от двѣ години и по-долу. Междѣ онѣзи дѣцѣ случїи са и честнїи Предтѣча, дѣте мѣлко на майкинїте си рѣцї Елисавѣѣнини дѣто бѣше. И като щѣха и него да затрїят, просѣдна се планинатѣ и прїмина на онѣзе странѣ Елисавѣѣ със Предтѣча и ангелъ гѣспѣденъ зѣ го въ пѣстыня. И отхрани го тамъ до гдѣ зайкна и до гдѣ дѣде на вѣзраст ѣ годїны и мѣсецы три. Ястїѣто му бѣше у пѣстыня дївїи медъ и от пѣстинскыте дрѣвїи ластарите. И тогїзи му дѣде рѣчъ божїи и кѣже му да остѣвы пѣстыня и да їѣде на їудѣйската странѣ, да проповѣда поканїѣ по езиците галилѣйскы. И мнѣжѣство

¹⁾ От страни е написано: айгъръ

много еврейское отхождаха и исповѣдуваха си грѣховѣте и кръщаваха
61 са от него на Йордан. Тамъ попитаха Предтеча: да не бъдешъ ты пророкътъ? А той каже, чи нѣс'мъ азъ. Чий легомъ не бѣше пророкъ? Въ истину пророкъ бѣше. Ала не питаха го: да не бъдешъ ты пророкъ? Си реч' да не бъдешъ ты този, дѣто рече пророкъ Моисей, оти пророка ще да вдигне вам' господъ богъ наш' от братѣа нѣшихъ? Сѣ рѣч', оги ще да доде единъ великъ пророкъ от родъ еврейскы. Чий сѣкаха еврейте, защо Предтеча е онзи пророкъ, и зарад туй го опиѣаха. А той им' отговори и каже имъ оти нѣс'мъ азъ онзи, амѣ ще да доде той слѣд' менѣ щотъ нѣс'мъ азъ достойнъ да му отврѣза рѣмането от убѣщата, дѣто му са на краката. Азъ не мога да разумѣа, какъ сѣ е той родѣн'. Въ истина по-напоконъ са родѣн' той от мѣня като чловѣкъ, ала като богъ дѣто е та е по-напрѣд' от мѣнѣ със години на божеството си. Азъ вы кръщавам' тукъ със вода, а той ще да вы кръсты духом' светѣмъ и със огнь. Той има в'рѣкѣта си лопѣта и очѣстѣва плѣвата от жѣтото. Сѣ рѣч' сръдцевѣдецъ е богъ и познава грѣшникѣ и праведны та чѣ
62 грѣшны осѣжда въ огнь вѣчны, а праведны събѣра у цѣрство небесное. И сѣчките чловѣци отхождаха и пиѣаха го, чѣ що да стѣриме да са спасѣмъ. И каже имъ: който има двѣ дрѣхы, едната да даде оно музи, дѣто нѣма, и който има хлѣбъ много, а той да даде томузи, дѣто нѣма. Отидѣаха и вѣмѣши и попиѣаха го, що да стѣримъ, да (са) спасѣмъ? И каже имъ: пазѣте се от неправда; по-много от щотъ вѣ е зарѣчано не зѣмайте, амѣ тукъ зарѣчанното зѣмайте си и того ищѣте. Отидѣаха и воцѣаны и попиѣаха го: амѣ нѣе що да стѣримъ да са спасѣмъ? И каже имъ: пазѣте са, зло нѣкому не стрѣвайте, доста вѣ е лѣфоста вѣша да са храните. Като стоѣаха чловѣцѣтъ и чѣкаха и мѣслѣа, чи този е Христос, пакъ продѣума и каже имъ: Нѣс'мъ азъ този щотъ вѣе мѣслите, амѣ онзи дѣто иде със множество чловѣци. Като дѣумаше Предтеча туй, ѣто че дофѣаса и Христос да са кръстѣ. Тогѣзи, като го видѣ Прѣдтеча, каже на еврейте: сѣ агнецъ божѣи вѣземлѣй грѣхѣи мѣру. Сѣ рѣч' ѣто туй е онзи дѣто вы казувах' синъ бога истиннаго, щотъ зѣ на чловѣците грѣховѣте врѣху сѣбѣ, да гы очѣсты. Тогѣзи отиде
63 Христосъ при Иоанна и каже му: елѣ, кръстѣ ма, че за туй додох'. Каже му Прѣдтеча: азъ трѣбувам' да мартурисам' и да зѣмѣ друго кръщѣнѣе на твоѣто име, а ты идешъ да та кръщам' азъ. Йорданъ като та видѣ, врѣна са насѣтъ. А азъ какъ щѣ да смѣя да та кръщам'? Чи когѣ Моисей, онзи боговидѣнѣйши и великъ пророкъ осрамѣ са да та поглѣда в' лицето, амѣ азъ какъ щѣ да похвана светѣи твой врѣх' със грѣшны рѣцѣ: сѣно зѣмлѣно съм' и какъ щѣ да са прилѣжъ при огнь непосто-

янины. Ти ма освети, гóсподи, ти ма кръсти, владѣко, ти ма очисти от смрадъ грѣховни. Оти азъ не мога да смѣи да та кръщамъ. Кáже му Христосъ: Иоáнне, остави тѣзи думы. Сегá нѣ е врѣмѣ за таквóзы много думане, óти врѣмѣ е за смóтрѣнѣе. Зарад' туй члòвѣкъ стáнах', зарад' туй облѣкох' плътъ, зарад' туй сыромáх и смѣрѣнъ явих' са, зам' да исплѣня сѣчка прáвда. Зарад' туй кръсти ма, да са исплѣня смóтрѣнѣето мòе и сѣчкòто мы сънисхождѣнѣе. Тогѣзи хвáна чѣстны Прѣдтеча та гó кръсты и духъ свѣтѣй катò голýлъ слѣзе врѣхý главъта Христова 64 и глас чý са от небеса, чѣ тòз е синъ мой възлюблѣнны, със когòто си сѣна тогòзи направих' спасѣнѣе члòвѣческòе, Тагѣзи излѣзе Христос от рѣкѣта кръстинъ. Та че от гдѣ и как' са кръсты Христос, тѣй ны учътъ божест(ъ)вны и свещѣнны евангелисты. Амѣ имаме и нѣколко пѣгане за днѣшнѣят прáзникъ. И пр'вомъ щѣмъ да пѣтаме: защò Христòсъ, катò бѣше без' грѣхъ и кръсти са? второ, защò са не кръсти в' дрýга рѣкá, амѣ на Јордáнската? трѣто, духъ свѣтѣй, защò слѣзѣ духъ свѣтѣй? четвр'то, бы на прилѣка гóлубова; пѣто кòлко кръщѣнѣа сѣ? шесто кòлко имена имá кръщѣнѣето? седмо, на кòлко са казува духа? осмо, на кòлко имена се казува свѣт'? девѣто, защò е кръщѣнѣето от вода и от духъ? десѣто, щò мòже кръщѣнѣето да помòгны на члòвѣка? Тѣзи десетѣхъ пѣганѣе имаме днес. Макар да са пáда да имá юще пò-много, алá нѣе тукò койгò трѣбовътъ, да кáжемъ, óти тукò от тѣзи десетѣхъ пѣтанѣе мòгътъ и дрýгесте да са разрѣшѣтъ. А вѣе, о благослòвени христѣане, койгò сте са събрáле ради прáзникътъ, отворѣте очѣге си, нѣ тукò 65 тѣлѣсныте амѣ и душѣвныге, да празнувате трѣжествòто, зáмъ да разумѣйте чѣсто, щòто са дýма, óти нѣ е рáбота и скòпос за този свѣт, амѣ е за члòвѣческòе спасѣнѣе туй тáйнство. Легомѣи и скòпосътъ прáзнику светòму ради члòвеческòе спасѣнѣе бѣ. Алá от гдѣ дрýго възлюби члòвѣцитѣ богъ та дòде да са възплътъ? От гдѣ прѣе твòрець и създáтель мѣру да слѣзѣ със плътъ не земáта? От гдѣ и за кой рáбота царъ вѣчны и безлѣгны та че поѣска да са родѣ на годѣны и да са наречѣ със годѣны? От гдѣ и за кой рáбота гòсподъ, детò му пѣхътъ херувѣмы и слáвътъ го серафѣми, възпрѣ да са наречѣ симарáнинъ и бѣсенъ? Амѣ защò претрѣпѣ ѹуванѣе и ўкоръ и заплѣване и нáпокунъ и умрѣ на кръстътъ? Очѣвѣстно е, óти туй сѣчкòто прѣе ради спасѣнѣе члòвѣческòе. Защòто ищѣше да спасѣ Адáма и онѣзи, щòто са от Адáма; ищѣше да нáбáвы душите им' от ръцѣте дѣволскы. Чѣи от как' испáдна скòпос члòвѣческы от преступлѣнѣе и испáди са из' рай, не мòжеше веке да възлѣзе от гдѣто бѣше || слѣзълъ, óти грѣхъ Адáмовъ сѣ рѣч' прѣс- 66 лушáнѣето загвòри вратáта райскы. Пáкъ бы прѣлѣлъ богъ Адáма тòзи

час' да го уведѣ пак' в'рай, ала грѣх, ище покаѣнїе, да са исправи, а Адамъ не щѣ да са покаѣ, нещѣ да плаче нити рече, когѣто го попита богъ: да не бѣдешъ ялъ от дрѣвото? — чї съгрѣших' творче мой, измѣмѣх' са и преслѣвах твоѣта вола. Зарад туй плача и проливам' слѣзы и мола ти са прїими ма пак, преслѣшника. Ала не рече тѣй, ами фрѣлы крївдата на бога и каже, чи женѣта, дѣто ми а дадѣ, тѣа ма прелѣсти, — показа тѣтакси, чи тѣй нѣ е крївъ, ами богъ, дѣто му даде подругата Ева за женѣ, тѣй ѣ крїва. Попита богъ и Ева, ала ни тѣа не рече, чи съгрѣших', ами фрѣлы крївдата на змѣята, че тѣй гѣ е прелѣстила. И легомѣ не щѣха тогѣзи да са покаятъ, ала богъ гѣ не прѣе рѣди тѣхното подносѣне. Зарад туй пророзумѣ на сѣтнѣ, на послѣдно врѣмѣ да дѣде да са вѣплѣти от светѣа богородица и приснодѣву Марїа и

67 да са крѣсты от рѣцѣте || рабу своему Прѣдтечу. Ами да ма простѣте ѣти речѣ ма насѣлыха и излѣзохъ вѣнъ от' скопосѣт' си.

Ама да дѣда да раздрѣша пѣганѣята. И прѣвото пѣтане ѣмахме, чи като бѣше безгрѣшен' Христос, защо са крѣсти. Ути крѣщенїето та ѣ избавлѣнїе от грѣховѣте чловѣчески и очищѣнїе от предѣднаго грѣха. А Христос бѣше не примѣсенъ със грѣхъ, каквѣто каже прорѣкъ Исѣаїа: грѣха не сътвори ниже обрѣте се въ устѣх' егѣ лѣстѣ. Ами защо са крѣсты? Да речѣмъ за тѣй. Чѣтыри стихѣи са, от коѣто стихѣи е чловѣкъ. Ала и свѣтогъ сѣчкы от тѣх' са влечѣ. И пак' на тѣзи стихѣи щѣ чловѣкъ да са разсѣпы и до втору пришествїе господне пак' от тѣх' да са съберѣ. Прѣвата стихѣа и потрѣбна та ѣ въздѣхъ, защо без' отдышане чловѣкъ не мѣже да дрѣжї едѣн' час'. Вѣтората стихѣа та ѣ и по-высока топлѣта, сѣрѣч' огѣнъ, нѣ тоз' дѣто са глѣда на земѣта, ами и мѣсто високо въздѣшно, горѣщо е. Трѣтата стихѣа та е земѣ. От тѣзи чѣтырѣте стихѣи та е съставенъ чловѣкъ та че ѣерѣ зовѣ са въздух',

68 ѣти бѣва от ѣо, си рѣч' от ѣо || дышане. Защоѣто от тѣзи въздѣх отдышаме си. А топлѣтата зовѣ са топлѣта, ѣти бѣва от горѣнїе сѣ рѣч' от жежѣнїе, защоѣто е горѣщо нѣщо. А водѣта става от ѣзвори сѣ рѣчъ мокротѣ. Зовѣ са зема ѣти става от всѣлюване да речѣмъ от вмѣстѣюване, защо зема та събѣра сѣчкѣто мѣножество чловѣческо. Тѣзы чѣтырѣте стихѣи легомѣ са съставлѣнїе на тѣлото чловѣческо, прѣлично бѣше да са освѣтѣтъ от господнѣ снисхождѣнїе. Таче легомы топлѣтата и въздух освѣтѣха са от сѣнисхождѣнїе бога слѣва. Каквѣто и от слѣнцито просвѣщаватъ се а земѣта се освѣтѣ, когѣто са родѣ плѣтскы в' пещерѣята. Зарад туй прѣлѣчаше и водѣта, дѣто е едѣна от чѣтырѣте стихѣи, да са и тѣа освѣтѣ, ала ѣнакъ не бѣше мѣщно да са освѣтѣ водѣта до гдѣ са не крѣстѣи гѣспѣдъ плѣтскѣи на Јорданската рѣка. И дрѣго,

оти бѣсове, дѣто испаднаха от щото са поголѣми деницата, когѣто
 стана архангелъ Михайлъ и рече | станемъ добре, станемъ съ страхомъ 69
 божіемъ. Тогѣзи едни паднаха у бездна долу в' мѣкѣта, а другѣи останѣха
 на земѣта, а другѣи у водѣта и другѣи станѣха на въздух, тѣзи дѣто са
 наричатъ въздушны вами. До тѣка тѣко станѣха бѣсове, когѣто чува
 глас: които бѣха на въздух' или на земѣта, тутакси надви са силата
 тѣхна от схождение бога слова. Подобаваше и на тѣзи бѣсове, дѣто
 бѣха са случиле вав водѣта, и силата тѣхна да са настѣпи, че зарад туй
 кръстѣ са Христос в' водѣта. Един безгрѣшен, каквѣго каже и пророкъ
 Давидъ на Христа, тѣ съкрушилъ еси главы змѣемъ въ водѣ. Туй е
 прѣвото разрѣшеніе.

И второто та е по-много. А третото замъ да покаже намъ тай-
 (н)ство като голѣмо и чуждо дѣте ѣ, оти и туй е едно тайнство на вѣ-
 рата наша от седемѣх тайнства. И прѣвото тайнство туй е кръщеніето,
 а второто па ѣ свето мѣро, третото е светое причещеніе, четвъртото
 та ѣ прѣви бракъ, а пѣто та е свещенство, шѣстото е калѣгерство сѣ'
 рѣч' великы | образ, а сѣдмото е свещеніе мѣсло. И легомѣ като ве- 70
 ліко и прѣво тайнство на вѣрата наша дѣто е, замъ да го покаже намъ
 Христос, оти да покаже, който са не кръсты не щѣ да са спасѣ, как-
 вото повелѣва и Христос у светѣе евангеліе: който са не породѣ от
 вода и от духа, нещѣ да влѣзе у царство небесное. Легомѣ е велико и
 потребно тайнство светѣе кръщеніе, и зарад да го покаже намъ Хрис-
 тос, зарад туй са кръсти, а то нѣ' да са очѣсты той от грѣх, небѣвъ тѣй.

Ето със помощъ божію разрѣшихме прѣвото пиѣгане, да разрѣ-
 шимъ и второто. И то ѣ чѣи защѣ са некрѣсты в' другѣа рѣка, амѣ на
 Јорданската. Да речѣмъ и за туй. Оти много чудеса бѣха сторѣле са в
 тѣзи рѣка та чѣи бѣше отдѣлена от другѣте рѣкѣи и наричаше са светѣа
 рѣка. Зарад туй отидѣ и Христос та са кръсты в' неѣ. Чудеса станѣха
 който щѣте да ги чѣете. Прѣвото чѣдо бы, когѣто премѣна Исѣус, синъ
 Навѣинов със кѣвѣтътъ | презъ неѣ станѣ¹⁾. Той бѣи онзи велики про-
 рокъ Моѣсѣй, когѣго омѣраше, оставѣ намѣстникѣ на царството си Исѣуса
 сѣна Навѣиновѣ, а Исѣус Навѣинъ, като зѣ царството еврейско и отхѣж-
 даше камѣ Јеросалимъ, планинѣ и гѣрадове и царѣто, който бѣха на па-

¹⁾ Отъ тукъ, именно отъ началото на 36 листъ на ръкописа до включително 41
 листъ слѣдва текстъ, който се повтаря, само че писано отъ друга ръка. отъ началото на
 листъ 42 до къмъ края на листъ 47, гдѣто на послѣдния пети редъ (отъ долу), вече про-
 дължава текстътъ нататѣкъ. Прѣписвало се е отъ единъ и сѣщъ оригиналъ. Интересни
 сѣ различията, повечето отъ фонетиченъ, но не малко и отъ синтактиченъ характеръ,
 които се дължатъ на свободата на прѣписвачитѣ. Както се вижда, тѣ сѣ прочитали по
 чѣли изречения, които, прѣписвайки, често сѣ ги измѣняли по своему. Откъмъ тая страна
 двѣта прѣписа на единъ и сѣщъ текстъ сѣ тѣврдѣ интересни. Първиятъ прѣписвачъ
 е по-неграмотенъ, позволява си по вече отклонения отъ оригинала.

тѣт' му. Алá щѣши да íде на Јерихонъ да го съгледáтъ. Оти́доха оне́зи момци о една кúрва, íмето е Раáва та са скрíха въ къщáта и, а граж-
дáните кáто гí вíдѣха тúтакси познáха гí по дрéхите, че са чешíте и
саглéдници. Поíскаха да ги хвáнътъ да гí обíятъ, а онáзи кúрва, и-
мето е Раáва, покáзъ имъ пѣтъ, да побѣгнaтъ момцíте. Чíи и радí туй
добрó, дéто имъ стóри, рекоха ѝ онéзи момцýи, чи нíма тозí град' щéмъ
да призémимъ векí кáкъ мóжимъ, амí угуdí н́кой б́лекъ на къщáта
си, тá чи когí плѣнíмъ дрúгите кашиа да са пáзимъ отъ твóата кáща,
да ни потéглишъ' ни еднó зло нíкакъ И тóгизи излѣзоха укрíгом и
оти́доха Јсýса Навíнова и убáдиха му щóто са видéли и потеглíлы, та
72 чи úтра сички стáнаха от туй мѣсто ||, дéто б́ха кондíсалы, щотó са
нарíчаше Сатътынъ, и оти́доха блíзо при Јордáна, стóриха там' трí-
дне. Тогíзы излѣзоха попóвите еврéйскы и вíкаха по сичкото мнó-
жество еврéйско, чи когí вíдите кóвчегатъ, чи го вдигатъ дванáдысѣтъ
попóви, а вíа сичкы да стáните исподíра далéчь от нéго колкото хи-
лады лáкти. И úтра никóй да ни легни със жинáта си, амí да сты чíсты
чи úтра ще да покáже богъ голѣмо чýдо по сичкíи язýцы. И на úтрѣ,
когí самна, вдигнáха попóвите на рамото си кивóтотъ, а Јсус Навíинъ
рече имъ: стóйты в' рѣкáта в(ъ)трѣ със кивóтатъ догдé примынатъ
сичкы еврéи. И тѣй сторíха. Тогíзи влѣзо́ха попóвите вѣтрѣ в' Јор-
дан. О чýдо, прѣслáвно. Јордán в'рнъ са назáтъ толкозýи водá туко ос-
тáна, колкото сí намóкриха кракáта до глѣзните. Тамъ стáнъха със ков-
чегътъ, догдé премíнъха сичкото мнóжество еврéйско през Јордánъ и
73 нíкак са не наквасíха кракáта имъ. Тогíзи вíкна Јсýс || на хóрата и
кáже: дрѣжите са народ еврéй(ски) и не бóйте са, óти предáде богъ в'
рѣцѣте нáше сичкíте езýцы: Хананей и Хет'тэй и Ферезей и Евдéйте
и Гергесей и Амморей и Еввусей. Тѣзы седемтѣхъ езýцы предáде гы
богъ нáмъ. Амí вíе сичкы та сте дванáдесетъ колѣна, и от сѣ́ко ко-
лѣ́но сѣ́кы чловѣкъ по единъ кáмикъ голѣмъ до зéме да го угодíте
тúка, при кра(ка)та пóпъскы, замъ да б́де за б́легъ сѣ́когы, кáто когí
са намѣри н́кой да вы попíта, що е туй кáмане, а вíе да му речéте,
че тúка сто́аха попóвите със кувотътъ и не наквасíха са, Јордán' са
поврѣ́на назáтъ до гдé нíе сичкы еврéе премíнъхме. И дрúгí дванá-
десет кáмане от Јордáна да зéмете, да гíи íмате със сѣбѣ въ къщíлта си.
И такá стóриха. И сто́тъ кáмането юще у Јордáна и до днешнýи дéнь.
Прíзво чýдо туй бы на Јордáнската рѣкá. А втóро б́и, когíто премíна
пророкъ Илíа със Елисeа кáто по сухо, и то тѣй б́и. Пророкъ Илíа, ко-
74 гíто щѣше да са възнесé, íмаше еднóгó ученика, името му Еллисей.
И кáже му: сѣдí тúка óти господъ ме провóдыда íда от тúка до тамé,

Кáже му Елисе́й: да ми не даде́ богъ да та оста́вѣ, ами́ и азъ да ѝда де́то ты отхо́дѣшъ. Тогѣзи ста́нъха и два́та от Га́лгала и отѣдоха до Вео́йлъ. И та́мъ ѝмаше проро́чески дѣ́ца, и ка́жеха Елисе́ю: е́то да зна́ешъ, защо́ богъ ще да зе́ме даскала ты Илѣа. Кáже имъ Елисе́й: зна́а го и азъ тукó вѣ млѣчѣте. Пакъ рече́ проро́къ Илѣа Елисе́ю: седи́ ты тѹка, до гдѣ ѝда азъ до таме́. И Елисе́и нещѣ́ да го оста́вы, защо́ са боа́ше от не́го да са не възнесе́ нѣ́какъ и да го не ви́ди. И от тамъ ста́нъха и отѣдоха на Јерихо́нъ, и тамъ ре́коха му дѣ́цата проро́чески, чи́ да знайшъ че́ ще да зе́мы богъ даскала ты Илѣа. Ка́же имъ Елисе́й пак: зна́я и азъ тукó млѣ́чете ви́е. И тамъ па́къ рече́ му Илѣа: седи́ тѹка ты, до гдѣ ѝда а́зъ до Јорда́на. Ка́же му Елисе́й: да мы не даде́ господъ да та оста́вѣ, ами́ и азъ ѝда, гдѣ́то ты отхо́ждашъ. Тогѣзи трѣ́гнаха от Јерихо́н съ́с Елисе́а и дру́ги съ́с іо́ще петдесе́тъ || чло- 75
вѣ́цы. Дѣ́ца проро́чески бѣ́ха онѣ́зи чловѣ́цы. Оти́доха и ста́нъха над' рѣ́кѣта Јорда́нска на брѣ́гот. Та че́ тогѣзи ѝмаше проро́къ Илѣа еди́н ве́тах ко́жохъ, и изва́де го и уда́ре съ́с не́го Јордана. И тутакъ́си ста́на пѣ́тъ посре́дъ рѣ́кѣта та чи́ онѣ́зи педесетѣ́хъ чловѣ́цы оста́нъха из отса́мъ рѣ́кѣта и ни́как' са не омо́криха. Тогѣзи ка́же Илѣа Елисе́ю: ищи́ каква́ щешъ да́рба от ме́нѣ да дре(е)мешъ, до гдѣ са нѣ́сѣмъ възнесе́лъ. Кáже му Елисе́й: та́зы дарба де́то а ты ѝма́шъ, дваждъ то́лкози да до́де у ме́нѣ. Ка́же му Илѣа: нѣ́що твѣ́рдѣ голѣ́ма дарба по́йска. Ами́ ако ма ви́дишъ ко́гѣто щѣ́ да се възнесе́ да прѣ́емнишъ туй щото го ѝщешъ. Туй като дѹ́маше, е́то ко́лесница о́гнѣ́нна съ́с че́тыри ко́не гра́бнъха проро́ка Илѣа от пред' Елисе́а, а Елисе́й то́лкози тукó мо́жи́ о́ти гра́бна онѣ́зи ве́тхы ко́жох, де́то го ѝмаше Илѣа, и стоа́ше та гле́даше ка́то са възно́сѣше на небе́то. И тѣ́й са вѣ́рна пак да пре́мине Јорда́н || самси́. И уда́ре е́ди́н пѣ́тъ Јор- 76
да́нската рѣ́ка и не раздѣ́ли са ка́то при Илѣа. Тогѣ́же ка́же; гдѣ́ е богъ Илѣ́инъ а́пфо, да рече́ме о́цу мо́ему. И уда́ре вторы́ пѣ́тъ, и раздѣ́ли са и прѣ́мина и той на она́с страна́ рѣ́ка́та като по су́хо. Туй пак чу́до вто́ро бы на Јорда́нската рѣ́ка. И дру́го іо́ще, едно́ трето́ тѣ́й бѣ́.

В Сѣ́рѣа ѝмаше нѣ́кой цар та ѝмаше едно́го голѣ́ма болѣ́рина у царството си, зовѣ́ха го Неема́нъ. И то́й бѣ́ше струпли́въ по ли́цето и ѝмаше робѣ́ния от еврейски́ рѣ́дъ. И е́ди́нъ де́нь, ка́то гле́даше господа́рѣ́того си тѣ́й струпли́ва и рече́ на господа́рката си, де́то бѣ́ше жена́ Неема́нова: да бѣ́ше оти́шелъ господа́ръ мо́й у Сама́рѣа' та бѣ́ исцѣ́лѣ́лъ от този стру́пъ. А жена́та му отѣ́де и ка́за мъ́жѹ си, Неема́ну: туй тѣ́, ка́же, рече́ робѣ́ната на́ша. Тогѣ́зи ста́на Неема́нъ и отѣ́е при ца́ра и ка́же му: мо́ла ти са, пости́ ма да ѝда у Сама́рѣа да са исцѣ́ла. И да́де

му царъ десѣтъ таланты сребро, сѣ рѣчъ хилѣада двѣстѣ и петдесѣтъ
 77 литри сребро, и даде му || ѿще хилѣада жалътице и десѣтъ дрѣхы
 новѣи, и писаніе царско ладе му да го занесе царю Самарѣскому. То-
 гѣзи стана Нееманъ и отиде у Самарѣа и даде повелѣніето царю Асирѣй-
 скому в' раціте царю Самарѣскому. И като видѣ царъ, раздрѣ си
 дрѣхите и каже Нееману: дева нѣс'мъ азъ богъ, и проводилъ
 та царъ да та изцѣлѣ! Скрѣбъ голѣма имаше царъ в' този
 день ради повелѣніето асирѣйскому царю. Тогѣзи, като разбрѣ про-
 рокъ Елисеѣй, че си е раздрѣлъ царъ дрѣхите, проводи му хабаръ,
 каже: що са грижишъ за туй, о царю! проводи го да доде до
 мѣнѣ да го изцѣлѣ азъ, замъ да познаятъ, чи великъ е богъ на нашетъ
 родъ. Стана тогѣзи очзи болѣринъ Нееманъ и отиде при вратата на
 кѣщата Елисеѣва и стана от вѣнъ да чака да излѣзе вѣнъ да го по-
 срѣщны. А Елисеѣй зарѣча му, каже: иди на Јорданската рѣка и омѣй са
 до седемъ пѣти тамъ и ще да са отврѣчи плѣта ты по тѣбѣ и щеш да
 очистишъ. Докато чу Нееман туй, разгнѣва са тврѣдѣ и рече: азъ ка-
 78 жех' че || ще излѣзе вѣнъ и да са помѣли госпуду богу своѣму и да
 полѣжи рѣкѣта си на струпѣето ми и да ма благословѣ в'лицето та да ис-
 цѣлѣа, а той ма проважда да ида на Јорданската рѣка, да са омѣа. Чи
 или нѣма и на друго мѣсто рѣки по-хубавы? Нѣ ли е Арванъ и Фар-
 фаръ, двѣте рѣки Дамасковы по-дѣбріи от Јордана? И тамъ щѣ оти и
 омѣ са щѣ Тогѣзи стана да си иде на своето мѣсто и приближиха са
 момѣщѣте му и рекоха му, че или ты голѣма рѣч' продума пророкъ и
 не щѣ да я сторѣишъ да изцѣлѣишъ. Що е туй?! Иди и омѣй са, че коѣ
 зло щешъ да потѣглишъ. Та чѣ отиде Нееманъ и потопѣ са седемъ
 пѣти у Јордана по думата чловѣку божию и тутакси очисти са и врѣна
 са лицето му и стана като на малко дѣте. Тогѣзи са врѣне Нееманъ и
 отиде при Елисеѣа да му даде от онѣзи иманѣе, дѣто го нѣсѣше, а той
 нещѣ да го зѣме. Трѣто чудо туй бѣ на Јорданската рѣка.

А четврѣто стана тѣй пакъ. Во врѣмето Елисеѣю пророку отидоха
 79 чловѣците || покрай рѣкѣта Јорданъ да сѣкѣтъ дрѣва. Отиде и Елисеѣй
 със тѣхъ. Тамъ, дѣто сѣчаха дрѣвата, испадна от едно твпорѣще сѣчи-
 вѣто желѣзно, и виѣна междѣ тѣхъ чловѣкъ, дѣто имаше сѣчивѣто.
 Тогѣзи зе Елисеѣй топорѣщето и угодѣ го на устѣето при рѣкѣта и рече:
 покажи чудо, бѣже мой, и тутакси искочи желѣзното' сѣчивѣо и влѣзе
 в топорѣщето посрѣд' и стана като кръстъ. Туй чудо бѣше прообра-
 зуване за светѣе кръщеніе и чѣстному кръсту, каквѣто каже и светѣи'
 Козма на единъ трѣпъръ на въздвиженіе крѣста: сѣце въ глѣбыне по-
 грузшу сѣкущую издастъ Јордана дрѣво кръстномъ и кръщеніемъ, прѣ-

сѣченіе лѣсты назнаменуе. Сірѣчь рѣка Јордан дѣто пріе в себѣ сіи желѣзото дѣто сѣчеше, ала пак го даде на својто мѣсто на дрѣвото му и знаменуваше ѳги каквѣто със сечивѣто сечѣах дрѣва, тѣй със сіптата честнаго крѣста и светѣе крѣщеніе прѣсѣче са прѣлѣсть еллинскаа многобожнаа. Зарад' тѣзіи чюдеса || и радиі дрѣгги по-много крѣсти са 80 Христос в'тѣзіи рѣка. Приказува у вѣтхы завѣдъ и дрѣгги чюдеса и работы' дѣто са стѣнгле у Јорданската рѣка, каквѣто и Гедеѳн прорѣкъ преміна и Јаковъ, синъ Исаковъ, и братъ Исавов. И тѣй преміна го със тойгата си, дѣто я имаше, каквото каже сам'сіи, съ жезломъ босѣмъ, рече, прейдохъ Јорданъ. Амѣ азъ тѣзы прѣминувам' ги, защѣ со-сுவать, щѣто казахме да мартуриѣсать, пѣганѣта.

Имаме благословѣны христѣани и вѣторѣто пѣгане, дѣто разрѣшихме Ала да принесѣ и да разрѣшихъ и трѣтѣто. И тѣй е, защѣ слѣзе духъ светѣи' катѣ са крѣщѣаваше Христос. Да каже и за туй: Господъ нашъ Јсус Христос, когѣго са крѣщѣаваше, раздѣлиха са небесаѣта. И отѣць мартуриѣса сіна, каже: стѣи еѣтъ синъ мѣи в'злюблѣнны, ѳ немже благоизволих'. Легѣмѣи, катѣ мартуриѣса отѣць, сѣкаха еврѣите, чи радиі Прѣдѣѣа продѣума тѣзи глас, защѣто го знаѣха катѣ прорѣка дѣто е и прорѣчи синъ, пѣстника и пустинѣка го познаваха. И замѣ 81 да не рекѣтъ, чи Прѣдѣѣю кажетъ сина в'злюблѣнна, зарад туй слѣзе духъ светѣи на прилика голубѣва над' глѣвата Христѣва, и показѣ ѳти радиі Христа отѣць мартуриѣса съ вѣше. И дрѣго пакъ, чи легѣмѣи светѣа'а трѣиѣа е едѣиъ богъ истѣинны, заради туй прилѣчаше да са яви и на свѣтѣтъ. И легѣмѣи синъ крѣщѣаваше са, отѣць мартуриѣсуваше, а духъ светѣи показѣ, когѣ мартуриѣсува отѣць съ вѣше катѣ чюднѣи богъ по работите свой, колко показѣ радиі наше спасѣніе. А нѣе ѳкаѣнни, неблагодѣрни дѣто смѣ кам'ѣто нѣго, вѣрувайѣте ма ѳги мнозіна іма и до днѣшны денъ, щѣто са отрѣчатъ ѳт светѣе крѣщеніе и най-тврѣдѣ еврѣите. Ала Христос ѳт съ вѣше пріе мартуриѣа, а нѣ ѳт сѣбѣ или ѳт какѣа да е чловѣка, каквѣто каже и у светѣе евангѣліе: іко свидѣтелство мѣе нѣстъ ѳт мѣра сѣго. И пак ни дрѣго мѣсто каже, чи дрѣгѣ е дѣто мартуриѣсува за мѣнѣ. И аѣо мар'туриѣсуванѣто ѳтѣу не вѣрувать, аѣо бѣремъ работите му да вѣрувать, дѣто стѣри: мртѣвы вѣскрѣсіи, слѣпѣи просѣвѣти, хроми исцѣлѣи и дрѣгги || без' чѣта чюдеса стѣри. Ала ни радиі тѣх' са не поклѣняха. 82 Зарад' туй да кердѣсать вѣчнѣа мѣка, а нѣе да празднуваме тѣзи владѣчны светѣи прѣздникъ и да са наситѣме със божѣствны рѣчи и със небесно іѣстѣе, дѣто душѣта храни, дѣто са нариѣча хлѣбъ ѳнгѣлскы. Със такѣѣсъ іѣстѣе да са насѣтѣме и със чѣсто срдѣѣе и съ вѣра іѣстинска да послѣшаѣме божѣствныѣ думы. Амѣ разрѣшихме и четврѣтѣто пѣгане.

И то е, чи защо слъзы духъ светѣи на прилика голубова. Да речемъ и за туй. Едно изображеніе от вѣтхи законъ, дѣто го вѣе сѣчки знайте, амѣ тукѣ колкото ради да са поменува, толкози да речемъ.

У Ноевото врѣмѣ сѣчки чловеци бѣха безчѣстни и грѣшнѣи и нѣкакъ бѣга не поменува онѣзи прелѣстени народъ, тукѣ осемъ дѣши намѣриха са праведнѣи тогѣзи на сѣчки свѣтъ; Ное, кажа, и жената му и трѣте му синове Симъ, Хамъ и Афѣтъ и трѣте женѣ на синовѣте му, амѣ легомѣ намрѣзи богъ грѣхове на онѣзи народъ и пойска да ги потопѣ. И рече Ное : направѣ си едѣн кувѣтъ, да речемъ ковчѣгъ голѣмъ
 94 и ¹⁾ влѣзи тѣи и женѣти твоѣи и синове те тѣи || ѡти щѣ да потопѣ сѣчки свѣтъ. Тогѣзи направѣ Ное ковчѣгъ голѣмъ и влѣзоха в неѣго жената му със сѣчката си чѣлѣдъ. И зѣ Ное от сѣкаквѣ родѣ животнѣи по двѣ мѣжка странѣи и женскѣи от нечѣстите. Алѣ от чѣстите зѣ сѣдмѣ
 95 || зичѣ. И катѣ влѣзе в ковчѣгътъ, заклѣчи вратата. И тѣзи час даде богъ дѣждъ на земѣта четирыдесѣтъ динѣи и четирыдесѣтъ ношѣи, толкози колкото сѣчки добѣтакъ се издѣвиха и свѣрѣвете заеднѣо със сѣчки чловеци. А ковчѣгътъ плѣваше по водѣта, догдѣ достѣгна и стѣна на еднѣа планинѣ, щѣто съ зѣе Харарѣтъ. И когѣто престѣна онѣзи мнѣго дѣждъ, провѣди Ное гѣр'вана да видѣ, да лѣе престѣналъ потѣпътъ или нѣ. А гѣрванутъ отидѣ и намѣри мрѣши от добѣтакъ и от свѣрѣвеи и чловѣческѣи и вѣкѣ нещѣ да са врѣне да показѣи нѣкой бѣлегъ какъ ѣ престѣналъ потѣпътъ. А Ное пакъ провѣди и дрѣуго гѣр'вана, амѣи тѣи се не врѣна. И почѣка ѣ динѣи ѡще, та чѣ провѣди голуба, а голубъ катѣ чѣстъ дѣто бѣше със' скѣпѣсъ, нещѣ да кондѣса вѣв' тината, амѣи зѣе еднѣо клѣнче маслѣнѣанѣо и тѣзи час' пакъ се врѣна вѣв' ковчѣгътъ. И тогѣзи познѣа Ное, чѣ лиѣфа водѣта. Тѣчѣ каквѣто
 96 онѣзи голубъ показѣа чѣ престѣна потѣпотъ, тѣи и духъ свѣтѣи, || дѣто се явѣи на прилика голубова надъ главѣта Христовѣа, показѣа ѡти престѣна онѣзи велѣикѣи и мнѣгото потѣпъ на чловѣческѣите грѣхѣвѣ. И легомѣ Христѣсъ, катѣ сѣ помѣза от ѡтцѣа със' маслѣо вѣселѣе, каквѣто каже Давидъ, чѣ Христѣсъ крѣщава се, ѡти бѣсовѣте, щѣто сѣ душмѣанѣи бѣгу, щѣтъ да са погубѣтъ от потѣпотъ, да речемъ от дѣумите гѣспѣдови, а правѣднѣиците щѣтъ да сѣ упѣзѣтъ и да са куртулисѣт от премнѣгото своѣ грѣхѣвѣ. Каквѣто и Ное се избѣви със' сѣчката си чѣлѣдъ от потѣпотъ със' онѣзи кувѣтъ. Ёто заради тѣи са явѣи, благѣсловѣнѣи христѣеннѣи, духъ свѣтѣи на прилика голубова. И дрѣуго пакъ, ѡти

¹⁾ Тукъ почва да се повтарѣа тѣкстѣтъ, за коѣто по-горѣ се спомена, ѡтъ стр. 83 до 94 на ѡригинала. Повторѣниѣто прѣскачаѣе тукъ и продѣлжаваѣе по рѣкописѣа ѡтъ края на 94 страница.

голубъ та е цѣлъ със' скопость, сирѣчь незлѣбивъ от сичкыте птици фрькѣте, каквѣто каже Христѣс въ светѣе евангеліе, чіе бѣдѣти мѹдрій като змій и цѣлы като голубы. Сіи рѣчь змійта има законъ такѣвзы, когѣ я бѣятъ нѣкой чловѣкъ, да речѣмъ когѣ ще да я удари нѣкой, а тѣи сичкото сы тѣло предава на сѣмрѣтъ, ами тукѣ главѣта сы крѣе. Тѣи и нѣе, христієни, да бѣдеми цѣлоумны, сичкото си имѣніе іѣще 97 и тѣлото сы да предадѣмъ на сѣмрѣтъ за любѣвъ Христова. Тѣкмо вѣрата си да пѣзим от сичкото пѣ-много и да стѣнимы като голубъ за сѣкакво незлѣбивъ, злына да не дрѣжимъ или карѣзь със нѣкого христіѣнина, нитѣ да струваме лукав'ство на сѣка рѣчь и да ги при-струваме на зѣлъ пѣмысль. И защѣто си е голубъ от сичкыте птици нѣй-чистъ и незлѣбивъ та зарадіи тѣи са явѣ духъ светій на прѣлика голубова.

Чѹхти лы, благословѣни христієны, четвѣртѣто пѣганіе? Послѹшайте да речѣмъ и пѣтѣто, амѣ пѣмните лы коѣ бѣше? Или от много рѣчѣи забравихте го? Стрѹва ми са мѣлко ще да има да го пѣмнѣтъ, амѣ азъ да вы смѣслѣ. Пѣтахме, че кѣлко крѣщѣніѣ има. Да кажимъ и за тѣи оти пѣтъ кращѣніѣ сѣ. И прѣвѣто крѣщѣніе та е Моисѣево, дѣто привѣды еврѣите през' Червѣното моріе, каквѣто мартурѣсвува и светій Козма на едіиъ трѣпаръ неговъ на днѣшныятъ праздникъ, на сѣдма пѣснь каже: ѣблакъ дрѣвле и мѣре божествнаго, проѣображѣху крѣщѣніе. Чуд'(?) въ нѣхъ дрѣвны крѣстіше се, исхѣдѣще законы людѣе. А моріето бѣше прѣлика на водѣта, и ѣблакъ духовы, сирѣчь 98 на мѣсто водѣ бѣше Червѣното моріе и на мѣсто светаго духа, то бѣше ѣнзи ѣблакъ, дѣто закѣваше израильтѣните дѣнѣе, и не ѣпѣлеваха се от горѣщинѣта от слѣнцето. А вѣторѣто крѣщѣніе та іе прѣроку Прѣдтечу и крѣстітелю Жоѣнну, със коѣто крѣщѣваше еврѣите, каквѣто каже и светѣе евангеліе дѣто от Жоѣнна, ѣти у Салѣмъ много водѣи бѣха и тѣмо се крѣщѣвахъ. А Салѣмъ са зѣве Јерусалѣмъ. Алѣ Жоанновѣто крѣщѣніе бѣши тукѣ за покаѣніѣ, сѣ рѣчь приугѣтвуване бѣше унѣй крѣщѣніе радѣ крѣщѣніето Господне. Защѣ онѣй крѣщѣніе духъ светій не дѣваше са на ѣнѣзы, коѣто се крѣщѣваха. Каквѣто каже и дѣѣніето светѣмъ апѣстѣломъ. Сирѣчь Пѣвелъ апѣстѣлъ хѣдѣше да проповѣда по высѣкыте мѣстѣ кам'ѣ іѣстокъ. Слѣзе до Ефѣсъ и намѣрѣ тамъ двѣнадѣсетъ мѣжіе, дѣто са кѣзуваха и тѣе че сѣ от апѣстѣлыте учѣницы, сѣ рѣчь христієны. Попѣта ги Пѣвелъ апѣстѣлъ, че, прѣѣхги лы дѹха светаго и вѣровахте лы въ Христа или нѣ. А тѣе му рѣкоха, че нѣе || не смѣ ни чѹле, че ѣма духъ светій. Кѣжѣ имъ апо- 99 стѣлъ Пѣвелъ, амѣ вѣв' щѣ се крѣстіхте? Или вѣв' коѣ крѣщѣніе сѣ

кръстїхте? А тїе му рѣкоха : у Иоанновото кръщенїе съ кръстїхме. Тогїзы имъ продума светїй апостолъ Павель и кажи имъ, че Иоаннъ кръсти чловѣците тука със вода, кръщенїе за покаѣнїе, сї рѣчъ да се, покаѣтъ и да се кръщават със кръщенїето дѣто го показва господъ нашъ Исусъ Христос. Тогїзы като чюха онѣзы дванадесетъ чловѣци, тозы часъ се кръстїха със кръщенїето Господа Исуса. Туй принесохме на ваше любовъ, благословѣни христїены, оти да разумїйте защо бѣше и кръщенїето пророку Иоану кръщенїе. Алá тукó за покаѣнїе бѣше. Имаме и втóрото кръщенїе. А третото кръщенїе та é господу нашему Исусу Христу дѣто показа намъ на христїените щото сї е от водъ и светáго духа. Въ туй кръщенїе който се не кръсти, той нѣ е христїенинъ. А четвртото кръщенїе та е мучѣнїе слѣд' Христа, дѣто е от сичкыте кръщенїа най-пóчестно и най-добро, защо веки съ не бой да се осмради със грѣхъ. Туй кръщенїе пръвнъ го самсї Христос

100 показа || и кръстї се когїго се распѣ радї грѣхъ чловѣчески на кръстѣ и пролѣ прѣсветую свою крѣвь. Алá и сичкыте мучѣнїце сжс туй кръщенїе съ кръстїха и сподобїха се на царство небезное. А пѣто кръщенїе та е слѣзї, да речем' дѣто да смїсли чловека грѣховѣте свое и за туй да плаче и прослѣзѣва се; като кръщенїе бїва томұзы дѣто плаче, защото със слѣзї очїстюва чловѣкъ прѣвото си кръщенїе, дѣто го усмради със грѣхъ. Амї много трудъ има, защо мучѣнїето има трудъ и бóлестъ. Амї тукó за едїнъ часъ или за едїнъ день или за недѣля или за мѣсець. А слѣзїте трѣбватъ да гы има чловѣкъ догдѣ бѣде живъ. И заради туй са най-трудны по-много от другите кръщенїа. Ёто рѣкохме колко кръщенїа има и разрѣшїхме и пѣтото питанїе. Да речѣмъ и шѣстото дѣто е и той, светóе кръщенїе колко има имена и нарича се. Да кажемъ и за туй много и чюдны имена има. Амї тукó колкото каже светїй Григорїе богослòвъ, толкозы да речѣмъ.

101 Зовѣ са даръ. Оты нїе нїщо не дадохме богу, а той го даде намъ |||. Зовѣ са и хáризма, защо хáризма даватъ намъ толкозы голѣмо добро. Зовѣ са погруженїе, оти погрїба прѣдотѣческїхъ грѣхъ, да речѣмъ Адамовото прегрѣшенїе. дѣто има сѣко дѣте, когї са роди, та го погружаватъ и погубѣт' го въ светóе кръщенїе. Зовѣ са и помазанїе, защо у вѣтхо времѣ, когїто щѣха по закон да стóрѣтъ царѣ или архїерѣа, помажеха гы съсъ дрьвено мáсло на челáта имъ, тѣй насъ христїените легомї царуве над мѣките струватъ насъ; заради туй кръщаватъ насъ съсъ светóе кръщенїе и помажет' ны съсъ светóе муро на челóто и на ръцѣте и на грьдїте. Оти дїáволъ да нѣма мѣсто да сѣ весели по сичкыте стáвы наше. На чѣлото помазуват' ны, замъ да

не може діаволъ да надвѣе насъ в очіте ни със' прѣзна хубость ни на добротвор'ството другому. А на рѣцѣте помазувать ны, замъ да не може діаволъ да надвѣе насъ за надзѣмуваніе и другіи грѣховѣ дѣтогы струвать рѣцѣте. И на грѣдигѣ мѣжет' ны, замъ да не помниме лукавы помысли, зашто помнинето чловѣку та е на грѣдигѣ. Зовѣ са 102 просвѣщеніе, оти просвѣщава и свѣтла струва душата чловѣку и куртулісува а от вѣчните тѣмны мѣкы. Зовѣ са и одѣжда нетлѣніа, зашто със светое крещеніе покриват' се грѣховѣте чловѣчески и облаче се чловѣкъ вов' здравы рабѣты, и да речѣмъ векѣи не боѣи са ѡнзы чловѣкъ ѡти ще да са мѣче, амѣ отхожда у вѣчное и нетлѣнное царство. Зовѣ са бѣнѣ пакъ бѣтїе, оти изливѣа и очїстюва чловѣка от прегрѣшеніе свое. И онѣй крещеніе бѣва, когито стѣ вѣтори пѣтъ породилъ чловѣкъ бѣз' грѣхъ. Зовѣ са и печѣть, зашто е като печѣть бѣлѣгъ на христїанството. И каквѣто еврѣте помазаха вратата си, гѣрните прѣгове у Егѣпетъ със' ѡгнѣшка крѣвъ и не приближїи се съмрѣта при тѣхъ, тѣи и истиннаго христїанина не може да надвѣе діаволъ, ѡти се бѣлїжени съ светое крещеніе. Рекохмѣ и шѣстото питаніе. А сѣдмото е, чїи на колко імена зовѣ ся іме духовѣ. Да кѣжимъ и за тѣи. Оги духъ на много імена || се зовѣ. Зовѣ са дѣхъ свѣтїи, каквѣто 103 кѣже прорѣкъ Давидъ. Със дѣмыте господне небесѣта са утврѣдїха и със духѣтъ на устага му сїчката сїла тѣхна. И пакъ вов' кнїгата Јѣвова кѣже, духъ господень е дѣто ма стѣрилъ, и дѣханїето всѣдрѣжїтелю сѣдрѣжа ме. И пакъ вов' кнїга, штоѣ се зовѣ Левитикѣ, кѣже, оти духъ господень исплѣни весѣлїе. Зовѣ са духъ и ѡнгель, каквѣто кѣже прорѣкъ Давидъ: тѣзы штоѣ струва ѡнгелите свое плѣмикъ ѡгнѣнь. И пакъ каквѣто кѣже велїкы апостолъ Павѣлъ: не въ сїле служѣбны сугъ на службу посїлаѣмый. Зовѣ са духъ и бѣсъ, каквѣто кѣже светое евангелїе, ѡти господъ наш повѣлѣ едномѣ бѣсо и излѣзе от чловѣка. Тебѣ, рѣчи, дѣмамъ, дѣше нѣме и глухи, излѣзъ от тогѣзи чловѣка. Зовѣ са духъ и вѣтръ, каквѣто кѣже и на кнїгата прорѣку Јѣну: и повдїгна господъ дѣхъ голѣмъ на морїето, когито бѣше прорѣкъ Јѣна със гѣмїата. И пакъ кѣже прорѣкъ Исѣѣа: тѣзы штоѣ утврѣждава грѣмотъ || и сѣзїдува дѣха. И Давидъ: ще да подухне дѣхѣтъ неговъ 104 и да потѣкѣтъ водїте. Зовѣ са духъ и дѣша, каквѣто кѣже пакъ прорѣкъ Давидъ: ще да излѣзе дѣхъ неговъ и ще да се врїне вов' земѣта своѣ, сї рѣчъ когїи излѣзе душата от чловѣка, а тѣлото му ѡстане на земѣта. И на другѣ мѣсто пакъ тѣзы прорѣкъ кѣже: като дѣхъ ще да промїне из' него и не ще да бѣде и не ще векѣи да познѣе мѣстото свое. Пакъ и на другѣ мѣсто: и улѣни се вов' мѣне дѣхъ мой. Зовѣ са

духъ и умъ, коквѣто рѣчи Христосъ на Самаря̀нѣни: духъ е богъ, и коѣто се кланя̀тъ нѣму, със' духъ на истинната стои са да са кланя. Да речѣмъ богъ е умъ, заради туй и коѣто мо се кланя̀тъ приличе със чистъ умъ да мо се кланя̀тъ и да му служатъ. Зовѣ са духъ и работыте светаго духа, каквото каже пророкъ Иса́и: и да почіють на нѣго седемъ дүховѣ: духъ премүдрости и проче. Зовѣ са духъ и даруваніе синоположеніе, и на туй щото приличе каквото каже апостолъ Пáвель:

105 чѣ не приѣхте духъ || работъ, ами приѣхти лы духъ синоположеніе? Зовѣ са духъ и на мѣсто, куги проводишь кнѣга до нѣкого. И туй апостолъ Пáвель мартури́сува и каже: писаніето усмъртѣва ала́ духъ оживѣва. Зовѣ са духъ, щото от в'трѣ разумѣвамъ, каквото каже пророкъ Иса́и: и тогѣзы щѣтъ да разумѣять прелѣстныте духа. Зовѣ са духъ и животная сила, като каже премүдрии Соломонъ: духъ еди́н' над' сѣчкы, сѣ рѣчъ сѣчкыте живы́ работы еди́нъ живѣтъ имать. Ами коѣ да разрѣшѣ или щѣ да оста́вѣ? От мно́го грѣжа па́дамъ въ чүдо, речѣ ма насѣлювать и любѣвѣтъ на прázдникѣтъ да дүмамъ мно́го.

Ами да принесѣ рѣчи́те си и да разрѣшимъ ѡ́смото пѣганіе, пѣтаніе, дѣто е и то: свѣтъ име на ко́лко работы са казу́ва? Да кажемъ и за туй, ѡ́ти свѣтъ зовѣ са и а́нгель, ѡ́ти прѣвому свѣ́то светѣе трѣице та е прѣмѣсенъ и примѣсюва се със свѣ́тлость божествнаа. Свѣ́тъ зовѣ са и чловѣкъ, зашѣто́ има глас и щото́ ще а той го със' гласѣтъ

106 си изья́вѣва. || Свѣ́тъ зовѣ са и ѡ́гнь дѣто да́де богъ Ада́му, каквѣту каже пророкъ Давидъ: свѣ́тилникъ нога́ма мои́ма за́конъ твои́мъ и свѣ́тъ на дѣрѣ́та моа́. И на дру́го мѣсто пакъ: зашѣ́ свѣ́тъ на повелѣніето твоѣ по земѣ́та а. Свѣ́тъ зовѣ са и за́конъ, дѣто го да́де богъ на еврейте. Свѣ́тъ зовѣ са и онзи ѡ́гнь, дѣто горѣше и не изгорѣваше. Свѣ́тъ зовѣ са и онозы, щѣ се ви́дѣше като стлѣпъ огнѣ́нъ и опра́веше еврейте из' пѣ́теть из' Червѣ́ното моріе и хѣдѣ́ха ношѣ́сь. Свѣ́тъ зовѣ са и туй щото́ просвѣ́ти над' па́сти́рите, когѣто са роди́ Христосъ у пещерѣ́та. Свѣ́тъ зовѣ са и звездѣ́та, щѣто опра́вешѣ фило́со́фите от исто́къ дори́ до Виеле́емъ. Свѣ́тъ зовѣ са и туй щото́ пока́за Христосъ на Ѡаворската плани́на и просвѣ́ти пред' учени́ците си. Свѣ́тъ зовѣ са и

107 ѡ́нзы свѣ́тъ, дѣто щѣ́тъ да просвѣ́тътъ пра́ведни́цыте на вто́ро прише́ствіе Христо́во. Свѣ́тъ зовѣ са чѣ́сто и събо́рно светѣе крѣ́щеніе. Ето със' по́мощь божѣа́ ре́кохмѣ и ѡ́смото пита́ніе Ала́ да до́деме да речѣмъ и девѣ́то ѣ́сканіе, и то ѣ́ да пѣ́гамѣ, че зашѣ́ е крѣ́щеніето отъ водѣ́ и от светаго духа. Да речѣмъ и за туй. Чловѣ́къ та е сү́губъ, от тѣ́ло и ду́ша, та чѣ́ тѣ́лото му е чув'ствѣ́но, каквото ре́кохмѣ дү́мыте испрѣ́вень от край, а ду́ша́та е мѣ́слъна и невещѣ́ствна. Тѣ́й и крѣ́щеніето

дѣто е от водата е като чувствѣнна рѣбота. А от дѹха светѣго дѣто сы е мѣслѣно и невеществѣно. Зѣщо тѣлото, когѣто щѣме да го очѣстѣме, а то го със' водѣ очѣстѣме. А пакѣ душѣта а духѣ очѣстѣва и просвѣщава. Заради тѹй и пророкѣ Исаѣа дѹмаше: измѣйте се и чѣсты бѣдѣте, сѣрѣчѣ от тѣлото са отфрѣлѣте лукавството от срѣдцѣто вѣше пред' очѣге мѣй. Сѣ рѣчѣ дѣто е, със' водѣ омѣване, то очѣстѣва тѣлото. А благодѣтъ светѣго дѹха просвѣщава душѣта и куртулѣсува а от грѣхѣ.

Имаме девѣто пѣганѣе, амѣ да кѣжимѣ и десѣто пѣганѣе, или да го оставѣмѣ. || Стрѹва ми са, ѳти го сѣчкы разумѣватѣ като прѣсто сѣ е 108 очѣвѣстно е, че кой христѣанинѣ е, дѣто да не разумѣва, каква дѣрба имѣ светѣе крѣщѣнѣе и каквѣ добрѣ дава на чловѣка. Амѣ и азѣ на мѣлко да го рекѣ зѣмѣ да са не явѣ лѣнѣвъ. Тѹй пѣганѣе, че щѣ мѣже да стѣры крѣщѣнѣето чловѣку. Да кѣжеме и за тѹй. Чловѣкѣ испрѣвѣнѣ без' грѣхѣ и без' сѣгрѣшѣнѣе от земѣта сѣздѣденѣ бѣи от рѣкѣта божѣа. Алѣ когѣто престѣпи заповѣдѣ божѣа и яде от оновѣ дрѣво рѣзумно, от тогѣзи на сѣм' кол(ко)то са природѣха сѣчкы рѣдѣ чловѣчески заедно пѣкѣ сѣчкыте примѣсѣха се със' прѣгрѣшѣнѣето Адѣмово. Зарадѣ тѹй не мѣжихѣ да влѣзѣтъ у царство небесное, тѣмѣ отѣ дѣто отпѣдна прѣвы чловѣкѣ Адѣмѣ. А Христѣсъ, като чловѣколѣбецѣ дѣто сы ѣ и милостѣвъ, не оставѣ рѣдѣ чловѣчески да погѣне до край, сѣ рѣчѣ сѣздѣнѣе своѣ да го кердѣса дѣѣволѣ, амѣ дѣди и крѣсти са та показѣ намѣ ѳбразѣ и пѣтъ, как да са спасѣмѣ и как || да се сподо- 109 бѣме на царство небесное, на прѣвото нѣше отѣчѣство. Та чѣ светѣе крѣщѣнѣе та е спасѣнѣа чловѣку на душѣта и куртулѣсува го от грѣхѣ нѣговѣ. Крѣщѣнѣе та е ключѣ на царство небесное. Крѣщѣнѣето е просвѣщѣнѣе чловѣку на душѣта. Крѣщѣнѣето е освѣщѣнѣе и свѣтлѣсть на чловѣцыте. Крѣщѣнѣето е живѣт' и спасѣнѣе на христѣенѣте. Крѣщѣнѣето е куртулѣсуванѣе от мѣка. Оти кѣйто го пѣзи чѣсто, сподобѣ са ще на царство небесное, Крѣщѣнѣето та е мѣслѣно, да рѣчѣмѣ на кѣсо та е втѣро наздѣнѣе чловѣку. Оти когѣ са крѣсти чловѣкѣ стѣне безгрѣшенѣ, каквѣто бѣши от бога сѣздѣденѣ испрѣвѣнѣ без' грѣхѣ. Йщѣш' ли да са наѹчишѣ по ѣстина, щѣ мѣже крѣщѣнѣе? Послѹшѣй, щѣ кѣже Христѣсъ вѣ светѣе евангѣлѣе: ѣко нѣкой са не породѣ — рѣчи — със' водѣ и духѣмѣ, не щѣ да влѣзе вѣвѣ царство небесное, сѣ рѣчѣ кѣйто са не породѣ пѣвторо със' светѣе крѣщѣнѣе, той не щѣ да влѣзе у царство небесное. Амѣ кѣйто се крѣсти, той ще да влѣзе. Щѣ ѣщѣшѣ дрѹго пѣ-много? Или кѣй дѣрѣ дрѹгѣи пѣ-добрѣ ѣщѣш' от тѣзи, дѣто 110 го дава светѣе крѣщѣнѣе?

Заради туй, благословѣны христїени, коѣто сме са кръстїле в' ѣме отца и сина и свѣтаго духа у една свѣтая и всечѣстнаа троица, вѣкѣ да се не омръсѣваме и да не струваме бѣсовскы работы. Амї що са облѣкохме въ свѣтоѣ кръщенїе, тѣхъ да побрѣзамы да гы стѣримъ, защо са обрѣкохме сѣкогы да послушаме евангелските думы, щото е зарѣчалъ Христосъ да струваме: науките нѣговы да пазиме; за своѣго спасенїе да са грїжиме и царство небесное да ѣщемъ; бѣсовите да мразимъ, от работите имъ да се отвращаме; курвѣство веке да нї струваме; да не убїемъ; да не грабимъ; на сила да не зѣмаме; зло да не мїслимъ единъ другиму; да се не предаваме; единъ съсъ другїи не дѣйте бѣ немилосрдїи; и не гнѣвайте са и да са не подсмѣваме единъ другиму; да се не подносѣме, да са не голѣмимъ залудо, и прѣсто да речемъ да не ѣмаме ни една бѣсовска работа. Амї христовїтъ работы да се подкѣ-

111 неме и да гы струваме; да ѣмаме дѣвство чїсто; чужденцы да любыми, любовь със' сѣкого да ѣмаме и вѣра камто Христа, надежда на бога; милостїня на сыромасы да струваме, добро да струваме на тѣлесныте душманы; трѣпнїе вов' напасты тѣлесны; да са покланаме на малы и на великы; да слѣшаме черковныте кнїги, да са удрѣжимъ от зло тѣглинїе, да отстѣпимъ от сѣчките злинї, от грѣхъ да са пазиме. Тѣзы сѣчките и другїи по-много работы добры обрѣкохми са да гы струваме, благословѣны христїены. Заради туй да дрѣжимъ, туй да исправимъ, да са не явимъ неблагоприятны и несмыслѣны. Амї да почитѣмъ Христа, да прославимъ владичный и свѣтїй день нѣ със' слѣжбы ѣлленскы и със' пїанство или със' неприлїчны и нескѣпосны игри или със' празнодуманье и да тлѣчишь или със' много яденїе и много питїе. Защо тѣзы работы та гы невѣрныците дрѣжѣтъ, каквѣто кѣже и великы апостоль Пѣвель,

112 ѣти туй сѣчкото, рече, езыците щото на тѣзы свѣтъ ѣщѣтъ. Да не сѣ камѣ чї съ таквїзы работы щемъ да арѣсуваме богу, или със' таквѣзы струване служи, са богу. Нѣ, амї да смиримъ себѣ заради нѣго дѣто са смѣрилъ дорї до сѣмрѣтъ. Туй прѣема Христосъ. И ако постимы заради нѣго, щото укуси оцѣтъ и желчъ заради насъ, тогїзы са благодарїи богъ, макъръ да бѣдемъ укорѣни и оцѣзани за любовь Христова, щото прѣе укоръ заради насъ. Тогїзы ѣмаме дѣрба от бога, макъръ и да ни са присмїват' и да ни испѣждатъ. Ако са и напастимъ и запрѣг' ны вов' темница и стѣрят ни сюргїонъ или другѣ нѣкой зло потѣглимъ за любовь Христова, тогїзе да се възрадуваме и да се възвеселимъ, ѣти много плѣта ѣмаме въ царство небесное, каквѣто рѣчи Христосъ у свѣтоѣ евангелїе: радуите се и веселит(е) сѣ, ѣти платѣта ваша много та ѣ на небїето, Тїй ако струваме, благословѣны христїены, тогїзы съ благодарїи

богъ. Тогізи са слави тайство. За душевно спасеніе да се загрижеми, тѣлеснаа скръбъ да отфрѣлиме, а небесните да възлюбимъ; зѣмль- ните рабѣты да намра́зиме, Христа да ищемъ, от діавола да са отвраща́ваме, небесное царство да побрѣ́заме да го придобѣ́ме и от вѣчна мѣ́ка да избѣ́гнимъ. Оти да прѣ́мни богъ прѣ́зники- кѣтъ на́шъ и събо́рътъ и славослѣ́іето. И ту́ка да подобѣ́ на́съ да применѣ́мъ живо́тъ ми́ренъ, небла́зненъ, безгрѣ́шенъ, неповрѣ́димъ, безгрѣ́женъ, незазо́ренъ, похва́ленъ, поче́тены от бога и от чловѣ́ците. И та́мо да сподобѣ́ на́съ да ста́ниме съ́съ сѣ́чкы светцы въ вѣ́чны жи- во́тъ въ не старѣ́емое блаже́нство въ по́честъ избра́ннымъ въ царство небе́сное, дето дано́ бѣ́де на сѣ́чкы на́съ да го получи́мъ поради́ са́маго Хра́ста бо́га на́шего, дето му прилі́ча сѣ́каква сла́ва, по́честъ и покло- нѣ́ніе свети́ня и богоу́плѣе, съ́съ безкра́йны неговъ́ бѣ́ща и съ́съ прѣ́добри́тъ и де́то сѣ́чко оживѣ́ва неговъ́тъ духъ. И сега́ и сѣ́кога и в' недоврѣ́шенны свѣ́тъ и безкра́йныте вѣ́кове. Ами́нь,

Слово на срѣ́теніе Господне.

115

(Липсува началото).

.....
жескіа, но от бога роди́ша се, сѣ́реч' ка́же, кой́го прѣ́ха проповѣ́даніе евангелское и повѣ́рваха Христа, тѣ́зи ни сѣ́ са роди́ле от по́хоть мѣ́жска, ами́ от бо́га са роди́ни. Що́ дѣ́машъ, о Йо́анне евангелісте? Чи Пе́тръ не бѣ́ше ли синь Йо́нинъ и Андре́й не ли́ е бра́тъ Пе́тров? Ами́ ты ни ли́ си синь Зе́ведеевъ? Чи ка́къ ка́жишь, чи нѣ́стѣ от по́хоть мѣ́жска, легомѣ́ вие́ без' сѣ́ме сте са роди́ле? Легомѣ́ от майка и без бѣ́ща вие́ сте са роди́ле? Ами́ ка́къ дѣ́машъ, че без мѣ́жска по́хоть са сте роди́ле? Ка́же заради́ туй божестѣ́вны апо́столь Па́вель : яко і́хже позна́ богъ сихъ и предизбра́, і́хже предизбра́, сѣ́х' и оправда́, сѣ́рѣчь те́зи, де́то зна́мше богъ чи щѣ́тъ да бѣ́даты чловѣ́цы добрі́и, тѣ́хъ и отлі́чи от дру́гите. А тѣ́зы, де́то избра́е от сѣ́чкы тѣ́хъ, і́ще да спасѣ́. И пакъ на дру́го мѣ́сто ка́же, яко отлучѣ́нъ бу́детъ на проповѣ́дь бо́жіа от чре́ва матере́ своѣа : да речемъ, і́още от корѣ́мотъ ма́йчинъ си обре́ченъ и богу дару́вань. Ради́ туй и за такво́зы ка́же евангелістъ : ти ни са ро́ждѣни от по́хоть мѣ́жска и от сѣ́ме ни са ста́нали. Ами́ кой́го не зна́мха бащи́те і́мъ, какви́ щѣ́тъ да бѣ́даты, тѣ́кмо богъ позна́ль че́е сѣ́стоа́ніето. Легомѣ́ и свети́ мѣ́же́ катѣ́ ра́жда бра́къ, заради́ това е поче́тенъ от бо́га, какво́то ка́же и Па́вель апо́столь : бра́къ честенъ и ло́же несковрѣ́но. И пакъ богослѣ́въ Григо́ріе ка́же, че заради́ туй

родѣ са Христос от женѣ, замъ да почитѣ бракъ, а от дѣвица, замъ по-добрѣ да почитѣ дѣвството. Че защо принѣсохме тѣзи рѣчи на ваша любовъ? Замъ покажимъ оти прѣво жѣнынье, женѣ са намѣриха, дѣто арѣсаха богу и стѣриха волята нѣгова; и нѣ тукѣ жены амѣ и мъжѣ, каквѣто и днѣшни Свмеѣнь богопрѣимецъ. И прорѣчица Анна, дѣщи Фануїлева, дѣто бѣше от колѣно Асїрово, и легомѣ Свмеѣнь бѣше праведень и сподобѣ са та видѣ Христѣ дѣте малко. И Анна и тѣа така се сподобѣ и видѣ го катѣ дѣте. Алѣ какъ ѣ былѣ рабутата и какъ са видѣле Христѣ, по-дребнѣ и по-тѣнко да го прикажимъ.

- 117 Предъ выпльщѣнїе смотрѣнїе Христово колкото до осемдесѣтъ години имаше нѣкой царъ, Потоломѣй името му, ѣллинь със вѣра, ала тврѣдѣ учѣнь. Кажѣтъ нѣкой оти поискѣ да направи еднѣ избрѣна рабѣота у царството си, дѣто нѣ ѣ стѣриль дрѣгѣи царъ нѣкогы, сѣ рѣчѣ да покаже какъ има имѣнїе много да направи едѣнь ханъ от кристалъ, сѣ рѣчѣ от бюлѣрь. А нѣкой философи рѣкоха му: царю, чи да щѣши да стѣришь еднѣ рабута, дѣто щѣмъ да тѣ ѣ речѣмъ, и имѣ добро щѣше слѣдъ сѣбѣ да оставишь и от сѣчкы царѣе по-много щѣши да са почѣтѣшь и дрѣгѣи царъ векѣ не щѣши да са намѣри дѣто да та достѣгни на тѣзи рабѣота. Какѣ имъ: що ѣ тѣй? Кажѣте философе. А тѣѣ му рѣкоха: едѣнь родъ у Јерусалимъ намѣре се и нарича се еврѣе та чѣ тѣѣ, царю, имаха нѣкого, името му Моисѣй, за учѣтеле и за царѣ у вѣтхо времѣ. От тогѣзи до сѣга ще да има колкото хиляда и осем-
- 118 стѣтинѣ | години. Тѣзи Моисѣй предѣади имъ пѣтѣ книгы, каквѣто и самѣ ги казувать, та че прѣвата книга зовѣ са Врисѣфъ, сѣ рѣчѣ бѣтѣе, чи онази книга приказува какъ са испрѣвѣнь стѣнале чловѣците. А втѣрата зовѣтъ Елѣдимѣѣ, сѣ рѣчѣ исхѣдъ. чи онази книга приказува, какъ са излѣзле тѣѣ еврѣите от Егѣпетъ. А трѣтѣята книга зовѣтъ Удѣѣкѣра, сѣ рѣчѣ Левѣтъ, и приказува за свѣщенство. А четвѣртѣята зовѣтъ Уїдавѣдъ, сѣ рѣчѣ чѣслъ, дѣто приказува какъ ѣ ѣнзи Моисѣй подѣрь двѣ години, откѣкъ излѣзоха от Егѣпетъ, исчѣль сѣчкы колѣна и кѣщѣя еврѣйскы. И пѣтата книга зовѣтъ Елѣварѣмъ, сѣ рѣчѣ втѣро законѣе, чи колкото пѣсаль и дѣмалъ ѣнзи Моисѣй тамъ вѣ онази книга по втѣро гы казува. Тѣзи книгы, царю, ѣѣще и дрѣгѣе колкото до дѣветѣнадѣсѣтъ, този родъ има, амѣ на еврѣйски ѣзѣкъ и със еврѣйскы
- 119 слова. Чи аѣо провѣдишь | за тѣзѣ книгы данѣ ти гы провѣдетъ да гѣи имашъ и тѣи у тѣѣето пѣлатѣе та щѣшь да направишь рабѣота чѣдна и достѣхвалѣна, дѣто нѣкой таквѣзѣ голѣмо добрѣ нѣ ѣ стѣрил от какъ ѣ свѣтъ сѣздѣдѣнь. Защо, царю, аѣо направишь ханъ, дѣто са кѣнишь, тѣ ѣ рабѣота за нѣщо, и до малко врѣмѣ ще да сѣ затрѣѣ и нѣщо ни щѣшь

да придобієшь. Амї туй ако сторишь, дѣто тїи нїе кажимъ, твої робѣе, та щєшь да їмашь вѣчное и сѣкогїшно їме.

Катѡ чѹ за туй царь, твѣрде са зарадува и тѡзи час' проводи царскы чловѣцы на Јерусалимъ и по селата на ѡколо сѣс царско писанїе, дѣто тѣй пїшаха: Потоломѣй, велїкы царь вѣсточны и западни, до вас, ученици пророку Мвнсею, щотѡ са наричате еврей, каже ви да са радуйте. Чѹхъ и разбрѣхъ как' сте твѣрдѣ благочестївъ родъ и св(я)ть, и намѣрат' са от родїтъ вашъ велїкы и книжны чловѣцы. Зарадї туй са радвамъ и азъ, кату ви чѹвамъ, че стѣ таквїзи, и благодаримъ || велїките 120 богѡви, дѣто ма сподобїха и в'царїхъ са над' вас' и на сїчкы свѣтъ. Еднїи нѣщо добрѡ поїсках' и азъ да сторя у мѡять рѡд' на єллиныте, замъ да їмъ дамъ очї да проглѣдаты, сї рѣч' кнїги много да добїя, дѣто да разумѣять сїчкы свѣтъ и щото є по свѣтїть, защѡ с'мь царь. Амї ви са мѡля да ми проводите нѣкой кнїгы, дѣто гы чѹхъ че їмате. А то азъ за хатѣрь не їща гы, амїи сѣс цѣна, една годїна харачать да вы простѣ и сѣка кнїга, кѡлко то а прецѣнїте, сїчката цѣна да ви а проводѣ. Защѡто нѣсмь неблагодаренъ чловѣкъ азъ. Амї пак' са щемъ отплатї, и здравствуйте. Туй пїса царь и проводи їмъ. А онѣзи еврее' като вїдѣха писанїе царско, рѣкоха помеждѹ сї: щѡ 'е' намъ та (да) дадемъ нѣкому езїчнику (друговѣрному)¹⁾, щото є вѣнь от вѣрата наша, кнїгїте сї да нї са смѣе, амї да му пїшимъ мїрни рѣчїи и да му нї проводїме кнїгыте. И така напїсаха: нїе, еврее, твої робѣе, покланѣмїи ти са, царю Потоломѣю. Твоїто царское писанїе прїехмїи и каквѡто му при || лїчаше тѡ сїчкы му са поклонїхмїи. Амї вїдѣхмѣ, ѡти 121 пїшєшь намъ зарад' нашїте кнїгы. Алѣ нїе, многолѣтны царю, їмаме клѣтва от пророците нашѣ на другїю род' да гы не давамъ. Зарадї туй да ти нї дотѣгни на твоєто царство, защѡ гы нѣсмѣ проводїле. И здравствуй. А царь, катѡ вїдѣ еврейското писанїе, позовѣ философїте и посѡчї їмъ кнїгата. Тогїзи му рѣкоха философїте: многолѣтны царю, тѡзы род' та є твѣрдѣ завистлївъ и от многото сї зависть не щѣха да проводѣтъ намъ кнїгыте. И другѡ, защѡто вїдѣха, че гїи мѡлишь и їшаты по много нѣщо да їмъ оставїшь. Амї проводїи їмъ писанїе страшно, та чїи да їмъ са нї щѣ, проводи гы щѣтъ. Зѣ пакъ тѹтаксы царь и пїше туй: Потоломѣй, велїкы царь и вѣсточны и западны, пїша до васъ Мвнсею пророку ученици щото са зовѣте еврее. Каже вамъ да са радуйте. Азъ кажехъ, чїи стѣ їстѣнскы и вѣрны мѡї робѣе, зарадї туй и дрѣзновѣнно пїсахъ до васъ || ѡти не знѣахъ чїи стѣ билѣ завистлївъ и 122 зль рѡдъ и поднослївъ. Амї не струвайте ма да са разгнѣвамъ, ѡти

¹⁾ Отъ страни така є пояснена думата езїчникъ.

тако мѣ сѣлата на великіте богѣве, ако не провѣдите книжіята си, щѣ да вдѣгна войска голѣма на вас, та чѣ градѣтъ вы да изгорѣ, а сѣчки вас през сѣбѣа щѣ да прѣменѣ. Амѣ виждѣте и сторѣте, коѣто е най-добро и здравствуйте. И като видѣха еврѣите туй страшноѣ царѣво писанѣ и сѣломѣ гы провѣдиха. И като видѣ царь книгите, тврѣде са зарѣдва. Алѣ бѣха еврѣйски и речѣте и словѣта. И тукѣ за туй мѣслѣше, какъ да стѣри. Кѣжет' му пакъ философѣте: провѣди, царю, и дѣскали да ти провѣдетъ, дѣто да гѣ истѣлкѣвать и да гѣ препѣшѣтъ на ѣллински езикъ да разумѣмъ, щѣ дѣмать тѣзы книгы. И пакъ имъ провѣди другѣи книгы, дѣто пѣшаха тѣй: Потоломѣй, великѣ царь в'стѣчны и зѣпадны, пѣша до вас' ученици

123 прѣроку Моисѣю дѣто са зѣвѣте еврѣе, кѣже ви да са рѣдѣте. || Еднѣ бахчѣ затѣворѣна или ѣдинъ клѣденѣцъ студѣнь та пакъ да ѣ покрѣтъ, какѣ фѣйдѣ имать? Тѣй и книгыте, дѣто мѣ гѣ провѣдихте, кѣто затѣворины и скрѣти тѣй гы имамъ. Амѣ, ако щѣте да стѣрите добрѣто си цѣло, а виѣ провѣдѣти ны дѣскали, дѣто да гы истѣлкѣвать и да знѣать и двѣта езика, дѣто тѣѣ да гѣ дѣмать еврѣйски, и азъ да оставѣ мой чѣловѣцъ да гѣ препѣшѣтъ на ѣлленски. Зарѣд' туй сторѣте добрѣто си да ѣ свѣршѣнно, зѣмъ да прѣѣмните и дѣрѣбата, дѣто ви с'мѣ обрѣкаль, и здравствуйте.

Тогѣзы и сѣс сѣла еврѣите провѣдиха седемдѣсетъ дѣскали да истѣлкѣвать книгыте. И кѣто гѣ видѣ царь, прѣѣ гы тврѣдѣ и почѣти гѣ. Слѣд' туй оставѣ в' седемдѣсетъ кѣлѣе стѣо и чѣтеридѣсетъ мѣжѣ, на сѣка кѣлѣа по двѣма, ѣдинъ еврѣинъ, а другѣи ѣллинъ. И зарѣча царско ястѣѣ да имъ дѣвать и ѣлинъ сѣс другѣи дѣскалите да са не видѣтъ, до гдѣ припѣшѣтъ книгыте. Стѣриха тамъ нѣколко врѣмѣ, до гдѣ гы прѣ-

124 обрѣнаха, дѣто ѣдинъ другѣго не видѣха нѣти си продѣмаха. Алѣ сѣс благовѣленѣѣ божѣе сѣчкѣте еднѣ от другѣа не променѣваха са, амѣ сѣчкѣте еднѣкѣ — с'гласны бѣха. Тогѣзи дѣде имъ царь много дѣровѣ и провѣды гы пакъ да идѣтъ на своѣто мѣсто на Јерусѣлимъ. Та чѣи и ѣдинъ от онѣзи дѣскалѣ от еврѣите бѣше тѣзи Сѣмеѣнъ, дѣто прѣѣ Христѣа на рѣцѣте си. И легѣмѣ принѣсоха онѣзи дѣскалѣ ис пѣтъ кѣто врѣвѣха, зарѣдѣ книгыте как' гѣ са истѣлкѣвале. Отъ говѣри Сѣмеѣнъ а кѣже посрѣд тѣхъ: азъ тамъ дѣто тѣлкѣваль прѣрока Јсѣѣа, видѣхъ дѣто кѣжеше: сѣ дѣва вѣ чрѣвѣ прѣѣметъ и родѣтъ сѣна и нарѣкѣтъ имѣ емѣ Емѣануѣлъ, да рѣчѣмъ еднѣ дѣвицѣ щѣ да стѣни непразднѣа и да родѣ сѣна и да му нарѣкѣтъ имѣто Емѣануѣлъ. Туй видѣхъ, дружѣно мой, и чѣде са, как' щѣ да стѣне тѣзи рѣбота, мѣже ли дѣвицѣ да родѣ или какъ е мѣщно да са родѣ богъ. Не вѣровамъ азъ туй нѣкогы да бѣде. Тамѣ кѣто дѣмашѣ, тукѣ видѣ тамѣ кѣто дѣмашѣ

туко видѣ от невидемо какъ доде рѣка, дѣто го удари една плесница и
 чу са гласъ, дѣто му каже: и Христа да видиш' и със рѣцѣ да го хва- 125
 тишь. Катѣ си отхаждаха, минѣха мрѣкнало през' една рѣка. И зѣ
 Симеонъ прѣстинѣ свой и фрѣли го в'рѣкѣта и каже: ако бѣди да
 стѣни туй ѣстина, пакъ да си намѣря азъ прѣстинят' си. И тогѣзи онѣзи
 вѣчарь останаха на едно сѣло, дѣто бѣши тамо близо при рѣкѣта. А едни
 рибѣры продаваха рѣба, дѣто бѣха я ловѣле в' онѣзи час, когѣто си
 фрѣли Симеонъ прѣстенѣтъ. И онѣзи дѣскале кѣпиха тогѣзи рѣба да
 ядѣтъ и със воля божѣа в' тѣзи рѣба, дѣто зѣ Симеонъ да срѣже, видѣ
 прѣстинѣтъ си вов' рѣбата в' червѣта. Тогѣзи катѣ гу видѣ, зѣ и при-
 каза тѣзи рѣбота. И повѣрува, чи по ѣстина ще' да са родѣ Хри-
 тѣсѣ, и тогѣзи чѣкаше у Јерусалимъ вѣтре и чѣкаше когѣ види Христа
 катѣ малко дѣте и да го зѣми на рѣцѣте си. И когѣто остарѣ докрай
 и не мѣжешѣ вѣки да ходѣ, толкозы колкото достѣгна дорѣ до стѣ и
 дѣсѣтъ годѣни и по-много, тогѣзи са сподобѣ и видѣ онѣзи, што желѣ-
 еши и душѣта му ѣщеше. Алѣ как' прѣе Христа да послѣшама, как' при-
 казува божѣст'вное | и свѣщенное ѣвангелѣе от Лука: егдѣже исплѣнѣша 126
 са днѣе очищенѣю ихъ по законѣ Моисеовѣ, възведѣша отрѣча в' Јерусалимъ
 представѣте его предъ господемъ, ѣкоже писано естъ в' законѣ господнѣ,
 ѣко всѣако мѣжеско полъ разрѣзаѣй ложеснѣ светѣ господевѣ наречѣт
 се и даст' се жѣртву по глаголу ѣже в' законѣ господнѣ' супрѣгъ грѣ-
 личишь или дѣва пѣнца голубѣна. Чу ли ѣвангелскѣ дѣмы? Разумѣй
 и тѣлковѣнѣето нѣгово. Когѣ са, каже, исплѣниха днѣте за очищенѣе, сѣ
 рѣч' Моисѣй повелѣ у законъ, зашѣ сѣка женѣ, дѣто родѣ дѣте, дорѣ
 ни стѣри чѣтиридѣсѣтъ днѣ да са не приближѣ при мужѣ си ѣ на чер-
 кова да ни ходѣ, у Јерѣ да са ни мѣли. Чѣтиридѣсѣтѣхъ днѣ обрѣчени
 бѣха, зашѣ чѣтиридѣсѣтъ днѣ дѣждѣ бѣи у времѣто, когѣто стѣна потѣ-
 потъ, зашѣ чѣтиридѣсѣт' раны бѣи безчѣстны, каже ѣвангелѣе. Когѣто са
 исплѣниха чѣтиридѣсѣтъ днѣ за очищенѣе прѣсвѣтѣе богородице, че ле-
 гомѣ богородица бѣши от мѣжа зачѣла и от грѣхъ родѣла и заради
 туй са очѣстѣюваше и тѣя до чѣтиридѣсѣтъ днѣ? Нѣ, ами, и без' нѣйна
 воля, зашѣ не знаѣха ѣврѣите, че богородица без' мѣжѣ е родѣла и 127
 заради туй не оставѣха ѣ да влѣзе въ Јерѣ, ами стѣри и тѣя тѣзи чѣти-
 ридѣсѣтъ днѣ што бѣха обрѣчени, и когѣ ги исплѣни, зѣ Христа, дѣти
 малко, да го занесѣ у Јерусалимъ да го оставѣтъ предъ бога, сѣрѣч'
 ѣмаха законъ и оставѣха малки дѣца у чѣркова и обрѣчаха ги
 на Јерѣ, ѣти тѣй пишѣши законъ Моисеовѣ, зашѣ сѣко дѣте, коѣто
 прѣвѣнь отворѣ лѣжетѣ мѣйчино си, то бѣва светѣ и дарѣвано
 богу. Тѣзи рѣч', глѣда са, ѣти сѣко дѣте, коѣто са прѣвомъ

роди, на него са изпълня, ала не намѣря са истинска на сѣко
 прѣворождѣнно, ами тукѣ на Христѣ се изпълни туй. Какъ че има
 нѣкой прѣворождѣнны, ала не бѣха светѣ? Я речи ми, Мойсей какъ
 кажишь? Каинъ, като бѣше прѣворождѣнъ, чи светъ ли бѣши той, дѣто
 заклѣ брата си Авела? Дѣто бышѣ си стѣри да са грижи, дѣто разгнѣва
 бога, дѣто от бога прѣе клѣтва, светъ ли бѣши той и богу обречѣнъ?
 Или Исавъ дѣто бѣши прѣворождѣнъ и той легомѣ светъ ли бѣше, дѣто
 128 за една паница лѣща даде прѣвѣнството си Якову, брату своѣму,
 дѣто тукѣ със сѣбѣята си живѣеши, дѣто от много курвѣство щотѣ
 имаше та го нарекоха едѣмъ, сѣ рѣч' распѣленѣ на грѣхъ. Легомѣ и
 той бѣше светъ? Или Рувѣмъ, дѣто е и той прѣворождѣнъ синъ Якову,
 светъ ли бѣше, дѣто продаде брата си Иосифа, дѣто падна със . . . ¹⁾
 бащина си, със Валлѣ, дѣто усмради лѣжетѣ бащино си, светъ ли
 бѣше той и обречѣнъ богу? Ами какъ дѣмашъ, че сѣко мѣжко
 дѣте прѣвомъ отвори лѣжетѣ мѣйчино си та е светѣ? Видиш ли,
 оти ни каже за сѣко дѣте, ами тукѣ за Христѣ каже. Ами пакъ да
 дѣдеме на прѣвата си рѣч'. Легомѣ тѣй бѣше повелѣно от Моисѣа
 да струвашъ, заради тѣй отиде и прѣсветѣ богородица на Јерѣ. Имаха
 и дрѣгѣи устѣвъ, защѣ занѣсѣха на Јерѣ двѣ грѣлици или два голубѣ, а
 от дрѣгѣи род' от птиците не земаха, тукѣ от тѣзи двѣте, защѣ тѣзи та
 са най-чистѣ от сѣчкѣте птици. Оти грѣлица та е тврѣде дѣвствѣна,
 129 замъ когѣ умрѣ еднѣтѣ, а дрѣгѣтѣ веке не смѣсе са със дрѣго, ами
 бѣга по горѣе и по пѣсто мѣсто и смѣшенѣ дѣто на тѣзи свѣтъ веке не
 любѣ. И голубъ и той е тврѣдѣ цѣль, сѣрѣч' незлѣбѣвъ, крѣтакъ, как-
 вѣтѣ и господъ каже у светѣе евангелѣе: бѣдѣте ѣбо мѣдрѣ ѣко змѣи и
 цѣлы ѣко голубѣ. Да рѣчѣмъ змѣѣта има устѣвъ, когѣ я бѣѣтъ та чи
 сѣчкѣтѣ си тѣло оставѣ на смрѣтъ, тукѣ главѣта си крѣе. Тѣй и нѣе хри-
 стѣанѣ, да бѣдемъ мѣдрѣи та че богѣтството си и тѣлотѣ си да го дѣ-
 вае на смрѣтъ за любѣвъ Христѣва, тѣкмо вѣрата си да пѣзимѣ от
 сѣчкѣтѣ най тврѣдѣ. И да бѣдеми като голубъ за сѣчкѣ незлѣбѣвы, да
 ны дрѣжѣме карѣзь или душмѣнство със сѣкого христѣанина нѣтѣ да са
 гнѣваме на сѣка рѣчъ и да ѣ фрѣлеми на злѣ помѣсль. Легомѣ голубъ
 та е от сѣчкѣте птици най-чѣстъ и незлѣбѣвъ, зарад' тѣй занѣсоха двѣ
 голубѣчета. Ами какъ гѣ струваха онѣзы птици? Добро е и тѣй да ра-
 зумѣѣте. Еднѣтѣ грѣличище или голубѣе заклѣха, а дрѣгѣтѣ оставѣха
 130 пак да фрѣкне на кѣдѣ щѣ. Тѣй прознамѣнувашѣ, оти Христѣсъ имашѣ
 два скѣпѣса, богъ бѣше и члѣвѣкъ, та чи члѣвѣчество мѣ са распѣ и по-

¹⁾ Тукъ е оставѣно празно мѣсто колкѣтѣ 3 сантиметра. Видѣ се, че прѣписвачѣтъ
 не е можѣлъ да прочѣте оригинала.

тѣгли зло и умрѣ, а божеството му остана нераспѣто и зло непотѣглило и безсмертно. Туй прознаменуваха онѣзе двете птици. Тѣй стори и пресветаа богородица по законъ и тѣй зе двѣ пилцѣ и отиде на Јеро съ Јисифа щото ѣ са наричаше мъж'.

Послушайте по-долу що каже у светое евангеліе. И се бѣ чловѣкъ в' Јеросалимѣ, именемъ Свмеонъ, и чловѣкъ бѣ праведень и благоговѣнь, чаѣ утѣшаніе Јсраилева, и духъ свето бѣ на немъ, и бѣ ему обещано от духа светаго невидѣты смръть дондѣже видить Христа господня; и прійде духомъ в' светилище. Сі рѣч', на Јеросалимѣ имаше нѣкой чловѣкъ, името му Свмеонъ, и бѣше праведень и благоговѣнь. Слушашъ ли евангелистъ Лука какъ го мартурисува за праведна и благоговѣна, оти бѣше какъвото гу казува, защо да не бѣше такъвзы нити щѣши да са сподоби такъвази дѣрба. И ти, о чловеце, ако щѣшь да пріемнишь Христа нѣ като дѣте, ами като свврѣшена, нѣ като плѣтскы || ами божествно, нѣ на рѣчѣте си, ами на сръдцѣто 131 си, остані праведень и благоговѣнь, какъвото бѣше Свмеонъ, стани праведень и бѣи са от бога, да са сподобишь и по-голѣма дѣрба. Алѣ какъ да станишь праведень? Нѣ тукѣ когѣто угодѣтъ сѣдѣи или дѣлѣителя да сѣдишь и да дѣлишь по право, ами знай добрѣ, оти душѣта чловѣку зовѣ са образъ и подобіе невидѣмому богу. А тѣлоту е земѣта пакъ в' земѣта отхожда. Легомѣ душѣта е образъ божїи и подобіе та е най-почестна, а тѣлото е най-долу и слугѣ е на душѣта. И душѣта ище сѣкогы да струѣва добрѣ, а тѣлото, легомѣ като' сѣ е от земѣта та зѣмьльны рабѣты ище да струѣва, сѣ рѣч' да спи много в' грѣхъ и въ злѣ тѣглине и да едѣ много плѣдъ грѣхѣвны, да грабы и да кѣрвы и сѣчко зѣмьлно, най-тврѣдѣ дѣаволскы рабѣты ище тѣлото да струѣва. А ти, о чловеце, я рѣчи мы, по-добрѣ ли ѣ. който е по-голѣмъ да орисува, или който е най-мѣтакъ? По добрѣ ли е най-почестнѣять да 132 царствѣва, или безпочестнѣять? Види са, чи по-добрѣ е да орисува по-голѣмѣять. Тѣй е и на чловека по-добрѣ да струѣва тѣлото душѣвната воля, нежели да струѣва душѣта на тѣлото. Ёто тѣй е правда. оти когѣ подслѣжимъ помалкигѣтого на голѣмѣятокъ, тогѣзи струѣвашъ и правда. Когѣ стѣри тѣлото душѣвната воля, тогѣзи са зовѣшь праведень. Когѣ тѣлото не струѣва ни еднѣ от свѣнте злѣи воли, тогѣзы бѣва праведно, тогѣзы са сподоби да пріемни Христа, какъвото Свмеонъ. Алѣ да идѣмъ от гдѣто оставихме рѣчѣта. И чловѣкъ сѣй праведень и благоговѣнь сѣи чаѣ утѣшеніѣ Јсраилева, сѣ рѣч' чѣкаше Свмеонъ когѣ да доде утѣшеніе Јсраилево, а Јсраиль нарича са умъ щѣто плѣда бога. Нѣе, който по вѣруѣхѣмъ в' Христа, зовѣми са Јсраилѣте. Чѣкаше

Свмеонъ, когѣ да доде утешѣнїето христїанско и да доде тозы, дѣто щѣ да избави насъ отъ нашыте грѣховѣ. Тѣй прорече и патріархъ

133 Яковъ : не оскудѣть кнезь отъ Юды и вождь отъ стѣгнь его дондеже прїидеть ѣже подлѣжить и той чаанїе языкомъ. Сї рѣч' не щѣ да лиѣа царь отъ Юдинъ рѣдъ, до гдѣ доде, когѣто чакаше, и той ще да бѣде чаянїе языкомъ, сї рѣч' него щѣтъ да чакать езыците. Тазы рѣчь исплїни са на Христа. Защо́то евреїте їмаха ца́ра до гдѣ са родїи Христосъ, а отъ тогїзы насамъ вѣки не въцарїха са евреїте. Того́ казуваше по-напрѣд' Яковъ чаянїе языкомъ. Туй каже евангелїето утѣшѣнїе Лїсраїлево, тачѣ легомїи Свмеонъ чакаше Христа, когї да го вїди духъ свѣтїй бѣше на него. И евангелїстъ Лука каже, сї рѣч' легомїи като бѣше праведен' и благоговїнь, їмаше и дѣха свѣтаго, каквѣто мрѣтурїсува и свѣтїй Павелъ апостоль : якоже не їмать свѣтаго духа нїсть Христовъ. Да речемъ : който нѣ е достѣйнь колкото да їма духа свѣтаго, онзы ны ѣ Христовъ. Нъ легомїи Свмеонъ, като бѣше Христовъ робъ и достѣйнь слуга, їмаше и духа свѣтаго? И пакъ пророкъ Давїдъ и сїнь му Соломонъ кажать начѣло премѣдрости страхъ господень,

134 нѣ чловѣческа премѣдрость, току́ щото ѣ на тозы свѣтъ, ѣллинска и прѣлїстнаа, амї божїа. Защо́ да не бѣха казувале радї онази ѣллинскаа прѣмѣдрост', щѣха да лѣжать. Какъ? Оти кой мѣдръ ѣллинскы їмаше страхъ божїи? Не бѣха ли їдолослужїтели? Омїрь велїки тво́рецъ не кажи лы Зѣвсъ Кудисте, най-велїкы келенефесъ еверїнеонъ, да речеме туко защо́ приказувать Дїа, амї Ісїѣдъ и той не кажи лы Зѣвсъ вѣтвремѣтїсь ѡсь влѣртата домата нѣй, сї рѣч' ѡти орїсува грѣмѣжать. Амї и сїчкыте фїлософе не бѣха ли и тїе ѣллєны? Чи какъ їмаха тїе страхъ божїи? Амї за коя мѣдрость каже? Туко за една́ благодать свѣтаго духа. Защо́ сѣдмъ дарови са прѣсвѣтаго духа, каквѣто каже пророкъ Ісаїа : духъ премѣдрость прѣво, духъ рѣзума второ, духъ познанїе трѣто, благочестїе четврїто, духъ крѣпости пѣто, духъ савѣта шѣсто, духъ страхъ божїа сѣдмо. Вїдиш ли какъ е най-висѣка дарба премѣдрость, а страхъ божїа по-ниска та е като слѣба? Ако́ не добѣешь страхъ божїи, мѣдрость ни щѣшь кердѣса. Защо́ го

135 каже и пророкъ Соломонъ : нечїстому срьдцѣто богъ не влѣзе, макаръ и да влѣзе, алѣ скѣро излѣзѣ. Сї рѣч' в' срьдцѣ грѣшному чловѣку богъ, да речемъ благодать божїа, не влѣзѣ; ако́ и влѣзе, скоро пакъ излѣзува. Тук' легомїи и праведны Свмеонъ, като бѣше благоговїнь и като їмаше страхъ божїи, їмаше и духа свѣтаго. Амї да послѣша́ме пакъ евангелїе. И бѣ́ ему обѣщанно отъ духа свѣтаго не вїдѣти смърть дондеже вїдѣтъ Христа́ господна. Каже пророкъ Амось

зараді туй: не сътворит' господь дѣла свої дондеже не открьеть ра-
бомь своим' в' пророцѣхъ. Сї рѣч' не струва богъ ни една работа, до
гдѣ я не яви на пророците си. Оти щотѣ щѣше господь да стори
на земѣта, сичкото рекоха пороците. В'скресѣніето; Давидь: да в'скрьс-
неть богъ и да разыдутъ са враси его. За рождество каже Ісѣѣа: сѣ
дѣва въ чрѣвѣ прїиметь и родитъ сина. За кръщенїето каже пакъ Да-
видь: Јорданъ възвратї се в'спѣть. За преображенїе пакъ каже той:
Ѡаворь и Ермонъ о имени твоѣму в'зрадуеть се. За възнесенїе пакъ
Давидь: възїмде богъ и в'скликновѣніе господь в' гласѣ трубиѣмъ'. 136

Амї щѣ да дѹмаме по-много, токо щѣ да сторѣше Христос, сич-
кото го казуват пророците и легомї щѣше Свмеонъ да прїѣмни Хри-
ста, зараді туй го прорече духъ свѣтїй. Оти той прорѣчаше сичко от
устата прорѣчески. Алá как' го прорече? Каже, ако не прїѣмнишь Хри-
ста господня, да не укусишь сьмрьть. Христось господїнь, господь
нашъ, Ісус Христось нарича са. Защо са помаза от свѣтаго духа сьсь
масло дарованїе, каквото го прорѣчѣ и Давидь: яко помазá те, боже
богъ твой, сїрѣчь отецъ сьсъ свѣтаго духа масло радости пáче причást-
никъ твоїхъ. Причáстники Христоу та са, коїто струвать волята нѣ-
гова. И по-долу каже евангелїсть: и прїїде духомъ въ свѣтилище.
Чуеш' ли какъ чїсто приносѣ дѹха свѣтаго, замъ да разумѣешь, чї го-
лѣма работа щеше да стáне. И зараді туй духъ свѣтїй настáви Свме-
она да иде на Јеро. Алá пїгаме да разумѣемъ, да лїе бїл' свещенникъ
Свмеонъ като прїѣ Христа, дѣте мáлко, по зáконъ, или не бѣши све-
щѣнникъ. В' їстинна вїди са, защо свещѣнникъ е бїль, чи да не бїше
свещѣнникъ какъ щѣши да струва свещѣническа слѹжба. А за бїлѣгъ 137
да речѣмъ дѹмата свѣтому Пѣтру Аѳѳонскому, оти приказува тáмъ, как'
го сá зѣле за роба. А той моляше свѣтаго Николáе да го избáви. И
яви му са свѣтїй Николáе и каже му: азъ сѣгы за туй дрьзновѣніе нѣ-
мамъ. Амї помоли свѣтаго Свмеона богопрїѣмца да та избáви. Когї го
помоли, че през' онáзи нощъ яви мо сá свѣтїй Свмѣонъ богопрїѣмѣць,
облѣченъ като свещѣнникъ, и дрьжѣше в' рыцѣте сы зелѣна тойга и из-
бáви го от рѣбство. Туй принѣсохъ на вáша любовъ, замъ да познáйте, чї е
биль свещѣнникъ богопрїѣмни Свмеонъ. Алá да ма простїте, благосло-
вѣни христїѣни, оти много грижа на дѹмыте си, много дѹмамъ. Амї да
кажа пакъ евангелскыте дѹмы: и егдá введоша родителе отрѣча Ісуса.
сътворїте имъ їже по зáконѣ оставлѣнное онѣмъ, онже прїѣмъ ѣго на
руцѣ своѣмъ и благословївъ бога и рече. Сїрѣчь като занѣсоха Христа
като дѣте мáлко на Јеро нѣговите родїтели. Че Христось нѣмаше ро- 138
дители, амї какъ каже евангелїсть на дѣтето родїтелите. Господь тукѣ

прѣсветаа богородица имаше за майка. Ами́ дѣто са глѣдаше Јосифъ, ка́жаха, чѣ е Христу́ быща. И зарад ту́й ка́же евангели́сть роди́тели на дѣ́тето. Когі́ занѣсоха Христа́ дѣ́те ма́лко на Јеро́ роди́тели му, то́зы Свмео́нь пріе́ го на ры́цѣте си и рече: нинѣ́ отпу́щаеши ра́ба сво́е́го влади́ку по глаго́лу тво́ему съ миро́мъ. Си́рѣч': сегі́ ма куртулі́сай, влади́ко, от ми́рскыте гри́жи, от на́пасть ми́рска, ми́рно да уми́ръ, да са изба́вѣ́ от ста́рости, да са куртулі́самъ от то́зы прѣ́льстны свѣ́тъ, о́ти ви́дѣхъ съ́с очі́те си спасѣ́ніе́то твоѣ́. Си́рѣч' сегі́ ви́дѣхъ до́бро́то, дѣ́то го сто́ри на чло́вѣцѣти, што́ са тво́й ро́бье. Та́кѣ́зы ра́бота сто́ри, Хри́сте мой, о́тъ най-свѣ́тлы свѣ́тъ бы́ по си́чкы ези́ци съ́с тво́ятъ свѣ́тъ. И за́що ста́на сла́ва на тво́ята ра́бота по си́чкы наро́дъ твои́хъ Јисраи́лѣ,

139 си́рѣч' на който го повѣ́руваха в' проро́ците прѣ́вень, и сегі́ || у те́бе щі́тъ да та повѣ́рува́тъ. И бѣ́ Јосиф и ма́ти е́го чюдѣ́ща се о глаголе́мъ о не́мъ и благослови ихъ Свмео́нь и рече́ Марі́й мате́ры е́го: се́ ле́житъ се́й на паде́ніе и на вѣ́станіе́ мно́гим' в' Јисраи́лѣ, в' знаме́ніе пререка́емое, си́рѣч' то́зы тво́й синь та е́ и на ста́ване и на сла́зѣ́ныи и на бѣ́легъ, дѣ́то мно́го да му са супро́тивѣ́тъ, като бѣ́ха евре́йте от-прѣ́вень прелі́стны и испѣ́дини от ли́це бо́жіе. Слѣ́д' ту́й до́ди про-ро́къ Моисе́й и вдигна́ ги от прѣ́льсть съ́с чюдеса́, съ́с речі́ съ́с уче́ніе, съ́с за́ко́нь, съ́с проро́чество. А сегі́ па́къ, като́ се в'плѣ́ти бо́гъ сло́во, сам'си́ щі́тъ да испа́днѣ́тъ, о́ти не щі́тъ да му послу́шать про-повѣ́даніе́то, за́що легомы́ язы́ците, дѣ́то щі́тъ да повѣ́рува́тъ Христа́, щі́тъ да приста́нѣ́тъ от грѣ́ховѣ́те сы, от прѣ́льсть, от і́долослуже́ніе, от мра́къ е́ллинскаа, от мѣ́стото а́дово щі́тъ да се́ в'несе́тъ на ца́рство небе́сное; щі́тъ да са просвѣ́татъ съ́с свѣ́тъ богопозна́ніе, да са очі́стѣ́тъ съ́с креще́ніа сина́ тво́е́го, прѣ́светаа; щі́тъ' да на́мразѣ́тъ е́ллин-
140 ството́ да || прете́кѣ́тъ на но́вое благо́честіе́ и то́гизы щі́тъ да ста́нѣ́тъ. А евре́йте, като́ щі́тъ да го потѣ́пчатъ и да му ду́матъ самара́нини, като́ щі́тъ да го распе́нѣ́тъ и да го заплѣ́чатъ и да го ѱу́ватъ и да го уби́ятъ и съ́с пра́вда щі́тъ да отпа́днатъ от прѣ́вата си да́рба. Се́ ле-житъ се́й въ паде́ніе и вѣ́станіе́ мно́гимъ в' Јисраи́лѣ и в' знаме́ніе пререка́емое.

Знаме́ніе пререка́емо на́рича Христа́ и крѣ́стьтъ; Христа́ о́ти в' вре́ме́то, когі́то щі́ха да го распе́нѣ́тъ, мно́го щі́тъ да се́ собла́зні́тъ: Пе́тръ апо́сто́ль отфрѣ́ли са от не́го, а дру́гите му учени́ци оста́виха го и побѣ́гнаха. А евре́йте, като́ не зна́яха, чи е бо́гъ, бѣ́ха го съ́с плесни́ци и ка́жеха му: проречі́ намъ, Хри́сте, кой ти са присми́ва. А дру́ги го ху́лѣ́ха и ка́жеха: дру́ги куртулі́са от зло, а се́бѣ́ си не мо́жиш да куртулі́сашъ, не вѣ́рува́ми чи си́ бо́гъ. Ако́ бѣ́дешъ синь

божїи, слѣзь от крѣстатъ да видимъ и да вѣруваме. И другїи тѣй прилично го хульха и думаха: уа, тѣ дѣто рече да развалишь чѣрковата и за тридни да я направишь, отръви сегѣ себе си от смръть. Заради 141 тѣй Свмеонъ съблѣзанъ и знаменїе пререкаемое нарече Христа. А крѣстъ, ѡти много невѣрны съпротївиха се на работата и на чудесата светому крѣсту. Зарад' тѣй кѣжеше апостоль Павель. Понѣже іудей знаменїе прошуть, ѣллини же премудрости ищуть. Алѣ по истинна еврейте ищѣха да видѣтъ знаменїе да стѡри крѣстъ, а ѣллитите пакъ ищѣха рѣчи философскы. Алѣ нѣе проповѣдаме Христа распѣтаго на Јудейте за съблѣзн', а на ѣллитите за безумїе. Защо Јудейте имать крѣстотъ за съблѣзнъ, а ѣллитите за лудость и за безумство. Видиши ли, чї апостоль Павелъ съблѣзнъ нарича крѣстатъ. Разумѣй и от притчите евангелскы и пророческы. Отїдоха еврейте да ищатъ от Христа да стѡри чудо, да видѣтъ нѣкой знаменїе. И кѣжѣ имъ гѡсподь: рѡдь сѣй рѡдь лукавъ єсть, знаменїе ищатъ, знаменїе же не дѣстъ се єму развѣ знаменїе Јѡна прорѡка. Яко же бо Јѡна бѣсть в утрѡбѣ китѡвъ, тако бѣдетъ и синъ чловѣческы в' срьдцѣ землїи три дни и три нѡщи, 142 сї рѣч': рѡд' еврейскы та є рѡд' лукавъ и зль; ище бѣлгъ да виден алѣ нищѣ да гѡ виде, амї тукѡ бѣлгѣтъ Јѡну прорѡку. Кѡлкото той стѡри три дни и три нѡщи в' корѣмотъ на рѣбата, тѣй ще да стѡри и синъ чловѣческы, да речѣмъ Христѡсъ. Свѡятъ бѣлгъ Христѡсъ крѣстатъ си нарича. И пакъ кѣже прорѡкъ Језекїиль тамо дѣто видѣ ангелы, катѡ сечѣха чловѣците, че и глас от бѡга дѣто дѣмаше: не пощадїте ѡчима вашима и не помїлуйте старца нїже юноша и дѣвиць и дѣтей и жѣн'; убивайте ихъ въ очищенїе. Нѡсещїи же знаменїе на чѣле да не прикоснѣтъ се. Тѡзи прорѡкъ Језекїиль глѣдаше щѡтѡ ще да бѣде пришѣствїе Христово и катѡ мѣчатъ ангелите грѣшнитите чловѣци. А Христѡсъ кѣжешѣ имъ: сїчкитѣ грѣшници мѣчѣте, и старїи и младїи и дѣвице и децѣ и женїи, сїчкы мѣчѣты. А който имать крѣстъ на чѣлото си, не мѣчѣте гы, за щѡто са христїанѣ и мой робѣе. Видиши ли и прорѡка Језекїила какъ нарича бѣлгъ крѣстѣтъ. Зарад' тѣй кѣже и 143 богопрїемець Свмеонъ и въ знаменїе прорекаемое, та пак' са обрѣна камто богородица и кѣже ѣ: тѣбѣ же сѣмой души проїдетъ оружіе, яко да открьѣтся от многихъ срьдцѣ помышленїе. Сї рѣчъ мечъ от двѣ странїи остры ще да влѣзе в' срьдцѣто ти дѣвице. Кое? Когї види Христа на крѣстъ, когїто го види гѡль, когї го види мртѡвъ. Та чѣ жалбата дѣто я имаше и болестѣ дѣто я имаше на срьдцѣто сы, нея зовѣ Свмеонъ мечъ. Защо макаръ да бѣше богъ синї ѣ, макаръ и да знѣеши богородица, чи ще пак' да въскрѣсне Христѡсъ, амї катѡ бѣше

ма́йка, при́лично бѣше и да слѣ́зы и да тѣ́гува и да пла́че възлюбле́на-
 наго сво́его сина. Ала богородица не зна́яше, че щѣ́ зло да потѣ́гли Христос.
 Зара́д' туй, макаръ и да бѣ́де ре́кла Свмео́ну: ка́къ дѹмашѣ́тъ, о ста́рче Свме-
 о́не, че щѣ́ азъ да се загри́жамъ нѣ́когы, като го сѣ́мь азъ съ́с радостъ за-
 че́ла, съ́с радостъ роди́ла, съ́с радостъ го сѣ́мь отхрани́ла? Та че́ а́зе ли щѣ́
 144 да се загри́жамъ || за него, де́то е то́й ра́дость и весѣ́лие на сѣ́чки свѣ́тъ?
 Та че́ азъ дѣ́вицата да се огри́жамъ, щото́ скръ́бъ на рождество́то не́гово
 нѣ́смь имала? Че макаръ да се́ и оскрѣ́бихъ, като бѣ́гахъ у Егѹпетъ,
 ала́ па́къ са зара́двахъ, като ви́дѣхъ чу́до, де́то па́днаха і́долыте егѹ-
 петскы. Ами́ какъ дѹмашъ ты Свмео́не, чи щѣ́ да проми́не ме́чь от двѣ́
 страны острѣ́ в' срьдце́то мы? Ала́ Свмео́нь пакъ ка́же ѿ: госпо́жда дѣ́-
 вице, доста ти е́ ту́ка да са нари́чашъ майка на тѹ́й дѣ́те. Со́сува ти е,
 де́то щѣ́шъ да ста́нешъ царица на свѣ́тотъ и ма́йка божіа. А то́ ко́гѣ
 го ви́дишь, какво́то ще да ста́не, то́гѣще щѣ́шъ смѣ́слы мо́йте дѹмы, ко́гѣ
 хва́нишь да пла́чишь и да проли́вашъ слѣ́зы за не́го, то́гѣще ще да влѣ́зе
 о́нзи ме́чь у тво́йто срьдце, де́то ти ка́зувахъ, прѣ́светаа дѣ́вице. А е́же
 145 яко да открь́метсе от мно́гихъ срьдце́ць помышле́ніе, ще да рече́, чи
 ко́гѣ са распне синь твой, ко́гѣ са зау́шѣ, ко́гѣ са сѣ́ди, ко́гѣ до край
 осьмрь́тѣ са, то́гѣзы щѣ́тъ да са позна́ять, ко́ѣ са камто́ Христá и ко́ѣ
 са камто́ еврѣ́йте. Јѹ́да, де́то бѣ́ше учени́къ, и то́й ста́на преда́тель и
 душмани́нь. А разбойникъ де́то бѣ́ше грѣ́шникъ и чо́уждь от бога, ше да
 са я́ви наслѣ́дник' на ца́рството сина тво́его. То́гѣзи щѣ́тъ да са пока́-
 жать, ко́ѣто го лю́беть. Като́ Пѣ́тръ, де́то щѣ́ да се отрече́ от не́го,
 от не́го, де́то ще испрѣ́вѣнь да ка́зува да умре́ заедно съ́с тво́йго сина.
 А Па́вель, гони́тель де́то бѣ́ше, отпрѣ́вѣнь ще да ста́не апосто́ль, за да
 проповѣ́дува сина тво́его. То́гѣзи щѣ́тъ да са я́вѣтъ сѣ́кому мысленье́то,
 то́гѣзи щѣ́тъ да са открь́ять на сѣ́чките срьдца́та и нѣ́ тугі́сь тукó, ами́
 и слѣ́дь тѹ́й, ко́гѣ са в'цара́тъ е́ллините и нечесті́вите ца́рѣе, ко́гѣ до́де
 бѣ́да на христіа́ните. Ко́гѣ хва́нѣтъ да сѣ́лѣтъ христіе́ните да ста́вать
 е́ллины. То́гѣзи ще да са пока́же сѣ́кому лю́бовотъ камто́ сина тво́его.
 Ко́гѣ мартури́сать апосто́лите и мъчени́ците и ко́гѣ ги мѣ́чатъ невѣ́рни-
 146 ците, то́гѣзы щѣ́тъ || да са открь́ять срьдца́та от мно́гото имь помыш-
 ле́ніе. И бѣ́ Анна проро́чица, дѣ́щи Фануи́лева, от ко́лѣно Асі́рово, и
 та заматорѣ́вши въ днѣ́хъ мно́гихъ, жившихъ лѣ́та се́дезь по́ муже сво́-
 емь от дѣ́вства сво́его, и та бѣ́ вдо́ва, яко лѣ́тъ осемдесе́тъ и че́тиры,
 я́же не оставлѣ́ше се от црѣ́квы по́стомъ и молитвою служа́ще де́нь и
 но́щь. Сѣ́ рѣ́ч' на она́зы че́ркова, де́то заве́доха Христá като ма́лко
 дѣ́те, і́маше е́дна жена́, і́мето ѿ́ Анна и проро́чица, ста́ра и преминѣ́ла
 съ́с днѣ́. І́маше нѣ́когы и мъжа́ и сто́ри съ́с не́го се́дезь годѣ́ны. И ни́-

когы от Јеро не лиѣуваше, ами седѣше сѣкогы и поствѣшы са и моляши са, слѣжаше богу денье и ношѣе. Що дѣмашѣ, о евангелисте Лука? Чи когѣ нѣщо прорече тѣя за нѣкой работа? Чѣле сми || про- 147
рочи, ала пророчици нѣ сме чѣле, ами пакѣ що ли прорече та я зовѣшь пророчица. Въ истину пророчица бѣше, ѡти щѣшь да чѣоешѣ, какѣи рѣчи и какѣи е пророчества рѣкла за Христѣ. Че да не бѣше была пророчица, такѣи дѣмы не бы рѣкла. От гдѣ знаѣше тѣя, че онѣзи дѣте е богѣ, да не бѣше имѣла духа свѣтаго? Кѣже евангелистѣ, ѡти была е дѣщерѣ Фануйлева, защо когѣ чѣоешѣ Анна, да не сѣкашѣ, чи дума за друга Анна. Защо в' онѣзи врѣмѣ имаше и другѣи жены, дето гѣ зовѣха Анны. Зарад' тѣй рече евангелистѣ и чѣи дѣщерѣ е была Анна, и нѣ тѣко толкозы, ами и от коѣ плѣме е была Анна. Кѣже, чи от колѣно Асѣрово. Тѣи Асѣрь бѣше синѣ Јаковѣ, дето бѣше Јаковѣ синѣ Јсаѣковѣ. Защо Јаковѣ стѣри дванадесѣтѣ синове: Рувѣма и Симѣона и Левѣи и Јѣуда стѣри гѣ от Лѣя, по-старѣта дѣщерѣ Лавѣнова, Адѣна и Нефѣалима стѣри гѣ и тѣхѣ от Валѣ, робѣиѣята Рахѣлина, || а Гада и Асѣра родѣ гѣ от Зелѣфа, робѣиѣята Лѣйна, а Јсахаѣра 148
и Завулѣона родѣ гѣ и тѣхѣ от Лѣя, а Јѣсѣфа и Вениамѣина родѣ гѣ от Рахѣла. Та чи тѣзы Асѣрь, дето бѣше Анна от нѣговѣто колѣно, бѣше синѣ ѡсмыи на Јакова от женѣта му от робѣиѣята от Зелѣфа. Ами да дѣдеми пакѣ на евангелскѣо тѣлковѣнѣе: и тѣя замѣтарѣвѣшы в' днѣхѣ многиѣхѣ.

Нѣколко грѣжа има тѣзы рѣч', ѡти нѣ тѣко зашто бѣше стѣра стѣо годиѣный, ами и в' богоугѣдны и свѣтѣи рѣботы; стѣра бѣше на снѣга, ала младѣ сѣс душѣ, вѣтѣха на денѣ, новѣ на зѣконѣ Христѣовѣ. И нѣ тѣко защо бѣше стѣра на снагѣ, ами и на зѣконѣ Моисѣеовѣ. Младѣ бѣше вов' благодѣть, ѡти на стѣротѣ ѣ врѣме прѣво яви ѣ са Христѣосѣ тѣлѣсно. Тѣя поистинна уприлиѣча са и на пустѣиѣишаа грѣлица и дѣвствѣнаа. Защо, като умрѣ стопѣнѣуть ѣ, ¹⁾ векиѣ са не ѡжѣни, нещѣ да зѣме другѣго врѣхѣ прѣвѣятогѣ сѣ стопѣна²⁾. Ами тѣко сѣдеѣмѣ годиѣны поживѣ сѣс ѣмѣжа си, а другѣте си годиѣны премѣни сѣс дѣвство 149
и цѣломѣдрѣе. До гдѣ стѣна осѣдесѣть и чѣтерѣ годиѣны, премѣина Анна трѣдните годиѣны, какѣѣѣѣ кѣже Давидѣ: днѣе лѣтъ наѣшихѣ, в' нѣхѣже сѣдесѣть лѣтъ, ѣже в' силѣхѣ осѣдесѣть лѣтъ и множаѣ трѣдѣ и болѣзнѣ. В' такѣи дѣ годиѣны бѣше Анна, ала пакѣ не лиѣуваше от Јерѣ, ами са поствѣше и моляшѣ са и слѣжаше денье и ношѣе. Послѣушѣйте женѣи и дѣвствѣуйте. Послѣушѣйте и уприлиѣчѣты са цѣломѣу-

¹⁾ Отѣ страна е пояснѣно: „ѣшь ѣ“.

²⁾ Пакѣ пояснѣно „ѣмѣжа“.

дръный Анны. Разумѣйте, какъ е была и тѣя старá, алá пакъ нѣ е лиѣувала от Јерó, старá бѣше, алá са пóстѣше, моляши са и слúжаше богу денье и нощѣ. Гдѣ са сегы бáбыте, дѣто бáять, дѣто прáвать магѣй, дѣто врачúвать, да чуйть? Алá тѣя не бѣше таквáзы да е вñнь от бога. Макáрь да бѣше еврейка и пред' Христá бѣше, макáрь да видѣ и отрóчето, алá пакъ не струваше тѣй. А днѣшнѣй íма нѣкой

150 христѣянки бáбы, и дѣто бáать. Амí и речѣте ми, що щѣ да бѣде туй баянѣ. Тóй бѣсовска рáбута е и вñнка от слáвата божѣа та е дѣволска рáбута и нахождѣнѣе, да прельщáва души́те чловѣчески. Чи или́ си богъ тѣ та чѣ мóжеш' да исцѣлишь сóлна? Амí от гдѣ си зѣла тáзы дáрба, от дѣвството си или́ от пóстат си, от чистотáта си или́ от светынѣта си, от гдѣ си добѣла тáзы дáрба? Ни видиш' ли, че ни еднá рáбота твоя нѣ е божѣа, тѣй и тѣ нѣ сѣ божѣа. Штó мóжешъ тѣ да стóришь, еднá женá грѣшна, дѣто до вчѣра макáрь и днес струвашъ грѣховѣ? Тó очивѣсно е, óти я́ от светынѣта си или́ от недостóйństwo своѣ струвашъ исцѣлѣнѣе. Та чѣ акó речѣшь, че си света и чѣста и добрá, тежкó тѣбѣ, защó са тафрѣишь, защó íмашъ бѣса, защó тóл-козы, кóлкото са глѣдашь че си христѣянка. Амí каквá светынѣа íмашъ,

151 кажѣ ми. Когí си стóрила четѣридесѣтъ || годѣны у пустѣня та чѣ да струвашъ чюдó катó пустынѣците? Когí пóсты четѣридесѣтъ дни тѣкмо, да ны ядѣшь нѣщо, та че да исцѣлѣвашъ и тѣ катó вѣтхыте светцѣи? Когí мартурѣса за любóвь Христова, та че да исцѣлѣвашъ ты катó мѣченицыте? Горѣла ли си нѣкогы за Христá, пóстила ли си нѣ когы, дѣвство имáла ли си вѣв сѣчкы свóй живóтъ? Милостѣня стóрила ли си да си разладѣшь сѣчкото имáнѣе? Разумѣй, от коѣ добрó и божѣа рáбота струвашъ ты чюдó. Ако ли́ кажишь, че сѣ грѣшна, знáй, óти бѣсовска рáбота струвашъ. Щѣшь да речѣшь, амí какъ е че комúто побáа а то стáна от болестѣ си. Я речѣ ми тѣ, дѣто бáешъ, вѣрвашъ ли, óти живóтатъ чловѣку та е в' рацѣте и в' повелѣнѣето божѣе, или не вѣрувашъ туй. Та чѣ акó вѣровашъ, нитѣ кажешъ, че живóтатъ чловѣческѣ ны е в' повелѣнѣе божѣе, ты нѣ сѣ христѣянка. Алá нитѣ

152 чловѣкъ нитѣ бѣсь щото е нáй-зло. Езыците сѣчкы мартурѣсுவать, защó богъ урѣсува чловѣческѣятъ живóтъ. Бѣсовите го исповѣдувать, óти тѣй е. Сичкѣ свѣтъ го знáе, и тѣ, нечѣстѣвице, кажешъ, че нѣ е в' рацѣте божѣи живóтат' чловѣчески. Ако ли́ кажишь, óтѣ е чловѣческѣятъ живóтъ в' рацѣте божѣе, амí как' го исцѣлѣвашъ ты със твóето бáнѣе? Мóжешъ ли тѣ, когí щѣ чловѣкъ или́ когí и повелѣнѣе божѣе да умрѣ, а тѣ да го стóриш' да не умрѣ? Амí акó бѣди да стáне, а той стáна ще и без' твóето бáнѣе; акó ли бѣде да умрѣ онзы чловѣкъ, нѣщо ни

можишь да мо помогнешь тѣмъ. Штѣ можешь тѣ със едѣнь парцаль повѣра конѣнна или влѣнена или черночѣрень нѣжь или дрѣго нѣкое струване да по(мо)гне дѣто го струвате бѣсовскы на чловѣка? Дѣаволь ище да подстѣри чловѣците да вѣрувать тѣмъ, и много пѣте са показува катѣ да струва исцѣлѣнѣе на болны чловѣци. Алѣ щѣшь да речѣшь, каквѣ злѣ струвамъ, когѣ бѣя; азъ името Христовѣ прѣсвѣтѣе богородицы и свѣтѣмъ безсребрѣнникомъ и на дрѣгѣи свѣтѣмъ имената прино- 153 сѣмъ у баенѣто си. Че струватъ ли злѣ свѣтѣмъ? Или имената имъ, когѣ ги приносѣмъ тѣмъ, дѣто бѣе.

Послушай, жено. Рыбѣрь, когѣто ще да иде на морѣето да лови рѣба, не фрѣлѣ вѣдецата си гѣла у морѣето, ѣти когѣи вѣди тукѣ желѣзѣто гѣло без помѣмицѣ рыбѣта, а рѣбата побѣгни. Зарѣдъ тѣмъ не фрѣлѣ вѣдецата гѣла, амѣ угоди стрѣфѣ на нѣя. Тѣмъ и дѣаволь струва; замъ да измѣми и да прѣлѣсти чловѣците, приносѣ имената свѣтѣмъ. Защѣ тѣмъ да приносѣше дѣаволскы имена та ни едѣнь христѣанинъ не щѣши да иде да си бай. Безчѣсто нѣщо е, благословѣни христѣане, баенѣто. Щѣхъ да рекѣ иѣще за нѣго по-много и зарѣдъ тѣмъ, алѣ евангѣлѣето иѣще нѣсмъ истѣлкувалѣ цѣлѣ и чѣсъ минѣ много та зарѣдъ тѣмъ присѣкувамъ рѣчѣта си.

Амѣ да дѣда да истѣлкувамъ свѣщенѣо евангѣлѣе. Евангѣлѣистъ Лѣка, щѣто ѣ за днѣшны дѣнь, кѣже, замъ да разумѣете, какъ е цѣломѣдрѣнаа Анна ѣт своѣта чистѣта и ѣт поѣсть и каквѣи рѣчѣи дѣмала, какъ познѣ дѣтетѣ, коѣ бѣше, кѣи и защѣ а нарича евангѣлѣистъ прѣрѣчица. И тѣмъ въ тѣя чѣсѣ прѣдѣта, испѣведѣше се господѣви и глаголѣше ѣ немъ 154 всѣмъ чѣющимъ избавлѣнѣе вѣ Јерусалимѣ. Сѣрѣчъ онѣже Анна, вдовѣцѣта, въ тѣзы чѣсѣ, вѣ коѣто прѣѣ Сѣмѣонъ Христѣа катѣ мѣлко дѣте, стѣна и изрѣче камтѣ господѣа и прикѣзуваше на тѣзы, коѣто са намѣриха тамъ и чѣаха да чѣють нѣщо за своѣто спасѣнѣе. Вѣлики и прѣчѣидни рабуѣ дѣмала. Штѣ дѣмаше Анна тамъ? По тѣнѣко да прикѣжимъ алѣ трѣбува и много чѣсѣ. Амѣ нѣе мѣлко нѣщо да рѣчѣмъ и на кѣсо, сѣрѣчъ какъ са рѣчѣите Анныни. Вѣдите ли, чловѣци, коѣто са намѣрихѣи тѣка днѣс, тѣмъ дѣте мѣлко утѣрдѣи небѣѣто и земѣта; тѣмъ мѣлко дѣте то напѣравѣи сѣчѣкы свѣтъ. Вѣдити лѣ тѣмъ мѣлко дѣте, то напѣрави небѣѣто, то напѣрави ангѣлѣите, то напѣрави вѣздѣхъ да си удѣишѣме; то напѣрави топлѣта, замъ да са стѣплюваме; то повѣлѣи стоѣи земѣта на водѣ; тѣ по-вѣлѣи и стѣриха са дрѣвѣя плодонѣсны и безплѣдны, добѣтокъ, кѣгове у морѣето, четѣворѣноги на земѣта, гѣдовѣ на земѣта и пѣтици по вѣздѣхъ, на касѣ да рѣчѣмъ, то напѣрави водѣ да пѣемъ нѣе; то повѣлѣи и стѣча сѣчѣкы свѣтъ; то сѣздѣди и прѣваго чловѣка Адѣма; то му дѣди дѣханѣе 155

и живѡтъ; то и прѣотците нѣше оправдѣ; то Авраѣма в'зрасті, то Јсаѣа умножи, то Јакова распространи, то упѣзы Моисѣа от рацѣте Фараоновы, то показа чѣдо, то раздѣли моріѣто, то потопа Египтѣнните, нѣшите душмѣны. Видите ли, о чловѣци, тѣй мѣлко дѣте, дѣто го дръжи Свмеѡнъ на ръцѣте сы, то куртуліса нашите отци от робство египетское, то гы привѣди през Червѣното морѣ; то гы просвѣщаваше нощѣ и хѡдѣха; то гы осѣнѣваше деньѣ със ѡблѣкъ и не опѣлѣха се; то гы прихрани четіредесѣтъ годіны у пустинѣ, то гы упѣзы от смъртѣ от душмѣните имъ; то истѡчи водѣ от край сѣчнаго кѣменѣ, то услѣди водѣта морска, дѣто бѣше горчѣва. На тѣй мѣлко дѣте сілата убѣ царѣѣто, който са супротѣвѣха Моисѣю. Нѣговата сіла събѡри стѣнните Јерихѡнскы. Тѣй дѣте укрѣпи Ісуса Навѣина; тѣй дѣте струши градовѣ и
 156 жилица силны; тѣй дѣте довѣде нашете отци на тѣзы земѣ ѡбѣтованаа; то изгна езѣцитѣ, дѣто бѣха тѣка, и всѣли праотците нѣше; то упѣзы трѣте отроци от пѣшнѣать огнь грѣховѣ; тѣй мѣлко дѣте куртуліса Данїила от устѣга лѣвовы; то вѣзнѣсе нашѣять род'; то възвеличи многото іудѣй; то и ради нашето спасѣнѣ доде и облѣче плѣтъ ст тѣзы дѣвица; тѣй дѣте, дѣто го прегрѣналь Свмеѡн' на ръцѣте сы, того сѣчкото небыѣ и сѣчката земѣ ни мѡжи да го съберѣ, алѣ то в' еднѣ дѣвица в' корѣмотъ вмѣсти са ради нашете грѣховѣ; тѣй дѣте пѣать го ѡнгѣлы, того слѣветъ ѡрѣнгѣлы, херувѣмы и сѣрафѣмы, прѣстѡль господствѣе, начѣла, власты, сілы; на тѣй дѣте служатъ, тому и нѣе да са поклѣнѣми, того и нѣе да прослѣвимѣ кѣто бога истиннаго.

Тѣй са речѣте цѣломѣдр'ный Анны. Тѣзи прорѡчества нарѣко я прорѡчица, та заради тѣзы рѣчи нарича ѡ и евангѣлистъ Лука прорѡ-
 157 чица тѣзи Анна. Та чѣ легѡмѣ речѣте Анныни да доврѣшимъ, а то да кѣжимѣ и щѡто ѣ ѡстѣнало от божѣствѣное и свѣщѣнное евангѣлѣе и да го истѣкуѣваме та чѣ тогѣзе да кѣжемѣ и кѡлкото иѣще день и времѣто и тогѣзы да доврѣшимѣ рѣчѣите си.

И иѣже скончѣша са всѣ по зѣкуно господню, в'звратѣша са в' Галилеѣ в' градъ свѡй Назарѣѡвъ, отроча же растѣша и крѣпляше се духѡмъ свѣтѣмъ, исплнѣнѣе се премѣдрѡсти, и благодѣть божѣа бѣ на нѣмъ. Ето до тѣка ѣ днѣшното евангѣлѣе. А тѣлкуѣнѣето му кѣзува, ѡти кѣто исплнѣниха, дѣто пѣшѣше зѣконъ, врѣнаха се въ Галилеѣ на сѣлото свѡѣ Назарѣѡвъ. А дѣтетѡ сѣ рѣч' Христѡс растѣше и укрѣпѣваше са със духа свѣтаго и исплнѣяше се със премѣдрѡсть, и благодѣть божѣа бѣше на нѣго. Чѣ колко кѣжѣше зѣконъ да стѡрѣтъ да занѣсѣтъ двѣ голубчѣта или двѣ грѣличѣта да прѣѣмни свѣщенѣкатъ ѡнѡзы дѣте и да го ѡбрѣчѣ в' чер-
 158 ковата, тѣй бѣше дѣто пѣшѣше зѣконъ. А Галилеѣа и Назарѣѡвъ — Га-

лилѣа нарича са околорьсть селѣта Јерусалимскы и Палестинскы, а Назарѣѣ бѣше село малко. В туй село Назарѣѣ, дѣто са отхрани Христосъ, оти бѣши и пророчество пророку Маллахію заради дѣто казваше, яко Назорѣй наречѣтъ сѣ, глѣда са работата като да ѣ на възбрыдо от Назарѣѣ до Јерусалимъ. Заради туй кажеше евангелистъ Лука от край на днешното евангеліе: в'зведоха его в' Јерусалимъ, сирѣч' завѣдоха Христа на Јерусалимъ като малко дѣте дѣто бѣши. А ѣже отроча расташе и крѣпляша се духомъ и исплныше се премудрости и благодать божіа бѣ на немъ. — што думашъ, евангелисте? Че той бѣши богъ, той бѣше премудрость, каквото и самси каже: азъ есмь премудрость и истинна. Че когѣ бѣше той премудрость? Когѣ бѣши той доврѣшуваніе и по-много от доврѣшуване. Амѣ какъ кажишь, ети растѣше и заякноваше със духа светаго и наплняше са със премудрость? Зарад' туй много ѣресе 159 влѣгнаха са, благословены христіаны, и най-тврьдѣ аріаните, амѣ разумѣйте истинната, Христосъ бѣше истененъ богъ, нѣ легомѣ стана чловѣкъ и плоть облѣче каквото насъ, прилично бѣше и като чловѣкъ да са храни и да растѣ. Че ако са не храни по малко, по малко щѣха да имать рѣчь ерѣтиците да кажатъ, че ны ѣ станаль чловѣкъ поистинна, амѣ по приведѣніе. Заради туй щѣ да река, защо евангелистъ не съгрѣшаванѣщо, амѣ по истинна растѣше, алѣ като чловѣкъ, а нѣ като богъ. Легомѣ божество нитѣ растѣ нитѣ са смалѣва, зарад' туй са не храни като бог. Легомѣ богъ нѣма нитѣ дльбинѣ нитѣ ширинѣ, и зарад' туй не растѣ от малко на голѣмо. зашто е съврѣшенъ със сичко и нищо несъврѣшенно нѣма. Амѣ по чловѣчески каже евангелистъ оти растѣше Христосъ. А премудрость. Каже нѣ долня и што са потѣпкува, амѣ одушевлѣнна, дѣто 160 имаше Христосъ, оти Христу премудрость не трѣбува нитѣ разумъ, зашто той самси бѣше мудрость. Амѣ що щѣ да покаже евангелистъ със тѣзы рѣчь, че да речѣ оти колкото му са глѣдаше тѣлото че растѣ, толкози са глѣдаше оти мудростѣ му растѣ и разумьтъ му. Зарад' туй и нынѣ, благословѣны христіени, колкото бѣше за тозы светѣй день и часъ и колкото можѣхме, толкозы принѣсохмѣ на вѣше господствѣ, да видѣмѣ да исправимъ сѣбогы сѣбѣ си, грѣховѣте да намразимъ а добродѣтель да възлюбимъ, да са не явимѣ неблагодарны и безумны камто благодарнаго бога. Оти бѣше богъ та пакъ пріѣ толкозы радѣи нашіте грѣховѣ, а нѣмѣ на сѣки дѣнь и часъ го разгнѣваме и огрижуваме го и ѡувами го и потѣпкуваме го и повелѣніето евангелское затыпкуваме му. Я речѣте ми, да бѣше бѣль нѣкой царь, дѣто да сѣ е бѣль и да е потѣгилъ зло и да е затрѣлъ царството си радѣи любовь единому робу, какъ да го почитѣ оногѣзы роба, напоконъ 161

онзы робъ да ны благодарѣ царю, дѣто го почѣте, амѣ да хули и да го ѡѡва и добрѣто да му не има. Кѡлко ли бѣ злѣ потѣглиль онзи робѣ! Дрѹго нѣмаше освѣнь тѹкѣ сѹмрьѣ да кердѡса такѣвзы. Тѣй и нам' ѣ, на неблагодѣрнымъ чловѣкомъ на христѣаните. Богъ бѣше и царь на сѣчкы свѣтъ; ѡнгелы пѣяха го, арангелы слѡваха го, сѣчкы род' чловѣческы' катѣ богу клѡняха му се. Алѣ зарад' наше спасѣнѣе и ради наша пѡчѣсть, зарад' наше добрѣ пойска и выплѣти са от светѣй дѣвици и пречѣстѣе богородицы Марѣй и бѣ чловѣкъ и плѣть облѣче и огладнѣ и ожеднѣ и сѣчкѣ тѣлѣсно имаше освѣнь гнѣвъ и пожѡленѣе, бѣга душмѡните сы, хула прѣе катѣ чуждѣ, заушѣнь и присмѣтъ и ѡѡвань и заплѣвань бѣ. Дрѹгите пѡ-много и голѣмѣе оставѣмъ, амѣ до край: и распѣ са и умрѣ и погрѣби са и сѣчкы без' пѡчѣсти и смиренѣе претрѣпѣ, тѣй радѣе наше спасѣнѣе. А нѣе, обыднѣ и страшнѣ, ни еднѡ платѡ не вѣрацами мо, ни еднѣ добрѣ му не струваме, та зарад' тѣй
162 щѣмъ да се осѣдимъ у вѣчнаѡ мѣка. Алѣ не дѣйте || тѣй, бѣратѣе моѣ христѣѡни, амѣ да побрѣзае да са повдѣгнемъ, да се потрѣдимъ денѣмъ и нощѣмъ, ѡти богъ е милосѣрдѣ и прѣема, кѡйто са покѡе. Зарадѣ тѣй и нѣе да са покѡемъ, да плѡчемъ, да слѣзимъ зарадѣ многѣго и голѣмѣе сы грѣховѣ, замъ да ни помѣлува и да ни пожѡли сам сѣ Христѣсъ, истинный богъ, дѣто му прилѣча слѡва и дрѣжава и пѡчѣсть и поклонѣнѣе, сѣс нерѡждѣнаго отцѡ и сина и исхѡдѣщаго и пресветѡго и животворѣщаго духа, и дѡрѣ до край свѣтъ и въ вѣки вѣкомъ. Амѣнь.

163 Мученѣе светѡго слѡвнаго велѣкомученика Ѳеодѡра Тѣрона. Препѣсано на ѡбщѣе ѡзыкѣ ѡже въ монасѣ(хѣ) мѣншаго Дамаскѣвна ѡнока иподѣѡкона Студѣта. Избѣранѣе же в' прѣвѹю сѹббѹта светѡго велѣкого поста.
Отче благослови. За молитва.

Кѹгѣго Маѣимѣянь и Маѣимѣнь, тѣзы двѡта царѣе ѣлени царствѹваха, тѹгѣзы многѣ бѣдѡ бѣши вѣрхѹ христѣенѣте, кѡѣто вѣр'ваха в' Христѡ. Защѣ провѡдѣиха по сѣчкѣмъ свѣтъ повелѣнѣе страшно и сѣс повелѣнѣето на еднѣ провѡдѣиха господарѣе злѣ по сѣчкы мѣста. Ако нѣкой от христѣенѣте сѣ арнѣши от Христѡ, голѣмѡ пѡчѣсть да има от царѣето; ако ли са дрѣжѣ на вѣрата си и не щѣ да са поклонѣ на ѣленскѣе богѡви, мѣка и нѡказъ многѣ ще да истѣгли. Та чѣ еднѣ от христѣенѣте отхѡждаха и мѣрѣтурѣсуваха, ѡти ѣ Христѣсъ богъ истинскы и сѣс голѣми
164 мѣкы умѣраха, а дрѹгѣ пакъ от страхѣ отхѡждаха и отфѣрлѣха се от Хри-

ста и слўжаха на ідолите. А коєту пак ниты да мрѣтурісать можаха нитѣ да станать єлени не щѣха, амї бѣгаха по плани(н)їето и по пищерїету и крїяха са тамь. А другїи се боаха да се изявѣтъ, че са вїдѣха єлене, а скрїтом' бѣха христїєни, щотў єдїнь от тѣхь бѣшы великомученикъ Ѳеодоръ, дѣто го днѣс празднўваме. Христїєнинь скрїтъ бѣши и боаши да сѣ изявї. И нѣ оти чи са боєши от мученїето и от мїките, ами сїи угодїи на умо, оти ни щѣ да є їоще волѣ божїа да мрѣтурїса. И зарад' тўй поїска да испїта да лї є вола божїа. И испитуванїєту токовозы бѣши.

Тозы светїи бѣши христїєнинь от родот сы, от єдно сѣло Имасїско, що сѣ наричаше Хумїимь. Та чѣ нѣговать разумь и юнашеству дѣто їмаше, бѣши и той єдїн на чїнотъ, що се наричаше тирони, кату наричашь юзѣбаша. И като щѣха да їдаты на Анадоль да пазѣтъ, угудїха го на байракаты, що са наричаше легеонь. || А легеонь бѣши 165 воиска най-брана, дѣто бѣха чловѣци осемстотїнь и девендесѣт и три, оти писмото на легеонѣ толкозы исчитанїа събїрать. Тозы байракъ, сїє рѣчь защо бѣши по-избрань от сїчкыте, за тўй їмаха башка їме и наричаха са Мармарїте, сїє рѣч' сїлни. Та чѣ станаха със господарѣ Врїнга та отїдоха на Анадоль на мѣстото, що са нарича Евхаїта. И близу при унуй мѣсто колкото до четїр'десѣтъ мїлювы їмаше горїє много и в' унѣзы горїє бѣши скрїта єдна зьмїа сїлна, коїгу бѣши от многу времѣ тамь скрїта, и стана змѣй страшень и нїкуй не смѣши веки да минѣ из' онзы, пѣтъ, оти от метѣжа унумўзы звѣру сїчкыте дрѣвїа бѣха истрѣгнати. Алa и многу чловѣци от страхотъ ономузы звѣру оставиха си лозїята и нївята сы, щотў бѣха тамь на околѣ. Амї и когї засвїрѣши онзи змѣй, сїчкоту сѣло от страхъ трепїреши. И да рѣчѣм многу бѣдї їмаше унуй мѣсту от оногозы звѣра. А светїи 166 Ѳеодоръ поїска да испїта да вїде, да лї є волѣ божїє да сѣ мрѣтурїса. Отїди тамь в' онзы орьмань и трѣсеши да намѣри звѣратокъ. И като ходѣше със конѣтокъ и уморїса, оти бѣши мѣсто многу и час' сь минї. Амї са отдели от урманут малку и лѣгна да си упочїни. Тамь, дѣто си почїваше, заспа. А єдна женa болѣрка, на їме Евсеїє, намѣри са онзы час' тамь на унуй мѣсто и вїдѣ светaго като спѣши, и като чловѣкулюбїва дѣто бѣше, отїди със слъзы и събудї го и кажи му: хўбави юначе, акў щѣшь да си кирдосашь животать, бѣгай от тўка, оти тўка живѣй єдїнь звѣрь голѣмь и страшень. От тогось звѣра нїкой не смѣй да минѣ от тўка. Тугїзы каже светїий: коa си тї? Отговори жената и кажи: азь смь христїїнка и їмахь тўка нѣколко мѣсто от родїтелите сїи и сѣга от томўзы звѣру отъ страхотъ щѣ да 167

гѣ оставѣ. Оти многу чловѣци видѣхъ със очѣтъ си, чи гѣ убѣ тозы змѣй, и тоята младина не дѣй остава тѹка, че та изѣда тозы звѣрь. Кáже ѣ светѣй: о жéно, ни дѣй плака нетѣ слѣзы, óти днѣс щéти да се избáвите от тогóзы звѣра. Господь мой Исус Христóс щé да мѹ струшѣ сѣлата и щé да вѣ избáви от тоговата бѣда. И зарад' добрóто, дéто ма събудѣ, богъ да тѣ дадé пáк' мѣстоту, дету гу имаше за нá-слѣдѣе. Тѹй рéчи светѣй и тѹтакси стóры кръсть на сéбе сы. И в'сédна на кóнютъ сѣ и утѣди пáк' в' урмáнуть и чѹ бóй, дету струваше óнзы звѣрь. Затéчи са камтó бóать и вѣдѣ, чи излѣзи óнзы звѣрь стрáшенъ тврѣде, и из очѣте му излáзaши óгнь и засвѣри сѣлно, и тѹтакси стóри светѣй крѣсть на сéбѣ си. И затéчи са врѣхѹ змѣятукъ и катѹ прострѣ кóпѣято сы и удáри гу в' главѣта. А тóй оть бóлесты засвѣры пó-тврѣдѣ и със упáшката сы заобикулѣ на кóнютъ зáднѣтъ му кракá, и дрѹги работи стрáшны стóры. И тáмъ ѣуфѣса. Тугѣзы светѣй Оeодоръ излѣзы рáдостень от óнзы урмáнь, защó познá, чѣ е вóле божѣе да са мрѣтурѣса. Оти угодѣ на умóтъ сы, легомѣ катó навѣ на óнзы страшенъ звѣрь, тóй легомѣ щéши да мѹ помóгны богъ да надѣе и дрѹгите тогови душмáны, катѹ щéти да чѹйты. Та чѣ тугѣзы светѣй Оeодоръ утѣди пáк' на мѣстоту, дéто бѣши събрáна унáзы воискá. Тугѣзы дóде врѣмé, катó си имáха обичáй да сé поклáнѣтъ на идолите. Та чé онéзы вошáни отхáждаха и поклáнѣха се и слугѹваха. А светѣй Оeодоръ седѣши под чадѣрьтъ сѣ. Тугѣзи са познá, чѣ ѣ бѣлъ христѣнинъ. А Врѣнга óнзы, господáрь щотѹ бѣши над' войската, катѹ разбрá, чѣ и светѣй Оeодоръ христѣнинъ, събрá войскѣта си сѣчка и кáже на светóго Оeодора: защó са ни поклонѣшъ и тѣ катѹ нáс сѣнца? Амѣ да ни сѣ тѣ христѣнинъ? Отговóры светѣй със голѣмо дрѣзновѣнѣе и кáже: áзь сѣм' христѣнинъ и от мáлакъ Христá моéго вѣрувám' и тóму щѣ ас да слѹжа. Кáжи му

169 господáрь Врѣнга: Оeодóри, имáй си прѣвата пóчестъ и поклонѣ са на идолите и не дѣй стрѹва тѣ днес' да се обезчестѣшъ от сѣчкиатъ сы род' и от сѣчките сѣ дружѣна тѣ да умрѣшъ злѣ. Амѣ са поклонѣ катѹ сѣчкыте вошáни и не дѣй са протѣвѣ на повелѣнѣето цáрско. Оти акó разбырѣ тѹй царь, голѣмъ зарáрь щéшъ да пáтишъ. Амѣ са поклонѣ и имáй сы почестá вошáнска. А светѣй отговори: áзь ти рéкохъ ѣвно, чé с'мъ христѣнинъ и пáк' ты кáзувám' и ни сá отфрѣлѣмъ отъ Христá моéго, Исусу Христѹ моéму слугѹвám'. А господáрь Врѣнга кáжи, чѣ ѣ вошáнити са сѣчки христѣни, ала пáк' слѹжать и пáк' са вошáни. Тáзи рéчь кáза Врáнга, нѣтѣ бѣха вошáните христѣни, амѣ туко да испѣта да вѣди, да лѣ имá и дрѹги христѣны от вошáните. А светѣй, катѹ чѹ тазы дѹма, кáжи: сѣки сéбѣ познáва, а áзь знáа и мрѣтурѣсувám, óти

сьмь небѣсному царю вошанинъ; азъ Господа моего Исуа Христа и
 сына божіа тогу || ѡмамъ за царѣ, тогу вѣрувамъ. А единый отъ тѣхъ десѣтъ- 170
 никъ, на име Посидоніе, отговори тихо и каже на светаго, ищещи да
 му са присмее: Θεодори, има ли твоаъ богъ синъ? А светый отговори
 със многу дръзновѣніе и каже: има пророка Давида и каже: словесемъ
 господнемъ небеса угвьрдиша се и духомъ устъ его вса сына ихъ.
 А господарь Вринга каже: чи мѡжим ли Θεодори да видимъ на твоа-
 токъ бога синатокъ, дѣту казувашъ? А светый отговори: макаръ и да
 ищешъ да го видишь, ала до гдѣ ни отфрѣлишь твоата прѣлесь и да
 станишъ христїенинъ и тугїзы щѣшь познъ, кой синъ божїа, дѣту ти
 казувамъ. Кажи му Посидоніе на присмѣхъ: чи и да разумеймъ на твоа-
 токъ бога синатокъ, каквѡ добрѡ щѣхмѣ да пѣтимъ или каквѡ злѡ щѣши
 да ни дѡди? А светый каже: Посидоніе, ни ѣ многу нѣщо да оставишъ
 воиската тлѣному царю, а то да станишъ вошанинъ небесному царю
 катъ и азъ. Тогїзи са обрѣна Вринга господарь и каже на Посидоніе:
 да му дадемъ времѣ, данѡ са смїслы за || добротѡ сы. Та чѣ оставиха 171
 светаго а ту начѣха да испїтувать други христїени. А светый Θεодоръ
 отхаждаше подиръ христїените унѣзы и учѣши гы и казуваше имъ: братїе
 мѡй христїени, вошани небесному Христу, ни дѣйты бѣга отъ мѣкыте и
 отъ наказуванїето времѣно, ѡти тукѡ на глѣдъ имать страхъ. Ако ли ты въс-
 прїемныте и да зѣмиты иднъ или двѣ отъ тѣзы мѣкы, тогїзы радѡсть
 и весѣліе да ви са видѣтъ. Видити лы, братїе мѡй, да сѣ не отфрѣлите
 отъ Христа владыка, ѡти е готѡвъ да ви сподобї на царството сы. Ако
 ли са поклоните на їдолите, що щѣты добївъ да спѣчалите, на сѣтне да
 умрѣты ѣлени, тѣжко вамъ. Амї стоїти, братїе мѡй, тврѣди и силны. Тѣзы
 и другїи дѣмаши светый и утврѣдѣваше христїените. Та чѣ другите хри-
 стїени запрѣха гы въ темницата, А светый отїды презъ нощъ та угоди ѡгнь
 въ еднѡ капище ѣленско, що се наричаше Рѣа богїна, замъ да посѡчи, ѡти
 ни е тѣко със дѣмы христїенинъ, амї || и със рѣбота, и да посѡче на ѣле- 172
 ните, ѡти на дръвїа глухїи и нечувствѣннихъ са кланѣтъ. Тугїзы стана много
 сметѣніе въ Евхайта ѡнзы день за капищито, като изгорѣ. А нѣкой слуга,
 дѣто бѣ на капищиту, Кронїъ на име, видѣ светаго, като угоди ѡгнь въ
 капището, и боѣши са да ни падни въ нѣкоа теготъ, зѣ светаго и заведи
 го на господарѣтокъ мѣстниго, на име Пѣплїе, и стана предъ него и каже:
 господине Пѣплїе, тоїзы нечестївїи чловѣкъ, вошанинъ царскы, прѣдъ го-
 сподарѣтокъ Вринга, що бѣши надъ войскъта, мартурїса какъ ѣ христїе-
 нинъ, и тої запали капищиту богїно Рѣа и противѣ са на повелѣніето
 царско. За тѣй го дунѣсохъ предъ твоа влѣсть. А ты, катъ разумень рѡбъ
 на бѡговите, стѣри със него катъ повелѣвать царските правилъ. Тугїзы,

като чю Пүпліе, проводи тутахсы на господарѣтокъ Врінга и кажи му: тї лы оста́вы тугóзы нечесті́ва да изгорїі ка́пищиту богино Рей? Отго-
 173 нѣ да изгорї ка́пищиту. Подірь туй му дума́ха мно́гу да се поклонї. Ала́ ни щѣ́, ами́ имь са іо́ще подсмїваше и ка́жеши о́ти сьм вош́анинь Ісусу Назара́нину и отвраща́м' са от воива́нїету на сіи́ныте царіе. Ами́ легомї́, кату́ сї́ господарь, мьчи́ го ка́къ щешь дано́ му преврѣ́нешь мрѣ́с-
 ни́ать умъ, о́ти са ули́ра на блаже́нныте бого́ве на́ши. Тугі́зы ка́жи Пү-
 пліе́ сьс мно́гу срьди́на: нечесті́вы вои́ниче, туй ли ты по́честа на вели́-
 ките бо́гови, на мѣ́сто да имь са поклонї́шь въ ка́пищиту Рей, вели́кы
 боги́ны, а тї́ ути́ды та гу изгорї́. Сьс ко́е дръзнове́ніе о́тиды та гу из-
 горї́, о мрѣ́снїче, и сто́ры такво́зы беззаконїе́? Ни ли са́ убо́й от гнѣ́-
 воть Рейнь? Не ли са́ упла́ши от мѣ́ките на бо́говыте? Не ли са́ устра-
 шї́ от пове́(ле)нїето царско́? Ами́ кату́ че са умрѣ́ле дружи́ната на бо́-
 говите царі́ету, тї́й ги потѣ́пка. Такви́зы ли по́честь отда́де на царі́ету,
 де́ту тїе́ то́лкозы по́честь хари́заха те́бѣ? А светый́ отго́воры сьс мно́го
 174 дръзнове́ніе и ка́жи: господі́не Пүпліе́, аз смь́ онзи, щоту́ изгоры́х'
 ка́пищиту Рейно́, о́ти пої́сках' да испї́там' и да ви́дѣ, да лі́ е і́стѣ́иска
 боги́нѣ, чи́ видѣ́хь чи са́ дръвї́а глу́хї и нечу́ювьствїи. Легомї́ так'взы
 по́честь трѣ́бва на їду́лите, ко́лко очї́ имать и не ви́дѣть, уши́ имать и
 не чу́вать, уста́ имать и не ду́мать, крака́ имать и не хо́дѣ(ть). Какви́
 бо́говы са те́зы немї́ дръвї́а? Тогі́зы господарь Пүпліе́ ни можа́ да
 са упре́ на ду́мите светому́ и повелѣ́ да го бї́ать. И като гу́ бї́аха, ка́жи
 му Пүпліе́: за́що ти са́ глѣ́дамь азъ сла́дко думлі́вь, зара́д' туй са вели́-
 чи́шь тї́ то́лкозы: Ами́ да та испї́тамь сьс мѣ́кы и нака́званїе, тугі́сь сьс
 сі́ла щешь да се́ поклони́шь на ца́рското повеле́ніе. А светый́ ка́же: ка-
 кво́ту ты не прїема́шь мо́йте ду́ми, тї́й и вашету́ пла́шенїе не устраша́ва
 ме́не. Ва́шету пла́шенїе ма́лки дѣ́ца страши́, ами́ кату́ де́ту имать Христу́
 175 мо́ему сі́лата, ра́дость и весе́ліе гы́ имать. Ала́ нитї́ мѣ́ките, де́то || мы
 гї́ казвашь, ни гї́ има́мь 'за ни́що, о́ти сі́лата і́стинному Христу́ мо́ему
 ще́ да ми гы́ облече́. Ка́жи му господа́рьть: Θεодо́ри, поклонї́ са на
 бого́вите да са изба́вишь от мѣ́ките. А светый́ отго́воры: що́ щешь и що́
 зна́ишь, туй стру́вай сьс ме́не; азъ са не арні́сувам' от Христа́. Тугі́зы,
 кату́ чу́ господа́рьть, скри́пна сьс зби́ кату́ лѣ́вь и сьс стра́хь голѣ́мь
 рѣ́чи на слугі́те сы: земе́ти тугóзы нечесті́ва, щоту́ ни нѣ́ уга́жда на
 умо́т' сы ни́защо и заведе́ти го в' темни́цата и затворе́ти врата́та и пе-
 чете́ти гї́ сьс мо́атъ печа́ть, та чи́ нитї́ хлѣ́бь му да́вайти нитї́ вода́, до
 гдѣ́ злї́ да умрѣ́. Тугі́зы зе́ха света́го и заве́диха го в' темни́цата и угу-
 ді́аха го в' тумру́ку. Ами́ какво́ту то́й претрѣ́плѣ́ сі́чкоту туй за любóвь Хри-

сто́ва, тѣй и Христо́с не́го не оста́ва. Ами́ през уна́зы но́щъ яви́ му са Хри-
сто́с и ка́жи му: ра́дуй се Θεодо́ре, войни́че мой, не де́и се гри́жа ни́зашо
нити́ има́й злѣ́ сръдце за бо́й, де́ту гу про́а за мо́ать любѣ́вь. Оти а́зь смь
сѣ́богы || със те́бѣ. Поди́рь ма́лко дни щѣ́шь да до́дешъ на царствоту ми. 176
Ала́ нити́ ястѣ́ да ни зе́маш от тѣ́хните рѣ́цѣ, ѡ́ти мо́ать благода́тъ ще
да та храни́. Ами́ са ра́двай и весели́ са. Та че́ господь тѣ́й му рече́ и
въ́знѣси са. А свети́й оста́на в' темни́цата ра́достенъ и пе́еши и а́нгели
божи́и пе́яха със не́го то́лкосъ, ко́лкото и стра́жите темни́чне сѣ́ка́ха, чи
има́ и дру́ги христѣ́яни в' темни́цата. Чи ви́дѣ́ха на темни́цата врата́та
заклю́чени и печата́тъ господа́рскы сто́й це́ль и неповре́динъ, отдале-
чи́ха се и па́къ чу́ха гласове́ кату́ от мно́гу члове́ци и то́лкози, ко́л-
коту надви́кнаха от еди́нь про́зориць и ви́дѣ́ха мно́жеству члове́це в'
бѣ́ли дрѣ́хи щоту́ пѣ́яха със света́го. Туги́зы оти́доха и ре́коха на гос-
пода́рѣток Пуплѣ́а, ѡ́ти в' темни́цата има́ и дру́ги христѣ́ени и не зна́-
емъ от гдѣ́ са влѣ́злы. И кату́ чо́ господа́рьтъ, упла́ши са и ста́на със
сичката́ сы войска́ и ути́ды в темни́цата та че́ воискѣ́та си оста́ви на
о́колу да па́зѣтъ темни́цата, а́ку има́ христѣ́ени, да ги́ улувѣ́тъ. А то́й 177
влѣ́зы в'тре́ и глас' чо́ кату́ от мно́гу члове́ци, ами́ ни́когу не ви́дѣ́
вѣ́трѣ́ ами́ тукѣ́ света́го свѣ́занъ и угоде́нь в' тумру́ку. И като́ гу ви́дѣ́,
упла́ши са тврѣ́дѣ́ и па́к заклю́чи темни́цата. И зарѣ́ча на стра́жите тем-
ни́чни да му да́вать на де́нь по една́ унгѣ́а хлѣ́бъ и по ма́лко вода́. И
като́ излѣ́зи от тамъ́ господа́рьтъ, занѣ́соха темни́чѣрите на света́го ястѣ́,
а то́й нищѣ́ да го зе́ми, ами́ имъ́ каже: а́зь ястѣ́́ има́мъ небесное́ Хри-
ста мо́его́ и си́лата му, ами́ ва́шите ястѣ́́ ни щѣ́ ги. Какво́ту повелѣ́
проро́къ Дави́дъ: елѣ́йже грѣ́шником да не намасти́тъ гла́вы мо́а. А на
у́грѣ́ повелѣ́ господа́рь и изве́аде́ха света́го ис темни́цата, и куги́ ути́ды
пред' не́го, кажи́ му: послу́шай ма, любѣ́мче Θεодо́ре, ила́ поклонѣ́и са
на идо́лите, до гдѣ́ та ни сѣ́м' ми́чилъ, и тако́ ми́ си́лата на вели́-
ките́ богѡ́ви, да пи́ша на царѣ́ту да та хиротони́сам' архѣ́рѣ́а на бого́-
вите, да та́ има́ми си́нца за отца́ и да ста́нишь ра́вно че́стенъ, със 178
гасъ́ по́честъ да прѣ́мнишь голѣ́ма от царѣ́ту. А свети́й, кату́ чо́, при-
вѣ́нь са засмѣ́ зара́д' архѣ́рѣ́йствоту де́то му рѣ́чи господа́рю, та па́къ
отгво́ры: господа́ине, господа́ине Пуплѣ́е, нидѣ́й са надѣ́ва със такви́зы
изма́мы и лжѡ́вны дѹ́ми да надви́еши́ умѡ́тъ ми. Ами́ разуме́й, ѡ́ти ма-
ка́рь на ѡ́гнь да ма изгори́шь, мака́рь я́вѣровы́ да ма изядѣ́тъ, мака́рь
морѣ́е и реки́ да ма уда́вѣтъ, мака́рь са́бѣа да ма съсече́, мака́рь си́ч-
коту́ ми тѣ́лу да го раздѣ́лишь на хилѣ́ада кума́ти, ала́ а́зь от Христа́
мо́его́ ни са́ отдѣ́лева́м' до гдѣ́ си́ уди́шамъ и до гдѣ́ сам жи́въ, ѡ́ти за
любѣ́вь Христо́ва ща́ и да са нака́зува́м' и да са мѣ́ча на се́ки де́нь.

А той, като чю, господар'ть почюде са тврѣде на дръзновѣнїето светому. Подир туй зе господарьтокъ Вринга господарь Поплїе и попитаха са двата, щѣ да стѣратъ. Кажи му господарь Вринга: господарь си
 179 на туй мѣсто, струвай как' щешъ. Тугизы зарѣча Пуплїе || и направиха една мѣка за светаго, сїе речъ да го обесѣтъ със главата на долу и със желѣзны рацѣ, щоту гы имаха за туй нагѣтвины, да стрѣжатъ тѣлоту на светаго, до гдѣ или да умрѣ или да се поклони. И толкозы стрѣгаха слугите светаго, колкото му се явиха ребрага та чѣ слугите са уморїха да стрѣжатъ светаго. А светый друго нищѣ ни думаше тукѣ пеѣши: благословлю господа на всако врѣме в'ино хвалу егѣ въ успѣхъ моихъ о господѣ похвалит са душѣ моѣ. А господарють, кату видѣ, чи ни мѣжи да исправи нищѣ, повелѣ да го снематъ. И кажи му: не ли та й срамъ, обидниче, ами са надѣвашъ на едного осмрѣтена чловѣка на Исуса Назаранина, не ли са на него надѣвашъ, щоту на себѣ си ни мѣжи да помѣгни. Отговори светый: макаръ да бѣши ми туй сичкїатъ срамъ, нечѣстиве чловѣче, и мѣне и на сичкыте христїени, дету са надѣватъ на Христѣ. И тугизы в' онзи час' стана метѣжъ многу
 180 от чловѣците. А господарѣтъ || са убоѣ да не станы нищѣ ново от свѣтѣтъ, сїе речъ да повѣруватъ и другите чловѣцы. Амї попита пакъ светаго и кажи му: да оставимъ многу речї, ами ѡ речї ми една речъ истѣнска и отвѣтна, щешъ ли да са поклонїшъ на боговите или да истѣглишъ іѣще многу мѣкы? А светый отговори: нечѣстивы чловѣче, исплїнинъ със сѣкаква дїаволска майсторїѣ, не боишъ ли са от бога, щоту ти й далъ тѣзы власть, амї повелѣвашъ да са отфрлѣ от него и да са поклонѣ на дръвїѣ нечѣстивы и безгласни? Тугизы гу остави господарю за малко час', замъ да размїсли щѣ да стѣры. И когї замина чѣсѣтъ, кажи на светаго: по-добрѣ лї й да си със нас или със Христѣ твоѣго? А светый отговори: със Христѣ моѣго бѣхъ и пакъ йща да бѣде със него. И кату видѣ господарють, чѣ веки нищѣ ни мѣже да исправи, амї іѣще сметѣнїе струва, отсѣди да затрїятъ светаго и записѣ такъвъзы от
 181 вѣтъ: и легомы Феодѣрь бѣ злѣ супротивникъ на царскѣ повелѣнїе || и отфрлѣ са от нашите боговы и повѣрѣва распѣтаго Христѣ. Повелїцем' да гу изгорїте съвсѣм' толкозы, колкѣту нитѣ земѣта да му не прїемны мрѣснѣту тѣло, ами огнь да го изгорї легомы кату и той изгори чѣрковата богино Рѣй.

А вошаните тутаксы зѣха светаго сврѣзана и завѣдоха гу на мѣстѣту, усѣдино. А светый распѣса си поѣсуть, дѣто гу ймаши и извади и дрѣхите сы и обущата сы, щѣто гы дръжѣши. Тугизы вошаните щѣха да пригвоздѣтъ светаго на земѣта, замъ да се не клѣти. А светый ни щѣ, амї

им каже: оставѣти ма непрегвѣздена, ѡти Христос, дѣто ми дади силата да прѣтрьпѣх' другите мѣки, той мы ще да сила да претрьпѣ и ѡгнють. И ни гү пригвоздѣха, ами туко гу сврѣзаха. А светѣй вдѣгна рацѣте сѣ камтѡ бога със слѣзѣи го помѡли и каже: гѡсподи Иусе Христѣ, единорѡдни безсмѣртному отцү, щотѡ сы зарад' наше спасѣнѣе и излѣзал' сѣ от небѣто и дошѣл' сѣ на земѣта, благодарѣи те, чи ма сы || сподо- 182 бил да претрьпѣх' мѣки и наказуванѣе зарад' твоѣту пресветѡе ѣме. Сла- вослѡвлю те, че са сподобѣх' да мѣтурѣсах за твоѡ любовь, сподобѣи ма, Христѣ мѡй, на царството си, и като какъ претрьпѣхъ азъ мучѣнѣе за твоя любовь, тѣй и ти, боже мѡй, да ма прослѡвишь в' царството сы. Алѡ и вошѡните, щотү бѣха със мѣнѣ в' темницата, зарад' твоѣту ѣме сподобѣи и тѣхъ да мѣтурѣсать и да прѣмнать съмѣрь за твоѡ любовь каквѡту и азъ. Тѣй рѣчи. И тамъ ѣмаши единъ христѣинин скрѣть на ѣме Клеѡ- никъ. И катү глѣдаше светѡго и плѡчеши. Кѡжи му светѣй: бѣратѣ Кле- онѣче, чѡка щѡ та, туко илѡ. Туй рѣчи светѣи. И почѣ пак' да са мѡли богу. Кѡзвашѣ: Христѣ, бѡже мѡй, и прѣвѣнь ти си посѡчилъ тѣй мучѣнѣе катү претрьпѣ крѣсть и смѣрь за наше спасѣнѣе и зам' да покѡжиши пѣть за спасѣнѣе и какъ да дохѡдѣми на твоѣту царство. Тѣи прѣими тѣй мѡлко мѡй мучѣнѣе и прѣими душѡта ми на вѣчното си царство и причѣтѣ а сѡ душѣтѣ на твоѣте светѣи мученици, ѡти на тебѣ са || надѣвах и прѣтрьпѣх' тѡлкозы 183 мѣки и наказанѣе. И катү сѣ надѣвахъ на твоѡта слава, щѣ да прѣимна и смѣрь. Туй рѣчи светѣй и тѣгаксы скѡчи в' трѣ в' ѡгнють, като са бѣвши разгорѣлъ. А светѣй пѣѣши и слѡвѣши бѡга. Алѡ бѡгъ, дѣто посѡчи чѡдо да прослѡви светѡго, рассматри таквѡзы рѡбота, ѡнзы ѡгнь стѡна катү ки- мѣрь и тѣгаксы туку кѡлкуту заѡбикули тѣлото светѡму, алѡ нищо му ни додѣа. А светѣи благодарѣи бѡга и предѡди светѡта своѡ душѡ в' рыцѣте бѡжѣа. А унѡзи женѡ Евсевѣа, дѣту а рѣкохми по-напрѣд', чи го събудѣла в' урмѡнуть, отѣди и купи му мѡщиту със мнѡгу ѣманѣе и занѣси гу на бѡщнината си, и на сѣка година на Евхѡйга стрѡвашѣ праздникъ на све- тѡго. И ѣмашѣ гу за помѡщь на сѣкакву искушѣнѣе, и нѣ туко, тѣа, ами и сѣчки болнѡви щотѡ бѣха там' на унѣй мѣсто и ѣмаха гу вѣрача те- лѣсна, и нѣ туко щѡту бѣха близо, ами и далѣчните, и прѣмаха дѡрбата му, и по сѣчкѣатѣ || свѣтъ ѣмаха гу за помѡщь. И прѣвѡто му знамѣнѣе 184 на чѡдото, дѣту щѣ да гу прикѡжа със бѡжѣе помѡщь. Ами послушѡйте със сѣчкуту вѡше усѣдѣе, замѣ да прѣемнѣты и платѡ от светѡго. И тѣй ѣти ѡти да видѣм', защѡ празднѡваме днѣс' пѡмѣть светѡму.

Цариград' дѣто ѣ сегѣи, прѣвѣнь наричашѣ се Вѣзантѣе. Ами зарад' тѣй гу заградѣ на ѡколу със град' велѣки Констандѣинъ, нарѣчи са Констандѣину пѡле. И в' тѡзы град' в' царѣи са велѣки Константинъ. Та

че тогѣзы бѣши православїе и благочестїе на унѣй времѣ по сѣчкѣть свѣтъ. А щоту є душманинь, истина є діаволь. Катѣ глѣдаше, чи са умножава христїанству, трѣсеши сѣкогы да намѣри нѣкой зль сьсѣудь и лукава чловѣка, дѣто да му струва вольта. И катѣ трѣсеши мрѣсни сьсѣудь и намѣри го Јулїана казувам' законопрестѣпника царѣ. Оти подирь смрѣта великуму Констандину и Констандіа и Кѣнста, а подирь

185 тѣх' са вьцарї тѣйзы мрѣсны Юліанъ, и кѣлко злины зѣ да струва мрѣсны, коѣ рѣчь чловѣческаа мѣже да искаже. Учївесно єленин бѣши, проклѣти. До гдѣ не бѣ зель царство, бѣши христїенинь на глѣд', а скрїтому бѣши єленинь, ѡти са боѣши от войскѣ и от великаго Констандіна. И от катѣ умрѣ тѣй а Уліанъ зѣ царствотѣ и сѣкакво злѣ извѣди от умѣт' сы да мрѣсї христїените. И междѣ сичкыте сї мрѣсны измыслѣванїе измїсли и тѣй. Оти през нидѣлѣта, щотѣ а минѣхмѣ, христїените имать голѣмо прощѣнїе. А тѣй поїска да направи на сичкѣть град' ястїе, да го размѣсы сьс крѣвтѣ от жѣртвите, щотѣ гѣ струваха на бесовѣте. И повѣика начѣлникатѣк' градскы, си реч' сѣбашутѣк' и кѣжи му: послѣшай ма, начѣлничѣ, великыте богѣви ми полѣжиха єдинъ мїсль. Легомы христїените, щѣ сѣ наричѣть Назорѣй и Галилѣй, ни ни слѣшать сьс добрѣ ниты сьс злѣ, алѣ да направим' нѣе нѣщо

186 та чѣ и сьс злѣ какъ имѣ сѣ ни щѣ да нї послѣшатѣ. || Зарѣчай да сѣ ни продаватѣ дрѣгїе ястїе в'градѣтѣ, амї тѣко царскыте, та чѣ и тѣе да се умрѣсѣть сьс крѣвтѣ дѣту от жѣртвыте. И тѣй да стѣни рѣботѣта данѣ сьс сила да се умрѣсѣть христїените и да ми се поклонѣтъ. Та чѣ пѣзы, рѣботѣта да є скрїта, да а не усѣтетѣ Назарѣйте, чѣ щѣтъ да се пѣзетѣ. Тѣй рѣчи мрѣснїятѣ царѣ, а начѣлникѣтъ ѡтговѣри: такѣ ми сїлатѣ на великыте богѣви, божѣствны згѣворѣ єтї тѣзы, а тѣ нѣ чловѣчески, амї да стѣрѣ ѡс' тѣй, катѣ какъ повелѣваш' тѣм. И тѣтаксы зарѣча и стѣна повелѣнїе царско. А христїените нїщо не знѣяха злїятѣ и мрѣснїятѣ згѣворѣ нечѣстївому царю. Алѣ велико-сїлни богъ и велико сьвѣтник не ѡстѣви своѣто сьздѣнїе да са умрѣсї от єдн(ѣм)у мрѣсному згѣворѣтъ, амї провѣди тѣгїзы свѣтаго великомученика Ѣеодѣра на тѣгїшнїятѣк патрїярха, щотѣ бѣше на Цариград' на їмѣ Евдѣѣте.

187 Отїди свѣтїй на патрїярхатѣк їѣще катѣ бѣше бѣдинъ и кѣжи му ||: архїерѣю Констандинупѣлскы, скѣро зарѣчай на христїените да ни купѣватѣ от царскыте ястїе, защѣ са размѣсини сьс крѣвтѣ от жѣртвыте їдолскы. А патрїярхѣтъ ѡтговѣры: амї щѣ да ядѣтъ чловѣцыгѣ кѣгу посѣтѣтъ и угладнїѣли са? Кѣжи му свѣтїй: да ядѣтъ коливѣ. Ѣтговѣри патрїярхѣтъ: щѣ є тѣй коливѣ? Оти їѣще нѣмаши до тогїс' коливѣ, алѣ нитї гу поменѣваха и зарѣд' тѣй поїта патрїрхѣтъ, щѣ є тѣй

ко́ливу. А светѣй му ка́жи: сварѣ́ жити и разда́й на христе́ните, ту́й ко́ливу. Защо́ на на́ши мѣсто на Евха́ріѣа тѣй зовѣ́тъ варѣ́нуту жити. Ка́жи му патрі́рхотѣ: чи ко́й си тѣ, светче божѣи, де́то си тѣ доше́лъ при мо́йту смире́ніе, речѣ́ мы ѿ(ме)то си да го зна́а. Отгво́ры светѣй: азъ съмь́ Ѣеодо́рь муче́нѣкъ, што́о марту́рѣсах' на Евха́ріѣа, и прово́ди ма богъ да тѣ́ уба́дѣ́ зго́ворѣ́тъ нече́стѣвому царю́ Јулі́ану, и зара́д' ту́й да сто́ришь ту́й, а ту́ ѿ́ нѣ́какъ. И ту́гаксы ста́на патрі́рхотѣ и кле́па. Събра́ха се клі́риците, и христе́ните, и оба́ди им' веде́ніе де́то бѣ́ 188 ви́дѣл. Тѣ́й сто́ри, сварѣ́ жити и разда́ли на сѣ́чките христе́ни царо-гра́дскы, и нѣ́куй ве́кы нищѣ́ да ку́пи от ца́рските ясте́е то́лкос, ко́л-кото са в'смы́рѣ́ха през она́зи ни́де́лѣ, и фрѣ́ли гу в' мо́ріету та са излѣ́га мрѣ́снѣ́тъ ца́рь, ала́ по-мно́гу дѣ́авол' на зго́воратѣ де́то ще́ши да го на́прази. И зара́д' то́зы скотѣ́ и за ту́й до́бро, што́о гу́ сто́ри светѣ́й, празну́ваме и трѣ́жеству́вами днес' светому́ па́мѣть. Ала́ и дру́ги чуде́са мно́го сто́ри светѣ́й: робѣ́е курту́ліса, бо́лни исцели́, на е́днѣ́ вдови́ца сѣ́натов от ро́бѣство изва́ди от Пе́рсѣда. И у Цари́град' ѿ́маши не́гова че́ркова, що́о са на́ричаше́ явле́ніе, ѿ́ти ко́йто си за́губѣ́-ваше́ ро́боток, да ѿ́деши да пи́та в' уна́зы че́ркова, на́ме́реши гу де́ да бе́ши. Ала́ и нѣ́кои орта́ци поме́ждѣ́ се откра́днаха ду́кати, ала́ све-тѣ́й ги изя́ви и во́щани педе́ѣа да се па́зѣтъ от гра́бле́ніе, и на е́дно де́ти ма́лко просѣ́ніету му ха́риза. И члове́ци што́о бѣ́дству́вахъ в' мо́ріето от смръ́ть ги изба́ви. И дру́ги ве́лікы и пресла́вны чуде́са 189 ство́ри в сла́ву отцу́ и сину́ и светому́ духу́, е́ди́ному божеству́ и цар-ству́ неизре́ченному́ и члове́колю́біе́ получи́м' благода́ть вѣ́чнѣи в' нес-конча́еми вѣ́ком' и не́ини да́вши (?) свѣ́тъ. Ами́нь.

**Дамаскѣна ино́ка иподѣ́акона и Студи́ти сло́во в неде́ла
ѿ́-ную на Сашѣ́ствіе́ прѣ́света́го и просвѣ́тителнаго́ духа́.
Отче́ благослови. сх. за мо́литва.**

На трѣ́х дѣ́лове́ е́ раздѣ́лена божѣ́а на́права, катѣ́ ка́жатъ тво́рцыте. И божествѣ́ннѣ́ Па́вель мрѣ́турѣсува, ка́же: на тво́ету ѿ́ме та са сѣ́ко ко-лѣ́но клѣ́нѣ: небе́то и земѣ́та и дльбе́ніе́то в те́зы трѣ́те, в' небе́сноту́ и в' зе́мьноту́ и в' дльбе́ніе́то, та е́ сѣ́чкото божѣ́а дръжа́ва. Ка́жатъ нѣ́кой, ѿ́ти божѣ́ата на́права о́сѣ́лно е́ти да са смѣ́сюва́ от ту́й што́о са ви́ди и вди́га на свѣ́тотѣ́. Ами́ слѣ́шайте да ви ка́жим', ко́лко е́ на́права що́о са ви́ди и вди́га. Ше́сть на́прави́ са: прѣ́во е́ бы́тіе, второ́е е́ тѣ́лѣ́ніе, тре́то растѣ́ніе, четврѣ́то ума́лѣ́ваніе, пе́то премене́ніе, ше́сто по мѣ́ста прѣ́хо́жаніе́ И бы́тіе та́ е́, ѿ́ти сѣ́чкы са божѣ́а на́права, от на́прѣ́д' не

190 || бѣшы напра́вена. А то ꙗ́ направи богъ та бѣ. А тлѣнїе та е́ щото нѣкой божїа напра́ва дѣту погїнува щото е́ бѣло, бѣвать в' небѣтїе. Растѣнїе пак' е́ти, оти са нѣкое божїе напра́ви, защо́ от ма́лко бѣва го-
лѣмо. А умалѣнїе па́к' е́ти, о́ти от голѣмо бѣва ма́лко. А премѣненїе
е́ти защо́ са нѣкое ра́боты от то́пло бѣва стодѣно, а от стодѣно то́пло,
а от бѣло черно, а от черно бѣло, а от сла́дко горчїво, а от горчїво
сла́дко. А по мѣста́ прѣхо́жанїе та е́ когї́ от мѣсто на мѣсто прѣход(и)
она́зе божїа напра́ва. И защо́то рекохме, от туй са смѣсьюа небеснаа
и зѣмная и дльбина́. Да ви́дим', ко́а със ко́а се примѣсьюа.

Небето разумѣти, благословѣни христїени, о́ти е́ на двѣ при́лики,
в'одушевлѣнно и безду́шно. Одушевлѣни са а́нгелы, и безду́шно небе́то,
слѣнцето, мѣсецьтъ свѣзды́те. И а́нгелы, дѣто са одушевлѣнїе, тукó двá
ско́поса дви́жителны ꙗ́мать: бѣтїе и по мѣста́ прѣхо́жанїе. Бѣтїе о́ти
отнапрѣ́д' не бѣ́ха създа́нены, а то́ гї́ създа́де богъ та бѣ́ха; а по
мѣста́ прѣхо́жанїе, о́ти когї́ на небе́то са, когї́ на зе́мѣта са, и на́
191 ксо да речем' хо́дѣтъ от мѣсто на || мѣсто. А дру́гитѣ ꙗ́ дви́женїе не́-
мать. Защо́ нитѣ са загїнува́тъ, о́ти са безсмер́тны, нитѣ рѣста́тъ, нитѣ
са ума́лява́тъ, нитѣ са промѣ́нѣва́тъ. И тїе, сїрѣ́чь о́нзы а́нгель, щото го
зовѣ́тъ денїца, той отпа́днѣ и ста́на дїа́волъ, от ви́дѣло ста́на тымно́, от
добро́ ста́на зло́. Затуй тѣ́кмо, а́ко рече́ нѣкой о́ти и а́нгелы' прїема́тъ
промѣ́нѣванїе и на́прѣд' до гдѣ́ не бѣ́ испáднала денї́цата, по ꙗ́стинна
ꙗ́маха промѣ́нѣванїе и нѣ́ ра́бота, а́мї сї́ла. Сї́ рѣ́чь не напра́ви богъ
а́нгелы да са със тѣ́ло, да прїема́тъ промѣ́нѣванїе. А́мї на се́тнѣ́ самї́
са промѣ́нїха, а отка́къ отпа́днаха а́нгелите та ста́наха бѣ́сове, ве́кї са
а́нгелы не промѣ́нѣва́тъ и до се́ги не́мать промѣ́нѣванїе. И дру́го пак'
слу́шайте. Небе́то та е́ безду́шно, е́дно ꙗ́ма и то́ и шестѣ́хъ ви́денїе и
дви́женїе, дру́го не́ма. И ви́ди са небе́то тѣ́кмо ꙗ́ ско́посе ꙗ́ма. Бѣтїе,
о́ти го напра́ви богъ като́ не бѣ́шы от на́прѣд' а то́й го ство́ри да бѣ́де
тлѣнїе, о́ти ча́ка да погї́не, като́ марту́рїсува проро́къ Давї́дь, ка́же;
192 та́ погї́бнут' тѣ́же пребивáеши и вса́ ꙗ́ко рѣ́за обетша́ють. || ꙗ́ма
небе́то та прехо́жда по мѣста́, защо́ ка́жат филосо́фїи и като́ е́ да
разумѣ́ва сѣ́ки чловѣ́къ. О́бра́ща са о небе́то е́динь пѣ́тъ прѣ́з'
но́щь и денáт'. Защо́ а́ко са не бѣ́ обрáщало да преве́де слѣ́нцето и
да го преве́де на дру́га стра́нѣ́ та не бѣ́ бѣ́ло ни де́нь ни но́щь. А́мї
то́лкози са о́бра́ща ско́ро, ко́лкото чловѣ́ческо о́ко не мо́же съзрѣ́ та
са врьтї́ и по́ка́зува слѣ́нцето когї́ ка́мто на́с, когї́ ка́мто дру́гіе. Тѣ́й
са при́личны и мѣсе́цытъ и свѣзды́те. И слу́шайте прї́чтатá. Като́ да
бѣ́ поло́жилъ на нѣ́кой голѣ́мъ о́барчъ мно́го мръвї́е да врьвѣ́тъ и до-
кѣ́тъ са о́брѣ́ни о́брѣ́чьтъ е́динь пѣ́тъ и догдѣ́ са о́брѣ́не на о́коло, ко́лко

ли пѣте бѣха прѣменѣле мрвьѣте. Тѣй са и небѣто обраѣща скѣро и показува и скрѣва от нас слѣнцето. Амѣ слѣнцето малѣко врьвѣ, веднѣщъ в' денѣотъ а в' ношѣ. А от какъ начѣне да врьвѣ и докѣтъ стѣгни пакъ тамъ на край та за тѣѣ дни и ѣ часове пѣтѣва. Чѣхте ли какъ ѣма небѣто по мѣста да прехѣжда. А дрѣгите скѣпосе движенѣе нѣмать. Защѣ небѣто не растѣ, амѣ катѣ сѣ ѣ сткрай със божѣе повелѣнѣе тѣлѣкозы ѣти сѣѣкогы. || Амѣ нетѣ омалѣва нѣтѣ бѣва ѣнакво, ами са глѣда когѣ 193 бѣло, кугѣ чѣрно а когѣ сѣню. Амѣ тѣй нѣ е от нѣго тѣзи скѣпос, амѣ го облаѣците разлѣчѣтъ тѣй. Слѣнцето и звѣздѣте и тѣе имать бѣтѣе, защѣ не бѣха от напѣрд' сѣздаденѣе, а тѣ ги напѣрави богъ та бѣха. Амѣ имать и тѣе тлѣнѣе, да речѣмъ загѣнуватъ и ѣмат и по мѣстѣ та прехѣждатъ. Защѣ слѣнцето врьвѣ от ѣсток на запад', тѣй и звѣздѣте, токо ѣ наѣпако врьвѣтъ — от запад' камтѣ ѣсток. Зарад' тѣй гѣ тѣхъ нариѣчатъ планѣге, да речѣмъ загубѣни илѣ прелѣстѣины. А растѣнѣе и умалѣнѣе нѣмат, защѣто тѣе каквѣто бѣха ствѣрѣны от напѣрд' таквѣзы са и н(ѣ)нѣ. Акѣ ли речѣшъ, ѣти ѣди кѣй ѣ денъ малѣк' а ѣди кѣй голѣмъ, та тѣй нѣ ѣ растѣнѣе илѣ умалѣнѣе на слѣнцѣту, амѣ на дѣнѣотъ, защѣ когѣто е дѣно голѣмъ а тѣ пѣтѣва слѣнцето многѣ мѣсто от тѣкашна странѣ, а кугѣ е дѣно малѣкъ, а тѣ пѣтѣва слѣнцето малѣко мѣсто. Зарадѣ тѣй нѣ ѣ тѣй от слѣнцѣвъ скѣпосъ, амѣ ѣ от пѣтѣванѣето нѣгово. А за прѣминѣванѣето || кѣжатъ нѣѣкой ѣти прѣѣма слѣнцѣто, когѣ са 194 случѣ в нѣѣкоѣ врьмѣе и врьвѣ слѣнцето от дѣсна странѣ а мѣсецѣтъ от лѣва и дѣдѣтъ та са сѣберѣтъ двѣте и мѣсецѣтъ ѣ пѣ-нисѣко, а слѣнцето пѣ-висѣко. Зарадѣ тѣй стѣуѣ мѣсецѣтъ от дѣло под слѣнцѣто и потѣмнѣе слѣнцето и не свѣтѣ до гдѣ са не раздѣлѣтъ ѣдѣнъ от дрѣгы. Та тѣй прѣменѣванѣе ѣти, щѣтѣ ѣма слѣнцето. А звѣздѣте прѣмѣнѣванѣе нѣмать. Не смѣ чѣле илѣ вѣдѣлы нѣѣкогы да ѣ бѣло тѣй.

А мѣсецѣтъ и тѣ ѣма пакъ шѣсть скѣпосе на движенѣе, и тѣ ѣма бѣтѣе. Оти катѣ не бѣше сѣздаденъ от напѣрд' а тѣ го сѣздаѣ богъ та бѣ. Амѣ и тѣ чѣка да лѣѣша, да речѣмъ да загѣны катѣ и дрѣгите стѣхѣе небесные и рѣстѣтъ и умалѣзѣтъ са, каквѣто глѣдаѣе на сѣѣкы мѣсецѣ, и прѣменѣватъ са, каквѣто са глѣда в' годѣшнѣи вреѣменѣ, дѣто потѣмнѣва та пакъ свѣтѣ, пѣтѣва и тѣй от мѣсто на мѣсто и обхѣде веднѣщъ в' годѣната бѣзъ ѣ денѣе и ѣ часове. И ѣто са тѣй смѣѣсѣюватъ небесные скѣпосе щѣтѣ са вѣди и вѣдѣга. А зѣмѣлната какъ ѣ, слѣшѣйте.

Зѣмѣлна напѣрава тѣ е на два скѣпоса. || Еднѣ е бездѣшна, а дрѣга 195 е със душѣ, и прѣсто да речѣмъ дѣто е зѣмѣлната напѣрава безъ душѣ. Та тѣа тѣѣко ѣ скѣпоса на движенѣето ѣма: бѣтѣе, пѣгѣнуванѣе, растѣнѣе,

умалѣніе, промѣнѣваніе. А по мѣста поѣтъваніе нѣмать, ѡти да речѣмъ пригчата. Его голѣмо дрьво и бѣва и липсува, да речѣмъ загѣнува и рѣстѣ и умалѣва се и промѣнѣва се, като сурѡво дѣто стѣне сѹхо. А дрьвѣа дубравный и сѣкакви билѣа и борѣйне тѣхъ фылософѣи не наричатъ сѣщо бездѹшно, амѣ одушевлѣнно. Нѣ чѣ имать душѣа като чловѣка, амѣ какъ имать нѣкой одушевлѣніе, да речѣмъ ѡти като рѣстѣтъ токо и хрѣнѣтъ са. Защо растѣніе и хрѣнініе та са тѹй душѣвни сѣли. А зашто като нѣмать по мѣста да прѣхѡждать, зашто не хѡдетъ от мѣсто на мѣсто като чловѣцѣи и добѣтакъ, а кѣманіе и сѹхи дрьвѣа и желѣзо и коѣто тѣмъ прилѣчно. Растѣніе нѣмать и по мѣста хѡдиніе, зашто кѣмакъ не растѣ нѣтѣ хѡди, а добѣгакъ и чловѣкъ има и ѣ тѣхъ

196 скѡпосе да са рѣждать и да загѣнувать и да рѣстѣтъ и умалѣватъ са и инакви бѣвать, и от мѣсто на мѣсто прѣхѡждатъ. Като причта въ живѡтнихъ лѣвъ. И бѣва от небѣтѣіе, и липсува от бѣтѣіе въ небѣтѣіе, и рѣстѣтъ от малко на голѣмо, и умалѣва се когѣ го посѣіетъ, и промѣнѣва се, когѣ са разсѣди и пакъ са укрѡтѣ, и прихѡжда от мѣсто на мѣсто. И на дѹма чловѣкъ такѣвзы има ѣ скѡпосе без пѣтаніе и сѣс такѣвзы прилики та са смѣсѹва земѣта и небѣто от што са вѣде. А дльбинѣіе то толкозы движеніе има, колкото ѣнгели. Защо бѣсови и тѣе бѣха ѣнгели, амѣ зарад тѣхъни скѡпос и отпѣднаха, и от ѣнгели стѣнаха бѣсове и тѣмко са и тѣе тѣй, и по мѣста прехѡжденіе имать и тѣе. И по бѡжѣата направа такѣвзы прилики та са смѣсѹвать от што са вѣдѣга и зарадъ тѹй са нарича двѣжима, а бѡгъ легомы нѣ едно загѣнуваніе нѣма — нѣ растѣніе, нѣ умалѣваніе нѣ примѣнѣваніе, нѣ по мѣста прихѡжданіе. Зарадъ тѹй са зѡвѣ недвѣжимъ, безъ край са зѡвѣ, ѡти край нѣма. Защо ако бы имѣль бѡгъ край от какъ ѣ та бы бѣль и като и дрѹгата тоѡва направа, или ако бы имѣль доврѣшаніе, та не щѣше бѣ

197 прилѣченъ нѣкому. Амѣ зашто ѣ безъ край и безъ доврѣшеніе, зарадъ тѹй ѣ и бѡгъ и царъ на сѣчката направа. Амѣ по нѣколъ рѣбота помѣнѣхмѣ за тѣзы скѡпоси, зѣмъ да разумѣемъ коѣ ѣ и колко ѣ разлѣчена мѣжду бѡга и мѣжду нѣговата направа. А свѣтѣа тѡіца нѣ едно разлѣченіе нѣма, тѣмко ѡти отецъ рѣжда и издѣва, а сѣнь са рѣжда и дѹхъ излѣзе. По скопосѣ нѣщо не разлѣчава бѡжѣствѣнаа тѡіца. И зашто не разлѣча та зарадъ тѹй прѣздниците и зѡрѡвите нѣше нѣмать разлѣченіе. Коѣ са прѣздницы? Коѣто са владѣчны и в коѣто са слѣви и почѣга бѡгъ. Зашто ѣ и тѣзи една почѣсть свѣтѣй тѡіце, ако прѣздуваме Хрѣстово рѡждѣство, прѡслѣве са отецъ и свѣтѣй дѹхъ; ако ли крѣщеніе, а то сѣнь трѣжѣствуваме, поклѣнѣ са отецъ и свѣтѣй дѹхъ. Тѣй и въ днѣшнѣю прѣздникъ, макѣрь и бѣшкѣ дѹху свѣтѡму да са зѡвѣ, амѣ

легомѣ тѣмко е почестна светѣа троїца, и явлѣно ѣ, ѡти са прослѣвѣ отецъ и синъ и празднува се кугї чѹешъ божїе їме. Амї смислїи отца и сина и светѣаго духа, катѡ кѣже и богословъ Григорїе. Що ѣ трѣжествѡ наше и по що педесѣгница са празднува, по тѣнко що смѣ кьдѣрь да и прикажим'.

Сѣдмїй дѣнь у еврѣйте празднуюват, | защо богъ в' шѣсты динѣ направе сѣта направа своя. В' прїви дѣнь направы небѣто и земѣта и свѣтѡ, а на втѡры дѣнь направи тврьдина, в трѣти изрѣсти земѣта билїа и дрвїа. В четвѣрти бїи слънцето и мѣсецьте и звѣздіте. В пѣты морїето и излѣде кѣти, рыби и щотѡ ѣ в' морїето, а земѣта звѣры и птїици пернатѣ и щотѡ ѣ на земѣта. А в' сѣдми сы почїна от сѣтѣ работи своїй. И зарадї тѹй са наріича саввага, да речѣм' сѹбота, защо саввагѡ покій щї са казѹва. И защо в' сѣдми дѣнь си почїна богъ от сїчкыте работи свої, зарад' тѹй я еврѣйте празднуюваха и почїгаха. И нѣ туко з-ми дѣнь в недалѣта почїгаха, амї н годїната сѣдма, защо в сѣдма годїна їмаха зѣконъ еврѣите и оставѣха нивїяга си робїето сы прѣщаха, и що їмаха зѣлог, оставѣха го. Тѡйзы дѣнь та го наріигаха и овилїа и ї пѣти по ї сѣдмїю дѣнь почїгаха. Защо ї пѣти по ї те са мѣ, оставѣ едїнь дѣнь до ї. зѣмами го от свѣршѣнїе да речѣмъ на годїната и вѣко, и тѣй петдесѣтницатѣ почїгаха еврѣите. А защо е пѡчестна седмѡ чїсло? Послѹшайте.

Сѣдмъ дарорѣ са прѣсветѣаго духа катѡ какъ прорѡкъ Исѣаїа: пре- 199 мудрѡсть на згѡворъ и страх. А ї плодовѣ са, апостоль Павѣль кѣже, прѣсветѣаго духа: любѡвь, радѡсть, длъготрѣпѣнїе, вѣра, кро(то)сть, въздрѣжанїе. Седемдесѣтъ пїте по ї пїте кѣже Христѡс да прощѣваме нїе на съсѣдинатѡк съгрѣшѣнїе. Сѣдемъ съгрѣшѣнїе са Каїиновы. Прїво бога прогнѣвїи, и втѡро быщї си ускрьбїи. трѣтїи мѣйка сы обезчедїи, четвѣрто убїїство ствѡри, пѣто земѣта усмрадїи, шѣсто бога слїга и рѣче не знам' дѣ ї братъ мїи. Седмѡ ѡти са поѹчи да са отфрѣли прѣд' бога. Прїлично и сѣдемъ клѣтвы прїе от бога: да ехтїи, да трѣпїре, да работи земѣта и да му не дѣва рѡжба, да не смїе нїкої да го убїе и да е умрѣзїнь, да ѣ изгнѣнь от лїце божїе и да са скрїе от чловѣци. И пѣк' Ламѣхъ ѡ пїте по ї щѣше да му са врїне от бога да ни сї бїи исповѣдаль грѣховѣте, дѣто убїи брата си Каїна.

Амї и чѣрковата, дѣто е направи премудрїи Соломонъ, на седемъ стѣлповѣ ѣ утврѣдина, сїе рѣч' ї прїлики са черкѡвни, дѣто го исчїга апостоль Павѣль, кѣже: брѣтїе, полѡжи богъ в' чрѣквѣ прївое апостолы, вторе прорѡкы, трѣто учїгеле. А сїлы, пѣто даровѣчїе исцѣлѣнїа, 200 шѣсто заступлѣнїе крѣмчѣствїе. Седмъ род' языком', ї пїти и злїи

- съсѣде в' пазоха ги пріёмать, като пѣе Давидъ: ѿ пѣте та хвѣлимъ гѡсподи. И кѣмико Зоровѣвеловъ ѿ очі имаше. И неплодна Анна ѿ дѣца роді да речѣмъ на чѣрковата, дѣто приплоді ѿ скѡпосе като предрѣкохме. Ако ли ищешъ инакъ да видимъ, какъ са сѣдмото чѣсло почѣта. В' сѣдемтѣхъ родове бѣше Енохъ отъ Адѣма и прѣстави го богъ; в' трѣте пѣти по ѿ родове бѣше Авраѣмъ и утъкми богу, защо отъ Адѣма до Авраама кѣ родове преминѣха, и до Христѣа, като пѣши евангелистъ Лука, ѡ ѿ родове прѣминѣха отъ Адѣма; съсъ трѣбилѣ паднаха стѣните Јерихѡнскѣе и съсъ ѿ обѣхожденіѣ; и свѣтилнику сѣни свѣденіе ѿ свѣтила имаше. И попь в' сѣдмый дѣнь са съврѣшаваше по законъ Моисѣевъ; прилично и струпливите на ѿ дѣнь са очі тѣваха; и обновѣваніе на чѣрковите в' сѣдмы дѣнь бѣва; и еврѣите ѡ годѣни стѣвориша в' рѡбство на Багдатъ. Оти да са почѣта и десеткуваніето на годѣните като и на
- 201 денѣтъ. И Христѡсъ съсъ пѣтъ хлѣбове || и двѣ рѣби насѣти ѿ народъ и останѣха ѿ кошѡве трухѣ. И другѡ показаніе ако испѣтувашъ, намѣри щѣшъ дѣ казувать, че ѣ почѣстно сѣдмоту чѣсло. Съсъ ѿ хлѣбове насѣти Христѡсъ ѿ хѡра и останѣха ѿ кошѡве голѣми съсъ трухѣ. Зарадъ тѣмъ бѣше почѣстно сѣдмото чѣсло и нѣ тѣко в' недѣлята ѿ-мѣю дѣнь, амѣ и годѣната и на недѣлята недѣлята, сѣ рѣчъ пѣдесѣтница дѣто я празднѡваме. Разумѣхти лы, благословени христѣане, защо са почѣта ѿ-ца. Амѣ ѣто еврѣите за тѣмъ почѣтаха ѿ-ца, защо трѣ велѣкы праздницы имѣаха в' еднѣ годѣна. Прѣво потѣганіе на чѣдѣрите, дѣто го празднѡваха в' сѣдмы дѡнь сѣптѣврѣа мѣсеца, за помѣнуваніе на времѣто, когѣ влѣзоха въ Јерусалимъ. Вторы пѣсха, дѣто я стрѣваха по времѣто, когѣ са случѣваше, за помѣнуваніе на времѣто, когѣту излѣзоха отъ земѣта Моисѣевска и ослободѣха са отъ рѡбство Фарѡново. А трѣтѣю ѿ-ца, когѣ приминѣха ѿ дѣни отъ пѣсха. А нѣмѣ христѣане нѣ празднѡваме ѿ-ца зарадѣ ѿ чѣсло, амѣ защо слѣзе днесъ прѣсвѣтѣй духъ и прѣсвѣты светѣ апостоли. А кѣкъ бѣ, за тѣзи рѣбота и защо са прѣсвѣтѣха отъ съ вѣше, слѣшайте да вѣ кѣже открай.
- 202 Господъ нашъ Ісусъ Христѡсъ щѣ да спаси || свѣданіе рѣко своею, слѣзе и породѣ са отъ свѣта дѣвѣи Марѣи и стѣвори ѿ годѣни съсъ мѣйка си напрѣдъ крѣщеніето сы а в ѿ-та годѣна, когѣ са крѣсти, начѣ да прѣповѣда царство небснѡе. Като слѣшаха члѡвѣците, отхѣждаха подѣрѣму мнѡго и другѣи. Амѣ ѡ бѣха най бѣшъ, и отъ сѣдемдесѣтѣхъ пакъ токъ ѿ бѣха добрѣи и найзбѣрани. Амѣ и тѣе бѣха бѣзкнѣжни и прѣпрѡсти. Тутѣкси учѣше гы господъ и настѣвѣши гы. Амѣ нѣколко — варѣколко — отъ учѣніето разумѣваха, а другѡ забравѣха. Когѣ са распѣи и погребѣнъ бѣи и вѣскрѣсе, явѣи са пакъ тѣмъ и помѣнѣи имъ рѣчите си, и рѣче:

идѣте в' сїю свѣтъ проповѣдайте сѣтѣ дѹми мѹй, дѣто рѣкохъ вамъ, и крѣстѣти гы в'їме отцѣ и сїна и свѣтаго дѹха. Учѣти гы и зарѣчаите им, да струзѣть сѣ, щѣ заповѣдах' вамъ и сказахъ. Тѹгакси ги извѣди вѣнь до Виѹанїе и в'звѣди гы на плъниньта мѣсличнаа и рѣче имъ тамъ: идѣте седѣте в' Јерусалимъ до гдѣ провѣде вамъ прѣсвѣтаго дѹха да просвѣти вас' и да обѣди вамъ по-мнѹго, от кѹлко дѹмахъ вамъ, и да дадѣ вам' благодать да знѣете || сѣкаквы язѣцы чловѣческїи. И стѹриха 203 тѣй. Кугѣ седѣха в' Јерусалимъ ї дни подїрь тѹй, а в' денїю педесетны, катѹ са бѣ събраѹло множество нарѹд' зарад' праздникѣтъ, грѣмѣжь великѣ бѣ над' кѣщата, дѣто бѣха сѣднале апостолете, и сѣте плѣмѣнь видѣха кѣ езицы огнѣны слѣзоха от небѣто и сѣдна сѣкы по одному апостолу иа гльвѣта и сѣтѣ кѣ начѣха да дѹмать в' бѣди кѹй род' и плѣмѣ езѣкъ сѣкаквы. А язѣците рѣкоха плѣмѣна, и дрѹгїю нарѹд' слѹшаше апостолите катѹ дѹмать различно, и коѣто разбѣраха своятъ язѣкъ дивѣха са мнѹго и чѹдѣха са, коѣто не разбѣраха, дѹмаха: пїяни са апостолѣте и мнѹго дѹмать. Тугїзи стѣна апѹстоль Петрѣ посрѣдѣ тѣхъ и рѣче: мѣжѣ иісраилитѣне и коѣто сте се намѣрыѣе днес', щѣ са чѹдете та глѣдате, разумѣйте сїнца, оти не смѣ пїяне. Ето ї часѹе стѹрил' дїнїѹтъ, амї тѹй щѣ ѣ рекал пророкъ Јоїлѣ шѣ да бѣде в' послѣдни динѣ. Кѣже господѣ: щѣ да излѣї от мѹють дѹхъ на сѣка плѣтъ и да прорекѣтъ синовѣтѣ ваѣше и да дамъ чѹдеса на небѣто гѹрѣ и знамѣнїе на земѣта дѹлу, крѣвь и ѹгнь и пара дѣмь. Слѣнцѣто да са прѣо- 204 брѣне на тѣма и мѣсецьтъ в' крѣвь напрѣд, докѣтъ дѹде дѣньтъ госпо. дѣвъ великы и просвѣщѣнны. И щѣ да бѣде сѣки кѹй призовѣ іме-господѹво да са спасї. Тѹй ѣти от плѣмета и язѣци щѣтѹ глѣдати в' нас'. Днес са испїни тѹй прѹрѹчество, днес излѣ дѹхъ свѣтїй в' нас по прѹрѹчѣството Јоїлево, брѣтїа и быщї иісраилитѣне. И дрѹги мнѹго дѹмаше и учѣше апостоль Петрѣ И катѹ чѹваше нарѹд, мнѹго от тѣхъ повѣроваха.

Амї еврѣите тѣй вѣрвахѹ тѹкѹ от еднѹ поучѣнїе, а нїе хрїстїїане мнѹго пѣте слѹшаме дѹми бѹжїе и стоимъ невѣрны и неиспѣдѣвани в' благѹчѣстїе. Амї нинѣ в' сегѣшното наѣше времѣ надѣвам' са на бога, да нѣма нїкоѹ от хрїстїїанете, дѣто да їма невѣрство в' свѣтаго дѹха, а в' вѣтхо времѣ мнѹго бѣха такѣвїзи. Амї нїе, благѹчѣстївы хрїстїїане, да послѹшаме щѣто ѣ за божѣственаго дѹха.

Дѹхъ свѣтїй бѣши открѣй и ѣти и щѣ да бѣде до на сѣтнѣ. Не са начѣнува нитї прѣстаѣва нѣкога, амї е винїги сѣс отцѣ и сїна, на еднѹ са читѣ и прослѣвѣ, ѹти бѣ богъ. За тѹй не бѣ прилично да лїпса 205 сїнь от быщї или дѹхъ свѣтїй от сїна, катѹ кѣже и богословѣ Григѹ-

рїе в' днѣшното слово. Защо да бѣ липсаль светїй духъ открай та щѣши бѣ на сѣтнѣ. Очївѣсно бѣ было, ѡти богъ не знѣеше своята добрина, амї на сѣтнѣ я добїи, и какъ ѣ слўшайте. Дўхъ светїй почетѣн лїе и светъ лїе и добръ лїе, или е без по́честъ? Чи ако речѣ нѣкой от нечестївїте чловѣцы, защо са нечестїви и от нечестївїте най нечестивїй таквїзи чловѣци. 'Ако ли речѣ ѡти ѣ светъ духъ светїй, амї какъ нѣмаше благодать (отнапрѣд'), по́честъ и светинї, амї на сѣтнѣ я добїи. Знѣе са, ѡти открай бѣше духъ светїй поклонѣнь и славен' отцў и сину, та бѣше смѣсень, а не примѣсюваха са нему, сїрѣч' дрўги са примѣсюваха духу светѡму като бѣха липсали, а той са ни от нїкогу ни смѣсюва, защо́то ѣ със сїчкото свършѣнь. Той освѣтѣва, а не осветѣвать нѣго; той добро струва, а не струвать нѣму. Винїги тої ѣ и приличень

206 ѣти. А нїщо му са не промѣнїи. Дрўгїе || струва синѡве божїе, а тої самсї е богъ безкраїнь, ѡти край нѣма. И невіднѣнь ѣ, ѡти нїкой не мѡже да го вїди. И невимѣстинѣ ѣ, ѡти нѣма мѣсто чювствѣно да го вмѣсти. А чи ѣ непромѣнѣнь, ѡти са не промѣнїи от каквѡто бѣ, амї ѣ сѣ таквѣзы. И несъздадѣнь ѣ, ѡти създанїе нѣма, Невїдѣнь ѣ, ѡти вїдѣнїе и прилика, да речем' скѡпос дрўги нѣма. И нефанатѣ ѣ, защо нїкой ни мѡжи го хвѣна. Самодвижен' ѣ, ѡти самсї фрїка сѣкогы. И самовластенѣ ѣ, ѡти нїкой нѣма да му сїди. Самусїленѣ ѣ, ѡти сїла има и всесїленѣ е, ѡти сѣто мѡже като сїщи богъ. Ето ѣ живѡтъ, чи дава живѡтъ. Ето ѣ свѣтъ, чи дава свѣтъ. От саму сѣбѣ добръ, ѡти самсї за за сѣбѣ їма добро, чї ѣ кѡрень и край на добрынїтѣ. Духъ ѣ правѣ сїдникъ. Господѣ провѣжда и раздѣля добро, освѣтѣва чѣрковы, мѣста готвы за седѣлище за сѣбѣ. И дрўгы наставува на добро, а той са не

207 наставува от нїкого. Струва шо щѣ и раздава каквї щѣ даровѣ. Духъ е на прѣмудрѡсть на разумѣванїето, на ўмѣ благочестївъ, на сгѡворѣ, на їкость и на страхъ. От нѣго са отецъ познѣва и синѣ са славы, и тукѡ от нѣго са познѣва една слава, едно поклонѣнїе, една сїла, едно свършѣнїе, едно слугўванїе, едно освещѣнїе та ѣ светїй троїци. И шо да думам' мнѡго? Шо їмашь отѣць, сѣто ѣ синѡвѡ освѣнь ѡти отѣць (башѣ) е нерождѣнь, а синѣ е рождѣнь. Сѣ шо їма синѣ та ѣ духў освѣнь ѡти синѣ са рѣжда от бѣщѣ, а духъ излѣзѣ. Тої ствѡри прорѡците, той прѣвень открай ствѡри ангелите, да са влїгнать на злѡ отсвѣнь от духѣ. Тоїзы духъ пѣ по-вторѡ ствѡри отцїи и прѡрѡцїи, дѣто еднї проповѣдѣха бога, а дрўгїи прорѣкоха, шо щѣ да бїде. А трѣтїя рѣбота в' апѡстолите и в' тѣхъ трїи пїте: прїво, когїто гы провѡди Христѡс и рече имѣ: идѣте по сїчкыте язїци проповѣдайте евангелїе царство небесное; болнѣви исцѣлѣвайте, струплїви очїстювайте, бѣсовѣ изгѡнювайте.

|| Даруваніє дадох' вам', дайте и вїе на дру́ги. А вто́ро, поди́рь в'скре- 208
сє́нїе, ко́гито дѹхна и рече имь: прїимѣте, дѹхъ свєть, ко́мѹ прости́те грѣ-
ховѣтъ, да са протє́ни: ако го ни протїтє, да нѣ́ є протє́нь. А трє́тє
пїть днес'. Амї́ прївїю пѣть по́-много и по́-чїсто и по́-свєрьшєно, зашчѣ
легомї́ със очивѣ́стно слѣ́зе синь на земѣ́та. По то́йзи скѣ́пос прилї́чаше и
дѹху да слѣ́зе и да са явї́ катѣ́ равнѣ́чєстєнь и равнопрестѣ́лен' сину. Тойзы
дѹхъ свєтї́й трї́и пї́те и на тры лицѣ́ са явї́. Слѣ́д' в'скресє́нїе Христо́во
веднї́щъ, и прѣ́д' в'скресє́нїе дваждь. И прї́ви пї́ть са явї́ на при́лика го́лу-
бо́ва на Јорда́нска́та рѣ́ка, ко́гито са Христо́с краща́ваше. А по вто́ро са явї́
като ѳ́блак на ѳа́ворска́та плани́на, като са прѣ́обража́ваше Христо́с. А
трє́тїи пї́т' са явї́ днешнї́е день вѣ́зїмцы огнѣ́нны и сѣ́дна на глѣ́вїге на
свєтї́й апосто́ли. Със огнѣ́нны язы́цы ѳти сло́во и да́рь да́де на свєтї́те
апосто́ли. А сѣ́дна, зашчѣ́ є царь и богъ; а на глѣ́вїге імь, зашчѣ́ є в'
глѣ́вїта члѣ́вѹку стопѣ́нствотѣ́, да рече́мь ў́мѣть. Амї́ зашчѣ́ є в' огнѣ́нна
при́лика? Е́дно да пока́же, ѳти є богъ́ огонь и изга́рѣ, а дру́го, зашчѣ́ 209
є свѣ́тлосно. А раздѣ́лѣ са, ѳти да пока́же разлї́чно да́роветѣ́, де́то ги
дару́ва на апосто́лите. А на го́рни́цата, ѳти да пока́же вышї́нїта на
ума́ть и големи́нїта на да́рувїтѣ́. А дру́го, зашчѣ́, и Христо́с на го́рни-
цата пока́за пота́єната вєчє́рѣ на апосто́лите то́гозы дѹхѣ́ све а́го. Сѣ́тѣ
го проро́ци проре́коха. Проро́къ Іса́їа: дѹхъ господа́нь на мнѣ́, е́гоже
раді́ помаза́ ме. И па́к' и да почи́нать на не́го ѣ́ дѹхѣ́ве: дѹхъ премѹ́-
дроеть, дѹхъ ў́ма, дѹхъ благоче́стїе, дѹхъ крѣ́пѣсты, дѹхъ свѣ́та дѹхъ
стра́ха и другы, ка́же ї́ слѣ́зе господа́ювь и наста́ви ги. И на дру́го
мѣ́сто па́к': худо́жєства¹⁾ исплї́ни вєсє́лїа. И дѹхъ стру́ва поучє́нїе. И
дѹхъ зе Ілї́а. То́гозы дѹхѣ́ ищѣ́ше Јелїсѣ́й дваждь да зє́ме. От Ілї́а
то́гозы дѹхѣ́ ищѣ́ше и проро́къ Давї́дъ, ка́же: дѹхъ твой бла́гы наста́-
вит мє́ на зє́млю пра́ву, и па́к' дѹхѣ́м' вла́дїчнѣм' утвє́рдї́ ма. То́гозы
свєта́го дѹхѣ́ и проро́къ Јої́ль прорече́: ще да бї́де в послѣ́дни дни,
ка́же господа́; щѣ́ да излї́мь от дѹхѣ́ моє́го на сѣ́ка плї́ть. Тойзы дѹхъ
свєї́й утвє́рдї́ ангєлскї́е сї́лы. Давї́дъ мрѣ́турїсу́ва (ка́же): словєсє́мь гос-
поднє́мь небєса́ утвє́рдї́ше се и дѹхѣ́мь устѣ́ е́го вьсѣ́ сї́ла их. То́йзи || дѹхъ 210
обновї́ва лицє́то на земѣ́та. Па́к то́йзы проро́къ мрѣ́турїсу́ва: по́слеши дѹхъ
сво́й и сзы́ждут се и обновї́ше лице́ зє́мли. То́го свєта́го дѹхѣ́ мрѣ́турїсу́ва
Јѳѡ́вь катѣ́ твѣ́рца ка́же: дѹхъ господа́ювь ма ствѣ́ри а дїхѣ́нїе вьсєдрѣ́-
жїтеле́во ма дрьжї́. То́го свєта́го дѹхѣ́ ко́е го не прїє́мни, царство́ не-
бєсноє не мо́же кердоса. Христо́с мрѣ́турїсу́ва за тѹ́й ка́же: ко́й са не
родї́ със вода́ и дѹхѣ́м' не щє́ влѣ́ в' царство́ небєсноє. То́йзы прѣ́свє-
тї́й дѹхъ па́стїре ствѣ́ри проро́ци, като Давї́да и Амѳ́оса, де́то Давї́дъ

¹⁾ Отъ страни пояснено: „маїсторїа“

пасѣше овцѣ а Амось козы, Амї на сетнѣ стѣнаха пророчи. Тойзы духъ светїй млѣди момцї стрѹва пророчи и сѣдници на стѣры хора, катѣ пророка Данїїла, дѣто сѣдеша на сѣднице еврѣйскы и осѣди ги. Тѣизы светїй духъ рыбѣри ствѣри апостоли, кѣи Петра, Иоѣнна и дрѹгите апостоли по їменѣтѣ їмѣ. Тѣизы духъ светїй вѣмешитѣ и трѣговцїи на душеите чловѣческы ги стрѹваше. Маѣї евангелїстѣ, мрѣтурїсува тѹй, дѣто бѣ вѣмеш напрѣд, а на сѣтнѣ стѣна апостол. Тойзы светїй духъ, гонїтел(и) и убїйци ствѣри да са прѣвѣи над' апостоли катѣ Пѣвла

211 апостола, дѣто бѣ гонител и нечестївѣ, а на сѣтнѣ стѣна || най-искусѣнѣ от апостоли. Тѣизы светїй духъ прощѣва грѣховѣтѣ на хѣрата катѣ богѣ. Той стрѹва нечестївите да стѣватѣ христїѣне и синове божїи и наслѣдници на царствїѣ небеснаго. Той другѣри божїи и пророчи утѣкмѣва, катѣ кѣже премѹдрїи Соломонѣ: тѣи стрѹваше чюдесѣта на светїи апостоли и знаменїе на светїи отци в' рѣботите светїи. Той сила дѣваше на мученице и ѣки стрѹваше слѣбите. И стрѹваше чюдеса. Тѣи оживѣваше мрѣтвите. Той оздравѣваше слѣпите. Тѣи гувѣта сїла изцѣлѣваше болнѣвите и просвѣтѣваше тѣмните. Тѣи умудрѣваше безкнїжните. Тѣи научїи глупавите. Тѣи просвѣтѣ лѣвците. Тѣи духна в устѣта на пророците и прорѣчествуваха. Тѣи думаше в' устѣта на апостоли. Той думаше из' устѣта на светїи отци и на учїтеле светїи, на пѣстницы и мѣченицы, тѣи думаше. Тѣи утвѣрдїи дѹмите и заповѣдите отеческы. Тѣи стрѹва попѣве, помѣзува благочестївы царїе. Тѣизы духъ прѣсветїй зѣве са прѣстѣ божїи е от направа божїе. Христос кѣже, ѣти ѣзѣ със прѣстѣ божїе изгѣнѹвам' бѣсове. Тѣизы духъ свѣ-

212 тїй са зѣве || и ѣти свѣтѣ, ѣти просвѣщѣва тѣмнїи, и щѣ дѹма(м)ѣ много: тѣизы духъ ѣ богѣ, дрѹги утѣшїтель, дрѹги зарадї със стѣва а утѣшїтель' за утѣшенїе. Амї тѹй рекохми, благословени христїѣне, зарадї дѣва скѣпѣса. Еднѣ, ѣти е прїлично за тѣизы прѣзденїк, а вѣторѣ ѣти да покѣжа сїлата прѣсветѣмѹ духѹ. Да начѣна да кѣжа и їѣще.

Слушѣйте и разумѣйте, ѣти има духъ катѣ кѣже прорѣкъ Давїдѣ: със рѣчите гѣспѣдѹви небесѣ утвѣрдїиха и със духѣтѣ на устѣта неговѣ сѣта сїла тѣхна. И пѣк' в' кнїгѣта Јѣвова кѣже: духъ гѣспѣдѹв' ма ствѣри. И левїтеко кѣже, ѣти духъ гѣспѣдѹвѣ исплѣни весѣлїе. Има и дрѹгїи мрѣтурїи за светїи духъ, амї нїе ги ѣстѣвѣме тѣхѣ. Зѣве са духъ и ѣнгель, катѣ кѣже прорѣкъ Давїдѣ: творѣй ѣнгели свое духи. И їѣще и пѣкѣ катѣ кѣже велїки апостѣлѣ Пѣвель: не лї са сїчкыте слугїи духовїи и на слугѹванїе дѣто са провѣждатѣ. Зѣве са духъ и дїѣволь, катѣ кѣже в евангелїе Христос: дѹше нѣме и глѹхи, ѣзѣ ти повелѣвамѣ, излѣзѣ от тогѣс чловѣка. И на дрѹго мѣсто кѣже за дїѣ-

волите: и зема други ꙗ дѣволе със себѣ. Зовѣ са духъ и вѣтръ, 213
 като каже в' книгата пророку Јону: и навѣде господь дѣхъ великъ на
 море. И пакъ пророкъ Јсаѳа каже: утврѣждай грѣма и зижди духа. И
 Давидъ: духнеть духъ егѡ и потекѣтъ води. Зовѣ са духъ и душѣ,
 като каже и пророкъ Давидъ: и изидеть духъ егѡ и в'звратит'се в'землю
 своѣю. И на друго мѣсто пакъ тойзи пророкъ каже: ꙗко духъ пройдетъ
 в' нѣмъ и не бѣдетъ. И пак' на друго мѣсто: и уни в' мнѣ духъ мой.
 Зовѣ са дѣхъ и умъ, като каже господь Самарѣянины: духъ богъ, и
 коѣто са клѣнѣть нѣму, със дѣхъ и със истина, подобѣва да са клѣнѣтъ.
 Зовѣ са дѣхъ и работа светѣго духа, като каже и пророкъ Јсаѳа: и
 почѣють на нѣго ꙗ дѣхове; духъ премѣдрости, и друго зовѣ са духъ и
 даръ синоположеніе и на тѣй супрѡтивнѡ, като каже апостоль Пѣвель:
 нѣ стѣ прѣели духъ работѣ, амѣ духъ синоположеніе. Зовѣ са духъ и
 на мѣсто проважданіе, писаніе. И тѣй Пѣвель мрътурѣсва каже: писаніе
 убѣва, а духъ оживѣва. Зовѣ са духъ и умъ вѣтрѣшны сложеніе, като
 каже пророкъ Јсаѳа: тогѣзи щѣтъ да разумѣять, щѡто са загубени
 духомъ. Зовѣ са духъ и живѡтна сила, щѡто ꙗ има сѣкакво, като каже
 прѣмѣудры Соломонъ ꙗ духъ в' всѣхъ, сѣе рѣч' щѡ е живѡтно, сѣто едѣнъ 214
 живѡтъ имать. Ето духъ светѣи тѡлкозы имени има и ꙗще пѡ много
 назнаменува, и вѣе, когѣ чѡете днес духъ светѣй и духъ разумѣете,
 защѡ за нѣго ꙗ трѣжествѡто и речѣте мѡй.

Тѡйзи духъ прѣсветѣй откѡлѣ в' врѣмѣто Мойсѣю пророку слѣзе
 на нѣкой ѡ хѡра на чѣт, дѣто пиши и казува книгата, дѣто са зове
 Чѣслъ. Оти в' онѡзи врѣмѣ, когѣто бѣха еврѣите в' пустиніето та имъ
 проваждаше богъ мѣнна и ядѣха, а тѣе не захвалѣха богу, амѣ се
 срѣдѣха и дѣмаха: ох, гдѣ е сегѣ намъ хлѣбъ и мѣсо и лукъ чеснѡвъ.
 А чѣ видѣ Мойсѣй еврѣите като са срѣдѣтъ та му са нажали тврѣдѣ
 и рѣчи богу: бѡже мой, щѡ да стѡрѣ на тѡйзи нарѡдъ прелѣстины,
 хѣлѣада хѣлѣади са, щѡ да имъ дам' да ядѣтъ. Расрѣди са на тѣхъ и
 погубѣи ги в' едѣнъ день, ѡти много ми додѣяха и мѣнѣ и тѣбѣ, бѡже
 мой. Или имъ даѣ мѣсо да ядѣтъ, ѡти да се не срѣдѣтъ, или имъ даѣ
 друго го господарѣ, азъ вѣки не мѡга да имъ повелѣвамъ. Тогѣзи
 му рѣчи богъ: легомѣ когѣ дѣмаш такѣзы прилика, изберѣ ѡ
 старѣце, дѣто ги знѣешъ нѣй-хитри и по-добрѣи отъ сѣте ꙗ книжници 215
 и поставѣ ги да станѣтъ под' чадѣрутъ на вѣрата. и да слѣза ѡс
 и да зема отъ духѣтъ, дѣто го тѣ имаш, и да дам' на седемде-
 сѣт'тѣхъ старѣце да тѣ бѣдѣтъ помощниѣе. Защо тѣ самсы не мѡжиш
 да царствуваш надъ тѣхъ. И зарѣчай на сѣч(к)ѣю нарѡд' за ѣгрѣ да
 бѣдете гѡтѡви да ядѣте мѣсо, колко са тѣй срѣлите на бога, и ꙗ щѣте

месо нѣ единъ день или два, или една неделя, ами в' мѣсеци и временѣ. Отговори Моисей и рече: господи, колко щѣ мясо да имъ соса тѣмъ, макаръ да искѣлишь сичкыте овце, що са по свѣтѣтъ, или да излѣзатъ сѣтъ рыбы морскіе, ами от гдѣ да намѣреть мясо, толкози народъ са: ꙗко са токо пѣщы, и гдѣ толко мясо, господи мой, да са наситѣтъ. Нѣ е единъ денъ или два или в' една неделя, ами в' мѣсеци и временѣ като кажиш'. Кажи му богъ: или не мога толкозы малко нѣщо створи?! Тогизи отиде Мойсей и избра ѿ старци и постави гы в' сѣнь (чадаръ) свѣдѣніе, и два от тѣхъ останаха, името бѣши одному Елладъ, а другиму Мудадъ, и не влѣзоха под сѣнь свѣдѣніе. А дѹхъ слѣзе и почина

216 на тѣх' на ѡ-тѣх' и осм' || и пророчествуваха прилично и на онѣзы двѣта, дѣто бѣха осталѣ. Тогизи отиди нѣкой момакъ при Моисеѣ и каза му, ѡти Елладъ и Модадъ пророчествовать в' войскѣта. А Исусъ Навинъ стоѣши близу при Моисеѣ и каза му: господине Моисей, забранѣ имъ да не пророчествовать, защо не дѣдоха и тѣе в сѣнь свѣдѣніѣа като другите. Отговори Мойсей, каже: чѣи или имъ азъ дѣдохъ тоѣзы даръ та пакъ да го зѣмѣ? божѣ е тоѣзы даръ; дѣсбрѣ бы было сичкыте еврѣе да са пророцы. Веднѣшь тогизъ слѣзе духъ свѣтѣй, а вторѣи в днѣшнѣю день на апѣстолите. А чѣ бѣше тогисъ, когѣто са просвѣтиха апѣстолите, трѣты часъ на денѣѣ. И защо? Да покажи, ѡтѣ е свѣтаѣа троїца богъ на трѣи сѣтавы: в' единъ скѣпос свѣтѣе троїце като мрѣтурѣсува Јоѣнъ Дѣмасквнъ в' единъ от трѣпарите в' днѣшнѣю празникѣ каже: трѣтѣю ѹбо благополѹчи часовъ благодать ꙗко да явить трѣи сѣтавы почитѣти въ простѣтъ власти. А коѣ бѣха языци и плѣмега, дѣто слѹшаха своите езыци и разбѣираха, послѹшайте, дѣбрѣ е и тѹй да знѣете.

217 Бѣха еврѣе благоговѣнны Парѣѣны и Мидѣне || и Еламѣтѣне, дѣто живѣяха в' Междурѣчѣе, в' Јудѣи Каппадокѣи в' Пѣнтѣ, и Васѣи в' Фрѣгѣи и Памфѣлѣи въ Мисѣръ и дѣто в' странѣ Ливѣйска, дѣто е сѣнор Киликѣйскы. Намѣриха са и трѣмъ от Гирѣтъ и от арапска земѣ. Тѣѣзы сѣтъ чѣваха своѣте езыце, дѣто гы дѹмаха апѣстолыте. Прилично е да видѣмъ, защо са намѣрѣха тамъ толкозы языци и плѣмета, от кадѹ и какъ намѣриха са да бѣдѣтъ мрѣтурѣе за чѣдѣто, дѣто е бѣло, да приказувать на роднѣните свои чудо, и кугѣи идаъ апѣстолыте тамъ, да намѣреть малко нѣщо пригѣтвино. А какъ са намѣрѣха? От двѣ рабѣти еднѣ казувать нѣкой, ѡти бѣха сбрѣни зарадѣи прѣзидникѣтъ ѣ-цы. Ами не бы истѣщѣна тѣзи дѹма, защо коѣ потрѣба ѣмаха онѣзе родѣе и от другѣо плѣме дѣто бѣха и чѣждѣи, да идаъ на еврѣйскѣатъ празникѣ. А другѣо, дѣто е ѣстина, ѡти като бѣха разнѣсѣни плѣменѣта

и язиците около Јерусалимъ, като бѣха близу по онѣйзи мѣста та идѣха и тиѣ на праздникътъ заради да са приходеть. А от коѣ пленѣніе бѣха разнѣсени? Разумѣйте и туй. ||

218

Трійжъ пленѣнь бы Јерусалимъ до край. Едно, когѣто плѣнїи Навуходоносѣрь царь и прѣсѣли еврѣйте от Јерусалиль на Багдатъ. А второ, когѣ го плѣнїи царь Антиохъ, синь Селѣвковъ. Зарадї голѣмо и много безаконство. А трѣти пѣть, когѣ го Успасїанъ расїпа и погуби до край със войската рїмскаа. Амї пленѣнїето Навходоносоруво бѣше напрѣд' много годїни. А Успасїановуто не бѣше іоще. Знае са, ѡти от плѣмето Антиохову бѣха тѣзи язїцы и плѣмени разнѣсени. И двѣждъ бї раздѣлїнїе язїкомъ. Веднѣщъ в' времето Фалѣково, когѣто са зговѣриха хѣрата да направѣть стлѣпъ, сенѣрь са зовѣши, ѡти да са не боїть вѣки да умрѣть от вѣдни потѣпъ, а вѣторы бї днѣс'. Амї тугїс' много язїци остави богъ и отсѣчи ги от стлѣпо твѣрний, а днѣс' гї провѣди да проповѣдѣтъ евангелїе по сїчкы свѣт'. Тогїзы ги осѣди богъ, а днѣс' ги просвѣти. Там' бѣха нечестївыи чловѣцїи и съпротивни богу, а днѣс' благочестивый и слугїи и апостоли Христовы. Тугїсь, защѣ са разнѣсоха по разлїчни мѣста, а днѣс да са съберѣмъ, благочестївы христїане, в царство небесное. || Амї да оставимъ и да прикъсїмъ 219 думите, защѣ кѣлко можїхмѣ и чѣс' щѣ принѣси тѣлкос' кѣзахмѣ, а прѣзндникътъ да не оставѣмѣ. Амї сѣкоги и непрѣстѣнно сѣборѣ да му струваме, защѣ е спасѣнїе нѣше и свѣбождѣнїе на грѣховѣте нѣше тѣзи сѣбори и прѣзндници. Елате сїнце провослѣвны христїане да сврѣшим' думата със благодарѣнїе.

Отче безначѣлны и нетлѣнны, сїне съ безначѣлни и безсмъртне
душе светѣе, дето сы сѣкогы сѣщи, тройце светѣаа и покланѣма, непо-
стижима с'престѣлна, едїночестна, единославнаа. Отче нерождене, сине
и слѣве рожденне, душе светый, дето исходишь от отца и на сина по-
чївашь. Тѣбѣ са покланѣме, тѣбѣ слаvimь, тѣбѣ имаме бога, тѣбѣ царѣ
сїждителя, сѣдѣтеля мрътурїсуваме и проповѣдуваме на сїю свѣтъ,
захвалѣме на мїлость твою, слаvimь благоутрѣбїе твоѣ, ѡти помилува
нас' и обїкнал' ни сї нас', и створи таквѣсь тайство, славно и ангеломъ
непостижимо. Амї ѡще ти са молимь и прошка ищемь, сподобї ны
тѣка да прѣменѣмь || живѣть мїрно, безгрѣшно, неблазно, незазѣрно 220
непѣбно и непѣпкано от врази душевни и тѣлесни. А тамъ ни спо-
дѣбї да та пѣемь съсѣ ангелы и сасѣ твоїте светцы, коѣто са сврѣ-
шили и створїле волята твою. Оти си тѣ почѣтенъ и славенъ,
кланѣмь, и славословїмь' и нинѣ и прїсно и в' безконечныя в'сѣхъ вѣковъ'
амїнь.

221 Слово о чудесѣхъ прѣсвѣтїа владичице и наши богородице и присно дѣви Марїа.

Тѣй ѣти пїсано въ пентикостарю на единый пѣтукъ пендесет'чнїи. На Цариградѣ имаше единый мїжъ благочестївъ и милостївъ, твърда добродѣтеленъ, името му бѣше Лѣонъ. Радї добринїте неговї стана царь от бога. Алá когїту бѣ войнъ, трїгна да їди у пўстина, и тамъ дѣто вървѣши ис пѣть видѣ одного слѣпца¹⁾; образут му свѣтеши кату слънце, ала бѣши твр'да жединъ. И като гу видá Лѣонъ, думилá му твърда и фáги гу за ракъта и тїрсаши водá да гу напуї. И тамъ кату вървѣха, падна слѣпѣцу и не мóжеши веки да върви от много жединá. А Лѣонъ, кату видá, чи ни мóжи да върви, трїгна сам сї да тїрси водá, данó намѣри да напої слѣпцатокъ, и ни можá да намѣри. Оскърбá Лѣонъ, óти щѣши да умрѣ слѣпѣцу от жединá, и пак' фльзї Лѣонъ у пў-

222 стина, данó тамъ намѣри. Чў глáсь от невидїмо и рѣчи му: не оскърбї се, о Лѣоне, ёто водáта тўка близу ёти и напóй слѣпцáтукъ и му омїи очїте, да познáе моáта сїла. А тї подїрь мáлко, врѣмѣ ще да бѣдешъ царь и да ми напráвишь на тўй мѣсто църква, óти áзи щá да бѣда ф неá' и който дóдaть на мóлба радї пóмощь, щáгъ намѣратъ душупасенїе и тѣлесно здравїе. Тўй като чў Лѣонъ, растрепѣра са твърда и пак' са възрáдува, óти намѣри три дáрби от бога. Пристѣпи по-напрѣт' три стапўнки и намѣри единый трáпъ пълнь със водá. Тогїзи напої слѣпцáтукъ, и той са напї и по рѣчтá пресвѣтїа богородици омї му и очїте, и тўтаксї проглѣда. О чудо голѣмо! Кóлко ли рáдость ї билó тогїсь, дѣто отпрѣвень бѣши слѣпъ, а на подїра проглѣда. Подїрь мáлко времѣ дóди Лѣонъ на достóяство царство и напráви една чѣркова чўдна на мѣстото, щотó намѣри водáта чудотвóрна, на їме пресвѣтїе богородици и приснодѣви Марїе. И повелá царь да са нарича водáта

223 жївопрїемнїи истóчникъ, защоту бѣ дарь истенчки. Радї туй а на рѣчи пресвѣтáа. Ни еднó чўдо ни остáна, докїтъ настáна на онáзи водá толкосъ дѣто извáди небеснїа чўдо струваха тамъ. И мнóго бóлни, слѣпи хрóми, бѣснїи и дрўги какви да кáжишь вьсесїлнаа царица и живототóчнаа о насъ исцѣлáва и до днес'. Нѣ туко жїви, амїи и мрѣтви вьскресѣва. Тѣй трѣбува да напїшимъ неизречѣннаго бога, óти из неá са родїль, тóму подобáва слава, честь и поклонѣнїе в' вѣки амїнь.

Въ врѣме, ёгда царствова премўдрїи Лѣонъ, їмаши подружница твърда добродѣтелна, їмету и бѣше Теофану, щоту пїше на синаáар' на декемврїе мѣсеца на шѣстьнадесетїи день. Докїто не бѣши са прес-

¹⁾ Тази дума е зачертана тукъ, а по-долу и отъ по-нова ржка е замѣнена съ : „сирмáха“.

тавила светáа, пáдна царю у бóлестъ тéшка и неисцѣлénна тóлкосъ, дето събраха от рéдомъ в́рачуви да го исцѣлáтъ. Алá ни можá ни е́дiнь в́рачь да го исцѣлi. Дóди сирóа́стната недела, и тóлкосъ го натiсна бóлестъ, кóлкото сiчкi и в́рачуви рéкуха на цáрицата, да нагóтви щотó трѣбува радi царатукъ. Тогiзи блажена Оеофáна, като видi от зéм'лны в́рачуви нéма ни е́днá пóмощъ, притéче на небеснаго и ути́ди на царската || нéйна чéркова и затвóри вратáта черкóвни и пáдна пред икó- 224 ната пресветiй богородици и със слъзи плáчеши и мóлещи са, дано му даде мáлко динé, зáмъ да постави царá на мiсто нéгово Костандiна, сина своéго, зáмъ да ни стáни нáпоконъ нíкоа мiлва радi царж. Туй като са мóлаши зéм'лна царица на небеснаа радi зéм'лна царá, чý глас' от невидiмо, рéчи и: не плáчи, о Оеофáно, днес' ще да дóди исцѣлéniетy да исцѣлi мiжъ твой. Туй катó чý светáа и разрадува са твр'дá и отiди при царатукъ със голiма рáдусъ, ви́да царатукъ като бирé душá. И в́рачувите стоáтъ и чáкaтъ, когi да почи́ни, á тiи да го прогрибáтъ. Оти б́ха разумéли, каквóту и до сегi iмáтъ обичáй в́рачувите да пуфáшат' на рькьта, и туй кату гу държáха за рькiта, рéче Оеофáна: оставéте гу, óти сегичку ще да дóде в́рачь да гу исцѣлi. Туй като дýмаши светáа, поглéдаха са в́рачувите идiнь със други, и там дéто глéдаха, видíха де iди една калугерiца, имету и Агаѳiа, от църквата пресветiи богородици, дéто са нари́ча животопрiемни истóчникъ, носи е́дiнь карчáкъ водá и рéчи на царицата: удоде́ве на призорѣ, като митiхъ черковата пресветiи богородици, чýхъ гласъ от 225 невидiмо и речи ми: Агáпiа, земi мáлко водá от истóчника моего и занеси́ на царатукъ да пiе от водáта и той да исцѣлéй от болiзнь, зáмъ да познаé, кóлко любóвь iмáмъ азъ на възлюбленната ми Оеофáна, дéто сíкоги ми ви́ка със слъзи, и да бiди рáдусъ на нéа от сегi. Тyтакси зé водáта и напои́ царатукъ със чудотвóрната водá и тутакси са избáви и свършéно исцѣлá тóлкосъ, дéто тóзи часъ стáна отъ óларотъ си, дéто лежéши, и сíкаше, чи не бí лижáль. Катó видíха туй чýдо тáмъ щоту бíха, сiчкi са зачудиха. И царю повелi на сíко лíту на тóзи день да прáви съборъ пресветiи богородици и присно дѣви Марiи, зáм да са поменíва таквóзи благодѣ́ниe и да давами благодарéниe на преслáвная владiчица наша, óти из нéа неизречéнни богъ óти родeнь. Тóму подóбава и слáва и държáва во вíки вíком' амiнь.

На синазъръ пиши у пéтукъ на обновлénиe нíкой члoвiкъ, твiрдá богáтъ, повдíгна са от Сóлуна да iди на чéрковата, щo са нари́ча живoпрiемни истóчникъ. Сас мнóго благоговéниe зe срибрó и златo довóлно да iма при сéбъ си да даде на чéрковата и да iма за хáрчъ, защó бí

- 226 чуль чудеса́та щоту́ стру́ваши ! богоро́дица и вода́та живопрі́емніи исто́чникъ. Жилѣши твѣрда да віди она́сь усвещена́та вода́ и да са поклони́ на божественіи хра́мъ, за́мъ дано полу́чи душуспасе́ніе. И флѣзи у една гиміа́ да іди, и тамъ, дѣту вѣрва́ха, па́дна у те́шка болесь и си позна́ смърта, о́ти ще да умре́, и рѣчи на навланціатук': зна́а, о́ти ни бѣхъ досто́йнъ да са поклунѧ на хра́му пресветіа богородици и да пїа вода от исто́чника не́инъ, о́ти грѣхове́те мои́ ни ма́ оста́вѣть да іда та́мъ живѣ. Заклі́намаъ та въ іме пресвете́е богородици, ко́гѣ умра́, да ма ни фрѣлишь у мо́ріето, ами́ да ма огу́дишь у елі́нь сандѣкъ и да ма занисѣш' ду света́го хра́ма, дѣту жилѣахъ, и та́мъ да ма погребѣшь. И а́ко жи́въ іда и ти́, пресветаа богородице щи ти бѣ́ помощница и те́бѣ сѣ́коги. Азъ от мо́ету іма́ніе хари́зувама́ сто жалти́ци, а друго́то да пуда́дѣш та́мъ, за́мъ да са помине́ душата моа́ грѣшнаа. Ту́й като́ дума́ши, за́клѣ му са навламцію́ какъ ще испра́ви, що́ му е зарьча́ль, и ту́такси прида́ди душата́ си бо́гу, а навламціата́ зе тугі́зи и напра́ви еди́нь сандѣкъ и угу́ди тѣ́лото вѣтрѣ́ и поді́рь три́ дни́ сті́гнаха на Ца́риград и изва́ди преста́-
- 227 вленнаго и поклі́ка попо́ве да го успѣ́ать и да гу погребѣ́ть на черковата, щото́ бѣ́ пресветіа богородици. Ко́гѣ го успѣ́ха сѣ́чки порѣдо́мъ, повелѣ́ Ефимѣ́іа да отво́ратъ сьндѣ́ку и да ви́дѣть мѣ́ртьфцатукъ, о́ти ни смарде́ши като́ дру́ги мѣ́ртьвци. То́гѣзи отво́риха сьндѣ́ко попо́вите. Като́ ви́дѣ́ха мѣ́ртьфцатогъ́ и зе́ по́по прѣ́сть от зима́та и поси́па тѣ́лото, като́ какъ е обі́чай, о́крѣсто́ и рѣ́чи; земла́ е́си и въ́ земла́ поі́деши. То́гѣсь еди́нь от гими́ціите зе́ ма́лко вода́ от живопрі́емнаго исто́чника и доне́си ма́лко и рѣ́чи: сиромаша́, колко́ желані́е і́маши да пї́ешъ от та́зи вода́, и сегі́ прі́ими́ мѣ́ртьвѣ. Тѣ́й рѣ́чи и полѣ́ гу сѣ́с водата́ по тѣ́лото́ му. О пресла́внихъ тво́ихъ чуде́сь, го́споди, тутакси́ стана́ мѣ́ртьвію́ и сла́веша́ бога́ и прѣ́светую́ е́го́ ма́терь. Колко́ и било́ чуде́са́, бра́тіа́ мои́, тамъ́ дето́ са ви́дѣ́ли онѣ́зи чловѣ́ци, по-много́ е било́ на онѣ́зи гими́ціи, дето́ сами́ бѣ́ха ви́дѣ́ли, какъ́ е умре́ль и поді́рь че́тири́ дене́ вскреси́. Какво́то и четири́дневніи́ Лаза́рь, тѣ́й и то́й от мѣ́ртьвихъ во́стана́, хвале́ши и сла́веша́ бога́ и пречестную́ е́го́ ма́терь. И ту́такси́ стана́ калу́геръ́ и бѣ́ тамъ́ на уна́зи черкова́, до сконча́ніе́ е́го́ служа́ши и ра́ботеша́ бо́гу. Дохо́дѣ́ха от дру́ги мѣ́ста́ и пї́таха́ гу ра́ді́ вѣ́чніа́
- 228 му́ки, ала́ то́й ні́какъ́ нѣ́ им' да́ваши́ отвѣ́ть, каквото́ и четвородне́вній Лаза́рь, прохóждаше́ жи́тіето́ си чу́дно и бо́гу у́годно. Жи́въ́ бѣ́ лѣ́тъ є́ї поді́рь живо́тотъ́ си, пакъ́ пучи́на и преда́де́ духъ́ свои́ въ́ ру́цѣ́ бо́жїи́, е́му́ сла́ва въ́ вѣ́ки вѣ́комъ́ аминь.

Светіи́ Григорі́е чудотво́рець бѣ́ши по́стникъ. На идно́ мѣ́сто ви́со́ко по́стеша́ и примину́ваши́ жи́тіету́ си чу́дно. Ту́й ра́ді́ на архи́ерей

стана чўдєнь, ала ни бѣ у чѣркова нитї ф градѣ, амї бѣ у пўстина.
 Тамь проводиха и гу донєсоха и архїерѣа го поставиха на Неокесарїа.
 И когї стїпи на висѣкъ стѣпень архїерѣйства, пичѣши са и добринї ми
 показуваши. Алá и тои от бога голїма дáрба зé и сподобї са. Оти тѣй
 мартурїсува на жїтїету нѣгову, що сá стáнали при живѣтуть нѣговь чу-
 десá. Еднá нѣщъ, като сѣдѣши у келїата си и по убїчай като са
 мѣлѣши, чу от незаáпу де просвѣти божественїи свѣтъ и напїлни
 кїщата сьс миризмá свѣтла, сѣкашь чи єти слънце. Тугїзи видѣ
 еднá женá боголѣпна и хўбава и чўдна, и при нѣа стої єдинь стá-
 рец честни. Почўди са Григорїе и стоá много та мїсли и рѣчи:
 онáзи чѣстна женá тїá и ангелцка царица, алá стáрцатукъ ни можá да
 познае, кой бѣше, докѣтъ || ни мў рѣчи пресветáа богородица: 229
 възлюблѣннїи учениче сина моѣго и владико и богослове що са нари-
 чаш', предáй тáйно їстина вѣра хрїстиáнска нашему вѣрному рáбу и
 учителю твоѣго Григорїю, да разумѣй многото богословїе. Да ни мѣжи
 ни єдинь от еретиците да са прѣ. Кугї чў туй свети Григорїе, разумѣ,
 оти стáрицу бѣ светї Жоáнь богослѣвь и дошлѣ да научьт светáго Гри-
 горїе на правослáвна вѣра, зáщѣ на онўй врѣмѣ їмаши еретици много
 и баснослѣвци прелашáваха много и обрáщаха ги на своѣто поучѣнїе.
 Тугїзи владїка чудотворецъ Григорїи сѣдна и напїса повѣсть їстенцка
 и правослáвнаа хрїстиáнска нáша вѣра, каквѣту пресветáа богородица и
 Жоáнь богословъ въ разумъ научїха и придáдуха му светїте събѣри и
 апостолските проповѣди, каквѣту и на нѣговѣту жїтїе са намѣр напи-
 сано. Нѣ туко сьс такѣвзи благодáтъ от божїе матеръ са сподубї, алá
 кату си бѣ благоразумнїи и вернїи рабъ нѣинь алá и много чудесá
 стѣри сьс пѣмощъ вьсесїлнїи царици, таквїзи чуетсá, дѣто и кѣи ги чўе
 а той ще да са умили и ще прѣ душупасѣнїе. И пáкъ кѣито ще да ги
 читѣ и да ги чўе на жїтїето негово и да прїемни душевно весѣлїе и
 рáдостъ на срьдцето си. Зáщѣ азъ от чудесата нѣгови много || остáвихъ, 230
 алá туко єднѣ чўдо щá да рекї за вѣра, кѣлко благодáтъ от бѣга намѣ-
 рѣтъ, дѣто зáповѣдь нѣгова опáзювать. И многѣпѣтаа богородица по-
 чїта у Неокесарїа, дѣто бѣ светї сь архїерѣы и їмаши еднá водá та á
 наричат Ликѣнь. Когї дѣдеши зїмно времѣ а тїа тѣлѣсь прїндѣваши,
 кѣлѣкото и градѣтъ подлїваши и кашїа развáташи и много пїта и хѣра
 одáвеши. Дѣдуха от онѣзи мѣсѣго хѣра до светáго Григорїю, на мѣлба
 припáднaха, їщеа пѣмощъ. Светїи Григорїе им рѣче: чѣда, їмайти си
 упѣвáнїето на бога и на прѣчестнїа єго матеръ. И стáна светїи и утїди
 сьс тѣхъ и зé пáтерицата си и утїди при главáта на рѣкáта. Пѣрвєнь
 помѣли са въ тáйна и нáпоконъ сьс голїмъ гласъ рѣчи: вї їме господа

нашого Исуса Христа казвам' ти азъ, рабъ божіе и присно дѣви Маріе, да ни приминешъ веки от туй мѣсто неті да приминешъ пѣтерица моя. Туй рѣчи и удари пѣтерицата си у земѣта. О владику чудесь твоихъ господи, суходърво безъ ни една мокрота да фѣни корень и да пѣсти зилѣно лѣсти. О, чудо туй дорѣ замъ напуконъ да са проповѣдува силата Христова. Тѣй и до нѣнѣ онѣй дърво неті исхнува неті рѣкѣта премѣнува путь нѣго, толкосъ тукѣ ду него дохѣла, 231 чи пакъ назѣтъ са вѣща. Оти тѣй || заповѣда светѣи, да ни минѣва дървѣту онѣй. И до сѣги чу почитать. Оти богъ сѣкигу прослѣвы; койту го хвалѣ нѣго, и той бѣва похвалѣнъ. Вѣдите ли, братѣа моѣ, колко чудеса и знамѣніе струваха благоговѣніи раби богородици, зашто вѣруваха бога? Какъ дрѣзнать едни със високоуміе и казвать, ѣти чудеса пресветіе богородици лѣжа са. Чловѣци мѣжатъ със помѣщъ ѣ струвать чудеса, а матеръ ѣго ни мѣжи. Светѣи Марку Трачѣски на едѣнѣ камикъ като гурѣбѣ голѣмъ повелѣ и са помѣсти от своѣто мѣсто на другѣ; тѣй владѣки Авѣркиѣ, архѣпѣскопъ іерѣполцки, повелѣ дѣволу и зѣ еднѣ капище ідолцку, едѣнѣ камикъ висѣкъ и занѣси гу въ Фрѣгѣю, ѣ дене пѣтъ бѣши. И койту го видѣ, почѣди са. Тѣй и чудотвѣрніи Спѣридонъ на еднѣ рѣкѣ повелѣ и вѣрна са назѣтъ и минѣ по сухо; нѣ самѣи светѣи минѣ, амѣ и който са намѣриха тамъ и тѣа минѣха. Чи когѣ светѣе стѣриха такѣвѣи чудеса, амѣ богородица какъ не щѣ да мѣжи рѣцѣ отсѣчени да прелѣпѣ или мѣртва да вѣскрѣси, или другѣ чудеса не мѣжи да стѣри, дѣто и бога родѣла. Азъ туй вѣрувамъ и пѣша тѣй, какѣто нѣмѣрихъ пѣсано, да са умилѣвать грѣшниците и да са обѣрацать на по- 232 каѣніе и прощѣніе да полѣчѣтъ, или ако самъ сгрѣшил, || богъ да мѣ простѣ грѣховѣте. Оти азъ вѣрувамъ щѣту заповѣдува вѣстѣчната чѣркова гѣрцка, православнаѣ, и да ни мѣ са подсмѣ нѣкой безъ правѣда. Защѣ радѣ мнѣго любѣвъ дѣту ѣмамъ на пресветѣа богородица, испѣсахъ тѣзи кнѣга и ѣмамъ упѣванѣето си на благоутрѣбію еѣ, какъ е блага, щѣ ма избѣви от вѣчнѣе мѣки. Тѣй да са избѣвимъ всѣи христѣѣни радѣ молѣтѣвите приснодѣви владѣчице наше богородице и всѣхъ светѣхъ амин'.

Пѣши на жѣгѣтоу свѣтому Јѣѣну Дамаскѣну, дѣто гу напѣса премѣдрѣи Јѣѣнъ, пѣтрѣѣрхъ Антиѣхѣски, ѣти на времѣту Исѣвра Лѣва бѣ голѣму иконоборству въ Цѣриградъ, мнѣго православни христѣѣни ради иконопоклонѣніе Христу ненавѣстнѣи цѣрь у тѣшка мѣка ги мѣчи. Туй като чѣ Јѣѣнъ на Дамаскъ, дѣту бѣ начѣлникъ Саракински и пѣрвѣсѣвѣтникъ, пѣшѣши сѣѣкоги кнѣга на Цѣриградъ на православни христѣѣни, показѣваше имъ от писѣнѣету радѣ мѣртурисувани, защѣ едни ни щѣха да се поклѣнѣтъ на светѣе икѣни, защѣ еретѣици мнѣго стѣваха и царства Христова устѣвѣха. Флѣзи туй в' ушѣте цѣреви, ѣти Јѣѣнъ тѣи

стру́ва и прова́жда сѣкоги кни́ги у Цариград'. Тогі́зи зе́ царю́ та сто́ри
 една́ майсторі́а, сѣс хі́трость клі́ка да́скали и посóчи имь от пи́сані́а
 || и вьну́ви една́ кни́га и рѣ́чи: ко́й мо́жи отъ вась да уидурди́са на 233
 Жо́ановуто сло́во, голѣ́ма да́рба ще́ зе́ от ме́нѣ. Туй катò рѣ́чи мрѣ́сни,
 излѣ́зи еди́нь да́скаль и рѣ́чи царю́: а́зь ща на́писа, де́то самсі́ Жо́ань
 ни ще́ го позна́. Тогі́зи повелѣ́ мрѣ́сни и посóчи писмо́то Жо́ануво на
 да́скалату́къ и научі́ гу да пи́ши лука́ви дѹ́ми, кату́ какъ́ е́ прово́диль
 Жо́ань ду́ ца́ра царю́градскі́и рукописа́ніе: пи́ша а́зь, Жо́ань ра́бъ тво́й,
 царю́ от Дама́скъ, и ти да́вамъ́ поклу́неніе да зна́ишь, о́ти град' наш
 осла́бна и не́ма мно́го бо́й да са опрѣ́тъ те́бѣ, ма́карь и ма́лко войска́
 да прово́дишь, а ти без' ни еди́нь бо́й щешь гу зе́, ма́карь и а́зи ща
 ти помóгна, о́ти на мо́я рѣ́ка́ е́ти сі́чка дѣ́ржа́ва. И дру́ги мно́го ль-
 жо́вни дѹ́ми уидорди́са льсті́виіи ца́рь. На́пуконь повелѣ́ дру́гиму да-
 ска́лу да на́писа дру́го рукописа́ніе ца́рево ду́ кне́зату́къ на Дама́скъ:
 Благо́родіе́ и вьселю́біи облада́телю Дама́ска́, ра́дувай са, о́ти ни ви́-
 дѣ́хъ от те́бѣ ни е́дно злò, и пакъ́ ра́дувай са, о́ти й́мамъ́ сѣс те́бѣ́
 лю́бовь неизрече́ни и да ма́ вѣ́рувашь, о́ти а́зь ни ща́ да развала́ лю-
 бо́ву и дру́жеството, де́то й́мамъ́ сасъ те́бѣ́, ма́карь да ма́ повди́га еди́нь
 от дру́гъ твои́хъ ве́рни и клі́ка ма́ да й́да ду́ не́го и сѣ́коги кни́жа́ ми
 прова́жда, за́мъ да ди́гна воиска́ на те́бѣ́. И ако́ не вѣ́рувашь, про- 234
 ва́ждам' ти една́ кни́га, от де́то мѣ́ и прово́диль то́й, да позна́ешь мо́ата
 й́стина и лю́бовь де́ту й́мамъ́ на те́бѣ́, о́нзи льсті́виіи и отфѣ́рлинь от
 те́бѣ́. Туй и дру́ги мно́го бѣ́ пи́саль Жо́ань. Амѣ́ а́зь тукò туй ти про-
 ва́ждамъ́. А о́нзи льсті́виіи ца́рь сѣс е́дногò ра́ба прово́ди и двѣ́те кни́ги
 льсті́виіи на кне́зату́къ. Туй кату́ видѣ́ кне́зу, клі́ка Жо́ана́ и да́ди му́ и
 двѣ́те кни́ги, да ви́ди самсі́ то́й. Кату́ видѣ́, позна́ о́ти от царату́къ бѣ́ туй
 прельща́вани и зе́ да са кѣ́лне́, о́ти не́ти на ў́мъ не́мамъ́ а́зь такві́зи
 ра́боти и такві́зи речі́ да пи́ша на царату́къ. Ала́ кне́зу от мно́гòто
 гнѣ́вь щоту́ бе́ши нападна́ль на не́го, не повѣ́рува Жо́ана, амѣ́ повелѣ́
 да му́ отсѣ́кїть десна́та рѣ́ка́. И отсѣ́чена бѣ́ рѣ́кїта Жо́анува, де́ту сѣ́-
 коги ублі́чаши де́то ненавї́дѣ́ха бога́, и на мѣ́сто кѣ́рфѣ́ излѣ́ мастї́ло
 от не́а и прика́чена бѣ́ сѣс повѣ́ленїе́ту кнезу́во рѣ́кїта Жо́анова́ от осу́ре
 ду́ до ве́чера, за́мъ да я́ ви́ди ма́лко и голѣ́мо. Когі́ мині́ динò, про-
 во́ди Жо́ань члове́ка на кне́зату́къ да му́ са мо́ли, да му́ даде́ рѣ́кїта да
 я́ погрибе́, дано́ му́ мине́ от болесті́. И кне́зу повелѣ́ и да́ду́ха му́ рѣ́-
 кїта. Зе́ Жо́ань десни́цата си -рѣ́кї́ и влѣ́зи у́ келї́ата си́ и затво́ри вра-
 та́та, па́дна на мо́лба́ пред' ико́ната пресветї́и мате́рь божїе́ и рѣ́чи:
 влади́чице вьсечестна́а ма́ти бога́ мо́его, радї́ божественї́и || ико́ни 235
 десни́цата мо́а са отсѣ́чи, де́ту не́маши́ ни една́ грѣ́шка. Ра́ди туй

мола ти са, владицице моѧ, услиши молѣнїето мѡй, скѡро исцѣли десницата моѧ, ѡти из' тѣбѣ са ѥ родилъ богъ мой и вѣрувамъ, ѡти силата твоѧ много исцѣли дѣто тѣбѣ вѣрувать. И азъ, рабъ твой, нинѣ мола ти са да исцѣлишь десницата моѧ, замъ да мѡжи да прослави бога, и да пїши нѡви пѣсни радї благоумилителни на нѡша православнаѧ чѣркова на сѣка слѹжба. Туй и дрѹго като дѹмаши със слъзї и стоѣши на мѡлба, задрѡма мѡлко и видѣ му са прѣдъ икѡната пресветїи богорѡдици излѣзи глас' и рѣчи: не плачи Жоѡне, чѣдо мой, ѡти сегї ще да исцѣлѣй рѣкїта твоѧ и да бѣдишь готѡвъ, дѣту ми са си убрѣклъ радї да направишь пѣро и кнїга. Туй като видѣ Жоѡнь туй чѹдо, тѹтакси са сабѹди и видѣ рѣкїта си исцѣленѧ от велики сили твоѣ, всѣчестнаѧ. Като видѣ Жоѡнь туй чѹдо и радува са през сїчката нощъ, пѣеши пѣснь и благодарѣши бога и казваши: десница твоѧ нинѣ же изъяви исцѣлѣнїету на вразите нѡши, дѣто ни почитать всѣчестнїе икѡни и рождѣнїето твой и многоту слави твоѣ, дѣту са прѡтївѣха на

236 икѡните нѡши и мїслѣха да погубѣтъ рѣкїта моѧ, замъ да сї извѣршытъ волатѧ тѣхна. Туй и дрѹго дѹмаши със голѣма радѹсть и хвалѣши присно дѣва и богоматерь. Когї бї наѹтрѣ, комшїите му като видѣха туй чѹдо, пренѣсуха го из градѡ. Алѧ едни Христа ненавидни завїдѣха му, ѡтїдуха та рѣкоха на кнѣзѡтокъ, ѡти ни ѡтсѣкоха Жоѡновѧ рѣкъ, амї на едного рѡба нѣгова рѣкїта ѡтсѣкоха, защѡ му дѡди много имѡнїе. Кнѣзу пов(елѣ) да дѡди Жоѡнь да му вїди рѣкїта. И той утїди и пос(о)чи си рѣкїта ѡтсѣчина, ѡти прѣсветѧл бѣ му ѡстѡвила мѡлку нишѡнь радї лъжѡвну да му са мартурїса ѡтсѣченѡто на рѣкїта. Кнѣзу като видѣ, попїта гу, кѡй врачъ та исцѣли или когѡ имашъ помощнїка? Жоѡнь ѡгвѡри и мартурїса със голѣмъ глас' и би проповѣдник' чѹднии и рѣчи: господъ мой Исусъ Христосъ, врачъ всѣсїлнїи, дѣто їма сила и когѡ щѣ, тѡго избѡва, той и мѣнѣ исцѣли. Тогїзи кнѣзо му рѣчи: прѡсти ма, чловѣче, ѡти видѣхъ, чи ни си усѣдинъ и ни сї билъ сѣгрѣшилъ нїщо, алѧ азъ та несправѣдно ѡсѣдихъ. Имай си пѡкъ пѣрвата пѡчестъ ѡт мѣнѣ и да бѣдишь пѣрвосѡвѣтникъ мой, каквѡто бѣ и пѡ-напрет', и ти са убрїчамъ ѡт сегї нїщо ни щѧ ти стѡри докїтъ бѣда жївъ азъ, сїчко да бѣди по твоѧ вола. Жоѡнь падна при

237 колѣното му кнѣзову и їска прѡщѣнїе да їди || да слугѹва благодѣтелници своѣ, ѡти тѣй му бѣ повелѣла. И за много чѡсъ са прѣха със кнѣзѡтукъ, нѡпукѡнь дѡди му кнѣзу вола да їди дѣ щѣ. Тогїзи Жоѡнь благодарї кнѣзѡтукъ и утїди у тѣхъ и раздѡди си сїчко своѣ имѣнїе на сирѡмѡси и рѡбїето си прѡсти и сїчко исправи. Тугїзи утїди на едїнь манастирь, щѡ сѧ нарича светї Сава, и бї тамъ калѹгиръ, на ед-

ного старца послушникъ бѣ, на сорѡва старца, ѡти му повелѣ да са остави от своѣта си вола и да ни струѡва нѣкуги нѣщу радѣ прощенїе нитѣ тропари да пѣе, нитѣ нѣкои слово да пиши. Да ни престѣпи заповѣду старчувъ, умьлчѣ и той и коиту ищи да са омили срьдцѣту, да причитѣ житїѣто му на мѣсець декѣмвриѣ на 4 дѣнь и да зѣми голѣму поучѣнїе. Единъ дѣнь помѡли Жоана единъ тропаръ за упокоѣни умили телни, замъ да гу има за утишенїе, защо бѣ умрѣль нѣговъ братъ. Жоанъ боѣши са, да ни са прогнѣва старѣцу, алѣ от многоту мѡлба измѣми са Жоанъ, боѣши са, да ни са прогнѣва старѣцу, алѣ от многоту мѡлба измѣми са Жоанъ и написѣ единъ тропаръ богоприлични, тѣй бѣ радѣ упокоѣнїе чловѣческо. Пакъ гу толкос пѣ слѣдко със многу омиленїе колкоту и старѣцу минѡваши от тамъ и тѣй са почѡди, алѣ са разгнѣва твѣрдя и изгнѣ светѡго кату прѣслушника, алѣ той падна на колѣнѣте старчужи и йска прощенїе. Ала и старѣцу, кату видѣ многоту молѣнїе светѡму, пакъ прѣ светѡго и заповѣда му кату и отнапрѣтъ да 238 млъчѣ. Ни минъха много динѣ яви са прѣсветѣа богородица на сѣнь и рѣчи нѣ старѣцатукъ: що заграждашь такъвзи чѡднии гирѣнь, дѣту има да тичѣ такъвзи хѡбава водѣ и да напуѣва душі и по-хѡбава дѣту истѣча от пѣстина, от кѣмику, дѣту напоѣва страни, алы той по-сладакъ ѣти? Устави такъвазы источника да напоѣ все вселѣнїе и да покрѣи морѣто еретѣческо, сѣирѣчъ дълбочинѣта на зловремените и да видѣтъ благовѣрїѣ нѣши дивни чудеса и слѣдусъ душѣмъ. Оти той ще да натѣмне ѱалтиръ прорѡчески и гѣсли Давѣдови и ще да пѣе пѣсни нови господѣви, пакъ от Моисѣовите пѣсни и от сѣстра му Марѣа сладчайши, и ще да отвѣрдѣ доброгласни и чѡдни гѣсли и ще да убрѣни прикъските непотрѣбни и несмѣслъни Рафеѡви, и ще да пѣе духовни и небѣсни пѣснопѣнїѣ и със херувимски държѣтелни пѣнїѣ и ще да испрѣви вѣра нѣша на поучѣнїе и ще да искурѣни сѣчка ѣресъ развращѣнна и лукава. Когѣ са сабѡди старѣцу от санѡтъ си и кату видѣ туй видѣнїе, рѣчи светѡму: чѣдо, радѣ послушѣнїѣто Христѡво сегѣ ти отвѡри богъ устѣта нѣ на прикаска, амѣ на йстина, нѣ на възношенїе, амѣ на поучѣнїе, и да казвашъ рѣчѣ, дѣто гѣ и духъ светѣи написѣ на срьдцѣто твое. Душѣль си сегѣ на гурѣта Синѣицка радѣ видѣнїѣ божїѣ, нинѣ си открѣ смирѣ- 239 нїѣту иди на гурѣта черковна и проповѣдай и благовѣстуй Јерусалима въ крѣпости и възнесѣ гласъ, ѡти прѣпрославлѣннаѣ ми рѣчи радѣ тѣбѣ, и прѣсти ма, що ти самъ сѣгрѣшилъ, ѡти ѡт невидѣнїѣту мои та ни оставихъ. Тогѣзи лѣгоми начѣ Жоанъ със медотѡчнии пѣсни и прѣсвети и възвесѣли сѣчкии чѣркови толкосъ, дѣто ни остана нѣ едно правѣло или чѣрковни потрѣби. Сѣ испѣса, ѡти на сѣки дѣнь нѣгови бого-

поучени думи имами. Тѣй лѣгоми житієту си свѣтї преминѧ на дубрї рѧботи и чѹдни, и мно́го писѧнїе на икононенавидни устави испїса и канѡни твѣрда хѹбава и пѣсни радї умилѣнїе, и други рѣчи прилични и похвални радї пресветїа богородици устави и прѣстави са о господѣ, емѹже слава во вѣки вѣкомѹ амїнь.

Бѣ на Вранѣкіа еди́нь царь обдувѣль и їмаши от пѣрвата си женѧ ѡгрочи жѣнцко, името му бѣ Марїа. Подїра зе царю дрѹга женѧ, то́лкось бѣ хѹбава, дето ни са намѣрѣше на държавата нѣгова дрѹга жена по-хубава. То́лкось тукѡ Марїа са намѣри по-хубава. А тїѧ като видѣ, чї єти по-хубава, ана завїде и царицата. Оти таквѧзи бѣ завистливѧ, ни щѣши да чѹй дрѹга да єти по-хубава от нѣа. Когї видѣши Марїа дѣй по-хубава от нѣа, а тїа са разгнѣваши твѣрдѣ, їмаши дїѧвола на срьдцето си и сѣкоги мїсль злѣ їмаши и тѣрсѣши нѣкои времѣ радї да ѧ погѹби от зѧвисти, да ни сѧ намѣри дрѹга по-хубава от нѣа. Дѡди врѣмѣ царю да утїди на нѣкоѧ стрѣнѧ радї нѣкоѧ рѧбота. На-
 240 мѣри тогїзи ученица дїѧвола || врѣмѣ да стѡри свѡлта си вѡла, покліка едного рѡба вѣрна нѣйнь, дѣто їмаши дръзновѣнїе мно́го на нѣго и рѣчи му: їща от тѣбѣ едно́ добрѡ да ми стѡришь скрїто́мь, да сѧ ни изѧвї нїкоги, и ѧзи ща тѧ почѣ и ща тї дѧ имѧнїе мно́го и ща тѧ направи от дванадесѣтѣхъ болѣри по гулѣмь. А той са убрѣчи и заклѣ са как' ще стѡри, що му повьлѣи тїа. Тугїзи му рѣчи: от пѣрвата женѧ царева дѣто єти чѣдуто нї е от царатокѣ, амї єти от похотѣнїе. Радї тѹй ти са мѡла, ѡти ще да посрамї домѣ мой, акѡ бѣди живѧ; мѡлѣ ти са зимї ѧ ѹтрѣ и занесї ѧ нѣйди на скрїто мѣсто и погубї ѧ. И рѣчї и: ма́щиха ти рѣчи да їдишь на дрѹгите сарѧи ѹтрѣ, и тїѧ ще да дѡди подїрѣ, а тї ѧ тугїзи заведї у пѹсто мѣсто и убї ѧ, и да ти їмамѣ вѣрата, отсечї и рацѣте и донесї ми ги. Тѣй сторї. Слугѧта и рѣчи: да бѣди по вѡлѣта твоѧ. И нагѡтви са от свѣчера сѣс едного роднїна нѣгова вѣрна. Когї бї у полуношь, сабудї царицата момїта и рѣчї и, ѡти и азѣ ща да дѡда тамѣ скѡро и да бѣдимѣ тамѣ, докѣтъ дѡди царю и да ни са поминѣ теготїта нѧша, дѣто їмами за царатукѣ. Тогїзи стѧна Марїа и отїде сѣс онѣзи невѣрни, и занѣсуха ѧ надалѣч на едно́ пѹсто мѣсто. Тугїзи познѧ, отї ѧ измѧми ма́щиха ї, вдїгна си учїте камтѡ небѣто и рѣчи сѣс мно́го сълзї, мѡлѣше са и думаши: владичице богорѡдице, от нїкого нѣмамѣ помощь, тѣкмо на благодать твоѧ, тї дѧи на душмѧните
 241 мої добрѣ мїсль. Рѣкуха и || слугите: ни бѡи са нетї плачї, ѡти ни щѣшь да вїдишь от насѣ нї едно́ злѡ. А тїѧ рѣчи, защѡ лїжити ма́щихата мѡа тїа, ма прѣлѣсти и ма дѧди на рѣцѣте вѧши да ма погубити. Нѣмамѣ надѣжда ни от нїиде, ѡти ви дѧла безакѡнїєту неину

в' рацѣтъ ваши. Разумѣхъ, ѡти мѣстото пусто єти, мѡлѣ ви са, не дѣйте струѡва вѡлата на господѣа вѣша, ни убѣивайти ма нѡпрасну' оставѣти да са ѡсповѣдам' със мѡлба и да си дам' душѡта моа в'рацѣте божїи. А тїи рѣкоха: по-напрѣтъ да бїи се усѣтила, не бїи доплѡ със насъ, нїнѣ добрѣ разумѣ, ѡти машиха ти повелѣ нѡмѣ да тѡ погубїмъ, ѡти ѡи са убрѣкохмѣ тѣи да стѡрим'. Тїѡ имѣ рѣчи: не лїи са от бога бойти, как' щѣти да ма убїити (неп)раведно и нѡпрасно? Не знѡете ли, ѡти прѣблѡгїи богъ съдѡг' му прѡвъ єти? Ни устѡвѡ тѣквїзи рѡботи да са потѡєни без' наказѡнїе да бѣдѡтъ, ѡла ги открїва богъ потѡєните рѡботи; ни щѣ устѡви и вѡсъ, докѣтъ ни вїи сїди радїи безакѡнїето вѡши. Алѡ ако щѣти да са избѡвити от тѣквѡзи беззакѡнїе, оставѣти ма у пѡстина тѣи живѡ и нѣи ѡи рѣчѣти, ѡти ма убїихти, и ѡзѣ, какѣ мѡжа, щѡ сѡ хрѡни самѡ, тукѡ да си ни умїрсити рѣцѣте вѡши на крѡвтѡ моѡ, а то знѡмъ, чѣ щѡ да умра от гладъ, тукѡ не дѣити си усмрадѣва рѣчѣте на обїистоту моїи. Тѣзи и дрѡги много имѣ рѣчи и плѡчаши сѡсъ сїлзи, а тѣмъ имѣ думилѣ и рѣкоха и тїе: и нѡм' ни до-милѣ радїи тѣбѣ, амїи нѣмами щѡ да ти стѡрим', бїихми тѡ || оставїли живѡ, 242

ала бойм' са да ни прислѡшами царїцѡта, защѡ заповѣда да ти отсѣчѣмъ и рѣцѣте, когїи тѡ убїимъ, и да ѡи ги занесѣмъ радїи да ѡмами вѣра, илїи акѡ ни стѡримъ по вѡлѣта нѣйна, щѣмъ мнѡго зло ѡт нѣѡ да прїтѣглим', а тѡ тѡ бїихми живѡ оставїли, чїи макѡр от звѣровѣ да умрѣшь. Тогїи и тїѡ рѣчи: чїи нїи сѡса ли ми єдна съмрѣтъ, амїи и дрѡга. Тѣшко мѣнѣ, звѣровѣ да ма изѣдѣтъ, тѡи щїи да ми бѣди за утѣшѣнїе, тукѡ вїе не дѣити струѡва тѡквѡзи бѣзакѡнїе, да ви бѣди за ѡме прѣсвѣтїи богородици, дѣту и рудїла ѡстиннаго бога, да ни усїдини бїдити радїи убїистоту моїи. Алѡ зашѡту кѡзвати, ѡти ѡи стїи са убрѣкли радїи рѣчѣте моїи да гїи отсѣчѣти и да ѡи ги занесѣти, отсѣчѣти ги и занесѣти и ги и тїѡ да са порѡдува на тѣхъ, а мѣнѣ ма устѡвѣти тѡкѡ, звѣровѣ да ма изѣдѣтъ илїи от бѡлѣсть щѣ да умрѣ. И тїи рѣкоха: кѡлкѡсь мѡлишь, прѡстрїи си рѣчѣти на тѡи дѣрвѡ. И тїѡ ги прѡстрѡ. И отсѣкоха и двѣте рѣчѣи занѣсуса ги на царїцѡта, а тїѡ ги благодарїи и дѡди имѣ имѡнїе мнѡго и голѣма дѡрба ги дарїи. А стрѡстна ѡнѡзи утрѡковица ѡстѡна у пѡстина със мнѡго бѡлѣсть, и нѣмаши ни єдногѡ вѣрѡча за утѣшѡвани тѡкѡ прѣпѣтѡ ѡме прѣсвѣтїе богородици със сїлзи и със вѣра пѡмѡщъ ѡт нѣѡ прѡсѣвши радїи бѡлѣсть да прїстѡни. Тамъ дѣту са мѡлѣши непрѣстѡно клїкаши със голѣмъ гласъ, ала ни погрѣши прѡщѣнїето, ала го и нѡмѣри от благаго бога || със тѣквѡзи умѡлѣнїе олѡчїи пѡмѡщъ Дѣ єдїнъ мѡмакъ, 243

сїнъ на єдногѡ кнѣза, излѣзи на лѡвъ єдїнъ дѣнъ по ѡнѡи мѣсто, дѣтѡ бѣ Марїѡ, И тамъ дѣтѡ бѣ Марїѡ, чу гласъ да плѡчи и са нарѣжда, а

той тѣрсі със слугѣте си докѣтъ а намѣри, и като а намѣри, почѣди са
ради рѣцѣтъ и дѣту бѣха отсѣчени. Алá по-мнѣго са почѣдиха радѣ ху-
боста дѣто а имáши и о пѣстина как' са намѣрѣше самá. Алá тѣа нѣщо
не имѣ отговѣри, тѣко плáчеши и ищѣши помощь. Тогѣзи рѣчи мѣмѣку
на слугѣте си: зимѣти и занесѣтѣ а у домá, а тѣу тамъ щá а испѣта áзе.
И утѣди тогѣсъ кнѣзу със нѣа у тѣхъ и мнѣго имáнѣе издáди, докѣтъ а
исцѣлѣи от рáните, Тогѣзи начѣ да а испѣтува, от гдѣ ѣти и от какѣви
род' ѣти и чѣа д'щирá ѣти и защѣ и са отсѣкли рѣцѣте. Алá тѣа нѣкакъ
отдвѣтъ ни му дáди, нѣтѣ рѣчи от голѣмъ род сáмъ, тѣко сѣчѣко потáй у
сѣбѣ си и ни рѣчи ни еднѣ щѣ ѣ прѣтѣглила злѣ, защѣ бѣ тѣврдѣ умна и
дѣбрѣ. Алá катѣ бѣ на лѣцѣту хѣбава, тѣо и а възлюбѣ мѣмѣку дѣто едѣнъ дѣнъ
рѣчи на бѣщѣ си: ѣчи мѣой, знáмъ отѣ ма лѣбѣишь, и акѣу ма лѣбѣишь, мѣлѣ
ти са да ми стѣришь едѣнъ благодáтъ, ѣти нѣе смѣ богáти и ни нѣ
трѣбува лѣцѣко имáнѣе, защѣ богáти, кѣгѣ щѣтъ да сá жѣнѣтъ, ни
трѣбува да ищáтъ богáти жѣнѣ за сѣбѣ си, амѣ да бѣдат дѣбрѣи и прѣ-
лѣчни и хѣбáви и богѣугѣдни. Тѣй радѣи и áзъ ищá рáдѣ дѣржавáта
тѣоá да мѣ стѣришь еднѣ дѣбрѣ, дѣту намѣрих' мѣмѣта у пѣстина, ищá
да мѣ а зѣмишь радѣ жѣнá. Тогѣзи му рѣчи бáщá мѣу: сѣнѣко, не лѣ пѣ-
244 прилѣчá нáмъ да зѣмѣмъ еднѣму члѣвѣку дѣщирáтá, дѣто нáмъ при-
лѣчá, а ти ищѣишь нѣа, дѣто ѣти без' рѣцѣ. Тѣй рáди не прилѣчá нáмъ,
ѣти ни знáишь, от кѣквá рѣдá ѣти. Дá ни бѣди от нѣкой лѣшáвъ рѣд'
и от нѣкои кѣрвáрѣчки сѣй? И щѣи ни бѣи голѣмъ сѣрáмъ в' рѣдѣтъ нáши.
Отговѣри сѣн' му и рѣчи: ѣчи мѣой, ни ѣ так'взи рѣд', дѣту гѣ кáзувáшь
тѣи, ѣти сá вѣди, чѣи ѣти от дѣбрѣ рѣд', защѣто ѣти тѣврдѣ рáзумна и
блáгѣчѣстѣва и покáзува сá, ѣти ѣти от цáрѣско кѣлѣно. Мáкáрь дá ѣти
и от лѣшáво кѣлѣно и от лѣшáва члѣвѣкá дѣщирá, áлá áзъ нѣа ищá,
илѣи нѣа áко ни зѣмá, дѣругá ни щá зѣ, и докѣтъ бѣдá, в' гулѣмъ скѣрбѣ
щá дá примѣнѣ живѣтѣтъ сѣи. Тѣй кáто чѣ бáщá му дѣ дѣмá сѣн мѣу и
тѣлѣкъ жѣлáнѣе и лѣбѣвъ имá на нѣа, стáна и бáщá му кáилъ и рѣчи:
дá бѣди, чѣдѣ мѣой, по вѣлѣтá тѣѣй. И стѣрихá бѣрáкъ сáсъ мнѣгу рáдѣсть
и ужѣнѣ гу. Á цáрю, Мáрѣинъ бáщá, бѣ на голѣмъ скѣрбѣ, ѣти ни знá-
ѣши, кáк' бѣ стáнáлá дѣщирá му. ѣти бѣ рѣклá цáрѣцáтá, чѣи ѣти пѣ-
бѣгнáлá скѣритѣмъ еднá нѣщѣ от сáрáите и не знáимъ, дѣ утѣди. Плáчеши
цáрю, скѣрбѣ голѣмъ имáши и нѣнáвѣдѣювáши вѣкѣи цáрѣцáтá, защѣ ни
мѣ обáди прáву. Пѣдѣрь мálѣко вѣрѣмѣ прѣвѣди хѣрá пу сѣчѣкáтá сѣ дѣр-
жáвá, зáмъ дáнѣ а испѣтá нѣйди. И нáпѣсá кнѣги, дá сá сáбирѣтъ сѣчѣки
кнѣзѣве и дá дѣдáтъ до цáрá, зáмъ дáно чѣй от нѣкого нѣкои хáбѣрь
радѣ Мáрѣа. ѣтѣди и до кнѣзáтѣкъ, дѣто бѣше цáрѣвáтá дѣщирá, дá
иди и свѣкáрь и до цáрáтѣкъ. Алá ни ѣстáви сѣн' мѣу дá иди; рѣчи мѣу:

очи мой, ни приліча ти || да йдишь и да са потрудишь, оти пѣть 245
 дѣлькѣ єти и ти си устарѣль и ни мѡжишь тѡлкосѣ да йдишь. Пучинї
 си тї, а тѡ ази ща отї на мѣсто твої. И да ми їмашь любѡвь на
 женѣта, каквѡто їмашь и на мѣна, или акў роди, дукѣть ни сѡм' душѣль
 азь, а тї хўбѣва а реди, дукѣть дѡда и азь. Тѡзи реч' арѣса и башї му.
 Зѣ и благословї синѡ си и провѡди гу с' мїром', а тѡй сьс божїа пѡ-
 мощь стїгна. И там' щотў са бѣха сабрѡли кнѣзувите и като гў видѣха,
 сїчките са почўдиха на речїте му прилічни и хўбави, дѣто тичѣха от устѡта
 му, и сїчки гу похвѡлиха, щотў бѣха тѡмь, радї смирѣнїе, дѣту їмашї.
 Алѡ нѣ тукѡ кнѣзовитѣ гу похвѡлиха, алѡ вселукѡвай царица гу по-
 хвѡли и тѡлкосѣ гу възлюбї, дѣто їщеши и на похотѣнїе да го притѣгли
 на своѡта си вѡла. Покліка рѡботок' му и попїга гу: от гдѣ и госпо-
 дїнь твої и їма ли женѡ тѡй и дрўги мнѡго речї рѣчи на рѡбутук'.
 И рѣчи рѡбу на царицѡта сїчкѡ, кѡкь є намерїль єдна мумѡ у пўстина
 без' рацѣ и кѡкь а исцѣлї от рѡните и ожѣни са за нѣа и дрўги мнѡго
 речї, щоту бѣ стѡнало, дѡ край. Тўй дѣто дўмаха, єто дѡди на госпо-
 дїнь му єднѡ кнїга от отцѡ нѣгова, оти родїла бѣ женѡта му дѣцѡ
 двѣ мѣшки и да нѣма скїрбь за нѣа. Тугїзи разумѣ вселукѡваа ца-
 рица от дўмите на рѡбатукь, оти тїѡ єти, дѣту бѣ повелѣла да ї убїать
 и рьцѣтѣ да и отсѣкѣть и нѣи да ги занесѣть. Тогїзи зачѣ голѣма бо-
 лѣсть и безакѡнїе радї, помѡли || тогїзи оногѡзи, дѣто донѣси кнїгѡта: 246
 когї ти пїши господїнь твої кнїга, да дѡдишь ду мѣнѣ, оти їмамь и
 азь нѣщо да тї рекї. Когї пїса мѡмку до башѡ си и мѡлѣши го да
 їма попѣчѣнїе радї женѣ му и радї дѣцѡта и дрўги мнѡго речї напїса
 и запечѣти кнїгѡта и дѡдї а на рѡбатукь да а занесѣ башї му, и рѡбу
 не знѡеши оти зѣль мисль їмашї вселукѡваа царица ї дунѣси кнїгѡта.
 А тїа му дѡдї ястїе хўбавѡ и напої го сьс вїну мнѡго, докїт гу упї и
 лѣгна та заспѡ от млѡготу пїѡнсту. А тїа извѡди пичѣтю на ѡсакь и
 списѡ дрўга кнїга, тїй речї лукѡви: очи мой, да знѡишь, бўлката мѡа
 да знѡишь єти от зль кѡрѣнь и от зла члѡвѣка дѣщїра єти, и рьцѣтѣ
 и радї защѡ злѣ ї струвѡла затўй ги отсѣкли, алѡ и дѣцѡта дѣто ї
 родїла, и тїи ни сѡ мѡи. Мѡлѣ ти сѡ, когї причитѣшь кнїгѡта мѡа, а
 тї да а погўбишь сьс дѣцѡта нѣини. И докѣть не чўа азї сьмрьть
 нѣина, ни щѡ да дѡда при тѣбѣ. Тьквѡзи лѣжѡвно писѡнїе напїса онѡзи
 лѣстїва царица. И угўди а на мѣсто, дѣто бѣши дрўгѡта кнїга, като
 спѣши онзи пїѣни слугѡ. Сабудї са от сїнь и отїди на пїтют си и
 ни знѡеши, щѡ мў бѣ стѡрила лѣстїва царица, и занѣси унўй рукописѡнїе
 лѣстїво на господїна своѣго и дѡди рукописѡнїето да гѡ причетѣ. И
 тѡй, като видѣ таквѡзи писѡнїе, почуди са и на голѣмь скїрбь пѡдна.

- 247 И ни мѡжаши да са доумѣе, каквѡ да стѡри. Покліка едного рѡба от негувите и попѣта го, каквѡ да стѡри, а той, като си бѣ уменъ и разуменъ, рѣчи му: да ни сѣ стѡриль нѣкоги таквѡзи безакѡнїе да предадѣшь чловѣка на смърть. Дай ми а да а занесѣ дето а намѣрихми у пѹстина, тамъ да а устава и богъ да ѣ бѣди на помѡшь. И азъ да ѣда да рекѣ господѣну моѣму и сѣну твоѣму, ѡти нѣи исправихми повелѣнїето твоѣи. Угѡдна бѣ тази рѣчь на кнѣзатукъ и повелѣ да а занесѣ тамъ, дету а намѣриха. Тогѣзи зѣ слугѣта Марїа и занеси а със чѣдата у пѹстина и тамъ а остави, а той утѣди на мѣжѣ и да му убѣди, каквѡту ѣ повелѣль, а тѣе извѣршиха. А Марїа останѣ на (уну)ѣ пѹсто мѣсто, неутешѣно плачаши и чакаше си смърть сѣ. Тамъ, дету плачеши и са нареждаши, поглѣда на една стѣна и видѣ ѹлица и зе двѣте си чѣда на рацѣте си и трѣгна по нѣя. Тамъ дету вѣрвешѣ, стѣгна една пѣщера. А в' нѣа ѣмашѣ едѣнъ постникъ постѣши вѣтрѣ. Кату а видѣ постникуть', сѣкаши ѡти ѣти нѣкое мечтанїе бѣсовцку. Алѣ като чѹ гласъ жѣнцки, домилѣ му и устаѣи нѣа вѣ пещерѣта, а той отѣди на дрѹго мѣсто. И сѣки день и нѡсѣше коренѣ от трѣвѣа. И хрѣнѣши са Марїа със помѡшь божїе и тѣѣ тѣа приминѣ докѣт' са вѣрна мѣшь ѣ у тѣхъ. А когѣ видѣ, чѣи ни ѣ тамъ Марїа, расплака са твѣрдѣ и попѣта бацѣ си, а той му рѣчи, как' сѣ проводилъ кнѣга ду мѣнѣ и азъ поради писанїету стѡрих
- 248 ти || по волѣта твоѣа, и що бѣ, сичко му рѣчи по рѣдо(м). Тогѣзи зе мѣшь и рѡбатукъ и утѣди у пѹстина данѡ а намѣри. И тамъ дето я тѣрсеши, ѡти ѣмашѣ упѡванїе на пресветѣе, богородици, ѡти знѣеши, чи тѣа много пѣта молѣбата си ѣмашѣ на пресветаѣа богородица, данѡ я бѣди прихрѣнила и данѡ я намѣра. Той като я тѣрсеши, тѣзи нѡщъ и са яѣѣ на сѣнь пресветаѣа богородица и рѣчѣ ѣ: Марїю, ѹтрѣ ѣди мѣжъ твоѣѣ вѣрнии, да тѣ зѣми от тѹка. От сегѣ ни печалѣ, ѡти скѣрѣь твоѣа и печалъ нѣнѣ са приближѣи исцѣлѣнїето твоѣѣ радѣ тѣрпѣнїето твоѣи и вѣра, дето ѣмашъ на мѣне. Печалъ твоѣа нѣнѣ ще да са убѣрни на радѹсть, защо сѣкогѣ ма клѣкаши на помѡшь. Тогѣзи отговѡри Марїа и рѣчи: благодарѣ та, царица моѣа прѣблагаѣа, и поклѣнѣм' ти са и величаю спасѣнїе твоѣе, ѡти ни ма си оставѣла на скѣрѣь нѣтѣ на печалъ и пакъ печалю моѣѣ да го обѣрнишь на радѹсть. Оти и до днѣсь самъ бѣзъ рѣцѣ, молѣ ти са азъ грѣшна и недостѡйна раба твоѣа ѣмамъ надѣжда, замъ да стѡришь благодѣть и да ми исцѣлѣишь рѣцѣте. Тѣзи и дрѹги дѹми със смиренїе дѹмаши много. Услѣша ѣ богородица молѣнїето Марїино и рѣчѣ ѣ: прѣимѣ, Марїю, рѣцѣтъ твоѣѣ радѣ сина моѣго и бога твоѣго. Оти той ѣти помощникъ. И коѣту са надѣѣѣа на покрѡвъ моѣѣ, ни ще са лишѣи ни от еднѡ добрѡ. Тѹѣ рѣчи пресветаѣа богородица, и

съсь речта нейна намери са Марія със ръцете здрава. От радост са- 249
буди са и видѣ очивѣстно, каквѣ бѣ видѣла на снѣ. О велики чудесъ
твой, владицице! Бѣва истина, ала кой може изрѣ радость, дето я прѣ-
ѣла Маріа, и благодареніето, дето ѣ давала пресвети богородици.
Сѣчка нощь стоа на молба и коленѣтъ си приклони ду земѣта и мо-
лѣше са неизречѣно, каквѣто имаши сѣкоги убѣчай, със благоговѣніе и
умилѣніе дѣмаша от вѣчеро до ѣ зурѣ. Когѣ сѣмна, чловѣческа мѣлва;
излѣзи от пещерѣта да виѣди, кой ѣти. Видѣ своѣго мѣжа, претѣчи камту
него. А тоѣ, кату а видѣ, расплака са от радостъ. А тѣа му убѣди сѣчко,
що са чудеса стѣнали, и показа си ръцете цѣли и здрави. Когѣ видѣха,
сѣчки са почѣдиха и прославиha бѣга и матеръ его. Тогѣзи са върна кнѣзу
със' дружината си на градѣ. Когѣ стѣгнаха, повелѣ кнѣзу да празнуватъ ѣ
динѣ пресвети богородици със много веселѣя. Подѣрѣ зѣ кнѣзу да струва
испитѣніе, кой бѣ, дѣто унуѣ писѣніе лѣжѣвно напиsa, да го затрѣе. Рѣчи му
Маріа: до сѣги се криѣхъ и ни щѣхъ да са изѣявѣ и да ви убѣдѣ, коа самѣ
азъ, ала нѣнѣ, защо са яви велѣи благодѣтъ на мѣнѣ, и азъ ща да изѣявѣ
сѣги вамѣ радѣ мѣнѣ, да знаѣти, ѣти азъ самѣ дѣщѣрѣ на цара вѣшего.
Ала щотѣ притѣглихъ, сѣ от мѣшиха сѣ гу притѣглихъ. Отпѣрвѣнъ ни
ви рѣкухъ, ѣти да ма ни виѣди без' рацѣ отецъ моѣ и ще умрѣ от пе-
чѣаль. Нѣнѣ, като мѣ стѣри мѣнѣ голѣма милость мѣти мѣлости, благо-
словѣно да бѣди ѣме ѣи, ѣти ма избѣаи от сѣчкѣи моѣ бѣдѣ и скѣрбѣ. 250
Сѣги пишѣти на отца моѣго кнѣга и убѣдѣти радѣ мѣнѣ напрѣтъ, докѣтъ
и нѣи са нагѣтвими и нѣи самѣ да ѣдими до него. Тѣѣ като чѣ свѣкрѣ'
и, почѣди са, ѣти отпѣрвѣнъ не знаѣши от дѣ бѣ снаха му. Тогѣзи са
разрадува тѣрдѣ нѣ туко тоѣ ами и сѣчки, щото бѣха в' сараѣу негов
са утѣшиха и поклонѣха и са кату царици. Ала по-мнѣгу мѣжъ и вдѣгна
си рацѣтъ на небѣто и рѣчи: благословѣнъ богъ, дѣту ма мѣнѣ сподѣби
и достѣина ма стѣри господа моа и владицица моа за женѣ та зѣхъ.
Тогѣзи провѣдиха кнѣга до царатукъ. Подѣрѣ трѣ дни стѣнаха и тѣе
та утѣдоха. Кугѣ стѣгнаха на Фрѣнга, излѣзи царѣу да ги пусрѣшна със
мнѣгу радусъ.

Кугѣ видѣ царѣу Маріа, притѣчи са камтѣ нѣа и расплака са сас
сълѣи и цѣлува а със голѣмъ радусъ. И рѣчи: благословѣнъ еси, гос-
поди, ѣти ни мѣ си забравѣлъ мѣнѣ недѣстѣина раба твоего и ма спѣ-
дѣби да видѣхъ сѣги дѣщѣра моа. Тогѣзи ги завѣди царѣу вѣ сараѣте си.
Тугѣзи злѣмѣсльнаа онѣзи царица, като видѣ а тѣа са скрѣи да ни а на-
мѣри царѣу. А царѣу повелѣ да а намѣрѣтъ. И кату ѣ намѣриha, повелѣ
царѣу да накладѣтъ еѣнѣ ѣгнѣ голѣмъ насрѣтъ градѣ и да ѣ фѣрлѣтъ
вѣтрѣ, замѣ да изгорѣ до кѣстъ. И тѣѣ стѣриha повелѣніето царѣво. И

фърлиха а въ огъню и ни остана нити кость от нея. Тугизи стори царю
 радустъ със зетъ си и със Маріа доволно и пакъ ги испроводи със го-
 251 лѣма радустъ. Тугизи царювъ зетъ със Маріа си отидуха. Когі ги видѣ
 кнѣзо, разрадова са твърдѣ и поклїка сїчки родоуе и кумшїи и дру-
 жїна и стори прїздниъ свѣтель пресветїи богородици. И черкова на-
 правиха на име неїно твърдѣ хубава. И от тугизи празднуваха в неа
 сїчки праздници богородични. Алѣ по многу празднуваха онзи день и
 почїтаха гу чѣдо дѣто стори пресветѣа исцѣлїи рацѣтъ Марїини. Алѣ и
 самѣ Маріа много благодарїе струваши, кугї си дукѣраши на умъ радї
 голѣмъ благодарѣтъ дѣту стори пресветѣа. По-многу милостїнѣ струваши
 със двѣтъ си рѣцѣ, оти тѣи казваши: ни сѣ мої тѣзи рѣцѣ, амї са на
 небеснаа царица. Легомї радї многото утрѣбїе неїно нїнѣ ми ги ха-
 рїза, замѣ да са трѣдѣтъ сѣкуги на добротворѣнїе рабомъ сї рѣчѣ да
 дава дѣто трѣбува милостїна, оти тѣи казваши самѣ тїа, дѣто гѣ да-
 вами, нїе наші, амї ети на преблагаго бога, Христа владїка. Ради тѣи
 подубава намѣ да раздѣлїмъ от неговуто, щоту нї и даль, и нїи на си-
 ромѣси дѣ раздадѣмъ. Такѣизи и другї много струваши благоразумна
 царїца. И порѣдува са на земьни свѣтъ и царствуваха много времѣ.
 Подїрѣ са пристѣви, утїди на небесно царство, его же буди всѣмъ
 намѣ получїти, амїнѣ.

Отпървень, когї прїѣха вѣра христїанцка вританїе, бѣха тамъ много
 благочестїви чловѣци и добродѣтели и много от тѣхъ ни даваха дѣ-
 252 шїретѣ си за мъжѣ амї издаваха имѣни || много и направюваха мѣнастїри
 и даваха дѣшїретѣ си тамъ калѣгирици стѣваха. На унѣи времѣ имѣши
 едїнѣ кнѣзѣ, боголюбївъ твърдѣ. И имѣши една дѣщерѣ твърдѣ хубава
 имѣту ѣ бѣ Анна, на ѣї годїни бѣ. Ищѣши да а направи калѣгерица, алѣ
 ни смѣа да я направи, дукѣтъ и ни видѣ произволѣнїегу. Едїнѣ дѣнѣ зѣ
 да я испїтува и рѣчи ѣ: желѣахъ от бога да имѣмъ дѣцѣ двѣ, еднѣму да
 дамъ на ма(на)стїрь и половїна от имѣнїту си и да слогува на Христа
 владїка, а другѣта да а дамъ за мъжѣ. Алѣ сѣги имѣмъ тукѣ тѣбѣ. Рѣчи
 ми, сїнко, от двѣте коѣ по любїшь? Струва ми са по-добрѣ и да сто-
 ришь доброту, дѣту преблагї богъ даль. И коїто са убрѣчѣ нему, тѣи
 ще да сѣ посветїи, нежели да слогува тлѣнному чловѣку на растлѣнїе.
 Или, ако сторишь по вѣлѣта моѣ, щѣшь бїи на тѣзи свѣтъ похваїина
 от хѣрата и от небїегу щѣшь зѣ дубїрь вѣнѣцѣ от рѣцѣте господна.
 Рѣчи му отрокувїцѣта: праву си реклѣ, о(т)чи мої, оти и азъ желѣа да
 имѣмъ женїха небеснаго Христа, спасїтеля моего, нежели земьнаго нѣ-
 кого кнѣза. Тогїзи а благословїи башѣ ѣи и рѣчи: благословенъ бѣ богъ,
 дѣто та ѣ научїлѣ и тїи и даль такѣизи дубрѣ мїсль и чѣдѣнѣ. И подїрѣ

мáлко времé издади имáни мнóго и направи единъ хубавъ мна-
 стѣрь и клѣка игúмени и калúгерици от други мнастѣрь и завéди
 дъщерь свою тамъ и причетѣ а и нѣа със тѣхъ. И приминúваши си житѣ-
 ту чúдно. Дáваха си и други кнѣзови дъщиретѣ си от мálка тамъ на
 онзи манастирь и сѣдаха до възрáста зáкона тамъ. Тогѣзи дóдѣха ро- 253
 доветѣ имъ и пѣтаха ги, коé имъ арéсова о(т) двѣте, чѣ единѣ от тѣхъ
 възлюбѣха иночисто чѣсто житѣе и облáчаха са на óбразъ áнгелци и
 пребѣваха тамъ на манастирю до смърть си, а други ни щѣха да сѣ-
 дѣтъ тамъ, амѣ излѣзоваха от тамъ от манастирю, и ни щѣха да про-
 ходѣтъ житѣето си ф чистотá. Мижду тѣхъ íмаши единъ кнѣзь, íмето
 му бѣ Игемóнь, стопáнь на градó, дéто бѣ манастирю, алá бѣ и блúд-
 никъ твѣрдѣ и сѣкоги си стрúваши вола на тѣлоту. Алá íмаши и тóй
 една дъщерá, сирачи от мáйка. Довéди а и тóй на онзи манастирь да а
 причетѣ и да я направи лѣкъ иночески и да я устáви тамъ. Игúмени-
 цата, катó а видѣ, прѣе а със голѣма радостъ, íска да направи Иге-
 мóну пóчисть. Повелѣ да са съберѣтъ сѣчки сѣстри и да видѣтъ и да
 здравѣсать нóво привидѣнѣе, отроковицата; тамъ дéто дóдуха сѣчки,
 бѣха и Ана междú тѣхъ. Когѣ видѣ Игемóна със дрѣхи свѣтли и мнó-
 гоцѣн(н)и и слáва дéту íма, и поглéда гу на лицету и помѣсли на
 умóт си: гóсподи мóй, мóже ли на цáрството твоѣ да íма человѣкъ
 таквáзи слáва, каквóту íма тúка Игемóнь? Катó видѣ, де поглéда на
 нéго Ана, забѣ си гóздиъ на сърдцету, óти íмаши мнóгу хúбость, сѣкаши óти
 радѣ нѣкой похотѣнѣе смѣсли, чи за тúй поглéда на нéго. Прѣе тугѣзи Иге-
 мóнь студѣнь и неисцѣтень гóздѣи на сърдцету си. Алá тамъ ни сѣ изáви || 254
 мѣсало, амѣ когѣ си утѣди у тѣхъ, проводѣ до игúменицата человѣка да му
 проводѣ до вѣчера Ана. Игúменицата тугѣзи са упечали твѣрдѣ и рѣчи Иге-
 мóну: ни подобáва тѣбѣ да стóришь таквѣзи срáмъ на нáши манастирь,
 óти ти са начѣташь, гóсподѣнь на тóзи град' и не трѣбува тѣ таквóзи да
 стрúвашъ. Ти трѣбува да чúнишь другигу, когѣ стóри таквóзи беззакó-
 нѣе, а тѣ трѣбува да гу мѣчишь. Тѣбѣ тúй подубáва, а нѣ чѣ самсѣ да
 ги стрúвашъ тѣзи рáботи. (Тѣзѣ) и други мнóго речѣ хúбави испѣса и
 проводѣ му. Алá тóй, катó бѣ помрáченъ от похотѣнѣето телéсну, нѣщо
 ни прифáти от речѣте, амѣ проводѣ пакъ фтóриго рóба и рѣчи, да ни
 стóри нѣкакъ, амѣ да ми я проводѣ, óти учѣте í твѣрдѣ лúбю и тѣи ма
 излишѣха, когѣто ма поглéда на манас(тирю) вáши, или áку нѣ, а то
 азъ сам'си щá да дóда и със сѣла щá да я зéма и тѣ щешъ посрá-
 мена да бѣдишь и манастирю на гулѣмъ зарáрь ще да бѣди. Докѣтъ
 ни бѣ проводѣлъ Игемóнь чловѣка пóфтору, поклѣка игúменицата Ана
 и рѣчѣ и: даль та ѣ отѣць твоѣй богу и приснодѣви Марѣи със сѣчко

иманіє своє и сконча са със радость много; видѣ та тебѣ какъ дър-
 жішь заповѣдь божіє безъпорочно и азъ подирь менѣ нѣмахъ друга,
 игуменица да остава, тѣкмо тебѣ щѣхъ да остава, радї добринїте твої.
 Чуде са, как' си нїнѣ пригрѣшила и как' си безстѣдно поглѣдала на
 кнѣзатукъ, оти очїте твої вгоздїли сѣрдцето нѣгово. И убадї ми, ако
 255 щѣшь, да та провода нѣму без' ни едно | прикослѣвїа, и ни знамъ, каквѣ
 работа стана между нас. Тогїзи рѣчи Ана: мѣти моѣ, азъ със смиренїє
 поглѣдахъ и със дубѣрь мїсль на нѣго, алѣ тої като сї и лукавъ убѣрна
 го на зло. Амї кугї дѣди нѣкой чловѣкъ от кнѣзатукъ, а ти гу про-
 водї мѣнѣ и азъ самѣ да му дамъ отвѣтъ, да познаешъ, кѣлко желанїє
 имамъ на чистотѣ моѣ нїповрѣдина. Рѣчи и игуменицата: сїнко добрѣ,
 сторї как' щѣшь, тѣко да ни ричѣшь нѣкоѣ злѣ рѣчь да прогнѣвїшь
 Игемѣна, чи щї дѣ та щї развалї мѣнастїрю нашѣ. Ана и рѣчи: мѣти
 моѣ, азъ щѣ да влѣза у манастирю и да са помѣлѣ на всепѣтаѣ вла-
 дичица, данѣ ма настѣви, какївъ отвѣтъ да му дамъ и мѣнастїрю и
 нѣзи да упѣзи от сѣкакво зло. Тогїзи влѣзи Ана ф мѣнастїрю и пѣдна
 напрѣд' икѣната пресветїи богородици със сълзї и мѣлѣши са данѣ я
 упѣзи от оскѣрненїє тѣлѣсно. Тамъ дѣту са мѣлѣше, дѣди чловѣкъ
 от Игемѣна със фѣтора кнїга ду игуменицата и рѣчи: вишь, щѣ пїши
 вѣтрѣ, тѣй да сторїшь и да ни сторїшь нѣкакъ, амї да му провѣдишь
 Ана. Игуменицата рѣчи: на рѣбатукъ кнѣзува мѣнѣ ни подубѣва да по-
 сїлювамъ на грѣхъ никого. Амї идї самсї и рѣчї ї, чи ако щѣ, а тѣї
 със тебѣ да їди, илї ако нї, а тїѣ самѣ да тї дадѣ отвѣтъ. Тѣй рѣчи
 радї стрѣхъ Игемѣновѣ. Отїдуха ф чѣркова при Ана. И рѣчи Игемѣновѣ
 рѣбѣ на Ана: господжа моѣ, господїнь мѣй видѣл ти хѣбоста твої ї му са
 разврѣдило сѣрдцето нѣгово радї видѣнїето хѣбаво твої и ни мѣжи да
 256 намѣри їнакво | исцѣлѣнїє докїтъ не їдишь да та види. А тї идї със
 дубрї вѣла да та напрѣви господжа на сїчката си дѣржава, и щїшь да
 їмашъ голѣма чѣсть от нѣго и щѣшь да бѣдишь прослѣвина на сїчка земѣ.
 Илї ако ни їдишь със твоѣ вѣла, със сїла щѣ да та зѣмни и щѣшь да са по-
 сѣрамишь по сичка Вританїѣ. А тїѣ му рѣчи: излѣзѣ вѣнь от чѣркува и почѣкаи
 ма мѣлко и подїрѣ щѣшь занѣ онѣсъ, дѣту го лїоби господїнь твої. Той то
 гїзи, излѣзи от чѣркова и сѣкаши, оти щѣ да сторї вѣлѣта Игемѣнова и щѣ
 да їди със негу. Тѣй сѣкаши игуменицата, оти и измѣмина от дїѣвола
 и щѣ да сторї вѣлѣта Игемѣнова. Тѣй са размѣти и тїй и ни знаѣши
 щѣ да сторї. Добромисѣлна онѣзь невѣста Христова затвѣри вратѣта
 черкѣвни и стана напрѣд' икѣната светїи богородици, начѣ със сълзї на
 нѣя да сѣ мѣли и рѣчи: владичице моѣ всѣмилостива, добрѣ ми бѣши
 със очї да глѣдамъ сѣкоги на пречистѣѣ твої икѣна, алѣ сѣги тїѣ ма

угудиха на голѣма бѣдѣ, ѡти поглѣдаха на челоуѣка нечестїва и съ-
 блазніха гу очїге мой; пада ми са да ги извади, нежели да осковърна
 дѣвството мое. А то ща благодать твоя глѣда съсь душевни очї И
 прости ма, господжда моѡ, и да ни ми бѣди грѣхъ, щѡто самъ наміслила,
 ѡти голѣма ми и тѣгута. Защо мижду два огнї самъ. Подубава да из-
 бирѣ добрѡту от злѡту. Тѣй рѣчи Ана и извади нѡжъ и избѡди си и
 двѣте очї и угуди ги в' иднѡ блїдо, и покликѡ челоуекатукъ и рѣчи
 му: когї тѣзи учї са сьгрѣшили на господїна твоѡго и са уязвили 257
 сьрдцѣто му, и азъ праведно ги усѣдихъ. А ти, колко кажишь, чи тѣе
 щѣтъ гу изцѣли, нѡ и занесї му ги да прїемни радустъ и веселїя и да
 са насїти от тѣхъ. Челоуѣко, кату видѣ, растрепѣрѣ са от страхъ за
 очїти и занесї ги Игемѡну и рѣчи сїчко, що му бѣ рѣкла Ана Иге-
 мѡнь, кату видѣ очїге, почуди са и тутаки са обїрна на божествнїи
 мїсль, и почуди са на добрѡмисълнаѡ онась утрѡковица. Устави са тѣ-
 гиць Игемѡнь от плїтски любѡвь и убїрна са на духовнїи мїсль и
 боголюбївъ. Тугїзи зѣ да плачи горко и от сѣ сьрдце ненавиждѣ беза-
 кѡнїето си и умилї са душевно, стѡна и утїди на манастирю съсь очїге
 и флѣзи в' черкова и полѡжи ги пред икѡната божїи матеръ, и повелї.
 Ана да стої при очїге. Тугїзи пуклика сїчкїи калѣгерици: елати да
 паднимъ на молитва и да са помѡлимъ съсь сьлзи и съсь сѣ сьрдцѣ,
 данѡ ни чѹе Христос владика и пречистїи его матеръ, да стѡри мїлостъ
 радї сестра нѡша Ана и да исцѣлї очїте нѣини. И ѡко и нѡши сьрдцѣ
 чїсто и молитвата, щї ни чу богъ молитвата нѡша. Тукѡ ни дѣйти
 размїслюва на сьрдцѣту вѡши нитї са чудѣти, ѡти нї е възможно от чло-
 вѣка, алѡ ѣ възможно от бога, когї му стѡришь волѣта и когї са
 буїшь от неѡ. И мѡла ви да ни дрѣзнити нїкакъ тѣ да стѡнїти от
 земѣта, дукїтъ ни свѣрша и азъ недостѡйнїи и грѣшнїи мое молитви
 Туй рѣчи и посїпа пѣпель на главѡга си и падна съсь лїцѣто си на зе-
 мѣта и рѣчи съсь мнѡго смиренїе и съсь сьлзи и риданїе и начѣ да са
 мѡли: госпожде и владичице ангелѡвъ, мати || всесїлнаго бога, ма- 258
 каръ да ни сѣм' достѡинъ да поглѣдамъ на икѡната твоѡ светѡѡ нетї да
 отвѡра устѡта мои лукави и да ти са мѡлѣ тѣбѣ, ѡти ни оставихъ ни
 едїнъ грѣхъ, дѣту да ни гу стѡрѣ. Окаанї и азъ усмрадох душѡта си и
 тѣлоту мои земьлно оскувърнїхъ. Алѡ зарадї туй господъ нашъ Исусъ
 Христосъ са выплѣти учѣстїе твоїи кїрве ради насъ грѣшнїи и непра-
 веднїи и ни сѡ гнусї нети от блѣдница нети от разбойника нетї от ми-
 тарѡ, алѡ сїчки прїемаши, когїту хѡдѣши на земѣта пѣлцїи, а по въз-
 несѣнїю его от насъ божествѡно тѣбѣ намъ остави мулїтвѡницу и хѡда-
 таїцу кѣ нему радї грѣхѡвѣтѣ нѡши. Тїй и ась грѣшнїи на тѣбѣ са

надѣвамъ, владичице моѧ, и на сїна твоѣго благоутрѣбнаго, ѡти от сѣги убра́щамъ са от пѣть лукавъ и от безаконїето моѧ и покаах са от истина. И щѧ да ми умѣишь сковѣрната моѧ душѧ, тѣи да услышѧ благо-
дѣть твоѧ молитвити и моленїето на сїчки сестрїи на́ши поклѧнѣми са и молим са на Христа владика и на благодать твоѧ радїи раба твоѧ Ана. Оти азъ бѣхъ неразѹмнии и радїи мѣнѣ сїи избѡди учїте, замъ да ма избѧви от нечистота моѧ. Молимъ ти се, владичице, прїими молѣнїето на́ши и даѣи свѣтъ да сѧ избѧви от темнинѣи и да проглѣда пакъ със очїте си, замъ да мѡжи да слогува на манасти́рю на храмъ твой, и азъ недос-
тойни рабъ твой радїи молѣнїето тѣхно ти да ма избѧвишь от многото плѣнѣнїе діаволцко, дето ма водѣтъ невидїмо свѣзана със желѣзень синцїрь. Тѣзи и дрѹги мно́гу рѣчи Игемѡнь и моли са със сълзи въ чѣр-
259 кова със калугериците сїчки день. Радїи защѡ със право са мо́леха, услышѧно би моленїето їмъ. Когїи бѣи вечерно времѣ, от незаапу про-
свѣти свѣтъ в чѣркова и гласъ чѹха, рѣчи: прїими свѣтъ той благо-
датїю от мѣнѣ са и родиль. И подїрь гласѡ са намѣри Ана със очїи и проглѣда и рїдѣ въсесїмная владичица вѣтрѣ въ ултарю дѣ стои. Ту-
гїзи Ана рѣчи: величаю пресветое їме твое, госпожде моѧ и въсхва-
ламъ благодать твоѧ. Игемѡнь и калугериците чуха глас, ала ни вї-
дѣха пресвѣтаѧ богородица. Когїи стѧнаха подїрь гласѡ от мо́лбата си, видѣха Ана дѣ стои пред икѡната със учїте здрава. Прослѧвиха сїчки
бога и матеръ ѣго и сїчка нѡщь стоѧха на блѣнїе, благодарѣха и пѣ-
ѧха, със сѣ срьдце въсхва́лѣха иога. Подїрь Игемѡнь даде на манас-
ти(рю) милостїна мно́го и покаѧ са от грѣхъ свои; веки не съ ус-
къвѣрнїи, тѣи си скончѧ житїету чїсту и богуѹгодну. Чѣстна Ана по-
чѹди са радїи смиренїету нѣгово и цѣломудрїе дѣто їмаши, и от сїчки
сестри бѣи почитѣна. Подїрь преставлѣнїету на игѹменицата ѡбщимъ из-
бра́ха нѣѧ и направиха ѧ игѹменица радїи добродѣтелнаѧ, ѡпази ста-
дѹто свето и манасти́рю хѹбаво ридїи и ѡтїди на царство небѣсно, дѣто
и на́мъ нѣ въсѣ подѹбава да получїмъ благодатїю и человеколѹбіе гѡс-
пода на́шего Иисуса Христа, дѣто тѡму подѹбава сѣкоги честь и поклѹ-
нѣнїе със безначѣлнимъ ѣго ѡцемъ и пресветимъ и благимъ и животво-
рещимъ ѣго духомъ и нїнѣи и присно и въ вѣки вѣкомъ амїнь.

На мѣстѹто Сирїицко їмаши много пѡстници, защѡ бѣи мѣсто
260 тѡпло и можаха да пѡстѣтъ и да тѣрпѣтъ наготѹ и да прохаждаѣ
нестежанїе и въсаку тѣснотѹ. На онѹи времѣ їмаши между ѹнѣзи пѡст-
ници єдинъ пѡстникъ, добродѣтель чловѣкъ светъ, їмето му бѣи Па-
реѣнїе. Їмаши ѹбїчаи да хѡди чїсто на гурѣта Синаїцка, да са по-
клѧна и светѡи Купїна, дѣто бѣи стѧнало чудото тѧмъ приснодѣви

Марїи. И отваждаши ду чёрно морé и пѣши тропáрь на Дамаскіна
 Жоáна въ чёрмиѣмъ мóри и неискусими невѣсти образъ написанъ на
 дървó. И тамъ дѣту хóдѣши, намéри еднóгó мѣртва на край мурьéту
 пудъ брѣгó де лижі. Дужилѣ му твѣрдѣ ради оногóзи мѣртва и пáдна
 на мóлба на бóга да му помóгни богъ и пресветáа владичица нáша бо-
 городица, зáмъ да гу избáви от грѣхъ. Тамъ дѣту са мóлѣши, вѣдѣ, óти
 мѣртвѣю стáна, поклонѣ му са и рéчи: благодарѣ та, светче божїи, óти
 мнóго и твóито благотворѣніе, дѣто імáшь любóвь на бога и на пре-
 чистїи его матеръ. Нѣ тукó сѣбѣ си мóжишь спасї, ала и мнóго мó-
 жишь да избáвишь от душевна смѣрть пó-много мѣнѣ окаáни. Рéчи мо
 Парэеніе: заклінамъ та на имету пресветїи богородици да ми ричѣшь,
 какѣвъ си и какѣвъ си зáконъ імáль. Той рече: їстина, рабе бóжїи, по-
 дубáва да са проповѣда на сїчки свѣтъ тѣзи чўдни рáботи, и неизре-
 чѣнни са чудесáта приснодѣви Марїи, їстина божїи матеръ éти И слў-
 шай, азъ бѣхъ заграденъ о ёресь нечестїваго Нестóрїа и когї чўахъ
 да са поменўва їмето пресветїи богородици, разгнѣвах са и протївно
 дўмахъ и кáзвахъ óти и голѣму безакóніе да са нарича женá богорó-
 дица. Стáнахъ еднó врѣме да їда на Јерусалимъ, и когїту вѣрвѣхми
 със гимїата по || морїето, слўчи са тамъ . . . дѣтеленъ. Кугы ма усéги, чи 261
 самъ ере . . . та да устáвѣ ёресь. Алá азъ струвахъ припиранїе със нёго
 ищѣхъ да пукажа, óти мóиту и мудровáніе їстѣнцку, нї ё неговоту їс-
 тѣнцку. Тамъ дѣту са препїрахме мижду гемиѣїте със гулѣми про-
 тївни речї тóлкосъ їдѣхми да са заклóими от голѣмо припиранїе. Самн
 гемиѣїте са угорчѣваха от насъ. Веднáшь и двáшь и триш ни раздѣ-
 ліха, ала нїи пáкъ ни съ устáвѣхми. Подїра, кату вѣдѣха, чи нѣмами
 миръ, устáвиха ни да са пубїимъ, тўко тѣмъ да ни їмъ додѣвами. Тамъ
 дѣту са бóрѣхми със нёгу, пáднахми и двáма в' морїето. Когї пáднахми
 на дїно водáта, вѣдѣхъ тамъ . . . пресвѣтла и преслáвна женá де фáна
 уногóзи за рѣкѣта и рече нёму: защó си дрўгъ мóй и са сї бóрили за
 їме мóе, нищѣ та остáви да са удáвишь, ами щá тá зане да са поклу-
 нїшь на грóбу сину моёму по желáніето твóи и подїрь трї годїни
 щѣшь да додишь на цáрство нёгуво. Тўй дўмаши и дрѣжѣши гу за рѣ-
 кѣта. И стойха прáви. Тогїзи са морето раздѣли на две странї и ни
 сá уквáсїха нїкакъ. Тугїзи ми рéчи мѣнѣ владичица: а тї безўмнїи да
 їдишь у вѣчна мѣка, дѣту ї учїгель твóй Сатана, тамъ да са мѣчишь
 със начѣлникатокъ ваши Нестóрїе и със дрўгїте, дѣто мѣнѣ ни ма мар-
 турїсаха, óти самъ їстина богородица на божествѣно какъ са вѣплѣтї
 сїнь мóи въ мѣнѣ. Тўй рéчи и зе уногóзи и ни знамъ щу стáнаха,
 тукó ми са стрўва, чи гу завéди тамъ дѣту рéчи, на Јерусалимъ . . . ри 262

морѣто тѹтакси кугі утіди пречістаа дѣва. Моѡта душа зѣха а мрѣчни бѣсовѣ и занѣсуха а въ вѣчна мѣка. Видѣхъ многу дѣто са мѣчиха и проклінаха Несторіе, ради нѣговуто прильщавани са мѣчиха и тїе. Тамъ и азъ са мѣчихъ и до днес; нїнѣ ми са яви преслѣвнаа богородица и рѣчи ми: излѣзь от тѹка радї молѣніето Парѣенїево. И рѣчи му векї да са ни моли радї душмѣните мой, а тї да проповѣдашь на сѣко мѣсто радї мѣченїето Несторїево, замъ да разумѣть злочестївїи арїєни їстина та моѡ. Тѹй кату чѹхъ азъ, тѹтъкси мї са вѣрна дѹшата въ тѣлоту мой, замъ да бїди за чудеса. Ала азъ сѣги молѣ ти са, светче божїи, и благодарѣ та да ми стѣришь мїропомазанїе, ѡти са, отрїчамъ от Несторїе и от нечистїе єреси и мартурїсувамъ, ѡти и приснодѣва Марїа їстина богородица. И молѣ благоутрѣбнаго бѣга, да ма прїемни рѣба мѣнѣ недостѣйна и да рѣбу та пресветїе богородици пре живѣтутъ мой, макѣрь да и ни трѣбувамъ недостѣйни рѣбъ нѣинѣ. Тѹй като чѹ преподѣбнїи Парѣенїе, разрадува са душевно. Тугїзи утїдоха на Јерусалимъ и намѣриха оногѣзи чловѣка, щѣто го рѣкохмѣ понапредъ благочестїва христїанина, и отїдоха въ пѹстина и трїмѣта и рѣбутиха богу. Дукѣтъ бѣха живї, свѣтло си минїха жїгїету. Тогїзи са престѣвиха и на небесни блаженства са сподубїха. Дѣто трѣбова и намъ да полѹчимъ благодарѣть и чловѣколюбіемъ господа нѣшего Јсуса Христа въ вѣки, амїнь.

263 Слѣво на светѣе благовещѣніе преблагословѣніе владичици нѣше богородици и приснодѣви Марїи. Спїсано ѡт ѹже въ монасѣхъ мѣнша Дамасквѣна иподїакѣна и студїта. Отчи благословї.

Имѣтъ зѣконъ царїето, благословени христїани, кѣги щїтъ да идѣтъ на нѣкои мѣсто дѣто тїѣ щѣтъ, а тїѣ прѣво провѣдѣтъ свое хѣра да пригѣтвѣтъ и да украсѣтъ хѹбавѣ онози мѣсто, дѣто щѣ царѣ да помїне, макѣрь въ полѣтїе, макѣрь въ бахчѣ. А тїѣ му тѣквѣзи хѹбаву пригѣтвѣтъ, за щѣто се легѣми царїѣ и за тѹй не кондїсѣтъ на сѣко мѣсто кѣто и дрѹгїи чловѣцы. Макѣрь на войскѣ аѣко щѣ да отиди царѣ, а тѣи се провѣди напредъ сїчката войскѣ та чѣ тѣи тугїсѣ отхѣжда подїрѣ нѣа. Тѣквїзи рѣботы направи и великїлѣ царѣ, дѣто над сїчките царїѣ царѣ: отї легѣми и тѣи щѣши да излѣзи на войскѣ да се бѣри със дїавѣла. Прѣво провѣди божестївнїе и свещѣніе прѣрѣци тѣ прокѣзваха и пробелѣзваха и прѣрїчаха прїшѣствїе Христѣво:

264 прокѣзваха и дѹмаха, ѡти щѣ да доде царѣ великїи и крѣпки, амї

прельстни чловѣцы не щѣха да послушать. Нетѣ имъ дѹмѣте повѣрвахъ,
 нети сѣ оставиха от многото си грѣховѣ да се обрѣнать и да се по-
 кѣаѣтъ, амѣ сѣкоги по в' голѣмо зло падаха чловѣцѣте. Знаменѣе много
 ставахъ в' онѹй времѣ, градовѣ изгорѣвахъ наедно сас чловѣцѣте,
 стѣни градскѣ падаха, потопись стѣна по сѣчкѣаѣтъ свѣтъ, Содомъ и Го-
 моръ от огнь изгорѣ и другѣи страховѣ много ставахъ от бога, алѣ
 нетѣ тѣи са обрѣнаха от грѣховеѣте си чловѣцѣте. Законъ даде, пакъ
 пророцы проводи, праведници яви светѣи показъ, алѣ нетѣ тѣхните
 речѣи послушаха да сѣ убрѣнѣтъ от грѣхот си чловѣцѣте. Курварс(т)во
 и прелюбодѣанѣе и убѣйство и завѣистъ и другѣи злини, щото сѣ на
 светѣ, умножавахъ се. И тѹй бѣши най злѣ от сѣчкѣите идолослужѣнѣе,
 щото оставѣха да се покланѣтъ богу. И сѣки чловѣкъ спрѣти своѣта
 рабѣота наричаши и бога. Орачѣите зовѣха земѣта Димѣтра, и гемициѣте
 Посидѣна, сѣреч' морѣто, а кѹрвите и мрѣснѣге | Афродѣта, мѹдрѣте 265
 Аѣйна, влѣфѣте и убѣците Арѣа, юнациѣте Ира, пѣхнициѣте Дѣониѣса, лъжо-
 вѣте Ермѣа, досѣднициѣте Ира, а великиѣте и свѣтлыѣте царѣе Аполѣна,
 ловциѣте Артемѣа, и съборно да речѣмъ сѣки чловѣкъ имаше и бога, и
 нѣ токо от голѣмите направи божѣи, амѣ от сѣчкѣото, щото бѣше най
 бес' почест, а тѣе го имаша за бога. Легомѣи тѣи бѣха прельстѣни чло-
 вѣцѣте толѣкошь, колѣкѣото не мѣжаше вѣки да сѣ намѣри достѣйнь да
 ѣди въ царство небесно, легомѣи нетѣи пѣтъ имашѣи. Зарадѣи тѹй поѣсѣка
 бога самсѣи да доди и да се вѣплѣти и да се яви на свѣтъ. Алѣ нѣ
 какѣото бѣше, ѣти легомѣи очѣи чловѣческѣи нѣ е мѣщно да вѣдѣтъ свѣ-
 тлѣсть божества, облѣче са въ плѣтъ, замъ да надвѣе безплѣтнаго бѣса
 въ плѣти, да облѣсти дѣавѣла. И тѣи се яви сѣлно и праведно и мѹ-
 драсть божѣа, сѣлно, защѣ онѹй, дѣто нѣкой не мѣже да направи, а богъ
 тѹй стѣри. А праведно, ѣти мѣжѣши богъ самовлѣстно да избѣви рѣдъ
 чловѣчески от мѣка, алѣ не щѣ, ѣти да нѣма дѣавѣлъ отвѣтъ и да 266
 речѣ, ѣти чловѣка навѣхъ и от бога навѣтъ бѣхъ. Щѣ е тѹй чѹдно?
 Амѣи зарадѣи тѹй благоволи богъ тѣзи сѣчкѣите да вѣспрѣѣмни, защѣ ле-
 гомѣи прѣвы чловѣкъ Адѣмъ испѣдна, зарадѣи тѹй нѣви Адѣмъ, господъ
 нашъ Исусъ Христос', стѣна прилѣченъ нѣму. Тамѹ бѣши Евва, а тѹка
 господѣа богородѣица; тугѣзи слугѹваше змѣѣта на погѣбѣль чловѣчески,
 а сегѣи божѣствны архангѣль Гаврѣиль слугѹва на божѣствное тѣйнство.
 Въ Едемъ бѣи преступлѣнѣе, а тѹка въ Назарѣтъ стѣна спасѣнѣе. Евва
 чѣю: радѹй се, благолѣтнаѣ, господъ с'тобѣю. И сѣчкѣото се уприличѣи,
 замъ да посѣчи богъ своѣтъ мудрасть. И легомѣи женѣа се намѣри прѣ-
 вѣнь да подѣстѣри и да направи погѣбѣль, зарадѣи тѹй женѣа и сегѣи се
 избрѣа от сѣчкѣѣаѣтъ рѣдъ чловѣческѣи да се всѣли богъ. Какѣото е много

твоата милость, Христе мой, ѡти отъ слабата страна дохѡде твоата сила. Легоми днесъ започѣваніе на нашето спасеніе става и таинство, що бѣ
 267 покрѣто отъ вѣка, днесъ са явѣва и прѣвоздани Адамъ днесъ се избавѣ
 и Евва печалъ отгѡнѡва, щотѡ е открай гласъ на таинството, днесъ се започѣнѡва и сѣчкы свѣтъ се радѡва, оты глѣдатъ творца, че иде, ангелы трѣжествуватъ за нашето спасеніе. Защо радѡсть бѣва на небето; за коѣто се покѡають царство небесное се гѡтѡви да прѣмни душиѣ чловѣчески. Гаврилъ слугѡва и дѣвицы благовѣствуѡва. Чистѡ чѣстаго въспрѣма и бесплѣтни са проѡажда. Легоми преслѡвно рождество щѣши да стѡни и преслѡвно зачатіе се угѡтѡва божественое рождество, божественое зачатіе, божіе таинство, божественѡ слѡжба, царское пришествіе, царску и приготѡвленіе. Легоми царъ щѣши да се роди, туй слугѡ служи, туй прѡздравѡваме днесъ, туй трѣжествувѡваме сѣнца, любовъ чловѣчески камто бога, спасеніе на нашатъ рѡдъ, пр(и)шествіе Христовѡ и прихожденіе царево, въздвиженіе на нашѣтъ скопѡсъ и смиреніе бесѡвската грѣдѡсть. Днесъ се земѣта гѡтѡви и царѣ чѡка, днеска са явѣва
 268 благоутрѡбіе божіе на чловѣците днесъ отецъ благоѡли и синъ се въплѣщѡва и духъ очищѡва прѣтелѣщето. Заради туй и богоотецъ Давида отъ духа свѣтаго прѡрече и казѡаши: милость и истина сретѡста са, правда и миръ облобизѡста са. Благоутрѡбіе божіе проповѣдѡва прѡрокъ, защо се омилиѡви богъ и помѣлѡва създѡніето си. Пѡистина же а то нѣ почтѡніе въплѣти са, замъ да сѣ не яѡи мѣчтѡніе въплѣщеніето. Амѣ като сѣ е истина богъ, пѡ истина се и въплѣти, легами милость и истина се срѣщаха, прилично правда и миръ се яѡиха. Правда та е, оты осужденіето праѡтцу нашѣму днесъ праведнымъ сѡдѡмъ божѣмъ се затрѣѡва. Отъ гдѣ? отъ рѡвнообрѡзіе прѣѡздѡнаго сѣречъ отъ въчловѣченіето. А миръ щотѡ стѡна на ангелыѣ и на чловѣцѣѣ, и ветхѡѡ вражда Адамуѡва раздрусѣніе. Тѣй и на другѡ мѣсто заради туй пакъ тѡйзи прѡрокъ прѡрича и каже: истина отъ земѣ въсѣѡ и правѡда съ небесе приначѣ, истина дѣѡица нарича заради истенского дѣѡвство.
 269 Отиѡ понапрѣтъ, до гдѣ не бѣ родѣѡла, и като роди и подѣръ рождеството пѡ истинна сѣ дѣѡица бѣши. А правда, Христа каѡѡа щотѡ се въплѣти, отѣ легами дѣѡица Марѣѡмъ отъ земѣта бѣши, като чловѣкъ, а Христѡсъ като богъ отъ небѣто. Туй и Пѡвелъ мартуриѡсѡва апѡстѡлъ и каже: прѡѡи чловѣкъ отъ земѣ прѣстѣнѣ, вѡѡри отъ небеси, богъ и на небеси, чловѣкъ на земѣта и въ земѣта съѡсѣмъ неразлучѣнъ никѡкъ; тѡй и на небѣто, тѡй и на свѣѡтѡтъ, безъ бѡшѣ на земѡта, безъ мѡйѡка на небѣто, дѣѡица на земѡта и богъ на небѣто. Безплѣтенъ се роди на небѣто отъ отѡца, а тѡѡка на гѡдини и безъ сѣѡме мѣшко. На туй таинствуѡ

проводишь бѣ и Гавріилъ, чю безначалнаго отца и божіе повелѣніе, дѣто му каже: иди, Гавріиле, служигелю блажени, въ Назарѣтъ градъ галилѣйски, дѣто дѣвица Маріамъ живѣй сасъ Јосифа, и уготви мѣсто прилично и достойно за възплщѣніе божіе, иди и да не уплашишь душата, отѣ ѣ дѣвица неблазна. Туй катѣ чю Гавріилъ, почюде се 270 в' себѣ си, какъ ще да послужи на таинству. Амѣ се надѣваше на който го е проводилъ. Утиди и утвори вратата безглічно и рѣчи дѣвици: радуй са обрадованнаа си, защо тебѣ избра богъ и ти се намери чисто и достойно прѣтелище пресветаго дѣха, тебѣ пророцы проповѣдваха и писанїета казваха. Обрадованна си по истина, отѣ си упазѣ дѣвството и цѣломудріе удрѣжа и чистотѣ исправи. Радуй се пророческое проповѣданїе и слава на речїти имъ, тебѣ се кланѣтъ ангели, почитать те чловѣцы, славѣтъ та светій. Радуй са обрадованнаа, отѣ тебѣ проповѣдватъ пророцы, заради тебѣ проричать, заради тебѣ се просветїха отъ дѣха светаго. Аввакумъ тебѣ видѣ катѣ гора гастѣ, отѣ си ти покрїта отъ дѣха светаго сасъ дѣрба. Данїилъ тебѣ видѣ и той катѣ гора, отъ коѣто гора ще да се отсечѣ въ твр'дѣ каменъ царъ на свѣтѣтъ, богъ безъ сѣме мѣжко. Обрадована си по истина, отѣ тебѣ 271 видѣ праведны Јаковъ катѣ слѣба, защо отъ твоѣту рождество шїтъ да възлѣзѣтъ душигѣ чловѣчески на царство небесное. Вина и битїе на проповѣданїето пророческое ти си бїла. Амѣ се радвай и веселї и играй, защо си отъ бога обрадованнаа, отѣ си отъ безначалнаго отца угѣтвина и отъ сїчките родове си ти най-избранѣ. Тебѣ намери богъ по-чїста отъ сїчките дѣвици, заради туй да ѣ сасъ тебѣ и по-напредъ бѣши предъ тебѣ. Алѣ и сегї възпрїе да се веселї, радуй са обрадованнаа, господъ с тобою. А госпожда богородица, катѣ се случї тугїсъ, смїслюваше какъ испадна Адамъ и Ева отъ рай, и катѣ чю ангелатокъ, почюди се и дѣмашї в себѣ си, каквѣ шї цѣлованїе да бїди туй, си рѣчь каквѣ поздравлѣніе ше да ѣ туй. Каже на ангелатокъ: какъ да те нарека? Чловѣка, амѣ дѣмашъ рѣчї небесни; ангела, амѣ глѣдашъ катѣ чловѣкъ. Боѣ се да ми не дѣмашъ на лѣжа. Отѣ чювамъ за Ева, какъ ѣ послѣшала рѣчїте на змїата и испаднали; боѣ се нїкакъ да нї измѣмашъ и ти мѣнѣ. Рѣбота дѣмашъ щотѣ нѣ ѣ мѣчно да бїде. Богъ какъ ще да сѣ възплѣти въ мѣхѣ корѣмъ? Невмѣстїма: какъ ще да се вмѣсти въ дѣвица? Царъ, какъ да се упокой въ малко мѣсто. Каквї се дѣмїте ти чюдѣ се и дївѣ. Каже ѣ ангелотъ: не 272 бѣи се Марїамъ, нетї се чюди на поздравлѣнїету, защо много си дѣрба намерила отъ бога. Недѣй се чюди, какъ ще да сѣ възплѣти богъ, отѣ какъ истѣчи камѣкотъ водѣ, какъ струваше Муисей чүдо, богъ ѣти и

що щѣ, мѡже. Не чуди се, как' щѣшъ тѣ да го родишъ, защо много дѣрба си намѣрила от бога, и зерадѣ туй недѣй са боѡ от мене. Азъ трѣбова дѣвице да се боѡ от тебѣ, ѡти си тѣ по-пѡчестна от мѣнѣ. Не бой са Марѣамъ, ами покажѣ тутаки, отѣ макаръ и да е немѡшно, дето тѣ принѡсемъ азъ, ала онзи дето ма ѣ правѡдиль, той ще изврши тѣзи сѣчко чюдо и мѣсль, и извади от умѡт' си, отѣ щѣшъ да зане-празднишъ и да родишъ сина и ѣмето му Исусъ. Той ще да ѣ велик' и синъ божѣи ще да са наречѣ, като си ѣти, и престоль отца своѣго ще да кердѡса и царството му не щѣ да ѣма край. Отговѡри Марѣамъ и кѡже му: как' щѣ да родѣ сина като мѣжѡ не знѡѣй? Поѣстина чювамъ и азъ прѡрока Исѡѣа, дѣто повелѣва' че щѣ една дѣвица да роди, ала как' щѣ да

273 бѣди туй незнаѣй, ами ма || научи, оти той кѡзва Ёмануѣль зовѡтъ оногѡзъ, дѣто ще да сѣ роди от дѣвицата, ами тѣ как' гѣ наричашъ Исусъ? Кѡже ѣ ѡнгелѡтъ: не чюди са Марѣам', че щѣшъ дѣвица да родишъ. Тоѡгата Аарѡнова какъ процвѣтѣ без' напоѣнѣе, ами тоѡгата Моисѡева какъ удари камикатъ въ пустѣинѣ и излѣзе вода, ами плѡчите как сѣ намѣриха написаны без' рака чловѣческаѡ, Сарра какъ роди Исѡѡка, като бѣши неплѡдна и старѡ? Мѡйка ти Анна какъ роди тебѣ като бѣши неплѡдна? Не чюди се затуй; богъ дѣто щѣ да са выплѣти, той ще и туй направи. Капѣната как' не изгорѣ, ами ѡстана зелѣна? Тѣѣ и тѣ щѣшъ да прѣѣмнишъ; духъ светѣѣ найдетъ на тѣ и сѣла вѣшнаго ѡсѣнить та — духъ светѣѣи ще да дѡди в' тебѣ и щѣшъ да стѡнишъ непрадна, сѣла бѡга вѣшнаго ще да тѣ ѡсѣни. Духъ свети, щѡтѡ просвѣти прѡроците, духъ светѣѣи щѡ тѣ ѣ упѡзилъ тебѣ до сѣги дѣвица, тѣѣ ще да се всѣли въ твоѡтъ корѣмъ, заради туй и твоѡтъ санъ ще да сѣ нарече светъ. И акума не вѣрувашъ, иди при Елисаветѡ, роднината си, да видишъ, детѡ и тѣѡ ѣма шѣсть мѣсеци от какъ ѣ станала непрадна, и тугѣсь да повѣру-

274 вашъ отѣ щѡ щѣ богъ, сѣчко мѡже | да го доврѣши. Ни една рѣчь чловѣчѣска нѣма нетѣ ѣсканѣе, дѣто да нѣ ѣ мѡщно у бога. Сина божѣѡ, кѡзвамъ, че щѣшъ да родишъ, и стуѣшъ тѣ се чюдишъ и пѣгашъ, от гдѣ щѣшъ да родишъ. Духъ свети, щѡтѡ дѡва дарбите, дѣто сѣврѣша прѡроците, дѣто струва учѣтели, дѣто умудрѣва немѡдри, дѣто просвѣщава слѣпи, дѣто струва, щѡтѡ щѣ и мѡже, той ще дѣѣствува и рождѣството. Отговѡри богорѡдица: ѣто робѣнѣ господнѣ да бѡда по твоѣте дѣми. Гѡтова самъ, архѡнгеле, дѣвица смъ чиста и нетлѣна да бѡда като сѣ реклѣ. Робѣна смъ божѣѡ, нещѡ прѣслуша повелѣнѣето му; робѣна смъ царева, не щѡ излѣ от негова воѡла. Нѣка да се всѣли въ мѣнѣ тоговата благодѡть. Гѡтова смъ за рождѣство, заради нѣго си нагѡтвих душата, заради нѣго си упѡзих дѣвството, да бѣди по твоѡта дѣма. И тутакси си вознѣсе

ангелотъ от пред неа, плътскѣи като се видѣши и просвѣти по ангелскѣятъ
 скопосъ бѣши таму скогои. Алѣ легомѣ скопосать и каквото пове-
 лѣва божественное и свещенно евангелѣ казахме приликата на на-
 шать праздникъ праведной и прилично. Нетѣ нѣколко от питањето на
 праздникать наш да оставѣмъ та чѣ прѣвото питање: защо богъ не се 275
 възплѣти безъ благовѣщеніе ангелову на дѣвица? Вторуто е: защо се не
 проводи другѣи ангель, амѣ Гавріїлъ? Третѣо: въ кой мѣсець стана бла-
 говѣщеніе и защо не бѣи въ други мѣсець, амѣ въ Мартѣе, и въ кое
 времѣ бѣи благовѣщеніе пресветѣи богородици? Четвѣрто: колько годѣни
 бѣше тугѣсь дѣвица? Пето: защо благовѣсти архангель пресветѣи и не
 щѣ на другѣа? Шесто е: дѣвица Марѣамъ далѣи бѣши избавина от грѣхъ
 Адамовъ или нѣ? Добрѣи и за тѣи да речѣмъ, ѳти много ѳреси сѣ по-
 вдѣгнаха на тѣи и най-тврѣдѣ от прѣсти чловѣцы. Времѣ ѳти на прѣвото
 отвѣщаніе, замъ да нѣмаме ни едно двоѣнѣи на скопосать. Сегѣи дѣто щѣ
 да започѣна прѣвото питање ища да смѣсѣи и шѣстото, защо работата
 тѣи понѣсѣ. А вѣа благословени христѣане, които са сте днесъ събрали
 да празднувате трѣжеството, които са сте събрали за праздникотъ, от-
 ворѣти си очѣте вѣаши и нѣ токо телѣсните, амѣ и душевните, замъ да
 разумѣети чѣсто, щото се дѣума, ѳти нѣ ѳ работа и скопосъ за този свѣтъ,
 амѣ за чловѣческото спасѣніе таѣнство ѳти. Легомѣи и скопосать на пра-
 здникать нашъ светѣи заради чловѣческото спасѣніе стана. И от гдѣ другѣу 276
 да сѣ умилостивѣи богъ, да доди и да сѣ възплѣти? от гдѣ възпрѣи тво-
 рецъ и создѣатѣль мѣру да влѣзи плѣтскѣи на земата? от гдѣ и за коа
 работа царъ вѣчны и безлѣтны та чѣ поѣска да се родѣи на годѣни и да
 се наречѣ подъ лѣта? от дѣи и за коа работа гѣспод, дѣто го пѣхъ хе-
 рув(им)ѣи и слѣветъ го сѣрафѣими, възпрѣи да сѣ наречѣ сѣмарѣнинъ и
 бѣснѣ? Защо прѣтрѣпѣи ѳуваніе и поношѣніе и заплюваніе и най-подирѣ
 крѣстна смр'тъ? Явлѣно ѳти, ѳти заради чловѣческото спасѣніе възпрѣи тѣзи
 сѣчките, ѳти ищѣше да спасѣи Адама и щото сѣ от Адама, ищѣше да из-
 бѣви душѣте наші от рѣцѣте дѣаволѣски, легомѣи естѣвѣту чловѣческо
 отъ паданѣ от прѣслушаніе и от рай излѣзи и не мѣжашѣ вѣки да ваз-
 лѣзи от гдѣто бѣши испаднало. Оти грѣхотъ Адамовъ сѣрѣчь прѣступлѣ-
 нѣето бѣши затвѣрило вратата райскѣи. Прѣѣлъ бѣи богъ тѣукаси Адама
 да гѣи угодѣи пакъ въ рай, алѣ грѣхъ та ищѣе покаанѣи — да се исправи.
 Алѣ Адамъ не щѣи да се покаѣи нетѣи рѣчи на бога, когѣто го поѣта да
 не бѣдѣшъ ѣлъ от дрѣвѣто, избрѣкахъ, боже мой, сѣгрѣшихъ творѣче
 мой, прѣлѣстѣи сѣи и прѣслѣшахъ твоѣта вола, заради тѣи плача и слѣза и
 мола ти сѣи, прѣимѣи ма пакъ прѣслѣшника. Алѣ не рѣчи тѣи, амѣ фрѣли
 крѣвѣдата на бога и рѣчи, отѣи женѣта, дѣто мѣи а дѣди, тѣи ма прѣлѣсти, 277

показа тугакси, че нѣ е кривъ той, ами богъ, дѣто му дади подругата Ева, той ф'тѣсва. Попиѣа богъ и Ева, алѣ нети тѣа рѣчи, че ѣ съгрѣшила, ами мѣтна кривдата на змиѣта, защо тѣа ѣ измѣмила. И легами тогисъ тиѣ не са покѣаха, нети ги богъ приѣ да ги помѣлова от тѣхната грѣдось, ами смотри на сѣтнѣ на доврѣшване годѣните и времето да дѣди, да се облечѣ въ плѣтъ от светѣа богородици и приснодѣвы Маріи. Ами да простѣте, оти рѣчи ма насилѣха и излѣзохъ вонъ от скопосатъ на рѣчиѣте, ами да дѣда да разврѣза питаниѣта нѣше. И прѣвото ѣмаме, оти защо богъ се не въплѣти самси, без' благовѣщеніѣ ѣнгелово на богородица. А шѣстое пиѣганіѣ, оти да ли бѣши дѣвица Маріа избѣвина от грѣхъ Адамовъ или нѣ. Да рѣчѣмъ за тѣзи двѣте, алѣ нѣ нѣши рѣчи, ами от писаниѣто нѣши и от светѣите, щото се въ црѣквата нѣша. Прѣви ѣты светѣи Жоанъ Дамаскинъ, щото повелѣва въ благословіѣто си, ѣти дѣвица Маріа не бѣши неприѣстна от грѣхѣтъ Адамовъ, сѣрѣчь дѣвица бѣши и чиста и нетлѣнна, ами бѣше и тѣа от смѣшеніѣ мѣжеску родѣна. Опи токо Христѣсъ самси бѣши безгрѣшенъ. Той се роди и без грѣхъ, а дѣвица бѣши примѣсена сас грѣхѣтъ праотцѣу че легами трѣбоваше и тѣа да се избѣви от грѣхъ Адамовъ, заради туй се благовѣсти. И каквѣто нѣкой царъ, коги ще да ѣде у нѣкого болѣрина въ кѣщата и провѣди чловеци напред' да наготвѣтъ и да украсѣтъ хѣбевѣ унѣсъ кѣща, тѣи и господъ нѣшъ Исусъ Христос, легами щѣши да се всѣли въ корѣматъ девѣци. И легами плѣтъ щѣши да ублечѣ от прѣсвета нѣйна крѣвъ, заради туй се провѣжда дѣбрь рѣбъ и разѣумни слуга велѣкому да украси мѣсто, достѣйно и прилѣчно за бога. За туй наготвѣва душѣта дѣвици сас рѣчи и тугисъ се въплѣщава богъ. Защо легами богъ нѣ щѣ да направи Адама по-напредъ от другите си направи, ами най-сѣтнѣ? И нѣ катѣ нѣщо беспѣчестно, ами катѣ за пѣчестъ и за царѣ на созданиѣто. Наготвѣха са зданиѣтата, слѣнцето прѣсвѣти, мѣсецѣтъ истѣчи, дравѣа прѣрастоха, земѣта са утврѣди, морѣто се отдели. Тѣмниѣтъ въздѣхъ се прѣсвѣти, звѣздиѣте свѣднаха, и сѣчките направи божѣи стѣнаха по-напред та чѣ тугисъ се съзѣади Адамъ на шѣсти дѣнь. Легами кой царъ отхѣжда въ грозно мѣсто? Или кой стѣва царъ, до гдѣ нѣма мѣсто и градовѣ и чловеци да урѣсва? Зарад' туй се Адамъ съзѣади на сѣтнѣ, заради туй се дѣвици нѣпрѣд' благовѣтствува, замъ да знаи и когѣ ще да роди и кой ще да ѣ сѣнъ и каквѣ ли ще да ѣ дѣтетѣ. Произволѣніѣ ѣще богъ на дѣбро. Или когѣ ни насѣлва да струѣва дѣбро? Защо не зѣве богъ нѣкого на мѣка или на нѣказъ или на мучѣніѣ, ами на покой и на

278 мѣрадо и на царство небесное. Зарад туй ѣ не насѣлва богъ произ

279

волѣніето чловѣческо. Легомі чловѣческата вола іще богъ, зараді туй проводи Гавріила да земи вола от дѣвица Марїа. Защо богъ не ще на сила да са роді от света богородица? Знаеши богъ скопосать дѣвици, амі за наша наука да чуваме и да разумѣваме, оті произволеніе чловѣческо може да исправѣ добродѣтель. Кой чловѣкъ струва нѣкому добро на сила? Кой харізва дѣрби? Тѣй и богъ без' произволеніе нѣкоги не спасѣва. Заради туй направи Адѣма самовластна и самоволна, самопроизволителна, самозгворна, самоумна, да си урісва на волата, да си има властость, да си урісва на волата, та че какъ му ѣ вола, тѣй да струва ила зло да любі или за добро да жѣлае. На туй да не ѣ богъ кривъ, защо на добро богъ ѣти дѣто го дава. А на злото произволѣніето чловѣческо и приложѣніе дѣволско ѣти криво. Заради туй и Христос повелѣва у священно евангеліе: іже хоцетъ по мнѣ жити; нѣкого не насилвамъ, нѣкого ни карамъ на добро, нѣкого не тѣглѣ въ добро. Кой ще доброто, намѣри го ще, де ще струва добро. Кой ще, каже Христос, да доди подіре ми. Заради туй Гавріилъ благовѣтствува и дѣвица вѣстъ пріема, воцѣнинъ служи и царици се слугува, робъ служи и господарица сѣ слугува. Безплѣтни предстоѣва на землѣнаго, нетлѣнни тлѣнному, невидимими; видимому, мислѣни на чувствѣнаго, ангель на чловѣка, Гаврілъ, казвамъ, Марїи дѣвици. За туй се проважда архистратига да послугува на тайнството. И таквъсь тайнство, ѣти и самі ангели се чудетъ и дивет са. Тайнство, щотѣ ѣ от вѣка покрито, а днеска се яви; тайнство чюдно, коѣту го пророците проповѣдаха и апостолите изявиѣха и мучениците исповѣдаха и писаніето го мартуриѣса, и учителите го ут(в)рѣдиха, и цѣрковата Христова го прѣѣ. тайнство преславно, които ангелите го слѣвѣт, чловѣците го пѣѣт. Родовѣ и язѣци, коіту са подклонѣни богу, поклѣнат му са. На таквѣзи тайнство проводиѣ бѣ Гавріилъ от небѣто на земата, от бога при дѣвица, от царѣ на царица, отъ висотѣ въ Назарѣтъ, от чѣновете въ кашата Јосифова, от пѣніе на благовѣщеніѣ, от страхъ на боѣзнь, от служба божїѣ на служѣніе дѣвическое. По много на онуй, дѣто бѣши го проводиѣлъ, алѣ легомі колко можѣхме и какъ понесе часть, разварзахме питаніетата; прѣвото и шѣстото. Да дода да река и вторуто, щотѣ ѣти: защо се не проводи други ангелъ да послужи на тайнството, амі Гавріилъ? Да речемъ и за туй. В' цѣрковнута писаніе трѣѣ имѣта ангельскы са намѣрватъ: Михаїлъ и Гавріилъ и Рафаїлъ. Та чѣ Михаїлъ у вѣтхи завѣтъ рѣдомъ гу приказва, въ работа и въ чюдеса и въ служби на еврейскіѣтъ родъ. На тази служба се слѣчи божественый Михаїлъ. А Рафаїлъ писаніето и кнѣгата дѣто се зове. Товитъ, тамъ го приказва въ чюдесата 281

щото ги и сторилъ и той. От каде ѝ тайнствоио други не послугува на тези, ами божественѣи Гавриилъ. И туй видѣніето Даниилу прореску явеного казва и защо сѣчките видѣніа, дето ги видѣ Даниилъ, се архангелъ Гавриилъ ги раздр'аваше (?). Ами и рождеството богородицы той благовѣстіи Анны и Иоакиму. И рождеството пророку и предтѣчу Јоанну той обади Зарію пророку. И легомѣи той слугуваше на тайнствата и на отк'рвеніетата светѣмъ. Той и на светѣа светѣхъ нѣсѣши ястіе на пресветѣа богородице. Той слугуваше, той а отхрани, той и сеги и благовѣтствува рождеството сѣну божію. Заради туй се той проводи на службата съкр'венному тайнству. Скриѣту бѣши, догдѣ не бѣши станалу, явлену бѣи заради службата, щоту и той самсѣи не разумѣваше на работата, ами се чѣдешѣ, как щѣ да послугува. Заради туй се избрѣ от сѣчките язѣци. Затуй се Гавриилъ проводи, като научѣнъ на таквѣсъ тайнства божіи. Не са подвоѣи, не испѣга, не разтрѣсѣи или да повѣрва на повелѣніето, ами като разумни робъ и бліжни слуга, утѣди сас се ср'дце да испѣни дл'гот си, да изврѣши повелѣніето, да убѣди вѣлата царева велиікому и крѣпкому, силному царю, казвамъ, щото ѣ надъ царіето, и на господаратокъ, щото ѣ надъ господаріето. Знаѣши, кой го
282 е проводил, знаѣши кому ѣ повелѣніето; разумѣваше, кому службата, щѣ да стѣри. Заради туй без ни едно подвоаніе благовѣстіи дѣвици за рождеството Христово.

Заради туй и заради тѣзи провѣдинъ бѣи Гавриилъ. Алѣ лѣгоми развр'захме намѣлко вѣторото пѣтаніе, да додимъ и на трѣтѣюто, въ коѣту пѣтаніе има три врати: едното е, в' кой мѣсець бѣи благовѣщѣніе, и туй сѣнца го знаѣте че в' мѣсеца Мартіе стѣна. А вѣторото е, защо бѣи в' Мартіе, и трѣтѣюто в' коѣ времѣ. Тѣзи трѣте іма трѣтѣюто пѣтаніе. Да речѣмъ за пр'воту пѣтаніе, койту го знаѣте, ѣти в' Мартіе на двадесѣт и петъ стѣна благовѣщѣніе. Алѣ защо бѣи в' тѣзы мѣсець? Послушѣйте благослѣтвѣни христѣани сас сѣчко ср'дце, събодѣти са мисл'но и разумѣите речѣте ми; отворете ср'дцата да ви просвѣти господжа богородица, за коѣто сте се сабрали, за коѣто любоватъ са сте потрѣдили днѣсъ. Да начѣна от тѣка. Мартѣа мѣсеца та се зовѣ артѣе, като да речѣшь тѣкму. Оти февруарѣе мѣсець щѣто минѣ, та бѣи лиѣфанъ. щѣто уприличѣва на времѣто антихристову, каквѣто всѣка плѣтъ, а Мартіе мѣсець уприличѣва вѣтору пришествіе Христу и в'зставлѣніе светѣмъ, щѣто щѣтъ да кердѣсатъ царство небесное и вѣчное. Легомѣи мѣсецотъ, защо уприличѣва унѣи времѣ, заради туй стѣна благовѣщѣніа в' него. Оти за спасѣніе чловѣческое и заради да кердѣсатъ чловѣците царство небесное, вѣплѣти се благоутрѣбни богъ. И друго пакъ. Оти колко тайнства се

у ветхо писаніе, дету се станале, сѣ в' Мартѣа мѣсеца се свр'шили. Прѣвой и най-открай богъ дѣто направи светотъ въ този мѣсець го създáди. 283 Слънцето и мѣсецьтъ и звѣзди́те и земѣта и небѣто и самси́ Ада́мъ туги́зи се създáди; туги́с' и испáдна; туги́зи излезе от рай; на тѣс мѣсеца на ꙗ́кѣ дни прѣстъпи за́повѣд' твѣрцу своѣму и богу. А как' е в' този день, послушайте. Мѣсецот', ко́гѣ е цѣ́лъ и т́кму та е четир'надесет' денѣ. А богъ четвѣртиат' день рече и стана то́й т́к'му и съвсѣ́мъ цѣ́л', каквѣту е куги е четиринáдесетъ денѣ. Явно е, отѣ́ богъ на дванáдесетъ день на този мѣсець почѣ да прáви напра́вта си, та чѣ дванáдесетѣ́ат' денѣ на този мѣсець та е прѣ́ви на бо́жїата напра́ва. А осм'на́десетѣ́ат' денѣ та е на напра́вта та чѣ до двáдесетъ и пѣ́тъ ли́ц'уват' сѣ́дмъ, и то́лкос стѣ́ри Ада́мъ въ рай, т́кму сасъ динѣ́те на седми́цата, т́кму сас' сед'мтѣ́хъ дáрове светаго духа, т́кмо сас' сед'мтѣ́хъ дáрби, дѣ́то му ги хари́за бо́гъ на Ада́ма. И пр'вата е дáрба му́дрость; втѣ́рата крѣ́тост', трѣ́тиата цѣ́лому́дріе; четвѣ́рта е косми; пѣ́та е странолу́біе; шѣ́ста е я́костъ; сѣ́дма е тр'пѣ́ніе в' искуше́ніе. Та чѣ пр'вата дáрба і́маше Соломон', а втѣ́рата Давидъ, а трѣ́тиата Јѣ́сифъ прѣкрас́ни, а четвѣ́рта Авесало́мъ, синъ Давидовъ, а пѣ́тата Авраа́мъ, а шѣ́стата Саѡ́нъ, а седмата праведни́и Јѣ́въ. Споридъ дáрбите и любочѣ́стїету то́лкос' стѣ́ри и въ рай. А сас дру́ги ско́пость пакъ, отѣ́ прили́чаше въ ко́ито час и де́нь бѣ́ши чѣ́ла Ева клетвата, в' този да чѣ́й и пресветá благослове́ніето. В' ѳ́нзи час, в' ко́йто чѣ́ Ева: в' пѣ́чалѣ роди́ши ча́да, — в' този да чѣ́й и богорѣ́дїца: ра- 284 дуй се, обра́дованнаа, го́спод и с' то́бою. И пакъ евре́йте па́схата си в' този мѣсець стѣ́риха, в' не́го излѣ́зоха и изъ Егип'т и премена́ха през Червѣ́ното море. Та чѣ благовѣ́щенїето пресветѣ́й на уну́й вре́ме уприли́чава, отѣ́ каквѣ́то евре́йте въ този мѣсець са избáвиха от злотегленіе египетско, тѣ́й и нѣ́а избáвихми са от вѣ́чна м'ка: тѣ́е от раце́те Фараонови и от гонѣ́тели, а нѣ́е от дѣ́аволски горчи́ви и стра́шни мучѣ́нїа; тѣ́е прими́аха Червѣ́ното море, а нѣ́е грѣ́хове́те на́ши; тѣ́е ути́доха в' пу́стината на грѣ́хове́те, тѣ́е я́доха па́схата му в' Егип'т, а нѣ́е в' царство небесное намерѣ́хме Христа. Ту́й Павелъ марту́рїсува и ка́же: яко пасха на́ша за нас пожре́нъ бы́ст Христос. И па́къ дру́ги ско́посъ, отѣ́ потѣ́пътъ въ този мѣсець стана и уприли́чава на днешни́ятъ де́нь, отѣ́ тамѣ́ стана истлѣ́ніе на грѣ́шните члѣ́вци, а ту́ка истлѣ́ніе на грѣ́хове́те на́ши. Та́му се у́пази пра́ведни Но́е сас челѣ́д'та си, а ту́ка ко́ето служа́тъ и клáнѣ́т се на та́йнството. Та́му бѣ́ши кѣ́вот, а ту́ка пресветá, при́лична на кѣ́вот, оте́ческое сѣ́нїе, щотѣ́ спаси души́те члѣ́вчески сас свѣ́тъ богопозна́ніе в' този.

Заради́ ту́й и заради́ те́зи ра́боти стана благовѣ́щенїе в' този мѣсець.

Да до́димъ и на трѣ́тата гла́ва на трѣ́тото пита́нїе, щото ё, въ коё времё бѣ. И ка́же: в' мѣ́сецъ же шѣ́сти посланъ быст' Гаврі́йлъ от бога в' град' Га-
 лилейскѣи, е́муже і́ме Назарѣ́т. А́мѣ шѣ́сть мѣ́сеци се ми́наха от за́чатїето
 285 Елиса́ветину, || от как' запразднѣ́ жената Заха́ріѡва са́съ Прѣ́дте́ча. От то-
 гѣ́съ бѣ́ха са ми́нали шѣ́сть мѣ́сеци до благо́вѣщенїе богоро́дично. За́що
 при́личаше на свѣ́тїлника да предва́ри свѣ́тотъ и во́щани́нъ царѣ́ток'. И
 зара́ди туй прѣ́дте́че шѣ́сть мѣ́сеци, прѣ́двари ро́ждество́то Христо́во. Ето
 в' туй времё се благо́вѣстїи на пресве́та богоро́дица. Ако ли́ пита́ме и в' чѣ́
 времѣ́ ѣ́ билó, евангелі́ето ни учи́ и туй светому́ Лука, за́що ка́зва тѣ́й :
 вла́дичество́ующу Си́рію Кири́нѣа, сиреч' на времето, ко́гато обла́даваше
 в' Си́рія Кири́нѣй. А́мѣ ле́гомѣ трѣ́тото пита́ние се́ги развр'за́хме, да до-
 несѣ́мъ и четвѣ́ртото, щото і́махме пита́ние, да го развр'зим'. И по́вни́те
 ли, коё бѣ́ши? Или́ катó про́длѣжїхми рече́нїе та го забра́вихте? Стру́ва
 ми се, о́ти ма́лко има да го по́мнѣтъ. А́мѣ да го ка́жа азъ. Пѣ́гахме, ко́лко
 го́ди́ни бѣ́ши пресве́таа богоро́дица, ко́гито и благо́вѣстї́ха. Да рече́мъ
 и за туй. Госпо́жда богоро́дица, отка́к' са́ роди́, сто́ри в' кѣ́щата ба-
 щина си трѣ́ го́ди́ни цѣ́ли и плѣ́ни. Дру́га не ѣ́ бѣ́ши ра́бота отсвѣ́нь
 то́ко да хо́ди ма́йка ѣ́ Анна на се́ки де́нь да а́ учи́. Поді́р' туй зане́-
 со́ха а́ роди́телите ѣ́, каквóто се бѣ́ха обрѣ́кли, у свѣ́таа свѣ́тїх, и сто́ри
 та́мъ двана́десетъ го́ди́ни цѣ́ли. И а́нгели бо́жїи слугу́ваха ѣ́ и хра́неха
 а́. Тугі́зи бѣ́ши и архі́ереа Заха́ріи си́нь В'ра́хинъ, ба́ща Прѣ́дте́човъ.
 И уго́ди си на умо́тъ, отї́ нѣ́ е при́лично да се́ди дѣ́ви́ца в(ъ)три въ
 286 Јерó то́лкосъ времё и на то́лкази въ́зрастъ, отї́ ле́гомѣ || нечи́сти дѣ́волъ
 бѣ́ши чю́ль проро́ка Иса́їа, де́то ка́же: се дѣ́ва в' чре́вѣ́ прї́метъ и ро-
 ди́тъ си́на и нареку́г' і́ме е́му Еману́їлъ, е́же е́сть сказа́емое съ на́ми
 богъ. Зара́ди туй умр'сѣ́ваше момі́те и не оста́вѣ́ше ни е́днá да ё до-
 сто́йна да ста́ни ма́йка бо́жїе. А́ богъ, за́мъ да зба́рка и по́мно́гу да за-
 трѣ́и ма́исторї́те бесóвски, зара́ди (туй) просвѣ́ти умо́тъ Заха́ріѡвъ да а́
 зго́ди за м(ъ)жа́, за́мъ да се убе́згрижі́ дѣ́волъ зара́д' дѣ́вица Ма́ріа. И
 пак, катó ре́кохме, трѣ́ го́ди́ни в' ка́щата си и двана́десетъ в' че́ркова,
 ста́наха петна́десет'. Ето то́лкосъ го́ди́ни бѣ́ши пресве́та катó ѣ́ благо-
 вѣ́сти Гаврі́йлъ. Има́ме четвѣ́ртото пита́нїе, а петото е́ти отї́ за́що не
 благо́вѣстїи архангелъ на дру́га нѣ́коя, а́мѣ богоро́дици Ма́ріи. Да ре-
 че́мъ и за' туй. Отї́ ле́гоми щѣ́нїето бо́жїй бѣ́ши да се в'плѣ́ти за спа-
 се́нїе чловѣ́ческое. За́що каквóто нѣ́кой царъ да і́ма нѣ́кого твр'де лю-
 бѣ́мага та че́ да до́ди нѣ́кой царе́въ душма́нинъ да го прелѣ́сти, да го
 зе́ми да го заве́де нѣ́ на до́бро нѣ́що, а́мѣ на мѣ́ка и на на́казъ. Та че́
 съ́берѣ́ ца́рь си́чката си войска и ути́ди вр'ху́ душма́нато́к' си та че́ го
 на́вѣ́ не́го, а ро́бото́к' си избáви. Тѣ́й сто́ри вели́кѣ́ятъ ца́рь ми́рни, го-

сподъ нашъ Иисус Христос, благоволи да доди на бой съ бѣсовите да куртулиса възлюбленоготъ си рѣба Адама. Доди, ала нѣ каквото е на небето прославенъ и препѣтъ отъ ангелите, ами смиренъ и сиромѣхъ и трѣпеливъ, тихъ, крѣтокъ, || послушливъ до смр'ти и смрѣти же кръста, 287 каквото повелѣва и свѣтѣй Павелъ апостолъ: кой рибаръ фрѣлъ в' морѣто гола вѣдица? Или кой отхѣжда на войска безъ оръжѣе? Тѣй и Христос легомѣ прелукаваго дѣвола щѣши да облѣсти, прекрѣ си божеството съ плѣтъ, и легомѣ на бой щѣши да доди съ душманина, заради тѣй имаше и божество и бѣ богъ свѣршенъ и чловѣкъ свѣршенъ. Таковѣзи тайство като щѣши да дѣйствува Христос, трѣсеши и чисто прѣтелише и достѣйно за в'плѣщенѣе, и намѣри са тѣзи госпожда Марѣа. Отъ гдѣ? Отъ нѣйната чистутѣ, отъ нейното дѣйство, защѣ колко рѣкоха прорѣците, се нѣй прилѣча. Прорѣча патрѣярхъ Яковъ заради нѣя и отъ рода Юдина ѡ нарича; и тѣа дѣвица отъ Юдина родъ бѣши. Пророкъ Исѣѣа отъ родъ Јесеовъ зовѣ ѡ, ала и неговото прорѣчество се намѣри исплѣнило; дѣвица ѡ нарича, ала бѣши. Давидъ тогова ѡ д'щерѣ я зовѣ, ала истинна д'щерѣ му бѣши нѣ по естество или по единоплѣчѣе, ами отъ родѣтъ му. || 288 Кѣлкото се прорѣкли, се ѣ станало. Или не бѣши дѣвица, каквото прорѣчи Исѣѣа? Или не бѣши слѣба рѣзумна, каквото ѡ видѣ Яковъ? Не ли бѣши тоѣгата каквото Аарѣоновата? Не ли бѣши стѣмна, плѣча, кадѣлница, свѣтѣлникъ, капѣна, трапѣза, престѣлъ и кѣлкото провѣдѣ Моисѣй? В' истинну нѣ тукѣ толкос, ами и пѣмно. Гедеѣнъ рѣно ѡ нарича; Данѣиль горѣ ѡ нарича напресѣкѣма; Авакумъ горѣ присѣннаѣ; Езекиѣль вратѣ, Давидъ царица. И на кѣсо да речѣмъ, кѣлкото се рѣкли прорѣците, нѣй прилѣча. Легомѣ отъ родъ царски бѣши отъ Давидовъ; и дѣвица и чадо молитви и отхранина у свѣтѣа свѣтыхъ. Заради тѣй са избрѣ, заради тѣй се възлюбѣ тѣа отъ сѣчките жени. Кой девствува като нѣя? Кѣя упѣзи сѣбе си в' таковѣзи времѣ като нѣя, кѣгѣто грѣхѣтъ жителствувахе, кѣгѣто женинѣе и сѣменѣе рождѣнѣе са похвалѣвахе, а неплѣдѣе и бездѣйство се укар'вахе и подсмѣвахе? И легомѣ дрѣга като нѣя не са намѣри пѣчѣста и заради тѣй и нѣй благовѣстѣи ѡнгелѣтъ || и 289 слугѣта бѣжѣа Гаврѣиль.

Ала легомѣ разврѣзахми пѣганѣетата, прилѣча да доплѣнимъ и щѣ ѣ устанало, заради този свѣтѣй празникъ. Ала богоотѣць Давидъ прорѣчи и кѣзваше: благовѣстѣите дѣнь отъ днѣ спасѣнѣе бѣжѣа. И пакъ на дрѣго мѣсто кѣже: язѣка, егѣже не видѣ, услѣша. Кой? Пресвѣтѣа богородица, като чѣ ѡнгеловите речѣи. Заради нѣя прорѣчи пакъ тоѣ, кѣже: слѣши, д'щи, и виждѣ. Щѣ да чѣе? Речѣите и приносѣнѣето Гаврѣилоу. Нѣа прорѣците прорѣкоха и богомѣдри и духудвижѣни прѣѣтци. Нѣа

жела́ха да а ві́дѣть, пра́ведни да а разу́мѣть, па́тріярси да а поглі́-
да́ть. Не́й са а́нгели чо́дѣть, чо́лвѣци трѣ́жествѹва́ть, ду́ши пра́ведни пра-
здну́вать. Не́а в'зже́ла Авраа́мъ да я ві́ди, и не мо́жа да се спо́добіи.
Тѣа е́ти вина́ и наче́ло на спасе́нїето чо́лвѣчаско. Тѣа на а́нгелите уну́й,
де́то гу не́маха, а тѣа имь ха́різа, ко́е о́ти а́нгелите, до гд́е не бе́ши са
в'плѣти́ль бо́гъ, не мо́жаха да ві́дѣть свѣ́тъ бо́жества, и отка́к' се́ в'плѣти́,

290 пріе́ха благода́ть и гле́да́ть сегі́ малко по́-чисто отна́пред'. То́зи || све-
тѣ́й и почестны пра́здникъ и избáви род' чо́лвечески от мѣ́ка. Защо́ ле-
гоми́ заради́ тѹ́й слéзи бо́гъ-сло́во от небе́то замь да в'зведе́ Ада́ма,
от гд́ето бе́ши испáдналь. Заради́ тѹ́й се яви́ смире́нь, да го по-
чите́; яви се безсла́вень, да го просла́ви; яви́ са сиромáхъ, да го
убогати́; яви́ са смръте́нь, за́м да го сто́ри безсмръте́нь; в' ко́ремоть
на же́на дѣ́вица се вѣ́мѣсти́, да го избáви от ко́рема́ть адовь, по-
ка́за се отро́че, да напра́ви Ада́ма мла́дь; де́ти ма́лко ста́на, да до-
врѣ́ши Ада́ма в' мѣ́ра сврѣ́шина бо́гупозна́нїе, де́то бе́ши недо́врѣшенъ и
уветхѣ́ль, недо́врѣшенъ на до́бро и ве́тахъ на зло́. Заради́ тѹ́й са дръжа́
на же́нски ры́цѣ, замь да го́ избáви от ры́цѣте дѣ́аволски. Заради́ тѹ́й
те́зы си́чкыте благово́ли́ отець и напра́ви гу си́нь. А ду́хъ светѣ́й дей-
ству́ва заради́ спасе́нїа чо́лвѣчески. Заради́ тѹ́й и нїе да се не яви́мь не-
благодáрнїи, да ни обезчести́мь светѣ́й и всечестны пра́здникъ в' пїа́н-
ство и в' прелюбо́дѣ́анїе съ́сь ви́нопитїе и на́луду думанїе, ами́ съ́сь бла-

291 годаре́нїе и съ́ славосло́віе да пра́здну́ваме || съ́с умили́нїе и съ́с съкру-
шенно срь́дце да трѣ́жествѹ́ваме, о́ти тѣ́й са слѹ́жи бо́гу. И ра́дват се
а́нгели, áку сто́риме тѣ́й. Тугі́зи да рече́мь, че пра́здну́ваме, тугі́сь да
рече́мь, че трѣ́жествѹ́ваме. Тугі́зи са сла́зи бо́гъ, тугі́зы са почи́та и
света́а тро́йца. Легоми́ тѣ́й благово́ли́, тѣ́я смотре́и, тѣ́я по́йска да исплѣ́ни.
Ела́те да даде́мь благода́ре́нїе бо́гу, щото́ нї́ е спо́добі́ль да дости́гнахми
и да ві́димь то́йзы светѣ́й де́нь. И ка́къ да благода́ри́мь? Азь прѣ́вень
от вась си́нца вы да благода́рѣ́и да вѣ́спѣ́мь вина́ на трѣ́жеству́то на́ши,
за́м да ві́дите и віе́ да се научі́те, как' се́ благода́ри́ бо́гъ: Отче без-
нача́лнїи и нетлѣ́нны, сине безнача́лне и безсмръ́тне, ду́ше светѣ́и съ́ при-
сносу́щны и незлобі́вїи, тро́йце света́а, и покланѣ́маа, непости́жїмаа
съ́прѣ́сто́лнаа, е́динославнаа; отче неро́жде́нне, сине йединоро́дне, ду́ше
светѣ́и, исхо́де́щїи от отца́ и сина́ почи́ваю́щїи, те́бе са клáнѣ́ми, те́бѣ́
сла́вими, те́бе йма́ме бо́га, те́бѣ́ ца́рѣ, зижди́телѣ, съ́зда́телѣ исповѣ́-
да́ме и проповѣ́двaми на свѣ́то́ть си́нца. Благодаримь тво́ата ми́лость,
292 сла́вимь благоутро́біето ти, ||| о́ти се учело́вѣколюбі́вїи на на́сь, о́ти ни
в'злюбі́и и сврѣ́ши та́йнството, чу́дно и пресла́вно и а́нгеломь непости́жїму.
Та че́ сась рече́и тѣ́й са благода́ри́ бо́гъ. А съ́сь ра́бота, áко йма́ме вѣ́ра

и́стенска, ако́ има́ме любо́вь, што́ е́ гла́вѣ на добринѣ́те, ако́ исправи́мъ братолю́біе, ако́ спеча́лимъ ми́ръ, ако́ възлю́бимъ чистотѣ́, ако́ уби́книмъ по́сть и събо́рно да рече́мъ: ако́ възже́ла́емъ за ца́рство небе́сное, ако́ исправи́мъ те́зы, има́ щемъ дръзнове́ніе да се мо́лимъ дѣ́вице Ма́ріи да ни послу́ша, що́ ѿ пои́щемъ. Ала́ легомѣ́ вре́мето и ско́посьть прибли́жава камто́ кра́й, да прило́жа, що́ е́ уста́ю та че́ тѣ́й да доврѣ́ша, и ку́е ѿ послу́шайте. Госпо́жде богоро́дице и цари́це и по́чест и и сла́ва на хри́стїе́ните, што́о́ си по́-висо́ка от небе́то и по́-чиста́ от сльнцето́, дѣ́вице всепѣ́тая и пречи́стѣ́а, надѣ́ждо на грѣ́шните и приста́нище тѣ́хое на уне́зи, што́о́ бѣ́дству́вать от грѣ́хъ, погле́дай на люде́то си и на досто́яніе́то си. Овце́ сми от огра́дата си́ну тво́ему, а́гнца́ сме незло́бивѣ́и и прельсте́ни. Заради́ тѣ́й ни упѣ́зи и изба́ви ни от ры́цете́ на ми́сльнаго вѣ́лка дѣ́авола. Защо́ тебѣ́ || има́ме ходата́йца и предста́телница́ и помо́щница; на те́бе 293 има́ме надѣ́жда; грѣ́шни сме и прибѣ́гнува́ми под' тво́ате́ покрóвъ; усе́ли́ни сме, ала́ тѣ́чами на тво́ата́ помо́щь. Ни де́й ни распѣ́жда, ни де́й ни ургѣ́сува. Ви́дишь, дѣ́вице, искуше́ніе́то, гле́дашь зли́нїге́, де́то ниса́ наме́рили́. Заради́ тѣ́й смислі́ се за родо́т' си, де́то гу́ има́ме, отѣ́ сѣ́нца сме́ от е́ди́нь родъ́, нїе́ и те́, богоро́дице, и ходата́йствуй и мо́ли се сѣ́ну сво́ему, де́то гу́ си впле́тїла́, де́то го́ си дръжа́ла, де́то го́ си крѣ́мила, да са́ умилосре́ді за на́съ, да се учеловѣ́колюбиви́ ва на́: тѣ́ка, да при́минемъ живо́тъ невредѣ́имъ и безбе́денъ от душма́ните душѣ́вни и теле́сни, а та́му да ни сподо́бі на вѣ́чно́е ца́рство небе́сное, де́то дано́ бѣ́ди на сѣ́нца ни да го́ наме́римъ благода́тїю́ и члове́колю́біемъ господа́ на́шего́ Исуса́ Христа́, де́то то́му прилі́ча сла́ва и по́честъ́ съ́ безнача́лнаго не́гова́ отца́ и пресвета́го и блага́го и жи́вотворѣ́щато́ то́гова́ духа. И ны́нѣ́ и при́сно и въ́ недо́врѣ́шени́ вѣ́комъ ами́нь.

Субота́ акаѣ́иста въ́ пресла́вное бы́тіе́ чю́дотворѣ́ніе от 294 пресвете́ые владичи́ци на́шы́е богоро́дице́ и при́сно дѣ́-вы́ Ма́ріи. В' Ко́нстандинъ́ град' зара́ди ко́лто ра́бота́ съ́врѣ́ша́емъ и акаѣ́истна́а пѣ́снь. В' пету́ю сѣ́бботу́ све́таго́ и ве́лі́каго́ по́ста. Отче́ благо́словї́. Сх. за мо́літьвѣ́.

Сѣ́коги́ сме́ длѣ́жни, благо́словѣ́ни хри́стїа́ни, да пѣ́ем' и да благо́да́римъ владичи́ца на́ша́ богоро́дица́ заради́ добро́то не́йно́о стру́ванїе́, де́то сто́ри на члове́чески́ родъ́, што́о́ е́ти впле́тїла́ бога́ сло́ва, а на́й-избра́нно и по́-добре́ сто́ри на Цари́град'. Заради́ тѣ́й и учи́телите́ чер-ко́вни́ разполо́жиха́ да стру́вать вѣ́спомена́ніе́ и благода́ре́ніе на тѣ́й чю́до

днёсь. И нѣ тукѣ коѣгу живѣть в Цариградѣ, амѣ и коѣто живѣать по
сѣчки вселѣнни христѣины. Легомѣ тѣмѣ мѣжи и сегѣ и сѣкогы да избавѣ,
коѣто със вѣра са мѣлѣть христѣани от сѣкаквы нѣпасти чювствни и
мѣсльны. Заради тѣмѣ сѣчки чѣркови христѣанскы стрѣвать от сѣечера и
всенѣщнаа аколоѣа и благодарѣи и молѣи са пресветый богородицы. Бла-
годарѣи зарадѣ добрѣто стрѣванѣе, дѣто го направи тогѣс, и молѣи са зѣмѣ
295 да ѣти гѣтова помѣшница на сѣчкы нѣс, щотѣ сме христѣани, амѣ || прѣ-
лично ѣти прѣвень да прикажемѣ, кѣкъ ѣти стѣнало тѣмѣ преслѣвно чѣдо
от пресветѣаа владичица нѣша богородица на Цариградѣ и защѣ се зовѣ
тѣзы слѣжба акаѣѣсть, зѣмѣ да разумѣйте и вѣше заступлѣнѣа, ѣти при-
лѣча и сегѣ и сѣкогы да ѣ прѣеємѣ и да я благодарѣмѣ, кѣлкотѣ нѣ ѣти
сѣлата.

На годѣните Иракліа, грѣческаго царѣ, Хосрѣй, дѣто ѣмаше царството Персїдско, проводи нѣкого войвода на ѣме Сърварь със сіла многу и със войска многу доволна, замѣ січку анадолску мѣсту, колкото ѣти под' власть грѣческа, да пленї и да рѣби и като блѣсакъ да го изгорї и да гу затрїе. Защо и по-напрѣд' тѣзы Хосрѣй развали стѣ хиляди христїани и купѣваха ги еврейте ги убїваха. Тѣзы Сарварь със много леснина като пленѣши Анадѣль и затрїваше грѣците, коїту са на мѣриха напредѣ му. Немаше нїкой да му са упрѣ нити многуту му бръзина да упрѣ, зашто тугїсь сілата грѣческа бѣше тврѣдѣ малко и смиренѣ от тѣжки и свѣролични царїе, дѣто бѣха по-напрѣд' царствѣвале. Тирань Фѣока и от войската му, тѣй кату плѣнѣши Сърварь, достїгна и на Хрисопѣли, || коѣто зовѣ сеги Юскюдѣрь, и угодї войската си на Халкидонь град', дѣто ѣти срѣща Цариград' на странѣта Анадолска. И гѣтвѣши, што то трѣбуваше за бѣй. И щѣше да затвѣри чловѣците, дѣто бѣха у Цариград'. Зашто тѣй бѣши имѣ згѣворѣть и тѣй брѣзаше сас сѣкавь наравѣ, как' да пленї Цариград'. И като глѣдаше тѣй на унѣй времѣ, дѣто бѣши царѣтъ Иракліа, коїто тогїсь наскѣро бѣши зѣль царството от мучїгеля Фѣока, и като не мѣжеше да се упрѣ на Сървара зарадї малкото си войскѣ и царското скрѣвище, зѣ съдовѣте златї и срѣбрни от чѣрковите и направи ги сѣ дукѣти жлѣтицы, а ту са обрѣче да дадѣ помногу, когї са врѣни. Подїрь тѣй остави царството тврѣдѣ печѣалинь, и отдели са та утїди на странѣта авѣнтію понту, сѣе реч' на черно мѣре. Тамѣ събрѣ малко войска грѣцка, колкото се намѣри онзи час' и тѣтакси напрѣсно, догдѣ не бѣха разбрѣли нїщо персїдците, утїди на Персїда и почѣ да пленї мѣстото Хосрѣюво. Имаше на умѣт' си тѣквѣзы згѣворѣ, ѣти щѣ да сѣ убѣи Хосрѣй от войската царева и щѣ да проводи за Сървара да се врѣни || назадь със войската си. Та чѣ легѣмї царь Иракліе

такъвзы скопось їмаше ть упостѣваше мѣста́та и селѣ́та персїдски. А господарѣть мусїрски и сквѣски, сі́и реч' влѣски и татарски Хага́нь на їме, като разбра́ ѳти ца́рють ли́цѣаль от сто́лоть си и Царигра́д' ѳти пу́сть, а то́й їмаше по-преди зго́ворь да гу плѣ́нїи. И то́й поїска тугі́сь да си изврѣ́ши во́лѣ́та. И ту́такси земѣ́та наплѣ́ни сас пе́шцы и съ́с ко́нци чло-
вѣ́цы, а мо́ріє́то наплѣ́ни сас ге́мїи, де́то са пра́вѣть на уну́й мѣ́сто, ко́є́ту са напра́вини от е́дно дле́гу дре́во и голѣ́му и на́рі́чаха гы е́ди́нодрѣ́вны. А чловѣ́ците, де́то се наме́рваха тугі́сь ві́тре у Царигра́д, тврѣ́де са утврѣ́жда́ваха и утеша́ваха от патрі́йрхаток', що́то бе́ши на уну́й вре́ме, Се́ргїе на їме, да са не оскрѣ́бѣ́вать, не́ті да се́ боя́ть от беда́та, ко́є́то имь ка́зваше: дре́ж'ти са, ча́да, и тукó на бо́га е́ди́наго да си оста́вимь наде́ждата и камто́ не́го ры́цє́те си и очі́те си съ́с сі́чка ду́ша да вді́г-
ниме, и то́й ще развали зло́то, де́то нїе обико́лі́лу, и сі́чки зго́воры варварскы ско́ро гы ще ра́знє́. На те́зы речі́ са наде́зваха чловѣ́ците 298
гра́дски и оста́виха си наде́ждата сі́чки камто́ пречиста́а богороди́ца и камто́ от не́а без' сѣ́мене ро́ждє́ннаго Хри́ста, бо́га на́шего. Ча́каха и ужі́даха да ві́дѣ́ть мї́лость бо́жіа, ко́є́ту а ві́дѣ́ха до насѣ́тнѣ́ и ни отпа́днаха от наде́ждата си, какво́то ще́те да чу́ете поді́р ту́й. Та че́ ле́гомы чловѣ́ците тї́й са наде́зваха, а патрі́кїе на їме Во́нь, де́то го оста́ви ца́рь да па́зи градо́ть' ко́лкото му бе́ши мо́щно да де́йствува и то́й за по́мощь на градо́ть, не са ле́нїши, защо́ ї́ще бо́гь и от нас да не се́дїмь пра́здны и без' ра́бута, амї́ да ра́ботим' нѣ́що и да стру́ваме, ко́є́то ѳти за на́ша по́мощь, а на бо́га да си ї́маме сі́чката наде́жда за спасє́нїє́то си. Тї́й и у ве́тху вре́ме бо́гь повелѣ́ Јисусу Навї́ну, да напра́ви майсто́рїа та че́ да пленї́ Га́ї град', какво́то ѳти пи́сано в' кнї́гата Јису́су Нави́ну. Тї́й и Гедео́нь вьору́жї съ́с вода́ и сас ламба́ды, да на́двїе Ма́діамь, какво́то го при-
ка́зва в' кнї́гата, де́то се зо́ве су́діє. Алла́ ле́гомы о́нзы Во́нь утврѣ́д-
ваше гра́д'ските стє́ны и ко́є́то тре́буваше за бо́й испра́вѣше, а па- 299
трі́йрхь Се́ргїе дре́жєши света́а ико́на бо́жіи ма́теры, на ку́ту бѣ́ша изогра́фісань Хри́стос като́ де́ти, да го дре́жїи на ры́цѣ́те сы ма́йка му, и обика́лєши градо́ть и стру́ваше съ́с ико́ната на градо́т' па́зє́нїє и по́мощь, а на душма́ните нера́збра́нны стра́х' и затрї́ванїє и бѣ́гь. А по-
ді́рь нѣ́колко де́не, като́ гле́даше патрі́йрхатъ ва́рваратокъ съ́с пе́рсите на халкидо́нската стра́нї, че́ угуди́ огнь и изгори́ха на о́колу селѣ́та, а чловѣ́ците е́днїи поро́бїха а дру́ги изсѣ́коха, тї́й и Хага́нь съ́с дру́гите татары́ от дру́гата стра́нї на градо́ть стру́ваха тї́й, зе́ на ры́цє́тъ си неруко́творє́ннаго о́браза го́спода на́шего Јисуса Хри́ста, де́то бе́ши на светї́й у́брусъ типóсань, и че́стнаа рї́за прє́светї́й влади́чице на́шей богороди́цы и светóе дре́во жи́вотворє́щаго крє́ста, и обьхо́ждаше гра-

доть на о́колу и със слъзи́ са мо́лѣши и дѹмаши: вѣстані́, го́споди, да се разнесѣтъ душма́ните тво́й и да исчѣзнатъ като дѣмь и да се ра-
 300 ступѣтъ като во́скъ от о́гнь ||. Не съ минѣха трѣ́ дни, отка́къ угоди́ха о́гнь да изгурѣтъ на о́колу селáта, Хага́нь със сѣчката си войськъ заобе-
 коли́ градоть. То́лкозы бѣши войськата супустáтска със згѡворь обрѣ-
 жини и на мно́жество неизчѣтна, оти от ма́лко о́бразь да разуме́йте много: дѣсѣтъ татáри бѣ́ха на е́дного грѣ́ка. Аллá легомы владичица
 богородица дѣто пома́га по́напред' на бѣ́дите христѣ́янки, дѣто е́ти скѡро помо́щница на унѣ́зы, дѣто а със вѣ́ра призовѣтъ, щѡ расмотри́?
 Да́де дръзнове́ніе на нѣ́колко вошáни, дѣто бѣ́ха вѣ́тре в' градоть и
 излѣ́зоха вѣнь на агáзмата, дѣто са зовѣ́ Злать кла́денець, дѣто е́ти от камтѡ по́ртата дѣто са нари́ча Силливри́а. И то́лкозы нави́ха вой-
 скѣ́та Хага́нова, ко́лкоту имь като аравѹ́на да́доха за сѣ́тнюю разва́-
 лѣніе дѣто гу па́тиха, каквѡ́гу щѣ́те да чу́ете. От тѹ́й нави́ваніе дръз-
 новѣ́ніа царугра́дците и на сѣ́кы дѣнь излѣ́зоха вѣнь и уда́рваха се със
 татáрите. Аллá си і́маха прѣ́света́а богородица помо́щница и побѡ́рница,
 та чѣ́ тѣ́е са вра́щаха победѣ́тели, а татáрите са сѣ́когы нави́ваха и
 301 майсторѣ́ите имь | к на́опаку се обра́щаха. Врѣхѹ́ тѣ́зи със згѡворѣ́тъ
 сѣ́чкоту мно́жество и патрі́ярхову провѡ́диха се нѣ́кой болѣ́ри от гра-
 доть със да́рби и да дѹма́тъ ми́рни речѣ́ със Хага́на, за́мь да стѡ́рѣтъ
 ми́ръ и любѡ́вь. Аллá онзи свѣ́рь а то нѣ́ чловѣ́къ, Хага́нь, нѣ́ току че
 не прѣ́е речѣ́те имь, ами́ и да́рбите имь зѣ́ и испѣ́ди гѣ́ прáздни тѹ́ имь
 тукѡ́ речѣ́: неде́йте са излѣ́гува на тогѡ́с бога, дѣто го вѣ́рвати, защѡ́
 у́трѣ́ без' ни е́дна реч' щѣ́ да пленѣ́ градѡ́т' вы и щѣ́ да го упостѣ́.
 Ами́ заради́ дубринѣ́та ми да́вамь вре́ме ва́мь да излѣ́зите сѣ́чки със
 добрѡ́, го́ли да і́дети гдѣ́ щѣ́те; та чѣ́ идѣ́ти и ве́кі не де́ити ча́ка дру́га
 чловѣ́колюбѣ́ва ра́бота от ме́не. Тѣ́зы речѣ́ като чу́ха граждѣ́ныте от
 онѣ́зы, дѣто гы бѣ́ха провѡ́ди(ли), вѣ́здѣ́хнаха от сѣ́ срь́дце и вдѣ́гнаха
 се ра́цѣ́те на небѣ́то и със слъзи́ мно́го се мо́крѣ́ха и мо́леха се бо́гу,
 ка́зваха: Го́споди, помо́щниче, дѣто са прѡ́тѣ́вишь на грѣ́дѣ́лѣ́вите, дѣто
 і́мать сѣ́ла ненадѣ́ига и царствѣ́е ненаруші́му, послушай речѣ́те ва́рва-
 варови, дѣто гѣ́ е́ проводѣ́ль, и укурѣ́ва та тѣ́бе щѡ́то сѣ́ тѣ́ господáрь
 302 над' сѣ́чките, и изба́ви́ то́зы град' и твоѣ́то досто́яніе, коѣ́то си ис-
 кѹ́пиль от дѣ́вола със честната твоá крѣ́вь, и спасѣ́ лю́діе, коѣ́то тво́йто
 і́ме зовѣ́тъ, да не рекѣ́тъ язѣ́ците, гдѣ́ е́ти те́хнѣ́тъ бо́гъ. Аллá наро́дате
 тѣ́й се мо́лаши, а Хага́нь налѹ́ма са да са смѣ́си със войськата персѣ́д-
 скаго Са́рвара, да стáнатъ по́-много. А богъ от то́зы ми́сль гу упрѣ́,
 защѡ́ фрѣ́тѹ́ни голѣ́ми ста́ваха и уда́виха се по́-много пѣ́рси, коѣ́то
 щѣ́ха да приминѣ́тъ със гемѣ́и от камтѡ цароградската страна́ Тугѣ́сь,

като видѣ Хаганъ, че испадна и от тази надежда, събра неговата войска и створи зговоръ, ъти на едно време и на единъ денъ да са удърѣтъ по моріето и по сѹхо. А колкото да не са обрѣжиха чловѣците за бой, а той земаши, колкото имаше по избрани, язদেশкимъ и обьхѡдѣши странѣта камто Галата и по-нататакъ дори до Чѣрну моріе. Посачаше си своѣта сила на пѣрсите и войскѣта, дѣто а имаше. И Сарварь пакъ от онѣс странѣ от Анадѡль и той тѣй струваше. Та чѣ Хаганъ от странѣта западна, а Сарварь от анадѡлска странѣ като звѣрови дѣви и некрѡтки ревѣха камто Цариград, угаждаха си на умѡтъ като лѡвъ 303 готѡвъ' го имаха. Аллѡ кой да изрече чудесѣта божіи, дѣто стѡнаха тугісь? Кой ли мѡже достѡйно да искаже помѡщь владичице нашей богородицы, дѣто а идѣха гражданиѣ тогѣс? Защо Хаганъ наплѣни със гемѣи Кератѣйската пѡзуха, тѹй дѣго ѣти тѣснинѣта камто Галата и Кинѣка до камѣлскѣтъ мѡстъ, ѣ щеши от моріето да развали еднѣта странѣ на градѡтъ, а по сухо дрѹгата странѣ, защо тѡлкозы мнѡжество татѡри от сѣчките странѣ на градѡтъ избѣваха ги гражденеѣ, колкото жѣвите татѡри не мѡжаха да зарѡвѣтъ умрѣлите. И тѹй стѡна на унѣзы, дѣто са бѣяха по суху. А унѣзи, дѣто са бѣяха по моріету със гемѣите, единадѹшно потѣнаха напредъ чѣрковата богородична, дѣто са нарича Влахерна, по-гѡрѣ от Кинѣкѣе. Защо фуртѹна голѣма стѡна със вѣтръ сѣлень и превратень, и струші гемѣите имъ и сѣчки потѣнаха в' моріето като яльѡ. Тугісь' да бѣши нѣкой да вѣди преслѡвно чѹду, моріето като планинѣ вдѣгаше валѡвѣ и като дѣвъ звѣрь са бесѣши камто 304 душмѡните богомѡтери и със гнѣвъ голѣмъ иступѣ татѡрите, какѡто нѣкогы Червѣното моріе египтѣните, когѣто гѡнѣха у вѣтѡ време Јисраѣля.

Със такѡвѣзи ѡбразъ госпожда богородица предпобедѣ и предвзбранѣ зарадѣ свойѣ градъ' безъ крѣвь токо със моріето надѡи на душмѡните ѣ та чѣ татѡрите, дѣто бѣха вдѣгале воиска на нейното достѡѣнѣ, наедно сѣчки ги истопѣ, а христѣѡните, дѣто са надѣваха не неѣ, избѡви ги от злинѣте сѣчки, дѣто бѣха ги нашлѣ. Тогѣсь и тугѣзы и сѣмѣи Хаганъ, като седѣши на едно висѡко мѣсто със нѣколко убрѣжени и глѣдаше със очѣте си затрѣивѡнѣето на войскѣта си, със рѣцѣте си бѣѣши грѣдѣте сы и лицето си. А граждениѣ, като разбрѡха затрѣивѡнѣето на вѡрварите въ моріето, тѹтакси със божѣа сѣла се уѣчѣха и на пресветѡл богородица помѡщѣ се надѣваха. Утѡриха пѡртите на градѡ и със глѣс' и клѣкъ се затѣкоха врѣхѹ душмѡните си. И тѡлкос рѡдост и сѣла се излѣ тогѣсь на христѣѡните, а на вѡрварите стрѡхъ, колкото и жениѣте и дѣцѣта се затѣкоха на войскѣта татѡрска. Тугісь' да бѣши да вѣди сѣкы 305

исплѣнина по истинна реч'та пророку Моусею, защо единъ гонѣше хїліида, а двѣма мъжіе гонѣха двадесеть хилїади. Такѣзы сіла дади пречїстаа на боязливите граждани и такѣвы страхъ стори на грѣделивите татари. И като са минѣ онзи дѣнь и стана ноцъ, събраха си, щото бѣха устанали варвари, сїчките дровїя, дѣто бѣха направи градъ да се бїять и угодиха ги на огнь и изгориха ги самы. И благодарїмъ бога и пречїстаа владїчица наша богородица, отї пакъ самї станаха на трудотъ си и на рабутата си губїтеле. А патріархъ Сѣргїе и другите чловѣци прострѣха ръцете си на небѣто и със слзї благодарѣха бога и казваха: десница твоа, господи, прослави се в'крѣпости дѣсна твоа господи, съкруша враги и множествомъ слави твоѣа сътрѣль еси сопротивнихъ твоїхъ'. И легомї чловѣците тїй дѹмаха и благодарѣха бога. И безѹмни Хаганъ добрѣ че имаше от прѣвень толкос неисчѣтна войска, каквото по-напредъ рекохъ, алла пакъ със голѣмъ срамъ и горчивина угоди си прѣстъ в' уста

306 си || и връна са посрамень на татарската земѣ със нѣколко войска. Тїй и Сярваръ от другата странї, като видѣ зарарють Хагановъ, че са уплаши да не пати и той тїй и побѣгна и той назадь. Тугїсь и Сїронъ, синь царю Хосрою, супругїви са на бащѣ си и събра бышка воискѣ и почѣти себе си за царѣ Пѣрскаго и уби быщѣ си и стори миръ със царѣ Ирак(л)їя, да се врѣне със миръ на царството си. Със' такѣвы образъ богородица и дѣвица съдействїтелница божественному смотрѣнію и благостїню, пресветѣа и пренепорѣчнаа, христїаномъ тврѣдаа помощница, показа своѣта сіла. Със такѣвы образъ направи великое и преслѣвное спасѣніе, на което и се надѣвать на нея заради нѣйното добрѣ струванїе ивѣспоменанїе. Струваме и нїе тїй бденїе, благослованїи христїїни, и легомї тугїсь чловеците прѣви стоїха и всенѣчно благодарѣха пресветѣа богородица, заради тїй са нарича тази слѹжба акѣѣистъ, сїе реч' несѣдѣніе. И по много патріархъ Сѣргїе той тугїсь, каквоту казвать, направи дѣто са намѣрвать и четатъ се кѣ-те їкуси богородичны, коѣто

307 ги пейха всенѣчно, каквото се намѣрваха || по вѣтхите стихирѣри. И от тугїс (се) задрѣжа такѣзи слѹжба да са пее по сїчки градове и селѣ. Алла тѣзы станаха на времето царю Ираклію. Амї шѣ да прикажа, какъ ѣти и подїрь унѣзы времена от много искушѣніе и плененїе избавила господа богородица Цариград'.

Отї подїрь тїй дѣто са минѣ колкото до ѣз годїни, на времето царю Констандїнъ, щото се нарича Погонатъ, додоха агарѣны със армѣа голѣма по морїету врѣхѹ Цариградъ и фрѣлиха желїзо на катаргыте сы на странїта дѣто седем'тѣхъ кулы. и бїяха се сѣкогы чѣсто сас царуградците, от прѣлѣтъ дорѣ на ѣсень. И когї станѣши зима', а тїе отхаж-

даха на град', дѣто се нарича Кізікъ, дѣто ѣти на пропонтъ, камто ана-
 долска странѣ на моріето, и тамъ прижимуваха гемийте си. Та чий пакъ,
 кугий станѣше пролѣтъ, излѣзуваха пакъ на Цариградъ и бѣаха се пакъ до
 ѣсень и пакъ са вращаха на Кізікъ. Та чѣ седмъ години се тѣй са бѣяха
 нечестивите. А катѣ видѣха, ѣти не мѣгаша да сторѣтъ нищо, защѣ се
 избѣаха много силны и избрани отъ тѣхъ, и геміе много се струшиха отъ
 фуртуните и армѣа много отъ катаргите са чушиха, тугізи са вѣнаха 308
 назады прызд(н)и. И катѣ додоха на стрѣната Силейска, сѣе рѣчъ на Пѣр-
 гийскіятъ градъ, коѣто ѣти на синорѣтъ памфилійски между Родѣсть и
 мѣждѣ ѡсфровѣтъ Кипрски, таму са расипиха до край отъ голѣми фуртуны
 праведнаго гнѣва всецѣлнаго бога. Тѣкѣвзы ѡбразъ вѣ различны времѣна,
 когдѣ какъ додѣха безъбожните агарѣни врѣху Цариградъ съсъ гнѣвъ го-
 лѣмъ са вращаха прыздны и посрамѣни. Аллѣ и трѣти пѣтъ пакъ подирѣ нѣ-
 колко времѣ усѣлиха се тѣзы нечестивы агарѣны и събраха много войскѣ
 отъ ѣстокъ и отъ западъ. И прѣво пленѣха Пѣрското царство, подирѣ него
 Египетъ, сирѣчъ Мисръ, подирѣ тѣй Ливіа, сирѣчъ Барбаріа. Дѣто отхаж-
 даха, даваха рѣчъ на христіените, ѣти да ги не силѣтъ на вѣрата си, да
 се отфрлѣтъ отъ Христѣа бога. А коѣто не щѣха да ги слушать до насѣ-
 тнѣ, отѣ много мѣченици са показѣха, защѣ ни щѣха да плѣтъ на чѣ-
 стнаго крѣста, и нѣ тукѣ колкото язѣцы напредъ рѣкохъми пленѣха и по-
 робѣа агарѣните, амѣи и Индіа, сирѣчъ Аѣмѣа, и Еѣѣѣѣ, сирѣчъ Хам-
 бѣзіа, и Мавврусѣски язѣцы, дѣто || живѣять на Барбаріа и наричатъ 309
 се сегдѣ Мѣры, Испаніѣлите и други по-много язѣцы потѣпкаха до край
 сѣчѣко, додохѣа и до Цариградъ. И щѣха да плѣнѣтъ и него. А царѣтъ на
 унѣй времѣ бѣшы Лѣонъ Ісѣвру и иконобѣрецъ, тугісъ бѣши са скѣро
 вѣцарѣль. И убоѣ се отъ силѣта имъ, чѣ имъ се обрѣче да имъ дава ха-
 рачъ. А тѣе рѣкоха да угудѣтъ и своѣ чловѣци да пѣзѣтъ градѣтъ, ѣти
 се надѣваха на многѣто си войскѣа и на катаргите, коѣто бѣха дѣа, какъ-
 воѣто ги приказѣвать лѣтописците. И тамъ, дѣто бѣха кундѣсали вѣ Цари-
 градъ, не глѣдаха да се бѣять, амѣи катѣ чѣ бѣха на тѣхните кашѣи и чи-
 флѣици, за много сѣкаха чѣ щѣтъ да зѣмѣтъ Цариградъ, и кугіи гу зѣмѣтъ
 да седѣтъ вѣтре. А тѣ бѣши сѣчѣку тѣй промишлѣніе прѣсветѣи богородице,
 коѣто ги флудѣваше да нѣ дудѣвать на чловеците ѣи и на достоѣніето
 ѣи, амѣи да се забѣвѣтъ на суѣтны и различны рѣботи. Та чѣ легѣомѣи хри-
 стіанобѣрците агарѣни тѣй суѣтно струѣваха, || а благѣстѣивы нарѣдъ, дѣто 310
 бѣши вѣ Цариградъ, съсъ слѣзы струѣваха молба и молѣніе камъто бога, ѡб-
 хѣждаха стѣните градски съсъ честное и животворѣщѣе дѣрѣво честнаго и
 животворѣщаго крѣста и съсъ икѣната богородична наставница. Клікаха
 и дѣумаха: вѣскрѣснѣи гѣспѣди и не ѡтранѣи лѣѣѣѣ до концѣ. ѣко

се врази твоѣ в'зшумѣха и ненавидѣщи тебе в'здвигоше главу. Не предѣждь достоѣніе своѣ в' поношеніе да господствують над' нѣхъ язици неvěрни, да не рекуть, гдѣ єсть богъ ихъ, нѣ да познають, ꙗко нарицаєтъ ся господь Исусъ Христосъ в' славу богу отцу аминь. И легомы народотъ тѣзи думи думаше и молеха се богу, а нѣкуй отъ безбожните агарѣни със хулни речѣ Цариградъ едно тѣнко име Констандіѣ го наричаше и светѣмъ Софіѣ храмъ токо Софіѣ го казваше. Аллѣ се сасѣпа и падна в' една голѣма ѣма и той и конѣтъ му. И нѣ тукъ той, ами и законочителѣтъ имъ в'лѣзи на едно мѣсто високу да проповѣдува хула.

311 ната своѣ молба прилично, || и той се изрѣна и падна нуждно и мрѣсната си своѣ душѣ исфрѣлы. Подирѣ туй угодѣха згворѣ да се раздѣлѣтъ на двѣ странѣ та чѣ еднагата страна да ѣде връху бѣлгарите, а другата да устанѣ да бѣи Цариградъ. Аллѣ войскѣта, дѣто утѣди на Балгарѣта надвѣса отъ бѣлгарите, изсѣкоха се отъ тѣхъ до ꙗ хилѣиди чловѣцы, а щоту устанѣха побѣгнаха засрѣмени и дѣдоха назѣдъ при своѣте, а унасъ войскѣ дѣто останѣ на Царѣиградъ, надума се да фкарѣтъ гемѣте си в' Кератѣйскѣмъ лимѣнъ срѣща Влахѣрна, щотъ єти храмъ богородицы. Аллѣ не можаха, защо граждѣнигѣ ѣмаха синѣирѣ, прострѣнь отъ срѣща на странѣта отъ Галѣта дорѣ до царѣското палѣтѣ и не оставѣха гѣ да приминѣтъ Зарѣли туй, катъ не можаха да сторѣтъ тѣй, врѣнаха се на гѣрѣ на тѣснината на градѣтъ, дѣто се зовѣ Состенѣонъ, камтѣ пристѣнището светѣму Фока и безплѣтному Инеохѣру, и таму пристѣнаха със гемѣте си. И легомы мѣстото бѣше тесно, замъ да сѣ презимѣтъ, тутаки гемѣте за малко

312 динѣ фрѣтуна голѣма стѣна и строшѣха се една отъ друга отъ тес(н)ината и много отъ тѣхъ изгурѣха и христѣаните. Аллѣ и връху тѣзы сѣчкѣте глѣдъ голѣмъ стѣна на унѣй времѣ та чѣ граждѣнигѣ голѣмъ сѣклѣтъ ѣмаха ѣти нѣмаха що да ядѣтъ. Ала най-тврѣде мрѣсните турѣци, катъ бѣха множество много, толкозы угладнѣха, колкото месѣ чловѣчески ядѣха и отъ добѣтѣ мрѣтѣви. На сѣтне до толкос глѣдъ достѣгнаха, ѣти чловѣчески лайнѣ умѣсѣха със малко брѣшно и печѣха гѣ в' пѣщѣ и ядѣха гѣ, колкото отъ ѣметѣта имъ не трѣбуѣа да гѣ рекѣ. И прѣвите отъ агарѣните бѣгаха камтѣ царуградѣците и поклѣнѣха имъ се. Та чѣ легомы Егѣпѣтѣните у вѣтхо времѣ, катъ гѣнѣха Исраѣлѣтѣните, чѣ потѣнаха в' морѣето катъ камѣкъ. А турѣците, катъ бѣгаха отъ Цариградъ, тѣй испѣтиха и тѣѣ. Защо катъ се врѣнаха да ѣдѣтъ на мѣстото вѣнь отъ нѣвите градѣвѣ, дѣто са наричѣтъ сѣгы Болѣзъ Исѣрь, дѣто се зовѣ Кѣзіѣ пучѣна, фурѣтуна голѣма хѣвѣна и градъ сѣленъ падна отъ небѣто и катъ желѣзо, когѣ єти стѣдѣно и кугѣ влѣзы в'ѣгнь стѣва горѣщу, тѣй и комѣтите отъ градѣтъ катъ падѣше в' морѣето и сторѣ го та възврѣ и отъ вралѣцѣтъ на морѣето расту-

пѣ са смолата на гемѣите. И тѣй безбѣжните единопѣшно за единѣ час' 313
потѣнаха. Тукѣ тринадесетѣ гемѣе утрьваха се и врѣнаха се със срѣмѣ по
мѣстѣта си и приказваха зарѣют си. А ѡстровите и покрай морѣсто,
дѣто ѣти от Калиполи на долу дорѣ до Светаа Горѣ, наплѣниха се със
рѣкли и със мрѣши чловѣчески турци. Тѣзы сѣчки прилѣча да се при-
казуватѣ от род' в' род, и сѣки устѣ христѣански да казуватѣ със про-
рѣка Давида: тѣ, господи, съкрушилѣ есѣ главѣ змѣмѣ в' водѣ. Тѣи и
със прорѣчица Марѣамѣ да пѣмѣ пѣснѣ исходнаа: поѣмѣ Господѣви
слѣвно бѣгопрослави се.

И до тѣка, дѣто приказвахми, благословѣни христѣани, амѣ глѣдам'
высотѣта на чюдесѣта бѣгу и владѣку и пресветѣй владѣчици нѣшей
богорѣдици и безгласнѣ от чѣдо устѣвамѣ, ѡти не мѣга да намѣрѣ
речѣ, колкото трѣбуватѣ и на ѣдно колкото рѣботѣта, ѡти кѣй язѣкъ
вѣлигласнѣ мѣжи да похваѣи достѣйно дѣвѣица и богорѣдица? Кѣй да
вьспѣе преслѣвната нѣйна благодѣть? Кѣй да прослави истѣчника чло-
вѣколюбѣето нѣйну и да а благодарѣи, какѣто нѣй прилѣча? Защѣ при-
лѣча намѣ да дадѣмѣ богомѣтире от гдѣ благодарѣнѣе, легомѣ по-много
се веселѣи тѣя от такѣоѣ благодарѣнѣе и тѣи и еднорѣдни нѣйни синѣ, от
колкото със сладкопѣснѣнѣ оргѣнѣ мусикѣйски. А тѣй дѣто от дѣлѣ
благодарѣнѣе ѣти да имѣме любовѣ истенска, кѣто ѣти глаѣва на 314
зѣконѣтъ и на прорѣците: да имѣме братолѣбѣе незавѣстно; прощѣнѣе
на дѣто намѣ съгрѣшатѣ; дѣвство богууѣдна; цѣломѣдрѣе непознѣаемѣо;
правѣда на сѣчко; мѣжество над стрѣсти; мѣдрѣсть благѣчѣнна; милѣстѣйна,
Христѣу уѣдна; въздѣржанѣе негрѣдостно; смерѣнѣе благоумѣленѣо. И
врѣху тѣзы сѣчки да имѣме умѣт' си, да мѣслимѣ божественѣте рѣботѣ,
устѣ да нѣ дѣмѣтъ прѣзну дѣманѣе, язѣкъ да дѣма добрѣо и речѣ благо-
словѣени; очѣи, дѣто да глѣдатѣ добринѣи; рѣцѣте ни да ни са гѣтовѣи на
неправѣда; кракѣта нѣи да нѣ тѣчатѣ по пѣтищѣта грѣхѣвни, амѣ по вѣ-
лыте божѣе; гнѣвъ камтѣ дѣзѣла, да нѣи привѣдѣтѣ умѣт' нѣи на гнѣвлыѣви
рѣботѣ; желѣнѣе бѣдущи благодѣть и дрѣгѣте сѣчки добринѣи. Със
кѣето са украсѣва, дѣто е по ѣбразу стѣнаѣ чѣловекѣ. Със тѣзы прилѣ-
чашѣ да благодарѣимѣ пресветѣа богорѣдица. Легомѣ кѣето подобѣва
благодарѣе, тѣй казуватѣ мѣдрѣте, кѣето бѣватѣ със рѣбота а ту нѣи със
речѣи. Амѣ легомѣ нѣмѣощѣ естествѣ нѣшего и лѣбнѣсть мѣслей нѣшей
стрѣват' ны лѣнѣвы камтѣ трудѣтъ добродѣтелны и мѣлко се намѣрѣтъ, 315
дѣто да го стрѣватѣ, какѣтоу кѣже речѣта: със краѣи прѣсут си гу уку-
сѣваме. И зарѣди тѣй за отвращѣнѣе такѣозѣ благодарѣнѣе не мѣжемѣ
да въздадѣмѣ. Амѣ елѣте със речѣи да я благодаримѣ, да си влѣгамѣ
гласѣвѣте и мѣслѣт' си и тѣй да речем': ты владѣчице богорѣдице,

дѣто имашъ човеколюбіву естество, не си останала никогы да ни помисливашъ за нашъ родъ, ами като майка на родотъ христѣански чадолубѣва и любопрѣйна, ти сѣкогы давашъ намъ добренѣте сы и спасѣвашъ ны и покрѣвашъ ны от душманѣте ны и избавѣшъ ны от искушѣнѣе и куртулѣсувашъ ны от агарѣнскѣи рыцѣ. А нѣ заради тѣзы благодаримъ та, поѣмъ та даронѣсно, цѣлуѣмъ твоѣту благодѣянѣе, възспѣваемъ и славословимъ твоѣи чудотворѣнѣе, слаvimъ твоѣту усрѣдѣе, промишлѣемъ твоѣе, величаемъ предстѣтелство твоѣе, хвалѣмъ твоѣта рѣбота, превъзнѣсеми благоутрѣбѣето ти. Славословимъ та чѣ самѣи прѣвети те чудеса поменуваме, какъ смѣ са от голѣми бѣдѣи избавѣле със тѣбѣ.

- 316 Тѣзы благодарствѣнѣе пѣнѣе като длѣжни отдавами поистинна не || смѣ достѣйни, колкото твоѣту благодѣянѣе, отѣи коѣе благодарѣнѣе мѣже да се уприличѣи на тѣзи. Амѣи тѣи прѣимѣи гы като майка любопрѣйна на дѣцѣта си приношѣнѣето. А заради сѣгишните бѣди молимъ бѣстраа твоѣа помощъ, молимъ са на твоѣи благоутрѣбѣе, за тѣе, ¹⁾ щото са помежду насъ съблѣзнѣи, разнесѣи ѡблакъте грѣхѣвнѣи, от когѣто смѣ потемнѣле и едѣнъ другѣиго или по-добрѣи да рѣчѣмъ сѣбе си ядѣмы и не познавами родовѣте си нѣтѣи разумѣвами любѣвнѣеи сы дружѣина и толкози любѣимъ коѣе ѣи на самаго духѣа, синове и самоу Христу робѣе, дѣто имѣаме тѣзи сама вѣра, тоѣжде крѣщѣнѣе, едѣна црѣква, едѣно пречѣщѣнѣе. Амѣи да ни продлѣжавами рѣчѣта, заради тѣи молимъ твоѣето благоутрѣбѣе, да са умиловѣишъ за нарѣдотъ си, за достѣиѣнѣето си, да стойшъ молѣбница предъ твоѣего рѣждѣннаго сѣна, бога нашѣего, да го умолишъ да ни помѣгни, отѣи тврѣдѣ бѣдствѣваме, да ни куртулѣса от злиѣнѣи наши много, да ни избавѣи от искушѣнѣе безмѣрноѣе. Глѣдашъ и сама, вла-
- 317 дѣице, колко злиѣи ни са || обѣколилы, заради тѣи стѣни нѣнѣи и не дѣи ни отфрѣлѣ до краѣи. Защо си отврѣщашъ лиѣето от насъ и забравѣшъ нашѣето сѣромѣшество и скрѣбъ нашъ, разговѣри на, молимъ ти са. Коѣето ны обѣколило насъ, страхъ и трѣпетъ затрѣе препѣиранѣето христѣанско. Утишѣи боѣвѣте и съблѣзнѣеи, укрѣти, коѣето са повдѣига врѣху насъ гнѣвъ бѣжѣе, даѣи тишина и мѣръ на робѣето си, приложѣи на прѣвѣето си благодѣянѣе ѣѣще и тѣи, дѣто ти са молимъ. Стѣри, замъ да проповѣдаме и да слаvimъ твоѣите чудеса. Ето до тѣка като приказахме, благословѣни христѣѣни, да прекасимѣ рѣчѣте сы. Тукѣо тѣзы пакъ да възпомѣна на събрѣнѣеи христѣѣны, ѣти да са не явимъ неблагодарны на прѣсвѣтаа богѣрѣдица нѣты да са лѣнимъ със рѣчѣи да я благодаримъ и тѣи, дѣто сасъ рѣбота тѣи нѣе добрѣо стѣрила. Защо, ѣко а благодаримъ, пакъ камѣо насъ съ вѣща добѣивѣте. Оти ѣко бѣдимъ

¹⁾ Погрѣшно ще да е писано: „затрѣе“.

благодарни заради унезы, дѣто са минѣха, има щемь и заради дѣто щѣтъ да дѣдѣть голѣмо дръзновѣнїе и да получимь сѣсь нѣйната мѡлба и царство небѣсное, дѣто данѡ бѣди на сѣчки насѣ да получимь благодѣтїю и чловѣколюбіемь || госпѡди нашего Иисуса Христа, дѣто съ ѣ 318 ѣти от нѣя без' сѣме родилѣ, щотѡ нѣму прилѣча сѣкаква слава и по-честь и поклонѣнїе със безначѣлнаго и винѡвнаго нѣгова отцѣ и пресветѣаго и блѣаго и животворѣщаго и едѣно винѡвнаго нѣгова дѣха, нѣнѣ и прѣсно и въ вѣки вѣковѣ аминѣ.

Георгїе, отець Петрь, марта кѣ съврѣши се писанїе 1753.

**Мѣсеца Августа ѣї Дамасквна ѣнока іподїакѡна и Сту- 319
дѣта слѡво ѡбщим' язѣком' на Успенїе пресветѣе вла-
дичице нѣшые Богородице и присно дѣвы Маріе
Отче благослѡслові.**

Трѣ съставлѣнїе са сѣчкыте чловѣцы, благословѣни христїѣни, как-вѡто кѣзва писанїето нѣше. Еднѡ ѣти, ѡти има едни чловѣци, дѣто нетѣ учѣнїе неты слѡво божїе нетѣ другѡ нѣщо да чѡятѣ, амѣ туко намѣ-слѣтъ добрѡто и стѡрѣтъ гу, каквѡту боголюбѣвый ѡнзи Авраѣмъ, как-вѡто го мартурѣсуватѣ книгите нѣше. Отѣ до гдѣ да нѣ чѣе учѣнїа, амѣ от гдѣ да чѣй, катѣ башѣ му Ѣѣрра ѡнзи и родѡтъ му сѣчки бѣха їдо-лослужѣгелы? И що дѣмамъ за родѡтъ му, катѡ сѣчкѣю свѣтъ тѣй бѣши. Алѣ тѡй легумѣ катѡ имѣше душѣ светѣа и гѡтовѣ бѣши да струѣва добрѡ, тукѡ вѣдѣ небїето направино от нѣго, повѣруѣва бѡга и умрѣзы їдолыте бѣщини сы. Защо си угодѣ на умѡтъ и кѣже, че когѣ са звѣз-дыте || и мѣсец(ъ)тъ и слѣнцето тѡлкозы свѣтли и хѣбави, дѣто са на- 320 правины, кѡлку ли по-мнѡгу щѣ да бѣди ѡнзи, дѣто гы напраѣи тѣхъ? И пак' си полѣгаше на умѡтъ, катѣ мѣдрѣ и кѣзваше, ѡти башѣ ми и родѡтъ мы сѣчкѣи се поклѣнѣтъ на їдолы и кѣзватѣ, ѡти са тѣе богѡвы катѡ сѣ дрѣвїя и кѣмани глухѣи и нечувствѣни? Или можѣха тѣзи їдолы и напраѣиха небїето и звѣздыте, че какъ щѣтъ да мѡжат' дрѣвїа и кѣманїа да напраѣвѣтъ такѣизы напраѣи? Амѣ сѣ ще да има нѣкой богъ, дѣто ги напраѣи тѣзы хѣбави здѣнїа, щотѡ нѣ ѣ от чловѣцѣи, защѡ ще да е тѡй по-свѣтлѣв и по-хѣбавѣ и не можемъ да го вѣдим'. И тогѡс бѡга прилѣча да сѣ клѣнѣтъ чловѣцѣите и да вѣрват', и азѣ вѣ-руѣам' въ нѣго. Такѣизы смѣсли ѡнзы патрїѣрхъ Авраѣмъ, ала ги и доврѣши, защѡ е сѣрдцѣто му, дѣто по-мнѡго помѣсли добрѡту,

тѹтак' си и до край любѣши да го исправи, каквѣто гу и исправи.

321 Алла заради тѹй и богъ му || възрасти родотъ а умножи му сѣмету и и благослові му исчадіету. Заради тѹй и от Авраамъ, дѣту каже отецъ на едно дѣте, нарече го богъ Авраамъ, сѣе реч' отца многим' язѣком'. Кой бѣши, дѣто го научи тѹй добрѣ? Кой го научи да стане толкозы милостивъ и страннлюбѣцъ? Нѣкуй, ами от сѣбѣ си и сам' си позна добрѣту. Да речѣмъ, че имаше по-напрѣд' и другѣ таквѣс' и научи са от тѣх. Алла нѣкой нѣмаше. Кой бѣши по-напред от Авраама страннлюбѣцъ като нѣго или по-малку? Нѣкого не смѣ чуле таквѣзы страннлюбѣца чловѣка. Алла тѣзы Арраамъ бѣши, ѡти от само сѣбе си позна добрѣту. Чѣли сме, ѡти и Сіѣъ, синъ Адамовъ, и той бѣши таквѣзы добрѣ чловѣкъ, алла той бѣши научѣнъ от быщѣ си Адама и от майка си Ева. А тойзи Авраамъ нѣйде слово божѣе или учѣніе не бѣши чѣлъ. Ами туко от само сѣбѣ си направи добрѣ. Еднѣто е съставлѣніе чловѣческо тѹй.

А вѣторѣто ѣти, ѡти сѣки чловѣкъ не мѣжи от себе си да направи

322 добрѣ, ами трѣбува || учѣтеля да го научи, коѣ ѣ добрѣ, та чѣ коги го чѣе, със сѣчку устрѣдіе да го прѣмни и направи гу тѹтакси каквѣту съ вѣм' да речѣм' сѣчкы светѣй на чѣрковата наша и прѣвоапостолѣте, дѣто бѣха чловеци без' книжни и прѣсти и толкос не знааха истинната, каквѣ та а разумѣха на сѣтнѣ. Оти прѣвѣнъ нѣмаха нѣкого наставника или учѣтеля на добрѣту като Христа, дѣто го намѣриха на сѣтнѣ. Ами колкѣту бѣши работата на разумѣтъ добрѣ и богу угодни, тогу и струваха, алла и доврѣшенно добрата работа юще не бѣха чѣле. Ами какъ щѣха да а направѣтъ? Ами коги дѣди гѣспѣтъ нашъ Исус Христос и научи ги и настави ги и посѣчи имъ истинната. Тогѣзы и тѣе, като добрѣумни и добровѣлни чловѣци дѣто бѣха, тѹтакси хванаха добрѣту и исправиха гу, и нѣ тѣе, ами и коѣто трѣгнаха по-дѣрѣ имъ. Подѣрѣ тѹй нѣти тѣе не познаваха истинната и до край добрѣту, ѡти едни бѣха

323 ѣленскы дѣца. а другѣ бѣха еврейскѣ дѣца, а другѣ || разлѣчни и прѣлѣстны родовѣ. И заради тѹй нѣты знааха, коѣ ѣ вѣла истинному богу, а като чѣха от апѣстолѣте и от намѣстниците тѣхни, тѹтакси едно ѡтѣдоха и станаха мѣчѣницы, другѣ станаха пѣстници, другѣ испѣвѣдници, другѣ правѣдны, другѣ учѣтелы а архѣерѣй, и другѣ на коа мѣра достѣгнаха и угодѣха бѣгу. Разумѣхти ли, благословѣніе христѣани, каквѣ бѣши вѣторѣто саставлѣніа чловѣческо?

И послушѣйте и третѣто. Третѣто съставлѣніе чловѣческо ѣти, коги нѣкой чловѣкъ нѣти от другѣгу или да чѣй или да стѣри каквѣту мнозіна и до днѣшны дѣнь. И прѣви Јѹда, дѣто бѣши и той едѣнъ от

апóстолыте, аллá катó злоумень и злопроизводителень чловѣкъ дѣто бѣши мрѣсны, не можá да приплóди нѣщо нетѣи от сѣбе сы мѣслѣши за добрó, неты катó чѣваше от устáга Христовы щѣ да стóри. В коѣту тѹй трѣтѣюту стоáнїе данó нѣкой от христїáните да са не намѣри, отѣ добрѣ, акú в' прѣвоту стоáнїе не достїгаме, амї макáрь на втóрото да бѣдим'. Оты и царство || небесное тѣквѣзи чловѣци прѣсма, отѣ трѣжествáта и 324 праздниците светѣмь таквѣзы чловѣци, че кáкъ отѣ акó бѣды от нѣкой от прѣвѣать чїнь, не му трѣбува учѣнїе. Отѣ Христос ѣти вѣтре в срьдцѣту на таквѣзы чловѣка и учї гу. Истинна, ако ли бѣди нѣкой от трѣтѣють чинѣ, тѣквѣзы чловѣкъ не му трѣбува учѣнїе. Защó, кóлко да му дúма нѣкой на ушїте, сѣ загубѣни ги їма, катó когї пїши нѣкой на лѣдѣ или по водá, защóто съ ѣ дѣáволотъ вселїль в'нѣговоту срьдце. А който ѣти от блáгїють и от втóрїють чїнь, тѣквѣзы трѣбува му и ученїе, тѣквѣзы лóби и да слúша добрó. Между таквѣсь чловѣци и кóйто учї їма от бога платѣ, каквóту кáже и прорóкъ : блаженны глагóлющїи в úши слышáща. Таквѣзы чловѣци сѣ блаженїе, каквóто повелѣва божественое и священное евангелїе : блаженїе слышáщїи слóво бóжїе и хранѣщи е. Между тѣквѣзы чловѣци приплóдва учѣнїе и приказванїе ; зарадї таквѣзе са проповѣдва слóво божїе ; зарадї таквѣзы || стáвать 325 праздници и трѣжества. Та чѣ, о благословѣни христїáни, коѣто сте се собрáле да празднуваме прáздникьтѣ пресветѣе богорóдице, акó има нѣкой между вáсь от прѣвѣать чїнь, да ны просты, акú не мóжим' да стїгнем' на тóгувата мѣра. Акó ли бѣди от трѣтѣять чїнь, да сѣ не пресмѣва и да се не подиграва на речїте ны и на прáздниците нáше светїй, отѣ стрáшно ѣти да пáднешъ в' рьцѣте бóгу жївóму. Защó ѣти тóй испитáтель нѣ тукó на рáботите чловѣчески, амї и на помишлѣнїето и на мѣсльте. Зарадї тѹй илї да испрáви сѣбѣ си илї да лїѣа от прáздникать нáши светїй. А нїе, щó смѣ послúшници и рóбіе Христови, да празднуваме и да трѣжествуваме и да изврѣшим' на трѣжествата си пóчестите, замѣ да прѣемнїме мѣздѣ от светїте, дѣто ги праздуваме. Сїчкыте прáздныци светѣмь, благословѣни христїáни, пóчестни се и светїй, и благочестїивите христїáни на сїчкы да са веселѣть и рáдвать, каквóто кáже премúдри Соломонъ : похвалѣму прáведнику и възвеселїть сá лóудѣе. || Аллá и въ господските прáздници пó-многоу са веселїм', благосло- 326 вѣни христїáни, отѣ царските трѣжества їмать и пó-многоу дароношенїе, защó рáбьските пóчесты їмать и мáлко похвáла. Малко привьзношенїе їмать и цáрските почести и слáвы. Сїчките пóчести и слáвы превьсхóдетъ. Сѣки чловѣкъ ѣти длѣжинѣ тугїсь да трѣжествува и да се радва и да се веселї и да струва, щóто ѣ достóйно за цáрското трѣжество. Тѣквѣзы

праздникъ ѿмаме и тъквѣзи дѣнь празднуваме, чїе госпожда богородица царїца небеснае, маги безсмрѣтному царю, едіною дѣвици матери. Кой видѣ или кой чўль майка та чѣ єти дѣвица? Или дѣвица та чѣ да стѣне майка? Аллѣ тѣзы и майка стѣна царю нашему Иисусу Христу и дѣвица нетлѣнна остѣна. Нѣйноту трїжество празднуваме, благословѣне христїїни. И толкось єти трїжеството, ѡти єти край и свѣршѣніе на сїчкы прѣздници нѣйни що са през сїчката годїна. Зараді тўй сме длѣжни и посвето и по-свѣтло да празднуваме. Аллѣ легами обичѣй єти, когї нѣ-

327 кой господарь или царь щѣ да почетѣ нѣкого чловѣка, || угѣждать кликача, и клика, ѡти царь почїта днес' едного чловѣка. Тѣй и азъ, като кликачъ съмь на днѣшноту трїжество. Зараді тўй сам' длѣжень, кѡлко то има пресветѣа за почѣсть нѣйна, сѣ да ги рекѣ. Амї коѣ са ѿмената нѣйни, дѣто ги ѿма за похвала, тѣхъ да рекѣ. И послушайте съь сїчкѡ усрѣдіе, замь да прїемните и доврѣшана плѣта и щѣ да рекѣ нѣ, кѡлко єти достѡйно, амї кѡлко то єти сїлата мы и времѣто и чѣсотѣ, защѡ и дрўги скѡпоси ѿмами мнѡго зараді тѡзы прѣзднкъ нашъ. И зараді да не умалимь времѣто тукѡ на ѿметата, зараді тўй като на кьсѡ да ги рекѣ, алѣ пакь нѣ сїчките, амї кѡлко донисѣ времѣто и кѡлко смїслы умѡт' ми. Да начѣна от тўка.

И госпожда богородица зовѣ са купїна. И послушай мартурїата прорѡку Моисѣю, дѣто рѣчи на Синаїската планина, когїто видѣ капїната кату горѣши и не опѣлѣши са: съшед' вїжду видѣніе велїкое сїе что, яко купїна горїтъ и не опѣлѣет са. Зовѣ са жѣзль. Послушай мартурїата прорѡку

328 Исѣю, || дѣто каже: изїдеть жѣзль от корене Јесѣевъ. Зовѣ са и корен'; тозы прорѡкъ мартурїсува каже: и бўдеть корень Јесѣовъ и вьстѣющїи от нѣго началствовѣти бўдеть язїком'. Зовѣ са землѣ светѣ. Послушай пакь и тѣс' мартурїѣ от устѣта бѡжїи на Моисѣа: Моисѣй, Моисѣй, не приближай, се само; изўй съпѡгь от нѡгъ твоїхъ, мѣсто бо, на нѣмже тї тѡїши, землѣ светѣ єсть. И прорѡкъ Давидъ каже: и уничижїша зѣмлю желѣнною. И пак' тѡзи прорѡк': ѿстинна от зѣмли вьсїѣ и прѣвда съ небєсь принїче. Истинна богородица нарича прорѡкъ за радї ѿстенскоту нѣйно дѣвство, ѡти и в' рождествѣ и прѣжде рождествѣ и по рождествѣ поїстинна дѣвица бѣши. А прѣвда Христѣ нарича, защѡ єти прѣведни сўдїе, и пак' защѡ дѣвица Марїамъ бѣши от землѣта като чловѣкъ, а Христос от небѣто нѣ като чловѣкъ, амї като богъ. Тўй Павелъ мартурїсува и каже: прѣви чловѣкъ, сїреч' Адѣмъ от землѣта зѣмлень, а втѡри, сїе реч' Христос, от небѣто. Зовѣ са югъ. Послушай прорѡка Аввакума, дѣто каже: богъ от юга прїїдеть. Зовѣ са гора. Пак' тѡзи прорѡк' каже: и свѣтїе гѡри пресѣнныє чѣсты. И Данїїль:

|| Навъходоносо́ру тѣхъ царю, яко отсече се ка́мень безъ ру́ки. И 329
 Давидъ : горá, ю́же благоволи́ богъ жи́гы въ нѣй. Зове́ са масли́на. Про-
 ро́къ Давидъ мартури́сува като́ от ли́цето пресвети́й и ка́же : азъ же
 яко масли́на плодови́та в'дому божіа уповахъ на ми́лость божію. Зове́
 са квото́. Послу́шай мартури́тата па́къ на то́го проро́ка, де́то ка́же :
 въскрѣ́сний господа, в' по́кой тво́й, ты́ и квото́ светины твоѣ́. Зове́ са
 прѣ́сто́ль. И послу́шай мрты́ри́тата от уста́га проро́ку Иса́ју : видѣ́хъ
 господа Савао́ѡа сѣ́даще на престо́лѣ висо́цѣ и превъ́знесѣниѣ. Зове́ са
 врата́. И ту́й мартури́сува проро́къ Језекі́иль : врата́ сѣ́а затворѣ́на бу́-
 дутъ, не отвѣ́зут са и никто́ же пройде́тъ скво́зѣ ихъ. Зове́ са Сіо́нъ,
 каквото́ мрты́ри́сува проро́къ : прійде́тъ от Сіо́на рика́еміи и отврати́тъ
 нечѣ́стїа от Ја́кова. И па́къ проро́къ Давидъ : избра́ го́сподь Сіо́на и
 изво́ли и в' жи́лище себѣ́. Зове́ са ма́ти. Послу́шай проро́ка Дави́да
 като́ мрты́ри́сува : ма́ти Сіо́нъ рече́тъ чловѣ́къ. И евангелі́ето : от кúду
 мнѣ́ сѣ́, да прійде́тъ ма́ты господа моѣ́(го) ка́ мнѣ́. Зове́ са оде́жду,
 сѣ́ речъ || дръжа́ліе. Послу́шай пѣ́снь пѣ́сней : оде́жду сътвори́ себѣ́ царь 330
 Соломо́нь от дре́ва лива́нова. Зове́ са о́дръ. Послу́шай мартури́тата па́къ
 от та́сы кни́га : се́ о́дръ Соломо́новъ и ше́стьдесе́тъ си́льны окрѣ́сть ё́го
 от си́льных Јисраи́левыхъ. Зове́ са гла́ва, и мартури́сува гу проро́къ
 Језекі́иль глаго́ла : и се́ ру́ка простѣ́рта к' мнѣ́ и в' не́а гла́ва. Зове́ са
 кни́га. То́йзы Јса́їа мартури́сува : и бу́детъ по глаго́лу сѣ́му, яко глаго́ла
 кни́гы запечатни́ной. Зове́ са сечиво́. Проро́къ Јса́їа мрты́ри́сува и
 ка́же : рече́ Госпо́дь к' мнѣ́ ; възми́ се́бе секи́ро но́вою. Зове́ са главнѣ́.
 Па́къ то́зы проро́къ мартури́сува : и посла́ се к' мнѣ́ еди́нъ от Серафі́мъ
 и і́маше в' ры́цете си́ клѣщи а на тѣ́хъ вѣ́гленъ. Зове́ са дѣ́ва. Па́къ
 то́зы проро́къ мрты́ри́сува : се́ дѣ́ва в' чре́ва прі́име́тъ и роди́тъ сина
 и нареку́тъ і́ме е́му Еммануи́л'. Зове́ са проро́къ. Па́къ то́йзы мартури́-
 сува : и присту́пи́хъ к' проро́ку и в' чре́вѣ прі́а́тъ. Зове́ са цари́ца.
 Послу́шай мартури́а проро́ка Дави́да : пресвета́ цари́ца о десное́ тебѣ́.
 Зове́ са блі́жняа. Послу́ший пѣ́снь || пѣ́сней : вси до́бри и блі́жни мо́й, 331
 вси до́бри и искрѣ́ни нѣ́ст в' тебѣ́. Вьста́ни блі́жниа мо́а и прі́иди́ к'
 мнѣ́. Зове́ са невѣ́ста. Па́къ та́зи кни́га мартури́сва : по чо́ прилипи́ша
 са о́чи тво́й, се́стро мо́а невѣ́сто? Зове́ са гра́дина и исто́чник'. Тази
 кни́га мрты́ри́сува и ту́й ка́зва : грѣ́дина за́клячина и кла́денецъ запеч-
 атлѣ́ннъ. Зове́ са дѣ́щїи. Послу́шай проро́ка Дави́да : слѣ́ши, дѣ́щїи, и
 ви́ждь и приклони́ у́хо твоѣ́ и забу́ди лю́ди твоѣ́, и да́мъ отца́ твоѣ́го.
 И Соломо́нь, де́то ка́зва на прі́чтите : мно́го дѣ́щерѣ́ сто́риха́ сі́ла,
 ты́же преминѣ́ и превъ́зїде́ ихъ всѣ́хъ. Зове́ са обру́чена. Послу́шай от
 Лу́ка евангелі́ету : в' ше́сты же мѣ́сець посла́нь бѣ́сть а́нгель Гаври́ль

от бога в' град' Галелѣйскы, ему́же име Назарѣтъ, к' дѣвѣ обрученней
 мѹжу, ему́же име Јосифъ. Зовѣ са ѡблакъ, и мартури́сува гу проро́къ
 Јса́а: се го́сподъ седи́тъ на обла́къ легца́, и при́детъ в' Егѹпетъ. Зовѣ
 са видѣніе, каквѣто го мартури́сва проро́къ Језекі́иль: видѣхъ видѣніе
 332 ѡгню и свѣтъ егѡ окръсть, ꙗко видѣніе лѹку. || И пакъ то́зи проро́къ
 ка́же: сѣе видѣніе при́лично сла́ви господна зовѣ са. Па́къ то́зи марту-
 ри́сва: и видѣ́ха ꙗко ли́ца господна видѣніа ѡгню. Зовѣ са измѣ́на, и
 мрътури́сува Давидъ глагола: сѣ́а измѣ́на десни́ца ви́шнаго. Зовѣ са де́нь
 и но́щь. Пакъ то́й мартури́сва: де́нь от дне отрича́еть глаго́ль, и но́щь
 но́щи възвѣща́еть ра́зум'. Зовѣ са небо. Пакъ то́зи проро́къ мартури́сва
 и тѣ́й ка́же: съ небесе призрѣ́ господъ и па́къ небо небеса господа́ви,
 землѡ же да́де си́номъ чловѣ́ческим'. Зовѣ са вѣсто́к. Послу́шай па́къ
 тогѡ проро́ка: ца́рьствіе зе́мнаа по́йте богу; възпо́йте господа́ви вѣшед-
 шему на запа́д'. Зовѣ са слы́нце. Па́къ то́зи проро́къ го мартури́сва: въ
 слы́нце положи́ селѣніе своѣ. Зовѣ са град'. То́йзы проро́къ мрътури́сва:
 пресла́вна глагола́ша са о те́бѣ, гра́де божіи. Зовѣ са и кера́мида и
 мартури́сва го проро́къ Језекі́иль глаголе: сине чловѣ́гъ прѣ́ими прѣ́неу-
 сѣю новую. Зовѣ са мѣ́сто, и мрътури́сва го патріа́рхъ Ја́ковъ глагола:
 ꙗко стра́шно мѣ́сто се́. И проро́къ Језекі́иль ка́же: и възве́ди духъ и
 слы́шах по мнѣ́ гласъ т́усу вели́кому, глаголю́щии благословѣ́на сла́ва
 господни́х от мѣ́ста сем'. И Давидъ: на́дамъ сна́ очі́ма мои́ма и вѣ́ждама
 333 мои́ма дрѣ́маніе, || донде́же обре́шѹ мѣ́ста господа́ви. Зовѣ са ру́но и
 мрътури́сва го па́къ то́зи Давидъ глаголе: сні́детъ ꙗко́ дѣ́ждь на ру́но
 и ꙗко ка́пла ка́плющаа на зе́млю. Зовѣ са же́на и мрътури́сва го от
 Лу́ка евангелі́ето, глагола: благословѣ́на ты́ в' же́нах и благословѣ́нь
 пло́дъ чре́ва твоѣго. И апосто́ль Па́велъ: и егда́же прѣ́иде исплѣ́неніа
 лѣ́том', посла́ богъ сина своего бывшаго от же́ни, быва́ема под лѣ́том'.
 Зовѣ са блаже́нна, и мрътури́сва го от Лу́ка евангелі́ето: и блаже́нна
 вѣ́роваваша, ꙗко бу́детъ съвръше́ніе глаго́ланомъ ей́ от господа. И па́къ
 на друго мѣ́сто: блаже́нно чре́во носѣ́вшее та и съ́сца, ю́же есѣ́ съсала́.
 Зовѣ са Мари́амъ и събо́рното ѣ́ име, каквѣто го мрътури́сва и не́го от
 Лу́ка евангелі́ето, катѡ́ ѣ́ ка́зваше Гаврі́иль: не бо́й са Мари́амъ, обре́те
 бо благода́ть прѣ́дъ бога.

Алла́ те́зи ѣ́мета и мартури́и на ѣ́метата ре́кохми ги, благословѣ́ни
 христіа́ни, за́мъ да чу́ети и да разумѣ́йте, ѡ́ти от мно́гото не́йна чистота́
 и светинѣ́, каквѡ дру́го добро́ и светѡ́ име а́ наре́че нѣ́коа, се́ ѣ́ прилі́ча,
 за́що́ ѣ́ти по-света́ от сі́чките светі́, ѡ́ти ѣ́ти от сі́чките похва́лни по-чюдни
 ѣ́ти от сі́чките чюдни. Вто́ра ѣ́ти на света́а тро́ица и прѣ́ва ѣ́ти над сі́чките
 създа́ніе. За́що ѣ́ти пріа́тилище светі́е тро́ицы, цари́цы на създані́етата. Алла́

нїе, благочестїви христїани, макар' ако нѣмаме друго нїщо достойна рѣбота за прѣздникатъ, амї макїр' да пѣм' със' ангелите, да славиме със' апостолите на светїя день сїлата. Амї що ети тѣзы прѣздни́к' наш? Доврѣшванїе || край ети на трѣжествата и на прѣздни́ците сї́ки, бла- 334
гословѣни христїани. Оти каквѣто благовѣщенїе ети започеванїа тїй днешнїатъ прѣздни́к' ети доврѣшенїе. Легомїй госпожда богородица и зачало и край ети на спасѣнїето чловѣческо. И до гдѣ бѣши плѣтски, начало їмаше тїйственната главїзна, а като се прѣстави от земїта, доврѣше се неизречѣноту смотрѣнїе божїе, и край прїе, щотѣ бѣши от вї́ка мїслѣть божїи. Мно́го от човѣците днешнїат' день їмат' го скрѣбни день и за слѣзїи достойни, защѣ се прѣстави от земїта богородица и госпожда. Аллѣ азъ по мно́гу весѣлїе день їмам' гу. Оти до гдѣ бѣши на земїта, тукѣ Геосиманїиското село а їмаше, а откак' са прѣстави, сї́чки свѣтъ а добїи помѣщница и наглѣдница, ѣти са прѣстави от земїта на небѣто, от тлѣнїе на нетлѣнїе, от печѣт' на рѣдѣсть, от гнїлость на неизгнїванїе, от сї́чки грижи на рѣдѣсть и весѣлїе. Зарадї туй се рѣдвѣм', зарадї туй се весѣлѣ, христїани, и брѣзам' да прикѣзвам' скопѣсть на денїѣт, зѣм' да вїдїте и господство ви, защѣ ни ети за скрѣб дѣнь, амї по-мно́го за рѣдѣсть и весѣлїе. Амї ни дѣйти са лѣнїи и дрѣма, ѣти нї е за тѣзы свѣтъ скопѣсѣт' и думите мѣи, амї за спасѣнїе на унѣзи чловеци, дѣто слушат. Да начѣна от тукѣ. Аллѣ слѣшайте добрѣ. А госпожда богородица, кѣтѣ щѣши да умрѣ, бѣши їѣ годїни. Еднѣк' разумїйте, прѣсвѣтаа когїто утїди в' Јерѣ, бѣши ї годїни и стѣри в' Јерѣ ї годїни, и догдѣ родї Христа премнѣа а година, и стѣри със' Христа а годїни, живї подїрѣ туй а годїни, ѣто стѣнаха сї́чки годїни їѣ. И като достїгна тѣлкос годїни, прѣсвѣтаа богородица по напредѣ. . . .¹⁾

Дамаскина инока Иподїакѣна и Студїта сказанїе о чюдѣхъ, щѣ е билѣ от прѣвеликихъ чїноначѣлнїкѣ Мїхайль и Гаврїиль. Отче благослови. Сх. За мѣлитѣ. 335

На трї дѣлове е раздѣлена сї́чка напѣва божїе, щѣто е бѣгъ напѣзїль, благословѣни христїѣни, в' чюдѣствѣнаа и в' мїслѣтнаа и в' сѣстѣвнаа. И чюдѣствѣна се зѣвѣ, коѣто са вїде и глѣдаш' го със' очїге си или гѣ похвѣтиш със' рѣка, да рѣчѣмъ щѣтѣ мѣже чловѣкѣ да разумѣе и да усѣгї със' пѣгѣтѣхъ си нѣговѣ чюдѣствѣннѣ, си рѣч' да вїди, да укѣси, да чюдѣ, да помїриши, да похвѣни. И туй се зѣвѣ чюдѣствѣннѣ, да рѣчѣшъ

¹⁾ Не е двѣрѣшено.

като камане, или като дръвѣя и друго що е таквѣзы. А съставнаа се зовѣ
чловѣкъ што е створинѣ, дѣто е и мыслѣнь и чув'ствѣнь. И мѣслѣно
са зовѣ, защо има душѣа и душѣага е чловѣку невидима и безсмѣртнаа
и невещѣствнаа. А чув'ствѣно се зовѣ, зашто има плѣть, що е чув'-
336 стѣвно от земѣа створина. А мѣслѣна е || твѣрь божѣа, като да речѣшь
душѣа или ангѣли или бѣсови, што е безплѣтно, и туй са зовѣ мѣслѣно,
защо нѣма плѣть. Амѣ и ангѣлски съборѣ са днеска празнуѣва, и нѣ тък'мо
на ангѣлите, амѣ на сѣчкѣте, што са твѣрь мѣслѣна и божѣа и мѣслѣнаа,
да речѣмъ що е врѣху небѣето, дѣто е прѣви и начѣлни божѣи архангѣль
и Гаврѣиль. И за тѣзы архангѣли стоимъ днеска и съборѣ празнуѣваме.
Мѣлко нѣщо да прикажѣмъ за тѣхъ, благословѣны христѣане, ами и го-
спосто вы заради туй отворѣти си очѣте, и душѣвните и телѣсните, ѡти
да разумѣйте добрѣ и да разбирѣти дѣто щѣмъ да прикажѣмъ. И прѣ-
вѣнь да прикажѣмъ какѣи са ангѣлите и кѣлко сѣа чѣнове небесны, и
тогѣзи щѣмъ скѣза и за чюдесѣта Михайлу и Гаврѣйлу.

Кажѣть нѣкой, ѡти са чѣнови девѣндесѣтъ и дѣветъ небесны. По-
казуѣтъ от еѣвангѣлие от Лѣука, шо е причѣта господна, дѣто дѣума Хри-
стѣсъ: кѣ(й) е чловѣкъ от ѡсѣ, дѣто има стѣо овцѣ и да загубѣи еднѣа от
337 тѣхъ, и нѣли ѡстаѣи девѣндесѣтъхъ и дѣветъ и || ¹⁾
.

339 Агарѣо имѣто ѣ бѣше. И лѣгна сѣс нѣя и родѣи Исмаѣла, и от тогѣзы
Аѡраѣмъ любѣши Агарѣа. И Сѣрра, като глѣдѣше туй и завѣдѣ ѣ при-
ствѣри Аѡраѣма сѣс дѣуми и испѣди Агарѣа сѣс Исмаѣла. И тогѣзи поѣ
Агарѣа синѣа си и побѣгна. И като бѣгѣше срѣщна ѣ архангѣль Михайль
и рѣчѣи ѣ: Агарѣо, Сѣррино робѣно, от кадѣи ѣдишь и гдѣ отхѣждашь? И
рѣчи му Агарѣа: бѣгамъ от господѣа моѣ Сѣрра, ѡтѣи ми мнѣо досѣжда,
и отхѣждамъ гдѣ ми очѣи видѣтъ. И рѣчѣи ѣ архангѣль Михайль: вѣрни са
назѣдъ и умиѣи са сѣс нѣя. И тогѣзы са вѣрна Агарѣа и прѣи ѣ Аѡраѣмъ.
И минѣ са вѣремѣ нѣколко и Сѣрра родѣи синѣа Исѣака. И в' едѣнъ дѣнь
излѣзоха и двѣте дѣцѣа да играѣтъ ѡнѣ. И Исмаѣль, като бѣши пѣ-голѣмъ
и бѣеши Исѣака, и вѣдѣ туй Сѣрра и расѣрѣди са тѣрѣде и рѣче пакѣ Аѡраѣму:
340 расѣрѣди тѣзи робѣина, защо ны двѣа ни мѣжимъ бѣи на еднѣо. || И нѣмѣа
що да стѣры Аѡраѣмъ, амѣ налѣи ѡдѣа у мѣховѣ и зѣ хлѣбъ и лѣде Агарѣи
и рѣчѣи ѣ: замнѣи туй и бѣгаи, гдѣ ти очѣи глѣдѣтъ. И зѣ Агарѣа ѡдѣа и
сѣс голѣмъ плѣчь и побѣгна у пустѣинѣето. И тамѣи ѣ са доѡѣрѣши ѡдѣта
и злѣи минѣѡвашѣ. И дѣтетѣо ѣ Исмаѣль щѣши да умѣре за ѡдѣа, и Агарѣа
го ѡстаѣи под' еднѣо дѣрѣѡ и скѣри са да гѣо не глѣда, като щѣ да умѣре

¹⁾ Листъ 169 е празѣнъ. Кѣитѣо е подѡѡрзалъ рѣкописѣа, е ѡмѣкналъ бѣлъ листъ, оче-
виднѣо сѣа намѣрѣние да прѣпише пропузнѣтѣо.

туй отро́че. Пла́чеше Ага́ра и и́щеше воді́. И арха́нгель Михаи́ль па́к' са яви́ Ага́ри и ре́чі й: не бо́й са, Ага́ро; ста́ни и за́мни отро́чето тво́е и і́ налі́ вода́, піи́ и ті́ и отро́читу ти. И тугі́зы отво́ри бо́гь кла́денець та́мь, и пі́ Ага́ра и синь і́ Исмаи́ль, и наплі́ниха си́ мехове́те със воді́. И туй чу́до прі́вень ство́ри арха́нгель Михаи́ль. Послу́шайте, и вто́ро пи́ше на ве́тхи за́конь. Ка́то бо́гь иску́сѣзаше Авраа́ма и ре́чи му: Авраа́ме, пойми́ сина сво́его възлю́бленна́го Јсаа́ка и възле́зы на е́дну плани́на и зако́ли сина си́ за любо́вь мо́й. И на утрѣ́ ста́на Авраа́м и оседла́ мьскі́та си́ и зе́ два́ма от момці́те сы́ и зе́ сина си́ Јсаа́ка и съсе́чи дръва́ || и зе́ ги със не́го. И на тре́ти де́нь до́доха на она́зи пла- 341
нинá, гдѣ́то му пока́за бо́гь, и ре́чи на момці́те сы́: оста́нѣте ви́е ту́ка по́д' та́зы плани́на, а нѣ́а да ути́димь на плани́нѣта го́рѣ, да са поклони́мь и па́къ щемь слѣ́. И то́гі́зы зе́ Авраа́мь Јсаа́ка, и зе́ Јсаа́къ дръва́та на ра́мото сы́ и Авраа́мь зе́ о́гнь и но́жь. И ка́то възлѣ́зоха на плани́нѣта и обрѣ́на се Јсаа́къ ка́мтѣ о́тца́ сво́его Авраа́ма и ре́чи: господі́не мо́й, е́то дръва́ и о́гнь и но́жь, ами́ где́ е́ ове́нь, отче́? И ре́чи му Авраа́мь: да́ ще бо́гь и ове́нь, че́до моё́. И ко́гн възлѣ́зоха на врѣ́хь плани́нѣта, и спі́на Авраа́мь сину́ сво́ему кра́ката и рьцѣ́те, и посѣ́гна да зе́ми но́жь да го́ зако́ли. И то́гі́зы архангелъ Михаи́ль яви́ са Авраа́му и ре́чи му: Авраа́ме, Авраа́ме! И ре́чи Авраа́мь: що́ е́ господи́? И ре́чи му а́нгель: да не угоди́шь но́жь на Јсаа́ка, сина сво́его, за́що́ разу́мь бо́гь, какъ і́машь любо́вь ка́мтѣ не́го, о́тѣ не пожа́ли сина сво́его Јсаа́ка. И то́гі́сь погле́да Авраа́мь и ви́дѣ ове́нь, привѣ́зань за ро́го о́ едно́ дръво́. То́гі́зы Авраа́мь зе́ о́ньзы ове́нь и закла́ го на мѣ́сто сина || сво́его Јсаа́ка. И 342
ре́че Авраа́мь і́мето на она́зы плани́на, бо́гь ви́дѣ, о́ти са яви́ та́мо сі́ла божі́а. И па́къ му продума́ архангелъ Михаи́ль и ре́чи му: Авраа́ме, Авраа́ме, тѣ́й ка́же господь, за́що́ і́щѣши да зако́лишь сина сво́его за не́говь любо́вь, и то́й щи́ да та възра́сти́ и да ті́ умно́жи сі́мето и ро́да тво́его ка́то звѣ́зди́ небесны́ и ка́то пѣ́скь мо́рски, почѣ́тено ще́ да бѣ́де сі́ме твоё́ по сі́чкыте ези́це. И то́гі́зы слѣ́зе Авраа́мь със синá си́ и о́тиды в' до́мь сво́й.

И дру́го чу́до послу́шайте, христі́ени. Проро́къ Моисе́й, ко́гнѣо щѣ́ше да і́де на обѣ́тованну́ю зе́млю, сі́рѣч' в' Јерусали́мь, и гдѣ́то поменѣ́ши, а то́й плѣ́нѣшы градо́ве́ и села́ и мѣ́ста. И ко́гн плѣ́ннѣ Си́она, ца́рѣ́ Амо́рейска, градо́ве́ що́ се́ зове́ха Ессе́вой, и о́тиде на за́падна стра́нѣ́ бли́зо при Јерехо́нь. И та́мь і́маше ца́рь, і́мето му Балаа́к', синь Сеофо́ровь. И ка́то ви́дѣ́ха израи́лѣ́внѣ, упла́шиха се́ тврѣ́дѣ́, и пови́ка ста́рци́ от пала́ті́етѣ́ си́ и ре́чі́ имь: ви́дити лы́ то́йзи наро́д' мно́го евре́йски? В' ма́лко вре́ме́ щѣ́ть да изгубѣ́тъ на́с, ами́ ви́жьти ско́ро, що́ да сто́рите да

343 са избавимъ отъ тѣхъ и отъ тѣхните рѣцѣ. И стори́ха сѣчкыте съсъ царѣ-
токъ еди́нь зговоръ. И имаше нѣ́кой чловѣ́къ, името му Вала́амъ, си́нь Ве-
ко́ровъ, и бѣ́ше на уну́й вре́ме, ко́го богослове́ши, бѣ́ваше благослове́нь,
и ко́го прокльнѣ́ше, бѣ́ваше проклѣ́ть. И надума́ха се да го доведѣ́тъ да
прокльнѣ́ евре́йте. И тутакъ́сы провѣ́деха уне́зы болѣ́ры, да и́дѣтъ за Ва-
лаа́ма със голѣ́ми да́рове и да му се мо́латъ да до́ди при царѣ́ Валаа́ка.
И Валаа́мъ рече́ имъ: присѣ́дѣти ту́ка у тѣ́зи но́щь, да попи́тамъ а́зъ бо́га
мо́его, и ако́ ма пу́сти богъ, ути́ща да и́да със вас. И то́гѣзы у тѣ́зы но́щь
рече́и му богъ: ни ходи́. И на утрѣ́ стана́ Валаа́мъ и рече́и на оне́зи бо-
лѣ́ры: богъ ма не пу́ща да и́да със ва́съ. И ути́доха си оне́зы болѣ́ры
при царѣ́ Валаа́ка и ка́заха му, ка(къ) имъ ре́каль Валаа́мъ. А то́й па́къ
провѣ́ди по-вто́ро по́ мно́го чловѣ́ци със мно́го иманѣ́е. И като ути́доха
та гы ви́дѣ Валаа́мъ и рече́и имъ Валаа́мъ,чи ако́ бѣ́ ми да́ль сѣчкаты́ си
кѣ́ща със иманѣ́е или́ със злато́, па́къ не мо́га пресе́па думата́ бо́гу мо́ему,
344 ами́ присѣ́дѣте и у тѣ́зы но́щь, да го попи́тамъ, ако́ ми рече́ да и́да, а
азъ ви щѣ́ ка́за. И през уна́зы но́щь рече́и му богъ: иди́, ами́ щѣ́ ти рика́,
ту́й да стори́шь. И на утрѣ́ стана́ Валаа́мъ и осѣ́дла мьскѣ́та сы и ути́де
със чловѣ́цыте царе́вы. И случи́ му са на пѣ́тѣтъ та са отѣ́ли от дру-
жината́ си. И арханге́ль Михаи́ль стана́ предъ́ мьскѣ́та му и не да́ва му
да и́де по́ напредъ́. А Валаа́мъ не ви́де а́нгела, ами́ зе́ да бѣ́е она́зы мьскѣ́та.
А тѣ́е оста́ви пѣ́тетъ и фа́на да врыви́ на стрѣ́на изъ нивѣ́ята. И па́къ зе́
да я бѣ́е, и опра́ви са мьскѣ́та на пѣ́тетъ си, и а́нгель па́къ оти́де и стана́
между́ два брега́, де́то бѣ́ха лозѣ́яга имъ, и не оста́вѣ́ше мьскѣ́та да мине́
по́-напредъ́, приме́ждѣ́и са до бре́гѣтъ и притѣ́сна Валаа́му кра́кѣтъ и уби́
го. А то́й зе́ па́къ да бѣ́е мьскѣ́та си, а́нгель па́къ оти́де на дру́го мѣ́сто
по́-напрѣ́дъ и стана́ та́мъ, де́то не мо́же ве́ки да мине́ нитѣ́и от де́сну нити́
от ле́ва стра́нѣ нѣ́кой, и нитѣ́и та́мъ не оста́ваше да мине́ мьскѣ́та. А мьс-
345 кѣ́та от стра́хъ колени́че, нѣ́ щѣ́ ве́ки да и́де по́-напредъ́. А Валаа́мъ
рьсрѣ́дѣи са и зе́ една́ то́яга и фа́ти да я бѣ́е по́-тврѣ́дѣ. А богъ, за го-
лѣ́мо чу́до, отвори́ на мьскѣ́та уста́та и проду́ма и ка́жи Валаа́му: щѣ́
ще́шь от мене́ та ма бѣ́еши? Ка́же Валаа́мъ: щѣ́ щѣ́? То́лкос пѣ́ти имашъ́
де́то не ще́шь да врыви́шь ис пѣ́татъ́ си, ами́ хо́диши ту́ на са́мъ, ту́ на
та́такъ. Сиги́ да има́хъ но́шь щѣ́хъ да та зако́лѣ. Ка́же му мьскѣ́та: не ли́
ма имашъ́ от мла́дѣи годи́ны? Чи ви́дѣ ли нѣ́когы да ти сто́рѣ́ тѣ́й? Ала́
сега́ сто́й а́нгель господень прѣ́дъ́ мене́ и не да́ва ми да минѣ́. То́гѣзы по-
гле́да Валаа́мъ очивѣ́сно и ви́дѣ а́нгела де́ сто́й. И като го́ ви́дѣ, ту́гакси́
от стра́хъ па́дна и поклонѣ́и му са. Ка́жи му а́нгель: защѣ́ си бѣ́еши то́л-
ко́зы мьскѣ́та де́то ты ни́ е съгрѣ́ши́ла? Азъ съ́мъ, де́то я не оста́вѣ́хъ и
и́щѣ́хъ те́бѣ́ да та уби́е, защѣ́ ми не аре́сува пѣ́тетъ́ ти. Ка́жи му Валаа́мъ:

сыгрѣшіхъ, ѡти не знѣяхъ, чи ма сіи тѣи опіралъ. Амѣ акѡ повелѣвашъ да || ни хѡдѣ. Кѡже му ѡнгель: иди, амѣ тукѡ щѡ тѣи рекѡ, тѣи да стѡришь. 346
Тугѣи го ѡстави и смѣси са пѡкъ Валаѡмъ сѣс болѣрыте цѣревы.

И пѡкъ кѡзува на втѡры зѡконъ за архистратѣга Михайла, ѡти прорѡкъ Моисѣй, когѣто щѣше да умрѣ, възлѣзе на еднѡ планинѣ на врѣху дѣто ѣ близу при Јерихѡнъ, и ѡт тамъ му покѡза бѡгъ сѣчката земѣ Јерусалимска и рѣчи му: виѣдишь ли, тѡзи земѣ щѣтъ да я урѣсать дрѣги и тѣи ни щѣшь да утѣдишь тамъ. И на унѡзы планинѡ умрѣ прорѡкъ Моисѣй, и дѣаволь щѣши да флѣзы у тѣлѡто му да прелѣсти еврѣите, да им кѡже дрѣги зѡконъ. И архѡнгель Михайлъ яви са предъ нѣго и зарѣча му: запрѣщѣтъ ти гѡспѡдь бѡгъ, дѣаволе; изчезни ѡт тѣи мѣсто, дѣаволе. И тѣи кѡзва Јуда, брѡтъ гѡспѡденъ и кѡже зарадѣ архѡнгела Михайла, когѣто са свѡди сѣс дѣавѡла зарадѣ Моисѣйвѡту тѣло и не смѣѡ да стѡри сѣдъ ѡнгелѡмъ, тѣкѡ рѣчи: запрѣщѣе те гѡспѡдь дѣаволе.

И пѡкъ на кнѣгата Јисусу Навѣнну кѡзува за архистратѣга Михайла, ѡти прорѡкъ Моисѣй, || когѣто щѣши да умрѣ, ѡстави цѡрѣ надъ еврѣите 347
Јисуса Навѣнна, и тѡзы Јисусъ Навѣнъ виѣдѣ архѡнгела Михайла такъвзы, дѣто го пишѡтъ кнѣгыте, и повѣди гы въ Галгалѣ, и тамъ стѡриха еврѣите пѡсхѡта си. И ѡт тугѣи липса мѡната ѡт еврѣите, ѡти ѣдохѡ хлѣбъ зѣмльни. И въ ѡнѣзы днѣи случѣи са Јисусъ Навѣнъ и утѣди на Јерехѡнъ и поглѣда и виѣдѣ члѡвѣка спрѡтѣ сѣбѣ сы и дрѣжѣи у рѣкѣи си мѣчъ, и ѡтѣди Јисусъ камъто нѣго и рѣчи му: нѡшь ли сы или ѡт супѡстѡтъ нѡшихъ? И продѣума ѡнзы и рѣчи: ѡзъ ѣсмъ архистратѣгъ гѡспѡденъ Михайлъ и дѡдохъ до тѣбѣ. И уплѡши са Јисусъ Навѣинъ и пѡдна на лицѡто сы и поклонѣи са архистратѣгу Михайлу. И рѣчи му ѡнгель: изѣуй сѡпогъ ѡт тѡйѡте кракѡ, защѡ мѣстѡто, дѣто тѣи стѡишь на нѣго, свѡтѡ ѣ.

И на кнѣгата, дѣто са зѡвѣ Сѣдѣѡ, кѡзува за архистратѣга Ми- 348
хайла. Тѣи рѣчи. Стѡриха еврѣите лѡкѡво прѣдъ гѡспѡда и прѣдѡди бѡгъ на рѣцѣте царю Мадѣѡму, и за сѣдеѡ гѡдѣи досѣждашѣ цѡрѣ Мадѣѡмъ и злѡ имъ струѡваше. И когѣи сѣѣха сѣдѡбата сы и дохѡждаха мадѣѡмните и пожѣнуѡвахѡ, и ѡвцѣте и гѡвѣдѡта имъ зѣмаха и изѣдахѡ гы предъ ѡчѣте имъ. Амѣи на Јерусалимъ дѡдохѡ да плѣнѣтъ. И на унѣи времѣ бѣше нѣкѡй еврѣинъ, имѡто му Јѡнѡ, и имѡше сина, Гедеѡнъ имѡто му. И ѡнзи Гедеѡнъ еѣинъ дѣнъ жѣнеши на нѣѡѡ. И виѣдѣ предъ сѣбѣ сы архѡнгела Михайла. И рѣчи му ѡнгель: гѡспѡдь, щѡ ѣ сѣлѣнъ, да та укрѣпи. И рѣчи му Гедеѡнъ: сѣс мѣне лѣ ѣ гѡспѡдь? Чи когѣи ѣ сѣлѣнъ бѡгъ сѣс нѡзы и гдѣ са тѡгѡвите велѣкы чѣѡдеса, щѡто ны кѡзѡ-

ваха нашіте бышы, и какъ гы извѣль богъ из Египеть, а сегѧ какъ ны
отрина от неговото лице и предади ны на рыцѣте Мадияму. И рѣчи му
349 ангель: иди у думѧ си и избѧви || щѣшь еврѣйте от тѧзы бѣдѣ и от
тѧзы напасть. И рѣчи Гедѣонъ: азъ ли, господине мой, да избѧве еврѣйте,
и какъ щѣ да бѣде туй? Азъ самъ юще малакъ и слабъ от сичкыте
езыцы. И рѣчи му ангель: господъ ще да бѣде сас тѣбѣ и щѣшь да
надвѣешь Мадіѧма, си-реч' да гу побѣдишь. И рѣчи му Гедѣонъ: ако
бѣде туй истинна, а ты постой тѹка, до гдѣ утида до домѧ и да ты
донисѣ молитва пред' тѣбѣ да ядѣшь. И рѣчи му ангель: азъ щѣ по-
стоя, тукѧ ты иди. И отиде Гедѣонъ и заклѧ ери, и свариха го и зѣ
единъ прѣснѣць хлѣбъ и донѣси ангелу да ядѣ. И рѣчи му ангель: за-
мни туй, щото ми гу донѣси, и угодѣ гу при тѧзы кѧмникъ. И угодѣ гу
Гедѣонъ по речтѧ ангелова. Тѧгѣзы си угодѣ ангель патирицѧта при
мѣсоту и излѣзи огнь из' онзы кѧмникъ и съжжѣ унуй ястѣе. И възнѣси
са ангель на небіѣто прѣд' очѣте Гедѣонови. И тогѣзы падна Гедѣонъ
на лицето сы и рѣчи: о, тѣшко мѣне, че видѣхъ ангела лице със лице.

И на сѣтне по смрѣти Гедѣонова бѣше нѣкой чловѣкъ от сѣло
350 Сарѧй, името му || Манѣе. И женѧта негова бѣше неплодна и не раж-
даше. И ангель Михайль са яви на женѣта и рѣчи ѣ: ты сы неплодна и
не си родила. Амѣ щѣшь от сѣга да родишь сина, амѣ са пазы от сѣга
да не пѣешь нитѣ вино, нитѣ ракиа. И отрѣчето, що щѣшь да го
родишь, брѣсничъ да не угодѣшь на неговата главѣ, ѡтѣ ѣ даруванно
от бога, защо ще да бѣде царъ над' еврѣйте. И утиды онѧзы женѧ и
намѣри мѣжѧ си и рѣчи му: азъ днѣска седѣхъ си у домѧ и дѧди единъ
мѧмакъ млѧдъ и свѣтливъ и имаше погледъ ангелски. И попигах' го за
името му и нѣ щѧ да ми кѧже, тѣкмо ми рѣчи: щѣшь да родишь сина,
и вино да ни пѣешь и рѣкиа и брѣсничъ да ни угодѣшь на неговата
главѧ. И помѧли са тугѣзы Манѣе богу и рѣчи: моле ти са, господи,
бѣже мой, покажи ми оногѣзы чловѣка да го виде и да ма научѣ, что
да сторѣ на онуй отрѣче, когѣ са роди. И послѣша богъ Манѣе и пѧкъ
са яви архистратѣгъ Михайль, яви са на женѧта Манѣѧва, пѧкъ седѣше
351 у домѧ си, и онѧзы женѧ тѣча скѧро | и убѧди на мѣжѧ сы и рѣчи му:
пѧкъ ми са яви онзы вчѣрашнѣю мѧмакъ. И тѣча скѧро на женѣга мѣш' ѣ.
И кѧто виде Манѣе, падна пред' ангелаток' и рѣчи му: ты ли сы, го-
сподине, щото си са явилъ на мѧята женѧ? И рѣчи архангель Михайль:
азъ ѣсмь. И рѣчи му Манѣе: що ми повелѣвашъ да сторѣ на отрѣчето,
когѣ са роди. Рѣчи мо архангель: щотѧ смь рекѧль на женѣта ти, да
са пѧзы, тѣй и дѣтито вино и ракиа да ни пѣе, и сичко нечѣсто да ни
ядѣ и да си не брѣсни главѧта. И рѣчи Манѣе: постой тѹка, да ти до-

нисѣ молитва и ядѣніе да та погостімь. И рѣчи архангель Манѡю: стурѣ гѡзба богу, а мѣне ни струвай гѡзба. И пак' го попѣта Манѡе и рѣчи му: моле ти са господню, покажі намь твѡйту їме, защо когі са испліни твѡата дѹма, да та прославимь. И рѣчи му ангель: защо тѣ е мѡйто їме, то е чѹдно. И занѣси гѡзба Манѡе пред' ангела, и запали са ѡгнь да ї изгоры. И тогїзы със пламѣно на едно възнѣси са архангель на небїето и веки са не яві прѣд' тѣхь. И тогїзы паднаха от страхь на лицето сы и рѣкоха: о тежко || намь, че и нїе вїдѣхми ан- 352
гела господня.

И другѡ чѹдо послушайте, благословѣни христїани, що стѡри архангель Михайль, какь избїи седемдесѣть хїліады чловѣци въ времѣто Давида царѣ. Піше на вѣтхи законь на кнїгата, що се зовѣ Паралипомень. Давидь царь тогїзы поїска да четѣ народь еврейски, да гї знай, кѡлко са у неговото царство. И повїка царь скоропїхца своѣго, Јѡвь їмето му. И рѣче му: иди и пречетї ми чловѣците от Вирсавїе даже до Дана и донесї ми писмѡто да вїде, кѡлко са чловѣци под' мѡйто царство. И рѣчи му Јѡвь: много е народ', царю, и кої тї е невѡля да гы читѣшь, сїчкы са твѡй робѣе макарь много макарь малко, и пак да ны бїи злї билѡ товѡ пред' бога, дѣто щемь да стѡримь. И царь присїлы Јѡва да їде да ги читѣ. И отїди Јѡвь и прочѣты еврейте, що бїха туко на Јерусалїмь, и намѣри тїсушь тїсушь и сто тїсушь, сїрѣч' ,ѧ и сто ,ѧ освѣнъ женїи и децѡ и старци. В' Јудѣй намѣри народь пѣть стутїи и седемдесѣть хїліады и остѡна много мѣсто и чловѣци ничѣтени, защо || тѹй повелѣнїе злѡ са яві прѣд' бога и нападна мѡрь на тѣзы чи- 353
тѣни чловѣци, и много умрѣха. И господь рѣчи Ладу, щотѡ бѣше слугѡ Давиду царю: рѣчи господарю си, тѣй трї злинїи ще да проводи господь на тѣбѣ зарадї злѡто, щото сы стѡрилъ, и избери от тѣзы трїте, или трї годїны да бїды глѡдъ по сїчкы свѣтъ или трї мѣсецы да бѣгашь от рѡбство или тїкмо трї дны да бїде мѡрь на тѣзы чловѣцы, щото гї сы чѣль. И утїди Гадъ и каза Давїду, как' му рѣчи бѡгъ, амї избери от тѣзы трїте, коѣ да тї провѡды бѡгъ. И рѣчи Давидь: и трїте ми са тѣснїи, амї пѡ-добрѣ ї да припадна на милость бѡжїа, нежѣли да бѣгамь от рѣка чловѣческа. Амї пѡ-добрѣ да бїде мѡрь. И пусти богс тугїзы архистратига Михайла и трї часуви избїи седемдесѣть хїліаде чловѣци. И господь пакь рѣчи ангелу, и прѣста мѡроть, и поглѣда Давидь и вїдѣ ангела, чи стѡй на гѹмното нѣкоему чловѣку, їмето му Орнї, и бѣше височинѡта ангелу толку от земѣта до небїето, и в' рѣката си дрьжѣши мечь и рѣкѣта му бѣши прострѣна над' Јерусалїм'. И от страхь падна на лицето сы 354
и моляши са и рѣчи: дѡста бїи гнѣвъ твѡй, господи, на чловѣцыте; нѣка да

дойде на мене тво́йта люти́на, а не на тво́йте чловѣ́цы. И продѹ́ма му архангель Михаи́ль и рѣчи му: Даввиде, скóро стóри слѹ́жба богу на тѹ́й гѹмно, данó се арні́ше да престáне нѣговѣ́ гнѣвъ. И утѣ́де Даввидь и кѹ́пи гѹмното, щотó врьшѣши Орнá, и кѹ́пи пшени́цата и волóвите и рáлото, и съсѣ́чи гу на мѣ́сто дръвá, и волóвите заклá и сварі́ жі́тото на е́дно със волóвите и стóри слѹ́жба богу. И тогíзы повелѣ́ богъ архистраті́гу Михаи́лу, и престá мóруть. И тáмь на тѹ́й гѹмно на сѣтнѣ́ изграді́ Соломóнь чѣ́ркова свѣ́ты Сіóнь, и подѣ́ре когí умрѣ́ царь Даввидь и Соломóнь и Ровоáмь, и тугíзы са вьцарі́ вь Сьмарѣ́а царь Ахáвь íмето му. И íмаше царю́ женá Ельзавѣ́ла. И тіá íщеши да убі́е прорóкъ Ил́іе, защó б́ше избі́ль прорóкъ Ил́іе педесѣ́ть попóви е́ленскы. И Ил́іа са уплáше от Ельзавѣ́ла и побѣ́гна у пустыньéто и почи́на сы под' едно
355 дръвó. Скрѣ́бень заспа || и дѹ́маше: замні́ ми душáта, бóжи мóй, óти веки́ не мóга да трѣ́пѣ глáдень и жéдинь. Тугíзы дѹ́маше Ил́іа тѣ́й, и архáнгель Михаи́ль събуді́ го и рѣчи му: стані́, яждь. И събуді́ са Ил́іа и поглéда и вíдѣ́ при възглáвіéто сы преснѣ́ць хлѣ́бъ тóплъ и карчáкъ водá. И тóй стáна, íде и пíи и пакъ лéгна и заспá. И архангель Михаи́ль пакъ гу събуді́ и рѣчи иу: стані́, яждь и пíй, óти щáшь далéко да утíдишь. И тугíзы пакъ стáна Ил́іа и íде и пíи. Със унѹ́й ясті́е имá сíла, и пѣ́ть ході́ четі́рдесеть динé и четі́рдесеть нощíи и глáдень. И когí умрѣ́ царь Ахáвь и вьцарі́ са Охóзіа вь Исраї́ла, и тóй е́динь дѣ́нь хóдѣши по сарáйте сы и прині́кна на дóлу да поглéда и пáдна дóлу и за мнóго времé е́двѣм' са свестíи и злѣ́ лижѣши до сьмрѣ́ть. И провóди чловѣ́цы до нѣ́коя женá да му поврáжи, да вíде, да лíще стáна. И архангель Михаи́ль явí са прорóку Ил́ію и рѣчи му: стані́ и иді́ на срѣ́ша цáривыте чловѣ́цы и рѣчí имь тѣ́й: защó царь Охозіа нѣ́ма надѣ́жба на
356 бога, амí || са недѣ́ва на е́днá беззакóнна женá и зараді́ тѹ́й се расрьди богъ и рѣчи му, да нí стáнишь от óдрьть, дéто на нѣ́го лежі́шь, до гдѣ́ та четі́рма не повдíгнать мрѣ́тва. И утíди прорóкъ Ил́іа и кáза дѹ́мите áнгелувы на чловѣ́цыте царéвы.

И дрѹ́го чудо послѹ́шайте, благословени христі́єни, за архистраті́га Михаи́ла. Вь Асв́рію б́ше нѣ́кой царь, íмето му Сенахері́мь, и у Јерусали́мь б́ше дрѹ́ги царь, íмето му Езеки́а. И царь асв́рійскы Сенахері́мь íщеши нѣ́когы да плені́ Јерусали́мь, и събрá сичката си войска́ и провóди гы със Раф́áкіа, войвóдата íмь, на Јерусали́мь. И е́динь дѣ́нь излѣ́зоха трі́ чловѣ́цы от Јерусали́мь да дѹ́мать Раф́áкію за мíръ да стóрѣть. И рѣчí íмь Раф́áкіа: тѣ́й повелѣ́ царь асв́рійскы Сенахері́мь на цáре вашегó Езеки́ю: на когó се надѣ́ва, илí със дѹ́ма да подѹ́ма та щѣ́ти мѣ́не да надв́іете. И сегá на когó са надѣ́вате та

ни щѣти да ми са поклонѣте? Амѣ илѣте и поклонѣти ми са и азъ да ви дамъ двѣ хѣляде конѣ избѣраны, и вѣс, ако мѣжите, даѣты намъ || 357 чловѣцы на мѣсто конѣте и ни дѣйти са надѣва на бога вѣшего да вы избѣви от мѣята рѣка. Защо и мѣне мы рѣчи богъ да ида да вы бѣе вас. И продѣмаха онѣзы трѣте чловѣцы и рѣкоха: дѣмай намъ, не дѣй дѣма на цараток'. И Раѣакѣе рѣчи имъ: вѣе не дѣмайте мнѣго и не хѣйте като ѣта, амѣ тѣкмо штоѣ е рѣкаль царь, тѣй да бѣде. И пѣкъ стѣна Раѣакѣе посрѣдъ тѣхъ и рѣче висѣко: тѣй повелѣлъ царь асвѣрѣйскы Сенахерѣмъ да не прѣльщѣва вѣсь Езикѣа царь. Езекѣа кѣже вѣмъ не бѣйти са. Амѣ послѣшайте мѣрно и поклонѣти ми са, и азъ да ви дамъ сѣлѣ и лѣзѣа пѣ-мнѣгу откѣлкоту имѣте. И не надѣвайте са на вѣшего богѣ да ви избѣви от мѣята рѣка. Гдѣ ѣ богъ вѣшь, що ни вѣи помѣгна на дрѣгѣте градовѣ, штоѣ гы развалѣхъ? И кѣкъ не можѣ да избѣви вѣмъ ни едѣнъ градъ от мѣите рѣцѣ. И тогѣзы млѣкнаха сѣчкыте и ни мѣжаши нѣкой нѣщо да му продѣма, амѣ си утѣдоха онѣзы трѣте чловѣцы на Јерусалѣмъ и кѣзѣахѣ царю Езекѣю дѣмѣте, штоѣ имъ бѣ рѣкаль Раѣакѣе. И като чѣо царь Езекѣа тѣзы дѣмы, и стѣна та си 358 раздрѣ дрѣхѣте царскы та са облѣчи в' садранѣи и сѣромѣшескы и утѣди на чѣркова. И провѣди пѣкъ по онѣзы трѣте чловѣцы до прѣрока Јсѣа да му кѣжѣть, кѣкъ е царь скрѣбѣнь. И утѣдоха онѣзы чловѣцы рѣкоха прѣроку Јсѣю. И рѣко(ха) му тѣй: провѣди нѣсь царь да ти кѣжемъ, кѣкъ щѣмъ нѣе сѣчкы да загѣним' днѣска сѣс царѣток' заеднѣо, амѣ провѣди нѣс царь до тѣбѣ да са помѣлѣшь на бога, давнѣо бѣи богъ послушалъ тѣѣето молѣнѣе да избѣви нас от тѣй плѣнство. И рѣчи прѣрокъ Јсѣа на онѣзы чловѣцы, що бѣха провѣдины от царѣ: тѣй рѣчѣти царю Езекѣю, да са не бой нѣщо от дѣмѣте Раѣакѣевы, ѣти тѣй дѣмъ богъ, що е небѣсный и земнѣй. Стрѣхъ голѣмъ ще да пѣдны на войскѣта Сенахерѣмува и сѣкрушѣнѣе голѣмо ще да стѣры на нѣговѣте чловѣцы и нѣго на сѣтнѣе ще да убѣе. Амѣ ако са обрѣнѣть тѣѣите чловѣцы сѣс сѣчко срѣдце камтѣ мѣнѣ и да бѣде срѣдцѣто тѣхнѣо сѣс мѣне, и азъ да послѣшамъ тѣхъ. И тѣй да стѣрѣ на асвѣрѣйската войскѣ. И прѣз' тѣзы ношь, като рѣчи Јсѣа прѣрокъ, || великѣй архѣн- 359 гѣль Михаѣль порѣзѣи Сенахерѣмува царю войскѣта и погубѣи от тѣхъ стѣо и осѣмдѣсѣтъ и пѣтъ хѣлѣяды чловѣцы. И на утрѣ са сѣбудѣхѣ, що бѣха остѣнали от войскѣта Сенахерѣмува. И като видѣхѣ тѣй чѣдо, като сѣ толкѣзы измрѣлы, уплѣшихѣ са тѣрдѣи и бѣгѣха от Јерусалѣмъ сѣс сѣрамъ голѣмъ. А цара Сенахерѣма погубѣи и двѣа му сѣновѣ, Адрамѣлѣхъ и Сарасѣрь. И вѣцарѣи са трѣтѣють нѣговъ сѣнѣ, Асѣрдѣнъ вѣ Асвѣрѣю. И царь Навѣходѣносѣрь тогѣзы напѣрѣви ѣбразъ злѣтъ, и ви-

со́къ бѣше ла́хте ѿ, и широ́къ ла́хте ше́сть. И напра́ви го на по́ле Деи́рѣ, що е бли́зу при Вавло́нь гра́дь. И пу́сти да съби́ре що съ нача́лни господа́ріе, су́діе и кне́сове от си́чкы стра́ни и от си́чки мѣста́ да до́дать да трони́сать о́нзы о́бразъ, де́то го напра́ви ца́рь Навьхо́до-но́соръ. И събра́ха се господа́ріе и си́чкы кмето́ве вѣвло́нскіе, като бѣше повелѣ́тъ ца́рь, и пови́ка телла́линь и ре́чи: ва́мь дѹма́мь, чло-вѣ́цы и плѣ́мина и ези́цы, ко́е ча́с' чу́ети гла́с' тру́бни, си́чкы да при-
 360 па́дните || да са́ поклоні́ти на о́бразъ, де́то гу напра́вы ца́рѣтъ. Ако ли́ са нѣ́кой ни поклоні́ та да престо́пи ца́рево повеле́ніе, то́зы чло-вѣ́къ да са фрѣ́лы у пла́мена пе́щь. И то́гизы, като чу́ха гла́съ тру́бни, поклоні́ха са на о́бразъ ца́ревь. И бѣ́ха туги́зы нѣ́кой три́ отро́цы, Ана́ніе и Аза́ріа и Миса́иль, ни поклоні́ха са на о́бразъ ца́ревь. И раз-бра́ туй ца́рь и расре́ди са тврѣ́дѣ на тѣ́хъ и ре́чи на слуги́те сы, да па́леть по-тврѣ́дѣ пе́щѣ до се́демы пѣ́те, и то́гизы да ту́рѣтъ три́те отро́це у пе́щѣ. И тѣ́й бѣ. Когы́то гы фрѣ́лиха у горѣ́щата пе́щь и то-гизы архангелъ Миха́иль слѣ́зе от небе́то и влѣ́зе у пе́щѣ и раслади́ пе́щный пла́мень. И погле́дна ца́рь Навоходноно́соръ и ви́дѣ по сре́дь чи хо́дѣтъ четі́рма, и попи́га слуги́те сы и ре́чи имь: а́зь ва́мь не ре́-кох' ли да ту́рите ту́ко три́те отро́цы у пе́щѣ, ами́ сега от гдѣ́ са че́-тыри? И си́чкы са почи́диха за туй чу́до.

361 По смръта́ ца́рю Навьхо́доносо́ру вьца́рі са си́нь не́гов' | Вльта-са́рь и подеръ́ не́го вьца́рі са Да́ріе и напра́ви да і́ма на не́говоту цар-ство сто́ и два́десеть господа́ріе, за́що́ му са стру́ваше до́брѣ́ тѣ́й. И на те́зы си́чките поста́ви три́ чловѣ́цы сьмотри́телны да ги́ сьпи́касува́ть. От три́те еди́нь бѣ́ше проро́къ Дани́иль, и то́й бѣ́ше сьс у́мь на́й-разу́-мень от си́чкыте, о́ти бѣ́ше дѹхъ́ свети́й у не́говото срь́дце то́лкозы, ко́л-кото и сам' сы ца́рь са чу́деши на умо́т' му. И затуй́ го поста́виха да́ е прѣ́ви и нача́лни и стро́итель над' си́чкыте, що́ бѣ́ха господа́ріе над' не-говото царство. И ви́дѣ́ха оне́зы господа́ріе какъ́ е почи́те́нь Дани́иль от ца́рѣ и за́ви́дѣ́ха му от туй́ и і́щѣ́ха нѣ́коа мьха́ні дано́ бѣ́ха му наме́-рилы, да го затри́ять. И не мо́жаха ни́що да му наме́рѣ́тъ мьха́на, за́що́то бѣ́ше вѣ́ринь и умо́ви́тъ на́д' царскы́те ра́боты. И ре́коха оне́зы госпо-да́ріе ме́жду си: и́ѣ Дани́илу не мо́жимь да му наме́римь ни е́дна мьха́на, тѣ́кмо на вѣ́рата му́ щі́мь наме́ры крѣ́вда. И ути́доха на ца́рѣ и ре́коха
 362 му: Да́ріе, ца́рю, жи́вь да бѣ́дешъ́ вь вѣ́ки. Сто́риха еди́нь зго́воръ си́чкы чловѣ́шы, ко́йто яди́тъ тво́й хлѣ́бъ при тво́й царство, що́ са́ кмито́вы и нача́лници. Да сто́ришь повеле́ніе на царството́ си, да ни пои́ще ни́кой ни́кому ни́що за чети́ридесѣ́тъ динѣ́, нити́ от бога́ нѣ́що да і́ще нити́ от чловѣ́ка. Ако́ ли́ са нѣ́кой наме́ри да ни послѹ́ша тво́ето повеле́ніе, да́

са тұри у трапотъ при лѣвовыте да го изядѣть. И послуша гы царь и напіса таквѣзы повелѣніе. А пророкъ Данїїль їмаше обичай три пѣте днѣска да се покланѣ богу. И катѣ їмаше, падна на коленѣте сы на тѣзы дѣнь и помоли са богу своѣму. И онѣзы завїдницы вїдѣха го, катѣ са моли богу, отїдоха и рѣкохе царю: не лї си стѣориль законъ тї, нїкой да ни поїще нїщо нитї от царѣ нитї от чловѣка за четиридесѣть динѣ, илѣ сѣги да вїдишь Данїїла, какъ са покланя богу и їще нїщо от него. Тогїзи царь, катѣ чїо зарадї Данїїла, оскрѣбї са тврѣдѣ, ѳти защѣ го тврѣдѣ лѣбеши и не щѣши нѣгу да го фрѣли у ѳнѣзи трапѣ при лѣвовыте. И онѣзы господарѣе утїдоха (с) и рѣкоха царю: нѣ ѣ подобно || 363 тѣбѣ да сї развалїшь повелѣніето, щѣто сы стѣориль. И царь векї немѣщо да стѣори, амї повелї и завѣдоха Данїїла и фѣрлиха го у ѳнѣзи трапѣ при лѣвовыте. И донѣсоха кѣмикъ голїмъ и тұриха го на устѣта на ѳнѣзи трапѣ и запечѣтиха го сѣс царскїмъ печѣть, и сїчкїмъ господарѣе удѣриха тѣхни прѣстїнь и запечѣтиха тврѣдѣ, да ни бы нїщо станало, да дѣйде нїшкой да извѣди Данїїла от трапутѣ. И царь от много грїжа ни вечѣрѣ ниты заспѣ у тѣзы нѣщѣ. И господь провѣди архангѣла Михайла у тѣзы час' и затвѣри устѣта лѣвовы. И бы Данїїль непѣчѣкнѣть от онѣзы лѣвовы и звѣровы дївы. И на утрѣ станѣ царь и повїка онѣзы завїстницы господарѣе та утїди на еднѣ сѣс тѣхъ на ѳнѣзи трапѣ, дѣто бѣха лѣвовыте. И повїка царь от далѣчь Данїїла: Данїїле, друзѣ мѣй, жївь ли сы? И Данїїла чю от трапотѣ, и рѣчи царютуму, да си жївь царю до вїка. Господь мѣй и богъ мѣй провѣди ангѣла своѣго и затвѣры устѣта лѣвовы, и жївь самъ до сѣга, царю. И катѣ чїо царь, зарадѣ се тврѣдѣ и повелѣ да извѣдїха Данїїла от трапотѣ.

И по смъртѣ Дѣрїе царю прїе царство Кїрь їмето му. И тамъ у Ва- 364 вѣлонѣ їмаше едїнь звѣрь голїмъ и вѣвѣлонѣныте почїтаха го катѣ богѣ. И рѣчи царь Кїрь Данїїлу: поклонї са и ты томѣзы богу. И рѣчи му Данїїль: азъ, царю, кланѣм' са богу моѣму, щѣ ѣ стѣориль небїето и земїта. Амї дѣй ми вѣлѣ да уморї тогѣзы звѣра без' оружіа нїкакво. И рѣчи му царь: сторї, щѣ щѣшь. Тогїзы зѣ пророкъ Данїїль смола и лѣй и кѣсмы и умѣси гы тѣхъ и направи гы катѣ пїты мѣлкы двѣнадцѣть, и тұри гы в' устѣта на звѣратокъ. И тѣзы час' расїпа се ѳнѣзы звѣрь. И вѣвѣлонѣныте, катѣ вїдѣха чїи убїи Данїїль бѣгаток' имѣ, расрѣдїха се тврѣде и утїдоха сїчкы на Кїра царѣ и рѣкоха му: дѣй намѣ Данїїла да го убїемъ. Ако лї го не дадѣшь, тѣбѣ щѣмъ на ѳгнь да изгорїмъ. И царь немѣщѣ да стѣори, амї їмѣ даде Данїїла. И там' їмаше сѣдемь лѣвовы, и тамѣ фрѣлиха Данїїла и сѣдѣ тамѣ шѣсть динѣ. И на унѣй времѣ бѣшы пророкъ Аваакумъ на Јерусалїмъ и бѣши времѣ жѣтва. 365

И нагѣтвы пророкъ Аваакѹмъ сочїво варѣно, сїречь лѣща варѣна да занисѣ на жетвѣритѣ. И зѣ хлѣбъ, катѣ отхѣждаше при жетвѣритѣ, срѣщна го архангель Михайль на пїтю и рѣчи му: туй ястїе занисї гу пророку Данїїлу у Вавлѣонъ, дѣто е тѹренъ при лѣвовыте, и даї нѣму да ядѣ, защѣ е тврѣдѣ угладнѣль. И рѣчи му Аваакѹмъ: господїне мѣй, азъ Вавлѣонъ не знѣя и трѣпотъ на лѣвовыте не знѣя. Тогїзы го грѣбна архангель Михайль и занесї гу у Вавлѣонъ у ѡнзи трѣпъ при лѣвовыте. И повила Аваакѹмъ и рече: Данїїле, Данїїле, прїимї тѹй естїе, дѣто ти го проводи богъ. И рѣчи Данїїль: или и мѣне поменї богъ и не ма ѣ оставилъ да умрѣ. И стѣна Данїїль и ѣде до сїтѣсть. И архангель Михайль пакъ грѣбна пророка Аваакѹма и донесї гу на Јерусалимъ, дѣто е пїть даанѣдесетъ динѣ от Вавлѣонъ до Јерусалимъ. И когї занесы на
 366 жетвѣритѣ лѣщата варѣна, ѣнак' | бѣши тѣпла. И на утрѣ стѣна царѣ и утїди та извѣди Данїїла от трѣпотъ живъ. А дѣто бѣха настѣйлы да фрѣли Данїїла при лѣвовыте, тѣхъ гы фрѣлы царъ у трѣпо. И изѣдоха гы лѣвовыте до трухѣ и тѣй погїнаха унѣзы завїдницы.

Амї тѣзы чюдесѣ дѣто гы стѣры архангель Михайль бѣха прѣд' Рождество Христово, а подїрь Рождество Христово по-мнѣго стѣры. Амї зарадї нашито мнѣго продльжѣванїе щѣх'ми до тѹка да сврѣшим' дѹмите сы. Амї защѣ їмамъ за днѣшнїя дѣнь мнѣго чѹдо да приказувамъ. Тѣйзы архангель Михайль извѣди апостолите от темнїцѣта, когїто гы затвѣрѣха архїерѣите еврѣйскы, защѣто учѣха чловѣците да вѣрувать в' Христа. Щѣто кѣзува на дѣянїето апостолско. Тѣйзы архангель покѣза апѣстолу Фїлипу да крѣсти Евнѹха. Тѣйзы архангель явї са и Корнїлїю в' час' катѣ са молаши. Тѣй извѣди апостола Петра от темнїцѣта. Когїто
 367 | щѣши да убїи царъ Иродъ, дѣто щѣшы да стѣры вѣлята на еврѣите. Тѣйзы архангель заклѣ Ирода царѣ, дѣто бѣши са превъзнѣсаль и прѣтївѣши са със бога. Тѣйзы архангель явї са апостола Пѣвлу, когїто щѣши да са потѣпи кѣрабѣть в' Сїрта, и рѣчи му, да са не бої. Тѣйзы архангель замїтюва водїта в' Јерусалимъ на Овче Кѹпель на сѣка годїна и исцѣлѣваше бѣлны. Тогѣзы архангѣла вїде Јѣѡннъ Богослѣвъ на открийтїето нѣгово. Тѣйзы архангель Михайль щѣ и антихрїста да убїи.

Амї послѹшайти, благословѣни христїѣны, и дрѹго чѹдо за архистратїга Михайла, защѣ да разумѣети, кѣлко е чюдесѣ стѣорилъ. Велики царъ Костанлїнъ, когїто сьградѣваше Цариградъ, сьградї чѣрква в' Цариград' в' їме архангѣла Михайла, нѣ вїтре у Цариград, амї отвїнъ, щѣ са зѣве Сѣстѣнїю. И защѣ сьградї тамъ чѣрква? Зарадї нѣкѣя рѣбота, щѣ съ ѣ стѣорило. Слѹшайте. На Ларїсь град' бѣши царъ
 368 Пѣлїа | їмето му. Имаше брѣтова сы сина, їмето му Јасѣнъ. И проводи

го царь Пѣлта стрикá му в' Сквѣю. И ѡнзы Јасѡнь зе педесѣтъ чловѣци избрани юнаци и флѣзы у корáботь да иде, гдѣто бѣши провѡдинь от царѣ. И катѡ врьвѣха, плѣнуваха градовѣ и селá и дѡдоха на вьстѡчна странѣ на мѣстото, щото са зовѣ Веврѣкѣа. И тамь имаше другѣ царь, името му Амикѡсь. И надѹмаха се унѣзы юнацы да идать да плѣнить и тамь и да убѣять и царѣтого. И тѡй гѣ посрѣшна със вѡйскь много и рѣспѣди гы, и тѣс побѣгнаха и дѡдоха до тѹй мѣсто Состѣо, и тамь сьдѣха и надумаха са, щѡ да стѡрѣтъ. И тѹй тѣс дѹмаха. И яви имь са едѣнь чловѣкъ златокрѣлень и стáна пред' тѣхь и рѣчѣ имь, да са не боятъ от Амѣка царѣ нѣкакь, амѣ да идать и да го убѣять. И ствѡриха онѣзи мьжѣ тѣй, и убѣиха царѣ Амѣка. И катѡ го убѣиха, отѣдоха пакь на тѹй мѣсто Состѣнѣо и сѣднаха да си раздѣлѣтъ, щѡто бѣха плѣнилы. И рѣкоха междѹ сѣбѣ сы: елате да направимь едного идѡла катѡ оногѡзы чловѣка златокрѣлнаго, щѡто || ни са яви тѹка. И стѡ- 369 рѣхъ тѣй и остáвиха го там' да стѡй за пѡмень. И подѣрѣ велики царь Костандѣнь видѣ оногѡзы идѡла и чѹдѣши са и дѹмаше, щѡ ще да бѣде тѹй, и пѣташе болѣрите сы. Амѣ и тѣе не знáеха, щѡ бѣшѣ ѡнзы идѡль. И у тѣзы нѡщъ яви са архистратѣгь Михайль цару и рѣчи му: азъ есмь архистратѣгь Михайль, помѡщникь на христѣните, детѡ помѡгнахъ и тѣбѣ та навѣ на душмáните сы. Амѣ зарадѣ тѹй станѣ скѡро и направѣ чѣркова на мѡй имѣ, и азъ да та упáзѣ от сѣчкыте твѡйте душмáне, до гдѣ бѣдѣшь жѣвь. И тогѣзы стáна царь Костандѣнь и стѡри кáкъ му повелѣ архáнгель Михайль. И съградѣ чѣркова голѣма и многу имáнѣе остáви у онáзы чѣркова. И от тугѣзи са христѣанѣ събраха и стрѹвать прáздникь на сѣка годѣна и до днѣска. И нѣкой христѣанинь имáши отрѡче глухѡ и немѡ, откáкъ са бѣши родѣло, и зѣмаши гу башá му на сѣка годѣна и занѡсѣши го у || чѣрковата све- 370 тѡму архáнгелу Михайлу и мѡляши архáнгѣла Михайла да му исцѣлѣ отрѡчетѡ. И катѡ са много годѣны мѡлы, послѹша му светѣй архáнгель молѣнѣето, и в' тѡзы чáс', когѣ бѣ божествѣна литургѣа, катѡ сѣдѣше прѣд' икѡната архáнгѣлова, отрѡчетѡ, на съврѣшѣнѣе литургѣи, катѡ щѣше дѣáконь да рѣчѣ „вѣнмѣ светáа светѣмь“, прѣдвáри отрѡчетѡ и рѣчи: вѣнмѣ. И от тѡзи чáс' исцѣлѣ онѹй отрѡче, и от тогѣзы на дѣтитѡ башáта стрѹваши слѹжба светѡму архáнгелу на сѣка годѣна.

И нѣкогы събраха се езици, щѡ са зовѣтъ авáри, да идать да плѣнѣтъ Цариградь. И утѣдоха тамь (и) нѣколко времѣ от вѣнь бѣяха. И архѣерѣята, щѡ бѣше на унѹй времѣ, събрá сѣчкы чловѣци от градѡ, утѣдоха у чѣрковата архистратѣгу Михайлу да са мѡлѣтъ богу, данѡ гы избáвы богѡ от тѹй плѣнство. И едѣнь дѣнь щѣха авáрите да влѣ-

371 зать в' градѣ и архангелъ Михайль яви са пред' тѣхъ напрасно като
 блѣсакъ, и от страхъ паднаха долу на лицето си. У тѣзы нощь пакъ са
 яви царю аварскому и рѣчи му: скоро побѣгнѣ от тука със сичката
 сы войска. Ако лѣ нѣ, да знайшь чи утрѣ и тѣ умиращь и сичкыте
 твой чловѣци. И уплаши са тогѣзы царь тврѣдѣ и побѣгна през' тѣзы нощь
 и отиде на неговото си мѣсто. И други пѣть пакъ са надумаха перси
 да биятъ Цариград', и събраха се много силни юнацы. И когѣ додоха
 до градѣ, тамъ сы распрострѣха чадѣрите, защѣ по сухо бѣха дошлѣ,
 и не пущаха нищо за ѣдене да илѣзова у градѣтъ. И толкозы тѣглиха
 гражденѣте злѣ, колкото зѣха да умирають от глѣд, алѣ имаха надѣжда
 на бога и на архистратѣга Михайла. За тѣй утидоха пакъ на неговата
 чѣркова да му са молѣтъ, да имъ покажи чѣду кату и прѣвень. И в'
 едѣнь дѣнь исправиа слѣби персите по дувѣрите да влѣзатъ у градѣтъ.
 Амѣ архангелъ Михайль яви имъ са като блѣсъкъ страшниы, и като ви-
 372 дѣха тѣй чѣдо персите ! уплашиха се и хванаха мѣжду сѣбѣ сы да са
 секѣтъ. Струвашѣ имъ са, чи гы грѣжденѣте сѣкѣтъ. Тогѣзы, като по-
 знаха гражденѣте, чи съ поразѣнны аварыте, илѣзоха и тѣе и избѣиха
 колко можѣха.

И пакъ другѣ чѣдо що стѣна нѣкогы. Събраха се много народ'
 агарѣне и додоха на Цариградѣ. И тугѣзы царствуваше царь Костан-
 дѣнувъ внѣка, ѣмето му Ираклѣа. И той събрѣ народъ много христѣанскы.
 И утидоха у чѣрковата светому архангелу Михайлу, що са зовѣ Евсѣвиѣ,
 и тамъ се помѣлиха богу и архистратѣгу Михайлу да имъ помѣгни. И
 архангелъ Михайль що стѣри? Едѣнь дѣнь пробѣ сичкыте гемѣи агарѣн-
 скыи и много войскѣ удавы, тѣкмо трѣ гемѣи останаха и врѣнаха са на-
 задѣ. И на Чѣрмное морѣ градъ бѣше нѣкой, що са зовѣши Акѣлѣе. И
 събраха се съракѣни много и додоха да пленѣтъ тѣйзы градъ Акѣлѣе. И
 много майсторѣа струваха от вѣнъ градѣтъ и не можѣха нищо да стѣратъ.
 373 И тѣе са надумаха да бѣгатъ. А едѣнь отиде да имъ издадѣ градѣтъ.
 И каза имъ, защѣ не можатъ да призѣматъ градѣтъ, защѣ има христѣѣни
 вѣтрѣ и чѣркова ѣма на ѣме архангела Михайла. И тамъ ходѣтъ чловѣ-
 ците и молѣять бога, и не можите вѣе да стѣрите нищо. Тѣй като чѣха
 саракѣныте, стѣриха тамъ от вѣнъ със нѣкоя хѣтрѣсть, направѣиха градѣ
 дрѣвень със вѣжѣа и със врѣшенѣе, и вдѣгнаха едѣнь кѣмикъ голѣмъ от
 горѣ и пѣстиха го надъ покриву чѣрковны светому архангелу. И ѣнзы
 кѣмикъ тѣзы чѣсъ като гу пѣстиха, обрѣнаха имъ са лицѣта и плещѣте
 на крѣво, да кѣжимъ назадѣ. И на уногѣзы, щѣтѣ предѣде градѣтъ и на
 сичкыте царю болѣры и щѣто вдѣгнаха кѣмико, обрѣна се ѣнзы кѣмикъ
 и падна на тѣхъ и строшѣ много от тѣхъ. И тѣе, ѣкаѣнѣе, като пѣтиха

туй, туги́зы усѣти́ха са, чи са съгрѣши́лы. Амѣ́ щѣ стѣрѣ́ха на сѣтиѣ́ шото бѣ́ха устѣ́ли? Натѣ́варѣ́ха сы камѣ́лыте със ѣ́амѣ́анъ и със свѣ́щѣ́ и със ма́сло и изва́дѣ́ха от конѣ́те сы ю́зды́те сребро́то и занѣ́соха сѣ́чко у че́рковата светѣ́му архангѣ́лу Михаѣ́лу. От туги́зы стѣ́риха клѣ́тва || ме́жду 374 себѣ́ сы ве́ки да ны ѣ́даты на гра́дь Аколѣ́е за нѣ́коя злѣ́ ра́бота.

И дру́го чю́до послѣ́шайте, благосло́вѣны христе́ны, щѣ́ ѣ́ было от архистратѣ́га Михаѣ́ла. На фрѣ́нско мѣ́сто ѣ́маше нѣ́кой гра́дь, зѣ́е са Хо́не. И та́мь бѣ́ вода́ освещѣ́нѣ́е от архангѣ́ла Михаѣ́ла, дѣ́то я прѣ́вень наме́ри Ио́аннь Богосло́вь. И мно́го чю́деса́ стру́ваше она́зы вода́ на ѣ́ме архангѣ́лово. И ѣ́маше та́мь нѣ́кой кне́зь, ѣ́ленскаа вѣ́ра дръ́жеши. И ѣ́маше една́ дьще́рѣ́ нѣ́ма. И поѣ́ска да до́де на освещѣ́нѣ́ста вода́ да ви́де, щѣ́ ѣ́ и какѣ́ ѣ́. И заве́ди и дьще́рѣ́ сы. И до́доха и да́доха на дьще́рѣ́ му от она́зы вода́. И сѣ́бѣ́на и то́зы ча́сь исцѣ́лѣ́ и продѣ́ума до́брѣ́ и благода́ри́ бога и светѣ́го архангѣ́ла Михаѣ́ла. И туй́ като ви́дѣ́ башѣ́ ѣ́ на она́зы момѣ́, вѣ́рува в' Хри́ста и крѣ́сти са със сы́чки домѣ́ не́говь и мно́го ѣ́манѣ́е разне́си и съгра́ди́ та́мь една́ че́ркова голѣ́ма над' уна́зы вода́ све́щенна. И от то́гѣ́зы ми́наха се до де́ветдесе́ть го́дины, и ѣ́маше нѣ́кой отро́че, ѣ́мето му Архи́па от град' Крапо́лѣ́й, ути́ди на ѣ́нзы манасти́рь и оста́на ѣ́накъ ѣ́ го́дины и се́дѣ́ на манасти́рьтѣ́ нѣ́колко и ста́на по́ль 375 и па́зѣ́ши она́зы че́ркова. И на сѣ́ки де́нь стру́ваше чю́до от она́зы вода́. И ѣ́лените, като гле́даха на сѣ́ки де́нь като са стру́вать чю́деса́, зави́дѣ́ха и надѣ́умаха са да разва́лѣ́тъ манасти́рьтѣ́. И за светѣ́та вода́ надѣ́умаха са, защѣ́ ѣ́маше та́мь голѣ́ма рѣ́ка, зѣ́веши са Хри́са, и нате́кмѣ́ха да обрѣ́нать камѣ́то че́рковата, да разва́лѣ́тъ че́рковата и сѣ́чко мѣ́сто. Амѣ́́ бо́же повеле́нѣ́е не бѣ́ тѣ́й като тѣ́е ми́слѣ́ха, амѣ́́ са обрѣ́на вода́та на дру́га стра́нѣ́ и ни бѣ́ зарѣ́рь. То́гѣ́зы, като ви́дѣ́ха ѣ́ллените, засра́мѣ́ха се. И па́къ са надѣ́умаха да стѣ́рѣ́тъ. И дру́гы рѣ́ки́ двѣ́ ѣ́маши, щѣ́то тичѣ́ха от ѣ́сточна стра́на и отха́ждаха в' Ли́кѣ́ю. Е́дната́ рѣ́ка зѣ́вѣ́ха Ку́фа, а дру́гата Ко́ка зѣ́вѣ́ха. И те́зи двѣ́те ре́ки́ нате́кмѣ́ха да ги обрѣ́нать на че́рковата, и ути́доха от далѣ́чь и копа́ха дльбо́ко и изгра́ди́ха ѣ́кулу и зѣ́ха да пу́стѣ́тъ водѣ́та. И до́йде водѣ́та мно́го и при́ближи́ са бли́зу при че́рковата. И Архи́па, като ви́дѣ́ туй́ злѣ́, припа́дна на ико́ната светѣ́му 376 архангѣ́лу и припла́ка и ре́чи: помо́гни́ светѣ́й архангѣ́лы на тво́ята че́ркова и ме́не грѣ́шному. И то́зи час' ѣ́ви́ са архангѣ́ль Михаѣ́ль пред' не́го и дръ́жи в' рѣ́кѣ́та сы ко́пѣ́е. И ре́чи му: не бо́й са Архи́пе, тѣ́кмо вѣ́рувай. И излѣ́зе изъ че́рковата и ви́дѣ́ как' щѣ́ да слѣ́зе водѣ́та и да па́дни на стѣ́ни́те че́рковны. И архангѣ́ль Михаѣ́ль у́да́ри на́прасно със ко́пѣ́ето сы ка́ми́ко, щѣ́то бе́шы те́мѣ́лю на че́рковата. И ста́на про́пасть голѣ́ма ко́л-кото да съби́ре́ и двѣ́те ре́ки́ голѣ́мы, и водѣ́та вле́зы под' че́рковата и

тогѣзы не бѣ ніщо на ѡнзы манастиѣ зарарѣ. И от тогѣзы са нарече туй мѣсто Хѡне, а от прѣвень зовеша са Коласѣе.

И пакѣ на другѡ мѣсто, що са зовѣ Гѣрміа, и тамѣ имаше таквазы вода освещѣнна на име архангела Михайла. И кой отхождаше тамѣ, се уздравеша от сѣкаква болѣсть. И оназы вода имаше рѣбицы дрѣбны, и 377 тѣ лижаха на болните чловѣци тѣлото || и исцѣлѣваха. И на унѣй времѣ у Цариградѣ имаше нѣкой болѣринѣ името му Студіе. И разболѣ са от люта болѣсть и ни мѡжеше от нищо да са исцѣлѣ. И катѡ лижѣши, дѡйде нѣкой от Гѣрміа, името му Гѣлѣо, и дѡди у Цариградѣ да састани Студіа, болѣринатокѣ. И зѣ да му казува ѡнзы чловѣкъ зарадѣ оназы светая вода, какѣ струва исцѣлѣніе. И катѡ чѣю за туй Студіе, зарадва се и зѣ да са надѣва на пѡмощь бѡжѣе. И утѣди тамѣ със други болни и влѣзе у оназы вода светая и укѣпа се. И тѡзы чѣсъ исцѣлѣ и тѡй и другите болни сѣчкыте. И едѣнѣ от тѣхѣ имаше бѣло на окѡто, и тѡй исцѣлѣ. И катѡ вѣдѣ ѡнзы болѣринѣ Студіе толкозы чѣюдо та фѡна и разнѣсы мнѡго имѡніе и съградѣ черкова голѣма и остаѣвы тамѣ мнѡго имѡніе и на сѣки день дохѡдѣха болны, слѣпѣ и слѣкаѣвы и исцѣлѣваха се от оназы осветѣна вода.

И на времѣто, когѣто бѣше благочестѣѣви царѣ Михайлѣ и мѡйка му 378 Феодѡра царѣца, у Цариградѣ бѣши нѣкой ѣнокѣ името му || Маркіѡнѣ на манастирю светѡму архангелу Михайлѣ, що са зовѣ Евсѣѣо вѣтрѣ у Цариградѣ. И тѡйзы калѣурѣ, когѣ са разболѣши, вѣрача не трѣсеши, амѣ припадаше напредѣ икѡната светѡму архангелу Михайлу и оздравѣши. И едѣнѣ дѣнь са разболѣ и утѣды пакѣ предѣ икѡната, катѡ си струѣѣши по напредѣ, и не послѣша го архангѣлѣ Михайлѣ да му дадѣ здравѣ, амѣ го остаѣѣ да са пѣдѣпса. А роднѣната Маркіѡнова ѣщѣши да доѣдѣ вѣрача да го церѣ. А Маркіѡнѣ имѣ не дадѣ. А тѣе утѣдохѣ скрѣитѡмѣ, да не знѣе Маркіѡнѣ, на онѡгѡзы вѣрача. И дадѣ имѣ бѣлѣа, що се зовѣ ипѡѣта, и рѣчѣ имѣ: когѣ заспѣ Маркіѡнѣ, а вѣе го турѣти при глѣѣта му. И тѣе тѣй стѡриха. И през другѡта нѡщѣ заспѣха сѣчкыте, а Маркіѡнѣ ни заспѣ, амѣ катѡ лижѣши, вѣдѣ ангѣла Михайла катѡ чѣ излѣзе от олѣтарю черковны и сѣс нѣго двѣма младѣ момѣцы, и дѡдохѣ при ѣзглѣѣето Маркіѡново и намѣриха туй бѣлы ипѡѣта. И рѣчи архангѣлѣ Михайлѣ Мар- 379 кіѡну: що ѣ туй? И рѣчи Маркіѡнѣ: не знѣмѣ, ѡ архангѣлѣ Михайлѣ.

И рѣчи архангѣлѣ Михайлѣ: замнѣте туй ипѡѣто и занесѣти гу вѣрачѣтому, што го гѣ е напѣравѣлѣ, и даѣти му го. И онѣзы двѣта момѣка зѣха онѣй бѣлѣе ипѡѣта и занѣсуха го вѣрачѣтому. А архангѣлѣ Михайлѣ зѣ мѣсло от кандѣлоту, што бѣше напредѣ икѡната му, и помѣза Маркіѡна, и тѡйзы чѣсѣ оздравѣ. И по полѣнощѣ отѣди попо да пѣѣ ѣтрѣни и на-

мѣри Маркіана здрава. И рѣчи Маркіанъ на по́пато́к', какъ ѣ видѣль архангела Михайла. И на у́трѣ, ко́гдѣ сѣмна, ути́ди по́по и на́мѣри вра́чато́к, чи сѣ ѣ разболѣль. А то́й му рѣчи заради́ Маркіана и за архангела Михайла, какъ му ѣ ре́каль за бѣлито. И то́гѣзы, като чѹ ѡнзи вра́чь, ста́на и заве́доха го до че́рковата светому архангелу Михайлу, и се́дѣ тамъ е́динъ де́нь и оздра́вѣ и нещѣ́ ве́ки да са вѣ́рни у до́ма си, ами́ са по́калу́ере, и що ѣ́маше, сѣ́чкото си да́де на че́рковата светому архангелу Михайлу. И то́й тамъ остана.

И те́зы чуде́са, што́ приказвахме, благослове́ны христе́ны, ту́й сто́риль архангелъ Михайль. Ами́ да прика́жимъ ма́лко и за архангела Га- 380
врі́йла, и на се́тне щѣ́мъ ка́за и за двѣ́та, що са сто́рили.

Ка́зувать кні́гите че́рковни, що са ви́дѣли и разу́мѣли свети́й отці́, сѣ́чко ѣ́мъ архангелъ Гаврі́йль по́казува. Проро́къ Дани́йль то́й по́каза ви́дѣніе́то што́ го ви́дѣ. То́й благове́сті́ Йоакі́му и А́нны, и ка́за имъ, какъ да роде́тъ Ма́рѣа причиста́а богоро́дица. То́й но́сѣши не́й ясте́е у че́рковата светѣ́аа свети́х. То́й ка́за и Заха́рію проро́ку, какъ ще́ да имъ са́ роди́ Йоа́нь Кръсти́гель. То́й благове́сті́ и богоро́дицы и ка́за ѣ́ какъ ще́ да поро́ди го́спода Иису́са Хри́ста. То́й рѣчи Йо́сифу да зе́мы пречиста́а богоро́дица, да я уна́зы. То́й и на уну́й вре́ме, ко́гдѣ са роди́ Хри́сто́сь, рѣчи на пасти́рете да ѣ́даты у Ве́тле́емъ и да ви́деть отро́чето. То́й рече́ Йо́сифу да бѣ́га у Егѣ́петъ. То́й му рѣчи па́къ, да са вѣ́рни наза́дь. То́й и на му́роно́сиците благове́сті́ вскрѣ́сеніе́то Хри́сто́во. И те́зы чуде́са са́м сѣ́ архангелъ Гаврі́йль гы извѣ́рши.

Ами́ от се́га послу́шайте, благослове́ни христе́ни, и двѣ́та на едно́ що сѣ́ сто́рили чуде́са. Въ ца́рство Никѣ́фора ца́рѣ въ То́нїата бѣ́ше нѣ́-
кой ѣ́нок, името́ му Евти́мїе въ́ Светѣ́й горы Аѡ́на, познѣ́ница светому 381
Аѡна́сію, де́то сы́градѣ́ го́лѣма Ла́ввра. То́йзы Евти́мїе́ сы́градѣ́ е́днѣ́ че́р-
кови́ца ма́лка въ́ Свету́ю го́ру въ́ ѣ́ме светому́ Нико́лаю и тамъ са по́стѣ́ши
сас дру́ги калу́еры на мѣ́стото, що са зове́ши Дафні́. И сара́кїни до́доха
та плені́ха уну́й мѣ́сто. И случи́ са та до́доха до манасти́рють Дафні́ да
го плѣ́нѣть и не́го. И калу́еры́те като́ разбра́ха и побѣ́гнаха по го́рѣта
сѣ́чкыте до е́динъ. И свети́й Евти́мїе и то́й побѣ́гна. И онѣ́зы сара́кїны
до́доха и убра́ха манасти́рѣть и ути́доха си. То́гѣзы до́доха калу́ерите
и свети́й Евти́мїе и ви́дѣ́ха какъ ѣ́ плѣ́нѣнь манасти́рю и чу́де́ха се, що́
да сто́рѣть. И свети́й Евти́мїе ста́на та ути́ди да уби́ди уну́й мѣ́сто и ха-
ре́са му уну́й мѣ́сто, де́то ѣ́ се́га Дохи́рь манасти́рь, и тамъ ви́дѣ́ какъ
ѣ́ скрі́то мѣ́сто и ми́рно. И сы́градѣ́ тамъ дру́га че́ркова, па́къ на ѣ́ме све-
тому́ Нико́лаю, и напра́ви ма́лко келі́й. И приминѣ́ха се ма́лко динѣ́, и до́де
нѣ́кой члове́къ от Царигра́д, името́ му Нико́лае́, родни́на светому́ Ев- 382

тѣмѣю, и донѣси сѣчкото съ иманіе. И стана и той калуер' на тойзы ма-
 настирь Дохіарь и пристори си името съ Неофитъ на тойзы манастирь.
 И подирь малко динѣ стана игумень Неофитъ заради неговото добро и
 постъ. И роднината му Евтиміе постѣши самси на скрито мѣсто. И като
 стана егумень Неофитъ, развали тѣзы малка черкова и съградѣ друга,
 по-голѣма, и на около съградѣ град' и доварь голѣмъ да са упѣзы ма-
 настирать. И до тѣка направи и доврѣши му са иманіето и не можѣ да
 са подпише със образъ черковата. И заради тѣй бѣше скрѣбень Неофитъ
 и молаши са богу, дано му бѣ от нѣгде помогналъ да доврѣши писмото
 на светѣй манастирь. И богъ му послуша молѣніето и бѣ таквѣзы чюдо
 спроти Светѣаа горѣ Аѣонскыѣ. Кѣлкото до шейсетъ поприща има единъ
 островъ, зовѣ са Лукъ, и на тѣзы островъ бѣши метѣхъ манастирскы, и
 383 близо при тогѣс метѣха || стояше единъ стѣлпъ правъ от камень, напра-
 вень от прѣво время. И врѣху стѣлпу бѣши написано таквѣзы дѣмы: кой
 ма удари на главѣта, щѣ да намѣры много злато. И много чловѣцы фрѣ-
 лѣха със камикъ и получаваха го и нищо не намѣреваха. Амѣ за тѣзи
 рѣчь друга мѣсль бѣши: на стѣлпу врѣхутъ сѣнката му гдѣто опираше,
 когѣ истичѣши слѣнцито, тамъ бѣши скрито онѣзы иманіе. Амѣ богъ, ко-
 гѣто щѣши да обяви да са извади иманіето, той расмотрѣ. На тѣзы ме-
 тѣхъ манастирскы бѣше единъ момакъ млѣдъ до кѣ години и пристаанѣлъ
 бѣши да рабѣты на манастирю. И той хѣдѣши на онѣзы стѣлпъ и глѣ-
 даши и чюдѣши са. И в' единъ дѣнь утѣде тамъ и слѣнцето таманъ истѣ-
 куваше, и откри му богъ умѣть и разумѣ и видѣ, гдѣто опира на стѣлпу
 врѣхут' му сѣнката. И фѣна да копѣй тамъ и намѣри единъ мрѣморъ и
 384 под мрѣморѣтъ единъ кутѣлъ голѣмъ, плѣнь със желтицы. И като видѣ
 тѣй, растрепѣрѣ са и покрѣ тѣй мѣсто пакъ и тѣча на манастирю и убѣди
 на егумену Неофита и рѣчи: владѣко светѣй, иманіе много намѣрыхъ на
 метѣхо нѣши. Амѣ даѣ ми вѣри колко братѣ да идѣть със мѣне да го
 извадимъ и да го дунесѣмъ у мѣнастирю. И игуменѣтъ, като чю тѣй, и
 избѣ трѣма калуѣри вѣрны и проводи ги със гемѣа манастирска да до-
 нисѣтъ онѣй иманіе. И влѣзоха у гемѣата и плаваха ду тамъ и прѣлѣстиха
 се за иманіето онѣзы калуѣры и рѣкоха да го скрѣять за тѣхъ и да го
 поделѣтъ. И зѣха онѣзи мрѣморъ и привѣзоха го на шѣята на момкаток'
 и фрѣлиха го у морѣето на дѣното. И като го фрѣлиха бѣши вѣчѣрь, ко-
 гѣто пѣйха духовниците вѣчѣрна и излѣзоха от черкова и затворѣха ѣ.
 И тугѣзы кой чѣс' фрѣлиха момкаток' в' морѣето и той са помолилъ ар-
 хѣнгѣлу Михайлу. И явиѣхъ му се като двѣ орлѣ златокрѣлни и напрѣсно
 385 го извадиѣхъ от морѣето от дѣноту и донѣсоха го на манастирѣтъ на срѣд'
 черковата. И на утрѣ стѣна кандилѣрину, дѣто запѣле кандилѣта черковни,

да запали кандилата. Алá онéзы калúеры туй не знáсха, амí сы поделиха унуй имáние. И тогíзы, катó видѣ онзы кандиларинь уплáши са и сѣ́каше, чí é нѣ́кой приведéние. А онзы мóмакъ от стрáхъ заспáль вѣтрѣ у чéркова. И тогíзы тíча онзы кандилáринь и убáды на егúменатúкъ и рéчи: владíко светíй, привѣ́дéние и съблáзнь нѣ́кой видѣхъ у чéрковата. И рéчи му егúмено: щó са боíшь? Сторí крѣсть на сѣбѣ сы и влѣ́зь без' стрáхъ. И утíды пакъ да влѣ́зы у черкова и пáкъ не смѣ́й, амí са пáкъ' врѣ́на наза́дь и рéчи пáкъ егúмену. И катó чúо туй егúмено, стáна и утíды у чéркова и видѣ́ и тóй хубеве, чí й íстинна кáкъ лежí онзы мóмакъ насрѣ́д' чéрковата и íма кáмикъ привѣ́занъ на шѣ́ята сы. И удáри го игúмено със пáтерицата полéгичка и събудí са и рéчи онзы мóмакъ: убадéти мы, братíе, дé самъ сéга; мéне ми са стру́ва чи сѣ́мъ у морíето на д́ноту, 386 дéто ма фрѣ́лиха трíте калúеры. И рéчи му егúмену: не зна́йшь лы, где сы? Тука си у манасти́рь, и туй чéркова, и éто самъ тúка и азъ, егúмень Неофíтъ. Амí ни кажí, щó щéшь тúка и щó сы патíль? Тогíзы кажи имъ онзы мóмакъ: оставéти ма мáлко да се посвѣ́стé. И зé да имъ кáзва сичко порéдомъ, щó е патíль от онéзы калúеры. Тугíзы му рéчи егúмень: тí сѣ́ды тúка до дé сѣ́мни, а нѣ́ да сврѣ́шимъ úтрьна отвѣ́нь чéрковата, додé дóдетъ от пресгáнищито и онéзы трíте калúеры да видѣ́тъ и тíе чúдо, щó é стáнало. И на úтрѣ́ дóдоха и трíмата. И рéчи егúмено: щó стóрихте за онáзы рáбота, отцы мóй. И тíе рéкоха: лъжá е былó, владíко светíй, и присмѣ́ ни са, а нѣ́ го ѱ́увахмы и распѣ́дихми гу, и тóй! побѣ́гна от насъ. И егúмень кáже: слáва тѣбѣ́, Христe бoже, слава тебѣ́ Прíидíте да улéзимъ, братíе, || у чéркова да благодарíмъ бoга. И катó 387 влѣ́зоха у чéркова, видѣ́ха, чé чловѣ́къ лежí насрeд' чéрковата, и кáмекъ привѣ́занъ на шѣ́ята му. И катó видѣ́ха тэ́зы трíте калúеры, от стрáхъ б́ыха безгласны. Тогíзы имъ заповѣ́да егúмену да донесѣ́тъ онуй имáние на манасти́рю, и оногóзы мóмка стóри гу калúера на онзы манасти́рь. А егúмено Неофíтъ тугíзы подпíса чéрковата и укрáсї а и нарéчї а на íме светóму архистратíгу Михаíлу и Гаврíйлу.

И дрúго чúдо послúшайте на тóйзы манасти́рь, щó é стóриль архáнгель Михаíль и Гавраíль. Тойзы манасти́рь та б́еши съградéнь на едно м́есто междó гьстá горá на óколу му и безвóдно м́есто. И щó б́ыха чловѣ́ците на онуй м́есто, нéмаха водá да пíеть, амí от далéчь б́ешы доведíна до трí пóприща, и ископали б́ыха и дóхождаше у манасти́рю. И онáзи водá б́еши на главíта сы сладкá и добрá, амí докíтъ да дóдеши до манасти́рю стáваше злá, от сл́нцето горéща и пакъ б́еши от земíта л́бта прѣ́сть и бóлестна. И чловѣ́ците, дéто я п́яха, доб́ываха 388 бол́снь от нѣ́я, пачé óтокъ на кракáта си добываха. И гол́мъ скр́бъ

и грижа їмаха у манастирю зарад' оназы вода. И в' лѣтѣ шість хїлїяди и седемдесѣть и седемь, в' царство Палеолога царѣ събраха се калуѣры у манастирють, да са надумать, какъ да сторѣть оназы вода. И сѣки порѣдомъ продумаха и на сѣтнѣ избраха една дума сїчкыте: да направать сулнѣры голѣмы и да ископѣять земѣта дльбоко и да угудеть сулнѣрите да дохѣде изъ тѣхъ водѣта до мьнастирю. И катѣ сториха тѣйзы згѣворь, Θεοδύλѣ нѣкой, калуѣрь мѣйсторь и хїтарь на зїданїе, и зѣ на сѣбѣ сы тѣзы рѣбота да я доврѣши. И натѣкмї, да кѣжимъ катѣ от ѹтрѣ да за започѣни да рѣботы. И през' тѣзы нѣщъ явї му са архангѣль Михаїль и Гаврїиль и рѣкоха Θεοδύлу: чловѣче, що са трѹдишь зѣлоду и стрѹвашъ тѣлкосъ хѣрчъ на манастирю? Да знѣйшь, чѣ

389 утрѣ ще да дѣйде водѣта у манастирю самѣ. И Θεοδύлѣ тѹй катѣ чѹ, стрѹваши му са ѳтї е стѣналь и дума със тѣхъ. И рѣчи имъ: молї ви са на вѣше госпствѣ, покажѣти мы, гдѣ ѣ водѣта? И тїѣ го зѣха за рѣката и рѣкуха му: илѣ да ти убѣдимъ гдѣ е. И завѣдуха гу у манастиро и зѣха мутїка и раскопѣха, и истѣче вѣда нѣпрасно. И дѣдоха му от нѣя и пї. И беши слѣдка тврѣдѣ. И тѹй вїдѣ и събудї са Θεοδύлѣ. И вїка сїчкыте брѣтїе и кѣза їмъ и рѣче имъ: вїдѣхъ у тѣзы нѣщъ двѣта архангѣла Михаїла и Гаврїїла. И кѣзаха ми, какъ їма водѣ вѣтрѣ у манастирю. Амї елѣте да їдемъ и да раскопѣймъ онѹй мѣсто, дѣто ми гу показѣха, да вїдимъ їма ли водѣ. И утїдоха калуѣрите със Θεοδύла на еднѣ и раскопѣха мѣлко и явї са жїла вѣднал, и пѣкъ покопѣха пѣ-дльбоку и излѣзе водѣ мнѣго и сладка дѣста. И прослѣвиха бога и светїй архангѣлы Михаїла и Гаврїїла. И їмѣть тѣзы

390 водѣ и до днеска катѣ агїѣзма, и кѣй пїѣ от нѣя със чїста вѣра, прїѣма исцѣлѣнїе.

И у Цѣриград' бѣшы нѣкоя женѣ болѣрка, їмето ї Анна. И случї ѣ са та са разболѣ, до гдѣ и онемѣ. И щѣтѣ бѣха на ѳколу ѣ, рѣкоха чї е умрѣла Анна. И мѣшь ѣ бѣшы отишѣль на сѣло. И провѣдиха за нѣго да дѣде да си погребѣ женѣта. И Анна лѣжѣ едїнь дѣнь катѣ мрѣтва. И мѣйка ѣ сестрїте ѣ и плѣчаха и чѣкаха да дѣде мѣшь ї да я погребѣ. И когѣ бѣ пѣд' вечарь, прострѣ си Анна рѣцѣте и рѣчи: слѣва тѣбѣ прѣчїстѣя богорѣдица. И стѣна и цѣлуна мѣйка си и сестрїте сы. И попїта ѣ мѣйка ѣ: що тѣ, сынко? А тїй не щѣ да продѹма. И на утрѣ довѣдоха дохѣвника ѳца, и тѣй със мнѣго мѣлба едвѣмъ продѹма Анна и рѣчи: не мѣга, ѳче мѣй духѣвни, да тї испѣвѣдамъ сїчкоту, що сѣмъ вїдѣла, чѣдно и стрѣшно. Амѣ слѹшѣй да тї кѣжа мѣлко, що мї е на ѹмь. Азѣ, катѣ плѣчаха, сѣ чѣвахъ, амї не мѣ-

391 жѣхъ да дѹмамъ на ѳнзы час', катѣ ѳ далѣчъ чѣвахъ глас'. И тогїзы

видѣхъ, чи до́доха катѡ два мѣжѣ нѣкой стра́шны, и стру́ваши ми са, как' са́ тѣзи двѣта архáнгелы Михаи́лъ и Гаври́иль. И тѣе то́лкозы свѣ-
 те́ха, кой мо́же иска́за тѣ́хната свѣ́тлость. И тѣе ма по́еха, на́прасно ма
 в'знѣсо́ха до небі́ето и щотѡ помі́слювахъ азъ а тѣе разумі́вахъ. Защо́
 азъ зна́яхъ, чи сѣмъ грѣ́шна и щѣ да са мѣ́ча, и тѣе туй мислѣ́ха да ма
 туреть въ а́дь. И кату ма занѣсо́ха до небі́ето и видѣ́хъ та́мъ, чи мно́го
 пѣ́яхъ със голѣ́мъ глас': св(а)тъ, св(а)тъ, св(а)тъ, госпо́дь Савао́въ, ис-
 плни́ небо и зѣ́млю слави е́го. И архáнгелите, щотѡ ма нѡ́сѣ́ха, рѣ́ко́ха
 ми да са поклони́, и азъ туги́зы от стра́хъ па́днахъ и поклони́х са, и
 кому́ са поклони́хъ, не зна́я, и де́то са поклони́хъ, от та́мъ чо́ухъ глас'
 голѣ́мъ рѣ́чи: замнѣ́те та́зы женá и заведѣ́ті я в' а́дь. И туги́зы на́прасно
 ма гра́бна́ха стра́шныте онѣ́зы а́нгелы и заведо́ха ма на едно мѣ́сто
 темно́ и стра́шно та ма уста́вихъ а́нгелите самáе. А тѣе остѣ́пихъ от
 мене́ и веки гѣ́ не видѣ́хъ. И бѣ́шы уну́й мѣ́сто те́мно. И та́мъ бѣ́ха 392
 мно́го наро́дь чловѣ́ци, и пла́чь мно́го. А áзе са смѣ́сихъ сас тѣ́хъ и
 мно́го пла́кахъ и дѹ́махъ, кой мене́ грѣ́шнаа да ми помѡ́гны на туй
 мѣ́сто злѡ. Ами́ ты, о пречі́стаа богоро́дице, помогни́ ме и изба́ви ма
 от туй мѣ́сто злѡ. Акѡ́ бѣ́ла живá, да са покáа със сичко́ срьдце́. И
 дру́ги грѣ́шници пла́чеха та́мъ и дѹ́маха: и тѣ́ ле ту́ка до́йде, сирѡ́та,
 да са мѣ́чешъ? Или́ и тѣ́ непослу́ша светѡ́е евангелі́е щотѡ уче́ши насъ
 да се́ покáемъ? Туй чо́ухъ и видѣ́хъ зли́ мѣ́ки. И рѣ́ко́ха: стани́ от ту́ка,
 чи пречі́стаа богоро́дица дарѹ́ва ти живо́ть за два мѣ́сеца. И рѣ́ку́ха
 ми: иды́ и прости́ са сас мѣ́жува сы бра́та, защо́ по двѣ́та мѣ́сеца па́къ
 щѣ́мъ да та зѣ́мимъ. И на́мерых' са ту́ка на посты́лката. И рече́ ѥ́ ду-
 хѡ́вникъ: що́ сы имáла вра́жба със диверѣ́ сы? И рѣ́чи Анна: вра́жба
 йма́хъ колкото не мо́жахъ да го глѣ́дамы́ пред се́бѣ́ си. Ами́ ти се мо́ле,
 отче светѣ́й, да рече́шь на мѣ́жá мы да ста́на калѹ́ерица, защо́ мы рѣ́-
 ко́ха а́нгелите па́къ щѣ́ть да ма зѣ́мать. И ё́то ми́ш ѥ́й до́де, и рѣ́чи 393
 му духѡ́внику: то́ята женá стра́шно ка́зува, оста́ви а да ста́не калѹ́ерица.
 И рече́ мѣ́ж' ѥ́й: не́ е възмо́жно, ѡ́тчи, да си оста́вѣ́ женѣ́та, защо́ е
 іо́ще млада́ до ѥ́к годі́ны, да приби́рѣ́ грѣ́хъ със не́я. И рѣ́чи му ду-
 хѡ́вникъ, как' ще́ поди́рѣ́ два мѣ́сеца да умре́, кой тѣ́ е фа́йда? И то́й
 рѣ́чи: болна́ва ѥ́ и не зна́й, що́ дѹ́ма, ами́ не́я не уста́вамы́ да ста́не
 калѹ́ерица. И кугы́ наврѣ́ши двѣ́ мѣ́сеца, умрѣ́ женá му. И прика́зу-
 ваше́ Анина ма́йка, отка́къ е видѣ́ла Анна туй видѣ́ніе, по е́дніщѣ́ еде́ши
 хлѣ́бъ на де́нь и туй до ве́чара на ѥ́ час' и води́ тѣ́й пѣ́еши сас мѣ́ра,
 до́гдѣ́ умрѣ́. И тѣ́й бы на покáйні́е Анна.

Ами́ послу́шайте и дру́го чо́до, благослове́ни христѣ́йне. И в' Алек-
 сандрі́а бѣ́ши е́днá мо́ма некрѣ́стина, сира́чи от ба́ща и от ма́йка. Ами́

бѣши твѣрдѣ болѣрка. Едѣнь дѣнь хѣдѣши у градѣната си та са расхѣ-
дѣше из ѡшките да бирѣ емѣшь от дрѣвѣята И вѣдѣ едноу чловѣка дѣ
394 привѣзува вѣже да са обѣсы. Повѣика го момѣта и рѣчи му: що щѣшь
да стѣрышь, ѡ чловѣче! Станѣи да ти рекѣ нѣкоя рѣчѣ. И стана чловѣку
и тѣй му рѣчи: защо щѣшь да са обѣсишь? И рѣчи ѣи чловѣку: остави
ма да умрѣ по скѣро, защо ѣмамъ злѣ дльжнѣици от голѣмо злѣ што
тѣглѣ. Зарадѣи тѣй щѣ да са обѣсе. И тѣй му кѣже: кѣлко си дльжинѣ?
Тѣй рѣче: ꙗ желтѣицы. Рѣчи му момѣта: азѣ да ти дамѣ тѣзы желтѣици,
тѣку са не дѣй убѣсѣюва. Извѣады момѣта и дадѣ му ꙗ желтѣицы. Преми-
нѣха са вѣари кѣлко времѣ и засиромашѣ онѣзы момѣ и лѣжѣши и плѣ-
чѣши, тѣлкозы засиромашѣ, кѣлкотѣ зѣ да кѣрви. Подѣирѣ мѣлко разболѣ
са онѣзы момѣ и лѣжѣши и плѣчѣше, кѣкъ умѣира не крѣстина. Дѣмашѣ
на кумшѣетѣ сы: молѣю ви са крѣстѣти ма. И тѣе дѣумаха: кѣй да прѣемны
кѣрва та да ѣ крѣсти. Ни рѣчѣши ни едѣнь да са наѣмни. И вѣ едѣнь дѣнь
ѣвѣи са ѣнгѣль хранѣтель на душѣта ѣи на обрѣзѣ кѣто онѣгѣзы дѣто щѣши
да са обѣси, и рѣчи на момѣта: що си скрѣбна? И тѣй рѣчи: защо самѣ
395 некрѣстина и желѣа да сѣмѣ хрѣстѣянка, а тѣо нѣкоѣ не ꙗ рѣчи да мы на-
станѣ да ма крѣсти. И рѣчи ѣи архѣнгѣла: да ти доведѣ ѣс чловѣцы да
тѣ крѣстѣть. И утѣи(дѣ) и доведѣ архѣнгѣла Мѣхаѣла и Гѣврѣйла на обрѣзѣ
прѣстѣоли са кѣто еднѣ болѣры. И завѣдохѣ момѣта на чѣркова и рѣкохѣ
на попѣвите: нѣе прѣемами тѣзы момѣ блѣдница (курва) да бѣдѣ хрѣстѣянка.
И онѣзы попѣви фѣнаха и крѣстѣихѣ ѣ. Пѣкъ ѣ зѣхѣ онѣзи болѣре от чѣр-
кова и завѣдохѣ ѣ у кѣщѣта ѣи, а тѣе са вѣзнѣсухѣ от нѣя, вѣки са невѣ-
дѣха. А роднѣната ѣи и комшѣите ѣи вѣдѣхѣ, кѣкъ ѣти крѣстина, и попѣ-
тахѣ ѣ: кѣй та крѣсти, кѣй ти бѣши крѣстникѣтъ? И тѣй не знѣаѣши, кѣй
бѣши крѣстник и не мѣжѣше да са упрѣви. А комшѣитѣ ѣи утѣдохѣ на пѣ-
трѣйрхѣток' Алѣѣандрѣйскѣи и рѣкохѣ му: влѣдѣко свѣтѣй, ѣди кѣя блѣд-
ница (курва) кѣже, чи сѣм' крѣстина, а тѣе крѣстника нѣма. Мѣжѣ ли тѣй
да бѣдѣ? И повѣика пѣтрѣйрху попѣвите и рѣчѣ имѣ: вѣ ли крѣстѣихѣ
онѣзи блѣдница (курва)? И рѣкохѣ му попѣвите: нѣе, влѣдѣко свѣтѣй ѣ
крѣстѣихѣ. И рѣчи имѣ пѣтрѣйрху: кѣй бѣши крѣстнику? рѣкохѣ попѣ-
вите: едѣи кѣй болѣринѣи и ѣди кѣй. И повѣика пѣтрѣйрхѣ онѣзы двѣта
396 болѣры и рѣчи имѣ пѣтрѣйрху: вѣе лы крѣстѣихѣ онѣзы блѣдница (курва)¹⁾
и блѣхѣ крѣст(н)икуви? И тѣе рѣкохѣ: не сѣмѣ нѣтѣ знѣаѣмѣ кѣй блѣль.
Тѣгѣзы пѣтрѣйрхѣ мнѣго пѣта и чѣдѣши са. И тѣгѣзы пѣзнѣ пѣтрѣйрху,
чѣи нѣкое бѣжѣа рѣботѣа, и повѣика попѣвите и момѣта и пѣтахѣ ѣ: знѣишь
ли нѣйдѣ да си стѣорѣла нѣкое добрѣ да си стѣорѣла? И сѣс мнѣго испѣ-

¹⁾ Това пояснение винаги е написано отъ страни, види се зашото думата блудница не ще да се е считала доста понятна.

тува(не) едвамъ убáди, какъ ё стóрила тóлкозы малостýна със оногозы чловѣка, дѣто щёши да са убѣсы. И от тамъ разумѣха сѣчките, чи са билѣ божіе архангель Михайль и Гавріиль. И подирь мálко бѣ живá оназы дѣвица (момá) и пристáви са и ангели бóжіа зѣха ѣ душата.

Тѣзи дýмы и тѣзы чюдеса, дѣто гы приказахмѣ, благословѣны христїени, туй сѣчко са áнгелите стрували чýдо, дѣто днѣска празднýваме. Имаме ёнакъ мнóго чюдеса да кáзваме, щото сѣ струвале ангелѣй божіе. Амѣ дóста е нам тóлкозы, кóлко то да разумѣмъ и да прослáвим бога и архáнгела нѣговы. Подобáва да струваме и нѣ, кáто е угóдно 397 богу и светѣте áнгелы, нѣ мнóго да ядѣмъ или мнóго да пѣмъ или да празднýваме със свирне и със игръ или със пѣснѣ дѣáволскы, амѣ да празднýваме сас благодарѣнїе и със славослóвїе, а не да са упѣваме. Защó кáже прорóкъ : ó гóрѣ на тѣзы, дѣто провáждать динѣте сы у тáзы прóпасть, пѣйници кóлко у бóлесть пáднаха, кóлко у тѣмница се затвóриха зарадѣ беззакóнна рáбота що са сторѣлы на пѣйнство. Вѣйте и познáйте, благословѣны христїены, от гдѣ ни намѣрѣ тóлкозы злинá и бѣдá, нѣ защо дрýго, амѣ защó вѣды нас бóгъ, че смѣ злóмысльницы и завѣстницы и поднослѣви. Зарадѣ туй богъ пýща на нас дрýги езици погáни да ни досѣждьтѣ и да ни мѣчатъ на сѣки дѣнь, защó ако бы видѣль нас богъ, че хóдимъ по христїянски зáконъ, да са боѣмъ богу, да сме смирены и крóткы, да имáме любóвь мѣжду нас, и богъ бы са за нас умилиствѣль, и що му са помóлимъ, послушаль бы насъ. Защó прорóкъ Ісáїа тѣй кáже, що е рѣкаль богъ сас устáта нѣгови, рѣчи : 398 акó ищеты, да послушаты мѣне. Благо и добрó да имáте на земѣта ваша, да ядѣте на блáго мѣсто, да са наслѣдѣте душáта вáша. Аколѣ не щѣты да послушаты мѣне, ору́жїе да вы поядѣ. Устá госпóдня дýмаше туй. И прорóкъ Моисѣу тѣй дýмаше, рѣчи богъ : акó хóдиты по мóе зáповѣдь и по мóе повелѣнїе, да послушате. Да дáмъ азъ вáмъ дѣждь на времѣто своѣ и земѣта да вы дадѣ плóдь свóй и полѣто да вы дадѣ хлѣбъ вáмъ до сѣтестъ. И да дáмъ на земѣта вáша мѣрь и плѣнство и войскá да не приминѣ през вашата земѣ. Ако лѣ не послушаты мѣне и не хóдите по мóй пѣть и мóа зáповѣдь не дрѣжѣте, да доведá азъ на вáсь сýша, да сѣете зáлоду сѣмето вáше и да изядѣтъ стóката вáша вáшете злóмысльницы, предъ вáсь да си обрѣна лѣцето мóй от вас и да вѣ остáвѣ на душмáните вáши да вѣ сьтрѣять със досѣдены, да зарѣчамъ на небѣто да стáне кáто желѣзо, да не пýсти дѣждь, || и земѣта да стáни кáто мѣдь, да не прорьстѣ нѣщо от нѣя, и 399 трóдь вашъ, що са мѣчите, да вы бѣди зáлоду ; и дрѣвѣята тóлкосъ да вы не дадѣтъ плóдь свóй, и да пýстѣ на вáс звѣрїе зѣмскѣе. да ядѣтъ,

вѣшать добѣтакъ, и да бѣде земѣта ваша пуста и дубравите вѣшы
 пусты. Като хѣдѣти вѣе кам'то мѣне на стрѣнь, и азъ да трѣгна кам'ту
 вѣсь лѣтость на странѣ. Тѣй кѣже господь богъ свѣтый Исраилевъ.
 Чѣхте лы, благословѣны христѣни, кѣкъ ны зарѣча богъ страшно. Амѣ
 и нѣе чѣваме на сѣки дѣнь, дѣто учѣи насъ свѣтоѣ евангелѣе, алѣ нѣе ни
 гу слѣшае нѣтъ на умѣтъ сы го ни полѣгаемы. И не щѣмъ да бѣдемъ
 кам'то бога и не прѣемами кѣкъ ны учѣтъ насъ кнѣгѣте черковны и кѣкъ
 ны апѣстольте зарѣчувать, да са не упѣваме, като кѣже апѣстоль Пѣ-
 вель: неопивѣайте са вѣно, въ нѣмъ же ѣсть блѣудъ. И пѣкъ кѣже дрѣго:
 братѣе, тѣй да знаѣте. ѣти нѣтъ кѣрви, нѣтъ пѣйници, нѣтъ завѣдници,
 400 нѣтъ маѣѣосницы || нѣтъ щѣто тѣй стрѣвать, царство небесное не мѣгаютъ
 да намѣрѣтъ. Тѣй сѣчко чѣваше на сѣки дѣнь дѣто рѣчи апѣстоль Пѣ-
 тръ. Като пѣсь когѣ са избѣлва и пѣкъ са обрѣне на свѣой балвѣчъ, тѣй
 и нѣе вѣдимъ нѣкогого, чи стрѣва злѣ и безакѣнство, а нѣе са гнѣсимъ
 отъ нѣго, а нѣе ѣтрѣ стрѣвами тѣй злѣ. Амѣ кнѣгѣте наѣше щѣ зарѣчу-
 вать намъ? Да са не опѣваме, кѣжать, защѣ пѣйнство (е) мѣйка и кѣ-
 рень на сѣчкѣте грѣховѣ и злѣму и добрымѣ чловѣку. Ни едѣнь чловѣ-
 вѣкъ нѣма добръ рѣзумъ на пѣйнству до дѣ не продѣума злѣ рѣчь. И
 вѣдимъ мнѣго пѣйни чловѣцы дѣмать безпѣтно, а нѣе имъ са прѣсмѣ-
 вамы. А ѣтрѣ, когѣ са упѣмъ нѣе, а тѣ дрѣгѣте са намъ прѣсмѣвать, и
 нѣ туко чюдѣнцы, амѣ и наѣши чловѣцы. Заедно са прѣсмѣвать. Амѣ
 нѣ туко стрѣвать сѣромѣсыте, амѣ и болѣрите тѣй стрѣвать. Амѣ коѣ
 фѣйдѣ имѣ отъ тѣй братѣе? Нѣщо нѣма, тѣкмо срамъ и грѣхъ и омѣраза.
 Зарадѣ тѣй учѣтъ насъ черковнѣте кнѣгѣ, да са пѣзимъ отъ мнѣго пѣтѣе,
 401 защѣ чловѣкъ, щѣто стрѣва злѣ на пѣйнству, ни подобѣва нѣтъ да
 дѣмамъ нѣты да пѣшѣмѣ. Амѣ зарадѣ тѣй, благословѣни христѣны,
 кѣлко мѣжимъ да са пѣзимъ отъ мнѣго ястѣе и отъ мнѣго пѣтѣе; дѣста е
 намъ да пѣмъ кѣлкотѣ да си не загѣбѣмъ умѣтъ и да знаѣмъ, щѣ стрѣ-
 вѣамѣ. И ако та нѣкой насѣлы да пѣешъ мнѣго, а тѣ го ни слѣшай,
 макѣръ да тѣ ѣ свѣой чловѣкъ, макѣръ и да е пѣпъ, макѣръ и владѣка
 да ѣ илѣ дрѣгѣ нѣкой да ѣ, а тѣ го не слѣшай нѣкакъ да пѣешъ безъ
 мѣра. Ако са расрѣде на тѣбѣ а ту ѣтрѣ щѣ да го и срамъ отъ тѣбѣ и
 ще да тѣ захвѣли и да ти са чѣудѣ, защѣ стрѣвашъ вѣла божѣа, когѣ ни
 пѣешъ мнѣго, нѣжелы томѣзы, щѣто тѣ кѣра да пѣе(шь) мнѣго. И богъ,
 щѣто ѣ насъ спѣдобѣль та смѣ дачѣкали днѣшнѣять дѣнь, тѣй да спѣ-
 добѣ насъ на царство небесное, ѣти тѣму подобѣва сѣчка слѣва и чѣсть
 и поклонѣнѣе до вѣка амѣнъ.

Мѣсець Декѣмвриѣ е. Жѣтіе преподобнаго отцѣ на́шего 402
Саввы освещѣннаго на́ставника, пу́стини жѣтель. Отче
благословѣ.

Преподобныхъ отецъ нашъ Саввы, освещѣнный бѣшы въ царство
 Θεодόσιε Μάταго, от мѣсто Кесарійско, от село Мута́ласко. Баща му и
 ма́йка му бѣха христїєни. Башиного му і́ме Јо́анн', а ма́йка му Со́φια.
 И когѣ стѣри светїй Саввы години є, отїде на манасти́рю Флаві́нскый,
 да учї кнїга и прїє і́ноческый чїнъ и скѣро научї и ψαλті́рю и сїчкы
 за́конъ манасти́рскы и добрѣ са подка́нюваше на правїтото черкѣвно.
 И сѣда у манасти́рю годїни дѣсѣтъ и помїсли да їде на Јерусали́мъ, да
 сѣдї тамъ на о́колу по пустыньго. И тогїзы архимандрїгъ повїка све-
 того Савве и подума му скрігомъ и рѣчи му: азъ, чѣдо, със божїе по-
 велѣнїемъ та оста́вѣмъ да утїдишь на Јерусали́мъ, амї тї єнакъ не трѣ-
 буваше да излѣзишь от дружі́ната сы. Амї когѣ сы намїслилъ, идї и
 господъ да тї бѣде на по́мощъ. И тїй утїди със' по́мощъ божїе въ 403
 Јерусалимъ и светїй Саввы чұ зараді́ светѣго Евѣї́мїе, как' по́сты на
 възтѣчна странї́ от Јерусали́мъ по пустынієта и свѣтешы като свѣтїл-
 никъ. И отїде при нѣго и віде светѣго Евтї́мїе, чї отхѣждаше у черкови,
 и помѣли му са със' слѣзы, данѣ го прїєми при нѣго. И светїй Евѣї́мїе
 поучї го нѣщо ма́лко и рѣчи му: ча́до, неподоба́ва тебѣ на манасти́рю
 да сѣдїшь, защо си єнакъ мла́дъ до осемнадѣсѣтъ годїны, амї є по-до-
 брѣ да їдешъ далѣчь от манасти́рю, чѣдо моє. да їдешъ при Θεокті́ста
 инока и голѣмо нѣщо щѣшь от нѣго да прїємнишь нау́ка и добро. И
 блаженны Саввы рѣче: ві́жъ, честнїй ѡ́тче, дѣто є преразұмный богъ
 на сїчко добро, какъ їщи да ма спасї и наста́ви ма на твоїте ры́цѣ. И
 сѣги що мї заповѣдашь да го стѣрѣ. И тогїзы великіє Евѣї́мїе проводи
 го до блаженнаго Θεокті́ста и даде писанїе да са загрі́жи за нѣго Θε-
 окті́стъ. И дұмы прорѣчески рѣчи, дѣто є душѣлъ тѣйзы и ходи по ка-
 луерско жїгїе, ще да бѣде просла́вєнь по сычките по́стныци, що єъ по 404
 тїзы Палестї́на, и пакъ ще да бѣде архимандрїгъ на тѣзы четиредесѣтїхъ
 манасти́ры. И сѣдѣ светїй Саввы при блаженнаго Θεокті́ста дѣсѣтъ го-
 дїны, слугұваше денїє и нощїє. И случї са та са предста́ви блаженни
 Θεокті́стъ на мѣсеца септѣмвриѣ, на трѣти дѣнь. И доды светїй великіи
 Евѣї́мїе и погрѣби го и поста́ви егұмина Мари́на, нї́кой калұгеръ от тозы
 манасти́рь. И тогїзы бѣвши стѣрилъ светїй Саввы трїдѣсѣтъ годїни и
 над сїчкыте бра́тіє надмину́ваше със по́сть и със бдѣнїє и послушанїє.
 И позна к' щѣ да се развали́ мѣнасти́рскы за́конъ и отїде на дру́га
 странї́ при светѣго Герѣ́сима и свѣтешы като свѣтїлникъ по она́зи пу-

стинѧ. И на едно поточеши седѣ на вѣсточна странѣ седемъ годѣны и очисти си умѣ и погледѣ толкозы, колкото му са открь лице и видѣ славу господне. И от тугѣзы му са исплѣни срѣдцету от духа светѧго и направи тамъ на срѣдѣ ѡнзы потокъ една малка черкова и олтарѣ светъ

405 постаѣи и прѣе със' него одного свещенника да му литургикува, зашѣ ни щѣши сам'си да струѣ литургиѧ. Имаше кротость голѣма и смеренѣе, любѣше и дръжѣши Христовата дѣма щѣто рѣчи у светѣе евангелѣе: научѣти са от мене, ѡти сам' азъ кротакъ и смеренъ със' срѣдцѣто. И тѣй учѣши и казуваше да станемъ със' тѣзы кротость спроти наказы дѣволски, щѣто нѣ досѣжда. И в' една нѣщъ излѣзе от келѣята сы светѣй Саввы на вѣнка и хѣдѣши тамъ из' потѣкотъ и читѣши Псалтирю, и видѣ видѣнѣе страшно от западна странѣ на потѣку, дѣто му е сѣга полѣжено тѣлото между двѣте черковы. Видѣше стлѣпъ огнѣнъ че стоѣшы от земѣта и стѣгаши до небѣето. И катѣ видѣ страшнѣту тѣй ведѣнѣе, зарѣдва се и помѣсли тамъ и рѣчи: тѣй страшно чѣдо нѣ е тѣй нѣщо другѣ, амѣ е тѣй дѣмъ бѣжѣе, и седѣ тамъ на мѣлба догдѣ са развѣдѣли, и тогѣзы отѣды тамъ, дѣто видѣ стлѣпать огнѣны със' голѣмъ страхъ и намѣры пещерѣ голѣма и черкова чѣдна, дѣто имаше || бѣжѣи ѡбразъ. Ина вѣсточна

406 странѣ ѡбразъ бѣши от бѣга стѣорѣнъ, и на сѣверна странѣ намѣры дѣмъ голѣмъ и мѣсто шѣроко за слугѣване и от плѣдне да влѣзова мѣсто шѣроко и видѣло от слѣнцѣто. И тѣзи пещерѧ катѣ а видѣ светѣй Савва, зарѣдва се тѣрдѣе и украсѣ а със' пѣмощъ бѣжѣю и утѣрдѣ а и тамъ запѣвѣда да се пѣе канѣнъ вѣ сѣбѣга и в' нѣдѣлю. И тѣй по малко по малко със' благодѣтъ бѣжѣю та се умножѣха дружѣина и стѣнаха до пѣдесѣтъ светѣй отцѣ. И катѣ се умножѣха мнѣго дружѣина и направѣиха келѣи мнѣгу на ѡколу онѣй потѣчищи и над' бѣжѣята черкова, имаше от дѣрѣ камикъ лѣютъ тѣрдѣ, и на тѣйзы камикъ изградѣ светѣй отѣцъ нашъ Саввы стлѣпъ и направи от пещерѣта скрѣти вратѧ да вѣзлѣзова на стлѣпо и на него седѣши светѣй Саввы. И архѣепѣскопъ Јерусалимскѣи вѣка блѣженнаго Саввы и освѣтѣ го на свещѣнство, и пакъ са вѣрна със' него на манастирю светѣму Саввы, щѣ е нарѣчѣнъ Лѣвра, и освѣти черковата, дѣто бѣши от

407 бѣга сѣздаѣдена, и светѣю трапѣзу в' олтарѣ || постаѣи. И мнѣго мѣще светѣхъ постаѣи под' олтарѣю от дѣлу, и постаѣиха ги на мѣсеца Декѣмвѣрѣа на кѣ. И архѣепѣскопъ сѣбра сѣчкы бѣратѣе и рѣчѣ имъ: сѣга вѣе имѣте отѣца егѣмена на вѣаши манастирь Лѣвра, дѣто го е бѣгъ сѣврѣшилъ, а не члѣвѣкъ. Тѣй рѣчи и блѣгословѣ блѣженнаго Сѣвва. И в' унѣй вѣремѣ на светѣго Сѣвва бѣщѧ му Јѣѡннъ, щѣ е на рѣчны канѣн, прѣдѣстави са в' Алѣѣандрѣй. И мѣйка му Софѣѧ оstarѣ тѣрдѣ и разбѣра за синѧ си Сѣвва, какъ е прочѣютъ по сѣчка Палѣстинѣ, и разпрѣдаѣ сѣчкѣто своѣ имѣнѣе

и доди в' Јерусалимъ и донеси злато много и састана се със блаженнаго сина своѣго Савва. И то(й) я поучи да се остави от сѣчкото мѣрско. И подіръ малко динѣ прѣстави са и майка му и погреби ѿ със' неговите рѣце на чисто мѣсто. А иманіето зѣ и даде гу у Лавра своѣ. И много манастиры съградѣ и чѣркови направи и натѣкми, братіе много събра. Бѣши светѣхъ отѣць Саввы тѣхъ със' мѣсль и крѣтакъ и исплѣненъ със' сѣчка духовна премѣдрость. И имаше любовь чѣста със' блаженнаго 408
 Θεодόσιε, тѣй светѣй Θεодόσιε имаше любовь със' светѣго Савва. И бѣха и двѣмата истински синовѣ божіи и вѣрны слугѣи и свѣтилници. И наставиша много иноцы на царство небесноѣ. И прѣстави са светѣй Θεодόσιε на мѣсеца Јануаріе на 11 денъ. А светѣй Саввы бѣши стѣриль тогѣзы девендесѣтъ годѣны. И поставиша игѣмена на мѣсто Θεодόσιево Софроніе старца, и тоѣй исплѣненъ със' духа светѣго. И тогѣзы архіепископъ Петръ със' съборотъ сѣчкы моляха се светѣму Савво старцу, да иде у Цариградъ да испроси от царѣ даныте палестѣнскихъ заради защѣ бѣши убѣйство от самарѣни. И послуша светѣй Саввы архіепископа и утѣди на Цариградъ на мѣсеца Априліа. И патріарху царуградскы разбрѣ, че иде, и проводи царѣска гемѣа на срѣща му, и утѣди и патріархъ Епифаніе на срѣща, и папа Евсѣвіе и епископъ Ефѣскѣй. И тѣй срѣщнаха светѣго Савва и тѣе го поѣха и заведѣха го при царѣ. И със' божіе благодатъ като и прѣвѣнъ на раба своѣго при Анастасіе царѣ, като вѣлѣзы у царскыте 409
 палѣти със' архіерѣятокъ и когѣ отворѣха вѣтрѣ завѣсьтъ, щото бѣши на вѣтрѣшните вратѣ, отворѣ богъ очѣте на царѣтокъ и видѣ нѣкой вѣденіе, и божіе благодатъ свѣтеши като едѣнъ образъ на главѣта светѣму Саввы, и вѣнѣцѣтъ му като слѣнце свѣтъ даваше. И стѣна царю и поклонѣ му са със' радостъ и със' слѣзы му цалѣва главѣта негова освѣщенна. И благословѣ са царъ от неговѣ, и тогѣзы зѣ царъ от светѣте неговы рѣцѣ послѣніето от епископите. И заведѣха го вѣтрѣ у палѣтѣето. И царѣца го прѣе със' радостъ и поклонѣ му са и помѣли му са и рѣче: отче светѣй, помѣли са за мѣне, да ми дадѣ богъ рѣжба. И рѣчѣ ѣ светѣй Саввы: богъ и владиѣа на сѣчкото да ви упѣзы вѣшетѣ царство и да живѣйты на мѣрно времѣ. И отѣде от неѣ. И рѣкоха му другѣте светѣй отци, щото бѣха със' неговѣ: защѣ тѣй жалба оставѣ царѣци та са не помѣли богу да ѣ дадѣ рѣжба, защѣ ти са толѣкосъ помѣли? И рѣчи свѣтѣй отѣць Саввы: вѣрувайте ма светѣй отцы, ѣти от неѣ плѣдъ ни щѣ излѣзе, защѣ се 410
 Севѣрово учѣніе нахѣде у неѣ. И толѣкозы повелѣ царъ да сѣди у палѣтѣето негово. И тогѣзы му дади светѣй Саввы неговѣто писаніе, заради щѣто бѣшы проводишь. И прочѣти царъ послѣніето и видѣ молѣбата, защѣ са молѣха за светѣте чѣрковы щѣто трѣбува, и какъ имѣтъ скрѣбъ от

самараните. И расрѣди са царъ тврѣде на самараните и остави законъ царю, да са не съби́ратъ съмарѣни иа съборотъ, амѣ от сѣчкыте мѣста да ги испѣждатъ и да ги не прѣматъ. И пакъ повелѣ, старѣйшинѣмъ да ги убѣватъ. И присъдѣ светѣй Саввы малко динѣ. И повѣка го царъ и рѣчи му: разбрахмѣ отче, какъ сѣ много манастири направилъ по пустынѣто, амѣ що ти трѣбува иманѣ, ищи да ти дамъ и да са молатъ светѣге отци за наши животъ. И светѣй Саввы рѣчи: дѣто е ва́ша чистота́ дръжава, царю, што́то е на палестѣнско мѣсто, што́то ни зѣмашъ

411 данъ, туй просимъ онзи данъ палестѣнскы да го дадѣшъ на светѣге черковы. И благочестѣви царъ не помѣсли ни́що, амѣ имъ дади, що ѣскаха, сѣчкото имъ дади царюте, и дади царю на светѣго Савве писанѣ и проводи го да си утѣди съ миро́мъ. И доде сы светѣй Саввы в' Палестѣнѣ на мѣсеца Септѣврѣ на ѣ денъ. И утѣди въ Јерусалимъ и даде писанѣто царѣво и убѣди, што́то му бѣши далъ царю желтицы, и раздѣли желтицыте по манастирѣте не́говы. И прѣчѣтоха писанѣто царѣво в' Јерусалимъ. И пакъ са моли архѣепископ и другѣте светѣй отци светому Савву да ѣде в' Кесарѣя в' Искутополи, да видѣтъ и тѣе царѣвото писанѣ. И утѣды светѣй Саввы въ Искутополи, и излѣзы митрополи́тъ Θεодосѣ със' священни́ци и чловѣци много и посрѣщнаха го, а светѣй Саввы подари имъ писанѣто царѣво. И завѣдуха го на епископѣята, и тамъ посъдѣ у черковата светому мученику Прокѣпѣю. И от Искутополи́ю излѣзоха със' светѣге отци. И сврѣши си работата и врѣна се пакъ със' радостъ и

412 утѣди в' Јерусалимъ и прѣе го патрѣярху Јерусалимскы и завѣди го и поклонѣ се на светѣге мѣста. И тогѣзы пакъ сѣ отѣде на не́гова вели́ка Лавра. И малко вре́мѣ пребѣ и разболѣ са. И разбра светѣй архѣепископъ Пѣтръ и доди да го състѣни, видѣ го чи не́маше ни́що що да ядѣ, а тоѣ намери у килѣата му малко ро́шковце и фѣницы вѣтхы и сѣхы и подади му. И тогѣзы гу зѣ Пѣтръ влади́ка със' сѣла и занѣси гу на епископѣята сы. И минѣха се малко динѣ и видѣ у черкова, какъ му са показѣ, че щѣ да са престѣвы. И тоѣ са помѣли архѣепископу да го пу́сти да си ѣди на своѣта килѣя и тамъ да си умрѣ. И архѣепископъ го проводи да си утѣди на своѣ Лавра. И светѣй Саввы утѣди на не́говыю стѣлпъ и лѣгна на мѣсеца Декѣмврѣ на ѣ день. И събра сѣчкы брѣтѣ и поста́ви имъ игумена Мѣли́тъ ѣмето му и заповѣда му, што́то ѣ преда́денъ законъ манастирскы добрѣ да го дръжи. И даде му писанѣто манастирско. И бѣ живѣ чѣтиры динѣ и ни́що не уку́си и ни́що

413 не продѣма. И в' сѣбута поѣска светѣе причѣщенѣ и прѣчѣсти́ са със' светѣхъ тайнъ, и подѣре рѣче: го́споди, в' тоѣте рыцѣ преда́вамъ ду́шѣта сы. И престѣви са и отѣде к' го́споду на мѣсеца Декѣмврѣ на

пѣти дѣнь. И тѣй преподобный отецъ нашъ Саввы със' добръ по́двигъ подкани са и вѣра чѣста удрѣжа и вѣнча се праведный вѣнецъ. Пѣшати за него: когѣ бѣше енакъ младъ, видѣ у една градина ябалка и пощѣ му са и откѣсна си една ябалка и зѣ я в' рыцѣте си и рѣчи: добръ бѣши на глѣдъ онзы плодъ и добръ за ѣденіе, дѣто мѣне умрътви. Туй поменѣ за Адама как' отпадна от рай, защо укѣси от хубавію плодъ, сѣрѣчь от райско дрьвѣ. И поглѣдна уназы ябалка, дѣто я дрьжѣши в' рыцѣте си, и фрѣли я на земѣта и потѣпка я със' краката си и остави си сам'си законъ, да ни укѣси ябалка до где бѣде живъ. И пакъ еднищѣ влѣзи у една пѣщъ распалина и нищо му не бѣ зарарѣ нитѣ на тѣлото му нитѣ на дрѣхите му. И другѣ много чюдеса стѣри и на безводно мѣсто със' молбата си негова излѣзаши вода Пѣтати | за 414 него светѣй отцѣ, колко е бѣлъ живъ. Когѣ утиди у манастиръ Флавинский, пѣтъ години бѣши стѣрилъ у башѣ си и у майка. И у манастирю сѣдѣ дванадесетъ години да учѣ кни́га, и на Јерусалимъ сѣдѣ една година, защо като дѣди у Палестиню и утиди пре светаго Теоκтиста и тамъ сѣдѣ дванадесетъ години, и по постинѣето хѣди сѣдемъ години и у голѣма Лавра стѣри педесѣтъ години, и станаха сѣчките негови години девендесѣтъ и чѣтиры години. И тогѣзы са престави. И разбрѣ се тогѣзы по сѣчко онуй мѣсто как' сѣ ѣ преставилъ. Тогѣзи са събраха много народъ иноци, чловѣци мѣряне и жени. И дѣде архієпископъ Пѣтръ съсъ другѣ епископи от Јерусалимъ. Дѣдоха и болѣри съсъ патріярхаток на едно. И полѣжиха чѣстное негово тѣло у Голѣма Лавра между двѣте чѣркови на онуй мѣсто, дѣто видѣ стлѣпотъ огнѣни. И тѣй светѣй праведно поживѣ по тѣзи зимѣ и богу угоди, като каже царъ Соломонъ ||: праведныхъ душе в' рѣцѣ божіе 415 и не прекоснѣт'се ихъ мѣка. Амѣ тѣлото негово и до днѣшний дѣнь стоѣ цѣло у грѣботъ, защо видѣхъ азъ грѣшныхъ и недостѣйный Пѣтръ със' очѣте си подѣръ преставлѣніето му до дѣсетъ години като са минѣха. И отворихъ грѣботъ му, защо като са прѣстави блаженный Касіанъ и щѣхми да му полѣжими тѣлото при светаго Савви освещенный, и азъ Пѣтръ, грѣшный и недостѣйне влѣзохъ вѣтрѣ да са поклонѣ на тѣлото светѣму Савву освещенну и намѣрихъ гу цѣло. И исплѣни са тамъ онуй мѣсто със' мерезма хубава благоуханіе и прослѣвихме бога, дѣто е прослѣвилъ раба своѣго. Имаше едѣнъ чловѣкъ в' Јерусалимъ, ѣмето му Румѣль, сребропродавицъ на онуй времѣ, когѣто са престави светѣй Саввы освещенны, и пролучѣ му са та му откраднаха сѣчкото му сребро, колкото до сто литри сребро. И отѣди онзы чловѣкъ Румѣль на чѣрковата светѣму Теодору и тамъ са моли богу за пѣтъ дѣне,

416 па́ли свѣщѣ днесъ и нощѣсь и пла́чеши прѣд' олта́рютъ, и на | пѣтїю
 дѣнъ през нощъ по полунощъ заспа́ и ви́дѣ́ светáго мучени́ка Тео́дора
 и рѣчи му: що́ тѣ́й мно́го пла́ка ту́ка Руми́ле? И рѣчи му Руми́ль: какъ
 да не́ пла́ча, като́ ми́ липса́ то́лкозы сребро́ и чо́ждо и мо́й? То́лкози
 тѣгу́вамъ и ни́що не мо́га да го наме́рѣ. Тогі́зи му рѣчи светі́й Тео-
 до́ръ: да ма вѣ́рувашъ, о чловѣ́че, оті́ не с'мъ́ бы́ль ту́ка, за́що́ бѣ́ше
 повелѣ́но от бога́ да са събе́рѣмъ да провóдимъ светóму Савву́ душѣ́та
 блаженнаа́ на мѣ́сто упоко́йно. Амй́ иди́ си се́га на ону́й мѣ́сто да си на-
 ме́ришъ сребро́то откра́дино. И събуди́ са онзы́ чловѣ́къ Руми́ль и
 ста́на то́зы часъ́, и оті́ди съ́с' дру́жината́ сы на уну́й мѣ́сто, гдѣ́то му
 го пока́за светі́й Тео́доръ и наме́ри си си́чкото сребро́ и просла́ви
 бога́ и светáго Тео́дора, де́то сто́ри ту́й добро́ да му изяви́ сребро́то.
 Благода́тїю и чловѣ́колюбі́е господа́ наше́го Иису́са Христа́, де́то подоба́ва
 си́чка сла́ва вѣ́в вѣ́ки вѣ́комъ. Ами́нъ.

417 **Мѣсеца Мартіе на ѿ. Мучѣніе светымъ и сла́внымъ вели́-
 кокомучени́комъ Христо́вимъ четі́редесетимъ. Отчи бла-
 гослові́. сх. за моли́твъ.**

Когі́ са минѣ́ха три́ста годи́на от плѣ́тское смутре́ніе господа́ на-
 шего́ Иису́са Христа́, і́маше́ нѣ́кой ца́рь на Анадо́ль на і́ме Ликі́ніе, што́
 бе́ши чловѣ́къ по ско́посъ чловѣ́чески, ала́ бе́ши от диві́те свѣ́рови по-
 дивъ́. Оти́ друго́ ни́що не́маше́ на умо́тъ сы́с'коги, ниті́ язи́цы да под-
 подкло́ни ниті́ градо́вѣ да призе́ми освѣ́нь ту́ко ка́къ да мѣ́чи и да пе-
 де́ѣува́ христі́ани. Голѣ́ма беда́ бе́ши тугі́съ врѣ́ху христі́аните на се́ки
 де́нь, за́що́ ниті́ по градо́вѣте оста́веха да се́дѣтъ, ниті́ по се́ла, неті́
 по пусти́ніе, амй́ съвсѣ́мъ ту́й имъ́ бе́ши трѣ́синито и испі́тувані́ето, какъ́
 да на́мѣреть́ нѣ́кого христі́ани́на да го мѣ́чатъ и да го уби́ятъ. Заради́
 ту́й ко́е́то вѣ́рваха́ Христа́ нѣ́ ту́ко болѣ́ри или́ во́щани, амй́ и сиромáси
 418 и про́сти, голѣ́ма тѣ́снота́ і́маха на се́ки де́нь, голѣ́мо искуше́ніе, го-
 лѣ́ма беда́ і́маше́ на сѣ́ка епархі́а по анадо́лска страна́. И господа́ріе́ и
 сѹ́діе, коі́то і́щѣ́ха да а́ресать на умо́тъ ца́рски та́ че́ сѣ́каквы́ ви́дѣ́ му-
 чені́е изми́слива́ха на светі́те. Чи́ пак' дру́гите господа́ріе́ і́маха уте-
 шѣ́ніе. А е́динъ от тѣ́хъ, што́ у́рисува́ше у Анадо́ль е́днá епархі́а, што́
 са нари́чаше́ Понт' Кападо́кійски, і́маше́ и градо́вѣ Кера́сѹнта, Трапе-
 зѹнта, Нео́кесарі́а и Сева́стіе. И дру́го. За́що́ мно́го бе́ши тврѣ́де дивъ́
 и свѣ́рообразе́нь, за́що́ какво́то і́мето му́ тѣ́й бе́ши и умо́тъ му́ дивъ́.
 Зовѣ́ха го́ Агри́кола́е. І́маше́ дѣ́вола́ насы́де́нь на ду́ша́та си. Бе́ши

на образъ страшенъ. И туй си имаше сѣкоги на скопосать какъ да са яви по-страшенъ на христіените от другите господаріе анадолскіе. Едно сѣкаше, оти като щѣ да мѣче христіените, щѣ да ареса на богóвите еленски, и второ, да му се чуй имету на царетоку и по другите господаріе по-велико и по-многу. ||

419

И въ онуй време бѣха и тѣзи светій четіредесетъ мученици, вошани царски, провóдини от царетокъ със Агриколáл, да пазѣтъ уназы епархїа. И не бѣха сичките от едїнь градъ или от едно село. Амї като и до днѣшнїю день какъ са събїратъ царските вошани от различни градовѣ. Амї слѹчват се сичките на едїнь чїнь, тїй бѣха и тѣзи светій от различни градовѣ и селá бѣха сѣки. Алá се случїха и четіридесетѣхъ на едїнь чїнь вошани. И от чїновите дѣто ги имаше Агриколáе със сѣбе. си́ запазинїи уназы епархїа, тѣзы бѣха най-силни и по-хубаве от другите вошани на другите чїнове и със душата си и със тѣло си. Амї не токо царски момци превьсхóдеха на якостá и на вїзрастотъ телесни, амї и другите чловѣци прóстите преминѹваха. Зарадї туй и по-многo пóчестъ и достóинство їмаха от другите вошани. Защо и по-напред дѣто влѣзоха на бóй и бедá, не са намѣреше нїкуй да ги надвїе. || Едно туй, сїчкуто бѣха христїени благочестїви и мрѣту- 420 рїсува(ха) Христá за їстиннаго бога, а на їдолите се пресмїваха и на унѣзы, дѣто са тѣмъ поклáнѣтъ. Амї що бї подїрь туй ни сá уплáшаха от лѹкаваго господáрѣ Агриколáл, амї убáдѣха, чи са христїани. А тóй ги повїка и посáчаше їмъ царското повелѣнїе та пáк' имъ порѣча да се поклонѣтъ на богóвите еленскїй. Алá светїй нїщо ни прѣдпочѣтоха от любовъ Христóва нетї са от господарѣ убо́ха, амї със едїнь глáс и със едїнь языкъ сичкыте му́рекоха: нїе сме христїени, кат вїруваме їстинскаго бога, а царското повелѣнїе и їдолите уплїваме. А тóй, като си бѣши лѹкавъ и їщеши прѣвень да гї фани със добрó данó ги убрїни, почѣ да гї мáми и да ги фáща със добрó. Кáжї имъ, оти сѣкоги вїа м бѣхте нагласѣни на царските слѹжби еднáкво и сичкы вїе еднó усрїдїе показáхте като братїе плїтскы на царскыте боїове, пáкъ вїе по-многo якость и мѹдростъ їмахте от вáшите едїно вїзрасти вошани. Туй и азъ и сичките вошани гу мрѣтурїсуваме. Заради туй подобáва 421 туй съединѣнїе, туй сьглáсїе, дѣто їмахте, да го посóчити днес' на царското повелѣнїе. И каквóто їмахте от прѣвень по-многo пóчестъ от другити, тїй и сегї елáте прѣвень вїе да са поклонїте и да слѹжите на богóвите, дѣто са клáнї царь и сичкыте нѣгови болѣри. Защо áку стóрите царското повелѣнїе и какъ зарѣчуваме нїе, щѣте да са почи́тѣти по-многу от туй и щѣте да прїемните и дáрби. Ако лї са явїте

супротивници на царското повелѣніе, мѣло ми е да ви рекá, алá легóми трѣбува да разумѣете, óти злá смръть щéте да умрéте. Алá легóмѣ господарѣть тѣй дѹмаше със добрó на светїите, а светїите на тѣзи протївни речї господарски мáлко и мѹдро отвѣщанїе стóриха. Кáжать : нѣе, о господине, бїхми са и бедствувахме заради цáраток със сїчко нáше усьрдїе. Алá легóмѣ кóлко заради любóвь тлѣнному царю потѣпкахми нáшать живóть, кóлко пó-много трѣбва да сé пов-
422 дїгним за любóвь небесному царю. Амї защó || ни принóсешь пóчести и дáрби насрédъ? Нѣе еднá пóчестъ їмаме, благочестїе, и еднá дáрба їстенска познаваме, царство небесное; едїнь живóть їмаме дéто да прїемнимъ за Христá съмръть. Тѹй като чѹ господарѣть, кáже на светїите : не трѣбова сегїй мнóго да дѹмаме, амї ўтрѣ да дóдите да сá поклонїте. И тѹй рече и їщеши да се покáжи стрáшенъ. Повелѣ да ги затвóрѣть в' темнїца. И като ги затвориха в' темнїцата и в' томрѹкуть, и светїите преклонїха коленете си и помóлиха се госпóду. Кáзваха : упазї ни, господи, на їстенската твоá вѣра и избавї нáс от нáпастъ беззакóнїа. Та чé тугїсь тѣй са мóлѣха. И когї мрѣкна, почéха да пеéть тóзи ѱáлом' : жївїй въ помощь вїшнаго въ крѣвѣ бога небéснаго вдворит се. И гу доврѣшаха да пеéть до полўнощъ. Тачé в' молїтвата и в' превъзносенїето бéши им' светїї Кврїонъ. А на господарското отговáренїе са гóтвѣше светїїй Кандїдъ и Дóмну, коїто бѣха по-кнїжни и пó-избрани между тѣхъ. А в' полўнощъ имъ са явї гóсподь нáшъ Іисус Христос между
423 тѣхъ || и речї имъ : добрó вї ї усьрдїето и арéсуваме, алá коїто претрѣпї до край, тóй ще да се спасї. Тѣй дѹмаши Христос сéкиму и утврѣждáваше ги и уячáваше ги за нáпокон' дéто ще да бѣди. А втóро предкáзваше и предявлáваше уногóзы, дéто щéши да отпáдни до на сéтнѣ от чїнотъ светымъ. Защó едїнь от тѣзы светїї са уплáши и на сéтнѣ и отпáдна от чїнотъ светымъ, каквóто щéти да чѹети, и врѣна се назáдъ. Тóгу предвїдеши Христос и дѹмаше, óти коїто претрѣпї до край, тóй щї да са спасї, каквóту и на времéту предáнїе своéго, їщеши да отсечé Јѹда от предáнїе речї на апóстолите сї : амїнь глаголювамъ, едїнь от вас' предáсть ме. Алá да дó(ди)мъ на прѣвата си дѹма. Легóмѣ Христос тѣй речї на светїите и утїди. А тїе, катї чѹоха, стояха сїчката нóщъ на мóлба, до гдé сѣмна. А на утрѣ господарѣть їщеши да засрáми светцїите. Събрá дружїната и зговóрниците си, сѣдна на стóлъ стрáшенъ и повелѣ да гї доведѣть пред негó. Утїдоха и доведóха ги. И като стáнаха пред' негó,
424 почé прѣвень : със голѣмо мáминїе да имъ дѹма и кáже : Азь, о воцáни, и вчéра ви рéкохъ, алá и днéc пáк' тѹй ви дѹмамъ, и нѣ чé ви дѹмам' на измама нетї за хатѣрь нетї за лїцемерїе, амї їстинна. Оти катó вас

ни с'мь видѣль дръги воцѣни царски, неті по-силни неті по-мудри неті по-хубави на лице. Заради туй, като ви глѣдамы сѣкогѣ на лице, че са радувам' и убѣчам ви по-добрѣ от дръгите. Не дѣйте струѣва любѣвуть, дѣту гу имам на вас', да гу обрѣните на вражда, неті кротостѣта ми да а преврѣните на гнѣвъ. На вашата вола ѣти днѣс' да стѣна азъ вамъ или дръгъ или врагъ, Легомѣ, ако ма послушате, мога да ви почетѣ като дръзи, ако ли ма не послушате, щѣ да са явѣ като душмѣнини вамъ. Та чѣ легомѣ Агриколѣе тѣй дѣмаше, със голѣма майсторѣа и кротостъ ищещи да привлечѣ светците. А светѣй Кандидъ нѣкакъ са не убоѣ, ами му отговѣри: прилично та зовѣтъ Агриколѣе, о господине, защѣ си неразбрѣнъ мамѣтель, че сѣкашъ че със такѣизы измѣами щещъ да нѣ уплѣашишъ. Алѣ да ни бѣди || нѣкогѣ да отпѣдним от тѣзы скѣпос, дѣто го имѣами. Кѣже 525 Агриколѣе: нѣли рѣкох азъ, че на вашата вола ѣти днѣс да стѣна ас' със васъ или дръгъ или душмѣнинъ. Отговѣри светѣй Кандидъ: кѣлко кѣжишъ чи ѣ на волята нѣша и двѣте, заради туй знѣимъ, защѣ нѣе Христа убѣчѣами, а тѣбѣ ненавѣдими и отврѣщѣами са. Алѣ неті пѣкъ ищещи да ни убѣчашъ ты насъ. Легомѣ какѣвъ любѣвъ щѣмъ да имѣаме нѣе със тѣбѣ, като не си чловѣкъ, ами от сѣчкитѣ звѣрове по-дивъ и покрѣвашъ злѣнѣтата си със туй лице напѣравино за измѣама. И като чю туй господар'тъ, сѣвсѣмъ са изменѣи от гнѣвъ и тѣтакси повелѣ на дръгите воцѣни да сврѣзѣтъ рацѣте на светцѣте със важѣа и влечешком да ги бѣятъ и да ги завидѣтъ в' темницѣта, да ги пѣзѣтъ тамъ, до гдѣ дѣди бѣютъ на имѣ Лисѣниѣ от Кесѣрѣе, кѣйто бѣши провѣдинъ от царетѣк' въ онѣзи динѣ, прѣви властѣтель на господарѣто анадѣлски. Заради туй нѣго чѣкаше Агриколѣе да дѣди в' унѣзи динѣ на Севастѣа. || И като хѣанаха воцѣнитѣ да 426 врѣзѣтъ светцѣте, кѣже светѣй Дѣмно: нѣмашъ властъ на насъ, о господѣне, да ни пѣдѣшашъ, ами да нѣ пѣташъ. Тѣзы рѣч' като чю Агриколѣе, уплѣаши са та че оставѣаха ги да ги не врѣзѣтъ. Ами повелѣ туко да ги затѣврѣтъ и позовѣ темницѣратѣк' и зарѣча му със сѣ срдѣцѣ да пѣзи светцѣте, до гдѣ дѣди бѣютъ от Кесѣрѣа. Със такѣвзи скѣпосъ като са затѣврѣаха светцѣте, не престѣваха и днѣс' и нощѣс да слѣветъ бога в' темницѣта. А светѣй Кѣврѣонъ ги учѣше и кѣзѣваше имъ: о брѣтѣ моѣй, войнѣци, какѣто на тѣзи временѣа войскѣа не са раздѣлѣхѣме, ами бѣхѣми и ѣ, едѣнодѣшни и едѣномѣслѣни, тѣй и на испѣвѣданѣето да смѣ. Вѣшѣти да упѣзими тѣкму сѣединѣнѣето и зѣговарѣтъ. И пѣкъ кѣкъ брѣзахѣме да са явѣимы искѣсни на смрѣтнаго царѣ, тѣй да са потрѣдимъ да арѣсами на едѣнаго безсмрѣтнаго и вѣчнаго царѣ, данѣи и със тѣго да бѣдим жѣви. Със такѣвзи мѣлби и хѣалѣнѣе премѣнаха тамъ в' темницѣта светците, затѣврѣины сѣдимъ динѣ до гдѣ дѣди Лѣсѣа. И като дѣди бѣютъ през 427

диніють сѣдна със господарѣток' Агриколѣе и повелѣ да довидѣть свет-
 цѣте пред тѣхъ. И като врьвѣха светцѣте ис'пѣть, почѣ светій Кв-
 рїонъ да ги учїи и казваше имъ: вишти, братїе, да сѣ не уплашим от
 прещенїето на тѣзи господарїе, што то имъ слѣвата като цвѣтъ трѣвни,
 дѣто са днѣс глѣда хубавъ, а ўтрѣ извѣхни, и добріте имъ динѣ са
 като сѣнь. Не ли знайте, какъ сѣ, когї падахми на бой, как' се не на-
 дѣвахме на сабїете си нетїи на лѣковите си, амїи призовѣхми їме Хри-
 стову, а той ни чуваше и даваши ни сила и навѣвахми на душмѣните
 си. Нели повнїты што то са минъ войскїта, какъ побѣгнаха другїте во-
 щѣни царски и останахми тукó нїе мї между душмѣните си и призовахме
 Христа на помощь и навѣхми ги до край? Че когї тугїзы бѣдству-
 вахме за любов' тлѣному царю нечестївому и беззакóному, че ни даваше
 Христос по́мощь, амїи сегї като са бїмъ заради то́гова любовѣ, не щѣ ли
 428 да ни помóгни? Не ли са бїяхме и умїрахме на мно́жество и мно́го
 супротївници и сѣ навѣвахме? Амїи сегї тукó трїма дѣто ны борѣ(ть),
 невидимїи и безплѣтни супротивник' дїаволь и бѣю Лїсїа и господарь
 Агриколѣе. Алѣ по-многу едїнь єти дѣто ни бóри, што то єти душмѣнин
 на їстина дїаволь, коїто подстру́ва Лїсїа и Агриколѣе да му исплѣнѣть
 во́лета. Че какъ да надвїе едїнь на четиридесѣть? Да ни бѣди туй. За-
 радї туй ви са мо́ла, братїа, да се не уплашите от искушенїето, да са не
 убоїмъ от прещенїето, Дано да ни дадѣмъ уши на дїавола, да са не поклонїмъ
 на душмѣните Христови. Амїи като си їмахми обїчаи, когї щѣхми да влѣзими
 на бой и пѣххми този ѱаломъ: боже, въ име твоѣ спасїи ме и в' силѣ твоѣй
 судїи ми. Тѣй и сеги да стóрим' да призовѣм едїнаго їстиннаго Ісуса Христа,
 и тóй, силенъ, провóди щѣ по́мощь от светѣго жїлище своѣго да надвїемъ
 душмѣните на вѣрата и да настѣпим на главѣта мїслѣнаго и безплѣтнаго
 супротївнику дїаволу. Тѣй светїй Кврїонъ като учѣши ги като врьвѣха
 429 си пѣть и довѣсаха до мѣстото, дѣто седѣши бѣють Лїсїе и госпо-
 дарѣть Агриколѣе. Тамъ бѣши са събрѣло мно́жество наро́д чловѣци,
 замъ да видѣть чю́до, дѣто щѣ да стѣне. А бѣють са вдїгна и ка́жї имъ:
 глѣдати ми са, о вошѣни, нѣ чи нѣмати ўма да са поклонїте на вели́-
 ките богóви, амїи легомїи чакати да ви мо́лѣ азъ, та че тогїсь да го стó-
 рите. Амїи вїе като рѣзумни дѣто стѣ, не подобѣва да ви мо́лѣ, óти когї
 чловѣкъ от своѣта во́ла стóри повелѣнїа царско, їма и почесть и слава.
 Акó ли го насїлѣть със сїла или́ от стра́х или от мѣ́ка и напра́ви пове-
 лѣнїето царско, ма́лко дѣрба їма такѣвзы чловѣкъ. Заради туй и вїе не
 дѣйте чѣ́ка мѣ́ки и наказуванїе, а чїи да са поклонїте. Алѣ до гдѣ не стѣ
 са педѣѱали. сторети повелѣнїето царско, óти днѣс єти врѣ́ме от двѣ́те
 еднó, да стóрите вели́кѣте дѣрби, или́ ако ма не послушате, да

ви зѣма живѡтатъ, коѣто да е за бѣлекъ на почестѣ вѣша. И тугѣс' да ви мѣча немилостѣвно. Отговѡри светѣй Кандѣдъ: наставниче тѣмни и учѣтелю всѣкому беззакѡнѣю, със щѡ се надѣвашъ да ни уплѣшишь небоѣзници? Със щѡ се испѣтувашъ да ни стѡришъ да се уплѣшимъ със мѣки? || че нѣе ги ѣмами за игра със наказванѣе, алѣ нѣе то ѣмаме за храна 330 със смърть, алѣ нѣе го вменѣваме като живѡтъ; със имѣнѣе, алѣ го ние имаме като калѣ. И испѣтай ни пѣрво със коѣ щѣшь и вѣишь помощѣ ѣстинному Христу богу. Ето сме гѡтѡви сѣкаква мѣка да претѣрпѣмъ зарадѣ нѣгова любовъ, Тѣй като чѣю поганскѣютъ бѣй, разгнѣва се тѣврде и порѣче на вошѣните да зѣматъ камане в' ръцѣте си и да бѣятъ светцѣте по устата, до гдѣ имъ струшатъ зѣбѣите. А тѣе, като са позабѣвиха слугѣте на повелѣнѣето да го ни стѡрѣтъ, расрѣди се Лѣсѣа по-тѣврдѣ и със голѣма срьдѣна каже: щѡ са забѣвихте, о проклѣти, та ни стѡрихте какѣвѡто ви зарѣчачъ? Тугѣс и слугѣте със голѣмо брѣзани зѣха камане да бѣятъ светците, а тѣе не глѣдаха да бѣлтъ светците, амѣ се вѣращаха та са бѣаха едѣнъ дрѣги. А бѣютъ Лѣсѣа, като вѣдѣ тѣй, от срьдѣнѣта си зѣ камикъ да удѣри светците и тѣтакси са вѣрна камикутъ от светците а тѣ удѣри Агриколѣа по лицету и направи му лицету сѣ кръвь. Ето тѣй правѣда божѣа педѣѣа ѣлените, коѣто се достѡйни за мѣка, алѣ пакъ тѣе не познаха смѡтрѣнѣе || божѣа. А светѣй Кѣрѣѡнъ, като вѣиде тѣй, каже: вѣрази наше 431 изнемогѡша и падѡша, в' истину и мѣчь ихъ вѣиде в' срьдце ихъ сѣкрушѣи се. Подѣръ тѣй каже господарь Агриколѣс: разумѣвамъ, оти сѣички коѣто са рѣзумни щѣтъ разумѣ, оти днѣс лѣто стѣна рѣботата та ѣти учѣвесно маѣа. А светѣй Дѡмно отговѡри: нѣ ѣ маѣе, амѣ ѣ велѣкому богу правосѣдѣето, оти лицѣта вѣаши, щѡто дѣумаха на бога нечѣстѣе в' грѣдостѣ и в' изступлѣнѣе, исплѣни ги сѣтъ безчѣстѣе. Тѣй кату дѣумаше светѣй Домну и дрѣго по-много, распѣли са със гнѣвъ бѣютъ Лѣсѣнѣе, зарадѣ тѣй пакъ повелѣ да ги затѡрѣтъ до гдѣ са смѣсли, какѣа сѣмъртъ да имъ дадѣ. Тѣй като затѡриха светците, през сѣичка нѡщъ пѣаха и слѣвѣха бога. А в' полѣнощъ пакъ имъ са явѣи гѡспѡдъ нашъ Јесус Христос и кѣажи имъ: коѣто вѣѣрва в' мѣнѣ, макаръ и да умрѣ, алѣ пакъ ще да е живѣ. Дрѣжъти са и не бѡйти са от тѣзы мѣки, оти са сѣе вѣремени. Законѣно постраждѣти зѣмъ правѣдно днѣ са венчѣйте. Та че Христос тѣй имъ рѣчи на светцѣте та пакъ са възнѣси. А утрѣ като сѣмна, пакъ сѣдна гѡспѡдарь Агриколѣе на сѣдѡвищѣто стрѣшно. Като прѣе влѣстъ от бѣатѡкъ Лѣсѣнѣе вѣрѣху 432 светцѣте, повелѣ на светцѣте да дѡдатъ предъ нѣго. И като стѡйаха предъ гѡспѡдарѣтокъ, явѣи имъ са самѣи, щѡто ѣ наѣстинна душмѣнина дѣѣволѣ. В' деснѣцѣта си дрѣжѣи сѣбѣа, а в' лѣвѣцѣта си змѣа голѣма и дѣумаше на гѡспѡдарѣтокъ на ухѡту: ты си мѡй, тѣко са трудѣи. Тѣй тѣй като глѣдаха, а го-

сподарът са повдигна камто светците и кажї имь: глѣда са, оти ако и до сега не бѣдѣти си познѣли дробрѣто коѣ и, амї барим сегї, като са педѣхте, данѣ бѣдѣти си познѣли файдѣта си. Що сѣ сте приклонїли? Илѣте и послужите на великите богѣви нѣше по царското повелѣнїе. Илї ищети самї смъртѣ си? Отговѣри светїй Кандїдъ: каквѣто си фрѣлихме самї поасите нѣше, тѣй сѣ сѣ срьдце потѣпкувами и смъртѣ заради любѣвь Христова. И туй кату чю сподарѣтъ, повелѣ да ги сврѣзатъ за шїйте и да ги завидѣтъ в' блѣтоту. Отї в' Севѣстїе градъ тамъ имаше блѣту голѣму и дльбѣку, коѣту от стѣтъ многу дѣто стѣна

433 в' унѣзы динѣ, бѣши сїчкоту сѣвсѣмь замрѣзвало. || Алѣ нѣй-тврѣдѣ през онѣзи дѣнь, в' който отсѣди сподарѣтъ да угодѣтъ светцїте вѣтре в' блѣтото, бѣши тврѣде голѣма и стрѣшна стѣдъ. Защо долнѣхъ вѣяши вѣтрѣ и запрѣ блѣтото и приврѣна на водѣта естествѣто сѣвсѣмь, да речѣмь на тврѣдъ кѣмик. Амї що стѣриха светцїте? Като чюха повелѣнїето сподарско, сѣ сїчка радѣсть се предѣдохѣ, едїнь от дрѣгїго са надбрѣзаха, кой по-напред да си фрѣли дрѣхите. И каквѣто когї намѣретѣ нѣкой воцѣни имѣнїе чи са надбрѣзатъ, кой по-много имѣнїе да зѣми, тѣй и тугїс светцїте едїнь от дрѣгї са надбрѣзаха, кой по-напред да са намѣри голѣ. О множѣству, о трѣпѣнїе светїмь! Заради туй казвах речѣта си от прѣвѣнь, оти в' коѣто душѣ влѣзи стрѣхъ божїи, нѣма ни еднѣ радѣта да ѣ отдели от добродѣтел'. А нѣе днѣшни дѣнь тукѣ като чѣваме унѣзи мѣки че трѣпѣраме и тресѣмъ са, а тїе ги тѣлкос ни на умѣтъ си ги угѣждаха, амї се їоще надбрѣзаха, кой по-напред да са

434 намѣри || вѣтре в' блѣтото. Че шо ви са стрѣва, благословѣни христїени, да ни сѣкати, чи ѣти малко тѣзи мѣка да угодѣтъ голѣ чловѣка вѣтре в' лѣдѣ? И туй да дѣха вѣтрѣ долнѣкъ и да ѣти нѣщно времѣ. Защо тукѣ който ѣти падѣлъ в' такѣози времѣ тѣй знай и каквѣ е не-исчѣтна унѣзи бѣлѣст'. Защо прѣвѣн почернѣй сїчкото му тѣло на чловѣка от голѣма стѣтъ и затрїй естѣвнѣта хѣбѣсть и побѣгни му сїчката крѣвь вѣтре в' срьдцѣто и остѣнатѣ покрѣй стѣвите чловѣчески пѣсти от сїчка топлинѣ, и когї остѣнатѣ стѣвите лишѣни от топлинѣ, почнатѣ по малко да се крѣятъ и да текѣтъ та чѣ тугїс нѣ токо покрѣйните стѣви фѣщатъ да стѣватъ много бѣлѣстѣ, амї и срьдцѣто са тѣснѣ от крѣвь и прїѣма болѣстї стрѣшни. Алѣ легѣмї светцѣте такѣази мѣка като щѣха да потѣглѣтъ, сѣ сѣ срьдце брѣзаха и едїнь дрѣгїго утврѣждаваха и тѣй дрѣгъ дрѣгїму дѣмаха, чи илї дрѣхити си нѣе сѣблѣчами амї вѣтхаго чловѣка отлѣгае. Легѣмї заради змїѣта нѣ-

435 когї са облѣкохѣ в' кѣжна рїза, да са сѣблѣчѣмь сѣгї || зарадї рѣй, дѣто бѣхми го затрїли. Що да въздадѣмь сподѣу, легѣмї сѣблѣчи са сподѣ нашъ Иисусъ Христѣс на крѣсть. Що ѣ чѣдно, ако сѣ сѣблѣ-

чѣмъ и нѣе заради нѣго? Алá по-много защо нѣго вошáните съблѣкоха тугѣсь и остáвиха да прѣми хѹла от дрѹгите вошáни. Да са саблечѣмъ и нѣе, зáмъ да затрѣмъ на унѣзи вошáни грѣхотѣ. Тѣе злѣ съблѣкоха Христá и разделѣха му рѣзите. Да са съблечѣмъ и нѣе сегѣ добрѣ, зáмъ да си дадѣмъ самовóлно на дрѹгите вошáни нáшите рѣзи. Лѣюта ѣ зѣмáта, алá ѣ най-сладкѣ рáю; стрáшенъ е ледотѣ, алá ѣ прѣтѣтѣто райско по-сладко. Малко да претрѣпимъ, зáмъ да ни огрѣй пазухата Аврáмува. За еднá нощъ трудъ да искѹпимъ рáдостъ вѣчна; да ни помрѣзнáть кракáта, зáмъ да мóгáть да игрáть в' рáй; да ни истинáть рѣцѣте, зáмъ да ѣмáме дръзнувѣнѣе да ги вдѣгáме камто бога. Кóлко вошáни в' нáшето времѣ пáднаха на войска заради любов' тлѣнному цáрю, а нѣе заради любовъ не-тлѣннаго царѣ тóлко съ нѣщо да ни претѣрпѣмъ? Кóлко чловѣци заради нѣщо крѣвда претрѣпѣха без' вóла та имъ безчѣстна смъртъ додоха, а нѣе да ни потѣпчиме със нáшата вóла смърта? да са не убоимъ, о во- 436
шáни, да ни дадѣмъ ушѣ на дѣвола. Тѣло ѣти, да го ни мѣловаме. Легомѣ нѣе до когѣ да ѣ сѣ щѣмъ да умрѣмъ; по-добрѣ сегѣ да умрѣмъ волно, зáмъ да сме жѣви в'вѣки, да стáнимъ жѣртвa богy, да закóлимъ стáвите си за любовъ Христова. Та чѣ легомѣ светците със тѣквóзи разговáринѣ подкánѣха са едѣнь дрѹги и влѣзоха в' блáгото. А лукави Агриколáе, послѹшайте, що измѣсли. Бánѣ ѣмáше през онáзи странѣ на блáдото близо; порѣча да а запáлѣтъ, да а гледáть светцѣте, данó се привлѣкѣтъ отъ голѣма стутъ да ѣдáтъ да се угрѣáтъ и тѣй да се явѣтъ чи са се уплáшили. Амѣ! светцѣте кáкъ стóриха? До гдѣ дръжеши топлинѣта днѣвна, мálко стутъ усѣщаха, а от какъ са минѣха три чáсове от нощѣ, познáха голѣмъ трѹдъ на снагѣта си, защо стáвите имъ почѣха да се умрѣтвѣватъ, крѣв'та имъ помрѣзна а болестá на срьдцето имъ бѣши непонóсна. И тѣй като бѣха дрѹгите лѣ, тврѣдѣ трѣпѣха, едѣнь дрѹгѣго утѣшáваха, едѣнь дрѹгѣго със речѣ мóлѣха. А едѣнь от тѣхъ не можá да претрѣпѣ от много стутъ, амѣ! излѣзи от блáдото и отѣди в бánѣта да влѣзи. И тѹтáкси тукó кату || гу удáри топлинáта от ба- 437
нѣта, раступѣ са кáто вóскъ. И тѹй като вѣдѣха лѣ, дожелѣ имъ тврѣде, óти как бѣха напрѣд тѣкмо начѣтъ м, че са лишѣха от едного. И със голѣмъ глáс начѣха да са мóлѣтъ камто бóга, казваха: да не в' рѣкахъ прогневáеше се гóсподи, да не в'рекахъ яростъ твоá или в' мóри стрѣмленѣе твоѣ. Защо се тѣй отдели от нас? Като водá се разлѣ и разнѣсоха се стáвите имъ. А нѣе да са не уплáшимъ нетѣ да се отфрѣлимъ от тѣбе боже, гóсподи милости. Когóто хвáлѣтъ сѣчки бѣздны вóди и óгнь и градъ и снѣгъ голотѣ и вѣтрови; тѣ, дѣто си укротѣль морѣето, като са бѣ размѣтилу на времѣто, когѣто бѣши плѣтското пришѣствѣе, щото

погледът си изсушавах истóчники́те во́дни, де́то съ́с преще́нїето си кла́-
тишь зимѣ́та, услы́ши нас' мо́лещих ти са и обле́гчи тего́тата и горчи́ви-
нѣ́та на вре́мето, и да позна́а́тъ си́чките, о́ти камто те́бѣ́ покли́кахме и
послу́ша не, и на те́бѣ́ са надѣ́вахме и спасохме се. Та че́ легомі́ свет-
ците́ тѣ́й се мо́лиха. Амі́ богъ́ що́ сто́ри, де́то повелѣ́ва съ́с проро́ка
438 и мо́лиш ми са, азъ́ да ти рекѣ́: е́то смѣ́ ту́ка при те́бѣ́. Она́зи стѹ́гъ
голѣ́ма и непонóсна преврѣ́на се на горе́щенá, и ту́такси се растопі́ ле-
до́тъ и ста́на водо́та то́пла и свѣ́тъ вели́къ и чѹ́денъ свѣ́тна от небе́то.
Та че́ дру́гите во́щани, де́то па́зѣ́ха светці́те от вь́нь и спѣ́ха, току ту-
мручи́ють Агла́ѡа ни спѣ́ши, амі́ гле́даши то́лкос трѣ́пене́ светі́мъ, сто́ящи
бѹ́динь и чѹ́деши се, като слѹ́шаше мо́лбата на светце́те и ми́слеши за
уногóс' как' те́ ту́такси раступі́ и умрѣ́. ꙗ́ко тѣ́е в' то́лкос стутъ сто́аха и
и нѣ́как' си ни уга́ждаха на ў́мъ, чѹ́диши са и дивѣ́ши са. Пои́ска да
погле́да камто небе́то да ви́де, от гдѣ́ до́ди онзи свѣ́тъ та свѣ́тна в' бла́-
тото и растопі́ ле́до́тъ и ви́дѣ́ е́то ꙗ́ко венце́ таче́ ꙗ́ко ѡ́маха мѣ́сто и сто-
аха на гла́вите на светці́те, а е́ди́нь нѣ́маши мѣ́сто. Тѹ́й като гле́даше
Агла́ѡа, чѹ́деши са, що́ е́ тѹ́й веде́ние. Е́два́мъ поді́рь нѣ́колко часъ
смысле́ са и позна́ ра́ботата, о́ти е́ди́нать вене́ць бе́ши на уногóс, де́то
439 бе́ши отпа́днал' и легомі́ за́що побѣ́гна от бла́тото загу́би си вене́цать
муче́нически. Ту́такси ути́ди и събѹ́ди дру́жината си и фрѣ́ли си дре́-
хите и ско́чи в бла́тото и кли́кна съ́с голѣ́мъ гла́с: христі́енин сам' и азъ́.
И помо́ли са Христу́, ка́же: Го́споди Иису́се Христѣ́, што́то поса́гашъ сла́-
вата си на тво́ите светці́ и ро́біе, де́то посóчи и ме́не, недостóйному
тво́йте чюдеса́, прѣ́ими и ме́не и причѣ́ти ма съ́с чи́нать светі́мъ.

И тѹ́й като ви́дѣ́ што́то е́ душма́нинъ на́йистинна дѣ́аволь, не мо́жа
да трѣ́пи побѣ́дата, амі́ са приство́ри на чловѣ́ка и угуди́ си гла́вѣ́та
междѹ́ коленѣ́те си и пла́чеши и кли́каше, казва́ши: о, те́жко ме́не,
нави́х' са от светці́те, за́що са яви́хъ нѣ́мооще́нь, сегі́ оста́нахъ на при-
смѣ́хъ, ала́ тѹ́й па́тихъ азъ́, за́що нѣ́махъ слугі́, каквѣ́то азъ́ щѣ́хъ. Амі́
що́ да сто́рѣ́, да обрѣ́на сръ́цата на господа́ріе́то и да ги подсто́рѣ́ да
изгурѣ́тъ тѣ́лата на светці́те и да ги фрѣ́лѣ́тъ в' рекѣ́та да имъ са не на-
ме́реть нитѣ́ мо́шите. Тѹ́й ка́зваше и пла́чеши мрѣ́сни, като са́ засра́ми
от мѹ́жествоту на тумрукчи́яток', о́ти са хва́леши дѣ́аволотъ, чѣ́ е́ навѣ́ль
440 оногóс, де́то се упла́ши и сѣ́каше, че́ щѣ́ да начѣ́ни чети́ридесѣ́туту
чете́ние, да сто́ри жа́лость ме́жду светці́те. И кату ви́дѣ́, чи́ му са по-
ка́за на пѹ́сто хвалѣ́та, при́лично и пла́чеши като́ пресра́минь, каквóту
и на вре́мето, като бе́ши плѣ́тскоту Христову́ прише́ствіе́ ꙗ́ко щѣ́ши да
начѣ́ни двана́десетѣ́х учени́ци Христови́ влѣ́зи ф Јѹ́да, като си́ му бе́ши

тоговъ оргънь и стори гу придатель Христова. Алъ за тоговуту прескъ-
кваніе причетень бѣ апостоль Матѣей на Јудиноту мѣсто. Тѣй и тугіс
на времѣту, като са мѣчаха светцѣте, ищещи той пакъ да стори печаль
на светцѣте и грабна едного от средъ тѣхъ. Алъ богъ, щото сичко утък-
мѣва за файда, не остави светцѣте да остануть печални до край, ами
посвѣти срьдцѣто на тумрукчѣатокъ и наплѣни пакъ четіридесѣтѣхъ. И
тѣй катѣ видѣха светцѣте, почѣха велегласно да дѣмать: кто богъ
велѣи яко богъ нашъ! Тѣ еси богъ творѣй чудеса. Легомѣ, коѣто ни
борѣха, направи ги да помагать намъ, и дѣто бѣши са умалиль от
нашъ чинъ, исплѣни гу със тумрукчѣатокъ и сатана посрами и насъ
възвесели. Та чѣ тѣй приминѣха светците презъ унасъ нощъ. А на ѹтрѣ, 441
като сѣмна, отиде Агриколѣе на блѣтото да види какъ сѣ сториха мѣ-
ченичѣте. И като видѣ томрукчѣатокъ Аглѣа посрѣдѣ тѣхъ, почѣди са
за работата и попита вошаните, какъ стана тѣс работа. А тѣ му рѣ-
коха: нѣзы навѣ сѣнь и на сѣмновани заспѣхми, а той бѣши бѣдинъ
сичката нощъ. И туко дѣди напрасно та ни събудѣ, и видѣхмѣ свѣтъ
голѣмъ и свѣтель врѣху блѣтото. Тугізы тѣтакси фрѣли дрѣхите си и
скѣчи вѣ блѣтото и клѣкна: христѣанинъ самъ ѣзь; отъ тѣй дрѣго не
знаѣмъ, Тѣй като чѣо господарѣтъ, от срамъ расрѣди са твѣрде и повелѣ
да извѣдѣтъ светцѣте от блѣтото и да ги завидѣтъ на край морѣето да
имъ прибѣтъ кракѣтъ. А едѣнь от тѣзи свѣтѣй четіридѣсетѣхъ щото го
зовѣха Мелѣтонъ, бѣши момакъ млѣдь и хѣбавъ, сѣнь единорѣдинъ на
една вдовѣца, женѣ христѣанка, коѣто са убоѣ да се не упѣаше сѣнь ѣ
от онази мѣка и да са обрѣни на волѣта господарѣтому и да се от-
фрѣли от Христѣа. Стоѣши предъ него на онзи часъ и със обрѣзь и със
речѣ утвѣрждаваше го и дѣмашѣ му: чѣдо моѣ слѣдкое, чѣдо небеснѣму
отцу, чѣдо много по чѣстное на мѣйка си еднѣ чѣдо небеснѣму отцу, 442
чѣдо мнѣго по-чѣстно на мѣйка си, претрѣпѣ мѣлко за Христѣа мѣка да
са венчаѣшъ, недѣй са боѣ от мѣките, отѣ е дѣ стѣй Христѣс невидѣмо
да ти зѣми свѣтата душѣ; за едѣнь часъ ѣти мѣката и болѣста та чѣ да
ѣдишъ вѣ царство небесное. За едѣнь часъ ѣти зимѣта и ще да та прѣмни
вѣчни покій и неизречѣнное весѣлѣе и неизглаголаннаѣ пѣща и радѣсть
правѣднимъ. Тамъ да видишъ, чѣдо моѣ възлюбѣнное, да царствѣвашъ
със Христѣа и да моѣишъ за грѣшната си мѣйка. О благородѣе душѣвное,
о благословѣнаѣ женѣ! Гдѣ са унези женѣ, щото по-добро ѣмать, когѣ
са отфрѣли сѣнь ѣ от христѣанствоту и да стѣни агарѣнинъ, чѣ по-добрѣ
го лѣбѣтъ, и ѣмать го за похваѣла. Ако ли стѣни калѣугиръ чѣ го мрѣзѣтъ,
а то нѣ да му дадѣтъ бѣашинаѣ мѣка, ами гу ѣощѣ гѣнѣтъ. Гдѣ да са
намѣрѣтъ на днѣшнѣють дѣнь такѣизи женѣ великодѣшни. Заралѣ тѣй

казваши и премудри Соломонъ в' пригчите си: женá мужествна коато са намери, по-почитена ети таквас' и от многоцѣнно каманѣ. Чи и тѣа бѣши мáйка, благословѣни христѣни, като и другите жени, и вдовица

443 бѣши || и нáй-тврѣде че когó имаше едного сина. Знáаť, коѣто самáйки, каквá любовь и жалость имать таквѣзы дѣца. Алá легомѣ любовь Христова надвѣва естествната любовь. Тугѣсь сѣкаше, че ще да го има живá, когѣ го вѣди умрѣла за любовь Христова. Алá тѣй направи унáзи досточудна женá. А слугѣте господáрски, като струшѣха на другите светце кракáта, и като вѣдѣха на тáзи довѣца синáток' чи умрѣль от мразоть, домилѣ имь и със повелѣнѣето цáрско оставиха го и не му струшѣха кракáта. И тѣй повелѣ господáрь да го дадѣть на мáйка му данó уживѣй. А унезы ѡѡ, дѣто имь струшѣха кракáта и като умрѣха, зѣха да гѣ угодѣть на кулá, да ги занисѣть на устѣето на рекѣта и да запáлѣть о́гнь да ги изгорѣть та пáкъ да имь фрѣлѣть кокалите. И друго, щото устáни нѣкоя чѣсть да я фрѣлеть в' рекѣта. И като угодѣха воцáните мóщете имь на колáта да ги занисѣть да ги изгорѣть, послушáйте пáк за унáзы благословѣна женá. Зѣ и тѣа синá си на рáму и затѣчи са пудѣрь тѣхь да ги стѣгни. Кáзваше: иди и ти, чáдо моѣ възлюбѣнное, със воцáните сѣ. Не дѣй устáва въ нечестѣето,

444 не дѣй устáва току ты сам'сѣ невѣнчáнь. До сѣги билó искушѣнѣето; претрѣпи и о́гнють като мръзó, замь да получишь и вѣчна рáдость. Тѣй дѣмаше унáзи благословѣна женá като тѣчаше да стѣгни колáта. Остáви си и синь ѣ Мелѣтонь душáта нѣгова в' рѣцѣте божѣе Тугѣсь като вѣдѣ мáйка му че умрѣ, благодарѣ бóга, врьвѣши и дрьжѣши мóщите синови си на рáмоту си. И като стѣгна колáта, угодѣ и тóго врьху другите мóщи, замь да сѣ не раздѣлѣть мóщите му от светѣите му дружина, със коѣто е тѣглиль мѣка и венчáл се от Христá. А слугѣте господáрски, сѣе реч' по-много напред лежáщего дѣвола, запáлиха о́гнь голѣмь и изгорѣха мóщите светѣимь, та пáкъ повелѣнѣето господáрско стóриха. И щото остáна нѣкоя трошица от светѣите мóщи от о́гнють, фрѣлиха го в' рѣкѣта. Сѣкаха отѣ ще да ги зѣми рѣкáта да ги затрѣи. Алá на пѣсту са трѣдѣха, защó подѣрь трѣ дни явѣха се светѣите на тугѣшнѣята владѣка, щоту бѣши на Севáстѣе, на име Петрь,

445 щотó бѣши скрѣть от страх || Агриколáюв. И рѣкуха му: слѣзь на рѣкѣта грáдска да намериш мóщите ни, да ги събирѣш. И през ноцá зѣ владѣката и други христѣни нѣкой, щотó бѣха скрѣти, и слѣзи на рекѣта и намери нѣколко от мóщите на устѣето на рекѣта исфрѣлини, врьху коѣто светѣши свѣть велѣкъ като звѣзди на сѣка чѣсть. И тóй ги събрá и направи рáкли чѣсти и угуди ги на чѣсто мѣсто, слáвѣши и благохвалѣши бóга.

И туй ёти мучёніето светѣм', благословёни христїѣни, туй имь країють. Тѣй са трѹдеха, тѣй потёглиха, тѣй са ѥ вѣнчаха от вѣнцодавца Христá. Кáкъ да ги похва́ли нѣкой прилїчное. Коё похвалёніе да имь исплетё? За тѣхъ прорїчаше пророкъ Даввидъ, ка́же: проидо́хомъ скво́зе о́гнь и во́ду и извѣль есѣ́ нас в' по́кой. Легомѣ́ тїе и със чётирите стихїи се бо́риха, на земѣ́та са трѹдиха и възду́шната стѹ́д претръпѣ́ха, в' водѣ́ ги фрѣ́лиха, на о́гнь са прида́доха. О, блаже́нное трѣ́пёніе! О блаже́ннаа тврѣ́дина! Тїе́ са на ста́ри сі́ла, на млади́ учите́ли, на печа́лни утешё́ніе, на съро́маси бога́тство, убуре́ваемим преста́нище, бо́лѣщим' исцери́тели, же́нам цѣ́ломѹ́дрїе, младе́нцем храните́лѣ || и на сі́чки христїѣ́ни к' бо́гу тврѣ́ди моле́бници. Тѣ́хната 446 мо́лба и нїе́ да ѥще́ми, съдействїте́лница на испра́вленїе добродѣ́теле. Със тѣ́хната мо́лба да възмо́жемъ да доврѣ́шимъ чети́родесѣ́тднёвни по́сть, и ту́ка чувствѣ́ннаа пасха́ да са причестимъ́, та́му да са сподо́бїм' на ми́сльнаа па́сха. Ала́ легомѣ́ по́прището́ светѣ́е чети́ридесѣ́тници врьвї́мъ, благословё́ни христїѣ́ни, ма́карь да са ми́нѣли нѣ́колко днѣ́, от ка́къ сме́ нача́ли по́стоть, а по́-много по́дви́гъ и утешё́ніе за по́ст-нїя́тъ трѹ́дъ. От двѣ́ ра́боти ё́ти де́то са ка́зва члове́къ чї́ е распо́ложена жи́вина: от ду́ша и от тѣ́ло. Та чё́ душáта ё́ти ми́сльна и не́ви́дима, а от тѣ́ло ё́ти вѣ́ра́тна и ви́дима. Добрѣ́ тѣ́зи че́ са и двѣ́те су-проти́вни. Ала́ е́дна ра́бота мо́жи тѣ́зи и двѣ́те да ги съ́бире́ на е́дно. И ко́я? По́сть. Ала́ послу́шай ка́къ по́сть очї́стива тѣ́ло от сѣ́каква стра́сть, очї́стѣ́ва чю́вствїе́, олеснѣ́ва тѣ́ло(то). Тезї́ сі́чки да́вають се́ на душáта фаи́да. Защо́ ко́гї се наплѣ́ни тѣ́лото със тѣ́зи, де́то ги ре́коха' тугї́зи са просвѣ́ща́ва умо́тъ, што́то е́ о́ко на душáта. Тогї́зи са пощáва на душáта члове́ку дубри́на. Тугї́с | фáни със бо́га да дѹ́ма, тугї́зи 447 са избáвѣ́ от ми́рских метѣ́ж', и събо́рно да рече́м, тогї́сь ста́ва тѣ́лото кáто ми́сльно, ко́гї са утенчї́ от одалё́ніе на ястї́ето. А душáта іо́ще по́-много прї́ема ми́слїе. Легомѣ́ тѣ́зи ко́лко тѣ́й ста́вать? Ела́те да почитѣ́м, бра́тїе, ходата́йцу ми́слїю и действї́телницу цѣ́ломѹ́дрїи и помо́щницу добродѣ́тели и убозда́теля стра́стїа, ма́ти и пи́щу светѣ́м. Да възлю́бим въздрѣ́жанїе, благословё́ни христї́ени, за́мъ да се възлю́бимъ и нїа́ от светѣ́е а́нгели. Легомѣ́ и тїе́ са неприча́стни със ястї́е и със пи́тїе. Да възнена́видим' естї́ето, за́мъ да нї́ умра́зѣ́тъ нечи́стите бѣ́сови, за́що́ де́то е́ по́сть, та́му се́ и а́нгели; де́то ѥ́ма въздрѣ́жанїе, та́м' са и сі́чки небѣ́сни сі́ли, а де́то пи́ща и мно́го ястї́е, та́му са и бѣ́сове. Я по́гледай и безсло́вѣсните птї́ци, ка́къ ядѣ́тъ чи́стите птї́ци тукó жи́ту и просó и дру́го при́личну. А нечи́стите ядѣ́тъ и ме́су. А чи́стите се́ туй ка́квóту го́лубу и грѣ́лица и дру́ги, ко́ето са та́кви́с,

какъ ядѣть тукó плод', а от мѣсо са пазѣть. А гáрвану и урѣлу и дръ-
 448 гите птѣицѣ по-много се радвать за мѣсо и за мрѣши откóлкото за
 плод'. Та чѣи и заради туй и тѣ, чловѣче, умрази мѣсугу и недеѣ я,
 замь да станиш' цѣль като голубь и цѣломудрь като грѣлица. Защо
 нѣкой, коѣто ядѣ много, не мѣже да стани постникъ. Нѣкой пѣилицѣ
 нѣ е ставаль философъ, нѣкой сластолюбѣцъ нѣ е постил, нѣкой плѣтни
 нѣ е станаль достѣинъ за царство небѣсное. Помисли прѣвозданныго
 Адама, коѣто, до гдѣ пазѣи заповѣд' божѣи и пости от дръвото ра-
 зумно, бѣши на срѣдѣ рай. А от какъ яди от нѣго, стана и от бога и
 от рай испѣдень. Той ѣди и испѣди са от рай. Заради туй и нѣе да
 постимъ, да влѣзим вѣтре. Заради туй дѣди и Христос на земѣта и
 выплѣти са и пости четиридесѣтъ динѣ, зам' да посѣчи намъ пѣть по-
 стни, да постим' и нѣа и да дѣдим на прѣвото си стоанѣе. Амѣ помисли
 праведнаго Ноа, какъ гу направи многоту пѣтѣа гола и пресрамина. И
 пазѣи са и тѣ, чловѣче, от пѣанство, помисли Исава, какъ го направи
 много ястѣе рѣба на по-мáлкѣятѣкъ му брата, и пости и тѣ, зам' да са из-
 бавишь от рабути лукаваго дѣавола и да станиш' рѣбъ Христовъ. По-
 449 мисли вѣтхите иісраилѣтѣни, какъ ги стори || многото пѣтѣе и станаха идо-
 лослужѣтели. Та чѣе пости и ты, замь да станишь богопѣклѣник' със
 постъ. Моисѣй, като пости и прѣе богопѣсаннѣи скрижаль. Илѣа пости и
 вѣскрѣси на вдовѣцата синáток. Елесѣй пости и вѣскрѣси синáток Су-
 манѣтѣнина. Постѣиха и трѣге отрѣци и ѣгасѣиха пѣщ огнѣна. Постѣи
 Данѣль и вѣдѣ бога яко сѣдѣа седѣща. Заради туй сѣки христѣанин
 усрѣдно да тѣча ись постнѣять пѣть. Дѣста нѣе билѣ времѣто, дѣто сме
 утѣшавали тѣлото си да утишим сегѣ пак душиѣте си. Дѣста нѣе билá
 годѣната, дѣто я премѣнихми на ястѣе и на пѣтѣе и да струваме
 плѣтѣската вола. Да порáботим сегѣ богу ф тѣзи мáлко динѣ светѣѣи
 четиридесѣтѣници, да ни ѣнамѣреми мѣханá и да речѣмъ: болѣн' с(ь)мъ
 и не мѣга да постѣ; или: ако ни пѣя вѣно, злѣ мѣи; ако не ямъ мáсло,
 разболѣвам' са. Такѣи чѣвам от мнозіна дѣто дѣмать, коѣто се тѣзи
 маханѣ сѣ за грѣхъ. Я рѣчи ми язѣците щото нѣкакъ не знаѣтъ нѣти
 вѣното естѣвото какѣи. Амѣ тукѣ вода пѣѣтъ та пак живѣать. Амѣ
 дръги как примѣнувать времѣту си без мáсло? Самѣонъ нѣли бѣши
 450 назорѣй, сирѣч' обрѣченъ богу, и нѣкоги вѣну ни пѣ. Амѣ коѣ бѣши
 по-якъ от нѣго? Амѣ рѣсците и татáрите и дръгите вáрвари¹⁾ язѣци,
 дѣто тукѣ чѣвають вѣнуту и мáслоту а тѣ ни ядáтъ. Амѣ коѣ ги навѣва
 на войска? Ако ли рѣчѣшь наѣка ѣти тѣи, да ти рѣкъ и азъ, тѣи са

¹⁾ По сѣтѣишна рѣка заличила „татарѣте“ и отгорѣ написала „и сарѣите“, а думата „варвари“ съвѣм заличила.

научи и ти, а ту не та запира нікуй. Не трібува віну да пієшь, не трібова да ядєшь мѣсло, не трібова да ядєшь, што са не ядє. Мѡжєшь и бєз тєзи да живїєшь, тукѡ сьс хлїбъ и сьс водѣ. Кѡлко преминѣха сьс таквѡзи заминѡванїи, кѡй трїдєсєть, кѡй чєтиридєсєть годїни. Амї ти чєтиридєсєть динє не мѡжишь да трьпїшь. Нїє мѡщно да си сластолїбєць и христолїбєць, защѡ ако лїбїишь сладѡсть плїтска и слась, ненавїдїшь Христѣ. Ако лї лїбїишь Христѣ, умразї слась, умразї пїща, умразї мнѡго ястїє. И щѣ да рекї друкї закѡнъ, алѣ макѣрь да є внь от писѣнїєго на чѣрко ватанѣша, алѣ єти за нѣши посрамлєнїє. Елєните прелїстїне и безбѡжни, кѡїту надѣжда за вьскресєнїє нємаха, кѡїто се поклѣнѣха на богѡви, сєки спротї своѣта стрѣсть, кѡнто слѹжаха на прилюбѡдїєца бога Дїѣ, а на убїица бѡга Ареа, а друкї на кѹрва женѣ, на Афрудїта, а друкї на многѡдца бога 451 на Крѡна, а друкї на пїѣници бога на Дионїса. Алѣ пѣк' и от тѣхъ мнѡзїна начѣха пѡсть, на кѡїту їметата не трїбува на тѹй времє да гї кѣзьвами, амї тєзи рєкохми тукѡ да разумїєть прѣзднѣ мѹдрѡсть и тѡлкос са учѣха да исправѣть пѡсть. Амї я рєчї ми, нїй щѡто смє благѡчєстїви и наслѣдници царствїє небєснаго и служїтєли прєбожєствнїи трѡїцє, кѣкь да са не потрѹдимь да приминєм' тѣхъ, амї кѣкь отвѣть щѣмь да їмѣмє да дѹмами на стрѣшнѹ сѹдєщи Христовѹ? Бѡ са да се не испїлни рєчѣта гѡспѡднѣ Матѣѣа свєтѡє євангєлїє: мужїє Нинивїтєстїи вьстѣнуть на сѹд' сьс рѡдом' сїмь и усѹдїть їхъ, яко покѣѣша са проповѣдїю Јѡнїною. Сї рєч' Нинивїтєнїте бѣха нєвѣрни и токѡ сьс єдїнь глѣс' Јѡнїнь се покѣѣха и пѡстиха, и тїѣ и дубїѣтакуть їмь. А нїє слѹшѣмє нїкогї Христа, слѹшѣмє прѡрѡцитє и апѡстолїтє и прєподѡбнї отцї нѣши, кѣто проповѣдѣть пѡсть чї є дѹшѣвна фѣйдѣ и двѡїм се и срьдїм' са. Прѣвєдно щѣть да ни усѣдѣть унєзы в' вьскресєнїє, кѡгї са намѣрѣть и женї, щѡто є нѣй-слаба 452 стрѣнї, чи са пѡстили и трѹдили у вѣтхѡ времє и навїли сѣтань. Кѣкь отвѣть щѣмь да їмѣмє нїє, кѣто смє мьжїє сїлнї, щѡто урїсѣмї женїтє?

И тѹй дѹмам' и пѡ-мнѡго попѡвитє зговѣрѣмь да устѣветь закѡнъ на мїрскїтє члѡвѣци на пѡстнїѣть пѡдвїгъ, защѡ ако тїѣ, ѡ пѡпє, щѡто сї зѣмльнї ангєль и молѣбнїк бѡгѹ за члѡвѣцитє, не почїтѣш' пѡсть амї кѣкь да гѡ почїтѣть мїрскїтє члѡвєци, кѣто та тїє їмѣть водїтєлѣ, кѣто овцѣ пѣстїрьток' сї? Алѣ бѣлким' мьжїєтє и нїщїть та послѹша и да трїгнїть подѣрѣ ти на злѡ, амї женїтє кѣто рѡдъ лѣснѣ за їзмѣнѣванїє на грѣхъ, кѣкь щѣть да се уцєлумѹдрѣть, кѣкь щѣть да пѡстѣть, кѣкь щѣть да се пѣзѣть от сѣкѣкѡ злѡ, кѹгї са тїѣ упивѣшь и раздрѣ-

шавашъ по́стъ? Амѣ дѣцѣта малки от гдѣ да са науча́тъ да по́стѣтъ, от гдѣ да се науча́тъ да почита́тъ свѣта́а четиридесѣтница? И да ни сѣ́-кашъ, чѣ е ма́лко грѣхъ тѣй, дѣто стру́вашъ тѣй, чи и дру́ги та глѣда тебе и стру́ва и то́й? Ищешъ ли да разумѣ́йшъ, ко́лко осужде́ніе има таквѣзи прегрѣ́шеніе? Послу́шай господа, глаго́люща на ѿ гла́ва от Ма-
 453 тѣа свѣта́го евангеліа: го́ре чловѣ́ку тому, ѿмже съблѣ́зні прехо́детъ. ||

Мо́ла ви, бра́тїа мо́й христїа́ни, сїнца да по́четѣмъ свѣту́ю четири-десѣтницу, сїинца да са подка́немъ и по́пови и мирски, и жени́ и де́ца да приме́немъ досто́йно от дѣ́йствуванїе́то на годї́ната¹⁾. Сїнца какъ смѣ започена́ле прѣ́вата неде́ла със усрѣ́дїа, тѣй и до кра́й да умно́жїмъ добродѣ́тел. Неде́йте, ко́лкого врьвї свѣта́а четиридесѣтница, то́лкос и нїа да са обленѣ́ваме, отї каквѣ́ту уне́зи, дѣто са надбрѣ́зати да тї́чати: ко́лкого прїближа́вати бѣлѣ́гот, то́лкос са подка́нѣтъ да надмїнѣ́тъ дру́гите. Тѣй и нїѣ, ко́лкого прїближа́(ва)ми свѣ́тѣх и всечѣ́стныє стра́сти го́спода на́шего Іисуса Христа́ и то́гово свѣ́тонѣ́сное въскресѣ́ніе, тѣй да се подка́ним да приме́нем и да прѣвъзї́дим със по́стъ уне́зи денѣ́, що се оста́нали, за́мъ ту́ка достѣ́йно и богоугод́но жїву́ще да се сподо́бїмъ да вї́дим свѣ́тїй де́нь чювьствѣ́нїе па́сха, сїѣ рѣ́чъ живонѣ́сное Христо́во въскресѣ́ніе. А та́му да наме́рїмъ мї́сльннаа па́сха, што́то е истинни бо́гъ на́шъ Іисусъ Христосъ, што́то нѣ́му подо́бава въса́ка сла́ва и че́сть и по́клонѣ́ніе съ́съ безнача́лнаго нѣ́гова отца́ и пресвѣ́таго и бла́гаго и животворѣ́щаго то́гова духа, нинѣ́ и прїсно и в' вѣ́ки вѣ́ков амї́нь.

455 **Мѣсець Декемврїе въ ѿ де́н. Поуче́ніе о живѣ́тъ, ѿже въ свѣ́тѣхъ оте́цъ на́шихъ Никола́е Чудотворе́цъ, архїерѣ́й Му́рьликийскихъ. Оче́е благослови. Іерѣ́й глаго́летъ. За мо́лїтвъ свѣ́тѣхъ оте́цъ.**

То́зы свѣ́тїй и вели́косвѣ́тїлникъ на свѣ́то и скоропомѣ́шникъ на сї́чкы христїа́ни, свѣ́тїй Никола́е бѣ́ши от едї́нѣ́ град у (А)надѣ́ль, што́то са нари́ча Па́тара. И ба́ща му и ма́йка му бѣ́ха благоче́стїви христїа́ни, и па́къ ни бѣ́ха нїтї́ тврѣ́дѣ́ болѣ́ри нїтї́ тврѣ́дѣ́ сїрома́си. Амї́ то́лкози ѿма́ха, ко́лкого ѿмъ со́суваше за тѣ́хъ и заради́ сїрома́сите, што́то прѣ́сѣ́ха. И дру́гїго сїна ни са ѿма́ли освѣ́нѣ́ нѣ́го. Тукѣ́ нѣ́го ѿма́ха, за́що ма́йка му нї́ е родї́ла нї́ от на́прѣ́д ни на се́тне тукѣ́ нѣ́го е родї́ла.

¹⁾ Отъ страни съ по-нова рѣ́чка е прїба́вено: да са о́даржїмъ, да са ни смѣ́сува́ми сас по́дрѣ́жїету сї, за́що у́марсяват посту́тъ сї и залѣ́ду отва́жда по́сту, шо́ сме са по́тру́дили.

И от малакъ се показа какъв ще да бѣде. И подѣре, когѣ порасте голѣмъ, колко чудеса, колко дубринѣ стѣри, дѣто щѣте да чуѣте. Ала като гу крѣмешѣ майка му, той ни сучешѣ кату другите дечѣя венѣги. У другите динѣ сучешѣ, ала срѣда || и пѣтокъ нѣкакъ не зѣмашѣ цѣцата в' устата. Амѣ 456 нѣкогѣ, кугѣ му тврѣдѣ кату сѣко дѣти да кѣжимъ даваши му майка му у тѣзѣ динѣ, и туй кугѣ засѣдаши слѣнцето, тугѣсъ зѣмашѣ цѣцата си. Ала кугѣ порастѣ, дадохѣ го родѣтелѣте да научѣ кнѣга. И кугѣ научѣ кнѣга, имашѣ обѣчѣй със младѣте момѣци ни хортѣвашѣ такѣвѣзи дѣми за мѣгула и за шигѣ, нѣкакъ ни гѣ обѣчашѣ. Амѣ еднѣ рѣбота имашѣ сѣкогѣ да отхѣде на чѣркова и събѣраши са със стѣрѣци рѣзумни зарадѣ душевнаѣ файдѣ. И почетѣнъ бѣши от сѣчкѣте зарадѣ нѣговътъ рѣзумъ. В оновѣ времѣ бѣши владѣка бѣщин му брѣтъ, и нѣговто имѣ бѣши Нѣколаѣ. Та чѣ като го видѣ стрѣка му със тѣлкози добрѣ рѣботѣ украшѣнъ, хиротонѣса го и направи го пѣпа. И тамъ, дѣто го хиротонѣса прорѣче стрѣка му от духа свѣтаго и рѣчи: да знѣйте, благословѣни христѣи, чи тѣзи, щотѣ са хиротонѣса днѣс и свѣщѣнникъ стана, и ще да стани архѣерѣа и мнѣго досѣдини ще да утишѣ и мнѣго душѣ ще да завѣдѣ у цѣрство небесное. Та чѣ когѣ стѣна || пѣпъ, колко добрѣни 457 стѣри, колко рѣботѣ стѣри, устѣ чловѣчески не мѣжетъ исказѣ; на спасѣнѣе пѣстъ и мѣлба. Зарадѣ туй, като гу видѣ стрѣка му със тѣлкози голѣми на добрѣте рѣботѣ и щѣши да иде стрѣка му на Јерусалимъ да се поклонѣ и остѣви свѣтаго Нѣколаѣ да ѣ по-голѣмъ над манастирскѣте рѣботѣ. И други немашѣ със свѣтаго на манастирю, тѣкмо той самъ си настѣвашѣ тѣлѣкъ, колкото го нарѣчи Нѣвѣи Сѣонъ. И той тѣлѣкъ му почѣташѣ стѣлотъ кату когѣ бѣши съмъсѣ стрѣка му. Амѣ туй бѣши пѣнасѣтѣ. Ала пѣ-напред слѣшѣйте. Јѣще бѣши свѣтѣй Нѣколаѣ млад, когѣто умрѣ бѣщѣ му и майка му, и остѣвѣха мнѣго имѣнѣе у нѣговѣте рѣцѣ. Ала той не го разнѣси унѣй имѣнѣе като и до сѣгѣ какъ има младѣ момѣци да зѣми добрѣ конѣ или на скѣпѣ дрѣхѣ или на други рѣботѣ, като какъ стрѣвать, и на туй времѣ да разнѣсѣ унѣй имѣнѣе на неприлѣчни рѣботѣ или на ястѣе или на пѣтѣ. Амѣ що стѣри? На сѣки дѣнъ нахрѣнѣ сиромѣси и облѣчѣши гѣли. И зарадѣ мнѣгото нѣгови мѣло- 458 стѣна щотѣ стрѣвашѣ, слѣшѣйте еднѣ рѣбота що стѣна, голѣма и чудна.

Въ онувѣ времѣ бѣши едѣнъ болѣринъ у тѣзи градъ, дѣто бѣши и свѣтѣй Нѣколаа, и тѣзи бѣши тврѣдѣ болѣринъ и имашѣ три дѣшѣрѣ, ѣнак не бѣха ужѣнинѣи и тврѣдѣ бѣха хѣбавѣ на ѣбразъ и на снѣгѣ. И томѣзи чловѣку болѣрѣну случѣ му са нѣколѣ рѣбота та засиромашѣ тврѣдѣ, като и до сѣгѣ такѣсъ случѣва и засиромашѣвать. И като тѣлѣкъ засиромашѣ и мѣслѣши, щѣ да стѣри за сѣбѣ си и за дѣшѣрѣте си, за щѣто не знѣешѣ сирѣ-

мáшество и крѣяши са, срам го бѣши от комшіите си и от дружината си да излѣзи до вѣнъ, защото нѣмаше съ що да са храни и той и дщеретѣ си. И що помисли онзи чловѣкъ? Сѣ рѣчь: да си дамъ дщеретѣ си на курвѣство и кой ще до да са хранимъ. И туй натѣкмѣ онзи чловѣкъ да

459 стани, амѣ ище да го обрѣни на || живѣтъ. Що утѣкмѣ богъ? Едно ѡти да избáви трите души от вѣчнаа мѣка, и друго да изяви покритата добрина светѣму Николаю. И в' този дѣнъ, когѣто мѣслѣши тази рáбота онзи чловѣкъ да створи на дщерѣте си и не потáй му са мис'лѣтъ, амѣ дойдѣ тази дѣма в' ушіте светѣму Николаю. Алá светѣй Николай що створи? Остáви на сръдцѣто си този мѣслъ, какъ да спасѣ трите души и да ги упáзи да не пáднатъ у рѣкá дѣволска. И що намѣсли? Извáди от имáніето си ѣ жалтіци и свѣза ги у една кѣрпа и стáнъ нощáмъ, когѣ са потáй сѣчкото, утѣди на кѣщата унумѣзи чловѣку и приближѣ са при прозорицу на кѣщата и фрѣли онази кѣрпа съ жалтіците насрѣд' кѣщата и пáкъ са врѣна тáйно и отѣди си, нѣкой гу ни вѣдѣ, ѡти ни щѣши да му знáй нѣкой добрѣту, щото стрѣваши, нитѣ ищѣши похвáла от чловѣците. Тѣкмо имáше грѣжа, кáкъ да утѣкмѣ бѣгу и смѣслѣваше светѣе евангеліе щото кáзува: когѣ стѣришь мило-

460 стинѣ, да не знáе левѣцата ти, щото стрѣва десніцата ти. И тѣй стрѣваши : светѣй Николай милостѣня. И онзи чловѣкъ стáна на ўтрѣ от постѣлката си и глѣда на срѣд кѣщата кѣрпа със вѣзилъ, и пристѣпи скѣро и зѣ кѣрпата и развѣза ѡ и вѣдѣ ѡти са желтіцы и помысли да ни снѣува и стой и трѣи си очѣте кату ѣ енакъ сѣненъ. И вѣдѣ хѣбеве, чѣ ѣ истина, и прочѣти ги и намѣри тѣкмо ѣ желтіци. Рáдость неизрѣчѣнна исплѣни му са сръдцѣто, и стой и чѣде са и дѣма си самсѣ: кой този, щотѣ стѣри със мѣне тази милость и тази голѣма рáбота и чудна? И не мѣжешѣ да са доумѣй, кой му ѣ стѣрилъ таквѣзи добрѣ. И благодарѣ бѣга и от този дѣнъ минѣха се вáри колко дѣнѣ. И дáде постарата си дщерѣ за одного мѣмка болѣрина у този град' и дáдѣ и прикѣа, колкото трѣбѣваши, и вѣнчá ѡ по зáконъ Христовъ. И от тогѣзи са надѣваши на бѣга и дѣмаши: онзи чловѣкъ, щотѣ ѣ стѣрилъ милость със мѣне и дáди прикѣя на прѣвата ми дщерѣ, той ще са смѣсли и за онѣзи двѣте дщерѣ. И тѣй той дѣмáше. Алá светѣй Николай като вѣдѣ, чѣ стѣри добрѣ онзи чловѣкъ, и онѣй имáніе разнѣси по зá-

461 конъ Христовъ, и проминѣха се нѣколко дѣнѣ пáкъ зѣ иѣще ѣ жалтіци и свѣза ги пак кату и пѣрвом у кѣрпа и ўтѣди пакъ на онзи прозѣриць и фрѣли ги пак като и прѣвенъ и врѣна се назадъ и утѣди си. И на ўтрѣ стáна онзи чловѣкъ от ѡдрѣтъ си и глѣда пак друга кѣрпа кату прѣвенъ сврѣзани желтіци. И зѣ ги и причѣти ги

тѣкмо ꙗ желтици. И чюдеши са за много време и думаша, кой ши да бѣди тойзи дѣто туй добро мене струѡа грѣшнаго. И помоли са богу със слѣзы и рѣчи: боже и господи милостиви, дѣто сѣкоги смислювашъ спасѣнїето на чловѣците и дѣто ни щѣшъ смърта на грѣшниците, ами ищишъ да ги обѣрнишъ на живѡтъ, ты господи, дѣто слези от небїето на земѣта да спасишъ грѣшници, ти и сѣга дѣто ма истрѣгна из' рѣцѣте дїаволскы, ты и сѣгы, господи, изяви тогѡзи твоѣго вѣрнаго раба и моѣго добромѣслѣника да го видѣ и да го познаа, кой този, щотѡ струѡа толкози милость със мене грѣшнаго, дѣто ма е извадилъ от гартанъ вражїа. Защо ты, господи, щотѡ ищешъ, и ты щѣшъ стѡри, отї е твоа слава в' вѣки амиѣнъ. И тѣй са помоли и надѣваша са на бога, данѡ бы видѣлъ нѣкоги тогѡзи чловѣка. И стїгнаха му тѣзи желтици 462 и ожѣни си и фтората дщѣрѣ. И пакъ са надѣваше на бога и думаше, който ми е сторилъ туй добро за двѣте ми дщѣрѣ, той ще има ѣнїа и за трѣтїата ми. И този день имаше онзи чловѣкъ мисль на срѣдцѣто си и думаше: ако дѡйди пакъ мой помощникъ, данѡ бїхъ го видѣлъ и усѣтилъ и по-скоро побрѣзалъ да гу стїгна и да гу видѣ какъвъ ꙗе тойзи чловѣкъ, дѣто ми туй мене голѣмо добро струѡа. И тойзи мисль гу имаше сѣки день и сѣка ноцъ ѡнѣзи чловѣкъ... А светїй Николаѣ видѣ, че стѡри добрѣ онзи чловѣкъ и дади прикїа и на втората дщѣрѣ като и на прѣвата си и ожѣни я по законъ христовъ пак' у този град. И ищѣши ѣнакъ светїй Николаї да си доврѣши голѣмото добро и зѣ пакъ като и прѣвомъ ꙗ желтици и свѣзагы у крѣпа и утиди пакъ като и прѣвом' ноцїимъ потайно и фрѣлигы из' прѡзорицать. А ѡнзи чловѣкъ, на момїте баша имъ, сѣкоги бѣши на послухъ и чю като звѣкнаха желтиците и този час скѡчи и тїча скѡро, да го стїгни. И светїй Николаї, макаръ и като бѣгаше скѡро, 463 ами го стигна ѡнзи чловѣкъ и позна го кой е, защо се познаваше светїй Николаї и личенъ бѣши от добрѡто му, дѣто струѡаше. И кату го припадна на краката му и и прослѣзи са и рѣчи му: благодарї те, слуга бога вышнаго, ѡти си ти помилювалъ мене грѣшнаго. И толкози милость стѡри със мене, защо ако не бї ты предвѣрилъ мене да ма помилювашъ, та щѣхъ да си погубѣ душата и тѣлото. И светїй Николаї видѣ, че му са не потай добрѡто, ами му рѣчи: чловѣче, разумѣй, що ти думамъ, нї да го изявишъ нїкому туй, щотѡ ти сам азъ сторилъ, нитї да излѣзи туй от твоите устѣ, догдѣ бѣде живъ. И туй му рече светїй Николаї и разделїха се едїнъ от други и утиди си сѣки у домѣ си. И на утрѣ ѡнзи чловѣкъ, на момїте баша имъ, даде и трѣтїята си дщѣрѣ, сїе реч' ожѣнї и по законъ за едного момка болѣрина пак' у

този град. И бѣха мирни и минуваха си динѣте добрѣ и благодарѣха
бога и светѣго отца нашего Николѣя, до гдѣ са пристѣвиха. И туй са
464 изяви светому Николѣю добрѣту, прѣвото му чюдо.

А другите му чюдеса и работите скриѣте, що е стѣриль добринѣ,
милостїиѣ да речѣмъ, и пость и въздържанїе и бдѣнїе, кой язїкъ
мѣже исказа? Тѣмко едїнъ богъ знай туй. Амї тукѣ да познаймъ от
туй добрѣ и другете му покритѣ работи, колко са билѣ. Защо̀то светїй
Николѣй, колкѣту струваши скритѣмъ, толкози го богъ прослѣвѣши на
явѣ. И почетѣнъ бѣши от бога от добриѣте му и покритѣте му ра-
бути. И в' еднѣ времѣ покани са светїй Николѣй да иде на Јерусалимъ,
да виѣде и да са поклонї светому грѣбу господа нашего Јисуса Христа.
И тѣй бѣши намїслиль, данѣ бїхъ намѣриль нѣкое мѣсто безмѣлно.
И утїди на морїето и намѣри еднѣ гемїа мисврска, и слѣзи у неѣ със
други христїани. И тїе щѣха да идатъ на Јерусалимъ. И наготвиха се
и начѣха да врѣвѣтъ по морїето, и врѣвѣха до вѣчара. И през тѣзи
нощъ видѣ светїй Николѣе на стѣнѣ душманина дїавѣла, чи стѣ ѣ вас-
качил' от гѣрѣ на врѣхъ катаргата на гемїята и отрѣза важїята, дѣто
са дрѣжї гемїята от тѣхъ. И стѣна на утрѣ светїй Николѣй и рѣчи
465 на сїчките чловѣци, што̀то бѣха у гемїята: да знайте вїе гемїїй и
вїе сїчки, шо стѣ на еднѣ у тѣзи гемїа, днѣска щѣ да бѣде голѣма
бурїе над' нас, защо̀ ас' видѣх тѣзи нощъ, шо щем' бѣдѣ да истѣглимъ.
Амї чувѣйте, да са не уплѣшите, тѣмко ѣмайте надѣжда на бога и из-
бѣви са щѣте от тѣзи смърть. И светїй Николѣй енакъ туй думаше и
поглѣдаха над тѣхъ, че иде едїнъ облакъ голѣмъ и тѣменъ и бурїа
голѣма със ѣблакотъ заеднѣ. И толкози са разигрѣ морїето със гемїата
и със чловѣците до гдѣ щѣше да са потѣпї гемїята със чловѣците
заеднѣ. И гемїїѣте сїчки са растрѣпѣраха и от стрѣх паднаха сїчките
на кракѣта светому Николѣю и със слѣзї му са молиха, да ствѣри
мѣлба на бога данѣ бїха се куртулїсали от тѣзи смърть. И светїй
Николѣй тѣзи чѣс стѣна на молба и тѣзи чѣс стѣна вѣтру и морїето
са утѣшї. И сїчките, што̀то бѣха у гемїята, в'здѣдоха хвѣла богу и све-
тому Николѣю и тврѣде са зарѣдваха. Алѣ енакъ не бѣши са добрѣ
утайлъ вѣтро іѣще вѣеши. А едїн от гемїїѣте в'скѣчи са гѣрѣ на ка-
таргата, дѣто са зѣве Гѣїа, да упрѣви тамъ ветрїлѣто Гѣїно. И когї да
466 слѣзи || на дѣлу, от стрѣхъ падна: еднѣ бѣши висѣко, а друго пак'
защо̀то думаше вѣтро. И припѣна са и падна със глѣвѣта на дѣлу на
сред' гемїата и умрѣ. И светїй Николѣй видѣ, като бѣха се зарѣд-
вали онѣзи гемѣїй, защо̀ се бѣха куртулїсали ѣт онѣзи бѣдѣ, а за-
радї чловѣкатѣ са пак' загрїжиха, като умрѣ. А светїй Николѣй

помоли са богу и въскрѣси го, и стана онзи чловѣкъ, като чи бѣши заспалъ. И тъй имъ приложи на сѣчките грижата на радостъ и утѣдоха до край съ миромъ. И когѣ излѣзоха сѣчките изъ гемѣята на сѹхо и приказуваха на сѣчките, тамъ щотѣ са намѣриха, щотѣ бѣши створилъ светѣй чѹдо, и разбра се по унѹй мѣсто и много бѣлни дунѣсуха при светѣго Николаѣ. И той струваше мѣлба и оздравѣши ги. Тойзи денъ много слѣпѣи створи та проглѣдаха, и бѣснѣи исцѣли и куцѣи исправи и другѣи много чюдеса створи. И тогѣзи утѣди на Јерусалимъ и поклонѣи са тамъ на светѣите мѣста и на грѣботъ Христовъ и мѣсто светѣй Гѣлгоѣи и чесному кръсту и на другѣите светѣй мѣста, кѣлкото бѣха тамъ. И помѣсли светѣй Николаѣй тамъ да остѣни на едно мѣсто съмъ- 467
сѣи да поѣсти. И презъ тѣзи нощъ яви му са ѣнгелъ господенъ и рѣчи му: пакъ ти прилѣча да са врѣнешъ на своѣто мѣсто на бѣшнината.

Слѹшайте пакъ, благословѣни христѣиѣни, какъ бѣи като св врѣна светѣй Николаѣй назѣдъ на своѣто мѣсто. Когѣто излѣзи отъ Јерусалимъ, утѣди при морѣето на скѣлѣта, гдѣто бѣха гемѣи, и попита светѣй, кѣи ще гемѣя отѣ на мѣйту мѣсто? И рѣчи му едѣнъ гемѣйѣя: нѣе щѣмъ утѣи, кадѣи щѣшъ, тѣкмо ако нѣи дамѣшъ кврѣята. И рѣчи имъ светѣй Николаѣй: ѣзъ щѣ дамъ вамъ кврѣя, тѣкмо да ма завезѣтъ у града Пѣтара, що е въ Мврѣликѣйско мѣсто. И стѣнаха гемѣйѣите и съ радѣваха и рѣкоха: да ѣдимъ съ миромъ. И направиѣха гемѣята и вдѣгнаха ветрилѣта. И влѣзи светѣй ф гемѣята и начѣха да плѣватъ по морѣето. И видѣха гемѣйѣите, какъ е дѣобръ вѣтро и вѣи камто тѣхното мѣсто и надѹмаха са междѹ си скрѣтомъ да ѣдатъ на тѣхното мѣсто. И обрѣнаха гемѣята на друга странѣ, камто тѣхното мѣсто. Амѣи богъ щѣ створи да нѣи оскрѣбѣи светѣго? Когѣто тѣѣ обрѣнаха гемѣята и богъ дамѣи този 468
чѣсъ бѹрѣя голѣма. И толкози бѣши лѹѣта онѣзи бѹрѣя, кѣлкото са струѣи крѣмѣта на гемѣята. И гемѣйѣите згрѣнаха се рѣцѣте и чѣаха се смрѣта. И светѣй Николаѣй помоли са богу и в този чѣсъ у унѣзи бѹрѣя намѣриха се при Мврѣликѣйскѣи градъ у Пѣтарѣ. И стрѣхъ напѣде на гемѣйѣите, кѣто видѣха тѹй чѹдо. И припѣднаха на кракѣта светѣому и ѣщѣха прощѣнѣе. И светѣй Николаѣй имъ дѹма и поучѣи ги и зарѣча имъ, тѹй другѣиму да ни стѣи стѣориле, и молитѣа ѣмъ простѣна чѣти и провѣди ги да си ѣдатъ на тѣхното мѣсто съ миромъ. И със такѣвзи скѣпѣсъ дѣди светѣй Николаѣй на бѣшнината си. И въ онзи денъ, когѣи го видѣха брѣтѣи и сѣчкѣи граждѣни чи сѣи ѣи дошѣлъ светѣй Николаѣй, кѣлко радѣстъ и кѣлко веселбѣа бѣи у градѣтъ. Какъ да изрѣкѣи или да искѣжа, младѣи и старѣци, мѣжѣе и жени и малѣи и голѣми и сѣчкѣи пострѣщѣнаха светѣго насрѣща. Амѣи и кѣлѹгерѣите отъ светѣй мѣнаѣѣирѣ,

469 дѣто бѣши го направилъ стрикá му и нарекал го бѣ новъй Сїонъ, | и тѣе го посрѣщнаха и със радостъ го прїѣха и гости́ха го със прилична нѣгова гóзба. И светѣй Николáй гы със нѣговыте слáдки и божестве́й дúми и поучѣ́и гы, като какъ бѣши достóйно и прáведно, да се насѣ́ти душáта имъ. И отъ тогѣ́зи тáмъ седѣши светѣ́й Николáй на по́стъ и на въздръ́жаніе и от сѣ́чките бѣши похва́ленъ и почетѣ́нь заради́ добринáта му. И мнóго видѣ́ха добринáта му и слúшаха поучѣ́нето му, поста́виха тóзи суѣ́тни свѣ́тъ и желáяха небеснѣ́и, оти защó бѣши светѣ́й вели́къ пред' бога и пред' члове́ците. Що да речѣ́мъ? Кóлкото стру́ваше светѣ́й Николáй добринѣ́й, тóлкози и от бога бѣши похва́ленъ.

И слúшайте, благословѣ́ни христїáне, кáк го показá богъ чѣ́й прáведенъ и достóйнь. На унúй времѣ́ пристáви са стрикá му, бáщинъ му братъ на íме Николáе, щото дръ́жѣши тогѣ́зи онзи престолъ́ владически на унúй мѣ́сто. И кли́росъ черкóвни и събра́ха се сѣ́чки гра́ждени и провóдиха хабѣ́ръ, да са събирѣ́тъ сички владѣ́ци, щото бѣ́ха на епархї́ята Мврлї́кїйскаа, да видѣ́тъ когó да поста́вѣ́тъ на мѣ́сто унугóсъ владѣ́ка И събра́ха се сѣ́чки владѣ́ци от епархї́ята Мврлї́кїйска и свещеннѣ́и

470 и стóриха събóръ голѣ́мъ. И сѣ́чки рѣ́коха порѣ́домъ по еднá дúма: еди́кой достóйнь ѣ́ти да бѣ́ди владѣ́ка на тóзи градъ́ Пáтара. И пáкъ про́дúма пó-стáри владѣ́ка и рѣ́чи на сѣ́чките владѣ́ци и на сѣ́чки свещѣ́нничи: послу́шайте вѣ́е мóлата дúма, светѣ́й и свещѣ́нны събóръ, вѣ́е щотó рѣ́кохмѣ вáша боголúбїе да стóрити владѣ́ка добрѣ́й и съ избрáнни. Амѣ́ прилї́ча прѣ́вѣ́нь да стóримъ молба на бога и тогѣ́зи щѣ́мъ познá, когó ни щи богъ́ избра за владѣ́ка. И утѣ́кмѣна бѣ́ тáзи дúма на сѣ́чки събóръ. И през тѣ́зи нóщъ, да имъ показѣ́ богъ, кой от тѣ́хъ достóйнь за владѣ́ка. И като са мóлѣ́ха, áнгель божїе́ явѣ́ са стáриму владѣ́ка и рѣ́чи му: о, епї́скопе, що са трудите и досѣ́ждати са? Щото ѣ́ достóйнь за владѣ́ка съсъ вáсъ е, а вѣ́е го ѣ́щите. Амѣ́ пойдѣ́и и стáни пред вратáта черкóвни, и члове́къ ще да дóде мúдръ и съврѣ́шенъ и íмето му Николáй, и тóго да створите митрополї́та, защó тóй достóйнь да бѣ́де пастѣ́ръ на божїе́ члове́ци, да утѣ́кмѣ́ богу. И от като видѣ́ пó-стáри владѣ́ка явлѣ́ніето áнгелову, кáза и на дрúгите владѣ́ци тúй видѣ́нїе. И тѣ́е, като чóуха тáзи дúма, по-тврѣ́дѣ́ начѣ́ха да са

471 мóлатъ. И пó-стáри владѣ́ка утѣ́ди | и стáна пред черкóвните вратá и чáка да дóйде онѣ́зи члове́къ, дѣ́то му го показá áнгель божїе́. И като сто́лше тáмъ пред' вратáта, ѣ́то де ѣ́де светѣ́й Николáе и при́ближѣ́ са да влѣ́зи ф чѣ́ркова да са помóли богу. И като го видѣ́ владѣ́ката, щотó го чáкаше, че ѣ́ди, разумѣ́ ѣ́ти тóйзи, дѣ́то го чáкаше.

И рѣчи му: какъ тѣ е ѿмето, чѣдо моѣ? И свѣтій Николаѣ рѣчи полѣгичка: Николаа, грѣшнии слуга, владичествуйте, свѣтій владіко. И като чіо владіката дѹмата му свѣтому, и рѣчи му: ела подіре ми, чѣдо моѣ. И фати го за рѣкѣта и завѣди го напредъ другите владіци и клірици. И тѣе, като го видѣха, зарадваха се тврдѣ и благодарѣха бога, дѣто им ѿ проводилъ такъзика пастірѣ и даскала. И владіката по-стари продѹма на сѣчки народъ: прѣимѣте, братіе, вѣшого достѣйнаго пастірѣ и даскала. И владіката по-стари продѹма на сѣчки народъ: прѣимѣте, братіе, вѣшого достѣйнаго пастіра, дѣто гу ѿ проводилъ богъ да ѣти вѣмъ владика и прѣимете подарѣнаго от вѣшого чловѣка и даскала. И на утрѣ го поставиха и рѹкоположиха да е свѣтъ на ѡнзи прѣстѡлъ. И когѣ прѣ ѡнзи честїи мѹжъ, на сѣтне колко поствъ и бдѣніе и молѣніе непрѣстѣнно въздрѣжаніе, милѡстіне 472 врѣхѹ милѡстіня. Кѡй язѣкъ мѡже исказа нѣговъ трѹдъ и добрѡ, щѡтѡ стрѹваше по-много от прѣвѣнъ? Амѣ дѣто ненавидива добрѡ, дѣаволь, щѡ измѣсли? Като глѣдаше тогѣзи, че стѣ умножава христѣанство, а не мѡжаши да трѣпѣи да сѣ умножава народъ христѣански, ами вдѣгна тогѣзи двѣ царѣ на народѡтъ христѣански, да ги мѣчатъ; казувамъ Дѣоклетїйна и Маѣмїїна, двѣ другѣри дѣаволови и звѣрови, крѣвопѣици, гонѣгѣли на христѣани. И тогѣзи на унѹй вѣремѣ голѣма бедѣ и теснѡта врѣхѹ христѣаните ѿмаше. Защѡто онѣзи нечестѣиви царѣ бѣха проводили такози послѣніе по сѣчки мѣста, по сѣла и по градове, послѣніе страшно и зарѣчуваніе тѣй: кѡй христѣанинъ, да са отричѣ от Христа и да са поклонѣи на ѿдолите, и почѣствъ голѣма щѣ да зѣми от царѣ. Ако лѣ са дрѣжѣи на вѣрата си и не щѣ да са поклонѣи на ѣленските богѡви, тѣхъ да ги мѣчатъ на голѣми мѣки. И едни христѣани очѣвѣсно проповѣдуваха Христа, какъ е ѣстенски богъ и прѣтегливаха голѣми мѣки и измѣраха, а другѣи от голѣмъ страхъ отричаха са от Христа и поклѣнѣха са на ѿдолите. И другѣи пакъ не мѡжаха да трѣпѣтъ мѣките нѣти щѣха от Христа да са отрикѣтъ, амѣ бѣгаха по горѣто и по пещерѣто и тѣе ставаха ѣллени. И дѡди повелѣніе цѣрево и до Мврлѣкїйска епархїа, и тогѣзи дрѣжеши владѣчество свѣтій Николаѣ в тѡзи градъ. И дѡдоха олацѣте цѣреви и намѣриха свѣтого Николаа христѣанинъ стѣщи и владіка; (хван)аха го и бѣаха го и мнѡго му достѣдиха и заведѡха го ф темнїцата със другѣи христѣани и тамъ в темнїцата мнѡго злѡ потѣгли, да кажимъ глѣдъ и жедѹвани и другѡ мнѡго досѣждени. И сѣдѣ тамъ вѣремѣ много у темнїцата и тамъ ни пристѣваше на молѣніе, учѣши унѣзи христѣени, дѣто бѣха запрѣни със нѣго, и утврѣждаваше ги да са не отричатъ от Христа. И такѣзи пакѡсти нанѣси дѣаволь свѣтому Николаю. Алѣ богъ,

легоми дѣто сѣкогы са промѣслюва на добрѣ, кой му рѣботи чисто със
 474 сѣчко сръдце, що утѣкмѣ богъ? Унѣзы нечестѣвѣи | царѣе и слугѣ дѣаволуви,
 да ричемъ Маѣимѣянъ и Диоклитѣянъ џуфѣсахѣ и отѣдоха на угутова-
 ното им мѣсто въ огнь негасѣмый. И подѣръ тѣхъ въцари се благоче-
 стѣвы царъ Констандѣнъ, сѣнъ светѣй Еллѣны, икѣнсту що сѣ зовѣ зе-
 лѣны. И тогѣзы на скѣро провѣде повелѣнѣе по сѣчката нѣгова дрѣжава,
 гдѣто ѣма христѣени затвѣрини въ темнѣца, скоро да са отвѣрѣтъ и да
 ги пѣстѣтъ, и по сѣчка зимѣ чѣркови христѣанскы да са вдѣгнѣтъ и да
 са умножѣтъ. А чѣрковища ѣлленскы що сѣ по сѣчка земѣ, да се раз-
 валѣтъ и ѣдолскыте богѣви да се струшѣтъ. Скѣро такѣвы зарѣчанѣе
 излѣзе царско и испѣстини бѣха сѣчкы христѣани изъ темнѣцыте. И от-
 пѣстинъ бѣ тугѣзы и светѣй Николѣй от темнѣцата Мвр'ликѣйска. И пакѣ
 си утѣди на прѣстѣолѣтъ си владѣческы и бѣ пастѣръ като и прѣвенъ
 на Христово стѣдо.

Слѣшайте, благословѣни христѣани, на сѣтнѣ щото бѣха чѣрко-
 вища ѣлленскы, много бѣха на тѣзы епархѣе, гдѣто бѣше светѣй Ни-
 колѣй, и ф'тѣхъ сѣдѣха бѣсови, и защѣто унѣзы бѣсови завѣдѣха све-
 475 тѣму Николѣю и досѣдѣха му | зарадѣ Христово ѣме и затвѣриха го
 въ темнѣца, та поѣска и светѣй Николѣй да ѣмъ врѣни прѣведны
 длѣтъ и хѣдѣши на сѣко чѣрковище ѣлленско и струѣваше мѣлба на
 бога. И онѣзы чѣрковища са сѣбѣриха и стѣнуваха прѣхъ и пѣпелъ.
 А ѣдолите бѣсовскы пѣдаха и струѣваха се, защѣ са обезчѣстѣше. А
 бѣсовите бѣгаха по ѣра и пѣлаха. И бѣши на унѣй мѣсто еднѣ чѣр-
 ковищи ѣлленско, голѣмо тврѣдѣ и нѣй-висѣко и хѣбаво, дѣто го на-
 рѣчаха елленити си на богѣвите Артемѣда, сѣе рѣчъ Лѣуна. И утѣди
 тамъ светѣй Николѣй и стѣри мѣлба надъ нѣго и струшѣ го и сѣсѣпа
 се, стѣна прѣхъ и пѣпелъ. А ѣдолите пѣдаха като лѣстъ когѣ пѣда от
 дѣрвѣ. А бѣсовите, щѣто бѣха се тамъ всѣлили, бѣгаха и тѣе по ѣра и
 пѣлаха и дѣмаха светѣму Николѣю: защѣ стѣри ты насъ безъ пѣчѣстѣ,
 о непраѣдни Николѣе? Нѣе тѣбѣ нищѣ ни сѣгрѣшѣхѣме, защѣ насъ из-
 гонювашъ отъ къщѣята нѣши? Намъ тѣка бѣши дѣмъ и сѣдѣхѣме въ нѣго
 да прѣлѣстѣвахѣме члѣвѣците да слѣшатъ насъ и да ни са поклѣнѣтъ.
 476 Амѣ сегѣ гдѣ да утѣдимъ? || И светѣй Николѣй имъ рѣчи: идѣте въ
 огнь вѣчнѣй.

И дрѣго чѣдо слѣшайте, благословѣни христѣани, мѣлѣ ви са,
 ѣнакъ щѣ е стѣнѣло отъ светѣго Николѣй. У Цѣриградѣ отъ какѣ са бѣши
 въцарѣлъ царъ Констандѣнъ, у двѣнадѣсетѣхъ годѣни на нѣговуто цар-
 ство, бѣши нѣкой члѣвѣкъ отъ Левѣа, ѣмето му Арѣа, хѣтръ на писмо и
 книжѣвенъ тврѣдѣ. И много хѣди въ Алѣѣандрѣа, и тамъ ѣмѣше владѣка,

щотó бѣши Алеѣандрѣискы владика, и стóри тогóзи Арїа дїакона. И от
 какъ го хиротонїса Петрѣ владїка дїакона, от тогїзи хвати да хули на
 гóспода бога и дýмаша, óти нѣ́ е Христóсъ истинскы богъ, амї е сьздá-
 денъ от бога и направенъ като сїчките чловѣци. И видѣ го Петрѣ
 владїка че хули на бóга та го проклé и извáди го от дїаконскы чїнъ.
 И хóдѣши проклéтъ óнзи трїщ' клéти óнзи Арїа. И когї са престáви
 Петрѣ владїка и прїе владическы престóль в' Алеѣандрїя Ахїла вла-
 дика, а тóй едвáмъ обрѣна Арїа на || правослáвнаа вѣра и стóри гу 477
 пóпа и постáви гу протопóпа в' Алеѣандрїя. И до гдé бї живѣ Ахїла
 владїка, дрѣжéши óнзи Арїа правослáвнаа вѣра христїанска тóзи нече-
 стїви. И когї са пристáви Ахїла владика и зé прѣстóль владически
 светїй отéцъ нáшъ Алеѣандрѣ, и пáкъ почé óнзи нечестївый Арїе да
 хулы пó-тврѣдѣ като от прѣвѣнъ своáта си ёресъ. И видѣ го Алеѣандрѣ
 владїка, чї и так'взи хульникъ, пѣк' го и тóй проклé и извáди го от
 священството и предáди го на анаөимїа. А тóй непрестáнуваши, амї
 хóдѣши и приказуваше нéговите си злочéстїе хул(н)їи дýми, кóлкоту
 прелѣсти съсъ нéговат'си погáни язїкъ Евсевїа, владика Никодїмскаго,
 и Павлїна, митрополїта Тїрскаго и дрúгиго владика Евсевїе Никодїм-
 скаго и митрополїта Кесарїнскаго. И нѣ́ тѣ́кмо тѣ́хъ, амї и дрúги све-
 тїтели и чéтци прелѣстѣваше съсъ своите си погáни дýми. И разбрá
 се тáзи млѣва и тóзи метéжъ до царѣ Констандїна. И царѣ като раз-
 брá, провóди чловѣци съсъ кнїги по сїчка нéгова дрѣжáва, сїе реч' по
 селá и по градовé, да са збиратъ сїчки владїци от сїчки мѣстá и 478
 священници и калугири, щото са книжóвни избраннимъ и да са съ-
 берѣтъ у град' Никéя, да са препїрашъ съсъ Арїа и да го сїдѣтъ ду-
 хóвно. Да са избирé туй хулене Арїево и да вїде царѣ, защó е тáзи
 млѣва, дéто излéзи от Арїе погáника. И събрáха се сїчки по царéво
 повелénїе у град' Никéя, и сїчките владїцы бѣ́ха ѣ́лї, а священници
 и дїакони и калугери ѣ́б и сїчкы прескúпъ бѣ́ха тїї. И защó са тóлкози
 избрáха тугїзи да кáжимъ и за туй. Защóто разтѣкмїха и разчéтоха
 и намéриха от рождество Христóво до тóзи прѣви сѣборѣ тїї годїни.
 И на прѣви сѣборѣ кое бѣ́ха. Да кáжимъ и за тѣ́хъ. Бѣши светїй Сил-
 вестри папá рїмскы, и Митрофáнъ патріархъ Царуградскы; Алеѣандрѣ па-
 трїярхъ Алеѣандрїискы, наеднó съсъ светáго Аөнасїе и Евстáтїа патріархъ
 Антиохїйски и Макáрїе, патріархъ Алеѣандрїискы, и светїй Пафнútїе испо-
 вѣ́дникъ, и светїй Спирїдонъ Тримїтúнскы. И съсъ тѣ́хъ бѣши на едно и
 светїй Николáй чюдотворецъ. И тугїзи излéзи царѣ Констандїнъ и сѣдна
 на стóлот' си || и от еднá странá стáнаха светїй отци рїїѣ, и от дрúга 479
 странѣ стáнаха светїй отци рїїѣ. И стáна голѣмъ сѣборѣ и започéха да

дѹмать порѣдомъ владичите, сѣки нѣгова дѹма. И Арїа стоѣше посрѣдѣ тѣхъ и тврѣдѣ са бѣши натѣкмїлѣ да ги наддѹма със хѹлните си нѣговы дѹми и погѣни язїкѣ. И вїдѣ го светїй Николѣй, какъ щѣ да ги надвїе със нѣговите си погѣны уста и умрѣзни азїкѣ нѣговѣ и стѣна светїй Николѣй от гдѣто седѣше и пристѣпи при Арїе и удари го по лицето със плеснїца тврѣдѣ кѣлко му са потрѣсуха сїчките състави на снѣгѣта му. И обрѣна се Арїа със жалость камтѣ царѣ и рѣчи: царѣ праведни, прилїча ли напредъ твоѣто цѣрство да вдїгни рѣка тѣйзи дѣто е нїщо? Акѣ їма дѹма да продѹма като и дрѹгите, що са тѹка по-добрї от нѣго, ако лї нї ѣ учѣнѣ и безѹменѣ, а тѣй да малчї като е нѣгова прїлика. Амї защо тѣй мѣне да заплѣснува предъ твоѣту цѣрство? А царѣ, като чѣо тѹй и вїдѣ, не бї му добрѣ и расрѣди са

480 тврѣдѣ и рѣчи на владичитѣ: чѣвайте свещѣнїйше владичѣ, повелѣва закѣнѣ и кѣже: акѣ нѣкой вдїгни рѣка предъ царѣ, да му са отсечѣ рѣкѣта. Амї да оставѣ вамѣ тѣйзи сѣдѣ и усѣдѣти го със вѣше свещѣнство. И продѹмаха светїи отци и рѣкоха: многѣлїтны царю, вїдѣхми легѣмї злѣ стѣри тѣйзи влѣдика между нас и нїе кѣзвами, амї са мѣлимѣ на твоѣ цѣрство сѣга за тѣзи рѣбота сїчкї нїе да го извѣдимѣ от владїчествѣто и в темница да се затвѣри, и когї са разїде сѣборатѣ и нїе тогїзи щѣмѣ го сѣди. И испѣдїха светѣго Николѣе от сѣборатѣ и испѣдїха го от владїчествѣто сїчкї отци и затвѣриха го у темнїцѣта. И у тѣзи нѣщѣ, като бѣши светїй Николѣй у темнїцѣта затвѣринѣ, явї му са Христѣсъ богѣ нашѣ и светѣа богородїца на еднѣ и рѣкоха му: Николѣй, защо си затвѣринѣ в темнїцѣта? И рѣчи светїй Николѣй: зарадї вѣши лѹбѣвѣ. Тогїзи му рѣчи Христѣсъ богѣ нашѣ: прїми тѹй. И дѣди му светѣѣ евангелїе. И рѣчи му пресветѣа богородїца: прїими и тѹй. И дѣди му свещѣнныи рамѣнѣсъ,

481 дѣто го зѣвѣмѣ омѣфѣрѣ. И на ѹтрѣ ѹтїдохѣ нѣкои нѣгови члѣвѣци | да му занїсѣтъ хлѣбѣ у темнїцѣта. И вїдѣхѣ го какъ ѣти ѹковѣнѣ у жѣлѣзѣ и на рѣмотѣ му свещѣнныи рамѣнѣсъ и у рѣцѣте си дрѣжїи светѣѣ евангелїе и читѣ на нѣго. И попїтахѣ го ѹнѣзи члѣвѣци, што му бѣхѣ занѣсли хлѣбѣ: от гдѣ сї зѣлѣ тѹй евангелїе, светїй владїко? Рѣчи имѣ светїй Николѣй: презъ тѣзи нѣщѣ дѣди Христѣсъ богѣ нашѣ и дѣди ми тѹй светѣѣ евангелїе И богородїца ми дѣди светїй рамѣнѣсъ и кѣза имѣ и дрѹго що, му бѣши рекѣлѣ Христѣсъ и богородїца. И разбрѣ се тѹй чѹдо до светїи отци и прѣвѣдїхѣ та го пѹстїхѣ от темнїцѣта тѣзи часѣ и сїчкї прїпѣднѣхѣ и поклѣнїхѣ му са и їщѣхѣ от нѣго прѣшка. И тогїзи, като са развалїи сѣборѣтъ и разїдохѣ са сїчкї по своѣ мѣсто, и светїй Николѣй отїди си не нѣговѣта спѣрхїя.

Слушайте и друго чудо, що е станало. У едно време голѣмъ глѣдъ стѣна на епархїята Муръликїйска по сїчка, и тѣкѣизи глѣдъ стѣна, дѣто нїкой не бѣши запѣвнїлъ. И на унози мѣсто Мурликїйско їмашѣ голѣма теснота и бѣда от глѣдъ. И Мирѣа, щото чѣши светому Николѣю епархїята, щѣши да са развали и да погїни от глѣдъ. Амї великїй 482 Николѣй, готѣвъ помощникъ нѣ христїаните, ни щѣ да си устави своѣте чловѣци да погїнатъ. Амї щѣ утѣкмї? Гемїцїй нїкой, щото трѣгуватъ със' житу, наплѣниха гемїята си със' житу да я завизїтъ на фрѣнска земѣ. И в' тѣзи нощъ явї са светїй Николѣй гемїцїитуму на стѣнѣ и рѣчи му: гдѣ щѣшъ да завизѣшъ житуту? И гемїцїїта му рѣчи: на фрѣнска земѣ щѣ да ѣ занїсѣ, ако даде богъ. И светїй Николѣй рѣчи му: послушай ма, брате, илѣ та я занесї в' Мирликїѣ, и тамъ щѣшъ я продѣ как' щѣшъ, защѣто е тамъ голѣмъ глѣдъ. И замнї от мѣне ѣ желтїци аравуна, зарадї да вѣрувашъ. И когї долїшъ тамъ, зѣ щїш си и щото ти са остѣнали. И на утрѣ стѣна онзы гемїцїя и вїдѣ у рѣцѣте сї ѣ желтїци и убѣди и на другїте си другѣри и рѣчи: братїе мѣй, вїдѣхъ азъ нощѣсъ на сѣнѣ нїкогого владїка стѣра, и рѣчи ми: туй житу да го завизѣшъ у Мирликїѣ, и даде ми тѣзы ѣ-те желтїци ара- 483 вуна. Амї да їдимъ тамъ да завизѣмъ житуту, защѣту ми рѣчи владїката, дѣто ми са явї, и по-добрѣ щемъ тамъ продѣ нѣжели у фрѣнску. И послушаха го гемїцїїте тѣзи дѣма и отвѣзоха гемїята със' житуту и утїдоха в' Мирликїѣ на епархїята светому Николѣю. И като разбрѣха мїрянїте чї ѣ дошла гимїѣа със' житу и прослѣвиха бога сичкїте и тїчаха сїчкы мѣжїѣ и женї на скѣлѣта и кѣпїха си житу кому кѣлкоту трѣбувашѣ. И продѣдоха си унѣзи гемїцїїй житуту как' щѣха. И тогїзы прослѣвѣха бога и убѣдїха на мїрянїте туй чудо, и тїѣ прослѣвиха бога, дѣто ни остѣве нїкогого, кѣйто са надѣва на нѣго.

И до тѣка щѣхѣми да сврѣшїмъ словѣто, благословѣнї христїанї, защѣ доста бѣши от тѣзи чудесѣ, амї да разумїйте и другїте. Амї вїде, какъ прихѣде часъ, да начѣнїмъ да сврѣшїмъ и другїте. Амї ви са мѣля на вѣше госпѣсто, не уленївайте са и не дрѣмети, амї послушайте, благословѣнїе христїанї със' сїчкѣ срѣдце, де разбрѣти за светому 484 Николѣю и другїте му чудесѣ, ѣти да прослѣвити бога и да похвалїте светѣго отца Николѣа и да зѣмїти съврѣшїну добро.

Чудо за трїте пашѣе.¹⁾ Зїмїѣта сїчка на трї дѣловї е раздѣлѣна: на їстокъ и на зѣпадъ и на лїву. И лїва се зѣве на плѣднѣ. И тамъ на Лувїйска странї щѣ е на плѣдне, їма едїнъ градъ, дѣто са зѣве Голѣма Фрїгїѣ. И тѣйзи градъ бѣши под великаго нарѣ

¹⁾ Това заглавїе е напїсано съ червѣно мастїло ѣтъ странї.

Констандіна. Има и друга, Малка Фригіа, што е на Цариград' от ѝстокъ и ѝлленскы са зовѣ Троада. Амѣ ф' унази Голѣма Фригіа, што е на пладнѣ, тамъ бѣха у онзи град' чловѣци чюжденци и тврѣди опаки, што са зовѣтъ тайфѣи. И тѣзи тайфалци чловѣци стори́ха междѹ си царъ и отрѣко́ха са от царѣ Констандіна да ни му са ве́ки покланѣтъ. И царъ Констанді́нъ, като разбра́ то́зи метѣжъ у Фригіа и провѣди ꙗ́ пашіе́, сѣ́ки паша́ по хилї́ада чловѣ́ци съ́с тѣ́хъ, іо́ще по́-много войска́, да і́даты у Фригіа, да уми́рѣтъ она́зи зимѣ́. И е́дного

485 паша́ зовѣ́ха || Непоті́анъ, а дру́гико зовѣ́ха Уша́ръ, а трѣ́тїаго́ Ерпи́лїонъ. И ути́до́ха онѣ́зи трѣ́те паші́е и влѣ́зо́ха у ге́мїи на е́дно съ́с войска́та да і́даты в' Фригіа. И ути́до́ха съ́с ге́мїите си до скѣ́лата Мврли́кїйска, де́то са зовѣ́ Адри́аки. И за́що́то вре́ме не́ма́ха да врѣ́вѣтъ и се́дѣ́ха на кра́й и ча́ка́ха да ста́ни вре́ме да пла́ваты съ́с ге́мїите си. А войска́та, като бѣ́ха на кра́й съ́с пашѣ́те, излѣ́зо́ха от ге́мїите и влѣ́зо́ха у градо́ да си купу́ваты я́стїе́ и за ко́е пла́ща́ха и ко́е по́-много на си́ла зе́ма́ха, катѣ́ и до се́ги ка́къ стру́ваты, таквї́зи де́то отхо́детъ на войска́. И стори́ са то́зи де́нь млѣ́ва и метѣ́жъ голѣ́мъ из' чаршї́ата, и разбра́ се то́зи глѣ́чь и до светѣ́го Никола́е що́ сѣ́ ѣ́ стори́ло по чершї́ята. И ста́на светї́й Никола́й та оти́де на скѣ́лта до уне́зи паші́е́ и рѣ́чи имъ: що́ сте́ вїе́ и кѣ́дѣ́ ото́дети ва́ше господство́? И тїе́, като гу ви́дѣ́ха чї́ е светите́ль и ста́ръ, ста́на́ха на кра́ка́ и ре́ко́ха му смире́но: слуги́ царю́ви сми́ и на тво́я светинѣ́ сми́ слуги́ и отха́ждами съ́с'

486 повеле́ніе́ и за́повѣ́дъ ца́рьвъ у Фригіа да стори́мъ ми́ръ съ́с Тайфалї́й, за́що́ си стори́ли ме́жду себе́ си ца́рьб. Амѣ́ ле́гоми не́ма́ми врѣ́ме да пла́вами, заради́ туй се́дї́ми. И рѣ́чи имъ светї́й Никола́й: до́брѣ́ ви провѣ́ди васъ́ многолѣ́тни ца́рь да уми́рите неми́рна зимѣ́. А вїе́ за́що́ до́дохти на ми́рна зима́ и стру́вате голѣ́мо зло́ и млѣ́ва? И тїе́ като чу́ха тѣ́зи дѹ́ми от светѣ́го Никола́а, упла́шиха са тврѣ́де, о́ти бѣ́ха христи́ани, бла́ги и до́бри чловѣ́ци, и ре́ко́ха на светѣ́го Никола́а: ко́й то́йзи, вла́ди́ко светѣ́й, де́то стру́ва млѣ́ва? И рѣ́чи светї́й Никола́й; вїе́ сте онѣ́зи, о́ти сти пу́стили войска́та по чершї́ята да зе́матъ е́дно и дру́го на си́ла, ви́ сти за туй кривї́. И онѣ́зи паші́е, като чу́ха туй што́ е ста́нало по чершї́ата, прите́ко́ха скоро́ и наме́ри́ха войска́та, как' тѣ́й стру́ва́ха зло́, е́дни би́а́ха а дру́ги испѣ́жда́ха. И си́чко, що́ бѣ́, утѣ́кмїа́ха и уми́ри́аха. И то́гїзы светї́й Никола́й заведе́ онѣ́зи паші́е на митропо́ліята́ си и гости́ ги и прїе́ ги като до́брѣ́ бѣ́ща́ чедата́ си. И

487 поу́чи ги и наста́ви ги и съ́с || благо́словѣ́ніе́ и мо́литвою́ и провѣ́ди ги до скѣ́лата на морї́ето, и уне́зи паші́е́ флѣ́зо́ха у ге́мїите си и натѣ́кми́а са да влї́га ветри́лата́ на ге́мїите да трѣ́гнаты́. И светї́й Нико́-

лай връна се назадь да їди на митрополїтата си и видѣ, че тїчатъ изъ
 градѣ мъжїе и женїи и плачатъ горко. И додоха и припаднаха на кра-
 ката светѣму Николаю и рекоха му: този намъ, владїко светїи и слугу
 їстину Христу богу, сеги у този час господїнь Евстаѣе, щото дрѣжїи
 наше мїсто, неправедно повелї да погубїтъ отъ нашїята родъ трїи мъжїе,
 дѣто ни са съгрѣшїли нїщо и не знаятъ защо ї туй зло. Амї ї зель
 хрюшфѣтъ отъ наши зломїслѣници и осїди ги неправедно, да ги затрїятъ.
 Амї сторїи милость със' насъ сиромаси, и тїчай по скоро да ги отрѣ-
 вѣшъ, защо ако по-скоро ни утїдешъ, нїе сирмаси погїнувами и тїхъ
 ги посїкуватъ. Туй като чїо светїи Николай и загрїжи са тврїдѣ и
 рѣчи на унези пашїе, и тїе єнакъ тамъ бїха: потрудѣти са и ваще гос-
 поство със' мене да утїдимъ и да вїдимъ, що є тази рѣбота, щото є 488
 стѣнало. И отїдоха със' светѣго Николае наедно и трїте пашїе сѣ тиче-
 скѣмъ и светїи Николай напрѣдъ тїчаши. И доди намѣстѣто, щото са
 зовѣ Лѣонъ и попита тамъ щотѣ минїваха чловѣци: вїдѣхти ли онѣзи
 чловѣци, щотѣ ги водѣха да ги погубѣтъ? И рекоха му: сегї ги привѣдоха
 отъ тїка, камто чѣрковата светыхъ Ккрїксѣнда и Дїоскорїда. И пакъ тїчаха
 по-скоро светїи да ги стїгнатъ, и тїча до вратѣта градскы и попита
 тамъ портѣрите и рѣчи имъ: вїдѣхте ли трїи чловѣци осїдини щотѣ са?
 И рекоха му: сегї ги привѣдоха тїка и завѣдоха ги в' вїра, дѣто є
 осїдину мїстѣто да ги затрїятъ. И тугїзи светїи Николай по-тврїдѣ
 фѣна да тїча кѣлкѣто мѣжеши. И стїгна ф' този часъ, когїто си вдї-
 гна целѣтину рѣкїта със' сѣбїята да имъ отсечѣ главїте єдному по єд-
 ному. И убїрна се светїи Николай, уморѣн и попотїлъ са бѣши, и ис-
 пїсти са напрасно и фѣна сѣбїята на целѣтинатѣкъ и ї изстрїгна и я
 зафрїли на земїта. И фѣти сѣмсіи светїи Николай и развѣза имъ рѣ-
 цѣте и пїсти и трїмѣта да си їдатъ. Що си полѣгати на умѣтъ си, бла-
 гословени хрїстїїни, за унези трїмѣта, дѣто ги куртулїса отъ онѣзи
 горка съмрѣтъ на онзи часъ? Кѣлко ли радѣсть голїма їмаха, катѣ са
 куртулїсаха отъ съмрѣтъ? И какъ лїи прославїха бога и кѣкъ лїи пох- 489
 вѣлїха светѣго Николаа, кату їмъ стѣри туй добрѣ? И катѣ стѣна тази
 голїма рѣбота, разбрѣ се този часъ по сїчки градъ и тїчаха мъжїе и
 женїи да вїдѣтъ туй чїудо отъ светѣго Николаа, щотѣ стѣна. И господїнь
 Мурѣйскы Евстаѣе, катѣ разбрѣ и тѣй туй чїудо, що сѣ ї стѣрило, въ-
 сѣдна на конїют' си и доди да вїди и тѣй. И светїи Николай, катѣ го
 вїдѣ, чи дѣйди, и не уплѣши са нїкакъ отъ нѣго нїтїи са засрѣми. амї
 му рѣчи: Евстаѣе, що сї тїи стѣрилъ неправеденъ стѣдъ и осїдилъ си
 тѣзи трїте мъжїе сиромаси, дѣто ни са съгрѣшїли нїщо, нїтїи зло стѣ-
 рили нїкому нїйди у този градъ, нїтїи на дрїго мїсто? И рѣчи Евстаѣе

еіе: дойди Симоніѣ и Евдоѣа, щото са прѣви кметѡви мврѣйски, и мартурісаха за тѣхъ, и азъ по праву зарѣчахъ да ги погубѣтъ. Съгрѣшихъ ли ась ѡтче божіе, заради туй? И рѣчи му светій Николѣй: нелі си зѣлъ хрюшфѣтъ и усѣди ги неправедно? В'истинна тако мѣ дни много-
490 лѣтнаго царѣ Констандіна азъ да каже туй царю, да вѣди царъ оти тѣ не си кадѣа амѣ си неоправедникъ. И тѹка са тѣзи трѣте чловѣци цареви, пашѣти, и тѣе да мрѣтурісатъ пред царѣ истинна. Тугізы, като вѣдѣ господѣнъ Евстаѣе, едно помѣсли, какъ чѣ е неправедно остѣдилъ и другѡ са пакъ уплаши от светѡго Николѣа, като мѹ са покѣни, да го убѣди царю. Слѣзи от конетокъ си и припѣдна на краката му и ищещи прощѣніе. И светій Николѣй, легомѣ като бѣши милостѣвъ, дади му прошка и стѡри мѣръ и любѡвъ. Туй вѣдѣха унѣзи трѣте пашѣ царюви и утѣдоха и влѣзоха у гемѣите си у тѡзи дѣнъ. И утѣдоха ф' Фригѣа и тамъ стѡриха мвръ съсъ тайфалѣите. И на сѣтнѣ са врѣнаха назадъ и дѡдоха на Цѣриградъ и поклонѣха са царю Констандіну и убѣдиха му какъ са хѡдили у Фригѣа и какъ са стѡрили мѣръ съсъ тайфалѣите. И царъ Констандінъ почѣти ги тврѣдѣ хѹбеве и дарѹва ги даръ много, и нѣ туко туй ги почѣти, амѣ ги по на голѣма почѣсть ги тѹри. Амѣ щѡ имъ бѣ на сѣтнѣ? Послѹшайте,
491 благословѣни христѣани да вѣдите, како зло струѡа завѣсть на чловѣка. Унѣзи трѣте пашѣ, да кажимъ Непотѣнъ и Ушѣръ и Ерпилѣонъ тврѣдѣ ги лѡбѣши царъ Констандінъ у царствоту си. Като глѣдаха, чи ги лѡбѣши царъ Констандінъ и почѣташи ги, амѣ щѡ натѣкмѣха унѣзи зѣвестници чловѣци? Отѣдоха на Евлѣвіа на кѣхайта цѣрева и рѣкоха му: вѣдѣ ли, господѣне, онѣзи трѣте пашѣ Непотѣнъ и Ушѣръ и Ерпилѣонъ, дѣто са добрі? Посѡчиха пред царѣ, щѡ стѡриха; провѡди ги царъ тѣхъ да стѡрѣтъ мѣръ съсъ тайфалѣй, а тѣе отѣдоха тамъ, надѹмаха се съсъ тѣхъ и стѣнаха едно, а надѹмаха се да провѡдетъ войскѣ на царе Констандіна и да презѣматъ Цѣриградъ и да цѣрствуватъ тѣе. Туй като чѣ Евлѣвіе, приобрѣна му са умѡтъ и мѣсли за много чѣсъ, ка бы билѣ тѣзи рѣбота. И онѣзи зѣвестници чловеци вѣдѣха какъ са двѡй Евлѣвіе съсъ умѡтъ си и не префѣте имъ дѹмата, а
492 тѣе събрѣха междѹ си имѣніе много и дѣдоха Евлѣвію да имъ прихѡвати дѹмата и да стѡри тѣхъ на онѣзы почѣсть, дѣто я ѣмаха унѣзи трѣте пашѣ. И Евлѣвіе, като, вѣдѣ тѡлкози имѣніе много, обрѣна се та зѣ имѣніето и провѡди нѣгови чловѣци и дувѣде онѣзи трѣте пашѣ, казвамъ Непотѣна и Ушѣра и Ерпилѣона, и затвѡри ги у темніцата. Алѣ царъ Констандінъ не знаѣ заради тѣзи рѣбота и сѣдѣха запрѣни една голѣна у телніцата. А унѣзи лукави чловѣци стрѣхъ гы бѣши, да

се не изявѣтъ пред царѣ и пред Евлавіе, чи сѣ лъжови, ами що сто-
риха? Утідоха със много даръ на Евлавіе и рекоха му: нѣ е добръ
намъ да лижѣтъ тѣзи трѣте зломисльници царюви у темницата, защо
да ни разбирѣтъ унези тайфалій и щѣтъ дѣ та ги щѣтъ извѣди, ами
щотѣ ще да бѣде туй, ами повелѣи по-скоро да ги погубѣтъ. Защо кол-
кото тѣе лижѣтъ у темницата, толкози са учѣтъ на хитрост' да стру-
ватъ зло. И Евлавіе видѣ, какъ надстуйватъ да ги погубѣи, и Евлавіе 493
помисли, ако нѣ имъ стѣри по волята, да нѣ бѣха се и тѣе обрѣнале да
си зѣматъ иманѣето от него, дѣто му го бѣха дали. Ами потѣпка сѣчко
нитѣ смисли за грѣхъ, нитѣ съ убоа от бога, нитѣ за душата си по-
мена, ами тукѣ да стѣри на унези зломисльници и дѣволски чловѣци
волѣта имъ. Ами що стѣри? Стѣна Евлавіе и утѣди на царѣ Констан-
діна, зашто не смѣяше без негово повелѣне да стѣри от негова
воля, ами утѣди със жалостно срѣдце и скрѣбно и рѣчи му: много-
лѣтни царю, онѣзи трѣте пашѣе Непотѣянъ и Ушѣръ и Ерпилѣонъ изявѣха
се като как' са биле зломисльници на царствоту ти, зашто като ги
провѣди да стѣрѣтъ мѣръ със тайфѣите у Фригѣа, а тѣе са сѣ надѣмали
със тѣхъ и съ стѣнали едно, а чѣи щѣтъ да дѣдѣ(тъ) тайфалѣите със'
воискѣ много врѣху тѣбѣ, царю, и да призѣматъ Цариградъ и да цар-
ствуватъ тѣе. Ами вишъ, царю, от двѣте работи да отберѣшъ една:
трѣбува, или повелѣи да ги погубѣмъ, зашто да видѣтъ и другѣ, дѣто
са || като тѣхъ зломисльници, да са пѣдеѣатъ и тѣе, или тѣи, царю, 494
побѣгнѣи да са куртулѣсашъ, да ни флѣтишъ у тѣхните рѣце. Туй като
чѣо царѣ Констандінъ та сѣкаше чѣи ѣ истинна, зашто твѣрдѣ вѣру-
ваше Евлавіе своѣго. И тугѣзи повелѣи царѣ Евлавію, да имъ пиши
послѣние у темницата осуждѣне, да знѣятъ, оти ѣтре ще да имъ бѣде
дѣнъ смѣртенъ.

И напиша Евлавіе осуждѣне и провѣди темничѣрѣтокъ, щотѣ пѣ
зеши темница, и утѣди онѣзи темничѣръ да имъ кѣжи онѣзи гѣрка дѣма,
щотѣ бѣши повелѣлъ царѣ. И рѣчи имъ със' плѣчь: бѣратѣ мѣой лю-
бѣвни, да ни бѣхъ нѣкакъ ѣлъ хлѣбъ със' васъ и любѣвъ ѣмалъ със'
васъ. Трепѣрамъ, бѣратѣ, от дѣмата, дѣто щѣ да ви ѣ кѣже. Повелѣи царѣ,
ѣтрѣ ще да ви бѣди дѣнъ смѣртни. Ами, бѣратѣ мѣой, мѣола ви са, ако
ѣмати нѣщо неѣсправино, скоро го ѣсправѣти, да ни нѣкакъ умрѣти
неѣсправини и не утѣкмени. Туй като имъ рѣчи темничѣрнѣю стражѣръ
със' плѣчь, и тѣе като чѣоха такѣизи дѣми, о какѣвъ ли скрѣбъ ѣс-
плѣнѣи || имъ срѣдцето! Пѣрави чловѣци, дѣто не знѣяха нѣщо зло да са 495
стѣрили, а тѣе да чѣоатъ такѣизи дѣми. Ох какѣвъ ли страхъ пѣдна на
тѣхъ тогѣзи у онѣзи чѣсъ! И тѣе окаѣни ни знѣяха нитѣ зашто бѣха за-

прѣни. И тугѣзи са обрѣнаха едѣнъ камто другѣго и милостѣвно плачаха и дѹмаха си: щѣ сѣгрѣши́хме нѣе грѣ́шни прѣдъ́ бога и предъ́ цара, та ны осѣдѣахъ насъ на сѣмрътъ? Щѣ бѣ́ наши грѣ́хъ? Коѣ ли злѣ стѣрихми тѣ щѣтъ насъ да погубѣтъ днѣс? И рѣчи едѣнъ отъ тѣхъ, Непотѣ́анъ: От сѣ́ги нѣе, братѣ́е моѣ́, погѣ́нахми, и от сѣ́га чловѣ́ческа по́мощъ не мо́же насъ курту́лиса от царѣ́ви рѣ́цѣ́. Амѣ́, братѣ́е моѣ́, по́внити ли, когѣ́ту отхѣ́ждахми у Фригѣ́а, щѣ́то са стѣ́ри в Мврликѣ́а от архѣ́ере́а Никола́а, какъ́ курту́лиса уне́зи мѣ́жѣ́е от сѣмрътъ? Амѣ́, братѣ́е моѣ́, илѣ́те да са подка́нимъ и нѣе сѣ́с сѣ́срдце да са по́мѣлимъ бо́гу и свѣ́тому Никола́ю, данѣ́ ны бѣ́ послѣ́шалъ бо́гъ моле́нѣ́е на́ше и да ни курту́лиса насъ от та́с сѣмрътъ, дѣ́то ни смѣ́ крѣ́ви нѣ́ти

496 зна́ймъ, щѣ́ смѣ́ стѣ́рили. || И послѣ́шахъ му дѹ́мата и ста́нахъ тѣ́зи чѣ́съ на мо́лба, и тѣ́й са мо́лѣ́ха сѣ́с слѣ́зи и дѹ́махъ: го́спѣди, го́спѣди бо́же отцѣ́а на́шего Никола́ювъ, дѣ́то си свѣ́бѣдѣ́лъ от непра́ведна сѣмрътъ уне́зи трѣ́те чловѣ́ци в Мврликѣ́а, тѣ́и и сѣ́га избѣ́ри на́мъ, защѣ́ чловѣ́ка нѣ́мами да ни по́мѣгни на́мъ, и сѣ́рдцѣ́то на́ше сто́пѣ са и скрѣ́бъ ни пролѣ́ и нѣ́ма нѣ́кой да ни избѣ́ви от тѣ́зи напѣ́сть, щѣ́ е напѣ́днѣ́ло на насъ, и сѣ́га нѣ́ е и гласѣ́тъ нѣ́ е прѣ́гласѣ́нъ предъ́ ду́ша́та на́ша и язѣ́катъ на́шъ исѣ́хна от сѣ́рдѣ́чныхъ пла́менъ и ни мо́жимъ да ти са по́мѣлимъ кѣ́то какъ́ трѣ́бува. Амѣ́ послѣ́шай насъ у тѣ́зи чѣ́съ, дѣ́то ти са ма́лко мо́лимъ. Амѣ́ да по́мѣгнишъ на́мъ, го́спѣди, и да про́во́дишъ на насъ ми́лость твоѣ́а, го́спѣди, и не дѣ́й ни оста́ве сегѣ́ ни приглѣ́дай нѣ́ тѣ́зи непра́вда, ни дѣ́й ни забра́ве на́шѣта сѣмрътъ, амѣ́ изва́ди насъ от рѣ́цѣ́те дѣ́авѣ́лски и прѣ́идѣ́ до на́зи да нѣ́ по́мѣгнишъ, ѡ́ти ѹ́трѣ́ щѣ́мъ да погѣ́нимъ. И тѣ́й са по́мѣлихъ бо́гу онѣ́зи трѣ́мата

497 па́шѣ́е презъ́ сѣ́чка но́щ. И бо́гъ ле́гомѣ́ ви́дѣ́ непра́вдѣ́та, и дру́го, и́щѣ́ши да просла́ви свѣ́то́го Никола́е, щѣ́ стѣ́ри? Въ онѣ́зи но́щъ блѣ́зо на сѣ́мнувани до́ди свѣ́тѣ́й Никола́й и я́ви са на сѣ́нѣ́ царю́ Констан́дѣ́ну и рѣ́чи му: царю́, щѣ́ сѣ́ стѣ́рилъ сѣ́с тѣ́зи чловѣ́ци, дѣ́то ни са сѣ́грѣ́ши́ле нѣ́що, амѣ́ скѣ́ро ста́нѣ́, ко́лко мо́жишъ и пу́стѣ́ ги, ѡ́ти ни са сѣ́грѣ́ши́ле нѣ́ти предъ́ бога нѣ́то предъ́ то́й царство, и и́щѣ́шъ тѣ́и да гѣ́ погубѣ́шъ ѡ́ти тѣ́е са на пра́вда за́прѣ́ни от за́вѣ́стници чловѣ́ци. Ако́ ли́ ги не пу́стишъ, да зна́йшъ и а́(с) ща стѣ́ри мо́лба на го́спѣда бога моѣ́го, на Иису́са Хри́ста зара́дѣ́ тѣ́бе, да са ли́шишъ от жи́вѣ́тъ си и от царствѣ́то сѣ́. И царъ́ Констан́дѣ́нъ му рѣ́чи: ко́й си тѣ́и, дѣ́то ма пла́шишъ, и какъ́ до́ди сѣ́ги безъ́ вре́мѣ у мо́ѣ́то царство? И рѣ́чи свѣ́тѣ́й Никола́й: азъ́ сѣ́мъ архѣ́ере́а Мирли́кѣ́йски Никола́й, и про́во́ди ма бо́гъ да ти ка́же да пу́стишъ трѣ́те онѣ́зи чловѣ́ци, дѣ́то са осѣ́дини. И сѣ́с та́зи дѹ́ма сѣ́буди́ са царъ́ Констан́дѣ́нъ. И свѣ́тѣ́й

Никола́й отиде на кехаята царюва на Еввлáвие и рече му: Еввлáвие, злоумне, защо стори тѣй със тези чловѣци прави тѣ зѣ хрюшфѣтъ и осѣди ги на съмрътъ, да́то ни сѣ съгрѣшили ни́що? Ами́ скоро ги 498
 пусти́ от темни́цата, о́ти щѣ да сторѣ́ над тебѣ́ мо́лба на господа бога да са лиши́шъ от живото́тъ си. И Еввлáвие му рече: ко́й си ты́, де́то ми повелѣвашъ таквóзи? И рече му светѣ́й Никола́й: азъ самъ архіерѣа Мурли́кійски Никола́е. Ту́й рече светѣ́й, и събудѣ́ са Еввлáвие от сѣн'тъ си́ и сто́й и мисли, шо щѣ да бѣ́ди то́зи сѣнъ. И то́й ту́й като мислѣ́ше, е́то чловѣци де́ до́доха от царѣ́ Констанди́на и ре́коха Еввлáвию: скоро да и́дишъ, чи та ви́ка царѣ́. И то́й ту́такси ста́на и ути́ди при царѣ́ Констанди́на. И фа́ти ца́ръ да му ка́зва сѣно́тъ си, што́то бѣ́ши видѣ́лъ. И рече му Еввлáвие: тако ми́ истинна, мно́голѣ́тни царю́, и азъ тактѣ́зи сѣнъ видѣ́хъ тѣ́зи но́щъ, и не мо́же да рѣ́зумѣе, кактѣ́въ ще да е́ то́зи на́ши сѣнъ. Ами́ да доведе́мъ онѣ́зи три́ге чловѣ́ци, де́то са за́прѣ́ни, и да ги по́пита́ми, да ви́дъ, шо е́ ту́й. И провóдиха та ги изва́диха от темни́цата и доведе́ха ги пред царѣ́. И царѣ́ Констанди́нъ хва́на да имъ ду́ма и ка́жѣ́ имъ: каквó ба́яніе стру́вахте вѣ́е но́щесъ 499
 и пу́стихти до на́зи стра́шни сѣ́нища и не мо́жіхми да спи́мъ презъ тѣ́зи но́щъ от стра́хъ? И онѣ́зи чловѣ́ци три́мата, што́то бѣ́ха за́прѣ́ни като чу́ха такви́зи ду́ми от ца́рѣ́ви уста́ и като не зна́яха ни́що, зе́ха, да са гле́дате́ еди́нъ дру́ги и да пла́чатъ, и ви́дѣ́ ги ца́ръ Констанди́нъ като не мо́жатъ да продума́тъ от стра́хъ и от пла́чь, а то́й промени́ ли́цето си на кро́ткы по́гледъ и рече́ имъ: продума́йте ми, о чловѣ́ци, шо са́упла́шихте то́лкозы предъ лю́бѣ́внаго ва́ше ца́ръ та ни щѣ́ти да ми продума́ти. Туги́зи и ти́е, като ви́дѣ́ха, чи имъ продума́ царѣ́ Кон-
 станди́нъ кро́тко, ре́ко(ха) му със слѣ́зи и със пла́чь: нѣ́е, о царю́ мно́-
 голѣ́тны, нитѣ́ зна́ймъ, шо е́ти ту́й обая́ніе нитѣ́ са нѣ́когы учи́хми нѣ́е на зло́ за ца́ръ и марту́рѣ́ намъ бо́жіе о́ко, де́то ви́ди си́чко. Ца́рю мно́голѣ́тни, ако́ бѣ́дим' нѣ́е помисли́лы нѣ́когы зло́ да стори́мъ непра́-
 ведно́ или лука́во нѣ́що надъ тво́йто ца́рство, а ти́, мно́голѣ́тни ца́рю, 500
 ако́ разбирѣ́шъ, а ти ту́гизы да ни́ оста́вишъ ни́кого от на́съ, ами́ по-
 губи́ нас и родо́тъ ни си́чки на ли́та съмрътъ. Защо́то нѣ́е, о мно́-
 голѣ́тни царю́, тактѣ́зы за́конъ имáми от на́шите си ба́щи: прѣ́вѣ́нъ да се бо́ймъ от бо́га, а вто́ро да почи́та́ми ца́ръ. Ако́ ли́ са нѣ́кой яви́,
 ца́рю, да е́ зломи́слѣ́никъ, да по́гине. Зара́ди́ туй са́ и нѣ́е учи́хме и
 побрѣ́захме, какъ е́ по́-добрѣ́ да напра́вимъ на ца́рството́ ти, като и
 прѣ́вѣ́нъ, куги́го ни провóди на́съ у Фри́гіа на тайфа́лїйте. И нѣ́е тѣ́кмо,
 ца́рю, зара́ди́ то́й лю́бѣ́въ приже́лихми си́чко и оста́вхми си́чко и ути́-
 дохми със' по́мощъ бо́жіа и стори́хми та́мъ, ко́лко бѣ́ во́ля бо́жіа и

царството ти. И заради туй са и ние надѣвахми да сме почитени от царството ти, а ние глѣдами о царю, нѣ чи не сме почитени и похулени, ами глѣдами и чаками оти щемъ да зѣмимъ и горка съмрѣтъ.

Туй като чю царъ Констандинъ, укротѣ му са срѣдцѣто и рѣчи имъ кроткѣ: кажѣти ми, о чловѣци, какъ стѣ помѣлили бога и кого светѣго
 501 молихте презъ || тѣзи нощъ у темницата? И рѣкоха му онѣзи трѣте чловѣци: ние, о велики царю, през тѣзи нощъ плакахъми горко у темницата и тѣй са молахми богу: господи, господи отпѣ нашего Николаювъ, дѣто упѣзи и куртулисѣ от лѣта съмрѣтъ трѣте чловѣци у Мврликѣ тѣ самъси и насъ сегѣ, оклеветѣни, куртулисѣи ни от тѣзи напастъ дѣто ѣти нападнѣло на насъ.

И царъ Констандинъ, като чю, чи поминѣха ѣмето светѣму Николаю, и рѣчи ѣмъ царъ: кой ѣти тѣзи Николай, щото гу поменѣвати, и какъ ѣти куртулисѣ трѣте чловѣци у Мврѣа? Я кажѣти ми хѣбеве, какъ е быѣла тѣзи рѣбота? Тугѣзы продѣма Непотѣанъ и кажи на царѣ Констандина: многолѣтни царю, ние като щѣхмы да идимъ у Фригѣа на тайфалѣите и нѣмахми времѣ да плавами съсъ гемѣите по морѣето, а ние утѣдохми съсъ гемѣите сы у Адриѣки на пристѣнищиту Мврликѣйско и тамъ ѣма владика, ѣмето му Николай, щото ѣти митрополѣтъ Мврѣйски. И завѣди ни на митрополѣята си и гости ни, чловѣкъ светъ и добро-
 502 дѣтеленъ. И такъвзий чловѣкъ етѣ, || оти сѣчко унѣй мѣсто Мврѣйско наплѣниѣло съсъ нѣгови чюдеса, дѣто гы струѣва кѣта дѣнъ. И послушѣи многолѣтни царю, от добрѣто нѣгово. Какъ ли го слѣшатъ и боѣтъ му са тамъ сѣчките чловѣци по унѣй мѣсто, и нѣ тукѣ чловѣците, ами на унѣй мѣсто щото ѣти господинъ Мврѣйски Евстѣѣе, рабъ царствѣю ти. Три чловѣци бѣха гы набѣдѣли нѣкои болѣри от онѣй мѣсто, и господинъ Евстѣѣе повелѣ да ги погубѣтъ, като и ние сегѣ, дѣто си чѣ каме съмрѣта. А на унѣзи чловѣци роднѣната ѣмъ тѣчаха скѣро ду тогѣсъ архѣрѣа Николае и припаднѣха нѣ краката му и приплакахѣа и моляха му са: светѣй владѣко, по-скоро помогнѣи намъ у тѣзи чѣсъ, защѣто погѣнахми. Оти господинъ нашъ Евстѣѣа неправда стѣри и повелѣ да погубѣтъ трѣ чловѣци от наши рѣдъ, дѣто нищо ни съ стѣрили, нитѣ знаѣтъ нѣщо да са стѣрили злѣ. Тугѣзы като чю светѣи Николай, тѣча скѣро и изстрѣгна сѣбѣята от рѣкѣта ѣелѣтому, дѣто щѣши да гы посечѣ, и нѣкой не смѣѣя.

(Краятъ липсва).

Мѣсеца Априліа ѿ и пѣтіе недѣли светыхъ четиридесѣт- 503
ница, Жітіе и жизнь преподобныхъ Маріи Егѳптіеницы.
Списано общімъ языкомъ отъ ѱже въ монашѣхъ мен-
шаго Дамаскина Уподіакона и Студита.

Велико нѣщо добро ѿ, благословѣни христіаны, покаѣніе, и та-
 квѣзи добро ѿ, щотѣ сѣкого чловѣка спасова и сѣчки грѣховѣ зали-
 чава, ни едѣнъ грѣхъ, дѣто да го ни прости богъ, кугѣ са покаѣй. По-
 каѣніе струва велика радѣсть на небѣту и на бога и на ѱнгелите, ка-
 квѣто повелѣва и господъ на светѣе евангеліе, каже: радѣсть бѣваѣтъ
 на небеси о едѣномъ грѣшницѣ каѳущимъ са. Покаѣніе та е очещѣніе
 душѣвну на чловѣка и втору крѣщеніе сасъ грѣховѣ, пакъ сасъ по-
 каѣніе мѣже да го добѣй, покаѣніе та е голѣмъ добѣвъ на грѣшника
 чловѣка, каквѣто го мартурисѣватъ кнѣгите на црѣквата нѣша. Отъ тѣй
 покаѣніе спасува много грѣшни чловѣци и нѣ токъ че са спѣсуха, амѣ
 и светы станѣха та им са поклѣнѣми нѣе днѣшни дѣнь каквѣто и 504
 светаѣ Марѣѣ Егѳптѣнина, дѣто бѣши блѣдница и грѣшна женѣ, че токъ
 защѣ са покаѣ и пѣсти са че са посѣвети и почѣти са отъ бога и отъ
 чловѣците. На тѣзи света грѣховѣте и покаѣніето щѣ да прикажа
 днѣсь, благословѣны христіѣни. Зарадѣ тѣй моѣла на вѣше господство
 послѣшайте речѣте сасъ сѣчку усрѣдѣ, замъ да разумѣйте и да разбѣ-
 рѣте, колко мѣже покаѣніе да помѣгни на чловѣка.

В Палестѣнската странѣ, бѣши едѣнъ іеромонахъ на имѣ Зосимѣ.
 Тѣзи старѣць бѣши тѣрдѣ добродѣтеленъ и толкъ бѣши похѣваленъ
 на добродѣтель, колкото мнозіна калѣгери отъ околѣврѣстните мона-
 стѣри отхѣждаха много пѣте да чѣѣтъ слѣво отъ устѣта на оногѣсь
 старѣы. И легомѣ, като сѣдѣ въ онзи монастѣръ до гдѣ стѣри старѣць
 годѣни пѣдесѣтъ и трѣ, тогѣс му дѣди помислъ, тѣкѣвѣзи и кажи, да
 лѣ са ще намѣри нѣкой дѣто да ма научѣ нѣколѣ работѣ за калѣгерство.
 Далѣи ще ѣма нѣкой дѣто да му не е лиѣало нѣкогы нѣщо, амѣ, е
 сасъ сѣчко доврѣшенъ? Далѣи ще ѣма нѣкуѣ въ пѣстинѣ, дѣто да ма е
 заминалъ сасъ добры работѣ? Тѣй като мѣслѣши старѣцѣтъ, ѱнгель 505
 господѣнъ яѣи му са и каже му: Зосимѣ, добрѣ са легомѣ и тѣѣйте до-
 бринѣы, амѣ ѣ иди на Іорданската рѣка, на монастѣрътъ, дѣту ѣ тамъ
 блѣзу, да вѣдишь дрѣги по-голѣми сасъ добрѣ работѣ отъ тѣбѣ. Тогѣзи
 стѣна тѣгѣкси старѣцѣтъ и отѣде на онзи монастѣръ. И стѣри метѣніе и
 остѣна тѣму. А тѣму онѣзи калѣгери ѣмаха ѣставъ, ѣти въ чѣстѣтъ поне-
 дѣлникъ излѣзѣха сѣчките калѣгери отъ монастѣрътъ и отхѣждаха въ
 пѣстинѣ, сѣкы по башка на едѣнѣ. и струѣваха тѣму до Врѣбница недѣла.

506

507

старецъ Зосіма. Отговори света и каже на Зосіма: Авва Зосіма, защо са си трудилъ, та си дошаль до тѹка, да видишь една женѧ грѣшна? Алѧ легомѧ колко та е донѣслъ гѡсподь до тѹка, речѧ ми, какъ са христїаните, какъ е свѣто, какъ са царіете, как' лѧ е црѣквата Христова. Отговори старецъ и каже: сѣчкыте са добре сасъ твоѧта преподѡбна молѧва, амѧ моли бѡга и за тѣхъ и за мене, отѧ заради тѹй са смѣ трудилъ толкосъ пѣтъ азъ грѣшны. И каже му пакъ онасъ женѧ: Авва Зосіма, тебѣ прилѣча да молишь бѡга заради мене, алѧ легомѧ колко ми повелѣвашъ, да сторѣ послушаніе. Тугісъ стѧна на много чѧсъ и молѣши са светѧ, алѧ гласъ са на чѡваше от устѧта ѧ. А старецъ падна ничишкѡмъ на земѣта и казваше: господи помѧлуй. И подѧръ много 509 врѣме вдѧгна си очѧте, и видѣ, че бѣши женѧта едѧнъ лѧкат' на висѡку от земѣта. И като а видѣ, угодѧ си на умѡ, отѧ ще да бѣди нѣкое мечтаніе бесѡвеко и струва са, че са моли. Тогѧзи отговори унасъ женѧ и каже: каквѧ помисли са твоѧте, Авва Зосіма, дѣто си угаждашь на умѧтъ че смѣ мечтаніе? Женѧ съм по грѣшна от сѣчкѧтъ свѣтъ. И тѹтакси сторѧ кръсть на сѣчкѡто си тѣло и каже на старцѧтокъ: Авва Зосіма, бѡгъ да избѧви насъ от мастурѧйте дѧволскы. Тогѧсъ Зосіма падна долу на земѣта сѧсъ слѣзи много и хвѧна са за кракѧта светѧе и каже ѧ: заклинамъ тѧ. рѧбо божѧ, речѧ ми, как' са намѣри в' тѧсъ пустѧна и от гдѣ си и как', са ли постѧла и колко время имашъ дѣто си тѹка? Речѧ ми за любовъ божѧ, недѣй да скрѧишь нѣщо от менѣ, отѧ легомѧ заради тѹй благоволилъ бѡгъ и видѣх тѧ, замъ да чѡа и азъ от твоѧте речѧ нѣчто и да придѡбѧ. Защѡ да ни щѣши бѡгъ да тѧ видѣ азъ, ни щѣхъ да мѡга да обѧда толкосъ пѣтъ, азъ старъ и 510 и немѡщень, щѡто немѡжахъ нѧкоги вѣнь от келѧта си да излѣза. И като видѣ светѧ речѧге и слѣзѧте му и каже на Зосіма: срамъ ма а грѣшна, да прикажа работыте си, защѡ са плѣни сасъ срамъ. Алѧ пакъ токо да са исповѣдамъ днѣсъ явлѣно на светинѣ ти. Азъ смѣ, честны отче, от Егѡпетъ, и родѧтелите-ми бѣха живи, а азъ, като сторѧхъ двѧнадесѣтъ годѧни и тѹтакси оставѧхъ родѧтелите си и побѧгнахъ на Алезандрѧа и тѧмо седѣхъ седмѧдесѣтъ годѧны. И толкози са в' грѣхъ вѧлѣхъ, колкѡто си угаждахъ на умѡтъ да ни зѣмам' нѧкому нѣщо, току да дохѧждатъ много при мене, и толкози бѣх' сѧрѡта, щѡто токо на рацѣте сѧ са надѣхъ, да работѣ и да живѣя, когы сѧсъ прѣлка, когы сѧсъ дрѹга рѧбота. Алѧ едѧнъ дѣнь излѣзохъ вѣнь, покраѧ морѣто, видѣхъ мнѡжѣство, много чѡлѡвѣци, дѣто влѣзваха вѣ една гѣмѧ. И като гы видѣхъ, попѧтахъ едного от тѣхъ, кѣдѣ отхѡждатъ тѣзи чѡлѡвѣци, а тѡй ми 511 рѣчи, отѧ на Јерусалимъ отхѡждами, защѡ сегы приближѧва деню на

въздвигеніе честнаго кръста. Тогісь рекохъ на оногось, дали щѣтъ зѣ и мене. А той ми каже: аку имашъ навлунъ да дадешъ, нікуй та ни запира. Отговори хъ и азъ му рекохъ: навлунъ немамъ, амѣ имамъ тѣло и да са храни и да ѣда до Јерусалимъ безъ кирѣа. А той като чю тѣзи думи от мене, засмѣ са и побѣгна от мене, а азъ, Авва Зосіма, нѣ че имахъ добръ мисль да ѣда на Јерусалимъ, амѣ ищѣхъ да намѣре и други чловѣци да ми струватъ волѣта. Рекухъ ти, Авва, Зосіма, не дѣй ма струва да ти казвамъ и на тататакъ, оти щѣ да умрѣси сасъ речите си и въздухъ и земѣта. Туй рѣчи светѣ и млѣчна. Тугісь и кажи старецъ: речѣ ми, светѣ мати преподобнаа, докрай и не дѣй кри от мене нищо. Пакъ отговори светѣ и каже му: Авва Зосіма, легомѣ толко ма подструвашъ да ти казвамъ и натакъ, а ти послушай. И тугісь са
 512 затекохъ на една гемѣа от унѣзы, отѣ бѣха и други много гемѣи, готѣви да трѣгнатъ. И видѣхъ десетъ момци, дѣто влѣзеха в' една гемѣа и реко(х) имъ: замѣти и мене на едно сасъ васъ и дайте и за мене навлонъ, а ту азъ гу щѣ отплатѣ. А тѣе, като ма чюха, зѣха ма и угодѣха ма в' гемѣата. И колко а грѣховѣ стѣрихъ тамъ, Авва, срамъ ма ѣ да ти ги каже, амѣ едно туй съ чюдѣ, какъ не стѣ раздѣли мориѣто да ни потопѣ синца ни като бѣхми. И като излѣзохъ изъ гемѣата, не ми сосъ прѣвите ми грѣховѣ, амѣ ищѣхъ и други любѣвници по-много.

Когѣ стѣгна динютъ на въздвигеніе, азъ струвахъ грѣхотъ, глѣдахъ чловѣцы ношиямъ дѣто утаждаха на чѣркова. Отѣдохъ истина и азъ, едно току да глѣдамъ момците. Кѣту да са препѣнувахъ да влѣзѣ, на вратата ма улира други и не остави да влѣза. Когѣ влѣзоха сѣчкыте в'чѣркова, азъ вѣки не можахъ да влѣза по навѣтри. Три и четири
 513 пѣти съ наканѣхъ и вѣки не можѣхъ да влѣза. Тогісь отѣдохъ, стѣнахъ вѣнка при единъ стѣлпѣ, стоахъ, тамъ възпомѣнахъ, защо отъ грѣхѣвете ми не можа да влѣза. И както плачахъ ради грѣхѣвете си, глѣдамъ от горѣ ми бѣши една икона на пресветѣа, и като а видѣхъ, прослѣзѣхъ са и рекохъ: дѣво, владѣице богородице, дѣто си родѣла господа нашего Іисуса Христа, познавамъ, защо не стѣмъ достѣйна да глѣдамъ светѣа твоѣ икона заради многѣто моѣ грѣховѣ. Амѣ заради туй стѣна богъ чловѣкъ ради да зовѣ грѣшните на покаѣніе. Помогни и мене да влѣза в чѣрковата, да видѣ светѣ кръстъ, дѣто са распѣ синъ твой ради нашѣте грѣховѣ и пролѣа светата нѣгова крѣвъ ради да спасѣ грѣшните. И аго са сподѣби и го видѣ, тебѣ та угаждамъ кефѣль на твойготокъ сина, защо вѣки да ни умрѣсѣвамъ снагѣта си, амѣ когѣ излѣза от чѣркова, дѣто ма управѣши, да ѣда. Тѣзи рекохъ и зѣ малко
 514 разговоръ и са смѣси сасъ други чловѣци и влѣзохъ в чѣркова и

веки нѣкуй не ма запре като пръвно пѣтъ, ами като по-напредъ опирахъ тѣй отидохъ лесно в' чѣркова. И тѣтакси ма зѣ страхъ и треперени. Когѣ видѣхъ чѣстний кръсть, паднахъ истина на земѣта и съ поклонѣхъ. Притеко(х) на мѣстото, дѣто бѣши исторѣсанъ богородица и сасъ слѣзи плачахъ и дѣмахъ: тѣй, пресветаа дѣво, не ма си оставила грѣшна и недостойна рабѣнѣ твоа ами си ма сподобѣла да видѣ онѣзи, дѣто любехъ и ищѣхъ. Ради тѣй, владичице богородице, покажѣ ми пѣтъ, какъ да се спаса. Тѣй станѣ управѣлница на спасѣнѣето моѣ, тѣй, дѣто си станаала кефѣтъ, ти ма управѣ, какъ да арѣсамъ на синатокъ твоѣго. Дѣмахъ азъ тѣзи, чѣохъ гласъ, дѣто ми дѣди, защо ако преминѣшъ Јорданъ, щѣшъ намѣри голѣмъ покой. И като чѣохъ, клѣкнахъ зъ голѣмъ гласъ: владичицѣ, владичицѣ, не дѣй ма остае. Тѣй рекѣхъ и излѣзохъ да ѣда кадету Јорданъ. И катѣ отаждахъ, ма видѣ едѣнъ христѣанинъ и извади три манѣри и ми дади за имѣ Христѣово. Зѣхъ 515
гы истина азъ и кѣпихъ три хлѣбови сасъ онѣзи. Тамъ пѣтахъ едного челоуѣка, кой пѣтъ угажда на Јорданъ, и показѣ ми и тѣтакси плачахъ и врѣвѣхъ в' пѣгю. И привѣчеръ стѣгнахъ на храму светѣму Јоанну Предтѣчу, близу при Јорѣданъ, и на динѣтъ онѣзи съ причестѣхъ на манастирѣтъ, изѣдохъ половиѣна хлѣбъ и пѣхъ от водѣта Јорданска. Тогѣзи лѣгнахъ и спѣхъ тамъ. И на ѣгрѣ, когѣ сѣмнѣ, слѣзохъ долу на рѣкѣта и намѣрихъ малка ладѣа и минѣхъ и додохъ до тѣка, дѣту ма глѣдашъ, Авва Зосѣма. Отговѣри старецъ и рече ѣ: колко годѣни ѣмашъ, светаа, от когѣ си тѣка в' пустинѣ? Рече му светаа: четиридесѣтъ годѣни имамъ, Авва Зосѣма, от когѣ самъ тѣка. Рече ѣ Зосѣма: от гдѣ намѣрешъ ястѣе до днѣс и какъ минѣ толкози годѣни? Рече му светаа: двѣ хлѣба и полуѣна имѣхъ, когѣ преминѣхъ Јорданъ и толкози истѣхнаха дѣто стѣнаха катѣ камѣкъ. По малко истина по малко 516
минѣхъ сасъ онѣзи и оттрѣзѣхъ на тѣй пущѣнѣе. Отговѣри старѣцу и рече ѣ: И какъ минѣ толкози врѣма? Имѣши ли нѣкой пакѣсть от дѣавѣла, или нѣ? Рече му светаа: Авва Зосѣма, рабѣта ма си пѣталъ, дѣту трипѣремъ да ти ги кѣжа, защо яко са смѣслѣхъ толкози пакѣсть дѣту претрѣпѣ(хъ) и пѣтихъ. Страхъ ма е, да ни ги пѣге пакъ. Рече и старѣцо: мола та, рабѣне истинному Христу, не дѣй ми скрѣва нищо, ами сѣтѣ ми изкажѣ ради любовъ Христѣовъ. Отговѣри светаа и рече му: вѣрвай мѣ Авва Зосѣма, седемнадесѣтъ годѣни стѣрихъ в пущѣнѣето тѣй, дѣту пакѣсть много имѣхъ от дѣавѣла, защо, начѣнѣхъ да ямъ, смѣслѣхъ са мѣсо и рѣба, дѣто бѣхъ в' Мисѣръ, смѣслѣхъ вѣво̀то много, дѣто пѣхъ в' Мисѣръ, и изгѣрѣши срѣдцето ми: А тѣка нѣтѣ вода нѣма да пѣа. И пак са смѣслѣхъ пѣсните, дѣто знаѣхъ и начѣнѣхъ да

517 пѣа и тѹтакси смѣслѣхъ грѣховѣте си, пресветаа дѣва дѣто а угодѣхъ
 кефілъ. И духаждаха ми слѣзи и плача сѣрота. И коги помолѣхъ бого-
 родица, свѣтъ много пресвѣтѣши напредѣ ми и съ загубѣваши мислѣтъ
 ми злѣ. Какъ да ти искажа, Авва Зосимá, огньтъ, дѣто горѣши срѣд-
 цето ми заради курварството. Амѣ, когѣ ми дóдѣши так'взи мѣслѣ,
 паднувахъ долу на земѣта сасъ слѣзи и нѣ ставахъ, ако не видѣхъ
 онзи свѣтъ да съ размахни мѣслотъ ми. И ету сасъ таквѣзи пакости,
 Авва Зосимá, пащяхъ в сѣдимнадисетѣхъ онѣзи годѣни. От тогѣзи до
 днѣшнѣю дѣнь сѣсъ помощъ на пресветаа немам' нищо пакостъ. Рѣчи и
 Зосимá: и вѣки не сѣ искала хранá или дрѣха да имашъ? Кáже му
 светаа: хлѣбовите онѣзи, както ти рѣкохъ, изядох ги в сидимнадесетѣхъ
 годѣни и от тогѣзи съ хранѣ сасъ тревáта на земѣта тѣзи; дрѣхата ми
 518 прѣва, дету имáхъ, съ расвали и падна, и стутъ много имáхъ нощѣамъ
 и пакъ денѣамъ имáхъ много горещина, толкози дету многу пѣта па-
 дахъ долу като мѣртва от стутъ много. Амѣ богъ дѣто рѣчи, защо не
 току от хлѣбъ живѣ а чловѣкъ, той ма хранеши и покрѣваше. Защо
 покрѣ небиато сасъ облаци. Засимá, като чю, защо от писанѣ му про-
 дѹма, отговори и рѣчи ѣ: кáже ми, знаѣш ли света кнѣга или тѣ по-
 каза нѣкой? Кáже му светаа: Авва Зосимá, чловѣкъ юще не сам ви-
 дѣла, от когѣ дóдохъ тѹка, еднó току свѣтина ти днѣсь, амѣ нетѣ звѣръ
 или дрѹго нѣщо видѣхъ толкози врѣма, нетѣ кнѣга знамъ или учѣхъ,
 Авва, амѣ богъ, дѣто дава рáзумъ на чловѣците, онзи ми ги показува
 тѣзи дѹми. Молѣ са богу, Авва Зосимá, ради мѣне грѣшна. Когѣ му
 рѣчи светаа, и Зосимá и иска да стори митанѣе, тогѣзи го фána светаа
 и не остави да стори съврѣшено метанѣе, амѣ му рѣчи: Авва Зосимá,
 519 тѣзи, дѣто ти рѣкохъ и си чюлъ, пази ги и нѣкому да ни ги речѣшъ,
 дукáтъ да умрѣ. А тѣ сегá иди си сасъ здрави и до годѣната, дѣто
 иди, щешъ ма видѣ пакъ, амѣ да сторишъ тѹй, дѣто ти кáжа. До го-
 дѣната да ни минѣшъ Јордáнъ, като имати обичáй, амѣ останѣ на ма-
 настиръ, защо, ако щѣш излѣ, не щѣш мóжи. И на велики четвѣртóкъ
 вѣчеръ замѣй светѣй тáйнъ хубавичку и дунеси гу на Јордána и чáкай
 тамъ. Защо, от когѣ додóхъ тѹка, юще не самъ са пречастѣла. И рáди
 тѹй та мóла да ми донесѣш' светое причещѣнѣе и да речѣшъ на Авва
 Јоána, на игуменáтокъ на манастирютъ вы, да сá пáзи добрѣ, защо
 много злини са вѣтри в' манастирю, дѣто трѣбуватъ да са исправѣтъ.
 Тѣзы рѣчи светаа и тѹтакси побѣгна кадѣто пощенѣето. Амѣ старицотъ
 са чюдѣши и какъ му рѣчи обичáютъ на манастирь и какъ знаѣши
 грѣшките на манастирютъ. И тѹтакси падна на земáта и цѣлѹна мѣстото,
 520 дѣто стóѣши светаа и въз благодарѣ бога ¹⁾ и са врѣна в манастирю.

¹⁾ Погрѣшно е написано „блго“.

И когѣ доди дръгата годѣна, по обичають монастирскѣи ищѣши Зосѣма да излѣзи и той и не може, защо го фана трѣска. И тогѣзи поминѣ, какъ му рѣчи светаа, да ни излѣзи от монастирю. И легами стѣри малко дни трѣсинъ и пакъ оздравѣ, И когѣ стѣгна велики четвѣртокъ, зе светое причещѣнѣ, като какъ му рѣче светаа, и зе малко смокини и хорми и лѣща, намѣокрена сасъ вода, и отѣди близо на рекѣта и чакаши, да виѣди светаа И не дохѣжда. И пакъ тамъ му доди дръги мѣслъ и угѣждаши на умѣт си, защо акѣ доди светаа, сасъ що ща да мѣна Јорданъ, дету гимѣа нѣма. Тѣй си мѣслеши, виѣда светаа и стѣгна, и като го виѣдѣ, стѣна пакъ стѣрицѣтъ и са чѣдѣши, са що ще да минѣ. И тѣгаксы а виѣдѣ и стѣри крѣсѣтъ си. Нѣщъ бѣши времѣто и месичѣна чѣсто, и глѣдѣ а. И като стѣри крѣсѣтъ си, и на- 521 мѣри са от дръгата странѣ на рекѣта. Амѣ Зосѣма, като а виѣдѣ, стѣри ѣбразъ да са поклонѣи. И кѣже му светаа : Аввѣ Зосѣма, що щѣшъ да стѣришъ, светѣй тѣинъ даржѣишъ и щѣшъ да стѣришъ метѣнѣ ! Дѣмаши тѣази светаа, стѣгна стѣрцѣтокъ и рѣчи отче нашъ и вѣрюю въ еѣнаго бога и цѣлуна го по обичѣю любѣзный, и тогѣзи са причастѣи и рѣчи : нѣишъ отпушѣаеши рабѣу своѣу владику съ мѣромъ по глаголу твоѣму, ѣко виѣдѣста очѣи моѣи спасѣнѣе твоѣ. Тогѣзи кѣже на стѣрцѣтокъ : простѣи ма, Аввѣ Зосѣма, дръга еѣна вѣла да ми стѣришъ сегѣ и иѣи на манастирю си сасъ пѣмѣщъ бѣжѣа, и на дръгата голѣна, дѣту иѣи, пакъ да доѣдишъ на мѣстѣто, дѣто ма намѣри прѣвѣю пѣтъ, и щѣшъ ма виѣдѣ като какъ ще бѣгъ моѣи. Кѣже ѣ стѣрицѣтъ : рабѣу истинѣому бѣгу, го- 522 спѣжда, да бѣхъ достѣйно да доѣда подѣра ти, амѣ барѣимъ замнѣи стѣзи, дѣто тѣи дѣнесѣхъ ѣстѣе. Прѣстрѣи и стѣна светаа и зѣ тоѣо три зрѣна от лѣщѣтъ, и пакъ си стѣри крѣсто и минѣ Јорѣана рѣѣка от гѣра като прѣвѣю пѣтъ. Амѣ стѣрѣо са врѣнѣи вѣ манастирю, слѣвѣши бѣга, амѣ са мнѣо ѣдѣваши, кѣкъ не наѣчи ѣметѣ на светаа, амѣ са на светаа надѣваши пакъ да а пѣта.

И когѣ стѣгна пакъ годѣната и дѣнѣтѣхъ сѣрныхъ, излѣзѣи от манастирѣтъ по обичають, дѣто имѣаха, и хѣдѣши вѣ пощѣѣѣто, глѣдаши насѣмъ и натѣтакъ, данѣ виѣдѣ светаа негѣде. и като не ѣ виѣдѣши, начѣ да плѣчи стѣрицѣтъ и сасъ слѣзи мнѣо кѣжеши като бѣга : бѣже моѣи велиѣосѣлный, дету ми са спѣдѣбѣлъ да виѣдѣ такѣѣзи тѣинство, не дѣи ма ѣстѣвѣ доѣрай да го съврѣша, спѣдѣбѣи ма Хрѣсте моѣи, да прѣимна молѣтѣта на рабѣу твоѣа. Тѣзѣи дѣмаши стѣрицѣтъ и поглѣда на дѣсно и на лѣво данѣ а виѣдѣ. И като глѣдаши, виѣде а дѣто бѣши са прѣ- 523 стѣвилъ и прѣкрѣстѣи рѣцѣѣте ѣи. И главѣта ѣи бѣши кѣнто зѣпадъ, и като а виѣдѣ, прѣтѣчи плѣчисѣкомъ и фѣна нѣзѣѣте на светаа и ги моѣ

креши съ слъзитѣ си. Кѡлко истина можеши, прослъзи са и от ѱалтірю рѣчи блажѣни непорѡчнѣи. И тогѣзи са чюдеши, щѡ да стѡри и тѹтакси глѣда от гѡрѣ на главата на светѡа и бѣши на земѣта писано и ка- жеше тѣй: Аввѡ Зосѣмѡ, погрѣби снагѡта на смиренѡ Марѣа, дѣто ѡ на- мѣри, и моли бога ради мене. Съврѣших са на мѣсеца Фѡрмуѡа, сѣреч' на Априлѣа, на нощѣта онѡзи, дѣто са причастѣхъ. Тѣзы писмѡ като видѣ, Зосимѡ съ почѹди, кѡй написѡ. какъ бѣши му рѣклъ светѡа, какъ не знааши писанѣе, и какъ за кѣ дни пѣтъ на единъ часъ дошла светѡа. Прилично пакъ са чюдеши съ щѡ да купѡй земѣта. И тамъ видѣ малко дръво, долу на земѡта фарлину, и почѡ сасъ него да купѡй земѡта и
 524 не можѣши, защѡ бѣши и старъ, амѣи и мѣстоту бѣши тврѣдъ сѹхъ. И тутѣкси глѣда едного лѣва, дѣто лежѡши на краката светѣе и дѣто рѣчи, защо ни звѣръ не ѡ видѣла в четирдесѣтъхъ години. Прилично стѡри крѣстот си и са надѣваше да не му стѡри зарѡръ, и отговѡри камто лѣватокъ и рѣчи: о звѣрю немѣрни, легомѣ силѡта божѣа та донеси тѹка да ми помѡгнишъ, копѡй земѣта да погребѣмъ на светѡа мѡщиту, защѡто азъ сѣмъ старъ и не мѡжа нетѣи да купѡа и ради тѹй и ти стѡри грѡбѡтъ на светѡа. Тѣй му рѣчи старѣцу и тѹтакси лѣвѡтъ фанѡ сасъ преднитѣ си кракѡ ископѡ, колко да са покрѣй тѣлото на светѡа. И когѣ ископѡ, стѡри метѡнѣе на старцѡтокъ и влѣзи вѣтри в пощенѣето Амѣи старѣцѡтъ погрѣби мѡщиту на светѡа тамъ, дѣту го намѣри и съ врѣна на мѡнастѣрютъ, слѡвѣши и хвѡлѣши бога. Амѣи и игуменѡтъ
 525 Иоѡннъ намѣри мнѡго грѣшки на мѡнастѣрютъ, като бѣши рѣкла светѡа. Тамъ истина на ѡнзѣй мѡнастѣръ умрѣ старѣцѡтъ Зосѣмѡ стѡ години старецъ.

Тѣзы са рѡботитѣ на блѹдницѡта, благословѣни христѣѡни, тѹй са добрите ѣ рѡботи на очѡанѡта женѡ, кѹрѡа истинѡ бѣши, амѣи голѣмити ѡ рѡботи спѡдобѣха на царство небѣсно; грѣшна бѣши, амѣи покаѡнѣету ѣ ѡ спасѣи. Да видѣми какъ пѡсти, да видѣми какъ са подкѡанѣи не лѣи бѣши и тѣѣ грѣшна, не лѣи бѣши и тѣѡ очѡанѡ, рѡди тѹй и нѣе да са покѡймъ от съ- грѣшенѣе, да ни са испрѡви от покаѡнѣето. Прѣѡма богъ покаѡнѣето сѣкиму едно, скѡпосно да са врѣними сасъ сѣчкѡто ни срѣдце да са покѡймъ, прѣе-
 526 ма ни богъ, защѡ е милосрѣдъ и много, много милѡстивъ. || И да не кѡзуѡамъ, защѡ да стѡрѣми съгрѣшенѣе мнѡго и насѣтѣи щемъ са покѡа, защѡ кѡйто трѣгѹѡа тѣи спасѣнѣето си, не го спѡдобѣѡа богъ да са покѡй. И щѡ знаѣмъ, ако нощѣсъ умрѣмъ? И когѣ познаѡѡами часѡтъ сѣмрѣтнѣи? Рѡди тѹй заповѣдѡа и господъ на светѡе еѡангелѣе: бдѣте, ѣко не видѣти денѡтъ нетѣи часѹ, когѣ ще синъ чѡловѣческѣи да дѡди. И легомѣ не знаѣмъ часѡтъ сѣмрѣтнѣи, да ни сѡа улѣнѣѡами на добрѡто на душѡта

наша, защо лѣнївство нїкога добрѣ ни стѣри, нїкоги благо не съврѣши
нетї телѣсно, нетї душѣвну. И катѣ когї са уленї вѣкой (на) нївата
си или лѣзито си и не гѣ покупай, загубѣва са от трѣнїа и трѣва, тѣй
ѣ и на душата на сѣкиго христїанина, когї, са уленї челоувѣкъ на рабо-
тата божїа и дубиваниту на душата му, загобѣва са душата на чело-
увѣкатокъ оногѣзи (от) разумъ злѣ и от мысли дїаволскїй и от друго 527
припаднувани лукавно. Ради тѣй прилича, да ни сѣ уленѣвами на
добрѣту душѣвно наши и да казувами днес да съгрѣшїи и утрѣ
щѣмъ са покаїи, на младината ни да стѣри(м) съгрѣшенїе и на старостї
ни щѣмъ са покаїи. Защо таквѣзи мїсль ати на дїаволатокъ, дѣту
нїкоги добрѣ на душата ни и дѣту и нищѣ а. Акѣ на младината ни ни
щѣми да са покаїи, дѣту мѣжимъ да работимъ и да свршїмъ духов-
нїю заповѣдъ, какъ щѣмъ да сѣ покаїимъ, когї остарамъ, дѣту стѣни не-
мѣщна снагата ни, дѣту вѣки не мѣжимъ нетїи да са покаїимъ нетїи да
пѣстимъ нетїи да стѣри(мъ) бдѣнїе, нетї другї трѣдъ да стѣримъ ради
грѣховѣте си. Нинѣ, дѣту имѣми вѣрїе, нинѣ да са покаїимъ. Днѣсѣ
дѣту стѣрихми грѣхъ, днѣсѣ да сѣ исповѣдами. Защо катѣ каже и пре-
мѣдры Соломонъ, не знаїмъ що щѣ стѣна до утрѣ, когї незнаїмъ, що
щѣ ни дѣ до утрѣ. Да ни сѣ посѣгами катѣ безсмѣртны; да ни сагрѣ-
шѣвами катѣ дѣ ни щѣмъ да умрѣмъ нїкоги. Амї и кѣлко познѣватъ
маловрѣменїй тозїй животъ, да исправимъ сѣбе си, да си вѣрїимъ и
вѣлата на добрѣ, да сї вѣрїими еннѣта на добивѣни на душата нашѣ. 528
Да ни са еннѣсовѣми еднѣ, какъ щѣмъ да са убогѣтимъ, какъ щѣмъ да
са облечѣмъ и какъ щѣмъ да са нахрѣчимъ. Амї по мнѣго да са смї-
слимы, какъ да арѣсами на Христа, какъ да съвршїмъ добрїте работї,
какъ да сѣ сподобїмъ на царство небѣсное. Защо и господъ тѣй ни
заповѣда на светѣе евангелїе: нї дѣйти мїсли вѣтри на душата си, що
да ядѣти или що да пїѣти. нетї да имѣти еннѣа, са що да си облечѣте
снагата. Нѣ ли ати душѣга ви по мнѣго от ястїаго, не ли ѣти снагата ви
по мнѣго от дрѣхите ви? Рѣкше катѣ когї са смїслювати ради ястїето,
дѣго не ати нишьщо. Какъ са еннѣсовати и ради душата ви, дѣго
атї работъ по-почетѣна на мїруть сїнѣкїи. Пакъ заповѣда по дѣту
господъ: а вїште на гадїнитѣ дѣту фрѣкѣти на вѣсѣдухѣтъ, какъ не
сѣетъ нетї женѣтъ, нетї збїратъ на купнїи и хамбѣри. и богъ отецъ на
сїнца ни гї хрѣни и тѣхъ. Вїи челоувѣцїи не са мѣнувати по мнѣго от
тѣхъ. Кѣи дѣту са еннѣсова, мѣже да вѣздадѣ на снагати си еднѣ
лакѣти. И пакъ заповѣда и за облѣкѣту: защо са еннѣсовати за дрѣхи? 529
Етѣ разумѣти цвѣтїяга на полїаго какъ порѣстохъ, дѣту нетї работѣтъ
нетї придѣтъ. Каже ви, защо нетї Соломонъ на сїнѣкото сї мнѣго хѣ-

бость и почѣсть не са облѣче като едно от тѣзи да са премѣни толкози хубаву, като какъ а пременену цвѣтету. Вишь тревата на польѣту, дѣту днѣсь ати, а утрѣ ги угаждать на пища и исгара. Богъ го облѣчува и го пременѣва тѣй, колко пакъ васъ, маловѣри, да не ви облечѣ? И легомѣ недѣйти ся енѣнасова, що да ядѣте или що да пѣмъ, или що да са ублечѣмъ, ради защо тѣзи сѣчките азѣците ги ищатъ, защо богъ отецъ ваши, дѣто ати на небеса, знай какъ ви трѣбовать тѣзи. Ради туй ищетъти, прѣво царство божѣа и правда и тѣзи сѣчките от горѣ ви са зда(да)тъ. Ради туй и нѣй, благословѣни христѣани, да ни са е нѣясовами за тѣзи, амѣ за душата ни добѣваниту да са смѣслиими, за спасѣнѣето наши да думами, за душата ни да чалстѣсами, какъ да а нахраними сасъ рѣчь божѣа душата ни, да са потрудими, какъ да а облѣ-

530 чеми сасъ добрѣ работи ради да ни сподобѣ Христос тука || да минѣмъ здрави, мирно и непорочно от душмани душѣвни и телѣсни, и тамъ да ни сподобѣ на вѣчното нѣгово царство, защо нѣму прилича слава и почѣсть и поклонѣнѣе съ безначѣльному отцѣ и съ пресветимъ и благимъ и животворѣщимъ духомъ, нинѣ присно и въ вѣки вѣкомъ аминъ.

531 **Иже въ светыхъ отцѣ нашего архѣпископа Константина града Иоанна Златоустаго слова поучителны въ светый велики четвертакъ. Сх. Отче благослови. За молитвъ.**

Възлюбленный мой братѣ и прелюбими, който сте са събрале въ светѣа божѣа чѣркова да служите богу живому в' преподобѣи и правдѣ светыхъ и пречистыхъ и безсмртныхъ и страшныхъ таин Христовъ съ страхъ да се пречестѣти, послушайте мене смиреннаго и недостойнаго, отѣ ни смъ азъ, дѣту думамъ и уча васъ, амѣ благодать пресветаго и животворѣщаго духа. Нетѣ азъ от себѣ сы думамъ, амѣ какъ смъ чюль от божѣственное правило и от богоносных отцы, каквото е прѣела цркъвата от богомудрите и божѣствените апостоли. Тѣй и азъ самѣи думамъ смиренный и от сѣчки васъ по-малакъ. Работите ваши не знае и струваньету вы не разумѣвамъ, и заради туй заповѣдамъ вамъ, който се бойте от бога, сѣкиму от васъ, на мъжѣе и на женѣ, на малѣ и на

532 голѣми, нѣкой от васъ, който прегрѣшил сасъ грѣхъ и коготу ковла дѣсва, знаѣнъ е тамъ и докѣтъ са не покаа и да сѣ исповѣда, да не смѣе да потпчѣ и пристѣпи да сѣ приближѣ при този божѣствены огнь, отѣ богъ нашъ огнь ѣти, щото упалѣ и изгорѣва. И койту сас

вѣра и сас страхъ пристѣпѣтъ като при бога и цѣра и судѣа на сѣчки насъ, опѣла и пожѣгва грѣхове те имѣ, а душиѣ просвѣщава и освѣщава. А невѣрните, койгу срамѣтно пристѣпѣтъ, пѣли и жежѣ душиѣ те имѣ и телѣта имѣ. Заради тѣй помеждѣ васъ ѣма много нѣмощѣи и болѣни, спѣтъ, сѣрѣчъ умиратѣ мнозиѣна не исповѣдани и непокаѣни. И дрѣго, братѣа моѣ, моѣла васъ и дѣмамъ, нѣкой, който се ѣ клѣлъ или клѣтва пристѣпилъ или лѣжѣа или кувлаѣѣа или блѣдникъ или вѣѣфа или пѣлѣници или хѣлникъ или да ѣма ненавѣсть на братѣа своѣго или който ѣ сторилъ убѣйство или магіѣосникъ или който врачѣва или кой бай или който лѣѣ воскъ или разбѣйникъ или манихей не исповѣданъ и не покаѣанъ и неготѣвъ, да не пристѣпи нѣкой при страѣнныхъ Христовыхъ тайнъ, или да са приближѣи, отѣ ѣ страѣшно да падѣнимъ въ рѣцѣте богу живѣому. Пѣо ѣстра ѣти речѣа божѣа отъ мѣчъ, дѣто ѣти одвѣ странѣи ѣстрѣ, коѣто достѣга до ставѣте и до мозгѣ и до кѣстите и до помишлѣнѣе сръдечное. Вѣйте, братѣе моѣ, нѣкой дѣто ни сѣ покаѣлъ или неугѣтвинъ или недѣстѣйный да пристѣпи да сѣ причѣсти страѣнныхъ и прѣчѣстѣихъ нѣговъ тайнъ, отѣ самъ сѣи каѣзва: ѣзъ смѣ прѣви и нѣма дрѣги богъ освѣтъ мѣне; ѣзъ убѣивамъ та пакъ стрѣвамъ та са живѣи, и нѣма нѣкуй, дѣту да вы утрѣвѣ отъ моѣта рѣка. Самъ сѣи самъ царъ надъ сѣчки свѣтъ, комуто прилѣча сѣкаква слава, чѣстъ и поклонѣнѣе, отцу и сѣну, и свѣтѣму дѣху, нѣнѣ и прѣсно всѣмъ, всѣкомъ аминѣ.

Време за причещієніе ёти, а тѹ нѣ трѣжество, амі очещієніе съ-
вѣсти и житіє неоклеветано. И каквѹтѹ ѡнзи, дѣто нѣма на себѣ си ни
едін' грѣхъ да гу запіта, мѡже да се причещава и кѡта день, тѣй и 534
кѡйто фтѣсва със' грѣхъ и не сѡ покаій, нетіи на праздникъ мѡже да
сѣ причестіи, защѡ ни нѣи отлѣкнува тѹи от грѣховѣте, акѡ се пречестіи
едінъ пѣтъ на годіината недѡстѡйни. Аллѡ іѡще от тѹи пѡ-много ны
усѣжда, отіи едінъ пѣтъ' се причещаваме та чѣ нетіи тугіс е чісто. За-
радїи тѹи мѡла вы сінца, да не приходети на божествных' тѡй(н)ствъ
тукѡ зарадїи праздникать, амі когїи щѣте да сѣ причестіте, трѣбува да
се учїстите от мнѡгу дикѣ пѡ напред' със' покайніє и молїтва и мило-
стїня и със' духовное упражнѣніє, да се не обрѣните пѡкъ на вѡшите
злїи рѡботи прѣвешнїи кѡтѡ ѱѣ на свѡй былвѡчъ. Защѡ тѡзи трапѣза
господня іє пѡлна със' ѡгнь духовны. Тѣй и тѡи іма ѡгнь нѣкой неизре-
чѣнъ, та чѣ легами, акѡ дръжїишъ трѣстъ или дръвѡ или сѣно, нидѣи са
приближава, зѡмъ да ни сѡ запѡлишъ по-тврїдѣ да изгорїишъ ду-
шѡта, дѣто щѣ да сѣ кѡмка.

535 **Иже въ светыхъ отцѣ нашего Іоана, Архієпископа Констандіна града слово на светую пасху огласительное въ светый и светонносный день воскресеніе преславное и спасительнаго Христа бога нашего и о еже опоздѣвшихъ къ подвигу по́стному.**

Благослові́ отче Пávлова устá, Христовá устá, Христовá же устá устá Злáгоустова, Христова и Павлова уста.

Кóнто е благочестивъ и обі́ча бога, да са насладі́ сѣсь тóзи добрі́ и пресвѣ́тлыи праздни́къ, кóнто е рóбъ, доброразумі́но да влѣ́зи съсь рáдость у радостá господá своего; кóнто са е потрúдиль тá са ѿ по́стиль, да зéми сегі́ цѣ́ната си, кóнто пакъ от прѣ́выи чась рáботиль, да си земи днѣс прáведни́ять дѣ́лгъ. Кóнто пакъ по́слеть трѣ́тїи чась дойде, да праздноува съсь благодарѣ́ніе; кóнто пак по шестїи чась достї́гна, нї́какъ да са ни подвої́ми, óти ни щѣ́ бї́ зálудо; кóнто е пáкъ дошѣ́ль и у дивѣ́тїи чась, да пристѣ́пи, нї́що да са ни подвої́ нї́какъ да са ни убой. Мака́рь и кóнто е достї́гналъ и до единадесетїа чась, 536 да са не убой, защó е за́каси́ль, óти е тóзи обичлї́въ господáро, прї́ема послѣ́днаго катó и пѣ́рваго. Упочї́ва вóвъ единадесетїи чась кóнто е дошѣ́ль катó и тогóзи, дѣ́то е рáботиль от пѣ́рвїи чась. И по́дїрѣ́шнаго мї́лува и на прѣ́ваго арѣ́сува. И оно́мүзи да́ва и томузи ха́ризува. И рáботите му прї́ема и намѣ́ренїето му цѣ́лува и работите по́чита и тѣ́й, щотó е положено от прѣ́д', хвáли го. Та чѣ́ заради́ туй влѣ́зете сї́чкїи въ рáдость господá своего. И прѣ́выи и втóрїи та земѣ́те платї́та си. Болѣ́ри и сиромáси, едї́нь съсь дрúги игра́йте, кої́ю сте са въздрѣ́жале и ко́нто нѣ́ стé, почитѣ́те този дѣ́нь. Ко́нто сте сá по́стите и ко́нто нѣ́ стé са постили възвеселѣ́те са днѣ́сь. Трапѣ́зата е пѣ́лна, насладѣ́те са сї́чки. И изгóено é тѣ́лóто, нї́кой да нї́ излѣ́зе глáдєнь, сї́нца насладѣ́те сá съсь гозбата на вѣ́рата. Сї́чкїи земѣ́ти богáгството на добринї́ге, нї́кой да ни плáчи сиромáшєство́то си, óти са явї́ общєе воскресѣ́ніе царствѣ́; нї́кой да ни плáчи прѣ́грѣ́шенїето си, óти про́шенїе от грóбъ просвѣ́ти; нї́кой да са не убой от сьмрѣ́та, óти нї́ кортолї́са божї́ета смѣ́рть, угáсї я, дѣ́то са о(т) нѣ́я дрѣ́жїими. Пленї́ 537 áда тóзи, дѣ́то влѣ́зи въ áдотѣ́. Огорчї́ са, щотó окýси нѣ́говата плѣ́ть. И туй, щотó прї́е, напрѣ́дъ Іоáна вї́кна: áдь кáжи, огорчї́ са. Срѣ́шна та дóлу, огорчї́ са, алá и испрáзни са. Огорчї́ са, алá стáна похýленъ; огорчї́са алá и умрѣ́; огорчї́ са, алá и испáдна; огорчї́ са, алá и свѣ́за са. Прї́е тѣ́ло и богу при́даде са и приразї́ са; прї́е земá и по́срѣ́шна небѣ́то; прї́е щотó вї́деши, и напáдна въ туй, дѣ́то не вї́деши.

Гдѣ ѿ, смѣрти, твоего жѣло? Гдѣ ѿ, аде, твоѣта сила? Вскрѣсна Христос и тѣ са отфѣрили; воскрѣсна Христос и пѣднаха бѣсовѣте; воскрѣсна Христос и живѣотъ живѣй; воскрѣсна Христос, и рѣдоват са ѿнгелите, воскрѣсна Христос и мѣртвите нѣма ни едѣнь в гробѣте, оти Христос стѣна от мѣртвите и стана на умрѣлите зачѣло. Тѣму слава и дѣржава дѣри до крѣй вѣковѣ амѣнь. (Слѣдва бѣла страница).

(Липсва началото)

въ послушник' малѣ звѣзда свѣтлива, дѣто си крѣвта своѣ пролѣд 539 зарадѣ любов Христова, и Христос нѣго прослѣви по сѣчкия свѣтъ, и зарадѣ прѣзникатого като сѣ собрѣхмѣ днѣска, благословѣни христѣанѣ елѣте тѣго да прѣздуваме днѣсь и тѣго да слѣвим' и тѣго да хвалѣм' и от нѣго ѿщем' благодѣть и пѣмощ' да избѣви нас' отъ с(ъ)блѣзн' и от напас(т) и от грѣховѣ и от сѣчки злини, щото нападѣт на лѣдѣето. Нѣгови мучѣнѣе и чюдеса щѣмѣ да кажа и азѣ, амѣ не смѣа, защѣ са боѣ нѣкъкъ нѣщо да не остане неискѣзано та щѣ да ѿмамѣ грѣхѣ. Затѣва амѣ са прѣвен' надеа на пѣмощь светѣму та чѣ напѣкон' на ѡбща вѣша мѣлба. Амѣ вѣ се пак мѣла на вѣше господствѣ да послушѣте със сѣчко срьдцѣ и да разумѣете тѣа дѣми, дѣто щѣ сѣги да ги казвамѣ' и дѣбро да прѣимѣте от великаго мученика Георгѣе, и слѣшѣйте началѣ да кажем'.

Дамаскина инока иподѣакѣна и студита светѣго слѣв- 540 наго великомученика Георгѣа. Отче благослови.

Дѣоклѣтиѣн', римски царѣ, като прѣвзѣ царство насѣла со недовоинство та бѣше най з(ъ)л' и прѣви на царѣто, и сѣчки свѣт потѣпка под' нѣгова рака ѿ ѿмаше голѣм пѣткан' да почѣта бездѣшните ѿдоли и грѣжеше са. как' да стѣри хотѣнѣе на ѣленските боговѣ черковища. Имѣахѣ ѣлините бѣга, щото го зѣвахѣ Аполѣна и тѣго най-почѣтаха от дѣругите боговѣ ѣлинскихѣ. Нѣкоги ѡнзи безакѣни царѣ отѣде при магѣсника бога своего Аполѣна да хитрѣва зарадѣ накова пѣчалба, и рѣче му бѣс', щото живѣише тѣмѣ у бѣга Аполѣна: а ти тѣе, дѣто са правѣдни на землѣ тѣе му за(б)ра)наха да рѣчѣ ѿстина, а ѡнзи мрсни 541 царѣ, като сѣ безумен със голѣмо испѣтованѣе ѿщѣше да разбѣре, кѣй са тѣе правѣдни не земля. И едѣнь от слугѣте му магѣсник' нѣгов' рѣче ему: тѣа щото са наричат христѣанѣ та са тѣе правѣдни зѣвѣт' на землѣ. Та кѣтъ чѣ тоѣ царѣ, трѣде са възбѣсе на христѣѣните и почѣ да стрѣва голѣмо гѣнанѣе на христѣанѣ, и дѣто ѿмаше тѣмници и томрѣце. сѣчко бѣше пѣлно със христѣанѣ. И едни от тѣхѣ по-скоро ги преда-

доха на смъртъ та ги посичаха, а други мѣчаха и наказываха ги, а други предумуваха да са покланат на елинските богове. Ето сѣки день бѣше убѣсто и кр'вопроливаніе по христианите. И товѣ бѣваше по градове по местѣхъ христиане щото имаше. Тамо, на ѣстокъ на анадолска страна, тамо бѣха много безчѣтъ и имаша голема м'лва и с'щисуваніе много. Тогѣзи щото бѣха на анатолска странѣ пашіе и кадѣи та проводиха емир до цара Діоклетиана та бѣше написано такѣ: Нѣе слугѣ твои, 542 цару Диоклетиане, пашіе и кадѣи що смѣ на анатолска землѣ, та са покланаме на твоѣго царство. А има тѣка христиане между насъ та са опѣратъ на твоѣ повелѣніе та нещѣтъ да са поклонѣтъ на боговите нашѣ. Амѣ даѣ тестѣкъ господствѣ ти, или сѣки да си др'жѣ своѣта вѣра, ако ли нѣ а то вѣки не знаѣмъ що да сторимъ. Затова и царъ, като видѣ т'квѣзи писаніе на емиретъ и мислеши, что да стори, і измѣсли едѣнъ мѣслъ да се с'берутъ сѣчки кадѣе и пашіе и болѣре анатолски, да се наговѣри съсъ тахъ да видѣтъ, что да сторѣтъ. Затова и распусти емире по сѣчка странѣ и по царства, рече: с'браха са сѣчки и сториха дивѣнъ голамъ. И повела царъ, сѣки да рече по еднѣ дѣума. И рекоха сѣчки по една речъ. И напѣконъ отговори царъ и каже: о болѣре мои, друго на тѣзи свѣтъ нѣе най-почѣсно освѣн да са поклонимъ на боговете нашѣ по сѣчкѣтъ свѣтъ. Ако ли са нѣкои упрѣ на боговете наше да им се не поклѣнѣтъ, а тои да прѣеме голема м'къ. Ами и вѣе, о мои болѣре, ако имѣте вѣра и любѣвъ к'нто мене и любѣте тѣзи почѣствѣ, дето а дадохъ азъ вамъ, а вѣе сѣчки потканѣти са за тѣзи рабута

(слѣдва празень листъ, 272-ри).

545 от мр'твихъ, защѣто съсъ висѣкъ гласъ проказувахъ Христа ѣстинаго бога. А свѣтаго свѣзаха го и затворѣха го въ темницѣта. А самъ сѣ отидѣ въ палѣту своѣю да измѣсли, что да стори. Идѣше свѣтъи камтѣ темницѣта и радуваше са и благодарѣши бога и дѣумаше: слава тѣбѣ владѣко, господи, оти не сѣ засрамѣлъ нѣкого, кѣи са на тѣбе надѣе, и благодарѣте, оти ма сѣ послѣшалъ і испл'нилъ мѣи сѣ, що самъ ѣскалъ. Ами спѣдобѣ ма, Христе боже мѣи, по скѣро да дойдѣ при тѣбе и да посрѣма дѣѣвола до краѣи и нѣговите рѣботи. И като бѣше въ темницѣта свѣтъи, а христиане, щото бѣхъ вѣрвале Христа, и за чудесѣта щото стрѣваше свѣтъи, прихѣждаха и даваха имѣніе на стражѣте т'мнични и влѣзуваха при свѣтаго и припаднуваха при нѣштѣте му и болни исцѣлѣваха, а други са учѣха на христиѣнство и утвардѣваха са на Христова вѣра. А едѣнъ о(т) тѣхъ, Гликѣріе имѣто му бѣше, орачъ и тѣи бѣше на нѣвата сѣ та ораше, а то му издѣхнѣ волъ, и тѣи что да стори, сирѣмахъ бѣше, амѣ 546 прѣтече въ темницѣта при свѣтаго и дѣумаше му с'с' слѣзѣи: помилуѣ ма

сиромаша, слуго божји, и въскресѣ вола моего. А светии осмихна се малко и каже му: иди си, брате, на нивата, а то щеш' да си намеришъ волатого жива. Като му рече светии че пасе травѣ и напоконъ отиде онзи орачъ Гликеріе и намери си волатого жива, като му рече светии. И тогѣва ни чака ни малко онзи мѹжъ, амѣ по скоро отиде в'тѣмницата при светого и като тѣчаше, а той вѣкаше и дѹма: во истину великъ ест богъ христїенски. А момѣи зѣха го и заведоха го при царя. И царъ ни го пѣта нищо, не го тефтиши, ами повелѣ извън градъ та мо отсѣкоха главата по-скоро. И тогѣва нѣкои от полагаите сиѣречъ о(т) чардаѣците цареви рѣкоха: царю Диоклитїане, Георгїе като седи в'тѣмницата от елинските людїе много чѣ ги с'щїсува и блѣзни с'с' маѣии та ги обѣрна сѣчките на христїансто, амѣ вѣке илї да се предаде на твоѣ повелѣнїе, ако ли ти се опре, а ти го предаи по-скоро на смѣртъ. И царъ попита неговат' си кехаѣ Магнѣнтїе затова, а той му рече: утрѣ, царю, да бѣди с'що с'вѣршенѣ и(с)питанїе ф чѣркувищата бога Аполѣна. И в'тѣзи нѣнощъ, като бѣше светии ф темницата, молеши се богу, 547 унесе се маѣко на с'нѣ и гледа Христа на с'не че доидѣ та го цалѹва и венецъ му остаѣи на главата и каже му: не бой са, Георгїе, има бѣрзаи ѣти щешъ от днес да се сподобѣшъ със мене да царствуващъ, ами се вѣке не бавѣи ами елѣ по-скоро при мене и да намеришъ, щото тѣ е угѣтвено добрѣ. И като сѣ с'бѹде от снѣтъ а тои повѣка т'мничаратого та му каже: една дѹма ѣмам' да ти река, ами ти са моѣла, да ми в'ведешъ тѹка слѹга моѣго, ѣти ѣмам нащо да му каже. Отиде онзи тѣмнични стражаръ и повѣка му слугата, и той доиде с'с' сѣззи. И каже му светии: не скѣрбѣи, чѣдо моѣ ниѣто, ами се радѣваи, ѣти ма вѣка Христос по-скоро да ида при неѣго. Ами когѣи отѣда от тѹка, а тѣи напоконъ да ми зѣмеш тѣлѣто моѣе и да го принесеш в' Палестїни, на бѣщнината на моѣла маѣика; а ти тѣврдѣ сѣи дрѣшъ вѣрата Христѣова, щото сѣи от мене научѣлѣи ѣи маи страх' божїи и вѣрѣваи Христа, ѣстинаѣго бога. Това рече светии и цалѹва го та че го отпѹсти.

А безакѣи царъ Диоклетиан' сѣдна на ѹгре прет' черквището Аполѣнова || чѣ да стѣри испитанїе та че повелѣ та доведоха све- 548 таѣго. И като доиде светии и царъ му каже със много кротост и смиренїе: не домѣла ли ти, Георгїе, щѣто ѣмаше любѣвь от людїете и за това добрѣ, щѣто азъ струѣвах тебе, амѣ те чаках данѣо се покѣдешъ та че не умураѣам еѣ тако ми сѣлѣта на великѣите богѣѣе и заради твоѣта млѣдѣсть и рѣзумъ, юнашѣство, не щѣх та преда на с'мѣртъ, ами ища да се предадеш на моѣла рѣч'. Ато азъ на по-голѣма почѣсть и слава да те спѣдѣѣба и да те утѣкмѣ дѣ сѣи фѣторѣи настѣлник на моѣе царѣство. Ами

кажи ми, щó ти е на ўмъ за това? И светии отговори: тебе приличаше, о царю, тази любовъ, дето ми сѣги казваш', по от напредъ да ми беши рекълъ, а то да ма не мачите от толкози време. А царь, кѣту чю тази дѹма, зарадва се и каже светому: ако щешъ, о Георгіе, а ти ма фани за побѣщима и дарѹи ми тази добрина, нидѣи са сѣрди нѣчто, щó ти самъ досадилъ, а то азъ да те дарѹвамъ болѣрсто и дарба голѣма за това. И светы и рече: ако кажеш' о царю, (слѣдва празень листъ 275-и)

- 551 || ѳргіе, като сѣ яви опорливъ на моѣ повелѣніе та го фѣрлихте в' ѳнзи трапъ вѣрнии, идѣте и виште, ако бѣде остѣнало нѣкое влѣкно от костите му та ги фрлѣте, да сѣ не намѣри нѣчто от нѣго, зам' да не дойдат' христіане да зѣмать, щó намѣрет' от нѣго. И ѳнѣ момци послѹшаха дѹма царева и отидоха на ѳнзи трап' вѣрни. И народъ без' чѣтъ людѣе много идаха да глѣдять чюдо. И когѣ откриха ѳнзи трап и намѣриха светаго че стой правъ и рацѣте си вдигнал' гѳрѣ на небето и благодарѣ бѳга. И тогѣва сѣчки народъ виѣгнаха: велѣкъ е богъ Георгіевъ. А царь Диоклитиѣн' виѣде това, повѣика светаго при сѣбе и каже му: о(т) гдѣ ти дохожда тѣа магіи, Георгіе, скажи намъ, мола ти са Мѣне сѣ струва, ѳти за коато си показваш' магіите твои та заради това се струвашъ христіанинъ. И светии отговори: азъ, о царю, пакъ помѣслювах, ѳти когѣ видите това чюдо, да вѣрвате в' Христа, за щото стѣ у толкози прел'стѣ прел'стени и помрачѣни със' душата и тѣлоту, и това, дето глѣдаше съсъ учѣте си та кажѣте ѳтѣ е магіе, ѳбаѣніе тази рабута. Ами азъ ви ѳкаѹвамъ ѳти сте прел'стени та ни щѣ да ви дѹмамъ
- 552 пѳвече. Диоклѣтиѣн' рѣче: сѣги да виѣде, ако предъ нашите ѳчи стѳришъ магіи, та не щѣшъ намъ да ѳт(го)воришъ, а то и да ти са ни щѣ а ти щѣшъ да дѹмаш'. И повелѣ да донесѣтъ бутѹшъ желѣзни и д' има и вѣгре гвоздѣе самотвѳрни изѳстрени и распѣлени, да свѣтетъ като ѳгнь, и да убѹат' светаго в' тѣх и нѣпоконъ да го бѣють и да го влачат, да го затвѳратъ в' темницата. И пѳ-скоро соверши са повелѣніето царево. А царь се пакъ смѣеше светому и дѹмаше му: е дѣ бѣрзо течѣніе хѳдиш', Георгіе. И като идѣше светии и дѹмаше сѣбе си: тѣче Георгіе, тѣчи да стѣгнешъ щѳто желѣишъ царство небесное, та пак' се богу мѳлеше и дѹмаше: погледни ѳт небѣто, господи, и виждѣ трудъ мѳи и чѹе вѣздишеніе и болѣсти слѹга твоѣго, ѳти са умножиха душмѣни мѳи и ненавидѣніе несправѣдно та ме ѳмрѣзиха заради ѣмето твоѣ светое, ами ти самси ѳздравѣ ма, владико, ѳти ми са строшиха костите и даи ми трѣпѣніе до край живота моѣго, зам да не рекат душмѣнете мѳи, ѳти: му навѣхмѣ.

И това се помѡли светѣи, и до гдѣ го затвѡриха в' темницата и седѣ у темницата день и нѡщъ, и на утре || сѣдна царь със' сѣиките 553 болѡре на нѡкое полѣ ширѡко и повелѣ на слугѣте, да изведѡтъ светѡго из' темницата и да го поставѡт' пред' царѡ. Като го видѣ царь, чи хѡде здравъ и почѡди са чѡдо голѡмо и кѡже светому Георгѣ: рѡдѡсъ и веселбѡ прѣменѣтъ на мѡсто распалѣните бѡтѡуше. И светѣи отговѡри и рече: тѣи бѣше, царю. Диоклитианъ рече: оставѣ се окѡанѣи от тѣизи твоѣи злѣи рѡбути и магѣи, а то илѡ да стѡри(ш) корбанъ на боговите наши, замъ да не видѣишь по-гулѣми м'ки от тѣизи и на краѣи да си погубѣишь сладкѣи свои живѡтъ. А светѣи отговѡри: о, много безѡмство твое, царю! Тѣѡ чудесѡ и знаменѣе, дѣто богъ моѣи с'съ мѣне стрѡва, а ти ги людѣи магѣи наричаш. И царь, кату чу тѣѡ дѡми, разсърди са твърде и с'съ стрѡшенъ глас повелѣ на слугѣте, да гу бѣѡг' по устѡта светѡго и дѡмат' му: защѡ ни почѣгаш царѡ, ѡми му дѡмашъ такѡвѣи дѡми опорлѣви? Напоконъ пѡкъ повелѣ, прострѣха светѡго на землѡта и бѣѡаха го със' бичувѣ говѣжди и немилостѣвно. И такѡ уранѣнъ бѣ светѣи по корѣмат и по плещѣте до гдѣ са прилѣпѣи снагѡта му със' 554 крѡв' на землѡта. Търпѡше светѣи това сѣчко и бога благодарѡше, и просветѣи му са лицѣту кѡтѡ слънце тѡлкози, кѡлкото се и самсѣи царь чѡдѣше за това и дѡмашѣ със' бѡѣрите си: чѣни ми са, ѡгѣ е юнѡцка тѡизи рѡбута, ами пак' прилѣча кѡто на хѣтрѡсъ магѣиски. А мусѡйлъ царевъ, Магнѣнтѣе, отговѡри и рече: царю, има тѡка нѡкои чѡловѣкъ хѣтръ тѡврде, знѡи магѣи. Ако речѣшь, а тѡй да дѡидѣ тука по-скоро и тѡи ще преобр'на Георгѣе, да се поклонѣи на твое царство и на повелѣнѣе. И тѣе повѣѡаха онѡгѡза хѣгр'ца, Аѡанѡсѣе бѡши му ѣме, и рече му царь: какѡвѡ хѣгрѡст направѣи тѡизи триклѣти Георгѣе, ѣто видѣхмѣ сѣички, какѡвѡ ли умишлѣнѣе направѣи, амѣи и вѣе, кѡто знѡете такѡвѣи хѣтрѡст та щѣш знѡѡи за това. Ами вѣки и тѣи със' тѡѡ хѣгрѡст преборѣи го да се поклони на моѣ повелѣнѣе, а тѡ да са изъѡвѣи нѣговѡта магѣѡ и хѣгрѡсъ, или ѡко знѡишь нѡколѡ отрѡва, а ти му стурѣи да умрѣ от неприлѣчна нѣговѡа смѣртъ, защѡ азъ на моѣи ѡмъ та го оставѣих да е до сѣга живъ. || И Аѡанѡсѣе отговѡри: утре, царю да бѡдѣ по твоѡ 555 дѡма, щѡ сѣи рѣклъ, и да видѣишь и моѡта хѣгрѡст и сѣѡлата на велѣиките, богове. И сладъ това разѣидѣ са дѣѡѡчъ, и царь повелѣ пак' да затвѡратъ светѡго у темницата и да гу пѡзѣтъ до ѡтре. И кѡто ѣдѣше светѣи и богу се молѣши и дѡмашѣ: да са почѡдетъ, господи, със' твоѡта мѣѡлѡстъ на мѣне и спѡдобѣи мѡ до кончѡнѣе живѡтѡ да си упѡза твоѣѡго испѡведѡнѣе. И на утре сѣдна царь пак' на онѡвѡ полѣ в'черѡшно и рече да дѡидѣ онѣзи магѣисник. Ето дѡидѣ Аѡанѡсѣе магѣисникъ и държи

в рацѣте си два сѣдъ пл'ни съсъ смъртно напоеніе. Рече къ царю: повелѣи да дойде онзи осуждени Георгіе и да видиш' силата на великите богове. И ако щѣшъ да го стѡра лѹтъ и безѹменъ и да се предаде на твоѡ вола, а тои да пїе от тоиизи сѣтъ, дѣто ми е в' левѡта рѣка. И ако ли пакъ кажешъ да умре, а тои да пїе от това, дѣто е в дѣсната рака. И повелѣи царъ та доведѡха светаго и каже му царъ: сѣги да престѡнат и да се развалѣтъ твоите хитрости, Георгіе. И повелѣи магіеснику Аѡанасію да му даде напоеніе, дѣто е у лѣв'та рака

556 И светіи узѣ го без' || страх и държи гу въ рѹку и рече: господи Иисусе Христе, като си рѣклъ, ако и смртно нѡщо испїютъ твоите слѹги, ничто да се не повредѣтъ. Такѡ сегі ти самси покажи силу твою на мене, слѹга твоѣго. И тогїва испїи оновѡ бїлїе и нїчто зло не потѣгли, амїи тѣкмо стоѹше и смѣеше са на царева прѣлѣсть. И царъ, като виде, ѡти му ни бїи нїщу, а то рече Аѡанасію магіеснику, да му даде и смѣртно бїлїе. А светїи и того прїие и испїи гу и нїчту не потѣгли. И сїчки вїдѣха това чѹдо на светаго та се почѹдїха, пѡвече и магіесникъ Аѡанасїе, защѡ знаѣше, каквѡ сила имаше оновѡ бїлїе растворѣно. Мина се мѡлко час и рече царъ к' светѡму: до когїи, Георгіе, да стрѹваш нас' да си иступѡвами умат съсъ твоите хитринїи, до когїи да криѣш от нас та ни не кажешъ истенски, кѣк' навїи на тѡлкози м'ки, амїи и сегїи к'к' не си повредѣн от смѣртната отрѡва. Не дѣи кри от нас, амїи ни кажи праву, и нїе да те послѹшаме с' сїчко срдце. Великїи Георгіе тогїва отговѡри: не помишлѡвай, царю, ѡти ѡсъ не уплѡших

557 са от челѡвѣческа мѡгїи, от тѡзи отрѡва, амїи || от благодѡтъ и сила Христа моѣго. Тѡи нас тѣи научїи. Диоклитиѡн рече: и чтѡ ви научи вѡшъ бѡтъ? И светїи отговѡри: погледна Христос на подїрешни годїни на нѡша слѡбѡсть и познѡеше, кѣквѡ щемъ зло да тѣглимъ, и зарѡча намъ не бѡите са, ако ѡють¹⁾ тѣлоту и пѡк' нѣмат ви чтѡ стѡри, и кос'м от главїте вѡши не щѣ погїна, макѡр и отрѡва нѡкоѡ да испїете, не щѣ ви повредїи. И слѹшаи очивѣстно, царю, Христос нам такѡ рече: ако нѡкои вѡрва мене и рѡбота, щѡто азъ стрѹвам' и тѡи ще стрѹва пѡ-вече и от тѣзи. Диоклитиѡн рече: и коѣ са рѡбути Христу твоѣму, дѣто вїе дѹмате? И светїи отговѡри: на слѣпи проглѣдванїе и на бѡлни исцелѣнїе и на клѣкави исправлѣнїе, и на мр'тви в'скресенїе и дрѹги, щѡ са на тѡзи прїїлика. Каже царъ Аѡанасїю: ами ти чтѡ кажешъ за това? И Аѡанасїе отговѡри: чїѡда са и ѡсъ, царю, к'к' ти са смѡе на царството, а ти не с'пикасувашъ. Та нїе тѡлкози

1) Прѣписвачътъ, като е прѣписвалъ, оставилъ празно мѣсто колкото за една дума и написалъ само края ѝ, понеже, види се, не можалъ да прочете.

добрина чюдна на секи денъ щотó пріемаме от великите богóве, ала м'ртва да в'скрсьне о́ще не сме чу́ле до днѣшни дѣнь. Ами́ то́изи са 558
наде на чело́вѣка, дѣто от злѣ смѣртъ умрѣ та ка́же, о́ти Христос
мо́же нѣкого да в'скреси м'ртва. Ако мо́же, честѣти царю, д' в'скреси́
то́зи м'ртвца, а то тогѣва щемъ разумѣ́ о́ тѣ е вели́каго бога то́изи
имѣлъ. Бѣше тамо пред диванат царевъ до ѣ ра́стѣси далѣчь грóбо
еленинъ нѣко́его, и тогóва м'ртвацѣ́ ищѣши Аѳанѣ́сіе, да го в'скреси́
светѣи. Тогѣва цѣ́ревъ кѣха́ Магнѣ́нтіе испроси от цара да отвѣ́жеть
светѣ́го от сенѣ́ират, и тогѣва се обѣ́рна та му ка́же: сѣ́ги покажи
Геор́гіе, си́лата Христу тво́ему и сторѣ́ чúdo, да видѣ́мъ и нѣе и да
ва́рваме в' Христа бога тво́его. И светѣ́и рече: господѣ́не Магнѣ́нтіе,
богъ като е напѣ́равилъ сѣ́чките си нѣ́гови напѣ́рави съ́с' една дү́ма, тѣ́й
и това чúdo не мо́же ли сторѣ́? Ами сте вѣ́е прѣ́л'стени та нѣ́мате очн
да глѣ́дате и да разумѣ́ете ѣ́стѣ́нски. Ами́ заради́ на́родъ, щото стоѣ́тъ,
да сторѣ́ и това чúdo, дѣ́то вѣ́е ищѣ́те да ме иску́сите. Ами́ когѣ́ сторѣ́
това́, да не рече́те о́ти с' съ́ м'гѣ́и сторѣ́х това? Ами си́лата Христа мо́его,
защóто и маги́есник' Аѳа ¹⁾

А тѣ́а му припаде на носете и то́го благодарѣ́ше и царатого плѣ́еше а 559
богóвете ѡ́у́ваше. И царъ Диоклитиѣ́нъ рече ѣ́и: ами́ пак' тѣ́бе что ти
би, Але́ѣ́андро, та прѣ́стѣ́пи при тогóзи вл'фа маги́есника, а то си
ост'пи́ла от ва́рата н' наші́те богóве? А царица отгóвóри: мрѣ́снѣи и
безаконѣ́и и нечѣ́стѣ́иви царю, ослѣ́пѣ́нъ сѣ́ и помрачѣ́нъ и прѣ́л'стен',
не щѣ́ш да ва́рваш, що е ѣ́стина нито разумѣ́вашъ о́тѣ е Христос ис-
тенскѣ́и богъ. Това́ като чу́о царъ и нѣ́мѣ́ вѣ́ки щó да сторѣ́ от ѣ́тъ и
лю́тина, като би подсмѣ́нъ от царицата, таквóзи осуждѣ́ніе си́цілѣ́:
Геор́гіе христиѣ́нина, щото е потѣ́пклъ на́ша дѣ́ржа́ва и ѡ́уваль на́шата
ва́ра и строшил' богóвете, ами́ сѣ́ги повелѣ́вам да му отсѣ́чете лука́вата
нѣ́гува гла́ва наедно съ́с Але́ѣ́андра царица. И царъ, като повелѣ́ тѣ́и,
и момѣ́и повѣ́доха светѣ́го на е́дно съ́с царица и извѣ́доха го из'вѣ́нь
градъ, и като идѣ́ше царицата, а тѣ́я са мл'комъ молѣ́ше и съ́с умъ бога
благодараше. И когѣ́ би на сре́дь пѣ́тъ, а тѣ́а осла́бна и поѣ́ска ма́лко 560
да сѣ́дне да си почи́ни И като сѣ́дна на ка́меннатъ и та́мо си прѣ́даде
душѣ́та въ ру́цѣ́ божѣ́и. И това́ като ви́де вели́къ Геор́гіе, прослѣ́ви бога
за нѣ́а и то́и съ́с сѣ́чко срѣ́дце тѣ́чѣше самсѣ́ да го по-скоро посе́кат.
И когѣ́ достѣ́гна на ма́стоту, дѣ́то ги сѣ́чаха, а то́и си вдѣ́гна ра́цѣ́те
своѣ́й на небо и помóли се тѣ́й рече: препросла́влѣ́нъ еси, господи,
божѣ́ мои, о́ти не си прѣ́далъ мѣ́не в' ру́цѣ́, ко́ито ме и́щѣха, ами из-

¹⁾ Слѣ́два листъ 280 съ́ текстъ, отъ ко́йто се ви́жда, че има изгубѣ́ни листове.

бавил ме еси като птица от принка, когото е уловена. И сеги послушай
 ма, владико светий, и прѣложй ма слуга своѣго сѣги въ напокощни
 тоѣзи часъ и избави дѹшу мою от лукаваго злаго душманина и слу-
 гиѣте неговѣ. Не дѣи мѣ поменува това зло, щото ми струѡаха тоѣте
 душмани, ами ги прости и да(и) им' мѣръ и любов' и научй ги да
 ходатъ по твоа заповад и прѣимй, господи, духъ мой и утъкми ги със
 праведните души, и коѣто призовѣ моето име на помощъ сѣбе, а ти
 им дай, що имъ йще срдцето, оти си благословенъ и препрославленъ
 561 во векъ || аминъ. И така са помѡли светѣи и със радость наведе си
 глаѡата, и тако посечен' би и светую свою душу предаде в' руцѣ
 божѣи мѣсеца Априлѣа кѣ день, а тѣлоту негово светое зѣ го слугаѣа
 негова и пренесе го в' Пѣлестѣню на неговата бѡщнина, къту му беше
 зарѡчалъ светѣи в'темниѡата. Много чудеса стѡриха тамо мѡщите не-
 говѣ: слѣпи прогледаха, хрѡми исправинаха се, бѡлни исцеле и други
 различни сѡкакви нѣмощи оздравѣаха се.

Ето т'квози билѡ м'ченѣето светому, какѡѡто чухте на касѡ и на
 скѡро, благословѣни христѣане. Ами ви са пак' мѡла на ѡбщаа ѡша
 любовъ да послушате пак ѡще мѡлко, що щем да ви казвам чудеса,
 що е струѡалъ светѣи велѣкомученикъ Геѡргѣе, и тогѣа да свѣрша ду-
 мѣге светѡму, да в'здадѣм богу нашему хвалѣнѣе и преслѡвному велѣко-
 мучѣнику Геѡргѣю. Кѡи чѡ или кѡи виде от ѡка такѡози знамѣнѣе прѣ-
 562 чѡно, какѡѡто е светѣи струѡалъ? || Ами послушайте, благословѣни хри-
 стѣане, да ви кажемъ. Имѡше едѣнъ градъ, зѡвѣше се Агѡвъ, и царство-
 вѡше въ неѡ царъ Силиѡнъ, и тоѣзи царъ бѡше нечестѣв' и слѡжѡше
 на ѣлинските богоѡе а то ѡстави бога йтенски и господъ богъ даде
 имъ по тѣхната рѡбота. Имѡше блѣзу при тоѣзи градъ еднѡ ѣзеро
 голѣмо и роди се в'тре ѡнова ѣзеро лукаѡи змѣй дѣѡволъ и каѡа день
 излѡзаха му насрѣща и не мѡжаху да гу срѣщнатъ като излѡзеше лу-
 каѡѣи змѣй, и събрѡ се сѣчки градъ и ѡкнаха на цара и рѣкоха: царю
 честитѣ, ето се с'брѡхмѣ сѣчки, ами нѣе погѣнѡваме, а тѣ без' нас не
 мѡжеш' бѣ царъ. И тогѣа рѣче имъ царъ: елатѣ да мѣтнем жрѣбе и
 да даде сѣки по еднѡ дѣте змѣютѡму корбѡнъ, и коѣи доидѣ редъ и
 до мѣне, и азъ ймамъ еднѡ дѣщер'ка да а дамъ змѣютѡму корбѡн'. И
 рѣкоха сѣчки людѣе: ами, царю, да бѣде, що си рѣклъ у дѡбръ часъ,
 защо нашѣте богоѡе ѡтѡриха тебе тѡѡизи разумъ. И тогѣа зѣха да
 даѡатъ нарѣдъ по еднѡ дѡте змѣютѡму. Доидѣ редъ и до цара. И то-
 563 гѣа царъ ѡблѣче дѣщѣрѡ си || и украсѣ а със златѡм и бѣсеръ и каменѣе
 много цѣним и дѣржѣше а царъ, бащѡ и, в рацѣте си и цѡлѡѡаше а
 като мр'тва и ѡмѣлно плѡчѣше и дѡмѡаше със слѣзи и бѣѣше са по лѣцѣту: о,

чедо мое сладкое, единородное, к'к' отхаждашь на с'м'ртъ змѣютом на обадъ, дето та сам обрѣклъ, а сѣги що да стора, дѣто щѣх' за тѣбе да се возвеселѣ, свадба да ти стора. Когі люде да калѣсамъ на трапѣза царска, да се веселѣт, когі ли свѣщници да запалѣ да свѣтят, когі ли пѣсни да въспоютъ! Тѣжко мене, чѣдо слѣдкое! Къкъ отхаждашь на с'м'рт' дето не ща вѣки да та вида ни азъ тѣбе ни ти нас, като щѣшь сѣги от насъ да са разделишь? А то на люта ламіа отхаждашь! И рече царь на людѣте: возмѣте от мене злато, колко щѣте та ми недѣнти издѣва едничката д'щерка. А сички граждѣне ни щѣ ни единъ да му отговори. А царь в'зд'хна и в'сплака от сѣ срдце горко и повелѣ да идатъ на ѣзерото камто змѣетого. И излѣзе сички градъ, мѣло и голѣму, да гле- 564 датъ, що щѣ да се стори чѣдо на царската дщерѣ. Амѣ милостивѣи и челоувѣколюбивѣи богъ, дѣто ище да покаже чѣдо и знамѣніе заради слѣвнаго великомученика Георгіе. И тогѣва у тази година бѣше на воиска та бѣше на спѣхѣте алѣй бѣгъ, и тогѣва и распустуваше воиската да си иде сѣки домѣ си. Идеше и той от Кападокіиска землѣ, от неговата си бѣщнина. Като сѣ приближи на това мѣсто, дѣто ѣзерото, щѣши да си напой кѣнатъ и виде тамо момѣ и пристапи при ѣзерото и момѣта плѣчеше твърде. И рече еи светѣи: мома, чтѣ плѣчишь? И дѣвицата виде Георгіе и каже му: господине, видах та как'си хѣбав' та се чѣда на твоѣта млѣдостъ и добринѣ, защѣ сички бѣгаха от това ѣзеро, ами ти как си смѣлѣ та си дошалъ тѣка да загінеш' от злѣ смъртъ? Амѣ скѣро в'седни на кѣна своѣго и бѣгаи да не бѣдеш и ти лютому 565 змѣю корбанъ. И глѣдаха сички граждѣне гѣре от кулите камто ѣзерото, какъ щѣ ламіата да погѣлне мом'та. Тогѣва каже и светѣи Георгіе: що съ тѣе людѣе, дето глѣдатъ издалѣчъ и въздѣшатъ за тѣбе твърде? И рече момѣта к' светому: много дѣума за людѣте тѣти, не мѣга сичко докѣза, амѣ бѣшъ, юнѣче, по-скоро, да не умрѣшь от зла смѣртъ. И рече еи светѣи: кажѣ ми истенскѣи, а то и азъ днес съсъ тѣбе да умра. Тако ми име Христово, азъ не щѣ от тѣбе отстѣпи. И тогѣва дѣвицата рече светому: тоизи градъ нашъ та е твърде хѣбавъ и сичко добрѣ има, ами се роди лютѣи дѣаволъ ламіа та кѣта денъ излѣзи и яде людѣе и чтѣ намѣри. И повелѣ царь, мѣи бѣщѣ, та мѣтаха жрѣбе да даватъ сѣки челоувѣкъ по еднѣ чедо своѣ змѣютому корбанъ. И сѣги в тоизи денъ дѣде рѣтъ и бѣщѣ ми и тои мене даде на ламіата да мѣ изедѣ. 566 Ето ти това сичко изказах, ами бѣшь скоро. И помѣсли светѣи и рече на момѣта: не бѣи се, дѣвице, ами се от сѣги веселѣ. И пакъ рече светѣи: кого бога вѣрва твоѣ бѣщѣ? И тѣѣ рече: Аполѣна Ираклѣа и Артемѣда, тѣѣ богѣве вѣрва и почѣга. И рече еи светѣи: ако вѣрвашъ

тїи в' бога моего, а тї се не бої, ами сѣ от сѣги радваи. И тогїва
вїкна светїи със голѣмъ глас и думаше така: бѣже, дѣто гѣре седиш' на
висѣко на херувїмъ и глѣдашъ дѣлу подъ землѣта в' бѣздна, ѣме твое
светое, ѣтинїи бѣже, тѣ знаешъ сѣкому челоувѣку на срѣдцето що мѣ
е, и като си показълъ чудеса стрѣнїи и кѣнто е ѣскалъ от тебе, и сѣги
покажї твоѣ милость и сторї със мѣне знаменїе на добрѣ и пот'пчї
под мѣлте нѣзѣ лѣутаго змїа, да разумѣют' сїчки, оти си тѣ със мѣне.
И доиде му глас от небету и кѣже: като сї рекълъ, чѣо ти са молбата
Георгїе, и сторї ти богъ по твоѣта вола. И тогїва вїкна момѣта: о,
567 тежко мѣне, господине, еї че ѣде || лютї змїи. И поиде светїи на срѣща
змѣютому и сторї крѣсть на сѣбе си и рече: бѣже, да слѣзе змїй под
кракѣта кѣнютому на послушанїе от вѣра на невѣрних. И това рече
светїи и помоли са. И паде лѣти змїй под кракѣта кѣнютому. И Георгїе
рече на момѣта: отврѣжї вѣжето от кѣнатъ и дѣи го мѣне. И свѣза
светїи змѣагоу зѣ грлото със бѣжїемъ повеленїе и дѣде го на момѣта
и рече еї: води змѣагого в'град. И вїдѣха граждѣне това чѣдо и го-
лѣм' страх' нападе на тах и зѣха да бѣгѣтъ из град. И вїкна светїи на
людїете и рече: стѣйте, не боїте са, да видите слава бѣжїа. И пакъ
рече светїи на граждѣнете: ако щѣте вѣрва истинаго Христа бога моѣго,
ѣзѣ да посека змѣагѣ. И вїкна царъ и сїчки град: вѣрваме бога и
вѣме отца и сина и светаго духа и в' светую троїцу. И това като чѣ
светїи Георгїе от граждѣнете, тогїва извади сабѣїта си и отсече главата
лѣгїму змїю. А дѣщерата царева предаде ѣ башїи. И тогїва се събрѣха
568 сїчки град и цѣлѣваха || нѣзѣте светому и славѣха бога. И царъ при-
зовѣ Алѣѣандрѣскаго владика и крѣсти се царъ и сїчки дом' негови
„А людїе, и сторї се радость голѣмъ в' тѣи град. И тогїва повелѣ царъ
изградиха светому чѣркова прѣхубава на ѣме нѣгово мѣсеца Ноѣмврїе
кѣ, на день светаго Алимпїа Стл'пника. И свети, като вїде, че вѣроваха
в' Христа бога с'се срдце, та сї оставї нѣговатъ калканъ над престѣлатъ.
И до сѣги стой з'бѣжїемъ повелѣнїем'; на ѣра не дѣржї го нїщо, да е
на уверенїе, кѣнто не вѣрва. И пакъ потѣче клѣденецъ из' чѣрковата
на освещенїе водѣмъ. Чѣдно знаменїе струва се там на тѣи мѣсто и до
днѣшнїи день, кѣнто със чїста вѣра прихѣжда, здравїе полѣчатъ от
бога и от светаго Георгїе, кой що ѣще. Славеше отца и сина и све-
таго духа.

На Анадо́лска страна́, на кадала́к Сѣръ, градъ́ ѿма, що са зове́ Ра-
мелъ. И зговори́ха се та́мошни христиа́не със цара́ да с'градя́тъ че́ркова
569 на име́ светому́ вели́кумученику́ Гео́ргіе, вели́ка и ху́бава, || а не
мо́жеши да се́ намери́ та́мо по оновá мѣсто́ мря́море за потре́ба за

виданіе на чѣрквата. Ами провѣдиха, гемѣи да с'бератъ мраморе по-
мастахъ, ст'лпове камѣни. И отидоха и с'брахъ мраморе прѣхубави и
избрани. И въ единъ градъ баше нѣкоя вдовица. Разбра и тѣа, оти са
гради чѣркова светому великомученику Георгію въ градъ Рамелъ, купи
и тѣа единъ ст'лпъ хубавъ и високъ и донесе го начѣльному гемѣиѣю и
каже му: молю ти се, господине, гдѣто занѣсеш' тѣа ст'лпове купени,
прѣими и моатъ ст'лпъ със откупъ и занеси го тамо на онзи храмъ, замъ
да мѣе на паметъ и на душѣа добрѣна. А онзи гемѣиѣа не щѣ да прѣеми
онзи ст'лпъ, амѣ рѣчи: п'лна ѣ гемѣа та се не може вмѣсти. И на
утре вдигна се гемѣата да иде на Рамелъ, а женѣа о(т) голѣмѣе жѣ-
лости плачеше. И въ тѣзи нощъ яви се светѣи Георгіе на с'нъ и каже и:
что плачешъ, о жено? А тѣа му рече: плача, отѣ ми не озѣ гемѣиѣята 570
моатъ ст'лпъ да го отвезѣ на чѣрковата светому Георгію. Каже еи
свети: гдѣ щѣшъ да го оставишъ? Отговори вдовицѣа и рече: о десна
странѣа на чѣрковата, господине мои. Тогѣва каже еи светѣи: ела та ми
помогни да го вдигна и азъ да го провѣда тамъ. Товѣа сѣкаше женѣа
че го зѣе и ф'рли го въ морѣто. И на утре тѣа отиде на скѣлата да види
онзи ст'лпъ, не намѣри го и бога за товѣа благодарѣши. И със помощъ
светѣаго отиде ст'лпат по морѣ дорѣ до Яфу скѣла до Рамелъ градъ,
превѣари гемѣята. Отидоха нѣкои на скѣлата морска на онова мѣсто и
намѣриха онзи ст'лпъ и писано баше на ст'лпат такѣ: отъ деснѣа странѣа
на чѣрковата да се остави тоѣзи ст'лпъ въ вдовиченъ. И маѣсторите
тѣи стѣриха и оставиха го о деснѣа странѣа въ чѣрковата.

И другѣо чѣдо преслѣвно послушайте, благословѣни христѣане, 571
великомученику Георгію. На Певлагѣнъ великѣтъ що сѣ намѣрѣтъ хрис-
тиѣане ѣмаха велика любѣвъ и вѣра к' великомученику Георгію, и
цѣркви голѣми и много заградавахъ другучъ на ѣме тоѣгово и на сѣка
годѣна празнувахъ му празникъ на нѣговъ почестъ и изъ около що бѣаха
селѣа амастрѣдски. Въ оновѣа мѣсто близу ѣмаше рѣка, зовѣше се Икиа-
кѣнъ, бѣше тамо отъ превѣчно врѣме чѣркова великомученику Георгію.
И тамо въ нѣа кѣи пристѣуваше със чѣста вѣра а тоѣи приѣмаше щѣту
ѣще срдѣцѣто. Человѣкъ нѣкои, Раслѣнъ ѣмето баше, христѣанинъ и
богу се бояше, имаше и жена нѣгова православна и пѣчестна, ѣмето и
Ѣофѣана, и ходеше по законъ Христовъ и ѣмаха велику любѣвъ и вѣру
к' великомученику Георгію. Кѣтъ дѣнь не отст'пѣха отъ чѣркова нѣгова
обрѣци своѣ вѣздавахъ богу и светому молеше се и стрѣвахъ му кѣта 572
годѣна слѣжба на празникатъ нѣговъ въ кѣѣ Априлѣи мѣсеца.

Да речѣмъ онзи мѣжъ Раслѣнъ бѣше воинѣкъ, сѣи речъ спѣхѣа, и
с' сѣчко срдѣце дѣржеше спѣхѣиски ѣредѣ. И роди ѣмъ се дѣти мѣжко,

и заради любовъ светому та му стóриха име Георгіе. И когѣ порáсте, а тѣе го научѣха на кнѣга, и бащá му и ма́йка му пазеха гу като учѣте си свой т'кмо заради ху́бость и ра́зум'. И в' онѣе вре́мена с'браха се бл'гаре и маџаре и татаре и мѣдїи и тѹрци и вдигнаха между себе си царь и обхо́ждаха и плѣнуваха на околу градове. А царь Фо́ка цароградски проводи повеленіе редомъ по не́гова д'ржава да се с'берѣ воиска́ на помощ христїаномъ. И де́то ре́кохме онзи мъжъ Расла́нъ не́ма що да стóри, о́ти бѣше о́старáл', ами се наг(о)вóри да проводи сина си Геóргіе на воиска́. А Геóргіе бѣше тогѣва ꙗ́ годинъ стóрил.

573 И доиде день, когѣто щаха да го провóдат' да иде на воиска́. А тѣе, бащá му и ма́йка му, зеха гу и заведо́ха го в черковата светому великумученику Геóргію и о́ста́виха го пред иконата светому Геóргію и с'с' пла́ч дѹмаха: светѣи великумучениче Геóргіе, те́бе предавам сина нашего драголю́бнаго, де́то е на те́бе на́речен'. Тѣ да го упáзишь и опра́вишь и нагледува́ш' пак тѣ у до́ма да го доведѣ́шь, за́мъ да тѣ сла́вими ѣмето твоѣе светое́ кáта день. Това и о́ще мно́го издѹмаха ба́ща му и ма́йка му и цѣлуваха го и тогѣва го проводи́х' със дру́гіе спахїи на воиска́. И от то́йзи день не отста́паха ба́ща му и ма́йка му от че́рковата светому, а́мї му са мо́лѣха да имъ упáзи синато́го. И като отѣде техниат синъ със дру́гите спахїи на о́новá мáсто, де́то се ба́хъ с'бра́ли онѣа вáри и езі́ци та чака́ха, когѣ да се уде́рат', и тогѣва мр'снѣе онѣи

574 язї́ци нападна́ха но́щїю напáсно на воиска́ христáнска и едни с'сáкох' а други ги распа́дихъ и други свеза́х' та гѣ порóбих', а дру́ги м'ча́ха да се отрика́т от вáрата си, а други от глад и же́дуваніе измрах(а). А онзи мо́макъ Геóргіе със по́мощь бóжіе и със молба света́го, упáзень от са́біа и от ра́ни, нѣ́кои спахїа тѹрчин' отне го здра́въ та го да́де господину сво́ему, де́то ба́ше на ба́лгарете начѣ́лнику. И тои, като го виде в ли́цето хубав' и ра́зумен' та го о́ста́ви да му слугува.

А родителіе не́гови распитува́ха де́нь от де́нь да разбе́ратъ к'к' са стóри. И така от тогѣва ката де́нь плача́ха и в'зді́шаха и със с'лзі́ дума́ха: о те́жко ме́не, сї́нко мо́и в'злю́бленїи, еди́нороднїи! Те́шко мене разгово́ро на ста́рость моа́, за́що азъ о́ка́анїи не идо́(х) по за́кон' на воиска́ дано умра́, ами те́бе провóдихъ, свáте на мо́ите очї. Те́жко ме́не, що да стóра, ко́го имам' от се́га да ме́ ута́шїи, ко́и да се на́ме́ри

575 на́покон' на мо́атъ до́мъ, ко́и до грóбъ да ма проводи́и и да ма́ погребѣ́. Тѣи и ма́йка му из глѣ́бини сво́его на́ри́чаше и пла́чеше и със с'лзі́ дума́ше: ох, ох, те́жко ме́не, сине мо́и драголю́бнїи, кѣ́къ да в'спла́ча за те́бе, разгово́ро на мо́ите очї? Кѣ́къ дѣ в'зді́хна, сладкое моѣ че́до? Да ли́ си на воиска́ загі́наль ѣли́и си от свáрове иза́доха¹⁾ и́ли от

¹⁾ Така е написано погрѣшно вмѣсто: — изядень).

сабіа посечен' или от глад и от жадуваніе умрѣлъ! Ако ли бадешъ жив' любѣзне, амѣ какъ ли си живѣтат прѣпровѣждаш', в' к'квили си чужди рацѣ нападналъ? кому ли робуваш, свѣте на моите очи? И като разумѣаха, окаани, (че) залудо отхраниха и пѣзиха. И товѣ се тѣ дѣмаха у дома си. И коги отхѣждаха в чѣркувата светому Георгію, а тѣе потвърде плачеха и в'здѣшеха и молаха светаго да им' избѣви синѣто от рѣбство, ако бѣде живъ, зашто не знаеха, жив' ли е момчѣто или е загиналъ. И през други врѣмена имахъ разговор' с' с' сълзи, а коги 576 съ приближаваше празнику светому Георгію, а тои им са потвърде распѣлаше срѣдцету им' за любовъ синова им, и пакъ са подканих(а) и тѣе да сторѣтъ служба светому Георгію. И нѣдвечеръ празнику, коги излѣзоха от вечерна, а онзи мѣжъ Расланъ, Георгіевъ баща, зовѣ христіане, що съ намѣрих' тамо в' чѣркова, и заведи ги дома си на службата. И като седах' на трапѣзат' друга дѣмъ нѣмаха, амѣ т'кмо за синѣ им Георгіе, дѣто минѣ годѣнатъ къкъ им самси слугуваше на трапѣзат', И едни плачех', а други утѣшаваха баща му и маѣка му. А момкат, тѣхни синъ Георгіе, като бѣше в' рѣбство та знаеше та приближава ден'тъ светому, плачеше горко съ с' сълзи, тѣи дѣмаше: сѣга колко ли се радват' и веселѣтъ днес в' пѣмѣтъ светому Георгію, а азъ сиромѣхъ окаѣнии к'к' самъ в' чужди порѣбен' сѣга. Колко ли сълзи 577 пролива мои баща и маѣка ми в' този || час за мѣнѣ, като ма не видѣтъ да седа със дружина и с'сѣде мои със тахъ на трапѣзата нѣша! Къкъ ли щѣтъ празник' да сторѣтъ и служба о(т) голѣми жалости! Къкъ ли щѣтъ чѣловѣци да доведѣтъ в' кѣщата нѣша! К'кѣ ли жалостъ иматъ, што ми бѣх(а) сосѣди момѣти, като ма смѣслет' к'к' ли си свои другѣе живѣтъ! Амѣ о велѣкомучениче Георгіе, помогни и мѣне, слугу своѣму, и сподоби ма добрѣ да послугувам добрѣ господи моѣму. Ако ли тѣе вѣле да си видѣ и азъ нѣкоги баща си и маѣка си, а то по-скоро да бѣде, мола ти са. Туи момкат' Георгіе дѣмаше и подклѣждаше ѣгнатъ, да се сзгрѣе по-скоро водѣта в' ибрикат' да си ѣмѣ господѣрат му р'цете си. А дѣто щѣ сѣга да казувамъ от тука, амѣ ви са мола да послушѣте, благословѣни христіане, и да разберѣте, каквѣ чѣдо стѣри велѣки Георгіе. И в' онзи час', коги вечѣра, господѣрѣтъ му поѣска тѣпла вода да ѣмѣ || рацѣте си, и в' онзи час' в'злѣжеше момкат' и 578 стѣпуваше на с'лбата заедно и тѣплата вода д'ржѣше със ибрикат', и яви са светѣи Георгіе и ѣзде на бѣл' конъ и каже: пристѣпи и в'седни зад мене, Георгіе, на конѣтъ. И момкат скѣчи та в'седна. О чѣдо голѣмо! Напрѣсно в' този час намѣри с' на срѣдѣ двѣратъ бѣшин' си предъ сѣчката трапѣза, заедно дѣржи ибрикутъ в' рак'та си с' съ тѣплата вода.

Та като видеха това сичките, викнахъ: господи помилуй, господи помилуй! А родителе негови от големи радости и от почудо та паднах' на земята и бихъ за голѣм' час безгласни. А други, що се намѣриха там'. Тѣи за голѣм' час едвам' доде в себе си и зе да имъ казува чудо къкъ е било и каже: ето сега се случих в' този вечеръ щак да полѣа вода да си омѣ господарь мои р'цете си, и като в'злѣзѣхъ на с'лбата, ето пред мене един момакъ, със бѣло облакло облачин', и аздаше на

579 балъ конъ. И поѣ ма напрасно не знам. И по онзи час станаха баща му и майка му от земятъ и зѣха да славет бога и светаго мученика Георгіе. А то се стори радость в' този вечер тогѣзи в' техни дом'. Как' да изрека? Или сладко цѣлуваніе баща му и майка му кои да искаже. И когѣ видѣхъ хубеве за тѣи чѣдо, тогѣва зѣха сички и окусиха от онази вода топла със помощ светаго да соса на сички народ. Тогѣзи поѣх(а) баща му и майка му Георгіе и сички негови роднини и отидоха в' черковата светому мученику Георгію и сичка нош' въздадохъ благодарѣни светому и думаха: благодарим те, божіи угодниче, заради твоѣта б'рза помощ, оти не си пот'пкал' нашите слѣзи и жалости, ами като готѣв' и скорпомощник' та си послушалъ нас и даде ни, щото искахме. Ами сегѣ ти с молим', ако ти б'дем' нѣщо нѣе като человекѣи с'грѣшилѣ, а то ищемъ да ни простиш', за щото нѣ по прѣобѣда а от

580 много жалостъ та издѣмахме || рѣчи неприлични. И през' сичка онази ношъ тѣи стоѣхъ и благодарѣніе в'здадохъ светому. И на утрѣ, когѣ излѣзох' от божествена литургіа, а тѣа сторих' служба и трапѣза голѣма на сички град Пефлагон, и онзи ибрик' дадохъ в' черковата светому да е за потреба черковна.

Чѣхте ли дѣвно чѣдо, благословѣни христиѣне, ами пак' кои е този, дето чѣе такѣози приказуваніе и да се не почѣди. Ами със благодѣтъ светаго Георгіе та се стори тѣи, и нѣ тъкмо тѣи, ами и още и други чудеса на тази прилика, дѣто стори този светѣи. Послушаите и него.

На другое чудо сладко послушаите светому, дето радость има (и) много умилѣніе, които казова и които слуша. На Пефлагон, щото казахме малко по-горѣ, имаше там и други храм светому великомученику Георгію, ами бѣше малак' и развален'. Ами ище светѣи да си го поднови. Що утѣми на това мѣсто, дето бѣше черковата? У единъ денъ

581 празнични излѣзуваха децѣ да играатъ там, и едни са надѣчаха, а други са бѣраха пак други инакви игри, а едно дѣте от тѣх не можеше да навѣе ни на една игра, какѣото онѣзе децѣ играеха, и зѣха да му са присмѣватъ, а то са засрами и огрижи са. За тѣи и малко са обр'на и глѣда камто черковата и каже: светѣи Георгіе, помогни ми да

навѣа а то азъ да ти донесъ сфонгáто сѣа реч хубава гóзба. Така то се обрече да принесѣ онзи дár' и тогѣзи зé да са бóри със дѣцата та ги повали сѣчките на земáта и надтече ги и нáпокон отѣде домá си и угóтви свон'га, то що са баше фрекль, и зé го та го оcтáви в'чёркуват' пред икóната светому и отѣде. Ето и в тóзи час дóдоха трѣ гемиѣи и влáзоха да се поклонáтъ в чёрковата светому, та като видехъ онáзи гóзба и óще тóпла и хúбава мирѣше, рéкоха междо сéбе сѣ: елате да изедём' туй сфонгáто, а то или́ адé светѣи Геóргѣе и на товá мáсто ядeннe. Кúпи щем дрeвeно мáсло и свѣщe, и донe щем' || светому, кóлкото 582 е врѣдна тáзи гóзба. И сeднaх' тъ изáдоха свонгáтото и стáнаха да излѣзат' а тѣе са прлѣпиха о мраморéто близу при икóната светóму и вéке не мóгат да излáзат, и зexа да вѣкат със голѣмъ глас: светый Геóргѣе, помози нам а тó да ти дадемъ фѣйдѣ. И не мóгат' да излáзат' Пак рéкохъ: светѣи Геóргѣе, помогни нам' да излeзимъ, а тó сѣчки нѣе да ти даём' по ѣ пенѣзи. И пак не мóгохъ никакъ да излáзат'. Пак вѣкнаха: светѣи Геóргѣе, помози нам да излeзем и да ти дадемъ еднá желтѣца. И пак не мóгоха да се отлѣпáт. И когѣ с' видexа в' теснотá и рéкоха със с'лзи: светѣи Геóргѣе, помогни нам да се отлѣпим, а то сѣки от нас да ти даём по á желтѣца. И тогѣва ги отпúсти светѣи и излѣзоха из' чёрковата та чé стáнаха пред чёрковата и дýмаха: светѣи Геóргѣе, ск'по продаваш' сфонгáтото, и нѣе от сeги вéки не щем кúпи нищо от тeбе. И тогѣва онáзи женá || отѣде в чёрковата да сѣ зéми 583 тепсѣята и намeри в'тре ѣ желтици, а тѣа ги не потаи, ами зовá мáнсторе дýлгeре и подновѣ чёрковата светому. И от тогѣва се нарече обновлeннe храм светaго Геóргѣа, и мнóго чудеса сторѣха се в чёркувата светoго великомученика Геóргѣа. И нѣ токо тáм, ами и в' Цариград бáше храм светому, щото гó наричаха Дѣи́теръ, и тáмо без чéтъ с'бѣраха се на сeки день, дето се не мóже докáза, и на сѣко мѣсто, кóи го призове със чѣста вáра или́ на пáмет или́ на тр'гъ или́ в' дóм или́ в' нѣкоа бѣдá, скóро се намери помощникъ и покровѣтел', óтѣи тóи от сѣчките мьченици нáй-мьченикъ, каквóто на небето звѣздѣте еднѣ свeтет', а дрýги са пó-свѣтлѣви та é и в' мьченическа прилика, ами тóизи по-свѣтлѣв' повeче от лѣтнаа дѣнѣца. Ами о велики мьчениче Геóргѣе, на тeбе прилагам дýмите то и молим ти се и нам б'ди помощник на свóите рóбие и избавѣи ни от злѣи напáсти, щото напáдатъ на нáс, и авѣи са нам по- 584 мóщник, като ти са мóлим и празнýваме пáмeтъ твою, и сподобѣи ни тýка да провóдим живóт нáш мѣрне и безгрѣшне и тамо да се сподобѣиме при Христа бoга със твоáта молба да получим царство небесное.

Ами́ нѣе, благословeни христиáне, кóито са сподобѣи със чудесáта

Христовата дочакахми днешни светии и всечестни денъ заради радост' да го прославим' и с'бор му струваме заради памет мученика, сиромаси и п'тници да в'ведемъ дома си и что са в' т'мници запрани да ги откупим, болни да навидим, за черкова да се подканиме, ето да речемъ божествни и духовни да празнуваме, а не със елински скопос да празнуваме със игри и със п'ансто и п'снии дяволски, что са дяволу драги, или много ядене и свирни. И дето таквизи работат, т'е със Христа че са нематъ н'зашо. И пророкъ Исаия т'и каже: о горъ и тешко който

585 пият вино със т'п'не и свирки, а божия работа не т'чат. Колцина || пров'одиха пр'в'шнии человекци т'и т' разносаха иман'ето си, опи'ваха се. Ами сеги где са? В'зем'а, пр'сть и пепель. Ами е блажен человекъ, кои стори'лъ добро на душа'та си. Н'коа ф'идъ не'маме от о'ни св'тъ, благословени христи'ане, ами т'кмо да се под'каним н'коа работа да сториме, защото то'изи наш жив'отъ като н'кои п'тъ ко'и п'туваме, и таквози е п'туван'е о'ти н' е за единъ денъ или за два дни или за много дни, ами с'ичкото време наше непроходно, до гд'е от то'изи св'тъ пр'и'дем' на безсмертни св'тъ, с'и реч в' царство небесное. Заради това т'абва нам да им'ае гол'ам' грудъ и подканъ, о'ти да не ослабнем на-сред п'тъ и да умори' нас што е душманинъ на душа'га наша, дето държи нам кар'ез с'коги, и да им'ае пак пом'ощника на добра работа

586 н' еде кои или еде кои, ами са'аго Христ'а, цара на || с'ички св'тъ и прилики ангелски. Като каже и пророкъ Давидъ: ето не дремет ни'то засп'иват ами п'азетъ Исраила с'иреч ангели п'азет нас и не з(а)др'иват ни'то ослабноват, ами п'азет с'ичките христи'ане и нас. Заради това прили'че нам, до гд'е сме жи'ви със стра'х бож'и и със право с'ръдце да си пропроводим наша'та жив'отъ и да си по'вниме ума'тъ, зам' да се не подсм'яют нам б'сове, да ни в'ринуть в' много яст'ие и п'т'ие и корво'ство и на осужда'ние и на убийство и на завид'ение и на кара'з, или да завидим н'кому человеку, што има добро от бога, или какви да са злини, дето щ'тъ да ни заведатъ в' муку. Ами тешко нам и горко, о'ти ни на ума'т н'е това не полагаме ни'то разума'ваме, о'т' е то'изи св'тъ к'то са'нъ и д'имъ и са'нка, дето ни'коги не стои' еднаковъ. Да видим и да см'ислим пр'в'шни человекци и що са измр'еле и бол'ре и сиромаси,

587 таквизи ли баха, какв'ото се и роди'ха или по-зл'ъ. Н' ли с'ички в'едну з'емлю отхождатъ и цар'е и влади'ци и воеводе и бол'ре и сиромаси и с'ички заедно, и с'ичко тука оста'ваме. Ами т'кмо блаженъ е то'изи, кои'то е богу със драгост и със чисто с'ръдце слугувал и заповад' неговъ др'жалъ. Защо никоа ф'идъ не'маме от то'изи св'тъ, што каже свет'и Иоанъ Богословъ: ч'едца, рече, не любите св'тъ ни'то што е по свет'ат,

защо кой люби мирско та е карзър на бога, и който си утѣмѣи на сръдцето, щоту ище тоѣзи сват, та е душманин богу. Бива, ами когѣ сѣчка наша любов имаш камтѣ бога и да желаетъ за царство небесное. Тоѣзи сѣчкото лесно бива, ако щеме да се вѣдр'жаваме от сѣчко зло, ако щем постъ да говеем, ако щем милостивъ да струв'ме или друга работа нѣкоя добра, малко да е, ала да е право и със сѣчко срдце шото е богу драго и угодно, нежели по-твѣрде голѣмо добро да сторим || със 588 комсулѣк и високо ѣмство подносене, шо е богу неугодно и омразно. Ами богъ милостивъ като нѣ е сподобил та смѣ дочакале тоѣзи светѣи день, пак данѣ ни сподобѣи и напредни шото идат годѣни да дочакаме здравъ и мирно и безбѣдно. И спасение на душиѣте и на тѣлото умирение и да избави нас от душманиѣте наши и да сподобѣи нас тука да препровѣдим живѣтѣ нашъ мирно и чѣстно от бога и человекѣи и тамо да се сподобѣим у царство небесное, деѣто са сѣчки светѣи и праведних души почиваетъ и почести ангелскѣе непрестано славатъ. Благодарѣю и человекѣлюбѣем господа нашего Исуса Христа, деѣто мо е негова слава и почест и поклонение и сеѣи и сѣкоѣи и дорѣ до краѣ свѣтъ.

На въздвиженіе честнаго крѣста.

589

(Началото липсва)

Крѣстъ, каквоту бѣшы видѣлъ и повелѣ царъ да го нѣсатъ пред войската напредъ, и понесѣха го и тоѣзи сѣла крѣсту честному чюдесѣ стѣри: побѣха многу от погѣныѣте и шо остаха изфѣтиха гы живы, и тоѣзи царъ поѣде на Цариградъ сасъ голѣма радѣсть и маѣка му царица Елѣна сръщна го сас велика почестъ и много радѣсть стѣри си тоѣзи. И малко дны минаха се, и рече царъ, да прѣидут сѣчкы идолскѣе жрѣцѣ, сѣрѣчъ шо сакат у попѣве, и казѣ имъ шо има голѣма сѣла тоѣзи крѣстъ. И рече имъ да ми кажете, коѣ богъ чѣни това знаменіе сас такѣзы крѣстъ, и тѣе му речеѣха: това знаменіе нѣ е от нашите богѣе, ами е от вѣшего царѣ и бога. И тоѣзи зѣ царъ крѣстъ и поѣде у цѣрква идѣлскаѣ и сѣчкы идѣлы поклонѣша се крѣсту. И повелѣ царъ да дѣде епископъ римскы Евсѣвѣе и крѣсти се от неѣго и сѣчкы неговы болѣры. И тоѣзи царъ пустѣи маѣка сы царица Елѣна въ Јерусалимъ и много войска сас неѣа. И войбѣда Аполѣса наредѣи и неѣго да ѣде сас неѣа да испѣтатъ и да намѣреть крѣстъ Христовъ, гдѣ го са скрѣле еврѣѣи, шотѣу распѣха господа на неѣго. И бѣшы са ми-

590 на́ло го́дины ѿ́, от ко́гы бѣши распѣтъ Христос, и то́гызы ена́къ
 евре́й дръжа́ха Јерусали́мъ. И сторѣ́ се мно́го ѿ́сканіе заради крѣ́стъ
 Христовъ, дете́ е на не́гу распѣтъ былъ господа́ на́шъ Јисус Христос. И
 царица Еле́на до́йде до Јерусали́мъ сас архіе́пископа и сас во́йвода и
 повелѣ́ да се съберѣ́тъ евре́й. И то́йзы часъ събра́ха са три́ тѣ́сашъ си
 реч' ꙗ́. И рѣ́чи имъ цари́ца: зна́е азъ ва́съ, какъ стѣ́ бѣ́ле отпрѣ́венъ
 се́ме пра́ведно и какъ сте́ бѣ́ле бо́гу възлюбле́ны. И то́гызы глѣ́дахме
 свѣ́тъ, амы́ сегы́ глѣ́даме тма́, за́що́ вѣ́е сто́рихте ѿ́стина лъжа́, де́то ще
 нас да изба́ви от кле́тва, и що́ е мрѣ́твы въскрѣ́шавалъ, а вѣ́е го сте
 наре́кли лѣ́стец. Амы́ сегы́ вамъ́ що́ ду́мамъ: идѣ́те изберѣ́ти между́
 васъ, що́ зна́етъ зако́нъ до́брѣ́. И онѣ́а евре́и утидо́ха и събра́ха ꙗ́ мѣ́жіе.
 Еле́на же царица по́глѣда́ гы и рече́ имъ: е́накъ идѣ́те изберете́ от тѣ́е,
 що́ са мѣ́жіе му́дры и кни́жницы и дете́у зна́етъ зако́нъ и писа́ніе до́брѣ́,
 и тѣ́х' ми до́вѣ́дѣти. И по́йдоха евре́й гри́жны и избра́ха ꙗ́ мѣ́жіе и
 по́йдоха и ре́коха цари́цы: тѣ́а мѣ́жіе, цари́це, до́брѣ́ зна́етъ зако́нъ. И
 591 царица Еле́на рече́ имъ: вѣ́е, синове́ Јсраиле́вы, ослѣ́пѣхте́ срѣ́дцето
 сы́ и ре́кохте, как' нѣ́ е Христос си́нъ бо́жіе и мно́го ху́ла на не́го изва́-
 ди́хте и при́смѣхъ. Амы́ вы сегы́ ду́мамъ: скоро́ идѣ́те и изберѣ́те между́
 се́бесы́ що́ с мѣ́жіе му́дры та мы́ гы до́ведѣ́ты. И тѣ́а отидо́ха гри́жны и
 до́ма́ха сы́ между себѣ́: что́ това́, что́ чи́ны намъ́ цари́ца то́лкозы скрѣ́бъ
 и тру́дъ? Това́ на́мъ нѣ́ е на до́бро. И еди́нъ от тѣ́хъ, името́ му бѣ́ше
 Јуда, та́ имъ ка́же: азъ зна́е до́брѣ́, за́що́ цари́ца на́мъ то́лкозы тру́дъ
 чи́ны. И тѣ́е му ре́коха: за́что́? Јуда́ им рече́: за дръво́ту крѣ́стное, дете́у
 се отци́ на́ши распѣ́ли Христа́, и цари́ца ще́ да го ѿ́ше от на́с. Амы́ да
 са чу́ваме да ни ка́звати, за́що́ ако́ ка́жете, то́й ѿ́ше да са разва́ли́ за́-
 конъ от отци́ на́ши при́да́ніе си́реч' що́ са научи́ле и утврѣ́дѣ́ле. За́що
 дѣ́дъ мо́й Захѣ́а, ко́гы щѣ́лъ да у́мре́ и ка́залъ отцу́ мо́ему́ Си́мону.
 И мо́й отецъ́ Си́монъ ка́за́ мене́ и зарѣ́ча ми́ и рече́: дай зна́йшь че́до
 и да по́внишь, ще́ да бѣ́де изка́ніе за крѣ́стъ, де́то распѣ́ха на не́го
 Јсуса Христа́ на́шите су́діе, до нѣ́кое вре́ме и мно́го ще́ да бѣ́де тугы́зы
 млѣ́ва за онзы́ крѣ́стъ до́ где́ са на́мѣ́ри. Амы́ да се па́зышь, че́до
 592 ни́кому да не́ ка́жишь, за́що́ мно́го щѣ́шь мѣ́ка да поте́глишь и на́
 по́конъ ще́ да по́гине́ евре́йско ца́рство, а то́ щѣ́тъ да ца́рувать де́то
 вѣ́рвать Јсуса Христа́ распѣ́таго, за́що́ то́й былъ по́ истина си́нъ бо́жіи.
 Амы́ отци́ на́ши ради́ това́ му за́видѣ́ха та́ го распѣ́ха и по́греба́ха го
 Амы́ онъ́ въ трѣ́тїи де́нь па́къ ста́налъ и о́живалъ́ и въскрѣ́снулъ́. И
 я́вилъ са́ на си́чкы и по́ ꙗ́ дни възне́слъ се́ на небе́ту. Амы́ мо́й отецъ́
 има́лъ бра́та, зове́ли го Стефа́не, архіе́діаконъ́ бѣ́лъ, вѣ́ровалъ́ Јсуса
 Христа́ и по́чел да учи́ лю́діе да вѣ́рвать Јсуса Христа́. А фа́рісе́й съ

събрали, и побѣли го сас камани. Бѣлъ го навадил нѣкой челоуѣкъ Савель, и господь пакъ се умилостави на тогѣзы Савла и наставилъ го на покаѣнїе, и крѣстилъ са и станалъ напоконѣ апостолъ Христовъ и много свѣтъ увѣрилъ да вѣрватъ Исуса Христа. И шоту рѣчи баща ми Сѣмонъ, много еврейъ шѣтъ да вѣрватъ тойзы крѣстъ, амѣ и азъ вамъ сигѣ казвамъ, ако вы попита царица, что да ѣ речѣти, а вѣе кажеѣте: нѣе това и тѣе дѣумы твоѣи ни отъ нѣкого до сегѣ ни смѣ чѣле ни разбрѣле. Амѣ сегѣ нѣе тебе щѣмъ да попитаѣме: ако ны попита царица за крѣстътъ, гдѣ съкрѣтъ? И това тѣе еднакъ дѣуматъ, довѣсаха тоа 593 чѣсъ слѣгы отъ царица, срѣдѣги, и изкараха гы, и рече имъ царица: да ви питаѣмъ васъ сѣме исраилево, гдѣ крѣстъ Христовъ? А тѣе млѣчаха, ничѣто ни подѣумаха. И разсрѣдѣ са на тѣхъ царѣца, и рече: мене ли млѣчѣти и не дѣумати? Сегѣ повелѣвамъ, сѣчкы вѣе на ѡгнь да изгорѣте. И онѣа еврейъ уплѣшиха се и зѣха оногѣзы Јуда, що имъ казувашѣ и завѣдоха го предъ царица и рѣкоха: тойзы челоуѣкъ, синъ пророческы, мѣжъ правѣденъ и законъ знѣе и сѣчку, що ѣщешъ, той знѣй. Като чѣю тѣа дѣуми, отпусти сѣчкы еврейъ и отидѣоха сы, а то запре тогѣзы Јуда: И на ѣтрѣ рече царица и довѣдоха го предъ нѣа и рече му царѣца* Јудо, сегѣ тѣбѣ доде смрѣтъ и живѣтъ, амѣ вѣждѣ животъ ли ѣщешъ, да си жѣвъ, или смрѣтъ? Јуда рече: госпожде царице, койъ ше при хлѣбѣ иска каѣикъ да ѣде, амѣ азъ ничѣто не знѣмъ затѣва что да ти кажа. И царица му рече пакъ: Јудо, ѣщешъ ли на небѣту да си жѣвъ, или на земѣта? Кажѣ ми, гдѣ скрѣтъ крѣстъ Христовъ. Јуда рече: царѣце, лѣтописѣцъ кнѣга казува, отъ когѣ было тува. || Има до двѣстѣ годѣны 594 и по много, а нѣе смѣ младѣи, и какъ щѣмъ да знѣеѣмъ тогѣзы що е бѣло? Елѣна царѣца рече: Јудо, какъ знѣешъ катѣ са преминали синове исраилевы Чѣрмное мѣре, какъ е было тогѣзы и що е сѣчку стѣрѣну знѣешъ, а крѣстъ Христовъ не знаешъ. Јуда рече: госпожде царице, писанѣ нѣмаѣме, затѣва не знѣеѣмы. Рече му царѣца: ако кажишъ крѣстъ Христовъ гдѣ е, азъ голѣмъ почѣсть да та дарѣвамъ, току тѣкмѣ ты покажи мѣстѣту, гдѣто ѣ бѣлъ Христосъ распѣтъ, и ѣзе щѣ повелѣ и раскопа щѣмъ това мѣсто, данѣ бы далъ богъ, да го получѣмъ и мѣне да ми бѣди, що самъ искала. Јуда рече: ѣзъ, царѣце, това мѣсто не знѣа, нѣто мѣи и нѣкой казѣлъ, и царица му рече: о Јудо, азъ сегѣ повелѣхъ тѣбѣ отъ глѣдъ да умрѣшъ, защо ни казвашъ мѣстѣту. Јуда млѣча и не подѣума ничѣто. Тогѣзы царица повелѣ да го тѣрѣтъ у вѣбѣлъ сѣхъ и за ѣ дни да му ни даватъ ничѣто да ѣде. И бѣ така Јуда трѣпѣ за ѣ дни и вѣседѣи дѣнь зѣ да вѣка: пуѣѣти ма, господѣре мѣой отъ тѣка, а то азъ 595 да вы кажа, гдѣ крѣстъ Христовъ, и мѣстѣту, дѣту е бѣлъ распѣтъ Хри-

стос, тѣкмо знаѣш, на коѡ планина ѡ. Оназы планина бѣши голѣма, и поѣде Јуда на нѡа и падна на лицето сы на земѡта и зѣ да се моѡла богу и плачѣши и дѡмаши така: боже, що сы сторилѣ небо и землѡ, дѣту седѡишѣ на херувимѣ и сторилѣ се шестокрилѡти ангелы, дѣто не престѡнуватѣ, амѡи поѣтъ свѡтъ, свѡтъ, свѡтъ господѣ, затѡва са серафимѣ нариѡаватѣ, дѣту имѣ сы повелѡлѣ да чѡватѣ живѡтнѡе дрѣво. Амѡи господи, боже, ты на сѡчкы насѣ владишѣ, защо сме и нѡе твое създѡнѡе и сегѡ твоѡ вола да бѣди, владико господи, и ако не бѡи бѡлѣ, господи боже, твоѡ синѣ, що сѣ ѡ родилѣ от Марѡа дѣвица, не бы тѡлкова чѡдо сторилѣ, и ты заради нашѣ спасѣнѡе на земли явилѣ са и сас челѡвѣцы сы ходилѣ заеднѡ и животѡвалѣ. Амѡи ты се затѡва мола, владико, боже, азѣ твоѡ рѡбѣ, кату са послушалѣ Моисѣа, що е былѣ твоѡ слугѡ, та сы явилѣ кѡсты Јосифѡвы от землѡ, така и сегѡ да
 596 явилѣ намѣ, господи, на сѡчкы честнѡи крѣстъ и повели, боже, да излѣзы от тоѡ мѣсто, дѣто е скрѡтъ крѣстъ Христовѣ, нѣкой дѡмѣ да мѣриши на хубавѣ, да познаѡимѣ, гдѣту е честнѡи крѣстъ и азѣ да вѣруѡвамѣ Христа Јисуса распѣтаго, какѣ е бѡлѣ тѡи Христѡс царѣ Јисраилѣвѣ вѣкѡи вѣкомѣ аминѣ.

Тѡва се помоли Јуда богу и тѡиѡы чѡсѣ потресѣ се оназы планина и дѡмѣ благѣ и хубавѣ излѣзы от тоѡ мѣсто и разѡна се земѡта, гдѣто бѣшы скрѡтъ чѣстнѡи крѣстъ, и стѣлѣпѣ ѡгненѣ видѣши се от земѡта до небѣгу. Тугѡиѡы Јуда упѡаши са и привѡика сас голѣм глас: благодарѡи те боже, чи сы тѡи былѣ създѡлѣ и сторил сѡчкы свѣтъ, Јисусѣ Христѣ, истины боже, и менѣ нѣ сы бѡлѣ отпадѡлѣ от твоѡ милѡстѣ. Амѡи ты се моле, господи, моѡите грѣховѣ и моѡѣту зло да не поменѣшѣ, амѡи да ме смѣсѣшѣ сас прѣваго мученика Стефѡана. И узѣ тугѡиѡы мѡтиѡка и копѡ на дѡлу ѡ лѡхте и намѣры кѡмикѣ голѣмѣ плоскѡтъ. И изѡади кѡмику и видѣ ѡ крѣстѡве и зараѡуѡа се Јуда голѣма радѡстѣ. И царѡиѡа разбрѡа и повелѣ да гѡ изѡадѡт от земѡта. И кѡто гѡ изѡадѣха, почѡудѡихѡ се сѡчкы лѡдѡе, кату быхѡ у земѡта тѡлкозы ѡ годѡины и не почѣрнѣхѡ или да изгнѡятѣ, амѡи енаѡкѣ по-свѣтѡхѡ И по-
 597 нѣсохѡ гѡ у градѣ архѡеписѡпѣ и сѡчкы лѡдѡе сас велѡка радѡстѣ. Царѡиѡа Елѣна чѡдѣши са, ѡ крѣстѡве, не знаѣхѡ ко(ѡ) е Христов крѣстъ и кѡе са на ѡнѡа двѡта разбѡйника, щѡто гѡ распѣхѡ заеднѡ сас Христа. И рѣче: Јудо, как щѣм сегѡ да познаѡемѣ, ко(ѡ) е крѣстъ владѡику Христу? И бѣши тогѡиѡы днѡ чѡсѣ ѡ, и случѡи са, чѣ изнѣсохѡ еднѡго мрѣтѡвѣца да го погрѣбѡтъ. И Јуда, кату видѣ мрѣтѡвѣцѡтѡго, рѡлѣ бы. и духѣ светѡи ѡтвори му рѡзумѣ да ѡпѡта крѣстѡвите на мрѣтѡвѣцѡтѡгу и рѣче царѡиѡи: сегѡ щѣмѣ познаѡ царѡиѡе и кѡѣ ѡ силнѡи крѣстъ Хрис-

товъ. И повелѣ да станѣтъ сас мрътвѣцатѣ, и занеси едѣнь крѣстъ, что бѣха двѣ еднаквы, и постави го на мртваго и не бы нищо. И когѣ занесоха, що былъ Христовъ крѣстъ, и постави го над мртвагу, и тоя часть стана онзи мрътвѣць и превѣка сас голѣмъ гласъ: великъ е богъ христіанскы, дето не може никои изсказа негова сила, защо тоѣзы крѣстъ божіе сегы менѣ от смръть избави. И тогѣзы, като видѣха еврѣй това чудо, многу вѣроваха и крѣстиха се. А діаволъ завидѣ, кату са крѣщаватъ еврѣйте, та се притвори кату едѣн старецъ и и рѣцѣте му на опаку свѣзаны, и наче да плачи предъ сѣчкы собѣръ и каже: о Ісусе Назараніне, не давашъ менѣ душиѣте человеческы да ги прѣемамъ, амѣ сѣчкы зовѣшъ при себѣ, а сегы си показалъ ты. Јудо, крѣстъ на менѣ. Азъ || оногѣзи Јуда сторихъ да придадѣ Христа за 598 сребѣрницы и распѣха го еврѣй на тоѣзы крѣстъ. А сегѣ ты менѣ отгонювашъ. Почакай, Јудо, да вдѣгна едного цара на тебѣ да те много помѣче да се отречѣшъ от Христа распѣтаго и мене да слѣшашъ. Тогѣзы Јуда, діаволу, господь богъ що е възкрѣсилъ мрътвы, тоѣ да те проклѣне и да те запраѣ въ мѣка вѣчную и въ огнь негасѣмы. И тоѣи часть діаволъ изчѣзна. И царица Елѣна, като чѣ и видѣ това, почѣди са на вѣрѣтъ Јудова, и тогѣзы царица опкова крѣстъ Христовъ сас злато и сас камани много цѣнны и направи црѣква на Кранѣву мѣсто, гдѣту бѣше былъ распѣтъ Христосъ. И направи ковчѣгъ сребренъ и остави крѣстъ Христовъ у него. И наредѣ момцы да го пазѣтъ. И крѣсти се тогѣзи и Јуда от Евсѣвѣе, архіепископъ римскаго и нарѣче му име Кврѣакъ. И царица еднѣкъ бѣше въ Јерусалимъ, а то се прѣстави Евсѣвѣе архіепископъ. Събра владицы и епископы и поставиха Кврѣака архіепископъ. И пакъ царица помѣсли за гоздѣту, що бѣха Христа пригвоздили на крѣсто. И зовѣ Кіріака архіепископа и рече му: светѣ владику, що искахъ, дади ми богъ, амѣ енакъ имамъ грижа за гвоздѣето свето. Какъ и него быхъ видѣла? Иди са пакъ помолѣ богу, дано гу богъ изяви. И поиде тогѣзи епископъ сас сѣчкы людѣе, що бѣха вѣроваѣе богу, пакъ на оновѣ мѣсто, що се 599 зове Країніеву, и почѣ да се моли богу сас слѣзи и рече: господи Ісусе Христе, сине бога живаго, послушай ме, твоего раба, като мы сы явилъ и намѣрихъ чѣстны крѣстъ твой, и сегѣ покажи мы, гдѣ е гвоздѣету твоѣ светѣе, дету е било сас тѣхъ пригвоздѣну светѣе тѣло твоѣ, да му са поклонимъ и да гу цалѣваме и да прославляю име твоѣ светѣе, защо ты сы едѣнь богъ, що чѣнишъ чудеса. И тогѣзы, като доврѣши епископъ молба си и тоѣзы часъ просвѣты свѣтъ от земѣта и начѣха да копѣхъ на оновѣ мѣсто и копѣка ѣ лахте надѣлу и намѣриха гвоздѣету под камикъ. И

царици Елѣна додѣ и поклонѣ се на колѣне и цѣловá светó гвоздѣе и благодарѣ бога и рѣче : слава тебѣ́ господи, Иисусе Христе, гдѣ́то ми сы далъ, що самъ иска́ла. Ты еси́ еди́нъ, что послушова́шъ кое ты са бо́й. И сѣ́чкы лю́дѣ ре́коха : сегѣ́ ви́дѣхми, господи, Иисусе Христе, чи сы і́стины богъ и вѣ́ровахме въ тебѣ́. И тогѣ́зы повелѣ́ царица : ко́й не вѣ́рва въ господа Иисуса Христа́ и не крѣ́сти са, то́й да се́ испѣ́де от Јерусали́мъ. Тогѣ́зы день от день наплѣ́нюваше се вѣ́ра христѣ́анска. И Кувѣ́акъ влади́ку дѣ́рува му богъ да́ръ и исцѣ́ляваше бо́льны лю́дѣе от сѣ́к'ква бо́лѣсть. И цари́ца Елѣ́на мно́го да́де злато́ и сѣ́ребро у 600 црѣ́ква. И тогѣ́зы, ко́гѣ щѣ́ха да внесе́тъ чѣ́стны крѣ́стъ у црѣ́ква, събра́ се мно́го наро́дъ безъ чѣ́тъ на ви́дѣнїе, ни можа́ха да го ви́детъ от мно́го наро́дъ. И патри́ярхъ възлѣ́зи сас ді́аконе на сре́дѣ црѣ́квата на вы́соку мѣ́сто, що се зо́ве а́мбонъ, и вди́гнаха чѣ́стны крѣ́стъ и ви́дѣха го сѣ́чкы лю́дѣе и начѣ́ха да ви́каты : господи поми́луй. И от тогѣ́зы утврѣ́дѣ се праздни́ку да праздни́ваме въздви́женїе честному крѣ́сту мѣ́сеца септемв́рѣа ѿ́ и до дне́шнїи де́нь. И тогѣ́зы цари́ца Елѣ́на отѣ́ди си у Ца́риградъ сас голѣ́ма радостъ, сла́вешѣ и благодарѣ́ши бога, какъ е пока́за богъ това́ чю́до и това́ зна́менїе. Ами́ и вѣ́е, бра́тіе, да се дръ́жимъ чести, да се поклоним честному крѣ́сту са сѣ́чко сръ́дце и на́поконъ да преби́ваме и да го ца́лу́ваме сас ра́достъ и сас стра́хъ. Сас ра́достъ, за́що ни се освѣ́тъва ду́ша́та и тѣ́лоту, а съ́с стра́хом па́къ, за́що сме́ грѣ́шны и недосто́йны. Ами́ да бѣ́димъ и нѣ́е милостивы и по́стницы, да пода́дем на светѣ́й црѣ́квы милостина́ и сиромáси да помѣ́лвама, да гы обле́чѣмъ и нахрани́м. За́що да ѣ́маме честна́го крѣ́ста помо́шника на вса́ко мѣ́сто, да и на́съ бо́гъ поми́лова в ца́рство небе́сное ами́нь.

601 **Словопоученїе къ царемъ и войводамъ и владика(м) и попом и всѣм христѣ́аном не опивати се виномъ, благослови́ отче.**

Благословенїе отца́ духовна́го о господи́ вса́кому христѣ́анину, що му е да́лъ богъ тала́нтъ сермѣ́а ё́то да се гри́жете за ду́шѣ́е ва́ше и да сѣ́дете у ва́шите ду́шѣ́е семе́ божество, ко́гѣ ходи́те под за́конъ господ(ен)ъ, тогѣ́ва се ра́два бо́гъ и ангелы́ не́говы, а ко́гы прѣ́стѣ́пити за́конъ бо́жіе, тогѣ́ва се гри́жа а́де. Заради́ това́ напі́сахме, бра́тіи моѣ́, това́ поучѣ́нїе на ва́ше послуша́нїе, зам да се не затри́ете сас злó пѣ́анство, катó рѣ́че апóстолъ Па́велъ, о́ты пѣ́аницы ца́рство небе́сное немо́гат на́мѣ́ри, амы́ имъ у́готована́о вѣ́чна мѣ́ка сас хаиду́те и сас влѣ́фи и сас кúрвы. В

прѣвѣшніи временá проівлено бысть от бѣга, оты великы мѣжіе, дету богу утѣкмѣваха, сас товá пѣанство та си загубѣха сѣчко. Царѣе от царствоту си разсѣпаха, владицы владичество погубѣха, сѣлны сѣлу своѣю изтрѣваха, юнацы на сáбіе се предáдоха, а болѣре засиромашáха; коѣто щѣха да са живѣи, много скорѣ измрѣха без' божіе суть наскорѣ. Пѣаницы умірають катѣ отроковицы, разумѣйте брáтіе, ако нѣкой в пѣанство умрѣ, та е тѣй сам себѣ си душмáнинъ и убѣица и приношеніе, нáпо конъ нѣнависть богу, сѣнко. В'сигáшнуе временá не събѣрѣй се сас 602 злѣи чловѣцы нѣ сас воиводы. У грѣхъ живѣешь и в мрѣстности, защо товá сѣчко богу (е) мрѣзостно. Амѣ помните, чтѣ е нам на думѣе нашѣ добро. Знáте, благословѣніе христѣány, мáлы и великы, защо без(з)аконо пѣанство ўмъ погубѣва и лѣдѣсть стрѣва и лѣдѣе въ грѣхъ намѣрѣ; пѣанство царѣту пѣста земáта стрѣва и лѣдѣе в рѣбство завѣде, а на дрѣгы длѣгъ нанѣсе, и на хѣтры мáйсторе мáйсторѣтата имъ загубѣва и избрѣкува имъ умѣтъ та не мѣжатель да смѣслать сас рѣцѣте си каква работа да чѣнать. А дрѣгы лѣдѣе болѣсть и срамотá и без пѣчестъ и сиромашѣа и злѣ стрѣва, брáтіа свáжда, женѣ пѣрѣасувать от мѣжіете сы; чѣдата имъ в рáтаинство завѣде, носѣте им болны стрѣва, рѣцѣте им трипѣрет, не мѣгат да дрѣжат, очѣте им не мѣгат да глѣдат. Пѣанство в чѣркова, брáте, да не идѣшь да се мѣлишь бѣгу, книги да четѣшь, стрáхъ божіе от срѣдцѣето отпѣжда, на смрѣтъ предáва и въ ѣгнь вѣчнѣую провáжда. Пѣанство хѣбѣсть загубѣва, и на трѣзви смѣхъ стрѣва. Комѣ млѣвá — бикрѣю; комѣ присмѣхъ, бикрѣю; комѣ сѣлны очѣ, бикрѣю; комѣ ох, комѣ тѣжко и гѣрку, бикрѣю; кой ранѣ да ѣде, бикрѣе; кой сѣтрина мнѣгу да спѣ, бикрѣе; кой поблѣванъ лежѣи, бикрѣе; когѣ чѣта лѣжатель, а тѣй не знáй, бикрѣа. Ето сѣкы бикрѣа та е отлáченъ 603 от бѣга и от лѣдѣе и ублѣкува сá въ раздрáни дрѣхи. Амѣ колко мѣжемъ да се остáвимъ от товá злѣ мнѣго винѣпѣанство!

Още слѣшайте апѣстола Пáвла, чтѣ каже ка Тимоѣеá: мáло вѣкушáй винѣ да ти бѣде на душáта спасѣніе. Брáтіе, бѣдѣти трѣзви, защо дѣаволь борѣтель, що се боре сас насъ, та е трѣзвѣнъ, а нѣ е пѣанъ. О гѣрѣ и тѣжко коѣ се утѣкметъ на пѣаны и лижѣтъ катѣ мрѣтвы и от бѣга отлáченъ зарадѣ винѣ-пѣанство. И от светáго духа отдѣлѣніе смрáда рáди бикрѣйскаго. Дѣмы бѣжіи нѣмат в устáта си тѣхны, амѣ гнѣлѣсти рáди пѣанство. Ангѣлъ хранѣтель плáче от винѣ-пѣеницы, а бѣсове са васелáтъ и рáдувать от би . . . , защо принѣсетъ дѣаволу корбáнъ сас винѣ-пѣанство. Рáдува се дѣаволь и кáже, отѣ сѣ нѣкугѣ ни рáдувам тѣй и в(е)селá за корбáне от погáни чловѣцы, каквѣту от пѣани христѣány, защо се у бикрѣе сѣчкы вѣлы мѣй стрѣва(т): курвáрства и крѣвопро-

ливаніе, преслушаніе, клѣтва и лѣжа, високу думаніе и песни различны и други многу различни приліки. Сичко е тувѣ діаволу на веселба, по-зло е бикрїя от поганика. Богъ пѣзы, а бикрїе ненавидѣ и гнусѣва
 604 се, защо || діаволь тїй рече, отї пїани та са мой, а трѣзвы та са божїи. И бѣсовите тїй рѣкоха: идѣты и поучѣты христїаните на пїанство, защо са сичкы мой работы и волю у тѣхъ. А светї же ангелы божїи приходѣщим к светым отцѣмъ та товѣ сичко кѣзова сас голѣма грїжа, дано се бїхмѣ оставилѣ, благословѣніе христїаніе, от товѣ зло вино-пїанство и запойство. А нѣ за пїїе, дѣту пїѣтъ за слава божїю и у прилічно врѣме и въ законъ. И светїй отцї написаха това чѣстное писаніе и правовѣрны ученіе и придѣлоха на светїе чѣрковы да слўшатъ светїе христїаны, зам да е добрѣ намъ на животъ вѣчны и да сме причетѣны на царство небѣсное. И който послўша тазї заповѣдъ от светїхъ богоносныхъ отѣцъ и да ходи сас трѣзвѣно срѣдце и да струва добра работа и угѣдна богу, ще да е живъ на вѣчны живот и да сѣ наслѣди неисказаны добрины и слѣдсты-ангелскїе. А който не послўша, а той ще да е осуждѣнъ сас діавола въ вѣчнаѣ мўка. Амї дано нѣ избѣви от неѣ Христѣс богъ, дѣто му е слава въ вѣкы вѣкомъ амїнъ.

605 Жїтіе и чюдеса светѣму и слѣвному прѣрѣку Илїю Өезвїтѣнну. Отче благословы.

Чловѣкъ, дѣто ще да учи ученіе, благословѣны христїаны, трѣбува да знай тѣзы чѣтыри работы. Прѣво благочѣстіе, втѣро е истинолюбїе, трѣто е благоднравїе, чѣвртѣто е непороченство, да знаи тѣзы сичкїте благочѣстые. И ако лї нѣкои православѣствува и вѣрва, каквото зарѣча намъ Христѣс и апѣстолыте вселѣнскы съборъ. Защо, ако са намѣри нѣкой де учи и да бѣде злочѣстївъ или еретїкъ, кѣкъ ще да наұчы другыте да вѣроватъ православыю. Заради тўй зарѣча їевангелїстъ Іванъ на прѣвото си посланїе и кѣже: брѣтые, не всѣкому дўху вѣруйте
 606 на искушѣйте духи, сїе рѣч' не вѣрвайте сѣкому чловѣку || ученїето, амї прѣвень їспытѣйте, ако е той благочѣстївъ и правослѣвенъ чловѣкъ и дўма от светѣе писанїе рѣчи, и тугїзи му вѣрвайте ученїето. Истынолюбыето кѣже сїе рѣч който ще да учи, да не убѣча лѣжѣ, амї колкото да е истїна и да е прїѣтна в кнїгите на чѣрковѣта нѣшы, тўй да дўма. Нѣты да кѣзва приказванїе и работы, дѣто не сѣ истина, каквото в много кнїгы са рѣчи хўлны и лѣжливы нахѣдатъ. Колкото от дѣло на нѣкои, щѣту убѣждатъ от ветхїи и нѣвїи законъ приказванїе от

него за Христа деца заедно и щото ходатъ по зарата сълнична, или приносеши вода в' полата си, или когы да расцѣпвашъ нѣкой кáсо др'во и когы да го струвашъ под'лгу. И другы прилѣчны т'квызы думи от него за света троица и за отхрáненуто Христово и за рождеството и за распѣтіето и по-много да речеш', дѣто са сѣ еретыческы рѣчы, а не на чѣрковите нáши. Кóлко откр'вѣніето, дѣто са пречистѣ богородицы, откр'вѣніето апостолу Павлу, откр'вѣніето светóму Геóргію, 607 откр'вѣніето Авраамово, откр'вѣненіето Жоáна Богослóва оты не гѣ пріематъ в' чѣркова, амѣ другы от нѣкои думи лъжливы, дѣто кáже сліши праведни Жоáне епистолѣ. ¹⁾

Заради туй е усѣлно да прикажа вамъ по дрѣбно, каквото пѣшатъ 613 ветхите писаніе и щатъ да ба'датъ моѣте рѣчи за онѣзи, щотó не знаеть, за поучѣніе. А за щото кóйто знаеть, оти щатъ да ба'датъ като за помѣнуваніе.

Тойзи светѣй пророкъ Илїа бѣши пръвѣнъ по-напрѣтъ пред рождество Христовѣ годѣни от ѿ. Башнината му баши негова едно селце, името му бѣше Тѣзвїа, в коѣто е на сѣноро Аравїйски. Заради туй са нарича || Оезвитенїнъ и зовѣха го на име баща му Совáкъ, дѣто бѣше, 614 от рóда Аарóнова. Кáзва писаніето, когѣто родѣ мáйка му, в т'зи нóщ видѣ баща му като чловѣци нѣкой сас бѣли дрѣхи облѣчани та го цалунáха и повиваха го сас óгнь и даваха му óгнь да адѣ. На утрá, кога видѣ туй виденіе Совáкъ, отїде в Јерусалимъ къ свещѣнникомъ и попитá ги тѣхъ, що щѣ да баде видѣніето унѣй. И убадиха му свещенниците: не бóй са, о чловѣче, за щото живóтатъ на туи дѣте та ще да баде свѣтъ, и думата му ще да баде сас бога и пощевáніето нѣгово ще да баде добрá прїятно от бóга и ще да сáди Изрáилу сас ору́жїе и сас óгнь. Туй му убáдиха свещенниците, а тóз си утїде домá си. Надѣваше са да вїди, щото щеше да стáне добрóту, дѣто и стáна, каквóто ще да го чуѣте на сетнѣ. Амѣ отхрáненіето нѣгово не е мѣчно да прикажа вамъ.

Да дóдемъ да прикажемъ, кóлко рáботи и чудеса стори от когѣто започѣна да пророчѣствува помежду двадесет и петъ годѣни. Пѣше 615 в кнїгите на вѣтхїю закóнъ, щото са нарича третое царствїи, в крáю на шеснадесѣто зачáло. Къжи в самарїйски град на околу селáта іерусали́мски царствовáше едїнъ цáръ, зовѣха го Ахaявъ, синъ Замуврòвъ.

¹⁾ Така съвѣсмъ разбъркано на езикъ ужъ книжовенъ продължава за лъжливитѣ кнїги до листъ 307-а, гдѣто почва житието на св. пророкъ Илїа.

По-нататъкъ прѣдавамъ бѣквата ѱ, която навредъ се употребява вм. и, съ буква и.

Амѣ бѣше нечестивъ и не вѣрваше истинскиетокъ бога и зѣ жѣна Јел-
 завѣлъ дъщерѣта цару Сидонскому Јеѳавѣалъ. Токози омрази да са
 поклана богу, щото е стори́лъ небѣто и земѣта, та че напра́ви капище
 идолску и положи в него́ идо́ла, да са поклана на боговѣте еленски,
 каквото еллините по азыку тѣхны наричаха го Дѣа, а евреѣти Ваалъ.
 В онѣзи денѣ бѣши и пророкъ Илѣа И видѣ царатокъ, че остави
 истинскиетокъ бога и зѣ да са поклана на идо́лы глу́хи и мр́тви и
 той и сѣчкѣю наро́дъ неговъ, и рече: живъ господъ богъ Сила́мъ, богъ
 израилевъ, дето му предстоавамъ азъ. Да не ба́де ро́са нити дъждъ
 на земѣта, туко сас моѣта дѣума. Ету чу(та) бы рѣч'та господне ка́мто
 616 Илѣа, каже му: отидѣ || от ту́ка камто ѣсгокъ и скрий са ва сѣху́ю
 водосек, дето е спорѣгъ Јорда́нската ре́ка, и щото са зовѣ Хораѣъ, и
 щѣшъ да имашъ да пѣшъ вода изъ онзи водосѣкъ, и азе щѣ до по-
 велѣ на врановѣте да та прихрани́тъ тамъ в водосѣку хорраѣове. И
 врановѣте му прино́сеха на сѣ́ка сутра́ хлѣбъ а в' пла́днѣ му носеха
 мѣсо Пѣше па́къ вода из' пото́ку. И ако да попи́га нѣ́кой, защо́ богъ
 повелѣ на врановѣте, да прихрани́тъ пророка, а нѣ дру́гы от фарка́-
 тите, а нѣа да им отговори́мъ тѣ́мъ: врановѣте са чѣ́да ненави́стни, за-
 щото ѣматъ обѣ́чай, кугѣ́ изма́гатъ пѣ́лце тѣ́хны, не ги хранатъ тѣ́хъ,
 какво и дру́гите фарка́ти, а онѣ́зи пѣ́лце гла́дни заедно ѣ́шат а́стѣе,
 вѣ́катъ сас глас камто́ бога и богъ умили́срѣ́дава са за тѣ́хъ, че ѣ́мъ
 прова́жда гадовѣ ма́лки, сиреч' мухѣ́ и шурце́ и дру́ги такви́зи и фар-
 617 кати бли́зу при уста́та || на онѣ́зи пѣ́лце. Тогѣ́зи ги онѣ́зи гра́бноватъ
 животните тѣ́зи и са храни́тъ и живае́тъ сас' тѣ́хъ, ко́лко до́датъ на
 вазра́стъ и фракна́тъ. И каквото е ѣ́стина реч'та, пророкъ Давидъ
 изья́вава ту́й въ ѣ́лѣмъ ѣ́лѣомъ и ка́же: дающу́му ското́мъ пи́щу имъ и
 птенце́мъ врани́мъ призва́ющимъ ихъ.

Защото́ оти каквото ре́кохме, врановѣте са чѣ́да ненави́стни и не
 храни́тъ пѣ́лцѣте си, заради ту́й ги прова́ди богъ тѣ́х' да прохрани́тъ
 проро́ка. Пока́зува бѣ́лагъ богъ и ка́же му къ пророку: като и тѣ́, о
 Илѣа, такази си немилости́въ, защото́ не са́ загри́жа за чловѣ́ците и за
 доби́таку, амѣ́ ма умо́ли, да не пу́ста дъждъ, като да умра́тъ тѣ́е. И
 тѣ́хъ щото ги стори́лъ богъ, като е милу́стивъ той, ту́й му рече богъ,
 като дано́ са загри́жи пророкъ Илѣа за чловѣ́ците да той ще дъждъ
 от бога.

Амѣ́ да до́демъ па́къ на речта́ на́ша. Поди́ръ ва́ре колко днѣ́
 исѣ́хна пето́ку и немаше́ ве́ке во́да, защото́ дъждъ не бѣ́ вина́ги. Рече́
 618 богъ па́къ къ Илѣ́ю, : стани́ и иди́ в' градъ, де́то са нари́ча Серафѣ́а
 в сѣ́норо Сидонскихъ, и азъ́ ща повелѣ́ на една́ вдови́ца жѣ́на тамъ да

та прихрани. Утиде и стана от ванъ вратата на градъ. И видѣ една женá вдовица дѣ саби́раше дръва мálко и отхождаше ва кашата си та че а повика нѣя пророкъ и рече ѳ: зѣми мálко вода в' сѣдъ и донеси ми да пиá. Стана да му донесе вода да пи́е. Повика а пакъ пророкъ, ка́же ѳ: донеси ми и хлѣбъ да ѳмъ. Отговори му женáта: живъ господъ богъ, ако са намѣри у мене таквóзи, отсвѣнъ една шѣпа брашно имамъ в садóт' си и мálко мáсло в' бардáкю, и сѣги съби́рамъ мáтко др'вца да стóра малко хлѣбъ и да ѳмъ азъ и детето ми мо́е. И щемъ да умрѣмъ от глáдъ. Кáже ѳ нѣй пророкъ Илѳа: вѣрвай, иди и стóри, каквото ти думам, ами донеси ми пр'во мене мálко хлѣбъ и на сети́шъ ѳ ти и детето твое, защóто тѣй ка́же господъ богъ израилевъ. Садó не щѣ да са изпразни от брашно и бардáкю от мáсло до денѣте 619 онѣзи, докáтъ даде богъ даждъ на земата. Оти́де женáта и стóри по думата пророчьска. И от тогѳзи нетѳ брашнóто са изпразни от садóтъ, нитѳ пакъ мáслото от бардáкю, по речтá господне, щото дума в устáта пророчески.

Видите ли, благословени христиáни, кóлко фáйдá милостѳна онáзи женá, отгдѣ знáеше чи е тóй пророкъ и светъ, и да́де му хлѣбъ. Каквóто бихъ рекалъ, от устáта си го зѣ и от децáта си, нѣ туко че го вида сиромáха и убѳдна, ами защóто бѣше милостѳва и странопрѳемница. Предпочете го по-добра и да́де убидному и глáдному да адѣ пáче неже ли тѳа и децата ѳ. Гдѣ да чѳуетъ онѣзи немилостивите жѣни, коги дóди убѳднѳю братъ Христовъ на вратата ѳ! И не тóко че му не дáват комáтъ хлѣбъ, ами и биет го и игрáт си сас нѣго, сас злини мнóго го изгóн- ватъ. Ала тáзи вдовица не стóри тѳй, ами сас една рѣчь пророчьска 620 взѣ хлѣбъ от валагалището си и подáде му. Ами глѣдай и благословѣнѳе божѳе дѣто предоби! Каквóто начѣлниците и болѣрете баха в' унуѳ врѣме сас хѳлада хиляди желтѳици, ала умрѣха от глáдъ, а вдовицата убѳдна сас странолѳбѳето си ядѣше и пиѣши доволно на ситости. И нѣ токó тѳй благословѣнѳе придобѳи, ами и сина ѳ в'скрсѳи пророкъ Илѳа от мр'твих в'онѣзи дене. Ами какъ го вѣскрсѳи, послѳшайте.

Истина и ощѣ бѣши светѳй в дóму довиченъ, разболá са син ѳ болестъ голѣми до где умрá. Дожелá са на женáта камто пророка Илѳа и рече му: чловѣче божѳи прииде вспомену(а)ѳ грѣхи мо́е и да умрѣ синъ мой. Кáже ѳ пророкъ Илѳа: дáж ми сина твоѣго и зѣ го от полáта ѳ и в'звѣде го на óдру, дѣто почѳваше тóй, и угуди го на óдару си и дѳхна три пáти та пáк са помóли богу и рече: да са варне душата на тѳй отрóче в него! И стана тáй. Тогѳзи гу предаде майкѳи му и ка́же ѳ: ёто че е живъ твой. синъ. Кáже му женáта: сегá та познáхъ, че сѳи 621

бил чловѣкъ божїи и речѣта господне истина е в устѣта твоѣ. Когѣ при-ближиха три години, бѣ речѣта господне къ пророку Илїю и рече му: иди и ѡйди са на Ахаѡа да подѣмъ дъждъ на лице зѣмли. Отиде тугїсъ пророкъ да са ѡйди Ахаѡу ва Самарїи. Легѡми и тамъ бѣше гладъ гулѣмъ. Ахаавъ пакъ призва, дето му слугуваше в' кашѣта, Авдию името му бѣше. Боѡше са бога тварѣда и зашто Иезавѣлъ, жена Ахаавова, уби свещеници бога вишнаго в' онѡзи време та пакъ зѣ ѣ маже от тѣхъ и скри ги в' двѣ пещери и там ги хранише скритомъ та че тугїзи позова Ахаавъ и рече му: да излѣзатъ на полѣто и на изворѣте водные, дано намѣри нашо трава за добитаците наші и за живѡтъ нашихъ, да не погинатъ сичките от гладъ. Раздѣлиха са на патю, и Ахаавъ утиде в' една страна и да търси животите.¹⁾ А Авдию утиде в друга страна по
622 полето. И тамъ доде пророкъ Илїа и срещна Авдию, а Авдию като го видѣ него, падна на лицето си и рече: легами ти си господин' мой Илїа. Каже му пророкъ Илїа: азъ есмъ, току иди и рѣчи господину своѣму Ахааву какъ щѣхъ го видѣ да хурутувамъ сасъ него. Каже му Авдиа: и зашто са си господине мой умразилъ живѡтатъ свой и ищешъ да уморишъ себе си. Живъ гѡспѡдь да бѣде царството лишѣно... когѡ ли не провѡди Ахаавъ да та търси тебѣ, и коѣто думаха, ние видѣхме ги сичките ги уби и мастоту тѣхну изгѡри. И ти сегѡ самси ищешъ смърта си. И добръ казвашъ да утида и да му кажа. Амѣ какъ щешъ да дочѣкашъ туй мѣсто да с' станешъ сасъ него. Амѣ ако доде духъ божїи и да та грабне и когѣ доде Ахаавъ да не та намѣри? Не знаишъ ли, че ще да та убие? Или не си чулъ, като и азъ са боѡ отъ бога, дето му са клѡнѣшъ
623 и ти? И зѣхъ ѣ свещеници и ги ѡмамъ скрити в' две пещѣри и храна ги тахъ, да не ги ѡбие и тахъ Иезавѣлъ. Сегѡ туй са боѡ. да не убие имѣне заради твоите работи. Каже му пророкъ: живъ гѡспѡдь богъ, Силѡмъ, дето му предстоѡвами днѣс. Ища да са явѡ на Ахаава. Казѡ му думата, што боѡ речѣна от прорѡкѡтѡго. И доде Ахаавъ и видѣ прорѡка Илїе из' далѣчъ и рече му: ти ли си развращѡа ѡй народъ? Каже пророкъ: Не развращѡвамъ азъ, ами ти и домъ отца твоего, оставихти гѡспѡда бога и кланѣте са Ваѡлу. Отсвѣнѣ туй сеги иди и провѡди и сабери попѡвете ѡдулски, да додѡтъ при мене на планината Кармилскаѡ и свещеници Ваѡловихъ и други свещеници, колкѡто са казватъ еленски Афрѡдїта и други чѣтирѣхъ стѡтинѣ свещѣникъ храму, дето са намѣратъ под дубомъ ядущей хлѣбъ Иезавѣлина, сичките да додѡтъ тука. Тугїзи провѡди Ахаавъ и ги сабра сички свещеници на Кармил-
624 скѡта планина. И рече тугїсъ пророкъ тѣмъ: до когѣ да бѡдете кѡци

¹⁾ Ударението въ тая статїя е съвсѣмъ сгрѣшено, произволно.

и сас двата крака ваших? И кой вѣрва господа бога и да дѣла подирѣ мене, а кой вѣрва Ваала бога, да иде подирѣ него. И чловѣцитѣ не продумаха нищо. Каже имъ пакъ пророкъ Иліа: азъ останахъ пророкъ господа бога, а вѣа свещенници Ваалови и Афродитини, Желзавѣлини сѹтъ хіліяда и трѣста. Донесѣте тука два вола, и да зѣматъ онѣзи едѣнъ и азъ дрѹгию, и да го раздробѣтъ и огнь да не му подкладатъ. И азъ да раздробѣ дрѹгию волъ и да му угуда дарва и сас огнь да не го подклада, и да сторѣмъ молба на името бога нашего. Който богъ чѹе и да пѹсти огнь и да изгорѣ волатокъ, той е богъ истенски. Отговориха сичките чловѣци и рѣкоха: добра е и права е тази дума, дѣто а рече. Рече имъ пророкъ Иліа на свещенниците Афродитови: земѣте прѣвень виѣ едноготок вола и заколѣте го и сторѣте курбанъ Ваала и умолѣте бога вашѣго. Та пакъ ходеха на околу му от узуре дорѹду 625 пладне и виѣкаха сас голѣмъ глас и дѹмаха, послушай насъ Ваале, послушай за огню. И сичките от бога тѣхни не чѹха нѣти пакъ той имаше уши да чѹе тѣхъ. Засмѣ са тугѣз пророкъ Иліа и рече имъ: викайте и ѳщи сасъ гласове, белкимъ богъ вашъ спѣ или не мѳже да ви чѹе вас. Онѣзи пакъ хѳдаха на около, сас гласове по-много виѣкаха и сасъ ножѳве и сасъ браснѣчи режѣха прастете си, колкото са окрѣваѣха и гардѣте си бѣѣха. Амѣ залудо са трѹдеха, до дѣ стѣна пладне и не бѣ ни еднѳ знамѣние.

Тугѣзи рече пророкъ Иліа на свещенниците: додате при насъ, да сторѣ и азъ молитвата моѣ. И зѣ той кѣ кама̀не по числу кѣ-тѣмъ колѣномъ израилевъ, изгради жѣртвеникъ на бога, ископа̀ яма, колкото да сабере двѣ бремѣта конски жѣто и околъ жартвенику. На сѣтна раздробѣ дрѹгиатъ волъ и го поста̀ви връху дрѣвата сухѣ. Рече на чело- 626 вѣците: земѣти четѣри кѳтли вода̀ и излѣйти връхѹ волатокъ и на расцѣпените дрѣва. И сториха тай. И рече: излѣйте и второ. И пофториха. И рече: излѣйте и трѣтию патъ. И потрѣтиха. Вода̀та она̀зи напѣлни наокулу ямата. И тѹй ѳти трѣ пѣти продѹма пророкъ Иліа да излѣятъ вода̀та, приличѣваше на светѣа̀ троѣца; а четирите водонѳси бѣха по приликата на четирите благовѣстники и скрива като единусущна̀ и живоначална̀ троѣца вода̀та, сѣречъ проповѣдването на четѣрите евангелисти напоѣха загиналите души на язиците. Амѣ да додемъ напредъ дѣто стои рѣчта наша.

Като сторѣха чловѣците тѹй, погледа пророкъ Иліа на небѣто и рече: господи, боже Авраамовъ и Јсаковъ и Јаковъ, послушай мене днес за огню, да разумѣтъ чловѣците тези, като си богъ Израилевъ, и азъ есмъ робъ твой и тебѣ ради сички работи сторѣхъ. Послушай

627 мене, господи, мене за ѳгню, и да са наѹчатъ чловѣците, ѳти си тѣ богъ истински и ти си обарналъ срдцето на чловѣците тѣзи подѣръ тебѣ. И още дѹмаше пророкъ Илїа, тѹтакси падна огнь отъ бога от небѣто и потреби волатокъ и дарвата и водата заедно, дѣто беше в ямата, и камането догде и прахѳ попали и оганютъ. Тогѣзи паднаха сѣчките чловеци на лицето си и рѣкоха: въ истину с господъ богъ истински. И рече пророкъ Илїа на чловѣците: дрѣще свещениците Вааловихъ, нѣкой отъ тѣхъ да не побѣгне. И фанаха ги и пророкъ ги заведе тѣхъ в' едѣнъ сѹхъ долъ, дѣто са нарича потѳкъ Кисоновъ и заклѣ ги тамъ. На сѣтнѣ рече на Ахаава: иди яшъ и пѣй, оти слѹшамъ ще да удари даждъ. И Ахаавъ тугѣзи утѣде да едѣ и да пиѣ. А пророкъ Илїе в'злѣзе на Кармѣлската планина и приклѳни са на земата и угудѣ лицето си на коленѣте свѳй. Подѣри варе колко часа
628 рече на слугата си: иди речи Ахааву, да вапрѣгне колесницата конскаа, легомѣ да приближѣ до дѳма си, зашѳ ѣма нѣщо да потѣгли от даждатъ. И стѳри царъ Ахаавъ тѹй. И толкосъ дѳде даждъ мнѳго, колкото не можѣ да стѣгне до Самарийски град на царството си, амѣ утѣде в едѣнъ градъ, дѣто са нарича Језрайлъ. И пророкъ влѣзе в' тѳзи град, блѣгаше от даждѳ бѹйни.

Пудѣръ нѣколко дине престѣна дѣждо, утѣде Ахаавъ ва Самарѣю и прокѣза на жената си Јеазавѣли сѣчкуту, колкоту блѣше видѣлъ от Илїа и какъ заклѣ свещениците Ваалувих. Онѣзи жена, като чу за пророка, че е заклѣлъ свещениците, и каже: тай да сторатъ и нему боговете мѳй, таквѳзи да му плататъ, и азъ утра в такѣвзи часъ да го убѣа и азъ неѳго, каквѳту и той убѣ тѣхъ.

Тѹй като чу пророкъ Илїа, чловѣкъ бѣше и той, прочие и убоѣ са и стѣна да блѣга. И като блѣгаше, достѣгна до едно сѣло, дѣто са
629 наричаше Вирсѣвее, дѣто блѣше в'сѣнуру Јудѣйскиа. И там оставѣ момчѣту, дѣту му слугѹваше, шѳто блѣше Јона, каквоту пѳ-напрѣтъ рѣкохмѣ, а тѳй утѣде ва пустинѣта, едѣнъ денъ ходъ патъ. И угладнѣ твѣрда, утѣде и седна под смерчѣмъ, дѣто го кажѣтъ ѣеврейскимъ езѹкомъ раѳманъ, еллинскѣ азыкомъ наричатъ го аркѣвеъ, шѳто е елее и кедры сирѣч масличнѳ дрѣво, дѣту гу има по местѣта пале(с)тѣнски, туку и прилично е кедро сѣй рѣчъ на маслината, тамъ заспа. И ето ангѣлъ господень дѣ дѳде та го вдѣгна и рѣчѣ му: в'стѣни и яждъ. И стѣна тугѣзи пророкъ Илїа и видѣ при главата си пѣта хлѣбъ ражѣнъ и карчагъ сѣсъ вода та ѣде от неѳго и пакъ заспа. Пакъ утѣде ангѣлъ и вторѣю пѣтъ и рѣчѣ му: стѣни, ѣшъ и пѣй, че дѣлакъ пѣтъ щѣшъ да идѣшъ. Тѳй пакъ стѣна и ѣде и сас силѣта на онѣзи ястѣе хѳди четѣридѣсетъ динѣ и

четирдесѣтъ нощѣ додѣ утѣде тамъ до горѣта — дето са казва Хоривъ. 630
 Туй ва писанїето каже Сїнаѣа, защото синайската гора има два върха: едѣнъ са казва Сїнаѣа, други пакъ са нарича Хоривъ, дето вида Моиси капината гореше и не изгáреше. В тѣзи гора утѣде пророк Илїа — и влезе в' една пещѣра тамъ. И ето туй речта господне бы на него каже: защо седишъ тука Илїа? И каже пророкъ: в'злюбихъ душа моѣ вседръжителя господа, каквото та оставиха синовете израилеви, чѣрковите твой изгорїха, свещениците твои убїха, токо азъ едѣнъ останахъ и ищатъ и мою живогъ да зематъ. А богъ му рече: излѣзъ на утрѣ, стани предъ мене на тѣзи планина и ще да бѣде вѣтр' бѹенъ да раскарти планината и камането, амїи ни щѣшъ да ма видїшъ тука. На подїра ще да бѣде трѹсъ, нити тука ще да бада. И пудїръ трѹсо ще да бѣде огнь; нетї тамъ ще да бада. И подїръ огню ще да бѣде глѣсъ дыханїе та пакъ и тамъ ще да бада. Ала тя в туй виденїе, дето го вида на пла- 631
 нината Фаворскаа пророкъ (бѣ знаменїе)¹⁾ когиту щѣши Христосъ на сетне да доди да са преобразува, каквоту и доде туй и стана на сетна. Ами коги чу пророкъ тасъ дѹма и излазе от пещерата и покри лицето си сас кожуху си дѣто гу имаше и стана без дреха. Ето че доде глас от бога: стани и иди назатъ на путъ твой и иди ва Дамаскъ градъ да помáже Зайла царѣ Сирыйска и другиго сина на Месиáва, да помáже царѣ Израилитска и Елисѣа, сина Сафатова, сиреч дето бѣ от селото Авелмаулáнъ, да го помáже за прорóка на маство себе си. Утѣде той тамъ и намѣри Елисѣа, че работеше на селото си, и този часъ слóжи Илїа кожуху си над него, а Елисей оstäви сичкоту и тр'гна от тогїзи пудїръ пророка Илїа и станѣ му ученикъ и слуга негова.

Пудїра беша единъ человекъ от Самарїйско маство наоколу от селáта, името му бѣше Навуѣей, и имаше лозї близу при гувното Ахаво, царѣ Самарїйска. А Ахавъ завидѣ на туй лозе, рече Навуѣею: 632
 дай ми лозето твое да го направа градина за зѣле, че е близу при мойта каща и да ти дамъ друго лозе, и ако не ти е воля да земешъ друго лози, а тї земи дукати за ценáта му. Каже му Навуѣей: да не ми доде мене таквóзи забравенїе от бога моего, да дамъ азъ башни-ната си, дето ми е оставилъ, на другиго человека. И не получи туй Ахавъ, дето ищѣши, и утѣде ср'дито в' кащата си. И този вечеръ гриженъ баше, не áде нищо, амїи легна без вечеране. Смердната жена негова Језавѣлъ, като го видѣ ср'дїта, утѣде и попїта го и рече му: що ти е, о господине мóй, та имашъ грїжа толкосъ? А той каже ней: поїскахъ Навуѣею израилитѣнину лозето негово да го направа гра-

¹⁾ Въ ржкописа има много зачертани думи на това мѣсто та не се чете добръ.

дина за себе си; насреща ми продума и рече: да ми не даде богъ да си прода башнината моя, дето ми е оставилъ. Рече му Језавелъ: стани, господарю мой, ѡйшъ и радвай са, и утрѣ да сторѣ азъ да го земенъ безъ дукати лозето Навуѡеову. А Ахаавъ в този часъ са умири та пак

- 633 Језавелъ на утра писа писание и запечѣти го сас' печѣто Аахаавовъ, дѣто пише в маста на Навуѡеювите душмани като да извадатъ лъжовни мартурій на Навуѡѣа, какъ е обезчестилъ боговете и царѣтокъ и сас камане да го прибиѣтъ. Онѣзи сториха волята на царицата и марту-
рисаха лъжовно на Навуѡея и сасъ камане го прибиѣха. На сетнѣ про-
водиха чловецитѣ та ѡ казаха Језавели, рѣкоха ѡ: каквото повелѣ
намъ, таѣ сторихме и извадихме мартурій на Навуѡея, защо обезчести
боговете и царѣтокъ, и сас камане го прибиѣхме нѣго и ето остана
башнината му негова сама. Тугѣзи смрадната онѣзи жѣна Језавелъ,
като получи щѣнието си, рече на мажѣ си Ахааву: ето остана лозето
Навуѡеоево без' ступѣна, ами повелѣй да бѣде на твойто царство. Тогѣзи
стана Ахаавъ да утѣде на лозету унѣй. А господъ богъ кѣзваше на
пророка Илѣа: стани и иди, посрещни Ахаава Самарѣйскаго, ето де
634 отвѣжда да зѣме лозето Навуѡеоеву, и рѣчи му: каквото тѣ са на-
вашъ да зѣмишъ лозету Навуѡеоеву, ами таѣ рече господъ богъ: на
туѣ мѣсто, дето са изливаше кръв'та Навуѡеоева, да са пролѣе и твойта
и на смрадната ти жѣна крѣв'та и щатъ да я полижуть пси, защото за-
видахте на комшиятотъ си на лозету му и сторихте неправеденъ сѣг'
и убихте го. И чловецъ от твоѣ родъ нема хузѣр' на царство твоѣ.
Утѣде пророкъ тугѣсъ и рече Ахааву тези думи. И като чѣ Ахаавъ
тѣй и распѣака са тварда и облече са в' козену и показа пѣстъ сас
покаѣные за сѣгрешението си. Богъ го прости и пакъ рече богъ на
пророка: виѣдиш ли как са покѣа Ахаавъ? Заради тѣй не ща да дамъ
гневѣт мѣй в неговите динѣ, ами в динете на синѣ му. Каквѣто таѣ би
речѣа господне, защото по смр'та Ахаавова царствувахе пакъ синѣ му
на Самарѣй на името Охѣзѣа и остави да са клѣна богу и служеше на
боговете бездушни и глухи като еллините. Въ единъ денъ гледаше
635 той от прозорците на кашѣята си и падна тѣй дѣлу и разболѣ са и
не поѣска той исцелѣние от бога, дето дѣва здраве на болните, ами
каже на чловеците свои: идѣте ва акаронски град и тамъ има една
жена магѣосница Ваѣлова, нѣя попиѣтайте за болестите мѣй. Утиѣѣха
чловеците и ангелъ господенъ повѣика пророка Илѣю, рече: стани и
иди насрѣща чловеците Хоѣзѣеви и рѣчи имъ: или нѣма богъ на Јеру-
салимъ, дето дѣва здраве, ами пиѣтате виѣ магѣосницата женѣ? Заради
туѣ рече господъ богъ от одару, дето лежи царѣ, да не стане от нѣго,

тамъ да баде, до де умре. Отиде тугиъзъ пророкъ и рече на человетецѣ царски тази речъ, а тѣа са варнаха та рекоха царю: единъ человекъ срещна насъ на пѣтю, дѹмаше намъ таквѣзи думи. Попѣта ги тѣхъ царъ: на каква прилика бѣше той? А человетецѣ му рекоха: человекъ бѣ власѣтъ и имаше поѣсъ от рѣмикъ на крѣсту си припасанъ. Рече имъ царъ: Илѣа Фезвитѣнѣнъ е, ами по-скоро единъ педесетникъ да зѣме педесѣтъ вошѣни и да утидатъ да го доведатъ. И утидоха педесетниците на планината и намериха пророка. Рече му: человетецѣ божѣи, царъ та вѣка да додеш да му отговоришъ. И рече пророкъ: ако самъ азъ человекъ божѣи, да слѣзи от небѣто огнь и да изгори заедно тези твои человетецѣ. И тѣзи часъ сасъ речта пророческа слези огнь от небето и потрѣби педесѣтникат и педесѣтъхъ человетецѣ освѣнъ вошѣанете негови.

Пакъ царъ, като чѹ таквѣзи рѣбота, пусти и другѣго педесетника повтори и други педесѣтъ человетецѣ. И него сасъ тази молитва изгори пророкъ. Пакъ пусти и другѣго третѣго педесетника сасъ други толкосъ человетецѣ, а онзи третѣю утиде и стана издалѣчъ и падна на земѣта и прикѣза светому думата и рече: человетецѣ божѣи, не расардѣвай са на мене, каквѣто на парвите и вторите педесѣтници и человетецѣ тахни, амѣ умилюстивѣ са за мене и слезъ и додѣ при царѣ. Тугиъзѣ му ангель господѣнъ рече на пророка: не бой са от нищо, ами иди и самѣи при цара Хѣзѣи и речѣи му тази речъ. И утиде той и думаше срѣща царѣтокъ. И тай бѣ му сврѣшенѣето негову, каквоту понапрѣтъ рече пророкъ Илѣа. И по самарта негова царствува другѣю синъ Ахаавовъ Јарувоамъ 637 му бѣше името.

В денѣте на тумузи царю ищѣши богъ като да земе пророка Илѣа на небету. Тогѣзи зѣ пророкъ Илѣа ученикатокъ си Елисѣа и утиде на едно мѣсто, дето са казва Галгала, и тамъ рече Илѣа на Елисѣа: сѣди тѹка тѣ, че ме провѣжда богъ доръ до Веѣйла града да утида. Отговори Елисѣй: живъ господъ и жива душа твоѣ не ща та оставѣ. Утидоха на едно до Веѣйлѣ, и децата щото бѣха тамъ пророчески, рекоха на Елисѣа: знаеш ли, че ще богъ днесъ да земе дѣскала ти Илѣа? Рече имъ Елисѣй: знамъ азъ тѹй, туко малчѣте. Пакъ рече Илѣа на Елисѣа: сѣди тѹка ти, че ма господъ провѣди до Јерихона. Пакъ му рече Елисѣй: живъ господъ и жива душа твоѣ, не ща та оставѣ тебѣ. Отваждаха тѣа наедно, приближиха са до Јерихѣна. И пакъ тамъ синовецѣ пророчески рекоха на Елисѣа: знаеш ли, че ще да земе днесъ богъ твоѣйготокъ дѣскала? Рече имъ и тамъ Елисѣй: знаа и азъ тѹй, туку мѣлчѣте вѣе. Пакъ трети пѣтъ рече Илѣа Елисѣю: сѣди ти тука, чѣи господъ ма провѣди до Иоръ 638

данската река, самси да утида. Кажу му Елисей: жив' господь и жива душа твоа, не ща та остави теба. Утидоха пакъ двата до Иорданската река и сасъ тахъ тръгнаха педесетъ човеци, дето баха синови пророчески. Тугизи пророкъ Илїа съблече кужуха си и уд-ри рѣката. Този часъ раздали са на два и бѣи посредъ неѣ пѣтъ. И преминаха по суху на другата страна. Подирѣ туй рече Илїа на Елисеѣ: ищи кой даръ да ти дамъ по-скоро, дор' не сим са възнесалъ от теба. Рече му пакъ Елисей: да бѣде добрината от бога дѣто а имаш' ти, да дѣде на мене. Отговори Илїа: голѣмъ даръ поискалъ си, освенъ ако ма видишъ, коги са в'зносимъ, да ти бѣде каквото си искалъ; ако ли ма не видишъ, да не бѣде ти. Јоше хурутуваха тѣа, ето че са яви като колесница огнена и коне огнени и грабнаха пророка Илїа и носеха го камто небето. Елисей го гледаше, като са вдигаше, виѣна сасъ голѣмъ глас: отче, отче, колесница Исраилева и конѣте тахни дето щатъ | да кажатъ кату онези царѣ иеврейски и имаха конски кола и аздѣха като властителѣ. И тѣи, о пророче, и сас оружѣ си и васадникъ, каквото и властителѣ исраилеви. Туй рече Елисеѣ и фѣна кожуху пророку Илїю и го зе. И от тугизи не видѣ друго нищо. И коги са врѣна да си утиде. назадъ, ищещи да примине на Јорданската рѣка, и доде на брѣго рачни, зе кожуху пророку Илїю, дѣто баше падналъ врѣху него, и сас него удари водата и не раздели са. Тугизи рече Елисей, где ѣ богъ Илїинъ. И подирѣ думата тази пакъ повторно удари водата и раздали са на два страни и утиде по суху на другию край. Видѣха синовете пророчески, дето баха на Јерихонъ, чудесата дето биха от Елисеѣ, рекоха: почѣи духъ Илїинъ на Елисеѣ, и излазоха на срѣща него и поклониха му са до земата. Струванїето ето тази са и чудесата пророку, ето таквизи работи, благословени христиани, каквото сиреч на касо чухти. Освенъ и ако ще нѣ-

640 кой | да пита, зашто ветхое писанїе не пише, чи е умрѣлъ този пророкъ, ами са дигна като на небето. Да речемъ и за туй, да ли умрѣ пророкъ скопостната смѣртъ, каквоту и другите човеци, праведните и грашните, или е жив' и дор' до днесъ. Ако е живъ, на кое ли са мѣсто намара и зашто е живъ и не умира и коги ще да умрѣ. На туй питанїе щемъ да отговоримъ не от насъ, ами от божествѣни писанїе, как са пророкъ тѣи яви оти вазетъ бѣи на небету. Заради туй думатъ и ветхое писанїе като да бы в'злѣзълъ на небето, зашто не е в'зможно тѣло гнилѣ да утиде на небето, такмо Христос, каквото каже и евангелистъ Јоаннъ в'глава третѣе, никой не утиде на небето освенъ този, дето слѣзи от небето, синъ человечески той е на небето. И апостолъ Павелъ на посланието Ефесѣйско на четвѣртата глава туй по-

казва и дума, дето слѣзи той е, сиреч Христос, и в'злѣзи превишъ небесъ като да испльни сичкоту, оти и други освенъ Христа никой, как- 641
вото рекохме, не вазлѣзи на небето.

Ами богъ йщеши да упаци пророка Илїа дор' доде савременїе свѣтъ, да са препира сас антихриста, заради туй са яви като че са вдигна на небето, ала пакъ тука долу са намѣра живъ сасъ гнило тѣло, ако и нїе не го видѣхми сасъ скопосните очи като не сме достойни за таквози видѣніе. На което са мѣсто намѣра, никой от светїих нити от учителите цр'кови нашей (не) пишеть. И ради туй нетї нїа можемъ отговори за туй масто, туко толкосъ знаемъ, каквото го богъ прихрани сас врановете, можатъ тай сега ангелите да го прихранатъ дор' до свр'шенїе света, каквото е юще живъ и каквото ще да дѡде пакъ пл'тский сас праведнимъ Енохомъ да са препїратъ сас антихрїста и да научи свѣто, да не варватъ тогози лъстїваго антихриста, и каквото тогизи щатъ да прїематъ смъртъ от р'цѣте антихрїстови, оти го каже и пророкъ Малахїа на четвъртата глава като от лице божїи: ёто азъ проваждамъ 642
Илїа Ѳезвитїнинна по напретъ дор' да доди денѡтъ господень великїю и открито като да постави ср'дце бащу на сина и ср'дце человеку на саседина своего, до дѣ не самъ дошѡлъ да уплаша земѡта напрасно. Амї и още пакъ Јоана Богословъ в'книгата откровенїе на идинадесета глава най-твр'да почїсто и потьнко приказва и каже тѡй: идатъ двама мартурїй мой, сиреч пророка Илїа и Еноха, ищатъ да пророчествуватъ дене хилїада и двесте и ѡ (60), носетъ дрехи струнени, ето туй са два мисл'ни и два свѣтилника пред богомъ земалнимъ предстоящее, и ако ще нѣкой да имъ стѡри неправда, огньъ ще да излазе от устата имъ да попали душманите имъ. И кой ще да баде да убие тѣх', тай му прилича да са убие и той. Тия иматъ власъ да затворатъ небето. да не баде дъждъ в тези динѣ, дѣто щатъ да пророчествуватъ, и властъ иматъ на водата да я преобр'натъ на кр'въ, и иматъ властъ да дадатъ на свѣто болесъ, коя щатъ. И коги испльнетъ мартурисванїето, || свѣръ ще 643
да излѣзи отъ бездна да стори бранъ сас тѣхъ и ще да ги навїе и ще да ги убие и талата имъ ще да изфр'ли на патю (в) градо великаго. дето са нарича духовни, сиреч свещени Јеросалимъ, и дето са господь нашъ распе, и щатъ да видатъ от човеците и от други язици и от колѡната имъ, дни три и до пладнѣ. И талата имъ не щатъ да оставатъ да са положатъ в'гробове, и щото живеатъ на земѣта, сиреч коёто вѣрватъ антихриста щатъ да са радватъ за тѣхъ и щатъ да са веселѡтъ и дарове щатъ да приносетъ единъ другиму като тази двата пророка до-саждаха имъ като пребываха на земѣта.

Сасъ помощъ божію развр'захме питаніето наше. Прилича оти и туй да познаемъ, каквото стори чюдеса пророкъ Иліа и божествено евангеліе мартурисва, ами и апостолите, защото ѿевангелись Лука на четвъртото зачало казва за Сарефта вдовица той като от лица Христови за Иудеете. Истина казвамъ вамъ, много вдовици бѣха в' денете Или-

644 ови въ Израїле. Когито са || заключи небето три години и шесть месеци и стана гладъ голѣмъ по сичката зема и ни за едного не бѣ пустѣнь Иліа, такмо на Сарефеу Синопскую за женѣ вдовици. И молитвата пакъ дето стори пророкъ и не дади богъ дъждъ на земата години три и месеци шесть. Братъ божіи Яковъ дума и той на петото зачало на саборното негову посланіе туй: Иліа человекъ бѣ той на прилика подобостраснах намъ, сиреч человекъ бѣше той на прилика наша немущна, и сас молитвата са помоли неодажди и не бѣ дъждъ на земата три лѣта и мѣсеца шесть. Пакъ са помоли, и небето даде дъждъ и земата даде плодъ свой, каквото и сасъ молитвата, когито са помоли пророкъ' и изведе огнь от небето и потреби два педесетника сас воцанете тахни. ѿ

Евангелить Лука и туй открива на десетото зачало в'евангелието си, е казва: господи, щешъ ли да проводишь намъ огнь да слези от небето и да изгори свѣто, каквото стори Иліа. И апостоль Павелъ къ евреомъ

645 послание на единадесета глава рече | таквази дума, дето я рече пророка Иліа кам'то бога, защото са баше расардилъ на Ахаава и на онази человекѣ, щото са намериха тугизи: господи пророкы твои убиши и олтарите твой изкопаша и азъ останахъ единъ и ишатъ душата моя.

Ами оти туй сосва, толкосъ прилично е намъ дето сме слушале рѣчїте светїмъ и приказваніето, обично е да са потрудимъ да бадемъ таквизи прилични тѣмъ. Оти заради туй предишните в' светите черкови наши пишатъ книгите на токо да прочїтате тѣх' просто рекоха, или да слушашъ други да прочитатъ, ами да са потруди сѣки спорѣтъ силата си да струва, колкото чуе. Защото коги що е чулъ, туй да стори накоа благоприѣта работа, колкото е чулъ. Прѣвото е, оти придобива гулама файда унумузи, дето учи, каквоту каже пророкъ Јеремїа на петнадесето зачало, като ако изведешъ честнаго от недостойнство като устата мой еси. Прилично е пакъ и братъ божіи Яковъ в'саборното негово

646 посланіе на петата || глава туй изъявава, каже братїа, ако нѣкой от вас заблудатъ от истина, сиреч да збарка от истинната да го обарне нѣкой, да знае, че обраща грѣшника от збарканїа пѣтъ неговъ, куртулисва душата от самар'тъ и покрива много грѣхове. Прѣво е, оти каквото рекохме гулама файда придобива, дето испльнюва речите на даскалатокъ си. Второ е, и душата негова избавет от маката таквази и са

сподобѣтъ в' вѣчныхъ благъ. Защото не угаждайте си на умѣтъ вашъ, като ако туко чуем' житіето на светихъ и имаме файда, ако са не потрудимъ и да испльнимъ нѣкою добродѣтел, защо каквото нѣ е мощно кому быти богѣтъ, щото чува много приказвани, какъ намериха други с'кровище, ако не намарѣтъ и тѣхъ в'накое време, тай и тази, щото слушать току приказваніе за светихъ, не можать да са спасетъ, ако са не потрудатъ да извр'шат от дело нащо добро. Заради туй да са не обленѣмъ, благословени христіани, защо е в'зможно нам' да испльнимъ 647 добродѣтелъ, защото трудъ добродѣтелний е сасъ малко време, а дето ще да баде почиваніе безкрайно и сѣкогишние. И прилича намъ да не любимъ, що е сас време живот и сладости, ами вечному царствію селището да са потрудимъ да улучимъ. Кои са селищата на царство небесно? Зарачаніето іевангелско, проповеданіето светимъ апостоломъ. Защото от тах са научаваме, коѣ работа да струваме и от коѣ да са пазиме, коя суть съгрешеніе дето заведва човека в' маката, кое са тѣзи работи, дето го сподобавать в'царство небесное. Съгрешеніета са дето авождагъ човека в маката, щото бивать от волята негова или да рѣча произволени са каже, коги человекъ сас волата си и своето си расуждѣніе злим' сиреч' сас' размереніето си злое съграшава богу. Защото съгрешеніета са сичките, волните и неволните, на седемъ делове в'ображена суть, сирѣчъ оприличеніе са. Пръво е дето са прелести, второ е от безумство, трето е по нужди, четврто е по насилію; пето е по 648 забравеніе; шесто е по савасхищеніе, седмо е по произволению, по прелстїю, оти съгрешеніето е каквото преступленіето Адамово и Евино дето са преластиха от замїята и ядоха от разумното дръво. По безумствію пакъ, каже, съгрѣшеніе е, коги человекъ нѣ е сас умат си и съгрѣшить богови. Каквото быхъ рекалъ Лотъ, от многото си лианство съблюдивъ сас дащерите си. По нужди съгрешеніето бива, коги от голѣма нѣкоѣ грижа стори накой беззаконїа работа, каквото пророкъ Давидъ, дето от вѣлнаго глада, когито гу гонеше Саулъ, яди хлабу угуденіе, дето не имаха власть човеците да го ядатъ освенъ священните. По насилію съгрѣшеніето е, пакъ коги насилѣнъ человекъ от нѣкого по-голѣма от него человекъ уплаши са и стори греховѣ, каквото Ааронъ, дето го насилиха много, народъ еврейскій, кугито утиде Моїсей на гората Синайска да прѣими законъ и дади имъ вола, да направетъ от вола глави, да и са покланатъ като на бога. По забывеніе пакъ бива сгрешеніе, коги забрави нѣкой от 649 человекъ, от нѣкой метѣжъ и да стори сгрешеніе къ богу, каквоту Моиси забрави да са помоли богу, да даде вода на многото народъ

еврейски в пустина, когиту не аресваха и натаквахъ му сичките, ами сасъ сърдината си удари сас толгата си кáмикию и рече, данó щяхъ извади вамъ вóда из тази камане. Заради туй и богъ са расарди за тази и не го сподоби да види земата обетóвана сиреч Јерусалимъ. Каквото и мартурисва за туй пророкъ Давидъ на ѣ и ё ѱаломъ, каже: и прогнаваше ѣ на вода пререканіе и озлобленъ бысть Моуси ихъ роди яко прогнѣваше духъ его и раздниствова, сиреч сыграши въ устнама свóйма, да речемъ Мойси сыгрѣши на бога главѣ ѣ дума него. Пакъ пограбеніето бива сыгрѣшеніе, кога да са най не надава человекъ, а то му доде нѣкоя напасть и сыгрѣши на бога, каквоту апостолу Петру, надаваше са да умрѣ сас Христа, и той ненадеждно са отфарли от него, 650 оти туй щото бѣва сыгрешеніето по шестоту в'ображеніемъ сымъ в'зможно е да са исцѣли. Колкото бива по седмимъ в'ображеніи сиреч произволеніе, има и голѣм труд и да са исцѣли, каквото щото са отфарлиха от името Христово. Дето бива без насилваніе, туко сас своѣ си разсужденіе, не туку щото са са отфарлиле от името божіе, бива по произволенію. Ами сичките грехове смртни, дето струва человекъ сас волата си, каквото блудъ, прелюбодѣйство, волное убийство. хайдутство, пианство и други таквизи грехове. От тѣхъ прилича намъ да имаме и гуламу слугурасваніе, като ѣще гуламъ трудъ за исправеніе.

Защото каквото едно малко др'во по леко та са искорѣни, а голѣмо има голамъ трудъ докат са искорѣни, тай и греховете бивать, оти колкото бивать подиръ другихъ шестихъ ваображенихъ, дето по напредъ рекохме, по леко то са исцѣлава. Защото има малко правилу 651 туй, колкото бѣватъ сасъ щеніето сасъ волата си, потребно имъ е ѥ и голамъ трудъ за покааніе да утакмать. Ала да не сáгрешаваме, благословени христианни, ами най-твърдѣ да видимъ да исправимъ по-напрать, дето бѣха сыгрешеніето нашихъ сасъ исповеданіемъ и покааніемъ като да пулучимъ небесное царствіе, дето ще да баде за синца ни да пулучимъ добро струваніе господа нашего Ісуса Христа, емуже подобаеъ всака слава, честь и поклоненіе съ безначалнимъ его отцемъ и съ пресветимъ и благимъ и животворещимъ его духомъ, нинѣ и присно и в' вѣкы вѣкомъ аминь.

СВЯТАГО ПЕТРА

славное стѣніе твоѣ твореніе въспѣніе вѣдунъ нашихъ бже
ипію твои мѣри, вѣконстанино гдѣ, зарѣ похвало раба
создашаго насъ истиннаго пѣніе, въспѣніе събдѣтъ стѣ
го и великаго поспѣ ~ Оу бже ~ З. Заполитъ.

[illegible]

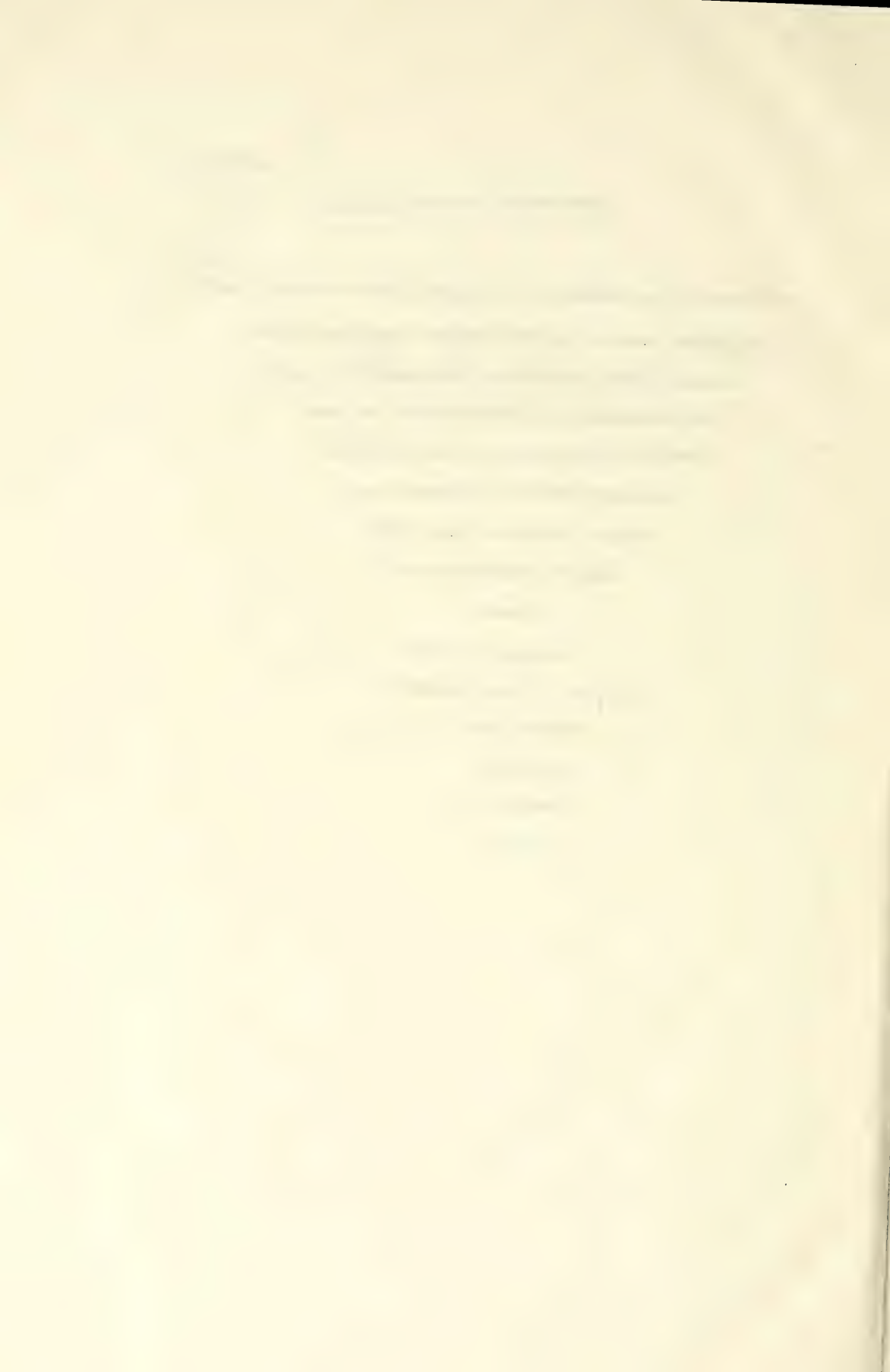
ТРИАНТНО

Аминь:

МАРТА 15

сѣвѣннѣ

писаній

даваѣша. погнѣхъ ѿтндохъ спанахъ.
 бѣща при еднѣхъ спѣлахъ, столахъ
 чамъ възпомѣнахъ, зашѣ ѿ грѣхове
 темн неможа, даваѣша. нѣмѣхъ плачѣ
 радн, грѣховехъ, грѣховехъ глѣдѣ
 ѿторѣмн бѣши едина нѣмѣхъ напревѣдѣ
 , нѣмѣхъ нѣмѣхъ проглаголахъ нѣмѣхъ.
 аѣо блѣнѣ бѣе, дѣтѣхъ родила глѣ
 нашѣхъ ѿа хрѣта, познавахъ, зашѣ
 нѣмѣхъ достѣйна да глѣдахъ бѣа тѣоа
 нѣмѣхъ заради многогѣхъ мое грѣхове.
 амы зара тѣи спана бѣа, ѿбѣнѣ, ра
 дахѣхъ грѣшнѣхъ на покаянѣе помогни
 нѣмѣхъ даваѣша, вѣрѣхѣхъ, даваѣхъ
 бѣа нѣмѣхъ, дѣтѣхъ разнѣхъ тѣоа ра
 нашѣхъ грѣхове нѣмѣхъ бѣа нѣмѣхъ
 нѣмѣхъ, радн да глѣдѣхъ грѣшнѣхъ, нѣмѣхъ
 сподѣн. нѣмѣхъ, тѣбѣ тѣа оутѣждѣ
 нѣмѣхъ на тѣмѣхъ тѣоа бѣа, зашѣ бѣнѣ
 данн оутѣждѣхъ снагатахъ, амы нѣмѣхъ
 нѣмѣхъ ѿ тѣрѣхѣхъ, дѣтѣхъ оутѣждѣхъ
 даннѣхъ. тѣхъ нѣмѣхъ, нѣмѣхъ малѣхъ ра
 зѣмѣхъ, нѣмѣхъ нѣмѣхъ нѣмѣхъ нѣмѣхъ
 нѣмѣхъ

Хри^и. Иакоже по томъ сѣи не рабѣс наведеи глава
и тако посече^и и не стѣю сѣи^и вѣд^и прѣдѣс вѣдѣ^и
а^ии^и: **МѢСЯЦЪ: АПРѢЛЬ: КТ:**

Да^и амблота неговъ сѣи^и зѣто сѣбѣстѣа неговъ
и прѣдѣсѣи^и вѣдѣсѣи^и на неговѣстѣа лѣрнина:
И^идѣмѣсѣе зарѣкас сѣи^и вѣдѣсѣи^и ти
ого. и^идѣсѣа стори^и тѣто^и тѣрнѣс неговѣи сѣи^и
прѣдѣсѣах^и Хри^ити неправи^инах^исѣе оолни нецѣсѣ
и^ирѣсѣе разлѣни^и сѣи^инах^ии неговѣи Озрѣви^их^исѣе
Е^ито сѣи^исѣи^исѣе оол^и тѣи^исѣе сѣи^исѣе сѣи^исѣе
и^идѣсѣе нах^исѣе и^инах^исѣе оол^исѣе Хри^исти^ианѣ:

Ди^ивѣсѣа тѣ^и мѣ^и нах^исѣе вѣи^исѣе лѣи^исѣе да
и^исѣдѣсѣе тѣ^и оол^исѣе тѣи^исѣе ка^ивѣи^и ка^ивѣи^и
и^идѣсѣе тѣсѣе сѣи^исѣе сѣи^исѣе мѣи^исѣе тѣсѣи^и
и^исѣдѣсѣе вѣи^исѣе сѣи^исѣе: **Д**и^ивѣсѣе
и^исѣдѣсѣе Хри^исти^ианѣ и^исѣдѣсѣе вѣи^исѣе
и^исѣдѣсѣе Кои^и тѣ^и мѣ^исѣе вѣи^исѣе тѣ
и^исѣдѣсѣе тѣсѣе Кои^и тѣ^и мѣ^исѣе вѣи^исѣе тѣ

PG Bŭlgarski starini
703
B83
kn.7

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

CIRCULATE AS MONOGRAPH

